

Қазтұтынуодағы Қарағанды университеті
Карагандинский университет Казпотребсоюза

«ПСИХОЛОГИЯ, ПЕДАГОГИКА ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТІК ЖҰМЫС:
ТЕОРИЯ МЕН ТӘЖІРИБЕНІҢ ӨЗАРА ӘРЕКЕТІ»
Республикалық ғылыми-тәжірибелік конференциясының материалдары

Материалы
Республиканской научно-практической конференции
«ПСИХОЛОГИЯ, ПЕДАГОГИКА И СОЦИАЛЬНАЯ РАБОТА:
ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ»

ӘӨЖ (УДК) 159.9+37013

КБЖ (ББК) 88.3:74.58

П 84

«Психология, педагогика және әлеуметтік жұмыс: теория мен тәжірибенің өзара әрекеті» атты Республикалық ғылыми-тәжірибелік конференцияның материалдары. 5 қараша 2022 жылы. – Қарағанды, 2022. – 357 б.

«Психология, педагогика и социальная работа: теория и практика взаимодействия»: Материалы Республиканской научно-практической конференции, 5 ноября 2022 года. – Караганда, КарУ Казпотребсоюза, 2022. - 357 с.

ISBN 978-601-235-598-7

Бұл басылымда білім беру ортасын психологиялық-педагогикалық қолдаудың өзекті мәселелері, оқу пәндерін, оқыту әдістемесін жетілдіру жолдары мен тәжірибесін талдау және білім беру мен әлеуметтік саладағы психологиялық практиканың даму тенденциялары бойынша зерттеушілер мен практикалық қызметкерлердің материалдары жинақталды

Данное издание содержит материалы исследователей и практических работников по актуальным проблемам психолого-педагогического сопровождения образовательной среды, анализу опыта и путей совершенствования методики преподавания учебных дисциплин и тенденций развития психологической практики в образовании и социальной сфере

МАЗМҰНЫ
СОДЕРЖАНИЕ

1-СЕКЦИЯ. ОҚЫТУ ӘДІСТЕМЕЛЕРІ МЕН ОҚУ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫН ЕНГІЗУДІҢ
ӨЗЕКТІ ТРЕНДТЕРІ МЕН ПЕРСПЕКТИВАЛАРЫ

СЕКЦИЯ 1. АКТУАЛЬНЫЕ ТРЕНДЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ ВНЕДРЕНИЯ МЕТОДИК
ПРЕПОДАВАНИЯ И ТЕХНОЛОГИЙ ОБУЧЕНИЯ

Абжанова А.К. <i>Оқушыларға білім беру және оқу деңгейін арттыру құралы ретінде мотивацияны дамыту</i>	10
Айнабаева А.Е., Сұлеймен Т.М. <i>Ұрпаққа сапалы білім мен саналы тәрбие – ұстаздан</i>	12
Асанбаева Г.Ж. <i>Effective Approaches to Teaching and Learning</i>	14
Аульбекова Ш.Д. <i>О внедрении здоровьесберегающих технологий в общеобразовательной школе</i>	16
Ахметова Ж.А. <i>Заманауи педагогикалық технологиялар мен әдістер</i>	19
Аширбекова Н.Ж. <i>Бастауыш сынып оқушыларының ғылыми- зерттеу дағдыларын қалыптастыру</i>	20
Ашыкбаева Р.Б. <i>Оқытудың әдістерімен мазмұнын жаңартуда цифрлық білім беру ресурстарын қолданудың тиімділігі</i>	23
Багриенко Л.Г. <i>Художественно-исполнительские компетенции обучающихся на занятиях «монотипии» в системе дополнительного художественного образования</i>	26
Багриенко О.Г. <i>Возможности использования информационных технологий в образовательной деятельности будущих музыкантов</i>	28
Болатова А.Б. <i>ТжКББ модернизациясы жағдайында арнайы пәндер оқытушысының кәсіби құзыреттілігі</i>	31
Внук Л.Б. <i>Миротворческая и гуманитарная деятельность Государственного учреждения образования «Дошкольный центр развития ребенка №1 г.Могилева» в ходе реализации проекта «Сеть школ мира в Республике Беларусь»</i>	33
Гагина М.Н. <i>Применение компетентностно-ориентированных заданий на уроках истории как один из инструментов развития функциональной грамотности обучающихся</i>	35
Голова И.А. <i>Повышение мотивации учащихся 1 класса к изучению предмета «математика» через игровые технологии</i>	38
Григорьева А.Н. <i>Медиаграмотность дошкольников и их родителей» как одно из направлений в работе дошкольной организации</i>	40
Демченко М.Н. <i>Применение новых техник и технологий на индивидуальных занятиях по ФП и РСВ в условиях обновленного содержания образования</i>	42
Дихан Д.Б. <i>Химияны проблемалық оқытудың дидактикалық және әдістемелік ерекшеліктері</i>	45
Жайманова А.А. <i>Музыка сабағында оқушыларға қазақ эпикалық жанрларын меңгерту</i>	47
Жумекенова Г.К. <i>Применение активных приемов для формирования читательской грамотности на уроках русского языка и литературы.</i>	50
Жунусова М.О. <i>Кәсіби бағдар беру - болашақ кепілі</i>	52
Жусупова Г.Ж. <i>Цвета как метод изучения языка</i>	55
Зулпхар Г. <i>Тіл тағылымы факультативтік курсы негізінде функционалдық сауаттылықты қалыптастырудың оқу – әдістемелік кешені</i>	57
Касымжанова Р.Е. <i>Көркем еңбек сабақтарында ХХІ ғасыр дағдылары</i>	59

<i>арқылы оқушылардың бойында эстетикалық сауаттылығын арттыру</i>	
Кенжебаева Р.К. <i>Организация работы с неуспевающими учащимися на уроках математики</i>	62
Киселева А.С. <i>Современные педагогические технологии в обучении иностранному языку в системе дошкольного воспитания и обучения. Метод проектов.</i>	65
Кормановская Ю.Н. <i>Использование квест-игр в качестве средства развития функциональной грамотности учащихся начальных классов</i>	67
Крапивина Т.О., Кульбаева С.А. <i>Цифровые образовательные технологии в образовательном процессе для формирования функциональной грамотности учащихся</i>	70
Кулмуханова Р.Ж. <i>Развитие современной информационно-образовательной среды школы</i>	71
Кушенова А.Т. <i>Особенности актуальных образовательных технологий</i>	73
Лукпанова А.Ш. <i>Балабақшада мектеп жасына дейінгі балаларға қазақ тілін оқыту ерекшеліктері</i>	76
Ляхова М.В. <i>Особенности обучения предметам уровня начального образования в рамках обновления содержания образования</i>	78
Макеева Е.Н., Усольцева О.В. <i>Реализация проекта «Читающая школа»</i>	80
Мамилина А.С. <i>Мектеп жасына дейінгі балалармен зерттеушілік іс-әрекетте А. И. Савенковтың әдісін қолдану</i>	83
Мереимбаева Д.Х., Бутырина Н.Е. <i>Лэпбук, как инновационное средство в обучении и воспитании детей дошкольного возраста</i>	84
Молдагулова А.З. <i>Влияние типа личности на усвоение иностранного языка</i>	86
Мусаева Ж.М. <i>Полиязычное образование в средней школе</i>	89
Нұрсейіт Г.Д. <i>Химия пәнін оқытуда CLIL әдістемесін қолдану</i>	92
Рассади́на Е.Ю. <i>Реализация проекта «әжемнің ертегілері» с помощью одного из механизмов – создание сказочно-игрового пространства</i>	95
Редкина С.В. <i>Книга – лучший друг</i>	97
Сабитова Т.Х. <i>Применение модели смешанного обучения в начальной школе</i>	100
Симакова Н.В. <i>Медиапутешествия как одна из техник визуализации учебной информации в современном образовательном процессе</i>	101
Сунгереева Г.Р. <i>Применение игровых технологий в цифровом формате на занятиях в начальной школе</i>	104
Сутулина Г.Х., Смаилова А.А. <i>Национальная подвижная игра, как фактор формирования национальных ценностей в условиях обновленного содержания образования в дошкольном детстве</i>	106
Сырбу Л.М. <i>Новые педагогические технологии в обучении английского языка</i>	109
Толеуханова А.У. <i>Мектеп жасына дейінгі балаларды қағаз пластикасы арқылы қазақтың ұлттық ою-өрнектерімен таныстыру</i>	111
Тыныбекова А.И., Маханбетқалиев З.М. <i>Жаратылыстану пәндерінде математикалық амалдар мен әдістерді қолданып есептер шығару</i>	112
Узакбаева Р.У. <i>Развитие духовно-нравственной личности в условиях цифровизации общества</i>	115
Уразтаева М.К. <i>Кейбір платформалардың оқу процесінде қолдану тиімділігі</i>	118
Шинкоренко Н.С. <i>Нестандартные преподавания уроков физической культуры в начальном звене обучения</i>	119

2-СЕКЦИЯ. БІЛІМ БЕРУ МЕН ӘЛЕУМЕТТІК САЛАДАҒЫ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ПРАКТИКАНЫҢ ҚАЗІРГІ ЖАҒДАЙЫ ЖӘНЕ ДАМУ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ

СЕКЦИЯ 2. СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ ПРАКТИКИ В ОБРАЗОВАНИИ И СОЦИАЛЬНОЙ СФЕРЕ

Абдикаримова А.Б., Тамабаева М.К. <i>Мектептің білім беру ортасы психологтың кәсіби қызметінің объектісі ретінде</i>	122
Атласевич С.М. <i>Развитие познавательного интереса и активности у детей дошкольного возраста с особыми образовательными способностями через игротерапию</i>	124
Ахметова З.Б. <i>Мектепке дейінгі білім ұйымдарында педагогикалық және психологиялық іс-әрекетті ұйымдастыру</i>	127
Базарова Л.Е. <i>Өзіне қол жұмсау - тығырықтан шығу жолы емес</i>	129
Баубекова Е.В. <i>Сенсорное развитие детей в дошкольном возрасте</i>	132
Гааг Е.Е. <i>Развитие мелкой моторики детей дошкольного возраста средствами песочной анимации</i>	134
Григорьева Л.Н. <i>Использование элементов сенсорной интеграции в работе логопеда с дошкольниками</i>	136
Гроссул Н.С. <i>Психологические особенности цифрового поколения как характеристика современного студента</i>	139
Ерубасева Г.Ж. <i>Білім беру әлеуметтік саладағы психологиялық-педагогиканың қазіргі жағдайы мен даму тенденциялары</i>	142
Жакупова К.Ж. <i>Бастауыш сынып оқушыларының өзін-өзі бағалауының ерекшеліктері</i>	144
Жұмаш Г.Б. <i>Құндылыққа негізделген білім мен тәрбие беру негізінде психологиялық қызмет жұмысын ұйымдастыру жолдары</i>	147
Исина Н.С., Темирбаева Г.Т., Бигельдина З.А. <i>Сөйлеу бұзылыстарын түзетудегі нейропсихологиялық тәсіл</i>	150
Канаева Б.Е., Бекетов Қ.Б. <i>Оқу процесіне деген мотивация оқушылардың жетістікке жетуінің негізгі факторы</i>	152
Канафина А.Т., Абибаева Т.А. <i>Жасөспірімдік қоғамдағы буллинг мәселесі</i>	154
Кенжебаева С.К. <i>Управление учебно-познавательной деятельностью студента как предмет изучения психологии</i>	157
Куанбаева Д.А., Айтжанова Ж.Н. <i>Функционалды сауаттылық – тұлға қалыптастырудың негізі</i>	159
Куралесова Е.В., Кожамбетова Г.М. <i>Социокультурные факторы, влияющие на профессиональное становление выпускника школы</i>	161
Қапасова Г.Б., Сейітжанова П.Д., Ағеділ Г.Е. <i>Балалардың физикалық дамуына жағдай жасаудағы тәрбиешінің рөлі</i>	163
Марченко Ю.В., Цхай Н.А. <i>Технологии сенсорного развития ребенка в детском саду</i>	165
Махамбетова С.С. <i>Педагог-психолог жұмысында мектеп жасына дейінгі балалардың сыни тұрғыдан ойлауын дамытуда «синквейн» технологиясын қолданудың тиімділігі</i>	167
Маханбетова Г.Ж. <i>Ішкі сана құпиялары</i>	159
Медведева Л.В. <i>Психологическая готовность обучающихся к экзаменам</i>	171
Мереимбаева Д.Х., Афанасьева Ю.Н. <i>Развитие мелкой моторики и творческих способностей детей с использованием техники «кинусайга»</i>	174
Молдагулова А.З. <i>Влияние типа личности на усвоение иностранного языка</i>	175
Мукушева Ж.Н., Медетбекова Д.Б. <i>Оқушыларың білімге құндылық бағдарын қалыптастырудың ерекшелігі</i>	178

Мухаммедина С.Г., Шалабаева Н.К., Шайлимбекова Н.Б. <i>Сөйлеу тілі бұзылған балалардың психологиялық-педагогикалық диагностикасы</i>	179
Омарова Б.А. <i>Психологические особенности подросткового возраста</i>	182
Өтесінова А.Қ. <i>Қазіргі заманғы жалпы білім беретін мектепте психологияның өзектілігі және қоршаған орта мен әлеуметтік-педагогикалық қызметтің ресурсы ретінде</i>	184
Сағымбекова Д.Ж. <i>Жасөспірімдердің девиантты мінез-құлқы мәселелері</i>	187
Сарсенбаева А.Б. <i>Психологиялық -педагогикалық сүйемелдеудегі білімдік кинесиологияны қолдану</i>	190
Седина Т.Л. <i>Семья как фактор успешного сопровождения ребенка раннего возраста в период его адаптации к учреждению дошкольного образования</i>	192
Смагулова Н.К. <i>Бастауыш сынып оқушыларының мектепке бейімделу ерекшеліктері</i>	195
Смаилова А.С. <i>Балабақша жағдайында балалардың эмоциясын дамыту жолдары</i>	197
Степанова Т.Ю., Курлаева Л.Э. <i>Тайм – менеджмент педагога как метод профилактики профессионального выгорания</i>	200
Степанова Т.Ю. <i>О закономерностях развития когнитивных процессов и певческих способностей у детей дошкольного возраста</i>	202
Ташетова М.К., Алпысбаева М.Б. <i>Ақыл-ойы кем кіші мектеп сынып оқушыларының коммуникативті дағдыларын дамыту ерекшеліктері</i>	203
Темат А.К. <i>Жоғарғы сынып оқушыларының психологиялық ерекшеліктері</i>	206
Тилеңбаева Н.Б. <i>Мектеп жасына дейінгі балалардың ақыл-ой</i>	209
Тлеуберлина А.Г., Акшалаева А.Т. <i>Мектептегі кәсіптік бағдар беру қызметін жүзеге асырудағы психологиялық сүйемелдеу</i>	210
Токова М.Т., Смағұлова Н.Қ. <i>Бастауыш сынып оқушыларын ұлттық құндылықтар арқылы рухани-адамгершілікке тәрбиелеу</i>	212
Тубирова А.Е., Көбейсін Ә.К. <i>Дарынды балаларды анықтау, оқыту мен тәрбиелеу және психологиялық қолдау көрсету</i>	215
Тулегенова С.Ш. <i>Психолого-педагогические составляющие профессиональной компетентности преподавателя ВУЗа</i>	217
Тумгоева Д.Х. <i>Причины и методы профилактики самовольного и систематического отклонения подростков от учебы в условиях сельской школы</i>	220
Тұрсынова М.Ж., Карпушкина К., Омарова Д. <i>Psychology human behavior in emergency situations</i>	222
Чеканина М.А. <i>Мир детских эмоций</i>	224
Черныш Т.И., Панюшкина В.А. <i>Использование таблиц в. Шульте в развитии психических процессов детей дошкольного возраста</i>	227
Юсупова И.В. <i>Развитие коммуникативных способностей у детей старшего дошкольного возраста</i>	228

3-СЕКЦИЯ. КЕЙС-МЕНЕДЖМЕНТ ЖАЛПЫ БІЛІМ БЕРЕТІН МЕКТЕПТЕРДІҢ МУЛЬТИКОМАНДАЛАРЫНЫҢ ҚЫЗМЕТІНДЕГІ КЕШЕНДІ ТӘСІЛ РЕТІНДЕ

СЕКЦИЯ 3. КЕЙС-МЕНЕДЖМЕНТ КАК КОМПЛЕКСНЫЙ ПОДХОД В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ МУЛЬТИКОМАНД ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ШКОЛ

Абдакимова М.К. <i>Профилактика социального сиротства как технология защиты детства.</i>	231
Абдакимова М.К., Голубева К.А. <i>Зависимость: биопсихосоциальная модель</i>	234
Абдакимова М.К., Горбунова А.В. <i>Кибербуллинг в молодежной среде как социальная проблема</i>	236
Абдакимова М.К., Исаев А.А. <i>Кейс-менеджмент технологиясын пайдалана отырып, балалардың мектепке бармауының алдын алу бағдарламасы.</i>	239
Абдакимова М.К., Канафина А.Е. <i>Бедность и неравенство как объект социальной работы</i>	242
Абдакимова М.К., Төлеутай А.А. <i>Отбасымен әлеуметтік жұмыстағы әлеуметтік терапия технологиясы</i>	245
Абенова К.А., Әлеуметтік жұмысты оқыту үдерісінде кейс әдісті қолданудың тиімділігі	247
Акбаева Д.Ж., Бигельдина З.А. <i>Инклюзивное образование детей с нарушениями интеллекта</i>	249
Алтыбаева Б.С. <i>Инклюзивті білім беру - өмір қажеттілігі</i>	252
Барамзина В.А. <i>Деятельность социального педагога в современной школе</i>	254
Галуцкая Л.А. <i>Деятельность специалистов социальной работы КОО НЦ «Видергебурт» по реализации проекта «Организация групп взаимопомощи</i>	255
Галуцкая Л.А., Досжан Б. <i>Роль и место книготерапии в социальной работе</i>	259
Голубева М.Н. <i>Технология альтернативной коммуникации в работе с детьми с нарушением слуха</i>	262
Ефимова О.А., Кудрявцева Т.В, Слющенко А.А. <i>Определение особых образовательных потребностей ребенка и создание условий для воспитания и обучения ребенка с особыми образовательными потребностями в организациях образования</i>	264
Зналиева С.С. <i>Взаимодействие социального педагога с классным руководителем по социально-педагогическому сопровождению детей из «группы риска»</i>	267
Исаев А.А., Абдакимова М.К. <i>Ерте ескерту жүйесі оқудан шығу қаупі бар білім алушыларды анықтау және қолдау құралы ретінде</i>	269
Оспанова Д.Е. <i>Кейс – менеджмент в работе социального педагога с неблагополучной семьей</i>	272
Погорелова А., Галуцкая Л.А. <i>Книготерапия и ее использование в отношении людей прелонного возраста</i>	274
Рахымова И.Қ. <i>Мектептегі буллинг мәселесінің өзектілігі</i>	276
Тамабаева М.К., Екпинбай А.Е. <i>Қазақстан республикасының әлеуметтік саясаты</i>	278
Тишина О.В., Бишаева Ж.А., Исин Е.Г. <i>Оценка особых образовательных потребностей детей с нарушением интеллекта</i>	281
Усольцева О.В., Буркевич И.В., Мейрамова Б.Б. <i>О социализации обучающихся с нарушением интеллекта в условиях школы – интерната через экологизацию учебно-воспитательного процесса</i>	284

4-СЕКЦИЯ. ПСИХОЛОГИЯ, ПЕДАГОГИКА ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТІК ЖҰМЫС
ЗАМАНАУИ КЕЗЕҢДЕ: ДАМУ СТРАТЕГИЯСЫ

СЕКЦИЯ 4. ПСИХОЛОГИЯ, ПЕДАГОГИКА И СОЦИАЛЬНАЯ РАБОТА В НОВОЙ
РЕАЛЬНОСТИ: СТРАТЕГИИ РАЗВИТИЯ

Адамбекова А. А. <i>Әлеуметтік интеллект және оның кәсіби дамудағы рөлі</i>	286
Аманжолова Ж.Е. <i>Жастар арасындағы девиантты тәртіпті алдыналудағы әлеуметтік жұмыс</i>	288
Арынбек А.Қ. <i>Жасөспірімдер мен жеткіншектер арасындағы суицид әлеуметтік мәселе ретінде</i>	291
Әлімбаев Д.Н. <i>Мектепке дейінгі ұйымда тәрбиешінің кәсіби құзыреттілігі</i>	295
Асқар С.Н., Уразбаева Ә.Қ., Сағидуллин И.А. <i>Психологиялық зорлық – зомбылық және оның салдары</i>	297
Әлмағанбетова А.Қ., Садирбайқызы Н. <i>Зерде бұзылыстары бар оқушылардың оқу сауаттылығын қалыптастыру</i>	299
Бейсенбек А.К. <i>Әлеуметтік жұмыстағы кейс-технология</i>	301
Білал Ж.Т., Галимова А.Е. <i>Білім сапасын арттырудағы мұғалімнің кәсіби шеберлігі</i>	303
Гадюкова А.В. <i>Синдром эмоционального выгорания в профессиональной сфере</i>	305
Зейнелбай Р. <i>Мектеп оқушыларын кәсіптік бағдарлау және қалыптастыру</i>	308
Интыкбаева Ф.М. <i>Теоретические основы изучения психосоциальной профилактики супружеских конфликтов в молодой семье</i>	312
Кимачук С.А. <i>Образовательная среда школы как объект профессионального деятельности психолога</i>	314
Кожабекова А.О. <i>Буллинг: понятие и его особенности</i>	317
Қуанышова А.Қ. <i>Жасөспірімдердің мінез-құлқының психологиялық ерекшеліктері</i>	319
Лидонов А. <i>Влияние музыки на личность</i>	322
Максүтова А.К. <i>Мектеп жасына дейінгі балалардың дамуындағы пазл ойындарының рөлі</i>	324
Мақсұтова Б.Н. <i>Бала бойындағы қорқыныш</i>	326
Насенова А.К. <i>Әлеуметтік жұмыстағы кейс-менеджмент</i>	329
Оспанова Н.М. <i>Мектепке дейінгі білім беруде жаңа технологияларды қолдану арқылы оқыту методикасы</i>	331
Рахимбаева А.Б. <i>Лего технологиялары мектепке дейінгі білім беру ұйымындағы баланың жан жақты шығармашылық тұлғасын дамыту құралы ретінде</i>	334
Рахматулла А.Ғ. <i>Ерекше білім беруге қажеттілігі бар балаларды әлеуметтендіру</i>	336
Реймбаева С.А. <i>Білім беру жүйесіндегі кейс менеджмент</i>	340
Сейбуллаева А.Б. <i>Денсаулық сақтау жүйесіндегі әлеуметтік жұмыс</i>	342
Сұлтанқұл А.А. <i>Отбасындағы зорлық-зомбылық әлеуметтік мәселе ретінде</i>	344
Талапова С.М. <i>Алкоголизм как социальная патология</i>	346
Хатшыбай А. <i>Жұмыссыздық – өзекті әлеуметтік мәселе</i>	349
Шаяхметова А.К. <i>Использование активных методов обучения студентов иностранному языку</i>	351

Штер А.В. <i>Характерологические особенности личности преступника</i>	353
Якушева Ю.С. <i>Сравнительное исследование терминальных ценностей поколений X и Z</i>	354

1-СЕКЦИЯ. ОҚЫТУ ӘДІСТЕМЕЛЕРІ МЕН ОҚУ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫН ЕНГІЗУДІҢ
ӨЗЕКТІ ТРЕНДТЕРІ МЕН ПЕРСПЕКТИВАЛАРЫ.
СЕКЦИЯ 1. АКТУАЛЬНЫЕ ТРЕНДЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ ВНЕДРЕНИЯ МЕТОДИК
ПРЕПОДАВАНИЯ И ТЕХНОЛОГИЙ ОБУЧЕНИЯ.

ӘОЖ 37.015.3

ОҚУШЫЛАРҒА БІЛІМ БЕРУ ЖӘНЕ ОҚУ ДЕҢГЕЙІН АРТТЫРУ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ
МОТИВАЦИЯНЫ ДАМУ

Абжанова А.К.

М.Мамыраев атындағы мектеп-интернаты, Қарағанды қ., Қазақстан Республикасы
akmar_86@mail.ru

Мектеп жасында оқу мотивациясының қалыптасуын асыра сілтемей қазіргі мектептің өзекті мәселелерінің бірі, әлеуметтік маңызы бар іс деп атауға болады. Оның өзектілігі оқыту мазмұнын жаңартумен, оқушылардың білім мен танымдық қызығушылықтарды өз бетінше алу тәсілдерін қалыптастыру міндеттерін қоюмен, олардың белсенді өмірлік ұстанымын қалыптастырумен байланысты.

Қоғамның мектепке әлеуметтік тапсырысы бүгінде оқыту мен тәрбиенің сапасын арттыру болып табылады.

Мектепте шешілуі керек міндеттердің бірі-оң оқу мотивациясын қалыптастыру үшін жағдай жасау және оны оқушыларда одан әрі дамыту.

Ежелгі даналық: сіз жылқыны суару шұңқырына апара аласыз, бірақ сіз оны қанағаттандыра алмайсыз. Ия, сіз балаларды үстелге отырғызып, мінсіз тәртіпке қол жеткізе аласыз. Бірақ қызығушылықты оятусыз, білімді игерудің ішкі мотивациясынсыз болмайды, бұл тек оқу іс-әрекетінің көрінісі болады. Білім көзінен «қанағаттанған» деген ұмтылысты қалай оятуға болады? Танымдық белсенділікті қалай ынталандыруға болады?

«Мотивация» сөзі латынның «movere» етістігінен шыққан, жылжыту.

Мотивация-оқуда сәттіліктің кілті. Шынында да, ынталы оқушы жігерлі, ынта-жігермен оқиды және қуанышпен және ерекше қиындықсыз жетістікке жетеді, ол табанды және тапсырманы орындауға бағытталған, интеллектуалды, спорттық және шығармашылық жетістіктерге жетеді.

Оқу мотивациясы-бұл оқу іс-әрекетін жүзеге асыруға бағытталған күш-жігерді бастайтын, бағыттайтын және қолдайтын процесс. Бұл оқушының мотивтерінен, мақсаттарынан, сәтсіздік реакцияларынан, табандылығынан және көзқарастарынан құралған күрделі жүйе.

Оқушылардың басым көпшілігінде оқуға деген ынтасы төмен екені кез-келген мұғалімге таныс.

Барлық мұғалімдер өз оқушыларының жақсы оқуын, сабақта және үйде қызығушылықпен айналысқанын қалайды. Ата-аналары да қызығушылық танытады. Бірақ, кейде мұғалімдер де, ата-аналар да балаларға өкініп: «оқығысы келмейді», «керемет жұмыс істей алады, бірақ тілек жоқ», «қабілет бар, бірақ жалқау» деп айтуы керек. Бұл жағдайларда біз оқушының білімге деген қажеттілігі қалыптаспағандығымен, оқуға деген қызығушылығының жоқтығымен кездесеміз.

Оқу мотивациясының деңгейін арттыру-бұл ұзақ, қажырлы және мақсатты процесс. Сабақты қалай жандандыруға болады? Тақырыпқа деген қызығушылықты және шынайы өмірде жақсы таныс немесе керісінше пайдасыз болып көрінетін нәрсені үйренуге деген ұмтылысты қалай қолдауға болады?

Бастауыш сынып оқушыларының оқу іс-әрекетіне қызығушылық таныту үшін, сабақтар-саяхаттар, сабақтар-ойындар, сабақтар-викториналар, сабақтар-зерттеулер, сабақтар-кездесулер, сюжеттік сабақтар, шығармашылық тапсырмаларды қорғау сабақтары, ертегі кейіпкерлерін тарту, ойын әрекеті, сыныптан тыс жұмыстар және әртүрлі әдістерді қолдану арқылы қалыптасады.

Әртүрлі мінез — құлық пен мүлдем басқа реакцияларға қарамастан, бұл оқушылардың барлығы бірдей проблемадан зардап шегеді-мектептегі нашар үлгерім, бұл өз кезегінде төмен оқу мотивациясының немесе мүлдем болмауының нәтижесі.

Адам кез-келген әрекетті мотивация арқылы бастайды және жалғастырады. Жасөспірім күшті болған кезде, ол табанды және өз мақсаттарына жетеді деп айтылады. Мотивациясы жоқ оқушылардың жақсы оқуына себеп болатын мақсаттары жоқ, сондықтан олар өздерінің барлық интеллектуалды әлеуетін пайдаланбайды.

Балалардың оқу мотивациясын қалыптастыру үшін арнайы педагогикалық жұмыс қажет, ал баланың мектеп оқушысы болғанына деген мақтаныш сезімін қалыптастыруға, мектептің тікелей эмоционалды тартымдылығын сезінуге ерекше назар аудару керек.

Біздің жұмысымыздағы ең маңызды міндет-оқушылардың табысты оқуы үшін жағдай жасау. Оқу процесі оқушылардың белсенді іс-әрекетіне, мұғалім мен оқушылардың бірлескен іс-әрекетіне негізделетін етіп құрылуы керек.

Біз, мұғалімдер, адам ұзақ уақыт бойы теріс мотивацияда, төмен бағадан қорқып жұмыс істей алмайтынын үнемі есте ұстауымыз керек. Мотивацияны қалыптастыру-бұл, ең алдымен, оқуға деген ішкі мотивацияның пайда болуына жағдай жасау.

Баланың мектепке деген теріс көзқарасы және оқуға деген құлықсыздығы айқын болған жағдайлар күрделірек болады, содан кейін ол оқуға қарсы тұрады.

Бастауыш сынып оқушылары мұғалімнің бағасына немесе ата-анасының пікіріне назар аудара отырып, жақсы оқиды. Бастауыш сынып оқушылары білімнің құндылығын нашар біледі.

Олардың көбінесе сүйікті пәндері, ойын-сауық элементтері кіреді: сурет салу, дене шынықтыру, технология. Бұл жаста балалардың көпшілігінде ересек адамды өзінің жетістіктерімен қуантуға, сондай-ақ оны ренжіткісі келмейтіні. Бірінші сынып оқушысының «оқу» сөзінің мағынасы білім алумен қатар, сыныптастарымен сөйлесуге, ойнауға деген ұмтылысты қамту.

Осылайша, біртіндеп мотивация қалыптасады. Кішкентай мектеп оқушылары армандауды және ойнауды, жұмбақтарды шешуді, құпияларды ашуды ұнатады. Олар таңғажайып әлемге ұмтылады. Бір типті және ұзақ жұмыс оларды тез шаршатады.

Егер монотонды жаттығулардың көп мөлшерін орындау қажет болса, оларды ойын мақсатына жету үшін осы әрекеттер орындалатын ойын қабығына қосу керек.

Сондықтан балалардың қажеттіліктерін, физиологиялық және жас ерекшеліктерін ескере отырып, оқу процесін ұйымдастыру қажет: сабақ материалы балаларға қызықты болуы керек; кестені жас ерекшеліктерімен үйлестіру; сабақ қарқынын барлық балалардың жұмыс жылдамдығымен үйлестіру (баяу жауап беретін балаларға, жұмыс істеу мүмкіндігі).

Маған айтыңыз - мен ұмытып кетемін, көрсетіңіз – есімде сақтаймын, жасауға беріңіз-мен түсінемін. - бұл қытай мақалы, мұғалім өткізген әрбір сабақта оның ұраны болуы керек. Оқушылардың танымдық қызығушылығын дамытуға қандай жағдайлар ықпал етеді? Оқушы өзін-өзі іздеу және жаңа білімді «ашу» процесіне қатысатын оқытуды ұйымдастыру.

- Топтарда және жұптарда жұмыс істеу.
- Сабақта АКТ қолдану
- Баланың тақырыпты тұтастай және оның жеке бөлімдерін зерттеудің қажеттілігін, маңыздылығын, орындылығын түсінуі.
- Жаңа материал бұрын үйренген біліммен неғұрлым көп байланысты болса, оқушылар үшін соғұрлым қызықты болады.
- Оқыту қиын болуы керек, бірақ мүмкін – көп деңгейлі тапсырмалар.
- Оқушының жұмысы қаншалықты жиі тексеріліп, бағаланса, соғұрлым оның жұмысы қызықты болады.
- Сабақтың жағымды психологиялық атмосферасы.
- Бала неғұрлым жас болса, соғұрлым көп материал бейнелі түрде берілуі керек.
- Оқытуда шығармашылық үшін мүмкіндіктер жасалуы керек.
- Сабақта оқушылар үшін сәттілік жағдайын құру.

Елімізде ерекше назар аударылған дарынды балалар мен мотивациясы жоғары балаларды анықтау және дамыту мәселесі қазіргі білім беру жүйесін жаңғырту жағдайында

ерекше өзектілікке ие болуда.

Балаға жоғары оқу мотивациясы не береді?

- Қиын мәселені шешкеннен кейін өзіне деген сенімділік сезімі;
- өзінің маңыздылығын арттыру;
- мұғалімдер мен құрдастардын алдында беделді болу;
- шығармашылық қабілеттерін дамыту;
- өзіне және өз жетістіктеріне мақтаныш;
- табысты адамның мәртебесі.

Өр баланың жетістікке жетуі үшін ең кішкентай жетістікке, алға жылжуға баса назар аудару керек. А. Эйнштейн: «міндет пен мәжбүрлеу сезімі оқушыға ықпал ете алады деп ойлау, қарау мен іздеуден қуаныш табу үлкен қателік», - деп атап өтті.

Психологиялық зерттеулер мен тәжірибеде белгілі болғандай, егер қарапайым мысалдар мен есептерді шешу ойын-сауық формасын берсе немесе оларды ойынға құрамдас элемент ретінде енгізсе, онда оларды шешудің тиімділігі айтарлықтай артады.

Ойынның енгізілуінің арқасында кез-келген сабақ барлық балалар үшін, соның ішінде үлкен оқу қабілеттерімен ерекшеленбейтіндер үшін қызықты, жанды және қызықты оқу пәніне айналады.

Оқушылардың сабақтағы қолайлы және өнімді микроклиматқа деген ынтасын айтарлықтай арттырады.

Оқу мотивациясының деңгейін арттыру үшін мұғалім қолайлы орта және жағымды эмоционалды сүйемелдеу (мақтау, мадақтау) құруы керек, сабаққа деген қызығушылықтың пайда болуына ықпал ететін жағдайлар жасауы керек, сонымен қатар балаларды өз бетінше жұмыс істеуге дағдыландыруы керек.

Сабақ-бұл «оқу процесін ұйымдастырудың формасы» ғана емес, сонымен бірге оқушының жеке басымен кездесу орны. Кездесу баланың мектептегі алғашқы күндерінен басталады, ол неғұрлым жарқын, қызықты және сенімді болса, одан әрі білім беру соғұрлым сәтті және қуанышты болады.

Әдебиеттер:

1. Амонашвили Ш. А. Обучение, оценка, отметка. - М.: Просвещение, 1980.
2. Безруких М. М., Ефимова С. П. Знаете ли вы своего ученика? - М.: Просвещение, 1991.
3. Выготский Л.С. Психология. Изд-во ЭКСМО-Пресс, серия Мир психологии, -М., 2000, 1008 с.
4. Изучение мотивации поведения детей и подростков под ред. Божович Л. И., Благоняжина Л. В. - М.: Педагогика, 1972.

ӘОЖ 37.01

ҰРПАҚҚА САПАЛЫ БІЛІМ МЕН САНАЛЫ
ТӘРБИЕ – ҰСТАЗДАН

Айнабаева А.Е., Сұлеймен Т.М.

«Сұлтанмахмұт Торайғыров атындағы тірек мектебі (ресурстық орталық)» КММ
Бұқар жырау ауданы, Ботақара к., Қарағанды обл. Қазақстан Республикасы
nurhan.smagulova@bk.ru

Ата – бабаларымыздың ежелден қалыптасып келе жатқан күмбірлеген күміс күйлері, сыбызғы-сырнай үндері, асқақтата салған әсем әндері, ғашықтық (лиро-эпостық) жырлары, мақал-мәтел, шешендік сөз, айтыс өлеңдері сан ғасыр бойы өз ұрпағын «сегіз қырлы, бір сырлы», өнегелі де өнерлі, адамгершілік ар-ожданы жоғары, намысқой азамат тәрбиелеуге мүмкіндік бергені ақиқат.

Халқымыз мыңдаған жылдар бойы тарих талқысынан өтіп, қоғамдық формацияны басынан кешірді. Сан алуан нәубәттерге, қырғын соғыстар мен төңкерістерге, құйтырқы саясат пен мәңгүрттікке, жалған моральға қарамастан қазақ халқы өзінің дүниетанымын

жоғалтпады. Халқымызға тән дәстүр қалыптасты. Тұрмыстық және кәсіптік ережелермен, жазылмаған моральдік кодекстермен өмір сүрді. Ұлы даланың азаматына тән берік адами қасиеттерді бойына жинап, табиғат - ананың айнымас төл перзенті бола білді. Еркін дала перзенті бостандық пен тәуелсіздікті, ақниеттілік пен парасаттылықты, қайсарлық пен қайырымдылықты, сабырлылық пен ерлікті пір түтіп, қазақи ұлттық ерекше дүниетаныммен жетілді.

Әрбір ұлттың ұрпақ тәрбиесі туралы ескіден келе жатқан ғадет-ғұрпы бар. Ұлт тәрбиесі баяғыдан бері сыналып, көп буын қолданылып келе жатқан даңғыл жол болғандықтан, әрбір тәрбиеші сөз жоқ, ұлт тәрбиесімен таныс болуы тиісті және әрбір ұлттың баласы өз ұлтының арасында, өз ұлты үшін қызмет қылатын болғандықтан, тәрбиеші баланы сол ұлт тәрбиесімен тәрбиелеуді міндеттенуі – парыз.

Ұрпақ тәрбиесі, бүгінгі қоғамға лайықты азаматтар тәрбиелеу күрделі мәселелердің бірінен саналатын, үлкен жауапкершілікті, жан-жақтылықты талап ететін процесс. Осыған байланысты қоғамның жаңа ғасырға өтпелі кезеңінде, үлкен өзгерістер мен жаңалықтарға толы мерзімде болашақ азаматтарға білім мен тәрбие беру мекемелерінің алдында жауапты міндеттер тұр. Қазіргі сәтте осындай келелі мәселелерді шешу мақсатында уақытқа ыңғайластырылған тиімді әдіс-тәсілдер іздестірілуі үстінде. Тәрбиелеудің қиындығы оның нәтижесі бірден көріне бермейтін әрекеттерге жататындығында. Яғни тәрбие беруде барлығын жан-жақты терең ойластырғанда ғана жемісті болатынын педагогика және психология ғалымдары зерттеп, дәлелдеуде. Кеңестік дәуірдегі ғылыми педагогикада: «Тәрбиелеу ісі ұрпақтар арасындағы сабақтастық байланысты қамтамасыз етеді. Мұнда, тәрбие процесінде жастар өзінің алдындағы ұрпақтар жинақтаған коллективтік (ұжымдық) тәжірибе мен білімдерді меңгеруге ғана тиіс емес, сондай-ақ оның бойында өмір алға қоятын, аға ұрпақ шешпеген жаңа міндеттерді шешу үшін қажетті қасиеттер қалыптастыруға тиіс» деп айтылған. Мұндай қасиеттерді қалыптастыру үшін мектептерде ұлттық тәлім – тәрбие жақсы жолға қойылуы қажет.

Қ.Жарықбаевтың, С.Қалиевтің, З.Әбілованың және Қ.Бөлеевтің бағдарламалары болашақ мұғалімдерді оқушыларға ұлттық тәлім - тәрбие беруге дайындаудың мазмұнын жасауға арналған. Ол бағдарламаларда қазақ этнопедагогикасының теориялық, практикалық және тарихи мәселелер жан-жақты қарастырылады. Солардың мазмұндары арқылы болашақ мұғалімдер оқушыларға ұлттық тәрбие берудің әдістемесімен танысады.

Сонымен, жоғарыда айтылған, ғылым-педагогтардың ой-пікірлері мен көзқарастары, мемлекеттік құжаттар, озық іс-тәжірибелер бойынша мынадай қорытынды жасауға болады: «Қазақ мектебінің ұлттық тәлім – тәрбиелік ерекшелігі» деп халқымыздың Ана тілін, Ата тарихын, Төл мәдениетінің, Ұлттық салт-дәстүрлерін жүйелі оқытатын мектеп болуында деп айтамыз, ал ол мектептің басты белгісі – қазақтың ұлттық рухы болуы шарт. Осы мақсатта ұлттық тәлім – тәрбие баланың жас шағында, яғни бастауыш мектептен беріле бастап, оқу бағдарламаларындағы барлық пәндерді қамтуы қажет. Сонда ғана ұлттық тәлім – тәрбиені жүйелі және үздіксіз жүргізе аламыз. Мұнымен қатар, ол мектепте ұлттық тәлім – тәрбие беретін ұстаздар - баланы сүйетін және мектепті жақсы білетін, тәжірибелі, шебер, ұлтжанды қазақ мұғалімдері мен ғалымдары болуы керек. Сонда ғана қазақ ұлттық мектебіндегі ұлттық тәлім - тәрбиенің жеке тұлғаның ұлттық сана-сезімі мен мінез-құлқының ана тілін, ата тарихын, төл мәдениетін және ұлттық салт-дәстүрлерді меңгеруі негізінде қалыптасуы жүреді деп нық сеніммен айта аламыз.

Қорыта айтарымыз, қазақ елі егемендік алғаннан бастап, Қазақстандағы ұлттық мектептердегі ұлттық тәлім – тәрбиенің де іргетасы қалана бастады, әлі де болса шынайы ұлттық тәлім – тәрбиені беретін жүйе толық қалыптасқан жоқ, бұл жақын келешектің ісі дей аламыз. «Ұлттық мектептерде ұлттық тәлім – тәрбиенің бүгінгі таңда қажеттігі айқын, ешбір күмән келтірмейді, себебі өз ана тілін, туған халқының салты мен дәстүрін білмеген адам өз ұлтынан алшақтайды, өз ұлтына өгей болып көрінеді. Бұл жағдайда иммунопсихологиялық тұрғыдағы мәселелер пайда болуы мүмкін: маскүнемдік, қылмыскерлік, азғындық, ... өз ұлтының тілін, мәдениетін білу жер бетінде өзіңе өзің сенімді болу үшін де қажет, себебі өзінді нақты бір ұлтқа ұқсатсаң, өзінді сенімді де байсалды ұстайсың. Сондықтан ұлттық мектептерде ұлттық тәлім – тәрбие беруде осы

жағдайды ескерген жөн. Ұлттың 10, 15, 30 жылда қандай даму деңгейіне көтерілетінін болжап, соған сәйкес оқушыларды дайындау қажет» деген Т.С. Сайдбаевтың пікіріне толық қосылуға болады.

Біз қарастырып отырған ұлттық тәлім-тәрбие берудің бүгінгі күнгі қажеттілігінің басты әлеуметтік алғышарттарын: қазіргі қазақ қоғамындағы қайғылы қасіреттер: тастанды жетім балалар, отбасын құрмағандар және ажырасқан жастар, қарттар үйлеріндегі көздерінен қанды жас ағып отырған әжелер мен аталар, ішкілік пен нашақорлыққа салынған жастар, қаулаған қылмыс, сыбайлас жемқорлық, мектептердегі оқу-тәрбие жұмысының нашарлауы, көрегенсіз қыздар мен ұлдар, ата-ананы құрметтеуге, ата-ананың бала тәрбиесімен айналаспауы, өз тілін, тарихын, әдебиетін, мәдениетін, салт-дәстүрлерін білмейтін жастар, тұрмыс-тіршіліктің нашарлауы, экономиканың құлдырауы, жұмыссыздық, табиғат жағдайларының нашарлауы т.б. ұлттық тәрбиенің болмауынан пайда болған құбылыстар деп санаймыз. Егер қазақ халқы отбасында және мектепте ұлттық тәрбие алған болса, бұл қайғылы қасіреттер болмас еді. Ендігі мақсат еліміздегі тәрбиенің негізі – ұлттық тәлім-тәрбие болуы тиіс.

Әдебиеттер:

1. Бала тәрбиесіндегі халықтық педагогика Төлеубекова Р.К.
2. Педагогика А.С. Макаренко
3. «Өзін – өзі тану» республикалық журнал №3, 2016 жыл

УДК 371.3

EFFECTIVE APPROACHES TO TEACHING AND LEARNING

Assanbayeva G.Zh.

Specialized gymnasium №21 named after Al Farabi, Aktobe, Kazakhstan
gulnur_82_a@mail.ru

Language Teaching is characterized by number of effective ways of language teaching. Every method and every approach has something new to offer. Every one of them has his own merits. An approach to language teaching may refer to our view of language and our view of how language learning takes place.

There are many different approaches to teaching and learning.

The Natural Approach. The Monitor Model: This model is closely linked to the distinction between learning and acquisition. The adult learner has two ways of attaining the ability to perform in L2: tacit (or subconscious) acquisition and conscious learning. The monitor hypothesis states that in L2 performance, the subconscious knowledge of L2 attained through acquisition initiates an utterance plan, whereas the monitor checks and corrects the language output. The Monitor is explicit, it is the learned knowledge of rules of the language. It is a kind of conscious editing process.

Natural Order Hypothesis: the acquisition of structures of a language (both first and second) takes place in a predictable order. There are certain 'universal procedures of language development': everyone has a kind of 'internal natural syllabus of acquisition' which results in similar errors at similar moments regardless of the language you learn or of the language background.

Input Hypothesis: Input to the learner must be comprehensible if acquisition is to proceed through the Natural Order. To be comprehensible, input must meet a number of conditions: it must be meaningful and it must have a form at a stage in the Natural Order just beyond the learner's current understanding and competence. In this way, the learner learns to comprehend language by using clues based on the context in which the language is encountered. In this context, $i+1$ is often used: it indicates that, as a result of appropriately comprehensible input, the acquisition level of the learner moves from one stage (i) to the next ($i+1$) in a natural order of development.

Affective Filter: Affective factors influencing L2 acquisition are motivation, social attitude,

the role of personality etc. If acquisition is to take place, learners must be affectively open to input from the L2, or in other words: learners must have a 'low affective filter'. They must not be held back for instance because of anxiety or fear of making mistakes. Through affective filtering, learners model their language according to a particular variety of the target language.

Behaviouristic Approach. Behavioural theories of teaching assume that humans are conditioned to behave as they do. In other words, people respond to stimuli in the environment. Thorndike (1913) stipulated that responses that have rewarding consequences are strengthened or learned and responses that have negative or aversive consequences are weakened or extinguished. Therefore, a person's behaviour can be controlled through reward and punishment. In the classroom, this translates to: instruction can be designed so that learning can be controlled and measured. Teachers organize and directly transmit the information to students and strengthen the transmission through repetition and positive reinforcement, or rewards. Students master the information, and then teachers use objective tests to measure how successfully the information was learned by the students and whether they are ready to advance to the next set of skills. This approach is widely practiced. Complex skills (e.g. reading) are broken down to simple skills. These are presented, taught and learnt through repetition. Tests provide positive responses to those students who give the right answer.

Functional-Notional Approach. Verbal behaviour is analysed into two components:

- the performance of language functions: people assert, question, command, expostulate, persuade, apologize etc.
- the expression of, or reference to, notions: in performing functions, people handle certain notions. They will, for instance, apologize for being late. Concepts of notions include e.g. time, frequency, motion, quantity, location etc. Notions are less directly correlated with lexical items, e.g. the notion of possession may be expressed by a verb (to have), a prepositional construction (of + nominal group), a genitive case or a possessive pronoun.

The functional-notional approach has had a formative influence on the communicative approach to language teaching.

The Task-Based Approach. The task-based approach presents learners with carefully graded activities or 'tasks' in order to develop their communicative competence. As the tasks become more complex, so they require a more developed set of communicative skills. A communicative syllabus should, according to this approach, be constructed according to the difficulty of the tasks required of the learner at different stages in a course. A task-based syllabus is also sometimes referred to as a procedural syllabus.

Communicative Approach. This is an approach to foreign language teaching which emphasizes the learner's ability to use the language appropriately in specific situations. It tries to make the learners 'communicatively competent'. Learners should be able to select a particular kind of language and should know when, where and with whom they should use it. One of the main challenges of the communicative approach is to integrate the functions of a language (information retrieval, problem solving, social exchanges) with the correct use of structures. The question is how to combine communicative fluency with formal accuracy. To answer that question, communicative teachers built on the notional-functional syllabus which organizes teaching units according to the communicative 'notions' a learner requires in order to communicate successfully. Other fields that can relate to the principles of the communicative approach are the cooperative learning approach, the learner-centered approach. The communicative approach was a reaction against the grammar-translation method and the audio-lingual method they did not stress the communicative uses of language.

The Constructivist Approach. If the constructivist principle is compared to a more traditional didactic view on education, you could say that: The didactic view (...) holds that teachers should be masters of particular domains of knowledge and that their job is to transmit their expertise about these domains of knowledge and that their job is to transmit their expertise about these domains to students through lectures and recitations. Students should memorize the facts and concepts of the domain and practice its skills until they have mastered them, and they should be able to demonstrate that mastery on appropriate tests. The constructivist view, which undergirds the work of John Dewey and Lev Vygotsky holds that teachers should be facilitators who help students

construct their own understandings and capabilities in carrying out challenging tasks. This view puts the emphasis on the activity of the student rather than on that of the teacher.

Learner-Centered Approach. Learner-centered approaches to language teaching and to the language curriculum are aimed at those strategies and procedures which maximize language learning. Central to these approaches is a continuing consideration of the preferred learning processes and concerns of the learner. The main goal is to shape language learning as far as possible in accordance with the needs of individual learners. Such a goal places less focus on the teacher's judgement of those needs. A learner-centered approach does not, however, make the teacher invisible. On the contrary, the teacher often has to be more active, to be better prepared and to work harder than in more teacher-centred approaches. The teacher should create conditions in which learners can collaborate with each other, ask their own questions about the target language, evaluate their own language learning goals, better understand their own preferred styles of teaching and learning.

Nowadays many language teachers do not use one single approach. They use one approach one week and a different approach the next, or they may include in one approach practices typical of another. For instance, you sometimes in which the teacher asks learners to carry out a task before giving a PPP lesson on the same area, or you see a communicative lesson in which the learners are asked to do a drill on a common mistake. This “mix and match” approach is called an eclectic approach. Using eclectic approach can allow the teacher to teach learners more appropriately. And of course, the best approach to use depends on who your learners are and what your teaching conditions are

Reference:

1. Richards, J. and Rodgers, T (1986) *Approaches and Methods in Language Teaching* CUP Cambridge
2. Goode, T., Sockalingam, S., Brown, M., & Jones, W. (2000). A planner's guide. Infusing Principles, Content and Themes Related to Cultural and Linguistic
3. Methodology for English teachers
4. Jwan, J. O. and Ong'ondo, C. O. (2011). *Qualitative Research: An Introduction to Principles and Techniques*. Eldoret: Moi University Press.
5. DoDEA | DoDDS-Europe | Heidelberg District Office | DoDEA Employment Opportunities | Privacy & Security Notice Last updated on November 8, 2004 | Best viewed at 1024 x 768 pixels | Site Index | © 2003 Sportfield ES
6. <https://www.cambridgeinternational.org/Images/271333-approaches-to-teaching-and-learning>.

УДК 371.7.031

О ВНЕДРЕНИИ ЗДОРОВЬЕСБЕРЕГАЮЩИХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Аульбекова Ш.Д.

ГУ «Отдел образования города Караганды», г. Караганда, Республика Казахстан
aulbekova@kargoo.kz

Успешность обучения в школе в значительной степени зависит не только от качества преподавания учебных предметов, но и от состояния здоровья школьников, уровня их физического и нервно-психического развития, уровня функционирования основных систем организма, степени сопротивляемости организма неблагоприятным воздействиям, наличия или отсутствия хронических заболеваний.

В национальном проекте Республики Казахстан «Качественное образование «Образованная нация» поставлена задача - обеспечение школ комфортной, безопасной и современной образовательной средой [1]. Для ее решения принимаются различные меры, в первую очередь те, которые обеспечивают компромисс между процессом решения

образовательных задач и учета состояния здоровья школьников и педагогов.

Здоровье детей - это важный показатель благополучия общества. По данным исследований Всемирной организации здравоохранения здоровье человека зависит: от образа жизни - на 50%; от состояния окружающей среды - на 25%; от наследственной программы - на 15%; от возможностей медицины - на 10%.

Следовательно, в деятельности и взаимодействиях участников образовательного процесса должна четко проявляться направленность на сохранение их здоровья. Но зачастую процесс обучения сопровождается возникновением различных отклонений в состоянии здоровья участников образовательного процесса.

Осуществляя деятельность и взаимодействия в образовании, направленные на присвоение социального и приобретение личного опыта с целью самореализации своих качеств, учащиеся подвергаются определенным нагрузкам. В данном случае, роль преподавателя заключается не только в том, чтобы создавать соответствующие условия для самореализации учащихся, но и выявлять своеобразные границы для каждого учащегося, за которыми возможен ущерб здоровью.

Таким образом, возникает необходимость широкого и системного применения здоровьесберегающих технологий.

Здоровьесберегающие образовательные технологии можно рассматривать как одну из самых перспективных образовательных систем XXI века, и как совокупность приемов, форм и методов организации обучения школьников, без ущерба для их здоровья, и как качественную характеристику любой педагогической технологии по критерию ее воздействия на здоровье учащихся и педагогов.

Традиционно считается, что основная задача школы – дать качественное образование, но не менее важная задача сохранить в процессе обучения здоровье детей, ведь с состоянием здоровья связана и успешность обучения. Все это требует внимательного отношения к организации школьной жизни: создание оптимальных гигиенических, экологических и других условий, обеспечение организации образовательного процесса, предотвращающей формирование у обучающихся состояний переутомления.

В научно-педагогической литературе достаточно полно раскрыт вопрос о ценностных началах здоровьесбережения и здорового образа жизни, представлены работы, раскрывающие содержание и приемы инновационной деятельности в сфере здоровьесберегающей организации учебно-воспитательного процесса [2, 3].

Требуется дальнейшего изучения проблема создания здоровьесберегающей среды обучения, комплексного использования средств физического воспитания и медико-биологического стимулирования защитных систем организма обучающихся к воздействию неблагоприятных экологических факторов, эффективного использования средств формирования потребностей и ценностных ориентаций учащейся молодежи на оздоровительные физические упражнения.

Установлено, что обеспечение здоровьесберегающей организации учебного процесса в организациях образования дает возможность не только повысить образовательный эффект, но и сформулировать устойчивые потребности и ценностные ориентации обучающихся к сохранению и укреплению здоровья. Изучение состояния здоровья и его динамики в течение учебного года и ряда лет – надежный критерий оценки влияния организации обучения, соответствия величины учебной нагрузки, режима дня и условий семейного воспитания морфофункциональным возможностям учащихся различных возрастных групп.

Применительно к осуществлению направленности сотрудничества на здоровьесбережение речь идет об оказании помощи в реализации сущностных свойств без ущерба для здоровья. Учет индивидуальных особенностей учащихся требует от педагога серьезной работы по выявлению соответствующих особенностей. Также необходимо при определении индивидуальных нагрузок на учащихся в учебном процессе учитывать особенности здоровья каждого из них. Энергетические потенциалы организма у одних - выше, а других – ниже. Соответственно и предельные нагрузки (умственные, нервные, физические и др.), переносимые организмом, различны.

Здоровье - понятие комплексное. Оно зависит от социально-экономического положения детей, экологической обстановки в местах их проживания, качества питания, медицинского обслуживания, профилактической работы с детьми медиков и педагогов, системы оздоровительных учреждений. И чтобы результативно реализовать здоровьесберегающую технологию в педагогической деятельности, необходимо применять некоторые образовательные технологии по их здоровьесберегающей направленности.

Личностно-ориентированные, где в центр образовательной системы ставится личность ребенка, обеспечение комфортных условий ее развития и реализации природных возможностей. Личность ребенка превращается в приоритетный субъект, становится целью образовательной системы.

В рамках этой группы в качестве самостоятельных направлений выделяются гуманно-личностные технологии, технологии сотрудничества, технологии свободного воспитания. Педагогика сотрудничества – ее можно рассматривать как создающую все условия для реализации задач сохранения и укрепления здоровья учащихся и педагогов. На занятиях необходимо поставить цель - разбудить, вызвать к жизни внутренние силы и возможности ребенка, использовать их для более полного развития личности. Это в полной мере совпадает с механизмами формирования и укрепления здоровья путем наращивания адаптационных ресурсов человека, потенциала его психологической адаптации.

Важнейшая черта этой педагогики – приоритет воспитания над обучением – позволяет в рамках формирования общей культуры личности последовательно воспитывать культуру здоровья школьника.

Каждый учитель на своем уроке может реально много сделать для изменения проблемы здоровья школьников. Главное, понимать значимость проблемы, последовательно следовать выбранному направлению, уметь применять на практике здоровьесберегающие технологии.

Психическое и физическое здоровье детей обеспечивается созданием здоровьесберегающей предметно-пространственной среды. Рассмотрим ее основные элементы:

- 1) благоприятный социально-психологический климат в классе;
- 2) применение личностно-ориентированных технологий;
- 3) характер проведения контрольных мероприятий и диагностических процедур в обучении;
- 4) компетентность педагога в реализации здоровьесберегающих образовательных технологий и индивидуального подхода в обучении;
- 5) здоровье, психологические особенности, личностные качества и психоэмоциональное состояние педагога

Современные тенденции системы здоровьесберегающего образовательного пространства диктует необходимость изучения вопроса удовлетворения ключевых потребностей детей: успешность, безопасность, поддержка, общение, признание, саморазвитие, самореализация, развитие адаптивных возможностей, сохранение здоровья и т. д. А также сквозного психолого-педагогического сопровождения в системе здоровьесберегающего образования, обеспечивающее высокое качество российского образования.

Литература:

1. Об утверждении национального проекта «Качественное образование «Образованная нация». <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P2100000726>
2. Ваторопина С. В. Здоровьесбережение в современном образовательном пространстве // Научно-методический электронный журнал «Концепт». – 2017. – № 9. – URL: <http://e-koncept.ru/2017/470112.htm>.
3. Профессиональная подготовка педагога-психолога к решению вопросов охраны здоровья детей средствами здоровьесберегающих образовательных технологий // Мир науки, культуры, образования. – 2017. - № 1 (62). – С.103-104.

ЗАМАНАУИ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР МЕН ӘДІСТЕР

Ахметова Ж.А

«№18 ЖББМ» КММ, Қарағанды қаласы, Қазақстан Республикасы

a.z.a72@mail.ru

Кез-келген педагогикалық технология негізгі әдіснамалық талаптарды - технологиялық критерийлерді қанағаттандыруы керек:

- тұжырымдамалық;
- жүйелілік;
- басқарушылық;
- тиімділік;
- репродуктивтілік.

Педагогикалық технологияның тұжырымдамасы әр педагогикалық технологияның білім беру мақсаттарына жетудің философиялық, психологиялық, дидактикалық және әлеуметтік-педагогикалық негіздемесін қамтитын белгілі бір ғылыми тұжырымдамаға сүйенуі керек деп болжайды.

Жүйелілік-педагогикалық технология жүйенің барлық белгілеріне ие болуы керек, мысалы:

- процестің логикасы;
- оның бөліктерінің өзара байланысы, тұтастығы.

Басқарушылық диагностикалық мақсат қою, жоспарлау, оқу процесін жобалау, кезең-кезеңімен диагностикалау, нәтижелерді түзету мақсатында құралдар мен әдістерді өзгерту мүмкіндігін болжайды.

Тиімділік қазіргі заманғы педагогикалық технологиялар бәсекелестік жағдайда бар екенін және нәтижелер бойынша тиімді және шығындар бойынша оңтайлы болуы керек, оқытудың белгілі бір стандартына қол жеткізуге кепілдік беретіндігін көрсетеді.

Репродуктивтілік-педагогикалық технологияны басқа типтегі білім беру мекемелерінде, басқа субъектілерде қолдану (қайталау, көбейту) мүмкіндігін білдіреді.

Аталған технологиялық критерийлер үш бөліктен тұратын педагогикалық технологияның құрылымын анықтайды:

1. тұжырымдамалық негіз-бұл технологияның ғылыми негізі, оның негізін қалаған психологиялық-педагогикалық идеялар.

2. оқытудың мазмұнды компоненті-бұл мақсаттар: жалпы және нақты, сонымен қатар оқу материалының мазмұны

3. процессуалдық бөлім-технологиялық процесс келесі элементтердің жүйелік жиынтығымен ұсынылған:

- оқу процесін ұйымдастыру;
- оқушылардың оқу іс-әрекетінің әдістері мен формалары;
- оқытушы жұмысының әдістері мен формалары;
- материалды игеру процесін басқару бойынша мұғалімнің қызметі;
- оқу процесінің диагностикасы;
- педагогикалық технологияның мәні және оған қойылатын талаптар.

Қазіргі уақытта мектепте көшбасшы Кембридж университеті негізінде конструктивтік оқыту болып табылады, ол қолда бар білімді әртүрлі көздерден өздігінен алынған, оқытуда диалог басым болатын жаңа біліммен интеграциялауда көрінеді.

Сыныпта диалогтық сөйлесуді дамыту. Диалогтық оқыту-бұл мұғалім арнайы ұйымдастырған диалог арқылы оқушының білімді шығармашылық тұрғыдан игеруін қамтамасыз ететін оқыту түрі. Оқытудың диалогтық стилі мен дәстүрлі білім берудің басты айырмашылығы-оқушы «ақпаратты» дайын күйінде алмайды, бірақ ынтымақтастықта және ересек адамның қолдауымен жаңа ақпарат ашады. Осылайша, бала проблемаларды өз

бетінше шешуге үйренеді, әртүрлі шешімдерді іздеуге үйренеді.

Ой алмасуға оқушылармен диалог арқылы қол жеткізуге болады, оқушылар оны бірлескен зерттеу процесінде бір-бірімен жүргізе алады. Топтық оқыту-бұл оқушылардың оқу-танымдық іс-әрекетінің жетекші формасы топ болып табылатын оқыту технологиясы. Топтық оқыту түрінде сынып белгілі бір оқу міндеттерін шешу үшін топтарға бөлінеді, әр топ белгілі бір тапсырманы алады (бірдей немесе сараланған) және оны топ жетекшісінің немесе мұғалімнің тікелей басшылығымен бірге орындайды. Топтық оқыту технологиясының мақсаты-өз бетінше жұмыс істеу үшін топтық тапсырманы орындау процесінде өзара әрекеттесу арқылы оқушылардың танымдық тәуелсіздігін, олардың коммуникативтік дағдылары мен интеллектуалдық қабілеттерін дамытуға жағдай жасау.

Сынып жағдайында оқудан шағын топтарда оқуға ауысу. Оқушылар жеке, жұпта немесе 3-4 адамнан тұратын топтарда жұмыс істейді. Оның сабақтарында сыни ойлауды дамыту технологиясын қолдана отырып, интерактивті әдістер жиі қолданылады. Сабақтардағы сыни ойлауды дамыту технологиясы оқушылардың оқу процесіне жеке қатысуын болжайды, оларды әдеттегі оқыту схемаларынан алшақтатады, олардың өзін-өзі дамытуына және өзін-өзі жетілдіруіне ықпал етеді және сол арқылы білім берудің тұлғаға бағытталған бағытын жүзеге асыруға қызмет етеді.

Мысалы, сабақ 3 кезеңде өтеді: шақыру кезеңі, түсіну кезеңі, рефлексия кезеңі. Шақыру кезеңінде оқушылар жаңа тақырып туралы ештеңе білмей, мәтін құрып, осы болжамдармен келісу немесе келіспеу, «плюс» немесе «минус» қою ұсынылды. Жаңа ақпаратты түсіну сатысында «таңбалау кестесі» әдісі «шеттердегі белгілер» қабылдауымен бірге қолданылады. Оқушының мәтінмен тікелей, бағытталған, мағыналы жұмысы жүреді. Оқу процесі мәтінді таңбалаумен және кестені толтырумен бірге жүреді. Ол мәтінді оқу процесінде өзінің түсінігін бақылауды міндеттейді. Таңбалау белгілерін пайдалану жаңа ақпаратты бар көріністермен байланыстыруға мүмкіндік береді. Ерекше талап – мәліметтерді, ұғымдарды немесе фактілерді оқулық мәтініне сілтеме жасамай, тек өз сөзіңізбен жазу. Ең маңызды кезең – рефлексия. Дәл осы кезеңде жаңа алынған білім туралы хабардар болу жүреді. Оқушылар бастапқы жазбаларға оралады (сабақтың басында мәтін құрастыру) және өзгертулер енгізеді (қателерді түзетеді).

Оқытудың заманауи құралдары мен әдістерін қолданатын сабақтар мотивацияны арттырады, оқушылардың пәнге деген қызығушылығын оятады. Бұл әдістердің барлығы бір-бірін толықтырады және оқушылардың танымдық белсенділігінің деңгейін дәл анықтауға мүмкіндік береді.

Әдебиеттер:

1. Бабанский Ю.К. оқу процесін оңтайландыру. М.: ағарту, -73 б.
2. Горбунова А.И. оқушылардың ақыл-ой белсенділігін арттырудың әдістері мен әдістері //Қазіргі педагогика. 1999. – 27 б.
3. Кругликов В. Н., Платонов Е.В., Шаранов Ю. А. танымдық белсенділікті белсендіру әдістері. Санкт-Петербург.: Білім, 2006. – 190 б.

ӘОЖ 378.1

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ҒЫЛЫМИ- ЗЕРТТЕУ ДАҒДЫЛАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Аширбекова Н.Ж., Шенгиспаева А.У.

«Сұлтанмахмұт Торайғыров атындағы тірек мектебі (ресурстық орталық)» КММ
Бұқар жырау ауданы. Ботақара к., Қарағанды обл., Қазақстан Республикасы
nurhan.smagulova@bk.ru

Қазіргі заман талаптарына сәйкес қазіргі мектеп «білімді тұлға», яғни білім, білік пен дағдылары қалыптасқан жеке тұлғаны дайындаумен ғана шектеле қоймай, өмірдің

өзгерістеріне дайын болатын, белсенді және шығармашыл ойлайтын, интеллектуалды және жан-жақты дамыған жеке тұлғаны дайындау тиіс. Білім мазмұнын жаңарту тікелей шығармашылық ізденістегі мұғалімнің кәсіби шеберлігіне байланысты. «Мұғалім көп әдісті қолдана отырып, оны өзіне сүйеніш, қолғабыс нәрсе есебінде пайдаланған дұрыс», - деп Ахмет Байтұрсынов айтқандай, қазіргі заман талабына сай білім беру мәселесі сол қоғам мүддесіне сай болуы керек. Өз ісінің шебері ғана жоғары жетістіктерге жетеді.

Еліміздің ертеңгі болашағы жас ұрпақ болғандықтан, оларға терең де сапалы білім берудің жаңа әдіс-тәсілдерін құрастыру бүгінгі күннің өзекті мәселесі болып отыр. Сабақ-мұғалімнің шығармашылық еңбегінің нәтижесі. Оның өз мәнінде өтуі ұстаздың біліміне, ұйымдастыру қабілеттілігіне, шеберлігіне байланысты. Репродуктивті білім беру кезінде оқушы тек 5 тыңдаушы, орындаушы ретінде көрінген. Қазіргі таңда оқушыны қалыптастыруға мынадай мақсаттар қойылып отыр:

- ✓ Оқушыларды сын тұрғысынан ойлауға үйрету;
- ✓ Оқушыларды өздігінен жұмыс істеуге дағдыландыру;
- ✓ Жұпта, топта жұмыс жасай білуге үйрету;
- ✓ Бір-бірінің білімін бағалауға; ☞ Жетістіктерін қолдана білуге тәрбиелеу;
- ✓ Тез әрі нақты ойлап, дұрыс шешім қабылдай алу және тапқырлық, тиянақтылық дағдыларын дамыту;
- ✓ Талабын ұштап, қиялын дамыту.

Әрбір оқушыны оқытып тәрбиелеуге байланысты мәселелерді өздігімен және шығармашылық ынтамен шешуге қабілетті жаңашыл мұғалім керек. Жаңа, тез өзгермелі заманда білімді де білікті, тың серпіліске, өзгеруге дайын және жаңа талап межесінен көріне алатын шығармашыл да кәсіби шебер мұғалімдерді қажет етіп отырғанына көзіміз жетті. Оқушылардың мектепте табысты оқуы ғана емес, өмірде де табысты болуы мұғалімнің қабілетіне, оның құзыреттілігіне байланысты екенін терең түсіндік. Мұғалім оқушылар үшін қандай да бір пән бойынша білім беретін адам ғана емес, сондай-ақ олардың оқудағы еңбегін қызықты, тиімді ұйымдастыра алатын, оларға үлгі болатын ерекше тұлға болуы керек. Оқушының қажеттілігін қанағаттандыру үшін қазіргі заманның мұғалімі жаңашыл, икемді, өзгерісті тез қабылдай алатын, жан-жақты, жаңа педагогикалық инновациялық технологияларды меңгерген болуы керек.

Бастауыш сыныпқа арналған жаңартылған білім беру бағдарламасындағы оқу мақсаттары оқушыларды шынайы проблемаларды анықтап зерттеуді, қарым-қатынас жасау дағдылары: тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылым, проблемаларды шешу және анықтамалық материалдарды зерделеумен байланысты дағдыларын дамытуға көмектеседі. Оқушылар бастауыш сыныпта оқытылатын әр пәндік саланы түсінетіндігін көрсете отырып, алдағы уақытта осы білімдерін басқа жағдайларда қолдана білулері қажет. Сондықтан оқушыларды өз білімдерін кез келген жағдайда қалай бейімдеу керектігін біліп, болашақта кездесуі мүмкін кез келген күрделі тапсырмаларды шешуге икемді болуға баулу маңызды болып табылады. Толық оқу қызметін ұйымдастыру кезінде немесе қазіргі бастауыш мектепте оның жеке компоненттерін қалыптастыру зерттеудің зерттеу әдісі белсенді қолданылады, ол зерттеу дағдыларын қалыптастыруға ықпал етеді. Ғылыми әдебиеттерде оқушылардың зерттеуге негізделген оқыту мен оқуға арналған үш негізгі тәсіл сипатталған:

- Құрылымдалған зерттеу
- Мұғалімнің жетекшілігімен жүргізілетін зерттеу
- Ашық зерттеу.

Зерттеуге негізделген оқу барысында оқушылар, қажет болған жағдайда мұғалімнің көмегімен, идеяларды түсіндіру, талқылау, оларға қарсы шығу және өз ойларын қайта қарау арқылы пікірталасқа араласа отырып, белсенді рөл атқарады. Дәлелдеу үдерісі зерттеуге негізделген оқу тәсілін толықтырады. Зерттеу тақырыбы белгіленгеннен кейін мұғалім оқушыларға шағын топтарда жұмыс істеп, сурет, диаграмма, график немесе алгоритмдерді пайдалану арқылы зерттеу немесе проблеманы «елестетуді» ұсынады. Содан кейін оқушылар өз ақпаратын басқа топпен немесе топтармен «салыстыруы» керек. «Түсіндіру және дәлел келтіру» деп аталатын келесі кезең оқушыларға өздерінің көзқарастарын

түсіндіруге, түзетуге, ретке келтіріп, кез келген қате пайымдауларды анықтауға мүмкіндік береді. Әрбір топ идеяларды талқылау және «мақұлдау» үшін барлық сыныпқа өз шешімдерін ұсынады.

Осыған орай өздігінен алынған білім, белгілі бір оқушы үшін жеке мәнге ие. Табысты болу үшін оқушыларға білім қандай қажет болса, дағды да сондай қажет. Өйткені бұл оқушылардың ақпаратты есте сақтап, алған білімдерін ұғынуын, түсінуін және әр түрлі салада қолдана білуін талап етеді.

Бастауыш сыныпқа арналған жаңартылған білім беру бағдарламасындағы оқу мақсаттары оқушыларды шынайы проблемаларды анықтап зерттеуді, қарым-қатынас жасау дағдылары: тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылым, проблемаларды шешу және анықтамалық материалдарды зерделеумен байланысты дағдыларын дамытуға көмектеседі. Оқушылар бастауыш сыныпта оқытылатын әр пәндік саланы түсінетіндігін көрсете отырып, алдағы уақытта осы білімдерін басқа жағдайларда қолдана білулері қажет.

Білім саласындағы міндеттерді жүзеге асыру үшін, мектеп ұжымында әр мұғалім күнделікті ізденіс арқылы барлық жаңалықтар мен өзгерістерді сабақтарында енгізіп отырады. Қазіргі білім беру саласындағы оқытудың озық технологияларын меңгермейінше жан-жақты сауатты маман болу мүмкін емес. Жаңа технологияны меңгеру мұғалімнің интеллектуалдық, кәсіптік, адамгершілік және көптеген адами қабілеттің қалыптасуына игі әсерін тигізеді. Өзін-өзі дамытып, оқу-тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі.

Оқыту мен тәрбиелеуге тың әдіс-тәсілдер енгізілді. Нәтижесінде тұтас педагогикалық үрдістер өзгертіліп, білім берудің тиімді деп танылған жаңа технологиялары дүниеге келеді. Кез-келген оқыту технологиясы мұғалімнен терең теориялық, психологиялық, педагогикалық, әдістемелік білімді, үлкен педагогикалық шеберлікті, шәкірттердің жан дүниесіне терең үңіліп, оны ұғына білуді талап етеді.

Оқушының рухани өсуіне жағдай туғыза алатын, жаңалықтарды қабылдауға даяр, өз әрекетіне өзгеріс енгізе алатын педагогтар ғана бүгінгі қоғамның мүддесі мен әр баланың үрдісінен шыға алады. Ойы жүйрік, ақылы жетік, бәсекеге қабілетті, өзгерістерге бейім, жеке тұлғаны тек қана педагог қалыптастыра алады. Бастауыш сынып мұғалімі үшін оқушы жазылмаған тақта секілді таза, пәк. Бастауыш сыныпта оқытудың негізгі міндеті-баланың жеке басының жан-жақты қалыптасуын қамтамасыз ету, оның қабілеттерін анықтау мен дамыту, білімдерін ашу, дұрыс түсінік қалыптастыру.

Сондықтан оқушыларды өз білімдерін кез келген жағдайда қалай бейімдеу керектігін біліп, болашақта кездесуі мүмкін кез келген күрделі тапсырмаларды шешуге икемді болуға баулу маңызды болып табылады. Зерттеушілік, ізденушілік – бала табиғатына тән құбылыс. Білуге деген құштарлық, бақылауға тырысушылық тәжірибеден өткізуге дайын тұру, әлем туралы жаңа мәлімет жинауға талпынушылық қасиеттер балаға тән дәстүрлі мінез. Зерттеу білігі мен дағдысы тек ғылыммен айналысатын адамға ғана емес, сондай-ақ әр адамның түрлі саладағы қызметіне қажет. Оқушының өзіндік зерттеу әрекеті оның өзіндік талабын қанағаттандыруға ықпал етеді. Оқушылар қоршаған ортамен таныса отырып өзіндік зерттеу әрекетінің көмегімен жаңа білімді дайын күйде емес, өзі ашады.

Әдебиеттер:

1. Оқыту мен оқудың белсенді әдістері. Астана. 2013. 2. Мұғалімге арналған нұсқаулық. «Тиімді оқыту мен оқу» ҚР педагог қызметкерлерінің біліктілігін арттыру бағдарламасы. «НЗМ» ДББҰ. ПШО. 2016
2. Бенин В.Л. Культура и образование. Уфа: Изд-во Башк. пед. ун-та, 2017. С. 129.
3. Кенжанова А.М. Бастауыш сынып мұғалімі мен оқушылар арасындағы қарым-қатынас стилін қалыптастыру: п.ғ.к. ғыл. дәреже. алу үшін жаз. дисс. автореф. -Тараз, 1999. -34 б.

ОҚЫТУДЫҢ ӘДІСТЕРІМЕН МАЗМҰНЫН ЖАҢАРТУДА ЦИФРЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ РЕСУРСТАРЫН ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Ашыкбаева Р. Б.

№82 ЖББМ, Қарағанды қ, Қазақстан Республикасы

Мұғалімнің цифрлық құзыреттілігі-бұл ақпаратты өңдеуге және жұмыс істеуге, оқытуға, әлеуметтендіруге және қол жетімді мүмкіндіктерді кеңейтуге қажетті білім алуға байланысты міндеттерді қою және шешу процесінде ақпараттық-коммуникациялық технологиялар мен цифрлық медианы пайдалану дағдыларының жиынтығы. *Оқытушы* – қоғамның құндылықтарына сәйкес, қоғамдық ақуалдың қалыптасқан мүдделеріне қарай әрекет етеді.

Оқытудың тиімділігін арттырып, табысты оқуға айналдыру мақсатында сабақтарымда пайдаланылған интернет ресурстарымен оқытудың тиімді әдістерін бөліскелі отырмын. Педагогикалық іс-әрекеттер, кез-келген әрекет сияқты мақсат, құрал және нәтижемен анықталады. Білім беруді ақпараттандыру жағдайында мұғалімдердің іс-әрекетіне жаңа талаптар қойылады. Кәсіби іс-әрекетті жаңалау талабын орындаудың бірден бір жолы ақпараттық технологияларды пайдалану.

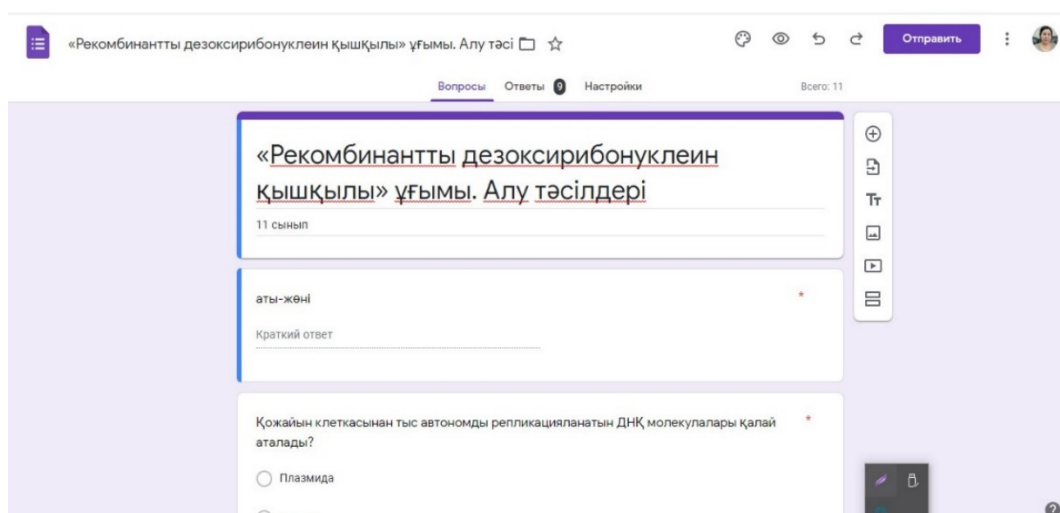
Өз сабақтарымда оқушының табысты білім алуына ықпал ететін АҚТ құралдары мен сервистері ZOOM, Telegram, WhatsApp, Google платформаларын қолданамын.

Әр мұғалім өз шеберлігіне қарай оқыту үдерісінде түрлі платформаларды қолдану арқылы оқытуды жүргізіп келеді.

Ол платформалардың қайсысы болмасын ақпаратты білім алушыға ыңғайлы және түсінікті түрде жеткізуге, олармен диалог жүргізуге және кері байланыстар жасауға өте тиімді.

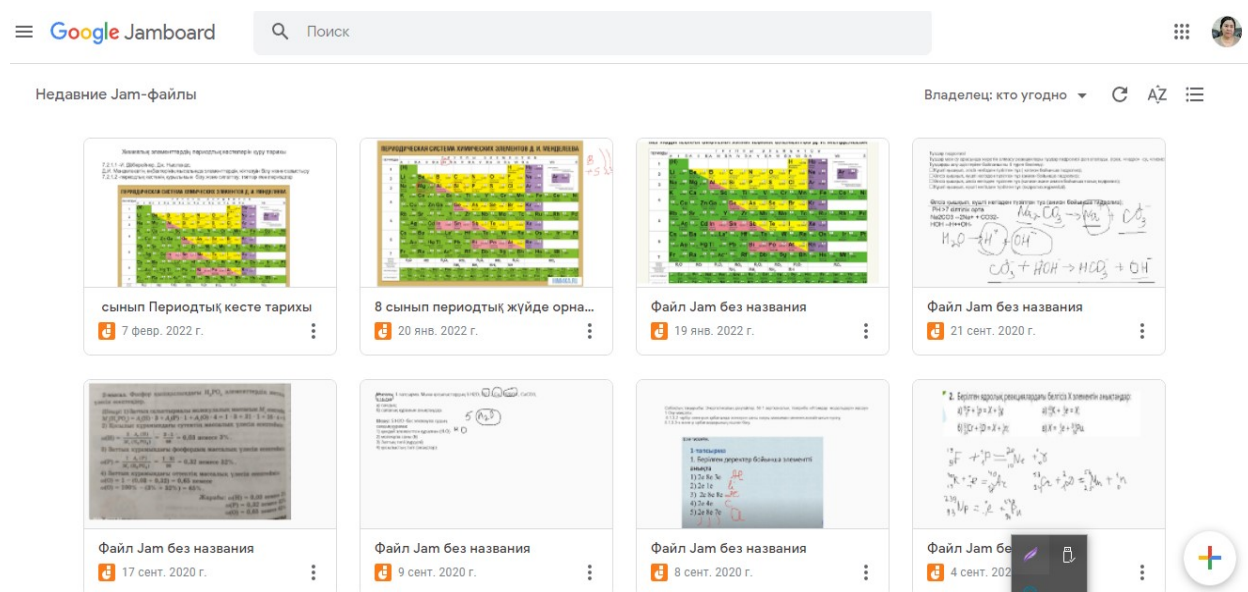
Білім беру үдерісінде тиімді құралдардың бірі - Google формалары. Google формалары - Google Дисктегі ең танымал функциялардың бірі. Google формалары – кері байланыс жасауда, әсіресе бөлім бойынша және тоқсандық жиынтық бағалау өткізуде өте қолайлы құрал. Google формалары тест жұмыстарын (бір дұрыс жауаппен және бірнеше дұрыс жауаптармен) өткізуге, оқушыларға белгілі бір тақырып бойынша жазба жұмысын жаздыруға, бақылау жұмыстарын орындатуға ыңғайлы құрал болып табылады.

Google платформасында Google тест жүйесінде тақырыпқа сәйкес тест тапсырмаларын құрастырып сілтемесін оқушыларға жіберемін. Сілтеме арқылы оқушылар тест орындап отырады, тапсырған тест нәтижесін Gmail почтасында көріп бағалап отырамын. Мұнда оқушы өзінің қай жерде қате орындағаны немесе дұрыс орындағанын көріп отырады яғни өзін-өзі бағалайды. Google тест арқылы әрбір баланың нәтижесін жеке-жеке тексеріп отырмауға және уақыт үнемдеуге мүмкіндік береді. Әрбір баланың алған ұпайлары жауаптары тақтада көрініп тұрады. Нәтижесінде оқушылардың оқу дағдылары қалыптасып, өзінің білім алуы үшін жауапкершілігі артады.

Google платформасында Jamboard тақтасын химия пәні сабағында тиімді

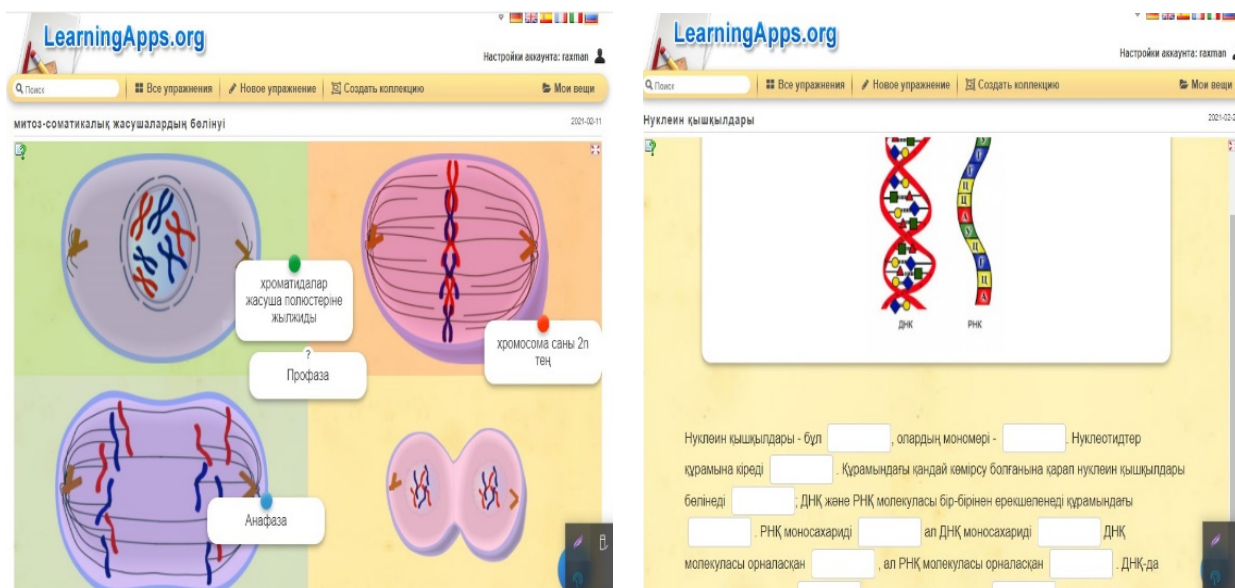
пайдаланамын. Себебі Jamboard тақтасы арқылы химия пәнінен формулаларды жазуда, есептер шығаруда, сабақ түсіндіруге және жазуды өшіруге, түзетуге өте қолайлы. Сонымен бірге көрсеткіш құралды пайдалана отырып қажетті формулалармен реакция теңдеулерін ажыратуға немесе тиісті нысананы қоршауға алып көрсетуге, сызбаларды түсіндіруге тиімді. Jamboard тақтасының тағы бір артықшылығы сабаққа қатысты пайдаланатын суреттермен сызба көрнекіліктерді тақтаға көшіріп орнатуға мүмкіндігі бар.

Jamboard тақтасын пайдалана отырып сабақ өтуде ZOOM сессия залы арқылы оқушылармен тікелей байланысқа шығамын. Мұнда кері байланыс алудың мүмкіндігі зор. ZOOM-да сабақты жүргізу барысында барлық қатысушыларды шолуға болады. Онлайн сабақ өткізуді әртүрлі режимдерге ауыстыра отырып, қажет кезде экранды көрсетіп, қажет емес кезде ауыстыруыңызға болады. Немесе сабақтың бейнежазбасын сақтап сабаққа қатыса алмаған балаларға жіберуге болады. Оқу үдерісінде ақпарат жүйесін құру арқылы оқушыларға сабақ берудің әдіс-тәсілдерімен интернет ресурстарын тиімді игеруге бағыттауда Camtasia программасымен бейнесабақ жазуға қол жеткізуге мүмкіндік бар. Camtasia программасы арқылы сабақты алдын-ала жазып алып оқушылардың Telegram тобына жіберемін. Camtasia программасының артықшылығы сабақты алдын-ала жазып алуға, түсіндіруге мүмкіндік болады және сабақ сақталып тұрады оны кез-келген уақытта оқушы ашып қарайды. Camtasia программасындағы мүмкіндіктер: сабақ құрылымын алдын ала жазып түсіруге, сабаққа қатысты бейнефильмдер көрсетуге, зертханалық жұмыстарды көрсетуге, дайын слайдтарды жазуға, түсіндіруге, дыбысты жазуға, қажет емес дыбысты өшіруге, қажет емес бөліктерін кесіп тастауға, сабақты толық монтаждауға мүмкіндіктері бар. Camtasia программасында жазылған сабақтарды ютуб каналда сақтап сілтемесін оқушыларға жіберемін. Telegram каналынан әрбір сыныпқа топ ашу арқылы оқушылармен үдіксіз байланыста болуға мүмкіндік бар. Білімалға тапсырма салуға мүмкіндігі болмаған жағдайда Telegram каналы арқылы балалар тапсырмалар жібереді, сұрақтар береді және оқушылармен кері байланысқа шығып отырамын. Telegram каналы арқылы қалыптастырушы бағалауға арналған тест тапсырмаларын саламын, жауап берген оқушылардың нәтижесі пайыздық мөлшермен көрінеді. Оқу үдерісіне оқушыларды қалай ынталандыруға болатынын ойластыра отырып, оқу мақсаттарын ғана емес, олардың жеке қажеттіліктерін де ескеру қажет. Оқушының оқуға қызығушылығын оята білу шеберлігі – бұл мұғалімнің қолындағы маңызды әрі пәрменді құрал, оны меңгеру қажет. Алайда сабақ барлығына бірдей қызықты болуы үшін не істеу керек? Оқушыларға өтіп жатқан сабақ қызықты екенін қалай түсінуге болады? Мәселен, қашықтан оқыту

жағдайында пайдаланатын цифрлық технологиялар қазіргі балаларды қызықтырады. Оқу үдерісіне оқушыларды ынталандыру үшін бірінші кезекте оларға өтілетін сабақтың, оның мазмұнында қамтылған тапсырмалар мен оқу әрекеттерін түрлендіру қажет.

Сабағымда оқушылар өз бетінше шабыттанып шешетін үй тапсырмаларды орындауда LearningApps сервисін пайдаланамын. Сервисге тіркелу арқылы әрбір сыныпқа папка ашып, тапсырмаларды дайындап тек сілтемесін оқушыларға жіберемін. Онда тапсырмалар сыңарын тап, жіктеу, хронологиялық сызық, рет-ретімен, суреттерін саралау, дұрыс жауабын тап викторина, бос орынды толықтыру, пазл құрастыру, кроссворд, сөйлем құрастыру, орнына қою, жұбын тап ойын түрінде әдістерді қолданамын. Оқушыларды жалықтырмайтын әдіс тәсілдермен оқу мақсатына қол жеткізетін жаттығулар, тапсырмалар құрастыруға болады. Интернет ресурстарынан пайдалану оқушының оқу үрдісінде шығармашылық қабілетін дамытуға, бұрын алған білімдерін кеңейтіп, өз бетімен тапсырмалар орындауға мүмкіндік береді.

Сонымен қатар АКТ құралдарымен жұмыс істеу оқушылардың бойында ұқыптылыққа, нақтылыққа, тапсырмаларды нәтижелі орындауға, дұрыс шешім қабылдай алуына тәрбиелейді.

Қорытындылай келе, оқушылардың цифрлық сауаттылығын қалыптастыруға бағытталған білім мазмұнын игеруде оқушылардың әртүрлі ақпарат көздерімен жұмыс істей білуді, білім біліктіліктерін өмірлік жағдаяттарда қолдана білуді, зерттеулер жүргізуді, негізгі ойын негіздей білуді, сондай-ақ тұлғааралық қарым-қатынас пен әлеуметтік қатынастарда өмірлік міндеттерді шешу үшін пайдалануды қамтамасыз етеді.

Әдебиеттер:

1. Интернет материалдары.
2. Медиа және ақпараттық сауаттылықты қалыптастырудың педагогикалық аспектілері.
3. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы /Қазақстан Республикасы Президентінің 2010ж.07.12. №118 Жарлығымен бекітілген.
4. Республикалық ғылыми- әдістемелік журнал, №24, 2020

ХУДОЖЕСТВЕННО-ИСПОЛНИТЕЛЬСКИЕ КОМПЕТЕНЦИИ ОБУЧАЮЩИХСЯ НА ЗАНЯТИЯХ «МОНОТИПИИ» В СИСТЕМЕ ДОПОЛНИТЕЛЬНОГО ХУДОЖЕСТВЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Багриенко Л.Г.

КГКП «Детская художественная школа» отдела образования города Рудного»
Управления образования акимата Костанайской области, г. Рудный, Республика Казахстан
lbagrienko@mail.ru

XXI век – это век развития информационных технологий. Мир информационных технологий – это мир стремительных изменений, в котором высоко ценятся люди, принимающие нестандартный подход к решению проблем. Немало черт ребенок наследует от родителей, но значительное влияние на развитие человека оказывает именно среда. Наибольший подъем развития достигается там, где созданы благоприятные условия.

Художественное образование разностороннее, потому что это одновременно игра, учеба и труд. К тому же оно включает основополагающие моменты, оказывающие влияния на развитие личности: общение и воспитание, коллективную деятельность и самовоспитание. Здесь каждый ребенок – творец. Именно в таких условиях и рождается способность к развитию художественно-исполнительских компетенций. Абай Кунанбаев утверждает, что «ребенка, имеющего стремления к знаниям, можно считать человеком, можно питать надежду на то, что он будет стремиться познать Бога, понять себя и окружающий мир...». Необходима системная целенаправленная помощь, чтобы потребность к творчеству и жажде знаний не гасла, а развивалась. Существует мнение, что обучить творчеству невозможно, но создавая благоприятные условия на уроках, в результате которых оно может проявиться, а художественно-исполнительские компетенции детей будут развиваться.

Опытно-экспериментальная работа по теме реализации условий, методики преподавания монотипии в системе дополнительного художественного образования проводилась на базе КГКП «Детская художественная школа» отдела образования города Рудного» Управления образования акимата Костанайской области с учащимися. Была определена экспериментальная группа в составе 12 человек, учащиеся 1 курса. В ходе работы над формирующим экспериментом были применены механизмы реализации методики обучения монотипии в системе дополнительного художественного образования. Апробация осуществлялась в рамках педагогического исследования, которое предполагало реализацию методики обучения монотипии в системе дополнительного художественного образования дидактическими средствами графики и живописи.

Целью программы является создание условий духовно-нравственного развития личности, обучающегося на основе приобретенных им в процессе освоения Программы учебного предмета художественно-исполнительских и теоретических знаний, умений и навыков.

В учебном плане предусматриваются аудиторные занятия. Рекомендуемая недельная нагрузка аудиторных занятий составляет 1 час в неделю.

Овладение техникой монотипии должно осуществляться в процессе работы над всеми изучаемыми учеником приемами этому способствует регулярная работа с упражнениями на получение оттисков.

Предлагается следующая схема изучения основных разделов:

1. Знакомство с лучшими образцами печатной техники монотипии.
2. Знакомство с техникой, основными законами и приемами монотипии.
3. Изучение техники монотипии
4. Выполнение творческой работы

Исходя из индивидуальных возможностей учащегося, педагог должен давать четкие задания и систематически проверять их выполнение. Необходимо давать возможность ученику пробовать собственные силы для развития творческой инициативы.

Для лучшего усвоения учебного материала, процесс разделен на четыре основных

раздела: гуашевая, акварельная, масляная монотипия и смешанная техника.

В разделе гуашевая монотипия перед учащимися ставятся следующие задачи: ознакомиться с понятием «монотипия», ее значением в графике; развивать творческие способности многообразными средствами монотипии; познакомить учащихся с необходимыми материалами для работы, с видами заданий на примере работ из методического фонда; изучить технические приемы выполнения работы в технике монотипии.

К задачам раздела акварельной монотипии относятся: формирование умений и навыков в изображении объектов с учётом их стилизации; развитие умения самостоятельно анализировать цветовую гамму, передавать плановость; формирование навыков самостоятельного выбора формата, масштаба изображения; развитие навыков в передаче богатства оттенков цвета; развитие навыков самостоятельной компоновки в формате фрагмента пейзажа; анализ тонового диапазона; понимание значения детальной проработки первого плана зарисовки для передачи глубины пространства; анализ образа; развитие навыков самостоятельного подбора определённого типа линий (волнообразной, «каракулеобразной», угловатой и т.д.) для передачи характера и пластики образов.

Задачи раздела масляной монотипии: знакомство с техникой масляной монотипии; развитие остроты глазомера через изучение пропорций фигуры человека; анализ пропорции фигуры; освоение техники быстрого рисунка; развитие умения грамотно располагать набросок в формате; формирование умений в передаче перспективных сокращений отдельных частей фигуры человека в зависимости от положения в пространстве.

Задачи раздела смешанной техники: развитие умений и навыков передачи характера и пластики цветового пятна, формирование навыков самостоятельной передачи выразительности образа линией различной толщины; развитие умений и навыков передачи выразительности форм найденных образов, применение способа отмывки; развитие умения грамотно выбирать вид формата и самостоятельно компоновать изображение с учетом основного замысла композиции; развитие умений и навыков в изображении объектов с учётом их стилизации; развитие умения самостоятельно анализировать цветовую гамму, передавать плановость.

В ходе опытно-экспериментальной работы на основе теоретического исследования компонентов художественно-исполнительской компетенции учащихся на уроках монотипии были определены два показателя: инструментально-деятельностный и ассоциативно-творческий. Инструментально-деятельностный показатель определяет уровень развития умения и навыков при работе инструментами в технике монотипии. Ассоциативно-творческий показатель характеризует творческий и ассоциативно-образный компоненты.

С первых занятий педагог должен постоянно развивать у обучающихся сознательное отношение к работе над творческой работой. При работе над монотипией необходимо знакомить ученика с художественными терминами, поясняя их значение. Работа над выразительностью образов, развитием контроля, качеством исполнения, интонацией, ритмом и динамикой должна проводиться последовательно на протяжении всего обучения и быть предметом постоянного внимания педагога.

При подведении итогов, обучающимся было предложено ответить на вопросы анкеты «Значение и результаты изучения техники монотипии». Обучающимся было предложено 11 вопросов из них 7 вопросов в тестовой форме и 4 вопроса в форме открытого вопроса. В опросе участвовали 12 человек. Все обучающиеся ответили, что хотели бы продолжить обучение в технике монотипии; планируют использовать полученные знания и навыки в своей будущей творческой деятельности. Отметили, что самое сложное в работе – это найти образ и его показать.

Таким образом, хочется отметить, что монотипия не смотря на свою кажущуюся простоту исполнения и минимальный набор необходимого оборудования, на сегодняшний день становится все более популярной в системе дополнительного художественного образования. А применение серии занятий по теме «Монотипия» в системе дополнительного художественного образования», дает довольно хорошие возможности

реализации творческого потенциала обучающихся, рассматривая изучение монотипии как самостоятельной техники печатной графики.

Литература:

1. Дорогами ЮНЕСКО: Мир. Искусство. Молодежь: сборник публикаций Международного научно-практического коллоквиума (23-25 марта 2015г., Алма-ты). – Алматы, 2015. – 174с. – текст на русском, казахском и английском
2. Личностные достижения учащихся как результат деятельности учителя изобразительного искусства: Сборник текстов /Сост. И.Л. Морозкина, В.М. Дрофа. – Оренбург: Изд-во ООИПКРО, 2000.
3. Учебно-методический комплекс дисциплины «История духовной культуры казахского народа» <https://referatdb.ru/kultura/127544/index.html?page=6>
4. Художественное образование в Республике Казахстан: осмысление национальных традиций и сближения культур: научно-аналитический доклад /Руководитель проекта Г. И. Исимбаева; Ред. и ответств. координатор Р. Р. Музафаров. – Алматы, 2010. – 56с.

УДК 372.874

ВОЗМОЖНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БУДУЩИХ МУЗЫКАНТОВ

Багриенко О. Г.

КГУ «Школа-лицей №4 отдела образования города Рудного» управления образования акимата Костанайской области, г. Рудный, Республика Казахстан
bagrienko@yandex.kz

Под влиянием развития и широкого использования информационных технологий в настоящее время формируется общество нового типа – информационное общество. В различных сферах жизни пересматриваются возможности и условия деятельности, содержательные и мотивационные аспекты. Информация начинает выступать основным компонентом и ресурсом развития, обучения и самообразования человека. Важным качеством современного специалиста становится умение использовать информационные технологии в повседневной и профессиональной деятельности. Это в полной мере относится к профессиональному образованию и развитию музыканта-исполнителя. В системе профессионального образования РК поставлена цель развития информационной компетентности будущих музыкантов-исполнителей. Выработаны задачи, включающие не только понимание обучающимися роли информационных процессов в обществе, технических возможностей и перспектив использования информационных технологий, но и интегрированного применения полученных знаний. Однако на практике проблеме развития информационной компетентности музыканта-исполнителя уделяется недостаточно внимания, преобладает традиционное решение вопросов развития музыкального исполнительского искусства. Рассмотрим возможности использования информационных технологий в подготовке современного музыканта к исполнению музыкального произведения.

Традиционно деятельность музыканта-исполнителя делится на две основные составляющие: репетиционную и концертную. Репетиционная деятельность начинается с этапа создания целостного воображаемого образа. Этот этап является фундаментом, на основе которого исполнение музыкального произведения приобретет художественную и смысловую ценность, превратится из простого набора звуков в произведение исполнительского искусства. Для этапа создания целостного воображаемого образа важна информационная насыщенность, включающая разнообразные сведения о музыкальном произведении (его жанре, стиле, форме) и о композиторе. Использование информационных поисковых систем дает возможность сделать эту работу доступной и интересной. Средства

информационных технологий позволяют творчески переработать полученную информацию, создать интеллектуальные карты, интерактивные презентации, включающие текст, изображение, аудио- и видеоматериал. Совместная работа обучающегося и преподавателя в онлайн-приложении canva.com позволяет структурировать информацию, оформить ее в виде презентации, плаката, открытки, инфографики. Результатом такой работы также может стать видеоролик или ведение блога в социальной сети, где музыкант-исполнитель делится результатами творческого поиска со своими подписчиками. Интересные возможности для музыкальных опытов обучающихся предоставляет компания Google на своем онлайн-сервисе Эксперименты с Google, который включает интегрированные виды творчества, такие как рисование музыки, управление оркестром, сочинение и аранжировка, используя возможности искусственного интеллекта. Ознакомление с нотным текстом на этапе создания целостного воображаемого образа не обязательно включает моторику. Некоторые музыканты прослушивают игру других исполнителей, образцы которой находят на различных видеоаккаунтах или специализированных сайтах. От музыкального мышления на данном этапе требуется проанализировать, синтезировать и обобщить полученную информацию. Подключив музыкальное воображение, исполнитель переводит звуковые образы в картинно-зрительные, свойственные произведениям изобразительной музыки. Выполнение работы по оформлению зрительного образа в графическом редакторе в виде коллажа или рисунка поможет конкретизировать замысел, поделиться выполненной творческой работой и обсудить результаты с коллегами и слушателями.

Второй этап – работа над деталями музыкального произведения. Исполнитель по определенным критериям, таким как темп, технические сложности, форма, уточняет детали, формирует план работы над смысловыми и техническими задачами, приемами звукоизвлечения. На этом этапе происходит конкретизация музыкального образа, его воплощение в реальное звучание, рационализация слуховых и моторных представлений. Совершенствование исполнения деталей произведения – это, как правило, работа трудоемкая, требующая больших энергозатрат. В процессе детальной проработки музыкального текста важно, чтобы исполнитель проявлял хорошую саморегуляцию и самоконтроль исполнительских действий, которые напрямую зависят от представления идеального музыкального образа произведения. Также важным условием достижения результатов является адекватная самооценка исполнителя. Современные средства коммуникации предоставляют возможность организации такой работы в форме челленджей. Использование коротких видеороликов-отчетов приучает музыканта планировать свою репетиционную деятельность, управлять эмоциями и волей. Информационные технологии – это доступный способ осуществлять обучение через преподавание посредством записи и опубликования образовательных видеороликов. Начинающий исполнитель может поделиться своим опытом, приемами работы, разработать алгоритм действий или показать разработанные упражнения для развития техники.

Третий этап – создание целостного музыкального образа. На этом этапе, по выражению Б. В. Асафьева, осуществляется «строительство формы во времени». Высокие требования на этом этапе предъявляются устойчивости внимания, и волевым качествам. Запись произведения целиком от начала до конца дает возможность исполнителю попробовать свои силы в концертном выступлении. На этом этапе следует обратить внимание на связь между внутренним миром исполнителя и его внешним обликом. Психологическая природа человека проявляется не только в деятельности, но и в его внешности. Сам вид артиста, чисто зрительные впечатления от него значат больше, чем обычно предполагают. Известный в свое время критик В. Дельсон, вспоминая концерты В. Софроницкого, писал: «Помню, что меня поразило тогда больше всего – небывалая гармония между внешним обликом пианиста, его исполнительскими жестами, мимикой лица, всей «жизнью на эстраде» и самим исполнителем; полное слияние того и другого». [4, 20]. Для слушателя личность музыканта-исполнителя сливается с образами и представлениями, возникающими из музыки. Отсюда удивительная жизнеспособность концертно-исполнительского

искусства. Люди проявляют интерес к концертному выступлению, потому что хотят не только услышать, но и увидеть артиста. Восприятия в этом случае бывают полнее, красочнее и эмоционально богаче.

Планирование репетиционной деятельности музыканта-исполнителя может быть соотнесено с пирамидой эффективного обучения. На вершине пирамиды находится лекция, которая дает возможность запомнить всего 5% полученной информации. Лекция является методом первого уровня пассивного обучения. Следующий уровень обучения – чтение. Этот метод несколько выигрывает у лекции, позволяя запомнить 10% информации, но тоже недостаточно эффективен в обучении. Аудио-визуализация позволяет усвоить 20% информации и может включать в себя презентации, инфографику, интеллектуальные карты, аудио- и видеоматериалы. Метод аудио-визуализации позволяет задействовать дополнительные участки мозга для усвоения информации. Метод демонстрации заключается в визуальном знакомстве с определенным видом деятельности и получении обучающимся инструкций. Демонстрация – это первый метод активного обучения, он дает возможность лучше понять сложную информацию и быстрее ее освоить. Обсуждение является активной формой получения информации и находится на кинестетическом уровне. Обсуждение основывается на изучении материала в группе и позволяет усвоить 50% информации. Участие в дискуссии предполагает свободное высказывание своего мнения и дает возможность услышать различные точки зрения о предмете. Практические занятия – это один из самых эффективных методов освоения информации, позволяющий активизировать области мозга, связанные с сенсорными и моторными навыками. Обучение других – метод, который считается самым эффективным в овладении информацией. Если вы способны передать свои знания другому, то вы максимально понимаете изучаемый предмет. Исследования в области образования показывают, что обучающиеся осваивают информацию намного лучше, когда совершают действия, а не просто слушают. Статический процесс обучения намного проигрывает интерактивному в возможностях изучения информации. Пройдя все уровни пирамиды эффективного обучения, можно говорить о максимальном освоении учебного материала любой сложности.

Использование современных информационных технологий в концертной деятельности позволяет музыканту-исполнителю значительно расширить аудиторию слушателей. Интернет, являясь прогрессивным средством общения и коммуникации, предоставляет возможность заявить о себе и своем творчестве на весь мир. Выдающийся пианист и педагог Г. Нейгауз в своей книге «Об искусстве фортепианной игры» писал, что концертирующий пианист может и должен быть пропагандистом. Достижения музыкального искусства Республики Казахстан входят заметной страницей в историю мировой музыки. Это яркие и разнообразные мелодии и ритмы народной музыки, произведения профессиональных композиторов. Они будят воображение, создают настроение, заинтересовывают понятными и яркими образами.

Литература:

1. Нейгауз Г. Г. Об искусстве фортепианной игры: Записки педагога. 5-е изд. / Г. Г. Нейгауз - М.: Музыка. 1988. – 240 с.
2. Тебенихин В. И. Пути развития фортепианного исполнительства в Казахстане // Фортепианная музыка Казахстана. Сборник статей. / В. И. Тебенихин - Алма-Ата: Онер, 1987. – 120 с.
3. Цагарелли Ю. А. Психология музыкально-исполнительской деятельности: учебное пособие / Ю. А. Цагарелли – Санкт-Петербург: Композитор, 2008. - 368 с.
4. Цыпин Г. М. Музыкант и его работа: Проблемы психологии творчества. / Г. М. Цыпин - М.: Сов. Композитор, 1988. - 384 с.

Т және КББ МОДЕРНИЗАЦИЯСЫ ЖАҒДАЙЫНДА АРНАЙЫ ПӘНДЕР ОҚЫТУШЫСЫНЫҢ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІ

Болатова А.Б.

Қарағанды медицина университеті, Қарағанды қ., Қазақстан Республикасы

Белгілі бір мамандық мұғалімінің кәсіби құзыреттілігінің мазмұны біліктілік сипаттамасымен анықталады. Бұл кәсіби білімнің, дағдылардың, ғылыми негізделген құрамын көрсете отырып, мұғалімнің құзыреттілігінің нормативтік моделі. Қазақстанда қолданыстағы нормативтік құжаттар ҚР Білім және ғылым министрлігінің 13.07.2009 ж. № 338 бұйрығымен бекітілген «Педагог қызметкерлер мен оларға теңестірілген тұлғалар лауазымдарының үлгілік біліктілік сипаттамалары» болып табылады, оған сәйкес арнайы пәндер оқытушысына қойылатын мынадай талаптар айқындалған «лауазымдық міндеттері: Мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарттарының талаптарына сәйкес оқу жоспарлары мен бағдарламаларының орындалуын қамтамасыз етеді. Білім алушыларды ғылыми-әдістемелік деңгейде оқытуды жүргізеді, олардың өзіндік жұмысын ұйымдастырады және бақылайды.

Оқу жоспары мен оқу процесінің кестесіне сәйкес білім беру бағдарламаларын әзірлеуге және орындауға қатысады, білім алушылардың білім беру сапасына жауап береді. Оқу процесін жетілдіру бойынша ұсыныстар енгізеді. Білім алушылардың жеке қабілеттерін, қызығушылықтары мен бейімділігін зерттейді. Білім алушыларда кәсіби дағдылар мен дағдыларды қалыптастырады, алған білімдерін практикалық қызметте қолдануға дайындайды, түлектерді даярлау сапасын қамтамасыз етеді.

Арнайы пәндер оқытушысының кәсіби құзыреттілігін көп факторлы құбылыс ретінде, кәсіпқойлықтың мәдени компоненті ретінде, мұғалімнің теориялық білім жүйесін және оларды нақты педагогикалық жағдайларда қолдану тәсілдерін, мұғалімнің құндылық бағдарларын, сондай-ақ оның мәдениетінің интегративті көрсеткіштерін (сөйлеу, қарым-қатынас стилі, өзіне және оның қызметіне деген көзқарас және т. б.)

Қазіргі уақытта мұғалімнің жеке басының проблемасы, педагогикалық қызметтің субъектісі ретінде, құзыретті және өзін-өзі дамытуға қабілетті, ресейлік зерттеушілердің еңбектерінде кеңінен ұсынылған. Кәсіби-педагогикалық құзыреттілікті дамытуға Е. В. Бондаревская, В. Н. Введенский, А. А. Воротникова, Е. Н. Подковко және басқалардың жұмыстары арналған, бірақ осы зерттеуге сәйкес профессиографиялық сипаттағы жұмыстар қызығушылық тудырады – мұғалімнің кәсіби қызметін және оның жеке қасиеттерін модельдеу туралы авторлар О. А. Абдуллина, Б. С. Гершутский, А. К. Маркова, А. И. Щербакова.

Е. Н. Подковконың пікірінше, мұғалімнің кәсіби құзыреттілігінің мәні маманның кәсіби дамуы мен өзін-өзі жүзеге асыруын қамтамасыз ететін білімді, дағдыларды, тәжірибені, жеке қасиеттерді, яғни педагогикалық міндеттерді өз бетінше және тиімді шешуге мүмкіндік беретін оның жеке мүмкіндіктерін біріктіру болып табылады. Демек, кәсіби құзыреттілік-бұл моральдық-адамгершілік, танымдық-шығармашылық, ақпараттық-коммуникативтік және технологиялық компоненттерді қамтитын білімге негізделген іс-әрекетке қабілеттілік пен дайындық.

А. К. Маркова кәсіби құзыреттіліктің төрт түрін ажыратады: арнайы, әлеуметтік, жеке және жеке. Арнайы немесе белсенді кәсіби құзыреттілік жоғары кәсіби деңгейдегі қызметті игеруді сипаттайды және арнайы білімнің болуын ғана емес, сонымен қатар оларды іс жүзінде қолдана білуді де қамтиды.

Әлеуметтік Кәсіби құзыреттілік бірлескен кәсіби қызмет пен ынтымақтастық тәсілдерін, кәсіби қоғамдастықта қабылданған кәсіби қарым-қатынас әдістерін игеруді сипаттайды.

Жеке кәсіби құзыреттілік өзін-өзі көрсету және өзін-өзі дамыту тәсілдерін, кәсіби деформацияға қарсы тұру құралдарын меңгеруді сипаттайды. Бұған маманның кәсіби қызметін жоспарлау, өз бетінше шешім қабылдау, мәселені көру қабілеті де кіреді. Жеке кәсіби құзыреттілік өзін-өзі реттеу әдістерін меңгеруді, кәсіби өсуге дайындықты, кәсіби

картауға бейімділікті және тұрақты кәсіби мотивацияны сипаттайды.

А.К. Маркова кәсіби құзыреттіліктің маңызды компоненттерінің бірі ретінде жаңа білім мен дағдыларды өз бетінше игеру, сондай-ақ оларды практикалық қызметте пайдалану қабілетін атайды. Бүкіл әлемде білім беру процесінің барлық сатыларында сапалы білім беру проблемасына ерекше мән беріледі. Бұл мәселе Қазақстанда білім берудегі саласындағы басым бағдарламаларында және жаңғырту тұжырымдамасында да көрсетілген. Қазіргі білім беру сапасы функционалдық сауаттылық деп аталатын нәрсемен көбірек байланысты, ол адамның қазіргі қоғамға бейімделу қабілетін, өзін-өзі жүзеге асыру қабілетін, өмірлік маңызды мәселелерді шешу үшін әртүрлі салаларда алған білімдерін қолдана білуін түсінеді.

Модернизация жағдайында кәсіби-педагогикалық құзыреттілік туралы айтатын болсақ, алдымен құзыреттіліктің не екенін анықтау керек. Әдетте, құзыреттілік деп адам жақсы білетін, шешу тәжірибесі бар мәселелер шеңбері. Құзыреттілік, өз кезегінде, білімді, дағдыларды қолдануға теориялық және практикалық дайындық ретінде қарастырылады.

Кәсіби-педагогикалық құзыреттіліктер, оның құрылымы, қалыптасуы педагогикадағы өзекті мәселе болып табылады және оны көптеген зерттеушілер өз жұмыстарында қарастырады (В.А. Сластенин, а. в. Хуторская, О. Б. Зайцева). Терентьева Т. кәсіби құзыреттілік деп табысты педагогикалық қызмет үшін қажетті кәсіби және жеке қасиеттердің жиынтығын түсінеді. Жоғары деңгейде педагогикалық қызметті жүзеге асыратын және оқушыларды тәрбиелеу мен оқытуда тұрақты жоғары нәтижелерге қол жеткізетін Мұғалімді кәсіби құзыретті деп атауға болады [1].

Модернизацияның заманауи мәселелері мен шындықтары мұғалімнен жаңа кәсіби және жеке қасиеттерді талап етті. Білім беру стандартына сәйкес қазіргі мұғалімге керек келесі құзыреттерді бөліп көрсетуге болады:

1. Пәндік құзыреттілік: оқытылатын пән, оқытылатын пәннің әдіснамасы саласындағы білім.
2. Жалпы педагогикалық құзыреттілік: тұлғаның танымдық процестерінің психологиясы мен психофизиологиясының жеке ерекшеліктері саласындағы теориялық білім.
3. Кәсіби-коммуникативтік құзыреттілік: тиімді қарым-қатынас әдістерін практикалық меңгеру.
4. Басқарушылық құзыреттілік: басқарушылық технологияларды меңгеру – ресурстарды педагогикалық талдау, мақсаттарды жобалау, жоспарлау, ұйымдастыру, түзету және нәтижелерді талдау мүмкіндігі.
5. Инновациялық қызмет саласындағы құзыреттілік: педагогикалық экспериментті жоспарлау, ұйымдастыру, жүргізу және талдау мүмкіндігі.
6. Рефлексивті құзыреттілік: өз жұмысын жалпылау мүмкіндігі.
7. Ақпараттық-коммуникативтік құзыреттілік: акт және интернет-технологияларды меңгеру.

Білім беруді модернизациялау процесі кадрлардың сапасы олардың деңгейі, сондай-ақ жетілдіру білім беру жүйесінің ең маңызды құрамдас бөлігі болып табылады, өйткені барлық басқа компоненттерді іске асыру белгілі бір білім беру жүйесі қамтамасыз етілген адам ресурстарына тікелей байланысты

Модернизацияның қазіргі жағдайында кәсіби құзыреттіліктің болуы ғана емес, оларды жетілдіру бойынша үнемі жұмыс қажет. Бірақ егер мұғалім өзінің кәсіби құзыреттілігін арттыру қажеттілігін түсінбесе, аталған әдістердің бірі тиімді болмайды. Ол үшін мұғалім өзінің кәсіби-педагогикалық қасиеттерінің деңгейін арттыру қажеттілігін өз бетінше түсінетін жағдайлар жасау қажет. Қазақстандық кәсіптік білім берудің заманауи жүйесі нәтижелерге, тиімділік пен сапаға бағытталған. Бұл негізгі инновацияларды іс жүзінде жүзеге асырудың негізгі тұлғасы болып табылатын мұғалім. Әр түрлі инновацияларды тәжірибеге сәтті енгізу үшін, оның алдына қойылған міндеттерді жаңа жағдайда іске асыру үшін мұғалім кәсіби құзыреттіліктің қажетті деңгейіне ие болуы керек.

Әдебиеттер:

1. Основы педагогического мастерства: учеб. пособие для пед. спец. высш. учеб. заведений / Под ред. И.А.Зязюна. —М.: Просвещение, 1989. 302 с.

2. Атаманчук П.С. и др. Инновационные технологии управления качеством компетентностного становления будущего учителя // Образование как фундамент эволюции человечества в условиях доминирования информационной среды общества: Материалы ЛII Междунар. науч.-практ. конф., 21–26 мая. Лондон.

3. Курманалина Ш. Повышение квалификации преподавателей по новой педагогической технологии — путь к формированию профессиональной компетентности специалиста // Высш. шк. Казахстана. № 3. С. 23–27.

УДК 373.2'014.252(476.4-21Могилев)

МИРОТВОРЧЕСКАЯ И ГУМАНИТАРНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ
ГОСУДАРСТВЕННОГО УЧРЕЖДЕНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ
«ДОШКОЛЬНЫЙ ЦЕНТР РАЗВИТИЯ РЕБЕНКА №1 Г.МОГИЛЕВА» В ХОДЕ
РЕАЛИЗАЦИИ ПРОЕКТА «СЕТЬ ШКОЛ МИРА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ»

Внук Л.Б.

Государственное учреждение образования «Дошкольный центр развития ребенка №1
г. Могилева», г. Могилев, Республика Беларусь
vnuk.71@yandex.by

На современном этапе в образовательном пространстве учреждения дошкольного образования у педагогических работников возникают вопросы о том, какие формы работы использовать, чтобы сформировать у детей позитивный социальный опыт, готовность к активным социальным действиям, развить социальную ответственности за себя, своих близких, свою страну.

Дошкольный возраст – это важнейший период становления личности, когда развиваются представления о человеке, обществе, культуре. Очень важно в этот период осуществлять духовно-нравственное воспитание, которое предполагает формирование у детей дошкольного возраста основ нравственных представлений, накопление опыта нравственного поведения, обогащение эмоциональной сферы посредством усвоения нравственно-этических норм (например, доброта, дружба, приветливость, честность, любовь, справедливость, взаимопомощь, приобщение к общечеловеческим и гуманистическим ценностям) [1, с.43].

Коллектив педагогических работников «Дошкольный центр развития ребенка №1 г.Могилева» на протяжении многих лет активно пропагандирует идеи миротворчества и гуманизма, отраженные в деятельности районного отделения общественного объединения «Белорусский фонд мира». Работа в данном направлении сосредоточена на проведении мероприятий, направленных на укрепление мира, дружбы, взаимопонимания, пропаганду и воплощение в жизнь идей милосердия и гуманизма. В текущем учебном году учреждению был присвоен статус «Школа мира».

Целью деятельности проекта «Школа мира» является содействие воспитанию детей и молодежи на принципах мира, дружбы, взаимопонимания и согласия, уважительного отношения к национальным традициям и религиозным особенностям других народов, проживающих в Республике Беларусь, пропаганда национальной идеологии, общечеловеческих, семейных, духовных, нравственных и патриотических ценностей, здорового образа жизни, укрепление единства белорусского общества, оказание поддержки государству в решении социальных задач.

Учебная программа дошкольного образования предусматривает формирование у воспитанников представлений на основе разнообразного образовательного содержания гуманного отношения к себе и окружающему миру, эмоциональной отзывчивости, способности к сопереживанию [2, с.1].

В рамках реализации республиканского инновационного проекта по внедрению

модели формирования гражданской идентичности обучающихся педагогическими работниками нашего учреждения были разработаны и успешно апробированы с воспитанниками старшего дошкольного возраста образовательные электронные ресурсы: цикл компьютерных игр по теме «Люби и знай свой родной край»; тематические фильмы по темам «Наш детский сад», «Мой любимый город Могилев», «Город мастеров», «Ратуша» под общим названием «Маленькие граждане».

Участниками образовательного процесса были реализованы исследовательские проекты «Беларусь – гостеприимная», «Белорусская народная одежда», «Моя родословная», «Белорусские народные игры», «Белорусская кухня», «Белорусские народные игрушки». На городском конкурсе «У всех на виду» стали победителями исследовательские работы воспитанников старших групп «Мы помним, мы гордимся», «Мы – такие разные».

Педагогический коллектив, воспитанники и их родители приняли активное участие в социальных акциях патриотической направленности «Юные патриоты», «Письмо неизвестному солдату», «Подарки от друзей». В рамках акции «Добрые сердца - добрые дела» взрослые и дети собрали и передали детям, оставшимся без попечения родителей, канцелярские принадлежности. Ко Дню единения народов Беларуси и России была проведена социальная акция «Мы вместе», в которую были вовлечены все участники образовательного процесса нашего учреждения, а также детский сад №32 Петроградского района г. Санкт-Петербурга. Воспитанники и их родители собрали и отправили посылку детям данного учреждения образования, организовали выставку детских плакатов и рисунков: «Пусть всегда будет мир», «Дружат дети всей Земли». В рамках республиканского социально – экологического благотворительного проекта «Новая жизнь в обмен на крышечки» в учреждении прошла благотворительная акция «Закрутим доброе дело». Ежегодно в учреждении в рамках республиканской акции «Наши дети» проводятся акции «Подари игрушку детям» и «Соберем портфель первокласснику».

Акция — это всегда результат с обратной связью для ребенка, что принципиально важно для социализации детей дошкольного возраста. Акции обладают огромным воспитательным потенциалом. Участвуя в них, дети ощущают свою значимость и нужность, чувствуют себя полезными преобразователями окружающего мира. В ходе проведения социальных акций, участники проекта «Школа мира» привлекают внимание широкой общественности, средств массовой информации, создают ресурс общественной значимости, доверия, информативности.

Реализуя содержание учебной программы дошкольного образования, для ознакомления с культурой и традициями других стран, изучения национальных особенностей других народов в разных возрастных группах были реализованы образовательные проекты: «Праздники и традиции разных стран», «Олимпиада собирает друзей», «Наша Родина – Республика Беларусь», «Дружат дети всей планеты», «Доброта спасет мир», «Увлекательное путешествие по странам СНГ», «Планета Земля – наш общий дом».

Родители воспитанников приняли активное участие: в фотовернисажах «Как прекрасен этот мир», «Путешествуем всей семьей», «Наше настроение»; в создании мини – музеев «Сувениры разных стран», в изготовлении авторской книги «Мои первые сказки»; в подготовке материала для тематической газеты «Рецепты национальной кухни», «Что я знаю о себе?», «Наша дружная семейка» и др. Вместе с педагогическими работниками создали электронный образовательный ресурс «Беларусь толерантная».

Благодаря целенаправленной деятельности в данном направлении, у детей расширились представления о людях разных национальностей, обобщенном понятии «человек», общечеловеческих ценностях, культуре и традициях разных народов, многообразии условий жизни на земле, конструктивных способах общения. Положительным явилось то, что дети обменялись полученными представлениями, сделали сообщения в других группах.

Также участники образовательного процесса принимали активное участие в мероприятиях, организованных Министерством по чрезвычайным ситуациям Республики

Беларусь, Могилевским отделом по ЧС, направленных на охрану здоровья и пропаганде здорового образа жизни: конкурс детского творчества «Спасатели глазами детей», профилактические акции «Безопасность – в каждый дом!», «Не оставляйте детей одних!», «Безопасный Новый год!» и др. Педагогические работники неоднократно становились победителями республиканского фестиваля «Безопасное детство 2022» в номинациях «Азбука безопасности», «Дидактическая игра», «Гордимся, что научили», «Уголок безопасности».

Педагоги и воспитанники приняли участие в областном проекте «#Мая_Зямля_Прыднепроўе», в международной выставке детских рисунков «Мир в сердце», организованной по предложению Канцелярии иностранных дел Народного правительства провинции Цзянсу. В рамках республиканского проекта «Зелёные школы» приняли активное участие в конкурсах «Созидая, не разрушай!» (номинация экологический рисунок), «Энергомарафон» (номинации «Видеоролик», «Рисунок», «Культурно-зрелищное мероприятие» по пропаганде эффективного и рационального использования энергоресурсов). На сайте учреждения, в социальных сетях размещены Челлендж «Сваёй зямлей я вельмі ганаруся», «Молодёжь за зеленую планету», «Поздравь ветерана с Днем Победы».

Опыт работы в проекте «Школа мира» показывает, что участие детей дошкольного возраста в совместных мероприятиях с привлечением социальных партнеров делает их более открытыми, активными, способствует обогащению эмоционального мира каждого ребенка, активному развитию его познавательного интереса, совершенствованию коммуникативных навыков и умений, раскрывает способности и таланты. Создаются условия для расширения кругозора детей дошкольного возраста (освоения предметного и природного окружения, развития мышления, обогащения словаря, знакомства с историей, традициями народа). Воспитанники живут интересной жизнью, наполненной реальными делами, имеющими большое значение для окружающих, что позволяет им ощутить себя гражданином своей страны, внести свой посильный вклад в позитивное изменение окружающей действительности.

Литература:

1. Об утверждении образовательного стандарта дошкольного образования [Электронный ресурс]: постановление Министерства образования Респ. Беларусь, 4 августа 2022 г. № 228 // Национальный правовой Интернет-портал Республики Беларусь, 26.08.2022, 8/38596. – Режим доступа: <http://mozyrroo.by/doc/document/Andrei/doshkolny/utv-obraz-standarta.pdf> – Дата доступа: 30.10.2022.

2. Об утверждении учебной программы дошкольного образования [Электронный ресурс]: постановление Министерства образования Респ. Беларусь, 4 августа 2022 г. № 229 // Национальный правовой Интернет-портал Республики Беларусь, 25.08.2022, 8/38589. – Режим доступа: <https://adu.by/images/2022/08/up-doshk-obrazov-rus-bel.pdf> – Дата доступа: 30.10.2022.

УДК 372.893

ПРИМЕНЕНИЕ КОМПЕТЕНТНОСТИ-ОРИЕНТИРОВАННЫХ ЗАДАНИЙ НА УРОКАХ ИСТОРИИ КАК ОДИН ИЗ ИНСТРУМЕНТОВ РАЗВИТИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ ОБУЧАЮЩИХСЯ

Гагина М.Н.

КГУ «Общеобразовательная школа №59», г. Караганда, Республика Казахстан
m_gagina@mail.ru

Одна из важнейших задач современной школы – формирование функционально грамотных людей [3, с 15]. Функциональная грамотность рассматривается, как способность использовать все постоянно приобретаемые в жизни знания, навыки и умения для решения максимально широкого диапазона жизненных задач в различных

сферах человеческой деятельности, общения и социальных отношений.

Основные признаки функционально грамотной личности: это человек самостоятельный, познающий и умеющий жить среди людей, обладающий определёнными качествами, ключевыми компетенциями. Все данные функциональные навыки формируются в условиях школы [2].

Большинством из нас используются интерактивные методы обучения, то есть это такие методы и формы, при использовании которых процесс обучения «погружается» в процесс общения (взаимодействия), а активность обучаемых становится выше активности преподавателя. Данная образовательная технология, основана на взаимодействии внутри группы и свободе обучаемого в решении образовательных задач.

Для меня, как и для каждого учителя, важно, чтобы на уроках истории каждому было интересно и комфортно, чтобы учащиеся могли иметь возможность для развития исторической компетенции, одной из составляющих функциональной грамотности. Отсюда возникает вопрос: «Каким образом?» Всем понятно, что решение проблемы зависит от выбора таких приёмов и методов работы учителя, которые обеспечат каждому ученику свой индивидуальный путь к успеху. Следующий вопрос: «Какие параметры, психологические процессы и т.д. необходимо учитывать при выборе педагогических приёмов?» Ведь в процессе работы все мы замечаем, что для некоторых детей легче заполнить таблицу, чем её проанализировать, другие легко выделяют закономерности, для одних интересно создать портрет исторической личности, другим наоборот, рассмотреть его биографические факты и профессиональную деятельность отдельно. Учитель должен учитывать индивидуальные особенности учащегося и использовать личностно-ориентированный подход. Зачастую успех данной работы зависит от взаимодействия учителя и психолога школы, который при помощи исследований может определить индивидуальные особенности учеников на научной основе.

Одним из методов формирования функциональной грамотности, является - работа с текстом. Ученик должен понимать тексты различных видов, размышлять над их содержанием, оценивать их смысл и значение и излагать свои мысли о прочитанном [1]. На всех уроках истории должна быть работа с текстами разных видов и жанров, такими как научные тексты, биографии, документы, статьи из газет и журналов, исторические карты и так далее. Развитие предметной, разговорной речи, ораторских способностей учащихся всегда должно быть в поле зрения учителя.

Учитывая специфику нашего предмета, нужно отметить важность развития историко-картографической функциональной грамотности, которая заключается в умении работать по карте и знать номенклатуру, использовать ее информационное содержание. Данные знания могут быть использованы в других областях жизнедеятельности человека. Без карты абсолютно невысказано ни одно начинание, хоть как-то связанное с пространственной деятельностью. Умение мысленно воспроизводить карту, например, помогает учащимся при выполнении тестовых заданий Единого национального тестирования. На вопросы, «В XI веке между Балтикой, Черным морем, Днестром и Волгой находилась...» (Киевская Русь), «Египет, Сирия, Палестина в VI веке входили в состав...» (Византии), «Европейский город, владевший выгодными путями на Восток...» (Венеция) и другие, учащиеся смогут легко ответить, зная карту и умея ее мысленно представить. Развивать картографическую грамотность учащихся учитель может при нанесении объектов на контурную карту, без использования атласа или используя методический прием «Спиной к карте».

Давайте, рассмотрим какие формы и методы, практические задания помогут нам развивать функциональную грамотность учащихся.

1) «Верно – не верно». Набор утверждений правильных и неправильных, по теме (да - «согласие», нет - «несогласие»). Он может быть проведён «на слух», в устной форме, в письменной, после просмотра презентации и т.д. Можно использовать простые утверждения (тюрки - племя) и сложные, требующие анализа информации (Китайцы считали тюрков потомками гуннов). Приём позволяет развивать навыки работы в аудиальной модальности, обучает концентрации внимания. Дифференцировать проблемы учеников и учителя, если ошибки допустили многие ученики.

2) *Буквенный диктант*. Требуется отгадать зашифрованное слово, расшифровывая по буквам. Тема «Племена»

1. Первая буква в фамилии историка, называвшего кочевников «номадами» (Страбон)

2. Пятая буква в переводе слова «стерегущие золото» (аримаспы)

3. Первая буква в названии племени, соседей аргипеев (сарматы)

Ответ: САК

Приём развивает навыки работы в аудиальной модальности, активизирует внимание, развивает географическую компетентность.

3) *Числовой диктант* — самая сложная форма развивающих диктантов, арифметические действия с числами, которые отражают фактологию или понятийный аппарат изучаемого материала, тренирует навыки счёта, умение быстро переключаться. *Например*: Количество букв «а» в названии древних племен, живших на западе Казахстана, умножьте на число улусов, существовавших в средневековье (2*3) развивает математическую грамотность.

4) *Отсрочка отгадки*. В начале урока учитель даёт загадку, отгадку на неё можно узнать на уроке во время работы над новым материалом.

Пример: «Христианство пришло в Киевскую Русь из Византии, поэтому практически все внешние атрибуты повторяли византийские образцы. Но единственным непохожим элементом храмовых сооружений стали крыши. В Византии крыша храма имела форму полусферы, в Киевской Руси - форму «луковицы». Как объяснить такое отступление от архитектурных канонов?»

(Полусферические крыши не выдерживали натиска *снега* зимой).

Приём позволяет развивать логическое мышление, умение делать выводы, вербализировать алгоритм решения.

5) *Корректурная проба* хорошо развивает концентрацию и устойчивость внимания. Пример: «Славяне»

Павнутословенцытовнборполякивоапбелоруссыерждвхорватырарусскиеы

Снеолцыв, сериксу, ичхе, кялопи

Работа с текстом, важный компонент развития функциональной грамотности обучающихся.

б) *Жили ли они?* Из предложенного списка имен, выбрать в левую колонку те, кто был историческим лицом (жил и действовал), а в правую те, кто известен из мифов-сказаний.

Ганнибал, Хеопс, Аполлон, Хаммурапи, Геракл, Спартак, Кир, Гомер.

Левый столбик: Хеопс, Хаммурапи, Кир, Гомер.

Современное общество ставит перед учителем задачу обеспечить условия для развития целостной личности школьника. Образование, ориентированное на развитие личности, достигает цели в той степени, в какой в учебном процессе востребована личность школьника. Т.е. в какой мере учебный процесс позволяет ему: проживать ситуации выбора, постановки целей задания, урока; возможности сформулировать свой, авторский, вопрос; побуждает выделять из жизненной ситуации те задачи, которые ему важно или интересно решить; критически относиться к предлагаемым нормам жизни, способу решения той или иной задачи; приобретать опыт при достижении целей; осуществлять нравственный выбор поступка; аргументировано изменять свою точку зрения; оценивать события урока и т. д. Мы с уверенностью можем сказать – что этот ученик функционально грамотен. Мы, педагоги-казахстанцы, только вначале пути работы по развитию функциональной грамотности учащихся, поэтому на данном этапе, нам необходимо встречаться, обмениваться опытом, искать новые подходы в решении поставленных задач.

Литература:

1. Абдулаев Э.Н. Деятельностный подход в преподавании истории в рамках требований нового стандарта // Преподавание истории в школе – 2012. - №1. – С.3-7.

2. Вяземский Е.Е. Методика преподавания истории в школе. - М.: Просвещение, 2005.

3. Нурмуратова К. А. Функциональная грамотность как основа развития гармоничной

УДК 372.851

ПОВЫШЕНИЕ МОТИВАЦИИ УЧАЩИХСЯ 1 КЛАССА К ИЗУЧЕНИЮ ПРЕДМЕТА «МАТЕМАТИКА» ЧЕРЕЗ ИГРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ

Голова И. А.

КГУ «ОШ № 60», г.Караганда, Республика Казахстан

gia_67@mail.ru

В настоящее время учитель все больше старается помочь ученику в освоении знаний. Он все время в поиске приемов и методов для того, чтобы заинтересовать учащихся учебным материалом. Одно из средств, которое использует учитель начальных классов – это игра.

Игра – путь детей к знаниям. Задача учителя состоит в том, чтобы научить каждого ребенка учиться самостоятельно, сформировать у него потребность активно относиться к процессу обучения.[1]

Учителя замечают активность учащихся на уроках математики, где мы учим доказывать свои идеи, передавать кому-либо свои знания, строить догадки. Учим детей самостоятельно строить определения, показываем, что в математике не стоит ничего запоминать, а нужно понять, научиться применять, и тогда все запоминается само собой. [2] Для этого учителя применяют различные активные методы обучения.

В начале первого класса многие дети не умеют применять жизненные навыки на уроке. Поэтому игра соединяет жизнь и учебу, дает возможность через игру воспринимать различные математические понятия.

На начальном этапе занятия при проведении «устного счета» предлагаются задания в виде различных игр, (например, «Собери ромашку», «Помоги пороссятам построить дома», «Собери трактор»). загадок, карточек с разнообразными заданиями, игр на отработку порядка счета «Бежим по лестнице вверх», «Бежим по лестнице вниз», «Назови соседей числа», отработку состава числа «Засели соседей», «Елочка», «Вагончик». На начало урока можно использовать мозговой штурм, где ребята должны закончить фразу учителя. Например: Какой сегодня день недели? Он какой по счету? Две утки и один гусь. Сколько всего птиц? Сидело на земле 3 синички. Кот одну поймал. Сколько синичек осталось на земле?

Для закрепления таблицы сложения можно игру «Аттракцион». Ребята имеют «билетики» с примером. На другой стороне – ответ. Работают в парах сменного состава. Показывают поочередно свои билетики, дают ответ по предложенному предмету. Затем сверяют ответ. После этого работает «аттракцион» – дети 2 варианта переходят на одну парту назад. Работа продолжается. Занимательные задания играют важную роль в привитии у учеников интереса к урокам математики. Ребята любят занимательные задачки и решают их с большим удовольствием. Например:

Три веселые лягушки
Увидали двух подружек.
Сколько будет же лягушек,
Если добавить двух подружек?
По проселочной дорожке
Побежали бабки-ёжки.
6 бежали, продолжали,
2 устали и отстали.
Сколько бабок-ёжек начали бег?

Одной из важнейших задач начального обучения является развитие логического мышления у детей. Такое мышление проявляется в том, что при решении задач ребенок

соотносит суждения об объектах, отвлекаясь от особенностей их зрительных образов, рассуждений, выводов. Умение логически мыслить, делать выводы без наглядной опоры, сопоставлять суждения необходимо для изучения учебного материала не только в начальных, но и в средних и старших классах. Для развития логического мышления на уроках математики можно использовать задачи-шутки, логические задачи:

- Старушка в корзинке несла 10 яиц. А дно упало. Сколько яиц осталось в корзинке?
- На сливе росло 10 слив, а на дубе – на 1 меньше. Сколько слив росло на дубе?
- Гусь на двух ногах весит 4 кг. Сколько он будет весить на 1 ноге? [3]

Для успешного выполнения занимательных заданий нужна смекалка, догадка, упорство: – Какие цифры скрыты? Подумай и догадайся: $** - * = 1$

Включение в занятия дидактических игр позволяет чаще менять виды деятельности на уроке, что создает условия для эмоционального отношения к содержанию учебного материала, обеспечивает его доступность и осознанность.

Дидактические игры можно использовать на любом этапе урока: и при знакомстве с новым материалом, при повторении ранее изученного, при закреплении материала. Например:

1. Игра «Поймай бабочку»

В сачок нужно сложить только тех бабочек, на которых написанный пример будет иметь, например, 6. Для поддержания ученика, который не может справиться с заданием, можно вызвать «группу поддержки», которые помогут завершить задание верно.

2. Игра «Раскодируй замок»

Задания можно придумывать разные: здесь только четные (нечетные числа); числа находятся в прямой (обратной) последовательности, в коде три числа, они соседи. В середине число 5 и т.д.

Очень первоклассники любят игры соревновательного характера:

Раздаются двум командам цифры от 1 до 10. Кто вперед встанет в прямой (или обратной) последовательности.

Кто вперед соберет кружочки (или фигуры) зеленого цвета в корзинку.

Кто вперед по развертке соберет объемную фигуру, или объемную фигуру из подручных средств, которые приготовлены на партах.

При этом дети стремятся не только сами хорошо выполнить задание, но и побудить к этому своих товарищей, помочь им. Такие игры, помимо решения образовательных задач, способствуют воспитанию нравственных качеств личности, прививая навыки правильного поведения в коллективе. [4]

Интересны игры, связанные с жизнью:

«Поход в продуктовый магазин» при изучении темы «Килограмм», «Посещение кафе» при изучении темы «Деньги»

Игра «На ферме», когда нужно, например, пересчитать животных, определить количество литров в бидонах, посчитать сельскохозяйственную технику и т.д.

Такие игры способствуют развитию деловых и практических качеств учащихся. Также ребята с удовольствием отправляются на уроках в «путешествия», где по ходу урока выполняют разнообразные задания.

Игры часто проводятся при закреплении и обобщении пройденного материала. Для проведения таких игр заранее выбираются задания на проверку изученного материала, выбираются вопросы, требующие краткого ответа. Например, «Аукцион знаний» или «Горячий стул».

Игровые технологии можно использовать на всех уроках в начальной школе. Невозможно представить урок без игры, ведь игра остается ведущей деятельностью детей. Это связано с тем, что 1 класс – это новый этап в жизни детей: из детского сада в школу, где много всего нового, неизведанного, незнакомого. Задача педагога в это время сделать так, чтобы урок помогал развивать у учащихся интерес к учению.

Литература:

1. Выготский Л.С. Игра и ее роль в психическом развитии ребенка // С-Пб.: Питер, 2001.
2. Шапиева А. С., Магомедова П. К. Применение игровых технологий в процессе обучения // Евразийский Союз Ученых. – № 10-4(19). – 2015.
3. Кудрявцева В.И. Занимательная математика // Самара.: Попурри, 2008
4. Чобанова Е.О. Роль игры в учебном процессе [Электронный ресурс]. – <http://ped-kopilka.ru/pedagogika/igra-kak-metod-obucheniya.html>

УДК 373.24

МЕДИАГРАМОТНОСТЬ ДОШКОЛЬНИКОВ И ИХ РОДИТЕЛЕЙ – КАК ОДНО ИЗ НАПРАВЛЕНИЙ В РАБОТЕ ДОШКОЛЬНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ

Григорьева А.Н.

КГКП я/с «Акниет», город Караганда, Республика Казахстан
aknietkrg@mail.ru

Сейчас стали очень популярны информационно-коммуникативные технологии, поэтому дошкольники активно интересуются и многие из них уже освоили функции планшета, персонального компьютера, возможности сети Интернет. Несмотря на дошкольный возраст дети уже умеют самостоятельно пользоваться современными бытовыми приборами и техникой. Они, как самые активные и любопытные, часто первыми знакомятся с информационными технологиями, опережая в технической грамотности даже своих родителей. В этом есть как плюсы: повышение уровня эрудированности, первоначальные навыки общения с разными людьми, так и минусы: отсутствие жизненного опыта нередко повышает риск стать жертвой онлайн-угроз. Существует большой риск онлайн-насилия, мошенничества, порнографии, получения личной информации с целью ее преступного использования в реальной жизни. Виртуальный мир способен оказать негативное влияние на не окрепшую психику и здоровье ребёнка, вызвать не только ухудшение зрения, повышенную тревожность, раздражительность, социальную дезадаптацию, но и развитие зависимого поведения.

В связи с нарастающим глобальным процессом активного формирования и использования информационных ресурсов возникает потребность в медиаобразовании детей и родителей. Если грамотность в широком понимании термина - не только умение читать и писать на предложенном языке, но ещё и способность писать согласно установленным нормам грамматики и правописания, то медиаграмотность - это способность, умение, ориентироваться и взаимодействовать в медийном пространстве. Информационная грамотность добавляет к этому умение работать с этой информацией.

Медиаграмотность – является необходимостью в век цифровых технологий. Дети сейчас получают огромное количество информации из разных источников, и среди них не только традиционные СМИ, к которым привыкли их родители (телевидение, радио, газеты и журналы). Эти виды источников информации родители успевают более или менее отфильтровать для своих детей или разъяснить на доступном для детей языке. Но, существует еще один источник информации, который часто упускают взрослые. Это текстовые сообщения, мемы, видеоролики, социальные сети, видеоигры, реклама и многое другое что окружает нашу действительность. Все эти неконтролируемые медиаресурсы объединяет одно: кто-то их создал и по какой-то причине. Понимание этой причины лежит в основе медиаграмотности. Медиа так внедрилось в нашу жизнь, что люди их просто не замечают, а потому не способны критически оценивать, подвергать сомнению все, что они читают или воспринимают через визуальные образы и звуки. И это мы сейчас имеем в виду самих взрослых, родителей, которые должны «направить по верному пути» своих детей. Ребенок с той минуты, как научился включать телевизор или компьютер (что теперь происходит раньше, чем он научился говорить), попадает под влияние массовых коммуникаций, выходит в медиaprостранство. Реклама, средства массовой информации,

Интернет, современная мульти и кинопродукция – все это активно формирует ценности, стереотипы поведения и установки, воздействует на основы их мировоззрения и идентичности. Поэтому считаю необходимым работать в этом направлении в первую очередь с родителями воспитанников.

Медиаграмотность необходима для всех, что бы мы могли:

- думать, анализировать, оценивать, задавать вопросы о том, что они смотрят, слышат или читают;
- узнавать пропаганду, цензуру, ангажированность;
- понимать, как медиасобственность и модель ее финансирования влияет на контент новостей;
- декодировать экономические и политические месседжи;
- оценивать автора публикации или репортажа;
- сравнивать ценности, которые насаждаются медиа, со своими собственными ценностями;
- самим создавать независимые медиа и вести себя как активные, требовательные и ответственные граждане.

Следует помнить, что отношение ребёнка к компьютеру и Интернету формируется под влиянием взрослых членов семьи. Именно на родителей ложится ответственность правильного выбора учебных программ, контроля общения в сети, выбора компьютерных игр. Если один из родителей позволяет себе просиживать у компьютера до полуночи, а иногда и до утра, играя в сети, огромная вероятность того, что ребенок сделает тоже самое, не смотря на то, что многое услышано о вреде компьютерных игр.

Чтобы уметь контролировать детей в сфере деятельности с интернет ресурсами родителям необходимо повышать собственную компьютерную и информационную грамотность. Для ребенка родитель должен быть другом, советчиком, вместе с ребенком познавать новые интернет ресурсы, уметь создавать территорию безопасного Интернета.

В нашей дошкольной организации был разработан и внедрен краткосрочный образовательный проект «Я и компьютер» в старшей группе. Одной из задач проекта было помочь детям повысить уровень знаний о современных цифровых технологиях, осведомленности о основных опасностях при пользовании сети Интернет. Для родителей были разработаны консультации: «Мой ребенок и современные технологии», «Опасности в интернет пространстве для дошкольника», буклеты «Как защитить своего ребенка в сети интернет?», «Компьютерные игры – польза или вред?», рекомендации для родителей «Электронные ресурсы для родителей дошкольника». Мы создали банк данных, куда вошли картотеки с медиа файлами – дидактические игры, познавательные видеоролики и мультфильмы, физминутки, динамические паузы и т.п. Представленный материал используется всеми участниками образовательного процесса в дошкольной организации, а также к нему имеют удаленный доступ родители дошкольников. Мы считаем перспективным работу в этом направлении и планируем создание долгосрочного образовательного проекта с внедрением во все возрастные группы.

Литература:

1. Медиа и информационная грамотность // ОФ «Международный центр журналистики «MediaNet» // Алматы, 2019
2. Дубовер Д. Медиаграмотность. Ростов-на-Дону, 2015
3. Чельшева И.В. Медиаобразование для родителей: освоение семейной медиаграмотности. Таганрог, 2008
4. Авдеева Н.Н., Князева О.Л., Стеркина Р.Б. Программа здоровьесберегающего направления «Основы безопасности детей дошкольного возраста» - М.: «Академия», 2007.

ПРИМЕНЕНИЕ НОВЫХ ТЕХНИК И ТЕХНОЛОГИЙ НА ИНДИВИДУАЛЬНЫХ ЗАНЯТИЯХ ПО ФП И РСВ В УСЛОВИЯХ ОБНОВЛЕННОГО СОДЕРЖАНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ

Демченко М. Н.

КГУ «Специальная школа-интернат № 3», Караганда, Казахстан.

mar.dem1980@mail.ru

Для развития современного образования уже недостаточно влияния человеческого капитала. Необходимо изменять саму образовательную среду, не просто наращивать объёмы образования трудовых ресурсов, должно качественно измениться само содержание образования, его методы, инструменты. Система обновленного образования в Казахстане – это пересмотр самой модели среднего образования, его структуры, содержания, подходов, методов обучения и воспитания, внедрение принципиально новой системы оценивания достижений учащихся. Весь комплекс мероприятий в рамках обновленного содержания образования направлен на создание образовательного пространства, благоприятного для гармоничного становления и развития личности.

Что такое техники и технологии в обновленном содержании образования?

- Совокупность приёмов – область педагогического знания, отражающего характеристики глубинных процессов педагогической деятельности, особенности их взаимодействия, управление которыми обеспечивает необходимую эффективность учебно-воспитательного процесса;

- Совокупность форм, методов, приёмов и средств передачи социального опыта, а также техническое оснащение этого процесса;

- Совокупность способов организации учебно-познавательного процесса или последовательность определённых действий, операций, связанных с конкретной деятельностью учителя и направленных на достижение поставленных целей.

В современных условиях наиболее актуальными становятся технологии:

- информационно-коммуникативная технология;
- технология развития критического мышления;
- технология развивающего обучения;
- игровые технологии;
- кейс – технология;
- технология интегрированного обучения.

На индивидуальных занятиях по формированию произношения и развитию слухового восприятия, я использую техники и технологии обновленного содержания образования, которые используют в работе с нормотипичными обучающимися. Однако не все техники и технологии могут быть применены с детьми имеющих нарушение слуха. Это связано с психофизическими особенностями обучающимися. Зная возможности каждого обучающегося реализуются основные цели обучения – повышение эффективности обучения и улучшение качества обучения.

Информационно – коммуникативные технологии. Современные дети, это дети технического прогресса, поэтому использование технических средств обучения на индивидуальных занятиях приносит хорошие результаты работы. С помощью мультимедийного проекта, к каждому занятию подбираются слайды, созданные в программе Microsoft Power Point. Интересны такие задания, которые оформлены в движущем формате

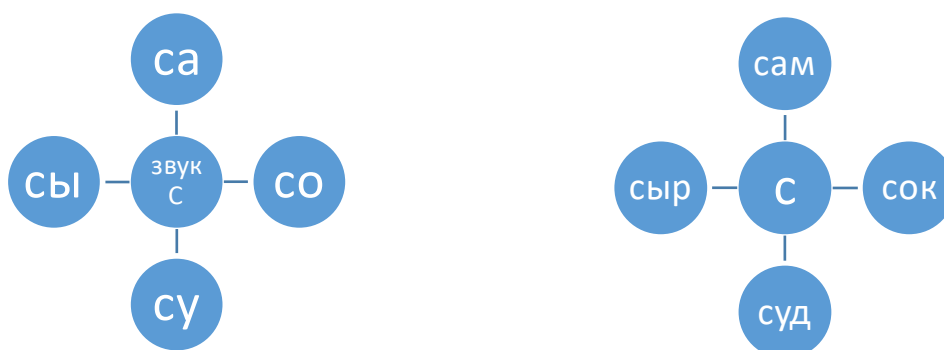

Технология развития критического мышления. Для обучающихся с нарушением слуха критическое мышление носит своеобразный характер. При множестве методов данной технологии, в своей работе я выбрала и адаптировала методы «парная мозговая атака», «кластер», «плюс-минус-вопрос».

Метод «Парная мозговая атака» используется в паре «учитель-ученик». Этот прием является сложным в работе со слабослышащими детьми, так как уровень их критического мышления находится на низком уровне. Однако несмотря на это, метод постоянно адаптируется и применяется с обучающимися. Примером может быть тема занятия «Зимние игры». Ученику предлагается по иллюстрации определить тему занятия, затем написать вопросы по иллюстрации. Учитель делает такие же действия. Каждый вопрос обсуждается и определяются всевозможные вариации ответа (Зимние игры – очень интересны детям. Почему они интересны? Какие зимние игры есть? В какую игру поиграл бы ты? Почему на картинке дети веселятся? и тому подобное). Данный метод требует тщательной подготовки и долгой работы.

Примером метода «плюс – минус – вопрос» можно привести задание в 3 классе по повторению речевого материала «Времена года»: Назови положительные стороны зимы (это «+»). Назови отрицательные характеристики зимы (это «-»). Задай вопрос. (Почему зима наступает после осени?).

«Кластер», метод объединяющий несколько элементов по одной тематике или одному понятию. В данном случае, это пример работы над звуком «С» в слоге и слове. Данный метод приемлем к любой теме занятия. Здесь ребенок совместно с учителем выстраивает свой вид кластера, предлагает свои варианты. В случае необходимости учитель просит разъяснения у обучающегося почему он выбрал именно такой вариант.

Использование технологии критического мышления, развивает у слабослышащих обучающихся речь и стимулирует на говорение.

Самый распространенный метод в работе со слабослышащими обучающимися в рамках обновленного содержания образования, это «Игровые технологии». Главная цель которых, сочетание игры и учения, стимулирование обучающихся к учебной деятельности. И не зависимо от возраста игра воспроизводит стабильное и новационное в жизненной практике. В игре ребенок стимулируется к размышлению, высказыванию своей точки

зрения. На занятиях по ФП и РСВ данный метод пользуется интересом и заинтересованностью обучающимися всех классов. Можно отметить, что интересными для слабослышащих обучающихся являются игры – шарады, лотереи, домино, угадай кто?, волшебный мешочек.

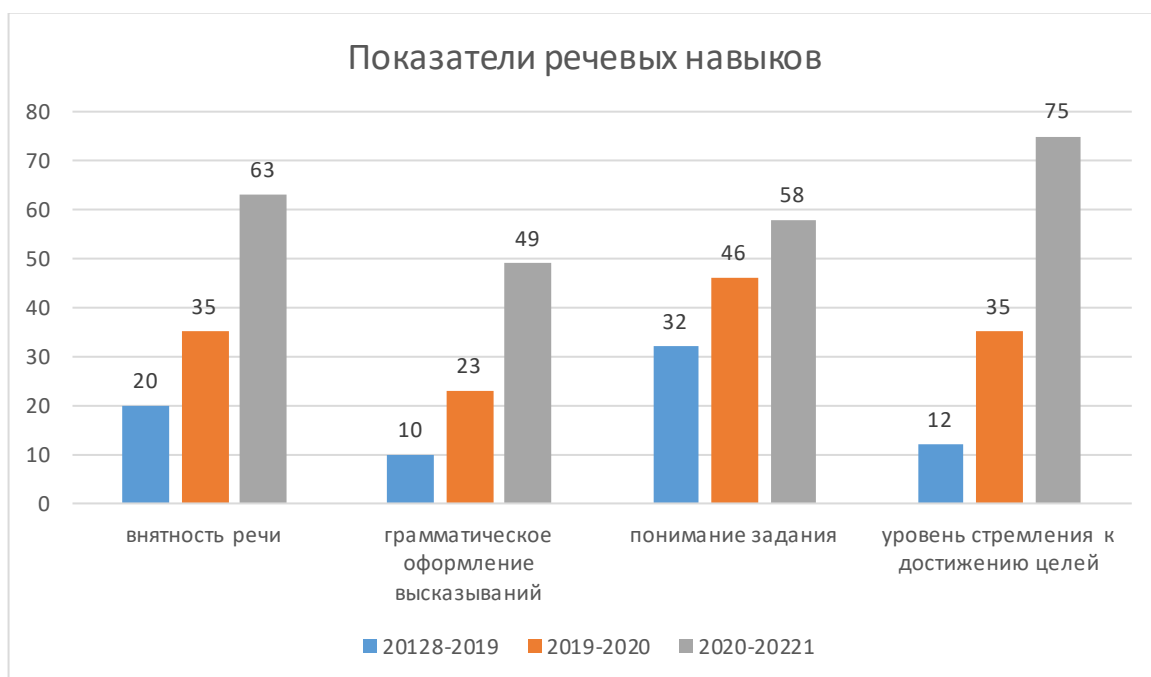
«Кейс – технология». Данная технология предполагает активизацию познавательной деятельности обучающихся с нарушением слуха, обработку полученной информации и требование получить дополнительную информацию, в несколько этапов.

- обучающемуся предлагают послушать текст «Мамины помощники». Ставятся вопросы перед ребенком: Кто помогает маме? Что дети делают на улице? Почему мама назвала Олю и Валю помощниками?

- этап рассмотрения решения проблемной ситуации: что бы ты сделал? Как ты думаешь, кто правильно сделал? Такие задания стимулируют слабослышащих обучающихся, на развитие разговорной речи, на развитие критического мышления. Тематика заданий подбирается согласно программным требованиям.

Для выявления прогрессивности использования техник и технологий обновленного содержания образования, каждое полугодие мною проверяется внятность речи слабослышащих обучающихся. Адаптированные задания для детей с нарушением слуха вовлекают обучающихся в активный диалог, стимулируют на поиск новых знаний.

Мониторинг показателя речевых навыков составлен на примере 10 обучающихся. Виден значительный рост показателей, что подтверждает эффективность использования техник обновленного содержания образования.

Применяя в своей работе требования техник обновленного содержания образования, обучающиеся на индивидуальных занятиях становятся самомотивированными, увлеченными, уверенными. Анализ работы показывает, что, используя техники и технологии обновленного содержания образования на занятиях по формированию произношения и развитию слухового восприятия, что уровень внятности речи, произносительная сторона речи значительно улучшается. Поэтому в своей работе определяю цель использования техник и технологий обновленного содержания образования на всех этапах занятий с детьми с нарушением слуха.

Литература:

1. Обновленное содержание образования – веление времени. Анохина Е.Л.
2. Обновленная программа – новое содержание образования. Пиржанов А.З.
3. Руководство для учителя ЦПМ АОО «Назарбаев интеллектуальные школы», 2015
4. Программа для учителя ЦПМ АОО «Назарбаев интеллектуальные школы», 2015

ӘОЖ 37.016

ХИМИЯНЫ ПРОБЛЕМАЛЫҚ ОҚЫТУДЫҢ ДИДАКТИКАЛЫҚ ЖӘНЕ ӘДІСТЕМЕЛІК ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Дихан Д.Б.

Шымкент қ., Қазақстан Республикасы
dianadikhan01@gmail.com

Химия – заттарды және олардың бір-біріне айналу заңдылықтарын зерттейтін жаратылыстану ғылымы. Қиын тәрізді көрінетін химияны жеңіл әрі түсінікті жеткізу әр мұғалімнің қолданатын әдіс-тәсіліне байланысты. Осы жерде математика ғылымына үлес қосқан ғалым Д.Пойяның: «Қанша жақсы мұғалім өмір сүрсе, сонша жақсы әдіс өмір сүреді» деген сөзін дәйекке алуға болады. Жақсы мұғалім оқушыны «дайын асқа тік қасық» болуын үйретпей, өзі ізденуге жағдай жасайды

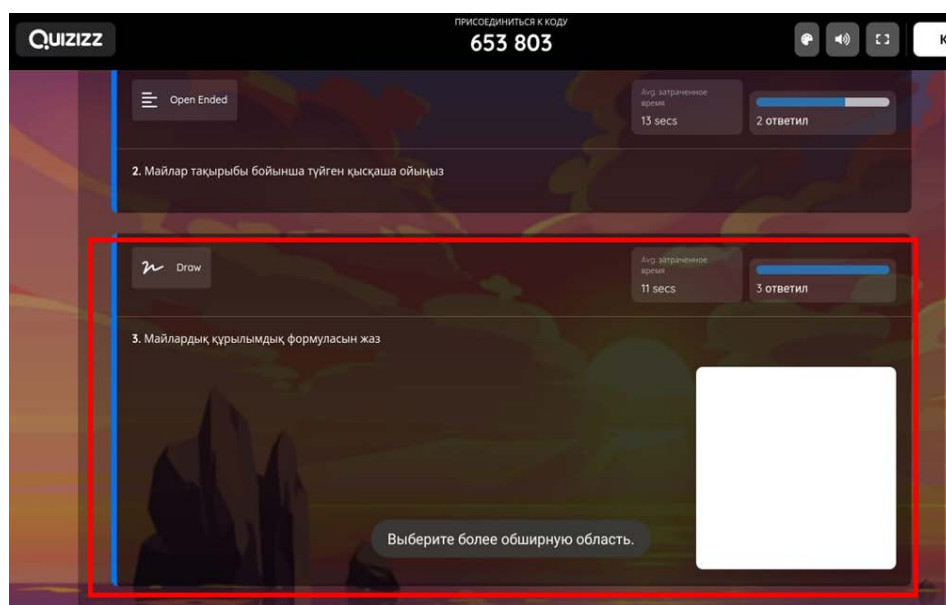
Жалпы әдіс дегеніміз-оқыту кезінде мұғалім мен оқушының оқу жетістігіне бірге жетуіне көмектесетін негізгі құрал. Әдіс-тәсілдің дидактикалық материалдарды пайдалана отырып оқушыны қызықтыру, проблемалық жағдай тудыру нәтижесінде оқушы тақырып туралы өз санасына ендіре алуына мүмкіндік жасайды. Қазіргі дамыған заманда оқытушы оқушыларға интерактивті дидактикалық материалды пайдалана отырып түсіндіру тиімдірек. Себебі мұғалімнің негізгі міндеті өз заманынан ілгері ойлауға мүмкіндік тудыра отырып, тақырыпты өмір жолында пайдана алатындай естерінде қалдырып тәрбиелеп білім беру.

Интерактивті құралдарды пайдана отырып әдіс тәсілді құрастырудың тағы бір оң нәтижесіне кешегі күндерді санамағанда қазірдің өзінде еліміз ҚР-ы және бүкіл әлем зардап шегіп отырған эпидемиялық жағдай кезінде білім ізденушілерді құтқарып, білімге қызығушылықты тоқтатып қоймай қызықтыра түскен, оқытушы мен оқушы арасын қандай қашықтықтарға қарамастан жақындастырған тәсілдердің бірі.

Сондай бір интерактивті әдіс тәсілдің біріне «Quizizz.com» платформасы жатады. Бұл платформада сабақты қорытындылау мақсатында тапсырманың әр түрлі формасын жасауға мүмкіндік бар. Платформа көмегімен төмендегідей тапсырма түрлерін жасауға мүмкіндік бар:

1 сурет. Бір немесе бірнеше дұрыс жауабы бар тест

-оқушы тақырып бойынша өз ойын қысқаша жеткізуге арналған ұяшық мүмкіндік бар
-тақырыпқа қатысты суреттер, видео сабақтарды оқушы назарына ұсынуға мүмкіндік бар
-суреттерді өз қолымен салуына

2 сурет. Жазып сызуға арналған сұрақ типі.

«Quizizz» - тестті әртүрлі форматта жасап, баланы жан-жақты бағалауға мүмкіндік беретін платформа. Мұнда оқушыларға тақырып бойынша тест, өтілген сабақ бойынша қысқаша ой білдіруіне және тақырыпқа сай (формула сурет бейне) кез келген сауалға жауап ретінде өзі тақтаға сызу арқылы жауап жазуына мүмкіндіктер бар.

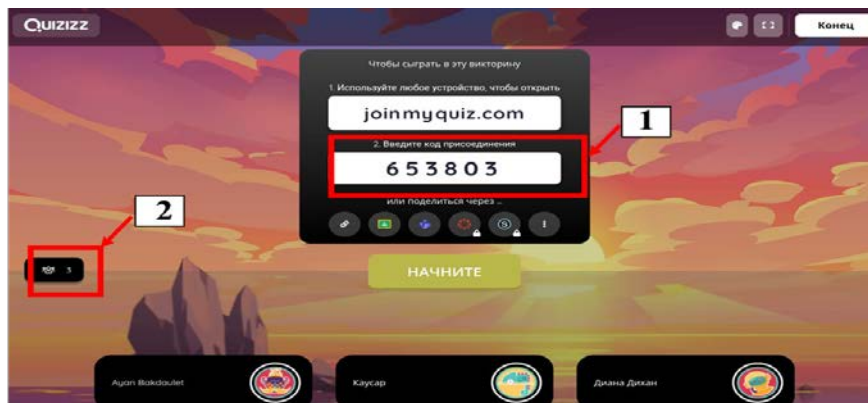
Ал енді, платформамен қалай жұмыс жасауымыз туралы айта кетсек:

1.»Quizizz.com» сайтына кіріп «Sign up» батырмасын басу арқылы тіркелеміз (аккаунт және электронды почта арқылы).

2.Тіркеліп болған соң «Создайте-викторина» бастырмасын басу арқылы

- бір немесе көп жауабы бар тест
- ашық ойын жазуға арналған ұяшық
- тақырып бойынша суреттеуге арналған жолақша
- анкета түрінде де жасауға мүмкіндіктер бар.

3.Сұрақты құрастырып болған соң, «Сохранить» бастырмасын басып викторинаны бастауға болады. Оқушыларға кез келген әлеуметтік желі арқылы не болмаса электронды почта арқылы «Поделиться» батырмасын басып жібере алады.

3 сурет: Ақпараттық бет. (1-»Quizizz.com»-ға қосылуға арналған құпия сөз, 2- қатысушылар саны»

«Quizizz.com» платформа көмегімен «Майлар» тақырыбына қорытындылауға арналған тапсырмалар нәтижесі викторина аяқталған соң, әр оқушы қай сұрақта ұзақ ойланғаны, қай сұрақ оларға қиын болғаны және барлық оқушы қай сұраққа дұрыс жауап бергені жайлы анализ жасап шығарып береді. Сондай ақ осы анализ тесттің жоғары бөлігінде «Скачать» батырмасын басу арқылы оқушының әрбір сұраққа қалай жауап бергенін «Excel» түрінде документ етіп дайын тұрады сол арқылы бақылап көруімізге болады.

Жалпы қорытындылай келе «Quizizz.com» платформасымен жұмыс жасау арқылы оқушы сабақты қалай меңгергенін жан-жақты бақылап бағалауымызға болады.

#	Question	Question Type	Question Accuracy	Average Time per Question (m:ss)	Correct	Incorrect	Unattempted	Омар Бексұлтан (Дикана Дикан)	Гульназ (Гульназ)
1	Май қышқылдарының гидрофобты белгі:	Multiple Choice	100%	00:06	2	0	0	R тобы	R тобы
2	Майлар тақырыбы бойынша түйген қысқа	Open Ended Question	100%	00:26	2	0	0	есімдік пен	Майлар есімдіктерде
3	Майлардың кристалмдық формуласы жаз	Poll	100%	00:41	2	0	0	https://quiz	https://quizizz.com/m
4	Майлардың алыну жолы	Multiple Choice	0%	00:05	0	2	0	жануарлард	синтез жолымен
5	Бұл реакция қалай аталады	Open Ended Question	100%	00:28	2	0	0	сабындану	Орынбасу
			80%	01:46	8	2	0	80 %	80 %

Quizizz

View Player Data View Time Data View Summary

4 сурет. Қорытынды парақ.

Қарап отырсақ бұл платформамен жұмыс жасау өте оңай және оқушыларды бір сарынды оқыту түрінен алшақтатып сабаққа деген қызығушылықты арттыра түседі. Бұл платформаны сондай- ақ дәстүрлі оқыту кезінде де қашықтықтан оқыту кезінде де дидактикалық көмекші құрал есебінде қолдану әлдеқайда тиімді.

Әдебиеттер:

1. <https://go.mail.ru/search?fr=ps&q=quizzizz.com&gp=843074>
2. Мансуров Б.А. Химия жалпы білім беретін мектептің 11 сыныбына арналған органикалық, электрондық оқулық.

ӘОЖ 372.878

МУЗЫКА САБАҒЫНДА ОҚУШЫЛАРҒА ҚАЗАҚ ЭПИКАЛЫҚ ЖАНРЛАРЫН МЕҢГЕРТУ

Жайманова А.А.

Ақтөбе қаласы, Д.Қонаев атындағы ЖББОМ
erke_04.02.86@mail.ru

Музыка сабағы - мектептегі музыкалық білім берудің негізгі формасы. Білім беру түріндегі мекемелерде «Музыка» оқу пәні музыкалық білім берудің жалғыз пәні болып

табылады. Оқу пәні бола отырып, музыка сабағы барлық мектеп пәндеріне қойылатын тәрбие, оқыту, дамыту міндеттерін шешуге бағытталған, оқушылармен ұжымдық, топтық және жеке сабақ түрлерін үйлестіру талаптарына жауап береді.

Музыкалық білім эстетикалық сезімнің, талғамның, көркемдік қажеттіліктің, сұлулықты сезінудің, өнердегі және қоршаған өмірдегі үйлесімділіктің қалыптасуына ықпал етеді. Осыған байланысты, музыка пәнінің мұғалімі алдында оқушыларды отандық және әлемдік музыка мәдениетінің жауһарларына тарту, онымен қарым-қатынас жасауға деген мұқтаждықты қалыптастыру, музыкалық ой-өрісін кеңейту, музыкадағы сезімге, ой-өрісіне эмоциялық және эстетикалық тұрғыдан қарауға тәрбиелеу міндеті тұр.

Бағдарламалар арқылы сабақ, өткізу барысында немесе сыныптан тыс орындаушылық жұмыс кезеңінде балалар ұжымын бірлесіп аспапты ойнауды, үмітпен сезуі, бірін-бірі тыңдай білуі, музыкалық асқақ деген балалардың ынтасының артуы, олардың көңілдерінің көтерілуі, музыкалық ойының кеңеюі, ән бастауы, әр баланың өз сыныбына, өзіне керек екендігін сезінуі - үлкен өмірге баратынының басым екендігін мектеп мұғалімі әрқашанда үлкен жауапкершілікпен сезінуі тиіс.

Музыка сабағындағы балалар шығармашылығы бастауыш сынып оқушылары қияли болып келеді. Біз ертегі, қисса айтқанда олар алдына сол оқығанын көздеріне елестетіп отырады, сондықтан, ән айтқанда иә музыка тыңдалса да, музыкалық - ырғақтық, қимылдар жасағанда да дауысы, интонациясы, бұл қимылы арқылы сол шығарманың сипатын берді деп жеткізуге тырысады. Бастауыш сынып оқушыларын музыка сабағында қазақ эпикалық жанрларын меңгерту мәселесі дәстүрлі түрде жалғасын тауып отыру керек. Айта келе, қазіргі таңда қоғамды өзгерту болашақ жастардың қолында.

Қазіргі мектептің тәрбиелік міндеттері тек қана қазақ педагогикасы үшін заманауи басымдыққа ие болғанымен көне дәстүрлі білім берудегі әлеуметтік тапсырыстың маңызды бөлігі Эпикалық жанр арқылы музыкалық-дәстүрлі тәрбие беруде жалпы білім беретін мектептерге негізгі күш жұмсалады. Себебі, бастауыш сынып оқушыларының әлеуметтік-психологиялық ерекшеліктерімен ғана емес, сонымен бірге шығармашылық іс-әрекеттерді ұйымдастырудың мектептегі мүмкіндіктер арқылы шығармашылық тұлғасы дамиды. Бастауыш оқушыларына эпикалық жанрды меңгерудің маңыздылығы:

- ❖ ғылыми көзқарастарға, тұжырымдамаларға және теорияларға талдау жасау жалпы білім беретін мектеп оқушыларына музыка сабағында эпикалық жанрдың меңгерту;
- ❖ мәнін, адами қасиеттердің тиімділік шарттарын ұғындыру; оқушының тұлғалық мәдениетін, ізгілік қасиеттерін, қазақи болмыс санасын объективті көріністерін анықтау;
- ❖ оқушыларды негізгі жалпы білім беру деңгейінде тәрбиелеу;
- ❖ эпикалық жанрда дәстүрлі жыр - дастан, терменің жүйедегі тиімділігін бағалау;
- ❖ оқу-құралдарына талдау жасау;
- ❖ мұғалімнің сабақ барысында тәрбие беруінің әдістері;

Қазақ фольклорының тарихи сипаты басым көркем де құнды саласы - эпостық жырлар. Эпос деп оқиғасы ел, халық өмірінен алынған, образдары ірі әрі кемелді түрде жасалып, батырлық немесе ғашықтық сюжетке құрылған үлкен эпикалық жыр - дастандарды айтамыз.

Ел халық санасымен жасалған «Қобыланды батыр», «Алпамыс батыр», «Көрұғлы», «Қамбар батыр», «Ер Тарғын» сияқты батырлық жырларында, бір жағынан, ел бірлігі мен тәуелсіздігін сыртқы жаулардан қорғау сарыны үстем болса, екінші жағынан, хандар мен халық арасындағы қайшылық таңбасы да бар. Осы себепті қазақ эпосы халық тарихының көркем ескерткішіне айналған.

Эпос деп оқиғасы ел өмірінен алынып, образдары ірі әрі кемелді түрде жасалып, батырлық немесе ғашықтық сюжетке құрылған үлкен-үлкен эпикалық жыр-дастандарды айтамыз. Қазақ эпосының түрлері: көне эпос, батырлық эпос, ғашықтық эпос, тарихи эпос.

Бастауыш класс оқушыларына эпостық жырларды меңгертуде музыка пәнінің мұғалімінің жұмыстанатын бағдарламасы төмендегідей:

- «Мұрагер» бағдарламасы қазақ орта мектебінің «Музыка» тақырыбындағы ұлттық бағдарламаларының бірі. Бұл бағдарлама: домбыраны ойнауды үйрену, киіз мен кілем өнімдерін өндіруге арналған халықтық технологияларды дамыту және ою-өрнектерді

зерттеу, киіз үйді зерттеу, оның құрылымы, декорациясы, интерьерлік ыдыстар және киіз үйді жинау дағдыларын меңгеру, халықтық әдет-ғұрыптарды және әдет-ғұрыптарды зерттеу, ұлттық мәдениет ескерткіштерімен танысу.

- «Елімай» бағдарламасы: фольклордың өмір салтымыздың қуатты күші бар екеніне терең сенімге бағытталған және ұлттық, рухани құндылықтарды беру мен сақтауды алға қойған мақсаттардың бірі болғандықтан ол маңызды.

- Жалпы білім беретін қазақ мектебіндегі музыкадан бағдарлама (құрас: Ш.Б. Құлманова, Б.Р. Сүлейменова, Т.Тоқажанов) музыканы қабылдайтын, басқа халықтардың өнеріне аса құрметпен қарайтын және классикалық музыканы түсінетін рухани бай, творчестволық белсенді жетік жеке тұлғаны тәрбиелеу.

Бастауыш класс оқушыларына қазақ эпикалық жанрларды меңгерту үшін, бірінші кезеңде жасалынатын жұмыс 3 сынып оқушыларының эпикалық жанр - жыр - дастан, термені білу туралы деңгейлері сұрыпталады. Сауалнамалар арқылы оқушының эпикалық жанрға (жыр - дастан, терме) деген дайындық деңгейлері анықталады. Оқушылардың музыка сабағынан жалпы эпикалық жанрлар туралы, жыр - дастан, термелерін, жыршылар жөнінде, олардың өмір жолдарын қаншалықты білетіндігі туралы пікірлерін анықтауға сауалнамалар жүргізу және жыр, терме тыңдату дағдыларының деңгейлерін анықтау көрсеткіштеріндайындау.

Екінші кезеңде жасалынатын жұмыс 3 сынып оқушыларына жыр - дастан, терме шығармаларының шығу тарихымен, пайда болу жағдайларын олардың нақты кімге арналғандығы туралы әңгімелеу, жыр - дастан, термелерді жаңа технологияларды қолдана отырып тыңдату және талдау арқылы білім алушының шығармашылық қабілетін қаншалықты екендігін анықтау, алғашқы кезеңнің нәтижесімен салыстыру, меңгертумен қатар қалыптастыру әдістерінің тиімділігін музыка сабағында қолдану.

Сонымен жоғарыда айтылып кеткен жұмыстардың нәтижесінің қорытындысында оқушыларға эпикалық жанр - терме, өсиет, жыр - дастандар негізінде оны меңгертуі барысында қабылдау қабілеттілігінің мүмкіндігі жоғары екендігін көрсетті.

- Педагогика, психология, музыкалық психология, музыка әдістемесі әдебиеттер мен оқу құралдарына жасаған талдау оқушыларға эпикалық жанр арқылы қалыптастыруына негізделіп мазмұндауға, жұмыстың өзектілігін, зерттеу деңгейін дәлелдеуге көмектеседі, музыканы сезіммен қабылдай білуге негізін қалайды.

- Эпикалық жанрларды меңгеру барысында дағдыларын қалыптастыра келе білім алушылардың музыкалық дыбыстарды қабылдай білу қабілетін қалыптастыру өлшемдерін, деңгейлерін анықтау эксперимент нәтижелерін нақты дәлелдеп көрсетуге септігін тигізеді.

- Музыка сабағында терме, өсиет тыңдау, репертуарлармен жұмыс орындау дағдыларын дағдыландырады.

- Музыка сабағындағы әдіс - тәсілдерді, тыңдаған шығармаларды, сауалнамаларды, репертуарларды жалпы қолданған материалдарды пайдалану қажет.

Педагогикалық іс - тәжірибені талдау мен жинақтау нәтижелері және жүргізілген жұмыстар негізінде төмендегідей ұсыныстар беруге болады:

- Музыка сабағында эпикалық жанрлар дағдысын, әдістемесін сабақ процесінде тиімді пайдалану үшін педагогикалық, психологиялық және әдістемелік негіздерін білу қажет.

- Дидактикалық көрнекі құралдар арқылы оқушының шығармашылығын дамытудың тиімді түрі ретінде пайдалану үшін мұғалім өз іс - әрекетін шығармашылықпен құра білуі тиіс.

- Өтілген пән бойынша, тақырып бойынша дидактикалық материалдарды қолдану жолында баланың жас ерекшеліктеріне көңіл бөлу керек.

- Жалпы музыка сабағында әдістер білім алушының білім, білік, дағдысын және өз ойын арттыруға бағытталуы тиіс.

Музыка өнерінің мақсаты - өскелең ұрпақты тамыры терең ұлттық өнер қазыналарымен сусындату, дүниежүзілік үздік музыка өнерінің шығармаларын баулу, олардың әсемдік пен эстетикалық көзқарасын кеңейте отырып, оған деген аялы қатынасын орнату. Көркемдік талғамын қалыптастыру, сұлулық пен әсемдік дүниесіне өз тарапынан ойлы пайымдауларын білдіруге тәрбиелеу. Сонымен эпикалық жанрларды меңгерту

жолдарын қалыптастыру мәселесі әлі де жан - жақты зерттеуді қажет етеді деген ойдамын.

Әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының Жалпы білім беретін мектептердің тұжырымдамасы. // Қазақстан мектебі, 1992. 4 желтоқсан.
2. Музыкалық білім берудің өзекті мәселелері, Суингарина Т.М., Атырау: 2017.
3. Бес ғасыр жырлайды. 1989 жыл.
4. М.Меңдаяқова, Ғ.Ж.Қарамолдаева. Мектепте музыка тәрбиесін беру әдістемесі. - Алматы: 2014.

УДК 372.8

ПРИМЕНЕНИЕ АКТИВНЫХ ПРИЕМОВ ДЛЯ ФОРМИРОВАНИЯ ЧИТАТЕЛЬСКОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

Жумекенова Г.К.

КГУ «Уштобинская опорная школа (ресурсный центр)»
Бухар-Жырауский район, Карагандинская область, Республика Казахстан
g_u_l_a1972@mail.ru

При каких условиях обучающиеся в современной школе смогут стать успешными? Успешное обучение учащихся зависит от того, насколько у них сформирована читательская грамотность. Читательская грамотность - это способность человека понимать и использовать письменные тексты, размышлять о них и заниматься чтением для того, чтобы достигать своих целей, расширять свои знания и способности, участвовать в социальной жизни. И поэтому каждый учитель, чтобы обеспечить достаточный уровень читательской грамотности, должен предложить учащимся такие нетипичные задания, в которых рассматриваются некоторые ситуации или проблемы из реальной жизни. Можно предложить учащимся личные, общественные, обучающие, практические ситуации. И при этом мы должны учитывать три компонента из которых состоят задания на грамотность чтения: 1. Ситуация. 2. Текст. 3. Читательские навыки. То есть каждый ученик должен понимать текст, анализировать его содержание и давать ему оценку и излагать свои мысли о прочитанном. Но чтобы это реализовать на уроках, для развития читательской грамотности на уроках русского языка и литературы применяю некоторые стратегии активного обучения. Например: «Жокей и лошадь». С помощью данного игрового приема на уроках класс делится на две группы «жокеев» и «лошадей». Первая группа получает вопросы по тексту, вторые – с правильными ответами. Например, в 6 классе на уроке русского языка при изучении раздела «Традиции празднования Нового года в Казахстане и за рубежом», прочитав текст раздаю карточки с вопросами «жакеям», о том, как празднуется Новый год в Японии, Афганистане, России и т.д, а «лошадям» ответы на вопросы. Во время проведения игры, ребята проводят творческо-поисковую работу, и это позволяет сделать урок увлекательным и интересным.

Для развития коммуникативных навыков, мышления, творческого воображения использую на уроках метод «Сочиняем рассказ». Учащиеся располагаются по кругу, затем учитель предлагает тему рассказа, (тема должна соответствовать изученному тексту или ключевым идеям изучаемого содержания). Рассказ начинает учитель и далее последующий участник произносит фразу, дополняя содержание рассказа. Заканчивает рассказ последний участник. Сочинение рассказа должно быть направлено на сознание обучающимися усвоенного содержания текста. Например, после прочтения текста о климате Казахстана на уроке русского языка, предлагаю сочинить рассказ о последствиях глобального потепления в Казахстане. Ребята включают в рассказ фразы, которые усвоили после прочтения текста, высказывают свое понимание и осознание проблемы, и предлагают свою точку зрения для решения вопроса или проблемы.

Часто на уроках литературы я использую метод интеллект карт, или ментальных карт.

Особенно эффективен данный метод при изучении биографий писателей и поэтов, при анализе произведений. В чем заключается суть ментальных карт? Учащиеся изображают информацию в виде графика, то есть выделяют в тексте главные понятия, от которого отходят идеи, мысли, шаги в реализации проекта или же в решении проблем, которые поднимаются авторами в произведениях. Каждая ветка может состоять из нескольких маленьких ветвей- подпунктов. С помощью ментальной карты обучающиеся глубже вникают в читаемый текст, останавливаются на важных моментах, деталях и видят смысловые образы, а затем выходят на тему и идею произведения. Например, при изучении биографии Сергея Есенина учащиеся 11 класса составляли ментальную карту, включая биографические факты, его основные произведения и приводили факты из творчества поэта, вспоминая пройденные стихотворения, писали отрывки из стихотворений. Ребятам не нравится писать конспекты, но работая с ментальными картами, они проявляют свое творчество, так как писать много не надо. Из наблюдения за учащимися я увидела, что они вдумчиво вчитываются в текст, и если не понимают, повторно перечитывают части текста, выделяют наиболее важные тезисы, проговаривают их вслух для содержательного пересказа, обсуждения или анализа.

Прием «Чтение с остановками» очень интересен для учащихся 6-8 классов, но от учителя он требует серьезной подготовки. Данный прием обеспечивает глубокое осмысливание изучаемого материала, развивает творческое мышление и воображение. Для использования приема «Чтение с остановками» на уроке необходимо использовать текст повествовательного типа. Алгоритм работы:

1 стадия - вызов. На данной стадии, на основе лишь заглавия текста и информации об авторе дети должны предположить, о чем будет текст.

2 стадия - осмысление. Здесь, познакомившись с частью текста, учащиеся уточняют свое представление о материале. Особенность приема в том, что момент уточнения своего представления (стадия осмысление) одновременно является и стадией вызова для знакомства со следующим фрагментом. Обязателен вопрос: «Что будет дальше и почему?»

3 стадия - рефлексия. Заключительная беседа. На этой стадии текст опять представляет единое целое. Формы работы с учащимися могут быть различными: письмо, дискуссия, совместный поиск, тезисы, выбор пословиц, творческие работы. Например, при изучении рассказа В.Г. Распутина «Уроки французского» в 8 классе на первой стадии можно задать вопрос: По названию предположите, о чем будет рассказ? На второй стадии: Какие события могут произойти в описанной обстановке? Какие ассоциации у вас вызывают имена и фамилии героев? Что вы почувствовали, прочитав эту часть? Какие ощущения у вас возникли? Какие ваши ожидания подтвердились? Что было неожиданным? Как вы думаете, чем закончится рассказ? На третьей стадии учащиеся составляют кластер «Дерево предсказаний». Результатом применения данной работы было то, что у учащихся повышается мотивация к чтению книг, изучению литературы, развиваются коммуникативные навыки и творческие способности.

И еще один эффективный прием работы с текстом, при котором ученики представляют информацию в виде наглядно-содержательной форме является «Фишбоун». Схема включает в себя основные четыре блока, представленные в виде головы, хвоста, верхних и нижних косточек. Связующим звеном выступает основная кость или хребет рыбы. На примере изучения поэмы М.Ю.Лермонтова «Герой нашего времени». Голова — проблема, вопрос или тема, которые подлежат анализу. (Художественное своеобразие лирики М.Ю.Лермонтова). Верхние косточки — на них фиксируются основные понятия темы, причины, которые привели к проблеме. (Романтический пафос, лирический герой, монолог-исповедь, символические образы, звучность и т.д). Нижние косточки — факты, подтверждающие наличие сформулированных причин, или суть понятий, указанных на схеме. (Учащиеся приводят отрывки из произведения). Хвост — ответ на поставленный вопрос, выводы, обобщения. (Учащиеся обобщают данную информацию). В итоге получается схема, которая служит опорой для рассказа о художественном своеобразии лирики М.Ю. Лермонтова. Данный метод развивает у обучающихся умение работать в группе, анализировать текст, выделяет основные события, понятия, обобщает, делает

выводы, а также стимулирует творческое и развивает критическое мышление.

Для учащихся 5-6 классов после прочтения текста интересен прием «Дерево мудрости». Обучающиеся быстро, но внимательно читают текст. Затем каждый пишет записку, в которой задается вопрос по тексту и крепит ее к нарисованному дереву на доске. Далее по очереди «срывают» листики-вопросы и отвечают на вопросы вслух. Остальные оценивают ответ. Прежде, чем срывать листики-вопросы, дети еще раз прочитывают текст. В конце урока определяются лучшие знатоки. Такая работа с текстом развивает умение анализировать текст, развивает умение выражать свои мысли, учит пониманию и осмыслению.

Также на уроках применяю различные типы заданий, которые позволяют развивать и проверять навыки чтения. Например: задания «множественного ответа», «на соотнесение», «на дополнение информации», «на восстановление деформированного текста».

Таким образом, при правильном подходе, использование разнообразных приемов и методов обучения, а самое главное при огромном желании самих учащихся можно достичь высоких результатов в формировании читательской грамотности.

Литература:

1. Забродина Н. П. Читательская грамотность: пособие по развитию функциональной грамотности старшеклассников / [Н. П. Забродина, И. Е. Барсуков, А. А. Бурдакова и др.]; [под общ. ред. Р. Ш. Мошпиной]. – М.: Академия Минпросвещения России, 2021. – 80 с.

2. Методические рекомендации по развитию грамотности чтения учащихся. Нур-Султан: филиал «Центр образовательных программ» АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», 2020. – с. 44.

3. Ильясова Г.И. Активные методы обучения для развития навыков коммуникации: методическое пособие/ Ильясова Г.И. – Нур-Султан: АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы» Центр педагогического мастерства, 2022. – 48 с.

4. https://xn--j1ahfl.xn--p1ai/library/ispolzovanie_mentalnih_kart_na_urokah_literaturi_054704.html?ysclid=l9wx0eu2va625481330

ӘОЖ 37.047

КӘСІБИ БАҒДАР БЕРУ - БОЛАШАҚ КЕПІЛІ

Жунусова М.О.

Абай атындағы №2 мектеп-лицейі,

Қарағанды облысы, Балқаш қаласы

lika_mila@mail.ru

Ғылым мен техниканың дамуы, қоғамның өзгеруі, жаһандану заманындағы білім мазмұнын жаңартуға мол мүмкіндіктер туғызды. Осы мақсатта мұғалім өзі оқытатын пәндердің ғылыми-әдістемелік деңгейін ғылыми тұрғыда ұйымдастырғанда, яғни, сабақта әртүрлі әдіс-тәсілді кешенді жоспармен пайдаланғанда ғана мақсатына жетеді. Қазіргі таңда әлемдік оқу үдерісінің өзегі жаңа технологиялар мектепке енгізіліп, күнделікті сабақ барысында қолданылып жүр.

Әлемде болып жатқан өзгерістер әрбір қазақстандықтың өмірінде тікелей көрініс тауып, саяси, экономикалық, әлеуметтік сілкіністер аясында цифрлық технологиялар өміріміздің барлық салаларына кең ауқымда енді. Жылдам цифрландыру жағдайында еңбек нарығында түбегейлі өзгерістер орын алды. Жаңа мамандықтар пайда болып, бұрыннан бар мамандықтар көпшілігі өзектілігін жоғалтқаны аян. Табысқа және бәсекеге қабілеттілікке жету үшін заманауи адам жиі бірнеше мамандықты меңгеруі, мобильді және динамикалық дамуға дайын болуы тиіс. Кәсіптік бағдар беру жұмысындағы қолданыстағы тәсілдер пандемиядан кейін өзектілігін жоғалтып, түбегейлі өзгерістерді қажет ететіндігін көрсетті. Өз көзқарасымды айтар болсам, кәсіптік бағдар заманауи тұлғаны нарыққа толығымен

бағдарлап, оның цифрлық кеңістікте қанат жайып, табысты дамуының қажетті шарты болуы керек. Мемлекет саясатына енгізілген идея цифрлық дәуірдің жаңа жағдайында жас адамды табысты өмірге дайындаудағы кәсіптік бағдар мен білім беру жүйесінің маңыздылығын көрсетеді. Білім беру саласындағы заманауи үрдістер мен цифрлық кеңістіктегі кәсіптік бағдар беру тәсілдері Қазақстан Республикасының Білім және ғылымды дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламада және маңызды мемлекеттік құжаттарда көрсетілген.

Ғылым мен білім беру тәжірибесінде кәсіптік бағдар беру жұмыстарымен тек психологтар мен педагогтар ғана айналысуы керек деген қалыптасқан пікір бар. Мұндай кәсіптік бағдар беру жүйесі ХХ ғасырдың 60-70 жылдарында Кеңес Одағында дамыды, оның негізгі ережелерін Л.И.Божович, А.М.Бим-Бад, Е.А.Климов, И.С.Кон, П.Г.Щедровицкий, А.Е.Голомшток және т.б. Кеңес психологтары мен педагогтары [3]. Кәсіптік бағдар беру, олардың пікірінше, кәсіби өзін-өзі анықтауға және жас адамның еңбекке сәтті дайындалуына ықпал етуі керек. Өскелең ұрпаққа кәсіптік бағдар беру жұмысын енгізуге және жүзеге асыруға кедергі келтіретін факторларға тоқталып өтсем:

- Қазіргі жастардың маңызды құндылықтарын қалыптастырудағы бұлыңғырлық кәсіби өзін-өзі анықтауда белгісіздік тудырады
- Кәсіптік бағдар беру ғылымының жеткіліксіз дамуы, жоғары сынып оқушыларымен кәсіптік бағдар беруді ұйымдастырудың жеткіліксіздігі.
- Кәсіптік бағдар беру ғылымының сабақтас ғылымдар мен білім салаларының өкілдерімен өзара әрекеттесуінің әлсіздігі.
- Ата-аналардың кәсіптік бағдар беруге жеткіліксіз тартылуы. Табысты кәсіптік бағдар беру тек жоғары сынып оқушысының өзі ғана емес, сонымен қатар оның ата-анасы, мұғалімдері және оқу үрдісіндегі жағдайлар әсер ететінін ескеру керек.

Ақпараттық технологиялардың қарқынды өсуіне байланысты мамандықтар тізімі үнемі жаңартылып отырады. Еңбек нарығы өзгеріп, 5-6 жыл бұрын сұранысқа ие болған мамандықтар жойылып кетуі мүмкін. Көптеген заманауи мамандықтар талап етілмейтін болады және олардың орнына жаңалары келеді. Қазір мамандықтар картасын жаңарту үрдісі қалыптасып келеді.

Тәуелсіздік туын берік көтерген еліміздің білім беру жүйесіндегі жаңа бағыт, тың көзқарас бүгінгі таңда оқушыларға мамандық пен кәсіп таңдау әрекеттерін көздейді. Еңбек ету әрекетінде білім мен ептілікті игеру үшін кәсіптік білімнің маңызы зор. Кәсіби білім белгілі бір кәсіп аясында біліктілік қызметіне қажетті жүйелік білік, дағдыларды игеру процесі ортаға сай мінез құлық ережелері мен нормаларды сақтауды қарастырады. Оқушылардың мамандық таңдау себептерін алғашқы болып зерттеген Н.И. Кареев білім алушылардың болашақ мамандықтары туралы түсініктері төмен және мамандығын өзге адамдардың ықпалымен таңдайды деген тұжырым жасаған, ал Н.А. Рыбников болса оқушыға мамандық таңдау барысында жасы, тұрмыс жағдайы, ата-анасының мамандықтары әсер ететіндігін айтқан.

Халқымыздың біртуар азаматы Ыбырай Алтынсарин еңбекке үйретіп, кәсіптік бағдар беруде ұл балаларды ағаштан түйін түйіп, құралдар жасауға үйретсе, қыз балаларды арнайы бөлмеде жүн түтіп, тоқыма тоқу, тігін тігу сияқты жұмыстарға дайындаған. Ұлы ұстаз өмірден өткен соң, оның үйі халықтық мектеп үйін басқаруға арналған инспекторлық үйіне айналған. Қай кезеңде де кәсіби бағдар берудің ерекшелігі еңбекке, шебер кәсіп иесі болуға бағыттау екенін ұлы ұстаздың өмірінен-ақ көруге болады.

Осы тұлғалардың ұстанымдары мен зерттеулерін басты нысанға ала отырып, жас ұрпаққа кәсіп таңдауда қазіргі таңда қандай мамандықтың сұраныста екенін, таңдаған мамандықтың қыр сыры, ол мамандық бойынша керек құзіреттіліктер туралы оқушылармен сұхбаттаса отырып, кеңес беремін. Сұхбат - менің іс тәжірибемдегі маңызды деталь. Баланың жалпы дамуын ғана қамтамасыз етіп қоймай, оларды жастайынан өз қабілеті мен қызығушылығына қарай белгілі бір мамандыққа арнайы бағыттай білу керек.

Адамның белгілі бір әрекетке бейімделуіне негіз болатын факторларға мыналар кіреді:

- азаматтық қасиеті

- еңбекке қарым қатынасы
- мамандыққа қызығуы
- тұлғаның кәсіби бағыттылығы
- дене, ақыл ой өрісінің дамуы
- арнайы қабілеттер (сапалар)
- білім, дағды, тәжірибе

осы факторлар міндетті түрде ескерілуі керек. Мектепте оқушылардың кәсіптік деңгейін шыңдауда үйірмелердің атқаратын рөлі зор. Үйірме сабақтарында көбінесе практикалық машықтандыру жаттығу, тапсырмалар арқылы оқушының мамандыққа икемділігін анықтауға болады. Мектеп лицейде шығармашылық, дарындылық қабілетін арттыру мақсатында құрылған бірнеше қоғамдық үйірмелер, бірлестіктер бар. Оқушы қабілеті мен дарынын ұштаудың негізгі алаңы болып табылатын мұндай үйірмелер оқушының мамандық таңдауынан бастап, қандай іскерлік қабілеттер керек екендігін егжей тегжейлі түсіндіріп беретін негізгі ресурс. Мектеп лицейде кәсіби бағдар беру жұмыстарын төрт бағытта ұйымдастырамын. Олар: интеллектуалдық кәсіби бағдар беру, спорттық, өзін өзі басқару, ұйымдастырушылық. Осы аталған бағыттар бойынша интеллектуалдық «Ой талқы», «Сөз жарыс» сияқты ойындарды өткіземін. Бұл ойындарда кез-келген мамандық иесі шаршы топта сөйлеудің хас шебері болу керек деген ұранды басшылыққа аламын. Бұл ойындар зерттеушілік, еске сақтау, пікір айта білу сияқты сапаларды бойда қалыптастырады. Сондай ақ, білім ордасында «Мамандық таңдау болашағыңды айқындау», «Кәсіптік бағдар беру» бұрыштарын ұйымдастыру, жоғары сынып оқушылардың кездесіп, колледж, университеттер сұхбаты: ҚарМУ, ҚЭУ, Назарбаев университеті, Ә.Мусин атындағы Балқаш техникалық колледжі т.б., мамандық таңдау дайындығын анықтау мақсатындағы сауалнамалар, «Мамандықтар шеруі» атты сынып сағаттары, «Рухани ізгілікті педагогика мектебі» республикалық жобасы аясында өткізілген «Өзін өзі тану» апталығындағы «Мамандықты дұрыс таңда!» дебаттары кәсіби мамандыққа көзқарасты нақтылайды. Сабақ - мұғалімнің шығармашылық алаңы. Оқушыларды дамыту, қалыптастыру мақсатында жасалған кез-келген іс-әрекет олардың бойында білім мен еңбектің қалыптасуына негіз болады. Өзім жүргізетін «Бизнес және кәсіпкерлік негіздері» сабағымда мамандық таңдаудағы заманауи ерекшеліктер, тұлғалық даму, өзіңнің қабілетінді ашатын бес қасиет секілді тренингтер арқылы кәсіби бағдар бере отырып, мамандықтарды таңдай отырып, өзіңнің қаржылық сауаттылығыңды қалай арттыруға болады? деген сұрақтарға жауап іздейміз. Нарықтық экономикада кез келген мамандықты монетизацияға айналдыруға болады. Өз білімінді сату ұят емес. Білім мен дағды, кәсіби ерекшеліктер біздің заманның анық көрінісі деген танымдық бағыттағы пікірталасты айқындаймыз. Осы пікір алмасу, өз ойын еркін жеткізуде оқушылардың жетістіктері мол. Кәсіби бағдар берудің өзектілігіне мына жағдаяттар себеп болады:

- Кезінде мамандық таңдауда әкемнің нұсқауымен 1 жыл жоғалттым.
- Қазіргі кезде де нақты бір мамандық таңдау жүйесі болмай тұр.
- Оқушылардың ата аналары мамандықтар бойынша ақпаратқа қанық емес.
- Оқушылар мамандықтарды таңдауда қателіктерге бой ұруда.
- Болашақта жұмыссыздық мәселесі өмірдің сапасына әсер етпеуі керек.
- Сүйген мамандығына бағдар беру, табысты еселейтін қабілет ашу.
- Кәсіби маман болуға көмектесу керек.

Қорытындылай келе, кәсіптік бағдар беру көп салалы, күрделі үрдіс. Кәсіптік бағдар беруде әр оқушының психофизиологиялық жеке қасиеттері, мамандыққа икемі, өабілеті мен мінездемесін зерттей отырып, сараптаймын.

Еліміздің жаңа экономикалық жағдайында адам өз игілігіне өзі жауапты, өскелең ұрпақтың білімі, әлеуметтік мәдениетке сәйкес болуы керек. Шет елдерде кәсіби бағдар беру бюросы дамыған. Кәсіпті таңдағанда басты құндылықтардың бірі практикалық, материалдық, қоғамда өз орнын табу, халыққа қажет болу басты нысанаға бағытталған. Ұрпақ тәрбиесі болашақ қоғам тәрбиесі. Қоғам иелерін, болашақ мамандарды жан жақты дамыған, сауатты, кәсіпке икемді, ақыл-парасаты мол, мәдениеті, ой-өрісі озық етіп тәрбиелеу - біздің қоғам алдындағы парызымыз.

Әдебиеттер:

1. Қазақ әдебиеті. Алматы: «Аруна Ltd» ЖШС, 2010. 201 б
2. Б. И. Иманбекова. Тәрбиеге жетекші. Алматы. 2004
3. «Мұғалім және қоғам» №2, 2012
4. <http://ile-tany.kz/2020/07/18/mamandy-ta-dauda-k-sibi-ba-dar-beru-uzmeti/>

УДК 372.881.1

ЦВЕТА КАК МЕТОД ИЗУЧЕНИЯ ЯЗЫКА

Жусупова Г.Ж., Жаналиева К.М.

Специализированная гимназия №21 имени Аль-Фараби г. Актобе, Республика
gulmira.zhusupova@bk.ru

Цель этой статьи состоит в том, чтобы продемонстрировать влияние различных цветов на обучение учащихся, путем манипулирования их знаниями и эмоциями. Исследуя различные теоритические работы ученых и исследователей, можно сделать анализ, доказывающий, что использование цветов в учебных материалах играет важную роль в создании различных эмоциональных реакций и привлечения внимания учащихся. В этой статье мы целенаправленно рассмотрим исследования ученых о том, как функционирует память, как цвета влияют на производительность памяти учащихся и их когнитивные навыки, и как цвета могут стимулировать эмоции учащихся и дополнительно мотивировать учащихся к обучению.

Как мы знаем, визуальное сопровождение обучения выполняет две функции: первая - помочь учащимся обрабатывать материалы когнитивно, а второй - эффективно влиять на отношение и мотивацию обучающихся (Mogeno, 2007 г.; Пласс, Хайдиг, Хейворд, Гомер и Ум, 2014 г.). Другими словами, первая функция состоит в том, чтобы влиять на познание учащихся, а вторая функция - влиять на эмоции учащихся.

Когнитивные способности учащихся относятся к тому, как учащиеся «воспринимают, обращают внимание, запоминают, думают и понимают уроки» [1, с.3]. По мнению некоторых ученых, которые работают с когнитивными навыками (например, Gerjets & Scheiter, 2003; Pollock, Chandler, & Sweller, 2002; Renkl & Atkinson, 2003), Brunken, Plass и Leutner (2003) когнитивные способности учащегося включает в себя сумму внутренних, внешних и существенных нагрузок, прилагаемых учащимися для изучения чего-либо. Внутренняя нагрузка относится к нагрузке, вызванная «структурой и сложностью материалов» [2, с.54], которая не дает внешним факторам подвергать педагогические материалы каким-либо влияниям. Внешняя нагрузка относится к нагрузке, вызванной тем, как представлена информация. Слово нагрузка в источниках относится к немецкому слову load и относится к нагрузке, вызванной «усилиями учащихся для обработки информации и его понимания материала». [2, с.54]

Последними двумя нагрузками можно управлять через учебный процесс. Свеллер, ван Мерриенбоер и Паас (1998) заявили, что нагрузка рабочей памяти может попасть под влияние либо внутренней природы материала (внутренняя когнитивная нагрузка), либо в качестве альтернативы, способом подачи материала или действиями, требуемыми от студентов (посторонняя познавательная нагрузка).

Внешняя когнитивная нагрузка может быть изменена путем учебного вмешательства, но не внутренняя когнитивная нагрузка, поскольку она как-то связана с материалом.

Далее давайте разберем связь между цветом и памятью. Как мы знаем в структуру памяти входят сенсорная память, кратковременная память и долговременная память. Когда информация впервые попадает в сенсорную память, она дает короткое внимание к поступающей информации, анализировать ее физические и сенсорные характеристики, а затем перемещать информации, в кратковременную память для распознавания и маркировки. Информация, которая подвергается дальнейшему анализу, перемещается в

долговременную память на постоянное хранилище. (Dzulkifli & Mustafar, 2013).

Требуется внимание, когда учащиеся просматривают информацию и выбирают те части, которые требуют дальнейшей обработки. «Когда мы обращаем внимание на определенные информации мы на самом деле выбираем и сосредотачиваем определенное количество информации чтобы обрабатывалось в нашей когнитивной системе.

Цвета помогают учащимся повысить уровень своего внимания к определенной информации, что помогает такой информации быть перенесенной в кратковременную и долговременную память, тем самым увеличивая их шансы на запоминание такие информации. Например, теплые цвета, такие как красный, оранжевый и желтый были признаны идеальными цветами для привлечения внимания учащихся и стимулировать их активное участие в деятельности. Некоторые ученые заявляют, что возбуждение «состояние физической и внутренней бдительности может усилить кратковременную и долговременную память.

Структуры мозга включают пространственную и зрительную обработку рабочей памяти; пространственная система не зависит от модальности и обрабатывает только пространственные сигналы, в то время как зрительная система модальна и обрабатывает только визуальные сигналы. (Келлер и Гримм 2005). Цвет может помочь учащимся повысить эффективность своего обучения, поскольку учащиеся могут воспринимать цвета, автоматически не требуя сознательного процесса. На основе предыдущих исследований, Келлер и Гримм (2005) сообщили, что цвет, как графическое средство может уменьшить визуальное восприятие время поиска и может помочь учащимся быстро получить доступ к информации. Куми и Конвей заявили, что цвет «может улучшить организацию и представление информации» сократить время поиска и обеспечить идентификацию и организацию информации».

Цвет – это подсказка, которая помогает учащимся извлекать информацию, как говорится в исследованиях Ханна и Реммингтон 1996г. По сравнению с монохроматической информацией, визуализация информации с цветовой кодировкой может лучше способствовать получению знаний. Изменение оттенка может повлиять на воспоминание. Например, использование синего фона повышает вероятность того, что доставляемая информация будет вспомнена.

Исследования Мехта и Жу (2009) показывает, что разные цвета могут влиять на «показатели различных типов задач», если конкретно, например, красный ассоциирующийся с опасностью и неудачами может активировать профилактический фокус, чтобы напомнить людям о необходимости предотвращения таких негативных последствий. Таким образом повышается производительность при выполнении когнитивных задач, ориентированных на детали, таких как задача памяти, корректура и задача, связанная с точностью и требующая внимания к деталям. Красный усиливает убеждение. Синий связанный с открытостью и свободой может активировать фокус продвижения, чтобы продвигать людей к достижениям положительных результатов, тем самым повышая творческие задачи.

Кроме того, можно найти исследования ученых, подтверждающих, что цвет влияет на поведение, производительность и когнитивные способности учащихся. Исследования показывают, что из 10 оттенков цвета самые высокие результаты влияния цвета на обучение показывают теплые цвета, такие как желтый и оранжевый. Например, учителя тоже используют разные цвета для выделения текста для учащихся, дифференцирования различных уровней знаний, проводимых учащимися. Такие моменты могут повысить внимание учащихся поскольку они реагируют на взгляды преподавателей на свою работу и таким образом эмоционально мотивировать обучение учащихся.

Пласс и Хайдинг обнаружили, что учащиеся использующие позитивно-эмоциональный вариант обучения показывают наилучшие результаты в обучении. Результат такого обзора может информировать учителей о том, какой лучше выбирать цвет для выделения учебных материалов. Это может сообщить какой будет формат будущего учебного материала, особенно когда идет речь об использовании определенных цветов выделения. Этот обзор также может предоставить практикам выбор цвета, который можно

использовать чтобы помочь учащимся увеличить свое внимание к материалам и помочь практикам увидеть связи между цветами эмоциями и когнитивное обучение.

Позитивные эмоции как мы видим помогают учащимся вспомнить больше образов из долговременной памяти (ISEN, Shalke, Clark and Karp, 1987), учащиеся распознают поступающую информацию, сравнивают ее с информацией, которая храниться в долговременной памяти и извлекают позитивные моменты, сохраненные в их памяти.

Айзен, Шалкер, Кларк и Карп заявили, что «позитивное событие может вызвать другой позитивный материал в памяти и это может установить когнитивный цикл, который является посредником между психологически переживаемого эмоционального состояния и хорошего самочувствия.» Например, это можно увидеть, когда учителя используют разные цвета для выделения текстов учащихся, поскольку они отражают взгляды учителей на их работу, тем самым эмоционально мотивируя обучение учащихся. Конечно таких примеров много, но не стоит забывать, что цвета в разных культурах имеют разное значение. Эмоциональная интерпретация цвета зависит от культуры, например у американцев реакция на синий и желтый может отличаться от реакции людей других культур. Поэтому использование цвета в обучении должно быть проанализировано со стороны культуры и только потом применяться в обучении.

Литература:

1. Dzulkipli, & Mustafar (2013). The Influence of colour on memory performance: A review. *Malaysian Journal of Medical Sciences*, 20 (2), 3-9.
2. Brunken, R., Plass, J. L., & Leutner, D. (2003). Direct measurement of cognitive load in multimedia learning. *Educational Psychologist*, 38(1), 53-61.
3. Greene, Bell, and Boyer's (1983). Coloring the environment: Hue, arousal, and boredom. *Bulletin of the Psychonomic Society*, 21 (4), 253-254.
4. Adams, F. M., & Osgood, C. E. (1973). A cross-cultural study of the affective meanings of color. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 4(2), 135-156.
5. Atkinson, R. C., & Shiffrin, R. M. (1968). Human memory: A proposed system and its control processes. In Spence, K. W., & Spence, J. T. (Eds.), *The psychology of learning and motivation* (Vol. 2, pp. 89-195). New York: Academic Press. doi:10.1207/S15326985EP3801_7
6. Gerjets, P., & Scheiter, K. (2003). Goal configurations and processing strategies as moderators between instructional design and cognitive load: Evidence from hypertext-based instruction. *Educational Psychologist*, 38, 33-41.

ӘОЖ 373.1

«ТІЛ ТАҒЫЛЫМЫ» ФАКУЛЬТАТИВТІК КУРСЫ НЕГІЗІНДЕ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ОҚУ-ӘДІСТЕМЕЛІК КЕШЕНІ

Зулпхар Г.

Қарағанды облысы білім басқармасының Абай ауданы білім бөлімінің

«Қуаныш» мектеп-бөбекжай кешені» КММ

Абай ауданы, Қарағанды обл., Қазақстан Республикасы

Тіл тағылымы бағдарламасы қазақ тілі мен әдебиеттік оқу пәндерін тереңдетілген түрде оқытуға мүмкіндік береді.

- «Тіл тағылымы» бағдарламасын ұйымдастыру арқылы әр оқушының білімі, шығармашылық қабілеттерінің дамуына жағдай жасалып, бәсекеге қабілетті тұлға қалыптасуына мүмкіндіктер туғызады.

Бағдарламаның оқу тәртібін енгізудің себептері:

- «Тіл тағылымы» бағдарламасының негізгі міндеті- базалық оқуға кіретін қазақ тілі мен әдебиеттік оқу пәндерінен алған білімдерін тереңдете оқыту және дамыту болы табылады.

Бағдарламаның материалдық ерекшеліктері:

«Тіл тағылымы» бағдарламасын оқытуда қолданылатын формалардың барлығы белсенді әрекеттерге негізделген. Олар: сахналық қойылым, рөлдік және интеллектуалдық ойындар, сайыс сабақтар, шығармашылық.

Мақсаты:

«Тіл тағылымы» бағдарламасын өткізудің мақсаты оқушылардың функционалдық сауаттылығының қалыптасуына көме көрсету, білім сапасын арттыру мақсатында қазақ тілі мен әдебиеттік оқу пәндерінен алған білімдерін жетілдіре отырып, өз бетімен ізденуге жетелеу, сөздік қорларын молайтып, тіл байлығын дамыту, шығармашылыққа баулу, алған тәжірибелерін күнделікті өмірде пайдалана білуге бағыттау болып табылады.

Міндеттері:

- оқушылардың өз ойын анық әрі еркін жеткізе білуге;
- сөздік қорын байыту;
- оқушылардың алған білімін өмірмен байланыстыра отырып, тиімді қолдана білуге, бір-бірімен дұрыс қарым-қатынас жасауға үйрету;
- пәнге деген қызығушылықтарын, белсенділіктерін арттыра отырып еңбектенуге, шығармашылыққа баулу;
- тапсырмаларды орындау барысында шығармашылық жұмыспен айналыса отырып, өз ойын еркін жеткізуге, нақты қорытынды жасай білуге үйрету.

Оқу үрдісін ұйымдастыру формалары:

- практикалық сабақ;
- сахналық қойылым;
- дебат;
- жарыс сабақ;
- шығармашылық жұмыс;
- топтық, жұптық жұмыстар.

II. Бағдарламаның оқу – әдістемелік қамтамасыз етілуі

1. «Мақал-мәтел, жаңылтпаш, жұмбақ» кітапша жасау

Оқушылар мұғалімнің көмегімен мектеп кітапхансындағы мақал – мәтел кітаптарынан, ғаламтор желісінен, ата- аналары мен әжелерінен естіген мақалдар мен жұмбақ жаңылтпаштарын жинақтап қолдан кітапша жасайды. Бұл балаларды ептілікке, шыдамдылыққа, ізденімпаздыққа, ұйымшылдыққа тәрбиелейді.

2. «Абай оқулары» мәнерлеп оқу сайысы өткізілді. Сайыстың ережесі мектеп оқушыларына алдын- ала таныстырылып, жазбаша нұсқада әрбір сынып хабардар етілді. Абай Құнанбайұлы (1845-1904) өлеңдерінің жинағы құрастырылды.

3. «Тіл тағылымы» жұмыс дәптері

Тіл тағылымы жұмыс дәптерінде әрбір тақырыпқа сай қызықты тапсырмалар жинақталған. Атап айтқанда: суретпен жұмыс, өлеңнің мазмұны бойынша сурет салу, көркем жазу минуты, дыбыстық талдау жасау, сөзжұмбақ, ребус, жұмбақ шешу, әңгіме, диалог құрастыру, рөлге бөліп оқу, санамақты мәнерлеп оқу, жаттау, бақылау тесті сияқты тапсырмалар жиынтығынан тұрады. Сонымен бірге жұмыс дәптері тақырыптарға сай түрлі түсті суреттермен безендірілген.

4. «Мақта қыз бен мысық» ертегісі сахналық қойылым.

«Мақта қыз бен мысық» ертегісін сахналау барысында алдын ала құрылған сценариге сай оқушылар рөлге бекітіліп, сахнаның реквизиттері мен костюмдер дайындалады. Оқушылардың сахналық қойылымға қатысуы бөлім соңында қорытынды сынақ қойылатын кезде ескеріледі. Сахналық қойылымға қатысқан оқушылар мектеп директорының мақтау қағазымен марапатталады

III. Бағдарламаны меңгертуде қолданылған негізгі әдіс- тәсілдер:

1. «Квест»
2. «Аквариум» әдісі
3. «Рөлдік ойындар»
4. INSERT

IV. Күтілетін нәтижелер

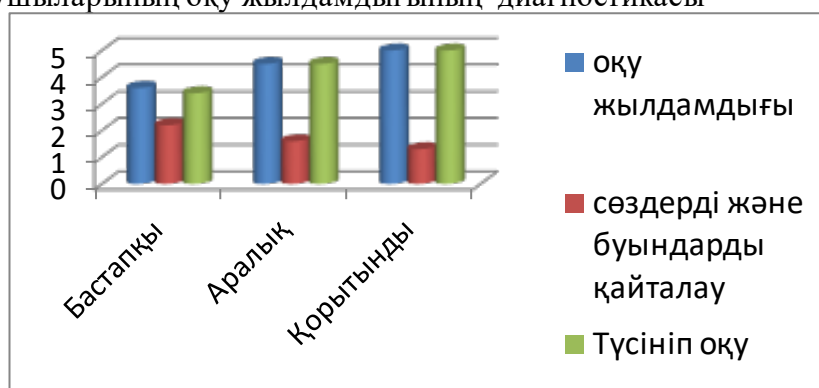
- Есте сақтау, көру арқылы ойлау қабілеті дамиды;

- Шығармашылықпен айналыса алады ;
- Өз іс-әрекетіне қорытынды жасай біледі;
- Өз ойын ашық айта алады;
- Сөйлемдерді дұрыс байланыстырып сөйлей алады;
- Қосымша ізденіп оқуға дағдыланады;
- Оқу жылдамдықтары артады ;
- Шапшандыққа, бәсекелестікке қабілеттілігі артады;
- Алған білімдерін өмірде қолдана біледі.

2 сынып оқушыларының тоқсан бойынша оқу жылдамдығының көрсеткіші: Оқушылардың оқу жылдамдықтары артып, тоқсан сайын төмендегідей көрсеткіштерге қол жеткіздік.

- I тоқсан 40- 45 сөз
- II тоқсан 45-50 сөз
- III тоқсан 55-60 сөз
- IV тоқсан 65-100 одан жоғары

2 сынып оқушыларының оқу жылдамдығының диагностикасы

Бағдарламаның аяқталу формасы:

- I тоқсан «Мақал-мәтел, жаңылтпаш, жұмбақ» кітапша жасау.*
- II тоқсан «Абай оқулары» мәнерлеп оқу сайысы.*
- III тоқсан «Мың бір мақал, жүз бір жұмбақ» интеллектуалдық сайыс.*
- IV тоқсан «Қазақ ертегілері» оқушылардың сахналық көрінісі.*

Әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы заңы»
https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z070000319_
2. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2018 жылғы 10 қазандағы № 604 қаулысы.
<https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V1800017669/history>
3. «Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрі м.а 2013 жылғы 27 қыркүйектегі № 400 бұйрығына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы»
<https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V1300008890/history> Қазақстан Республикасының

ӘОЖ 372.87

КӨРКЕМ ЕҢБЕК САБАҚТАРЫНДА ХХІ ҒАСЫР ДАҒДЫЛАРЫ АРҚЫЛЫ
ОҚУШЫЛАРДЫҢ БОЙЫНДА ЭСТЕТИКАЛЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ

Касымжанова Р.Е.

Слямия Саттаров атындағы мектеп-лицейі, Қарағанды к., Қазақстан Республикасы
rita_ke@mail.ru

ХХІ ғасырда жаңа технологиялар қоғамға жаңа өзгерістер әкелді. ХХ ғасырда жеткілікті болған білім ,қазіргі уақытта табысты, білімді болу үшін жеткіліксіз. Сыни

ойлауды, басқа адамдармен қарым-қатынас жасауды, әр түрлі мәселелерді шеше білу, ХХІ ғасыр үшін ең маңызды қабілеттер деп айтуға болады.

Эстетикалық сауаттылық дегеніміз - ол пластикалық өнер түрлерін білу, яғни, сәулет өнері, мүсіндеу өнері, графика, кескіндеме, сәндік-қолданбалы өнер бұйымдарын өз деңгейінде жасай білу.

Пластикалық өнер - оқушылардың эстетикалық сауаттылығын арттыруға, шығармашылық қабілеттерін тәрбиелеу мен дамытуға сәндік-қолданбалы өнердің мүмкіндіктерін ашуға, өнер мәдениетінің байлығын ашуға, ұрпақтан-ұрпаққа берілетін әдет-ғұрыптарды игеруге көмектеседі, сұлулықты түсінуге және сүйуге үйретеді, шығармашылық және еңбек қызметімен таныстырады. Шығармашылық туа біткен қасиет болмағандықтан, мұғалім оқушылардың бойында бұл қасиеттерді дамыта алады, сонымен қатар оны бала бойынан анықтап, қолдау көрсете алады. Креативтілік барлық салаларда жоғары бағаланады, себебі бұл қасиеттің көмегімен көптеген жұмыстарды орындауға, мәселелерді шешуге, әлеуметтік және адамның өзіндік дамуына ықпал ететін инновацияларды басқаруға болады.

Жалпы білім беру саласының басты мақсаты - оқушыларды өз бетінше жұмыс істеуге дайындауға көмектесу, ал еңбекке баулу-баланың жеке басын тәрбиелеу мен дамытудың негізгі элементтерінің бірі. Көркем еңбек пәні жастарды еңбекке даярлаудың, кең білімді тұлғаны қалыптастырудың және оны қалыптасқан әлеуметтік-нарықтық жағдайларға бейімдеудің түбегейлі жаңа тәсілдерін іздеудің нәтижесі болды. Бұл мектеп оқушыларын даярлау сапасын едәуір арттыру, олардың өзіндік шығармашылық қызметке дайындығын қалыптастыру, жасөспірімдерде шығармашылық жұмысқа деген қажеттілікті тәрбиелеу және олардың әлеуетті мүмкіндіктерін іске асыру қажеттілігін анықтайды. ХХІ ғасырдың маңызды дағдысы – ынтымақтасу қабілеті. Оқушылар көркем еңбек сабағында жұптық немесе топтық жұмыс жасау барысында, олардың метатанымдық және коммуникативтік дағдылары дамиды. Бұл – түсінбеген жерлерін дұрыс түсіндірудің, білімді жеңіл және терең меңгерудің тамаша тәсілі болып есептеледі.

ХХ ғасырды кез-келген істе білімімен бөлісетін мұғалім ғана болған, ХХ ғасыр оқушысы-орындаушы, тыңдаушы болған. Ал ХХІ ғасыр оқушысы – өмір бойы білімін жетілдіріп отыру керек, шығармашылық, сыни тұрғыда ойлайтын, адамдармен тиімді қарым-қатынаста жасау, кез келген жағдайға бейімделу, өз бойындағы әлсіз және әлді жақтарын дұрыс бағалау, көшбасшылыққа ынталандыруды айтады. ХХІ ғасыр оқушысының өзіндік пікірі бар, сыни көзқарасы бар, алдына қойған мақсатпен, жоспармен жүретін, пікірін еркін жеткізе алатын, кез-келген істе білімімен бөлісетін - осы қасиеттер ХХІ ғасыр оқушының бойында болу керек. ХХІ ғасыр бой жарыстыратын заман емес, ой жарыстыратын заман деп тұңғыш елбасы айтпақшы, қазір білім, мәдениет, өнер сынды дүниелердің «бәсекеге» түскен кезеңі. Қазіргі заман талабы-білімді адамның жолы ашық, білімсіздің күні қараңғы. Бәсекеге қабілетті болу- қасиетті оқушының бойына құятын тұлға мұғалім. Оқушы алдына қойған биік мақсаттарды еш қиналмастан бағындыра білу, оқуға мейлінше ынталы болып, қызығушылық таныту, өз бетінше жұмыс жасай білу, мектеп бағдарламасынан тыс, белгілі бір тақырыптарды одан әрі терең ашып, үйренуге ұмтылу сияқты машықтар – ХХІ ғасыр оқушының айқын бейнесін көрсетеді.

Бүгінде білімді боламын деген балаға ешқандай да кедергі жоқ. Ізденіп, талаптанған балаға мүмкіндіктер өте көп. Ғаламтордан басқа, ауыл, аудан, қала кітапханаларың, сонымен қатар электрондық кітапханалармен жұмыс жасауға болады.

Көптеген ғасырлар бойы сәндік-қолданбалы өнер балалардың рухани және шығармашылық тәрбиесінің бірі ретінде тәрбиелік әсердің маңызды күшіне ие болды.

Адам өнер туындыларын жасау арқылы сұлулықты жасайды. Балаларды сұлулық әлеміне мүмкіндігінше ертерек үйрету керек: оларды гүлдердің, түрлі өсімдіктердің жемістерінің, жапырақтары мен басқа да табиғи материалдардың керемет сұлулығына таңдануға үйрету. Табиғатты көру, байланысты түсіну және көру, көңіл-күйді сезіну, әсер жинау, керемет қимылдарды білу. Шығармашылыққа шабыт берудің барлық мүмкіндіктері сәндік-қолданбалы өнерде қолданылады.

Қазақ халқында «баланы бала кезінен үйрет» деген дана сөз бар. Олар мұны айтады,

өйткені берік білім, еңбекке деген сүйіспеншілік пен құрмет бала кезінен тәрбиеленеді. Әлем осылай жұмыс істейді: өмір сүру үшін адам бақытты болу үшін жұмыс істеуі керек, оның дүниетанымы, сұлулықты түсінуі дамыған болуы керек.

Сәндік-қолданбалы өнер неғұрлым тартымды болса, ең алдымен қол жетімді – өйткені кейде қалдық материалдан шедевр жасауға болады. Мұндай жұмыс табиғаттағы және өнердегі сұлулық әлемімен таныстырады, бұл танымдық және нәтижелі, оқушы орындалған жұмысқа қанағаттанады - өйткені өз қолымен жасалған нәрсені интерьерді безендіріп, сыйлыққа ұсынуға болады.

Қазақ қолданбалы өнерін оқыту көркем еңбек сабақтарында оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға үлкен көмек көрсете алады. Балалар көретін халықтық тұрмыстық заттар, қол өнері олардың алдында мәдениеттің байлығын ашады, ұрпақтан-ұрпаққа беріліп келе жатқан әдет-ғұрыптарды игеруге көмектеседі, сұлулықты түсінуге және сүйуге үйретеді, шығармашылық және еңбек қызметімен таныстырады. Ою-өрнектерді кестелеу немесе пішу арқылы оқушылар баға жетпес рухани капиталға ие болады. Ою-өрнек өнері, оның басқа түрлері сияқты, оқушының белсенді және үйлесімді дамуына ықпал етеді.

Қазақстан-әртүрлі халықтардың мәдениетін өзіндік ерекшелігін сақтап қалған, ал ұлттық дәстүрлер бүгінгі күнге дейін өмір сүріп жатқан көпұлтты ел. Біздің республикамыздың жағдайында ұлттық тағамдар элементтерімен, дәстүрлермен, ұлттық киіммен танысу ерекше орын алады. Олардың шығу тегімен танысу әр түрлі халықтардың ұлттық салт-дәстүрін, әдет-ғұрпын және мәдениетін түсінуді дамытады. Ұлттық дәстүрлер мен әдет - ғұрыптарды, ұлттық киім мен ою-өрнектерді зерделеу арқылы көркем еңбек сабақтарында халықтардың құрметі мен толеранттылығын тәрбиелеу-бұл оқушылардың танымдық қызығушылықтарын дамытып, ой-өрісін кеңейтетін, шығармашылық қызметке баулитын, практикалық және зияткерлік іскерліктерін қалыптастыратын көп қырлы күрделі процесс. Қазақстан халықтарының ұлттық дәстүрлерін, костюмдерін, ою-өрнектерін және тағамдарын зерттеу оқушыларды іздестіру-зерттеу жұмыстарына тартуға мүмкіндік береді.

Көркем сабақтарында оқушылар костюмдер, тұрмыстық заттар, Қазақстанның әр түрлі халықтарының ұлттық тағамдарын, сондай-ақ :

1. Оқушылар киім тігеді және оны қазақ ою-өрнектерімен безендіреді;
2. Сыйлық заттар, киіз үй жабдықтарын, түрлі ыдыс-аяқтар, домбыра, аяққап, кесеқап, сандықап, қоржын дайындайды.

Барлық уақытта оқытудың түпкі нәтижесі жоғары білімді және эстетикалық сауатты тұлға болуы керек еді. Кез-келген адам еркін ойлауға және тәуелсіз шешім қабылдауға қабілетті болуы керек. Қазіргі мектеп осыған ұмтылады. Мұғалімнің негізгі міндеті-баланың эстетикалық сауаттылығын арттыруға үйрету. Осындай сәтті табыстардың бірі шығармашылық жобалар болды. Бұл әдіс әр оқушыға өзін дәлелдеуге мүмкіндік береді, өйткені оқыту өте нақты, өз мүмкіндіктерін жүзеге асыруға көмектеседі.

Кез – келген жоба-бұл кез-келген күрделіліктің толық жұмысын орындау қажет болған кезде өмірдің өзі адамның алдына қоятын міндеттер жиынтығы.

Жобалық қызметтің мақсаты-идеядан іске асыруға дейінгі негізгі кезеңдердің реттілігі.

Жоба-бұл кез-келген пәнді оқытуда қолдануға болатын, сабақтарда және сыныптан тыс жұмыстарда қолдануға болатын оқыту әдісі. Ол оқушылардың мақсатына жетуге бағытталған, сондықтан ол ерекше, жоба көптеген дағдыларды қалыптастырады, сондықтан тиімді.

Бірте-бірте оқушылар шығармашылық дағдыларын жетілдіріп қана қоймай, қоршаған әлемнің сұлулығын тереңірек сезіне бастайды, жаңа нәрсе ойлап табуға тырысады.

Ең бастысы, оқушылар бір нәрсе жасай отырып, өздерінің жеке мәселелерін, өз-өзіне күмәндануды жеңіп, жағымсыз нәрселерден арылып, өз өмірінде жағымды нәрсені талап етеді.

Көркем еңбек сабақтарында білім мен дағдыларды игеру процесінде оқушыларға табандылық, ұқыптылық, мақсаттылық, өзара көмек – досқа көмектесу, өзара түсіністік сияқты құнды қасиеттер үйретіледі. Алынған білімді іс жүзінде қолдануға үйрету өте

маңызды – мұнда көкжиек, ойлау, сұлулықты көру және оны өз қолыңызбен өмірге келтіру қабілеті дамиды.

Бірақ, ең бастысы, өте жақсы орындалған жұмыс оқушыларды өз күшіне сенуге, өзін-өзі бағалауды арттыруға, белгілі бір мақсат қоюға және оған жетуге мүмкіндік береді, шығармашылық қабілеттерін дамыта отырып, эстетикалық сауаттылығын дамытады.

Қорытындылай келе, ХХІ ғасыр дағдысын меңгерген оқушыны жеке тұлға ретінде қалыптастыру – бүгінгі педагогтардың басты мақсаты. Бәсекеге қабілетті, өз ойын еркін жеткізе алатын, кәсіби тұрғыда құзіреттілігін мектеп жасынан алған функционалды сауатты жеке тұлға – қоғам дамуының қозғаушы күші болып қала бермек.

Әдебиеттер:

1. Интернет ақпараттық жүйесі.
2. Кудабаяева К.И. Методическое пособие по прикладному искусству.-Караганда: КарГУ им.Букетова, 1989.
3. «Мектептегі технология. Технология в школе». Алматы, 2007, 376. №1.
4. «Мектептегі технология. Технология в школе». Алматы, 2009, 386. №1.
5. «Мектептегі технология. Технология в школе». Алматы, 2009, 36. №5.

УДК 372.851

ОРГАНИЗАЦИЯ РАБОТЫ С НЕУСПЕВАЮЩИМИ УЧАЩИМИСЯ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Кенжебаева Р.К.

КГУ «Общеобразовательная школа №59», г.Караганда, Республика Казахстан
roza.kenzhebaeva.61@mail.ru

С фактом неуспеваемости учащихся сталкивается в своей педагогической деятельности каждый учитель. Вместе с тем, индивидуальный опыт педагога, психолого-педагогические и возрастные особенности ученического класса, особенности формирующейся личности ученика влияют на выбор форм и методов, основополагающих принципов работы с неуспевающими учащимися.

В настоящее время в психолого-педагогической литературе достаточно изучены характерные причины неуспеваемости и их классификации [1,2,3]. Ученые выделяют две основные группы причин неуспеваемости: внутренние, субъективные, исходящие в основном от самого ученика; внешние, объективные, в основном не зависящие от ученика.

К внутренним причинам неуспеваемости следует отнести: недостаточное развитие у школьников мышления и других познавательных процессов, неготовность этих детей к напряженному интеллектуальному труду в процессе обучения. Однако, по нашему мнению, при индивидуальном подходе такие школьники вполне могут освоить программу математики.

Кроме того, важно отметить и в числе субъективных причин неуспеваемости несформированность у учащихся навыков учебного труда, нежелание учиться из-за отсутствия потребности, положительных стимулов к самому процессу учения, а также интереса к учебному предмету. Здесь решение проблемы мы видим во взаимодействии и сотрудничестве учителя математики с родителями, психологом, классным руководителем и другими педагогами по воспитанию у школьника ценностного отношения к знанию. А со стороны учителя - систематическое привитие интереса к учебному труду, демонстрацию практической значимости математики и возможности применения математических знаний и умений в различных сферах жизнедеятельности.

Объективной причиной неуспеваемости считают отсутствие у школьников способностей к данному предмету и слабое здоровье. Не стану отрицать тот факт, что есть учащиеся, которые старательно выполняют задания, действуют в рамках алгоритма или образца, но творческие задания, логические задачи им не удается решать. Ученики со

слабым здоровьем быстро утомляются, плохо воспринимают учебный материал. Безусловно, в обоих случаях необходима поэтапная индивидуальная программа обучения по освоению школьной программы по математике в соответствии с требованиями ГОСО РК, включающая на начальных этапах облегчение уровня трудности заданий, создание ситуаций успеха и последующего их усложнения.

Среди причин неуспеваемости можно назвать и некачественную работу учителя предметника из-за плохого знания предмета и методики его преподавания, организации деятельности учащегося на уроке; имеют место случаи личной неприязни учителя и ученика друг к другу и т.п. Мы считаем, что самообразование учителя, постоянное совершенствование профессиональных компетенций, наставничество, повышение квалификации должны быть главными задачами педагогического коллектива школы.

При анализе причин неуспеваемости мы сталкиваемся с явлением комплексного характера их, с взаимосвязью и взаимозависимостью причин, с вероятностным характером их проявления и др. Поэтому надо выделить среди них доминирующую, наиболее сильно влияющую именно в данный момент. Выделить доминирующую причину можно лишь при условии изучения всего комплекса причин, а не одной из них, на основе сравнения возможной степени влияния каждой из этих причин, т.е. на основе всестороннего комплексного изучения личности и внешних влияний на нее.

В текущем учебном году значительную методологическую и учебно-методическую поддержку в работе с неуспевающими учащимися оказывает инструктивно-методическое письмо «Об особенностях учебно-воспитательного процесса в организациях среднего образования Республики Казахстан в 2022-2023 учебном году» [4].

С учетом рекомендаций, изложенных в данном документе, работа с неуспевающими учащимися по математике имеет целью восполнение знаний обучающихся за прошлый учебный год и усвоение программы нового учебного года. Основные задачи заключаются в проведении контрольного среза знаний обучающихся, дополнительных занятий, мониторинга качества знаний обучающихся и разработке плана работы по восполнению пробелов в знаниях обучающихся.

Основные этапы работы:

1. Выявить причины отставания обучающегося и определить уровень его учебных достижений и пробелы в знаниях;
2. Изучить потребности обучающегося для оказания индивидуальной поддержки;
3. Разработать индивидуальный план обучения с подбором дифференцированных заданий;
4. Проводить постоянную обратную связь

В современной педагогической теории и практике накоплен разнообразный опыт по профилактике и восполнению неувоенных учащимися знаний и навыков. Учитывая этот опыт, а также причины возникновения феномена неуспеваемости учащихся, нами разработана собственная программа организации работы с неуспевающими учащимися на уроках математики. В нашем педагогическом опыте его реализация предполагает системный подход и включает следующие компоненты.

1) самообразовательная деятельность, подразумевающая:

- изучение актуальной современной научной литературы по педагогике и психологии по проблеме неуспеваемости учащихся; методической литературы по внедрению инновационных технологий обучения, активных методов обучения в преподавание математики;

- анализ передового опыта учителей по организации профилактической работы по предупреждению неуспеваемости, методов и форм восполнения пробелов в учебной деятельности на уроках математики;

2) диагностическая деятельность по применению тестов для входного контроля знаний учащихся, психологических методик по определению уровня мотивации и познавательной активности учеников в изучении математики, причин неуспеваемости; мониторинг качества знаний учащихся;

3) взаимодействие с родителями неуспевающих школьников по выявлению

особенностей семейного воспитания: о наличии интереса к учению и конкретно к урокам математики, индивидуально-психологические характеристики ученика;

4) взаимодействие с классным руководителем и учителями-предметниками с целью ознакомления с учебными достижениями школьника, его социального статуса в классе, его окружения и референтной группы, характеристиками семьи;

5) организация сотрудничества и делового общения в педагогическом коллективе школы и классного коллектива, направленное на осознание и понимание неуспевающими учащимися диалога с учителем в решении проблем в учении.

В качестве подтверждения эффективности нашей программы по организации работы с неуспевающими учащимися приведем следующие результаты (Рисунок 1.)

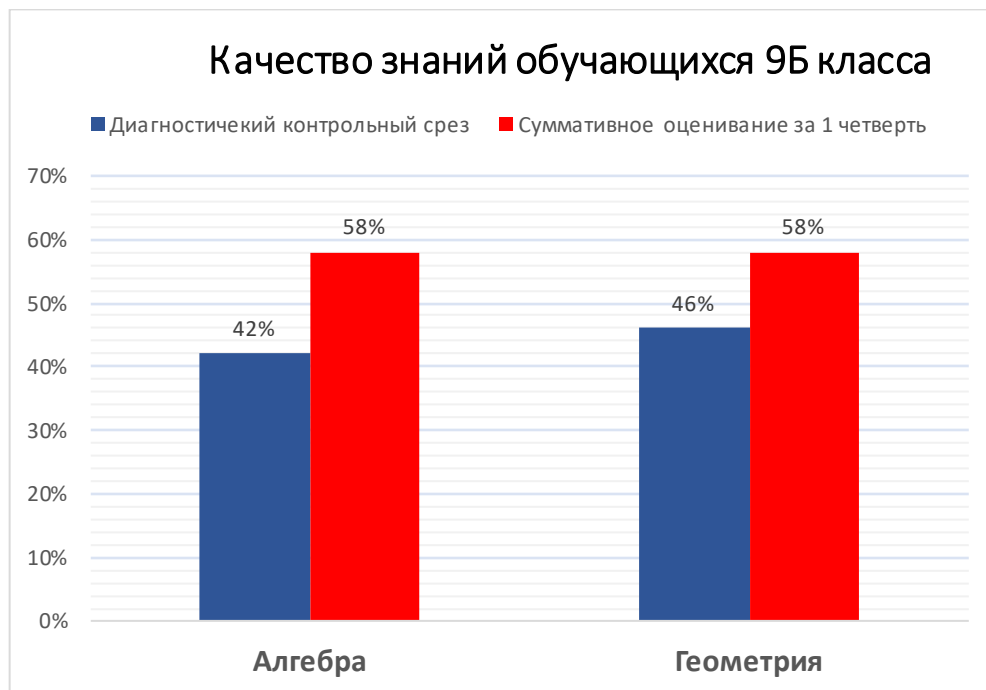

Рисунок 1. Качество знаний обучающихся 9Б класса

Все учащиеся к концу 1 четверти показали средний и высокий уровень знаний. Учащиеся, которые в начале учебного года при выполнении диагностической работы показали низкий уровень знаний, в конце 1 четверти повысили его до среднего уровня.

Таким образом, на основе принципов гуманной педагогики, через индивидуализацию обучения, организацию дополнительных занятий с учащимися во внеурочное время нами решаются задачи восполнения неуспеваемого учебного материала по математике.

Литература:

1. Турукбаева А. К., Гиляузизова Н. М. Методология и методы исследования состояния и причин неуспеваемости у современных школьников. /metodologiya-i-metody-issledovaniya-sostoyaniya-i-prichin-neuspevaemosti-u-sovremennyh-shkolnikov.pdf

2. Степанов С.Ю. и др. К разработке системы психолого-педагогических технологий повышения успеваемости школьников с проблемами здоровья. // Современное образование, 2018 – 3. – С.-52-60.

3. Меретукова З.К., Полушина Н.А. Неуспеваемость школьников как проблема педагогической науки и образования /neuspevaemost-shkolnikov-kak-problema-pedagogicheskoy-nauki-i-obrazovaniya.pdf

4. Инструктивно-методическое письмо «Об особенностях учебно-воспитательного процесса в организациях среднего образования Республики Казахстан в 2022-2023 учебном году». – Нур-Султан: НАО имени И. Алтынсарина, 2022. – 320 с.

СОВРЕМЕННЫЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ТЕХНОЛОГИИ В ОБУЧЕНИИ
ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ В СИСТЕМЕ ДОШКОЛЬНОГО ВОСПИТАНИЯ И
ОБУЧЕНИЯ. МЕТОД ПРОЕКТОВ

Киселева А.С.

ТОО Детский сад «Одарешка», г. Караганда, Республика Казахстан

Многие именитые педагоги – ученые высказываются, что педагогические технологии являются эффективными и влияют на становление личности ребенка лишь тогда, когда сам ребенок принимает участие в их реализации. [1, с. 130]

Принимая это утверждение, мы, можем считать, что не всякое содержание может быть спроектировано самими детьми, а лишь то, которое является предметом их практики, целью которой, является конструирование и создание конкретного результата. Из этого можно сделать вывод, что актуальность и необходимость применения в современном дошкольном обучении продуктивных технологий, к которым и относится «лично-ориентированная технология». [2, с. 55]

Структура технологии обучения имеет свой план:

1. Цели обучения.
2. Содержание обучения.
3. Методы обучения.
4. Средства педагогического взаимодействия.
5. Формы организации обучения.
6. Результаты деятельности.

Исходя из классификаций технологий, лично-ориентированная технология ставит в центр образовательно - воспитательной системы - личность ребенка, а также создает комфортные, бесконфликтные условия для его обучения, а также дает чувство защищенности. [3, с. 10]

Сделав выводы из теории и практики в системе воспитания и обучения дошкольников, были рассмотрены наиболее популярные технологии дошкольного обучения, но лишь одна из них, как показала практика, дала очень высокие результаты. При обучении английскому языку в детском саду, как наиболее эффективная и результативная была выбрана и представлена лично-ориентированная педагогическая технология.

Лично-ориентированная технология обучения включает в себя:

- Метод проектов
- Обучение во взаимодействии с командой
- Обучение, имеющее разные уровни сложности.

Как один из составляющих лично-ориентированной технологии, был выбран за основу – метод проектов. Общеизвестный факт, что изучение английского языка вносит значимый вклад в развитие умственных способностей ребенка, а метод проектов является реализацией развивающего, лично ориентированного подхода в дошкольном обучении. Различные формы обучения, такие как: викторины, «круглый стол», «КВН», исследовательские проекты, проводимые на занятиях английского языка, представляют совокупность творческого, исследовательского и информационного метода проектов. Научно – исследовательский проект дает воспитанникам возможность участвовать в исследовательском поиске. Викторина дает возможность педагогу неформальной коммуникации с детьми, которые легче и доступнее усваивают информацию, когда увлечены чем-то интересным, а также помогает учителю выстроить доверительные отношения, наладить дружеское общение. [4, с. 59]

В данном разделе статьи, описывается практическое использование лично-ориентированной технологии в реализации исследовательского проекта «Традиции народов – его золотая колыбель».

Автор исследовательского проекта воспитанница класса предшкольной подготовки Шаравара Полина, научный руководитель Киселева Анастасия Сергеевна, учитель

английского языка. Перед началом исследовательской работы была обговорена тема проекта и как вариант ее реализации - мероприятие, посвященное дню языков Казахстана «Традиции народов – его золотая колыбель». В рамках исследовательского проекта мы провели сравнение традиций и обычаев двух стран Казахстана и Великобритании, двух совсем не похожих языковых культур, расположенных на разных континентах.

Проект «Традиции народов – его золотая колыбель».

Шаравара Полина 6 лет

В новом учебном году Полина и ее друзья на занятиях по английскому языку столкнулись с обычаями и традициями Великобритании, и очень заинтересовались этой темой, так как изучаем английский язык уже четвертый год, а про англоязычные страны нам известно совсем немного. В связи с такими выводами, мы считаем, что обычаи и традиции Казахстана и Великобритании являются актуальной темой для более глубоких исследований.

Целью нашей работы является знакомство с культурой Казахстана и Великобритании.

Задачи, которые мы поставили перед собой:

1. Изучить традиции и обычаи Казахстана и Великобритании.
2. Выявить сходства между культурами двух наций.
3. Выступить с презентацией и докладом на мероприятии посвященному дню языков народов Казахстана «Традиции народов – его золотая колыбель».
4. Воспитать любовь, уважение и интерес к культуре казахского народа и уважение к культуре англоязычных народов.

Гипотеза: Если сравнить культурное наследие двух совсем непохожих народов Казахстана и Великобритании, можно выявить множество различий, а существуют ли схожести между культурами?

Для того чтобы выявить сходства культур Казахстана и Великобритании было проведено развлечение «Традиции народов – его золотая колыбель», в ходе которого ребята познакомились с обычаями и традициями двух народов. Выступив с презентацией на тему «Традиции и обычаи Казахстана и Великобритании», мы познакомили ребят с новыми интересными обычаями и традициями Казахстана и Великобритании, ее кухней, праздниками, и многим другим.

В заключении мероприятия, когда ребята подробно познакомились с культурами двух стран, мы провели социальный опрос среди родителей и детей подготовительной группы. В ходе данного опроса мы пришли к выводу что, большинство считают, что Казахстан и Великобритания имеют общие точки соприкосновения.

Схожесть культур между народами Казахстана и Великобритании, это прежде всего, толерантность и мультикультурность, полиэтничность двух стран. На данный момент в Казахстане проживает более 130 национальностей, а в Великобритании, полагаем еще больше.

В государственных и национальных праздниках принимают участие представители различных народов, организуют яркие фестивали - шествия, такие как Наурыз и Caribbean carnival. Празднования проходят в ярких цветах, люди наряжаются в свои национальные наряды, проходят народные гулянья: танцы, песни, пляски, в этом схожи не только казахи и британцы, а также все народности мира.

Хорошо известно, что и казахский народ, а также британцы любят пить чай с молоком, в Казахстане мы называем его «Қазақша шай», а у британцев время для чаепития «English Tea», для этого чаепития британцы даже определили свое время 17.00 ч, хотя они любят пить чай, как казахи в любое время дня.

Насколько каждый казахстанец любит бауырсаки, настолько любой британец в восторге от donuts.

Что же еще объединяет казахов и британцев (а вернее шотландцев), самое вкусное блюдо –это конечно же шужык и «Haggis» различного приготовления, хозяйки готовят его из сердца, легких, бараньей печени и ребрухи в дополнении с приправами и специями.

Во время написания проекта мы достигли поставленных перед собою целей и задач:

- Была проведена индивидуальная ознакомительная работа с автором проекта, а также

с коллективом класса предшкольной подготовки.

Нашли ответы на заданные вопросы:

- Если взять за основу культуры двух совсем непохожих стран, возможно ли найти сходства культур?

- Исследования культур, доказали, что сходства есть.

Была проведена исследовательская работа, в которой мы доказали свои предположения на практике.

Литература:

1. Макаренко Н.В. Современные образовательные технологии. - М.: КНОРУС, 2011. – 300 с.
2. Исаева Н.И. Научный потенциал личности: концептуальные основания и технологический контекст. - Белгород: НИУ БелГУ : ГиК, 2011. – 100 с.
3. Бордовской Н.В. Современные образовательные технологии. - М.: КНОРУС, 2010. – 300 с.
4. Корепанова М.В. Основы педагогического мастерства. - М.: Академия, 2010. –130 с

УДК 373.31

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ КВЕСТ-ИГР В КАЧЕСТВЕ СРЕДСТВА РАЗВИТИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

Кормановская Ю.Н.

КШЯС «Куаныш», г. Караганда, Республика Қазақстан

Начальная школа – особый этап в жизни ребёнка, который связан с формированием у школьника основ умения учиться и способности к организации своей деятельности. Современные требования к обучению ставят новые задачи и перед учителем: не пассивное участие учащихся в уроке, а формирование умения работать самостоятельно, развитие творческого мышления, способности прогнозировать свою деятельность. Одна из важнейших задач учителя - включение учащихся в творческую деятельность, увеличение доли их самостоятельности.

Учитель стал ориентироваться, во-первых, на создание принципиально новой модели образования, которая ориентирована на результат. Во-вторых, нужно создать условия для реализации концепции «Обучение в течение всей жизни».

Функциональная грамотность есть уровень знаний, умений и навыков, обеспечивающий нормальное функционирование личности в системе социальных отношений, который считается минимально необходимым для осуществления жизнедеятельности личности в конкретной среде. *Функциональная грамотность* - явление метапредметное, и поэтому она формируется при изучении всех школьных дисциплин, в том числе и во внеурочной деятельности и поэтому имеет разнообразные формы проявления. Одним из основных направлений модернизации системы образования является обучение учащихся самостоятельно добывать и анализировать, структурировать и эффективно использовать информацию для максимальной самореализации и полезного участия в жизни общества.

Внеурочная деятельность – это часть основного образования, которая нацелена на помощь педагогу и ребенку в освоении нового вида учебной деятельности, она способствует расширению образовательного пространства, создает дополнительные условия для развития учащихся.

Внеурочная деятельность, как и деятельность обучающихся в рамках уроков направлена на достижение результатов освоения основной образовательной программы. Но в первую очередь – это достижение личностных и метапредметных результатов. Это определяет и специфику внеурочной деятельности, в ходе которой обучающиеся не только и даже не столько должны узнать, сколько научиться действовать, чувствовать, принимать

решения. Если предметные результаты достигаются в процессе освоения школьных дисциплин, то в достижении метапредметных, а особенно личностных результатов – ценностей, ориентиров, потребностей, интересов человека, удельный вес внеурочной деятельности гораздо выше, так как ученик выбирает ее исходя из своих интересов, мотивов.

Занятия внеурочной деятельностью помогают решать задачи эмоционального, творческого, литературного, интеллектуального развития ребенка, а также проблемы нравственно-этического воспитания, это и труд, и творчество, и новые открытия, и удовольствие, и самовоспитание.

У младших школьников по-прежнему ведущей остается игровая деятельность. Использование игровых технологий помогает заинтересовать ребенка, привлечь его внимание, проявить свои эмоции.

Одним из вариантов такой формы работы может стать квест.

Квест (от англ. quest – поиск) – командная игра, в которой команды, перемещаясь по точкам, выполняют различные задания.

Принцип квеста - «Ищу, разыскиваю, сопоставляю!» Дети выполняют задания. Ответы заданий либо дают им дальнейшее направление, либо являются ключом, подсказкой, которыми можно воспользоваться, а можно прибегнуть до финального задания.

Сами же квест-технологии в образовании и воспитании детей широко начали применяться с 1995 года, когда профессор университета Сан-Диего Берни Додж предложил использовать в процессе обучения некую поисковую систему, в которой предполагалось находить решение поставленной задачи с прохождением промежуточных стадий, на каждой из которых требовалось выполнить какое-то действие или найти ключ для выхода на следующий уровень. В принципе, изначально тогдашняя квест-технология сводилась даже не к поиску логического решения, а была призвана, скорее, заинтересовать ребенка, создав некий процесс, подобный игре. Именно игры (в любом их проявлении) и стали той отправной точкой, которая послужила развитию такого направления в педагогике.

Сегодня на уроках-квестах ставятся решаются следующие задачи:

Образовательная - вовлечение каждого учащегося в активный познавательный процесс. Организация индивидуальной и групповой деятельности школьников, выявление умений и способностей работать самостоятельно по какой-либо теме.

Развивающая - развитие интереса к предмету, творческих способностей, воображения учащихся; формирование навыков исследовательской деятельности, умений самостоятельной работы с информацией; расширение кругозора, эрудиции, мотивации.

Воспитательная - воспитание умения работать в команде, воспитание личной ответственности за выполнение задания, воспитание положительного интереса к изучаемому предмету.

Квест-игра, одно из интересных средств, направленных на самовоспитание и саморазвитие ребенка как личности творческой, физически здоровой, с активной познавательной позицией.

Особенности квест – игры:

Квест сочетает в себе развлечение и образование, а скучные факты и цифры из учебников превращаются в захватывающее приключение, которое ребенок может пережить здесь и сейчас.

На квестах знания усваиваются в процессе решения увлекательных загадок. Участники получают возможность пройти испытание, взглянуть на себя по-новому и получить бесценный опыт.

В квест-играх дети решают логические задачи, занимаются поиском информации, учатся работать с информационными ресурсами, находят полезную информацию и уметь применять ее.

Основа квеста - это эмоции его участника. Участник должен не просто поучаствовать в квесте, но и получить заряд энергии и новых эмоций, которые благоприятно влияют на процесс запоминания материала, так как увеличивается вовлеченность участников. Более того, во время прохождения квеста ребенок решает задачи и испытывает позитивные

эмоции совместно с другими детьми — это дает ему позитивные воспоминания от работы в команде.

Формат квеста основывается на том, что ребенок максимально увлечен и сконцентрирован во время игры, а также на том, что лучше всего запоминается материал, который требует активной умственной работы и с которым человек лично взаимодействует.

Для успешного проведения квест- игры учащиеся должны соблюдать и обозначить следующие правила:

- внимательное слушание других участников;
- прояснение вопросов в случае затруднений с выполнением задания;
- правило четырех «Не»: не оскорблять, не перебивать, не перекрикивать и не мешать.

Маршрутный лист (карта) - важный атрибут квеста - помогает участникам ориентироваться в сюжете игры, проводя их по этапам.

Урок, к какому бы типу он не относился, имеет определённую, довольно строгую структуру, сравнимую с композицией литературного произведения.

Урок - квест также имеет точные правила построения. К ним относятся: наличие задания, обязательный наблюдатель, временные рамки, оговорённое количество этапов (головоломки, вопросы, ключей).

Этапыурока	Урок–игра-квест
Объявление темы урока	Учащиеся формулируют тему с помощью различных подсказок (тематика кабинета, наличие соответствующих предметов, вопросы наблюдателя(учителя)).
Мотивация и постановка целей. Сообщение целей задач	Учащиеся самостоятельно формулируют (находят) цели и задачи урока-игры на основе информационных сообщений напрямую от наблюдателя (учителя) или же подготовленных заранее.
Планирование	В зависимости от темы и цели урока-игры учащиеся самостоятельно выстраивают ход действий для достижения необходимого результата. Учитель-наблюдатель помогает, контролирует)
Практическая деятельность учащихся	В ходе игры учащиеся выполняют ряд заданий, подготовленных заранее. Решения по поиску ключей принимаются командно. Учитель-наблюдатель консультирует.
Осуществление контроля	По правилам квест-игры при неверном решении одного задания, переход к следующему блокируется. Таким образом, закрытый доступ к очередному заданию автоматически указывает учащимся на ошибку на предыдущем этапе. Осуществляется форма самоконтроля.
Осуществление коррекции	Учащиеся возвращаются к предыдущему заданию, вносят корректировку и успешно двигаются дальше.
Оценивание учащихся	Учащиеся комментируют результаты игры, даётся оценка действий всей команды в целом, а также оценивается индивидуальная работа.
Итог урока	Проводится рефлексия: Подведение итогов игры, повторение запомнившейся информации, полученной во время поиска «ключей».

Продемонстрирую в таблице этапы структуры урока-квеста.

Таблица ярко демонстрирует, какие виды деятельности учащихся проявляются на каждом этапе урока-поиска.

Таким образом, урок-квест отвечает требованиям к структуре урока.

Как уже было отмечено, у современного ученика должны быть сформированы универсальные навыки, обеспечивающие способность к организации самостоятельной учебной деятельности. Урок - квест содержит этапы, благоприятные для формирования этих навыков.

В течение урока формируются следующие учебные навыки:

Регулятивные:

- самостоятельно формулировать познавательную цель и строить действия в соответствии с ней;
- действовать по плану;
- контролировать процесс и результаты деятельности;
- осознавать возникающие трудности, искать их причины и пути преодоления;
- уметь распределять своё время;
- умение осуществлять самоконтроль;
- уметь выделять необходимую информацию.

Познавательные:

- умение ориентироваться в своей системе знаний;
- осознавать познавательную задачу;
- читать и слушать, извлекая нужную информацию;
- делать обобщения, выводы;

Коммуникативные:

- умение работать в группе;
- уметь слушать и вступать в диалог с учителем или другими учащимися;
- уметь формулировать вопросы;
- уметь отвечать на вопросы других;
- уметь высказывать и давать обоснование собственной точки зрения.

Таким образом, с помощью технологии «квест» на уроке появится возможность уйти от привычных стереотипов организации урока. Преимуществом использования квеста является то, что на уроке наиболее полно раскрывается интеллектуальный и творческий потенциал учеников, эта технология повышает познавательный интерес к предмету, поисковую активность, мотивацию к обучению.

В КШЯС «Куаныш» с 26 мая по 17 июня проводилась Летняя школа. Проводилась она в виде Квеста. Как мы знаем, квест- это приключенческая игра и все наши ежедневные задания были объединены этой тематикой. Тьюторами был разработан ежедневный маршрут, в котором каждый день поиска сокровищ был обозначен каким-либо знаменательным событием и тематикой. Хотя квест- это игра, но в ее процессе мы использовали разнообразные обучающие технологии.

Одна из таких технологий- это интеллектуальные карты Mind Maps. Другими словами, это способ предоставления информации с помощью диаграммы связей, ассоциативных цепочек. В основу карты Mind Maps ставится главная мысль, а дальше от нее отходят ветки, разбирая общую идею на подробные. Данная технология, как и вся наша работа в Летней школе, была рассчитана на развитие функциональной грамотности в рамках областного проекта «Зейін».

УДК 373

ЦИФРОВЫЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ ДЛЯ ФОРМИРОВАНИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Крапивина Т.О., Кульбаева С.А.
КГУ «ОШ №82» г. Караганда, Республика Казахстан
kto26@mail.ru

Освоение и применение цифровых технологий необходимы каждому современному учителю в образовательном процессе. Сегодня, как никогда учащиеся нуждаются в способности разбираться в цифровом образовательном мире и справляться с любыми заданиями в этой области. Педагоги обязаны помочь своим ученикам стать востребованными и успешными в их будущей жизни, используя новые цифровые технологии.

Цифровые технологии являются специфической формой организации познавательной деятельности учащихся. Они оказывают положительное воздействие на повышение качества знаний, на повышение работоспособности, а также в заинтересованности учащихся в цифровых технологиях.

Цифровые технологии могут быть включены в любой этап урока: при объяснении нового материала, закреплении, повторении, контроле над усвоением знаний, отработке умений и навыков.

При объяснении нового материала – создание слайдов - позволяет использовать презентацию учебного материала. Слайды помогают акцентировать внимание учащихся на главном в изучаемой теме, в составлении плана изучения материала и последовательно излагать учебный материал.

На этапе закрепления темы уроков можно проследить за уровнем усвоения изученного материала в процессе самостоятельной деятельности учащихся, предлагается выполнить задания творческого характера, например, восстановление деформированного текста, составление портретной характеристики героев, графический диктант, различные видео-ролики о звуках и буквах, также использование разработанных аудиоматериалов прилагаемых к учебникам.

Применение цифровых технологий на всех этапах урока способствует повышению мотивации учения и повышения качества знаний учащихся по предметам, формирует у учащихся ориентацию на успех, активизирует мыслительную деятельность, о чём свидетельствует позитивная динамика учебных достижений учащихся.

Систематическое применение цифровых технологий на уроках позволяет:

- Проводить уроки на высоком эстетическом и эмоциональном уровне;
- Развитие интереса и мотивации учащихся к предмету;
- Повышение объёма выполняемой работы на уроке;
- Совершенствование навыков выполнения самостоятельной работы учащихся.

Литература:

1. Исакова А.Е Развитие творческих способностей на уроках и внеклассных мероприятиях в начальной школе. «Начальная школа», №1 1-2013г.
2. Ефимов В.Ф. Использование информационно-коммуникативных технологий в начальном образовании школьников. «Начальная школа», №2-2009г.
3. Захарова Н.И. Внедрение информационных технологий в учебный процесс. «Начальная школа», №1-2008г.

УДК 371.3:004

РАЗВИТИЕ СОВРЕМЕННОЙ ИНФОРМАЦИОННО-ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЫ
ШКОЛЫ

Кулмуханова Р.Ж.

ОШ имени Г.Потанина, г.Караганда, Республика Казахстан
kulmukhanova.roza@mail.ru

Глобализация динамично изменяет, интегрирует современный мир и вместе с тем и сознание человека. Процессы влияют на различные сферы человеческой деятельности, как на политическую, социальную, экономическую и культурную, образовательную среду. И сфера образования в начале XXI века в условиях пандемий, дистанционного обучения стремительно и кардинально менялась. [1]. Пандемия ускорила формирование цифровой педагогики и внедрение цифровых технологий в образовательную среду, привели к практическому использованию доступных цифровых инструментов таких как Skype, WhatsApp, ZOOM, вебинар.

От участников образовательного процесса требовалось, в связи с ограничительными мерами, в кратчайшие сроки, существенно расширить арсенал средств обучения, как на персональном, так и корпоративном уровне. На персональном уровне была создана творческая группа из заместителей руководителя, для решения главных задач как овладением навыками работы в платформах как вебинар и ZOOM при дистанционном обучении.

Следующим этапом, на корпоративном уровне, стало онлайн-обучение педагогов с целью повышение и развитие ИКТ компетенций и использование их в образовательном процессе. Процесс внедрения технологий удаленного доступа к получению образовательных услуг шло в нашей школе, ежедневно в интенсивном режиме, заместителями директора. С целью своевременной помощи и обеспечения непрерывности обучения, на фоне закрытия школ, была создана школьная команда поддержки и «мастерская» по применению ИКТ учителями. Педагогами были изучены комплексно: учебный процесс в офлайн режиме, совместная деятельность обучающихся в сессионных залах ZOOMа, индивидуальные консультации при проведении Сор и Соч, обеспечение наглядности материала при проведении уроков.

Реализация принципа «школа без границ» дало беспрецедентный толчок дистанционному взаимодействию педагогов, родителей и учащихся [2]. Многие учителя и родители, чувствовавшие себя некомфортно с инновационными технологиями на начальном этапе, усовершенствовали инструменты онлайн-обучения при проведении ежедневных организационных моментов, классных часов и родительских собрания.

Адаптация педагогами традиционных методов и приемов в среду дистанционного обучения, творческий подход создали пространство насыщенных и увлекательных уроков в ZOOMе. Педагоги школы использовали *презентаций*, включали *аудио эффекты*, как музыка или исторические документы, *видеоряд* как диаграммы, видео, схемы, применяли групповую работу через *сессионные залы*. Все это позволило добиться интересной подачи материала в процессе обучения. Ведь общеизвестно, что информация через видео или графики усваиваются лучше учащимися и сохраняются дольше. *Виртуальные лабораторные работы* по химии и физике, через наблюдение на экране, обогатило процесс обучения. Все названные мероприятия позволило гармонично дополнить и обогатить традиционные учебные материалы информационными технологиями.

Быстрый переход от классного обучения к онлайн-обучению требовало больше усилий от учащихся при изучении учебного материала, способствовало формированию и развитию у обучающихся исследовательских умений, что положительно повлияло на его личное развитие и саморегуляцию, развивало «способность учиться» в новых условиях, позволяет школьников взять на себя ответственность, за свое обучение которая начала формироваться в дистанционном обучении.

Прорывным в направления развития информационно-образовательной среды школы стало проведение педагогическим коллективом и участие школьников в городской конференции «*Аксакал Сибири*», посвященная изучению научного наследия Г.Потанина, открытие в онлайн-режиме *школьного музея «Г.Потанин и плеяда национальной*

интеллегенции». Немаловажную роль сыграло также деятельность и проведение НОУ «Шырак» в дистанционном формате. Подготовка и проведение школьной конференции аккумулировало преимущества информационных технологий, где главную роль играл школьник.

Вместе с тем, нельзя не отметить, что пандемия стало активным стимулом для инноваций не только в учебном и воспитательном процессе, но и в деятельности *школьной библиотеки*. Компьютеризация школьной библиотеки, использование хранилищ через Интернет позволило, что весь процесс стал автоматизированным, стало содержательным и разнообразным информация, доступным с любой библиотеки или музея мира. [1]

Этап развития информационно-образовательной среды в школе - это создание единой информационной системы, объединяющая, как и весь образовательный процесс в школе, так и связи с другими внешними организациями. Коллектив школы продолжает изучение и внедрение развивающих технологий при дистанционном формате, активизирует работу по обобщению передового опыта через участие и публикации в *конференциях, выступлениях в формате TED-x, участие в олимпиадах, проектах и конкурсах*.

Несмотря на преимущества онлайн-обучения, серьезным недостатком стала социальная изоляция детей, невозможным стало проведение практических предметов, как физическая культура. И хотя доска, мел и класс стали атрибутами образования, которое ушло в прошлое, в современной образовательной системе стало актуальным сочетание возможности форматов оффлайн и онлайн-обучения. Внедренная система дистанционного формата далеки от совершенства, но это лучший способ непрерывного образования, и оно становится приоритетом, позволяет создать цифровое пространство для учебы, обеспечивает доступность знаний.

Таким образом, онлайн-обучение может стать постоянным дополнением к традиционному обучению в перспективе. Необходимо внедрять лучшие цифровые технологии, сохраняя при этом традиции отечественной школы. И наконец, это шанс сблизить школу с подрастающим «цифровым» поколением.

Литература:

1. Головачева, О. В. Информационно-образовательная среда школы — новые возможности педагога / О. В. Головачева, С. Н. Перевалова. // Образование: прошлое, настоящее и будущее: материалы II Междунар. науч. конф. - Краснодар.

2. «Первые шаги к сетевым проектам» в рамках международного марафона январь 2017г

УДК 37.01

ОСОБЕННОСТИ АКТУАЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Кушенова А.Т.

КГУ «Средняя школа №26», г.Актобе, Республика Казахстан

aizhan221081@mail.ru

XXI век - век глобализации, новых технологий и инноваций, век нового мышления и нового отношения к происходящим переменам. Динамичность и взаимообусловленность происходящих перемен диктуют необходимость нового подхода к мировой системе образования.

В современном мире образование выглядит совсем не так, как раньше. Сейчас высокие технологии во многом определяют, чему и как мы учимся. В дальнейшем их влияние на образование будет только усиливаться.

Университетам и всем учебным заведениям необходимо внедрять такие технические новшества, которые будут отвечать вызовам времени и потребностям студентов. Необходимо развивать цифровое образование и интегрировать его с традиционным. Во всем мире этому уделяют огромное внимание.

Тренды в образовании - это тенденции в его изменении.

Во-первых, это создание новых условий и активных методик обучения, которые являются основой образовательной парадигмы.

Во-вторых, возрастающие требования со стороны общества к подготовке критически мыслящей и функционально грамотной личности, способной к непрерывному обновлению своих знаний, быстрому переучиванию и смене области применения своих способностей для успешной жизни в быстро меняющемся мире.

Технологии, которые помогали овладевать знаниями, перестают работать — знаний очень много, нужно ставить центр образовательной системы что-то еще. Важнее становятся не знания, а проблемы индивидуализации: как помочь ребенку понять себя, свои ценности и желания, стать тем, кем хочется.

Образовательные классы и аудитории становятся неоднородными, что будет отражаться на уровне образования. Поднимается вопрос подготовки образовательной системы для таких неоднородных классов, в которых будут встречаться обучающиеся из разных слоев общества, социально-экономических классов и культур. Возникает вопрос, способна ли система образования и труда адекватно распознавать изменяющиеся тенденции в образовании и подготовки специалистов для рынка труда и своевременно внедрять их в образовательный процесс?

Обозначим наиболее актуальные образовательные технологии:

- **Видеообучение.** Более 2,3 миллиарда людей уже используют видео на YouTube, чтобы получить образование. Во многих ситуациях смотреть ролики даже удобнее, чем читать. Кроме того, такая форма обучения часто помогает лучше запомнить материал. Сейчас в интернет можно выходить с разных гаджетов, например, со смартфонов и даже телевизоров. Благодаря этому учиться с помощью видео стало еще комфортнее, и такой вид обучения пользуется все большей популярностью.

- **Адаптивное обучение.**

Адаптивное обучение – это обучающая модель, которая представляет технику в качестве «интерактивных обучающих устройств» и задействует новые технологии с целью их адаптации для нужд учащихся. Задача этого метода – создание оптимизированной модели обучения, которая учащихся из простых слушателей превращает в активных и готовых к сотрудничеству участников процесса обучения.

- **Виртуальная и дополненная реальности (VR@AR).**

Виртуальная и дополненная реальности (VR и AR) – это современные и быстро развивающиеся технологии. Их цель – расширение физического пространства жизни человека объектами, созданными с помощью цифровых устройств и программ, и имеющими характер изображения.

В качестве устройств на данный момент используются: очки виртуальной и дополненной реальности, контроллеры, наушники, смартфоны, планшеты. Эти устройства позволяют человеку видеть и слышать цифровые объекты. В ближайшем будущем, ожидается появление перчаток с обратной связью, позволяющих человеку осязать цифровые объекты.

- **Поведенческая аналитика и мотивация в рамках цифровизации обучения.**

Основное внимание направлено на то, как ученик, слушатель, студент эффективен после обучения. Интерес к мотивации и анализу активности слушателя в рамках цифровизации обучения, и как скомпоновать, посредством данных, личную траекторию слушателя, состоящую из различных инструментов.

- **Геймификация.**

Геймификация – это применение игровых элементов и механик для достижения неигровых целей. Особой популярностью игровая методика пользуется в дистанционном образовании. Это обучение как игра, использование онлайн-инструментов и игры для создания обучающих курсов, борьба за бонусы вместо оценок. Использование разработанного инструментария компьютерных игр позволяет повышать мотивацию в обучении, создавать дух соревнования, ненавязчиво вести ученика от одного задания к другому и побуждать повышать свой уровень. Метод геймификации может включать в себя

использование баллов, рейтингов лидеров, прямых конкурсов, наклеек или значков. Это также могут быть более существенные материальные или нематериальные поощрения (призы), например, за хорошую успеваемость. Такой подход позволяет значительно повысить скорость и качество усвоения новых знаний, а также удерживать внимание учащихся долгое время. По этой причине геймификация так популярна не только в начальной школе, но и в высших учебных заведениях.

- STEAM-образование.

Основано на применении междисциплинарного и прикладного подхода, а также на интеграции естественных наук, технологий, инженерного искусства, творчества, математики в единую схему обучения.

В отдаленном будущем у нас появятся профессии, которые будут связаны с технологией и высокотехнологичным производством на стыке с естественными науками, в особенности будет большой спрос на специалистов по био- и нанотехнологиям. Специалистам потребуется всесторонняя подготовка и знания из самых разных областей.

- MOOC, мобильное и смешанное обучение.

Конкурировать с MOOC абсолютно бесполезно. Онлайн курсы дают возможность студентам выбирать то, что им нравится, и получать знания за короткий промежуток времени, в любом месте, за меньшие деньги. Именно поэтому университеты должны включить в образовательный процесс возможность интеграции MOOC с учебным планом.

Мобильное обучение тесно связано с электронным и дистанционным обучением, отличием является использование мобильных устройств. Обучение проходит независимо от местонахождения и происходит при использовании портативных технологий. Иными словами, мобильное обучение уменьшает ограничения по получению образования по местонахождению с помощью портативных устройств.

- Подкастинг.

Как и в случае с видеороликами, подкасты позволяют студенту учиться, когда и где ему удобно. В отличие от обычных лекций, слушать подкасты можно даже без отрыва от рутинных задач, например, во время уборки или по дороге в университет вместо музыки. Студенты могут слушать и записанные аудиолекции своих собственных преподавателей, чтобы лучше разобраться в сложной теме или повторить пройденный материал перед экзаменом.

Вывод: В мире цифровых и технологических возможностей недостаточно уметь пользоваться технологиями, важно понимать, как с помощью технологий можно улучшить свою жизнь, повысить профессиональные возможности и качественно выполнять свою работу.

Современной школе приходится сталкиваться с вызовами нового времени — информацией, которая сбивает с ног, разрушением отношений и связей, устареванием образовательных технологий. На смену должны приходить новые технологии, которые помогут решить новые проблемы.

Использование современных средств обучения намного упрощает понимание и запоминание информации для учащихся. Такая эффективность данных средств обусловлена тем, что большинство из них опираются на визуализацию знаний. А, как известно, “лучше один раз увидеть, чем сто раз услышать”.

Уход от традиционного урока через использование в процессе обучения новых технологий позволяет устранить однообразие образовательной среды и монотонность учебного процесса, создаст условия для смены видов деятельности обучающихся, позволит реализовать принципы здоровьесбережения. Рекомендуется осуществлять выбор технологии в зависимости от предметного содержания, целей урока, уровня подготовленности обучающихся, возможности удовлетворения их образовательных запросов, возрастной категории обучающихся.

Чтобы не потерять мотивацию своих учеников, учебные заведения должны внедрять в свою работу современные методы обучения уже сегодня. Особенно важно предоставить учащимся те же преимущества, которые способны предоставить онлайн-платформы:

сделать обучение гибким и мобильным, а также обеспечить возможность персонализировать его и корректировать.

Литература:

1. <https://eduregion.ru/k-zhurnal/zachem-nuzhny-sovremennye-obrazovatelnye-tehnologii/>
2. <https://www.eduneo.ru/osnovnye-trendy-v-obrazovanii-po-itogam-konferencij/>
3. <https://events.prosv.ru/uploads/2020/01/additions/UYIDVbQkHjM3VfCT4fGJ4J5XUaqJtrQzbHwNAzvy.pdf>
4. <http://loft.imc-nev.ru/obrazovatelnye-trendy>
5. <https://lectera.com/magazine/ru/articles/sovremennye-metody-obucheniya-kotorye-izmenyat-obrazovanie-v-2021-godu>
6. <https://infourok.ru/statya-zachem-nuzhni-metodi-obucheniya-v-sovremennoy-shkole-3386500.html>

ӘОЖ 373.24

БАЛАБАҚШАДА МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРҒА ҚАЗАҚ ТІЛІН ОҚЫТУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Лукпанова А.Ш.

«Ақниет» б/ж КМҚК Қарағанды қ, Қазақстан Республикасы
lukpanova-asel@mail.ru

«Бірнеше жылда үйрене алмайтын шет тілін бала бірнеше айда үйренеді» деп жазады К.Д.Ушинский. Ерте жастан басқа тілді меңгерудің мүмкіндіктері шынымен де керемет.

Балабақшада қазақ тілі ортаңғы, ересектер және мектепалды даярлық топтарында жүргізіледі. Мектеп жасына дейінгі балаларға қазақ тілін оқытудағы мүмкіндіктерді тиімді жүзеге асыру үшін мен 3-6 жас аралығындағы балалардың жас ерекшеліктерін есере отырып және әдістемелік жүйені нақты ойластыра отырып жұмыс істеймін.

Оқу процесінде балалар қазақ тілін құлақ арқылы қабылдауға және түсінуге үйренеді және орыс тілінде өздеріне қолжетімді пәндер, үйренген сөздер, грамматикалық формалар, синтаксистік құрылымдар және үйлесімді сөйлеудің қарапайым үлгілері шегінде сөйлейді.

Оқу процесінде балалар қазақ тіліндегі сөзді құлақпен қабылдауды және түсінуді үйренеді сонымен қатар тақырыптар бойынша, үйренген сөздер бойынша, үлгі бойынша қарапайым сөздерді қазақ тілінде сөйлейді. Қазақ тілін оқытудың негізгі түрі ұйымдастырылған іс-әрекет болып табылады.

Негізгі мақсат - балалардың сөйлеу белсенділігін ояту, ауызекі сөйлеуін ынталандыру, қазақ тіліне тән дыбыстардың дұрыс айтылуын дағдыландыру. Балаларға қазақ тілін үйрету бойынша жұмысты жоспарлау кезінде көптілділік ерекшеліктерін, топтағы, отбасындағы сөйлеу ортасын, балалардың қазақ тілін түсіну деңгейін ескеремін.

Әрбір сабақта тақырыпқа және нақты тапсырмаларға қарамастан, тілдің фонетикалық, лексикалық, грамматикалық аспектілері бойынша жұмыстар бір уақытта жүргізіледі, байланыстырып сөйлеу дағдыларын қалыптастырады, сөйлеу мәселелерін жан-жақты шешу қарастырылады.

Сабақтың құрылымы келесідей:

- ұйымдастыру сәті;
- лексика - алдыңғы сабақта үйренген сөздерді бекіту, жаңа лексиканы енгізу;
- фонетика - қазақ тіліндегі дыбыстарды артикуляциялау, қазақ сөзіндегі дыбыстарды айту, дыбыстарды бекітуге арналған ойындар мен жаттығулар;
- байланыстырып сөйлеу - сюжеттік суреттерді қарау, үлгі бойынша әңгімелесу және әңгіме құрастыру; әңгімені сипаттау арқылы құрастыру; жеке өмірдегі оқиғалар туралы әңгімелеу, шағын көркем шығармаларды қайталау;
- грамматика - қазақ тілінің грамматикалық түрлерін игеруге арналған ойындар мен

жаттығулар;

- тақырыпты бекітуге арналған ойындар мен жаттығулар; өлеңдерді, тақпақтарды жаттау; ертегілерді айту және т. б.

Оқытудың барлық негізгі әдістері сабақта тиісті көрнекі құралдарды - заттарды, суреттерді, ойыншықтарды, муляждарды және т.б. көрсету арқылы күшейтіледі. Қазақ сөзін өзінің ана тіліне аудармай-ақ баланың жадында қалуы үшін заттардың атауын көру мен естуді ғана емес, сонымен қатар сезу (затқа қол тигізу, иіс сезу, дәм сезу) керек. Көрнекілік балаларға қазақ тілін саналы түрде игеруге көмектеседі. Сабақта заттарды немесе суреттегі бейнелерді көрсету қызықты етеді. Балаларға дұрыс айту дағдыларын қалыптастыру және жетілдіру, бар кемшіліктерді жою бойынша жұмысты үнемі назарға аламын. Әр сабақта балалардың фонематикалық есту қабілетін дамытуға, айту дағдылары мен қабілеттерін дамытуға бағытталған 2-3 минуттық фонетикалық жаттығулар жүргізіледі. 3 жастағы балаларға арналған фонематикалық есту қабілетін дамыту үшін сергіту сәтін өткіземін, мысалы:

Ал, балалар тұрайық!

Алақанды ұрайық.

Оңға-оңға түзу тұр,

Солға-солға түзу тұр,

Жоғары-төмен тұрайық!

Бойымызға күш жинап,

Бір тынығып алайық.

Әр сабақта жаңа сөздерді бекіту үшін түрлі ойын жаттығулары кеңінен қолданылады. (Мысалы, «қуыршақ жиһазын орналастырайық» ойыны (жиһаз бөліктерінің атауларын бекіту). Үстелде қуыршақ, балалар жиһазы, көлік бар. Мұғалім: «Балалар, біздің қуыршақ Маша жаңа пәтерге көшті. Ол өзіне жаңа жиһаз сатып алды. Жиһаз көлікпен әкелінді. Біз Машаға жиһазды түсіруге көмектесеміз» (балаларды кезек-кезек шақырады және оларға көліктен қажетті затты табуды ұсынады).

Балалардың сөздік қорын молайтудың тиімді әдісі - ол ойын - жаңа сөздік қорын бекітуге, диалог құра білуге, мәтіндерді байланыстыра құруға ықпал ететін өлеңдерді, қазақ халқының ертегілерін, қазақ жазушыларының шығармаларының сюжеттерін сахналау. Мұндай ойындарға тіпті үндемейтін балалар мен сабаққа жігерленбейтін балалар да қатысқысы келеді. Сондай-ақ балалар қазақ тілінде ертегілерді сахналау арқылы лексика мен грамматиканы оңай меңгереді.

Сабақта сөйлеудің лексикалық аспектісін оқыту ол көрнекілікке негізделеді: ойыншықтар, суреттер, іс-әрекеттерді бейнелеу, қимылдар, мимика. Сөздік қорға балалардың күнделікті өмірдегі таныс тақырыптары кіреді («Ойындар мен ойыншықтар», «Отбасы», «Үй», «Жануарлар» т.б.). Таңдалған лексикаға нақты сипаттама беруге болады. Негізінен, балалар өздерінің ана тілін бұрыннан білетін материалдық дүние заттарының атауларын, әдеттегі іс-әрекеттердің атауларын және заттардың белгілерін меңгереді. Лексика біртіндеп үлкен тақырыптық топтарға енгізіледі және әртүрлі ойындарда жаттығады. Сөздер жеке-дара болмайды, басқа сөздермен тіркеседі және мағыналы жағдай ойын ретінде енгізіледі. [1, 175 б.].

Грамматиканы оқыту белгілі бір қиындықтарды тудырады. Грамматикалық дағдыларды меңгеру ана тілімен ұқсастық принципі арқылы сөйлеу үлгілері негізінде құрылады. Бала кез келген тілдің өз заңдары бойынша құрылатындығын түсінуі керек, бұл мәлімдеме түсінікті болуы үшін сақталуы керек. Ол үшін арнайы әзірленген грамматикалық ойындарды, ертегілерді, әңгімелер мен өлеңдерді пайдалануға болады.

Сөйлеу дағдысы мен ептілігінің кезеңдерін сақтау маңызды болып табылады. Бала тілде жаңа құбылысты қабылдайды, мұғалімнің жетекшілігімен ойнайды, осы тілдік құбылысты ойында, тапсырмаларда, сөйлеу жаттығулары процесінде өз сөзіне қосады. [4, 8 б].

Қазақ тілін оқыту бойынша жұмысты сабақтан тыс уақытта балалармен жеке жұмыс, жұптық жұмыс, жартылай топпен жұмысын жүргіземін. Тілге деген қызығушылықты ояту, сөйлеуге деген құштарлықты дамыту; балалардың сабақта алған білімдері бойынша қазақ

тілінде сөйлеу дағдыларын бекіту; балалармен жеке жұмыс жүргізу; кейбір жаңа сөздер мен сөз тіркестерін енгізу үшін ата аналармен белсенді жұмыс жүргізіледі: кеңес беру, шеберлік-сынып.

Мектеп жасына дейінгі балалардың сөйлеу алуы, сөз туралы түсініктерді қалыптастыру, оның мағынасын меңгеру, сөйлеу тілдік құралдың мәнері мен бейнелілігінің оқшаулау балабақшада ана тілін меңгеруге ықпал етеді және сол арқылы баланың сөйлеуін дамыту тұрғысынан мектепке дайындау мәселесі шешіледі. Мектепке барған кезде мектеп жасына дейінгі балалардың сөйлеуге деген көзқарасын қалыптасуы керек. Бастауышқа барған кезде қазақ тілін үйрену үшін өте маңызды.

Әдебиеттер:

1. А.Ж. Салиева, Мектепке дейінгі ұйымдарда орыс тілін оқыту бағдарламасы / А.Ж. Салиева.- Астана, 2015 ж.
2. Е.М. Верещагин Қостілділік (қос тілділік) типологиясының психологиялық-әдістемелік сипаттамасы / Е.М.Верещагин. - М.: Мәскеу мемлекеттік университетінің баспасы, 1969. - 160 б.
3. Т.А. Бертагаев, тілдердің өзара ықпалы мәселесі: КСРО халықтары тілдерінің өзара іс-қимылы және өзара ықпалы / 1969. - 278 б.

УДК 372.8

ОСОБЕННОСТИ ОБУЧЕНИЯ ПРЕДМЕТАМ УРОВНЯ НАЧАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В РАМКАХ ОБНОВЛЕНИЯ СОДЕРЖАНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ

Ляхова М.В.

КГУ «Средняя школа №26» г.Актобе, Республика Казахстан

marinalyahova@mail.ru

В последнее время Казахстанские школы можно смело считать отличным примером экспериментальной площадки. Обновленное содержание образования пугает не только родителей, но и самих учителей. Общество обеспокоено постоянными изменениями в системе образования, как следствие из-за недостатка информации. Возникают вопросы, как все это повлияет на детей, будет ли все, как говорится, к лучшему, а не наоборот.

На сегодня каждого педагога интересуют вопросы:

– На сколько отличается обновленное содержание образования от стандартного?

– Изменяются ли подходы к организации образовательного процесса в школе?

– Что означает понятие «образование, ориентированное на результат»?

– В каком направлении и как должен готовиться учитель к обновленному содержанию образования?

Мир стоит на пороге новых открытий и технического прогресса, устаревшие процессы не вписываются в современные реалии. Прогресс касается и системы образования. Так, той программы, по которой мы учились ранее, уже недостаточно современному ученику. Пришло новое время, а вместе с ними и новые подходы, которые требуют более высокого порядка навыков для наших детей. Поэтому важно, чтобы в школах давалось качественное образование, которое станет мощным фундаментом становления личности каждого ребенка.

Программа обновленного содержания образования направлена на совершенствование четырех навыков: слушание, говорение, чтение и письмо. Эти четыре навыка тесно связаны в учебном плане и сравнимы с «методом спирали». На самом деле, при изучении программы мы поняли, что многие учебные цели повторяются в течение учебного года. Лишь вникнув в суть программ, можно понять, что цель та же, а объем материала усложняется. То есть материал построен по таксономии Блума «от простого к сложному».

Одним из основных аспектов обновленного содержания образования стало критериальное оценивание. На каждый изучаемый раздел по предметам ставятся

конкретные цели обучения, достижение которых оценивается по установленным критериям. Средний блок школы рассчитан на введение предметов естественно-математического цикла на английском языке. То есть физика, химия, биология, информатика, знание которых обеспечивает стране уверенное развитие, будут нацелены не только на изучение азов этих предметов, а будут ориентированы на знакомство с мировой практикой, критическое осмысление информации, а главное, на развитие исследовательских качеств школьника. Современный ученик, воспитывается в новом веке стремительного технологического роста, поэтому требует от учителей новых подходов и даже основательного изменения в системе обучения.

Общество педагогов волновалось за то, что к такому повороту событий могут быть не готовы учителя начальных классов и учителя-предметники. Большим помощником в процессе трансформации учителей и их подходов к обучению стали курсы повышения квалификации, которые расставили все по местам и объяснили целесообразность введенных образовательных реформ. Но вместе с тем, главным стало желание самого учителя идти в ногу со временем, меняться.

Современному учителю важно владеть следующими навыками:

- формулировать учебные цели для достижения результатов;
- строить учебный процесс на достижение целей обучения;
- готовить учебные материалы в соответствии с учебными целями;
- использовать потенциал информационной среды для учебного процесса;
- создавать условия для опережающего развития учащихся;
- создавать атмосферу психологического комфорта и поддержки;
- готовить учащихся к самообразованию, самоопределению и самореализации;
- наблюдать текущие результаты, направленные на достижение поставленных целей.

Как мы объяснили, «критериальное оценивание» становится одним из важных аспектов в обновленной программе. Очень много внимания уделено изменению системы оценивания достижения ожидаемых результатов учащихся.

Для учащихся, родителей и учителей привычно, что должна быть оценка. Теперь, для учителя важно научить ребенка и его родителей обратной связи. То есть в тетрадях ученика педагог прописывает, на что следует обратить внимание. Это то, что поможет родителям понять, насколько успешно учится их ребенок. А у учителя, в свою очередь, имеется больше возможностей дать точную оценку успеваемости учащегося, потому что любое задание формативно оценивается. Определяются критерии этого оценивания, и учащиеся знакомятся с этими критериями.

Оценивание – это та деятельность, которая сопровождает нас всю жизнь. Мы постоянно оцениваем себя, других, обстановку. Определяем своё положение, строим свои взаимоотношения на основании этой оценки, пытаемся что-то изменить в себе или обвиняем других в наших проблемах...Глубочайшим свойством человеческой природы является страстное стремление людей быть оцененным по достоинству.

Смысл критериального оценивания заключается не в отказе от оценки, а позволяет учащимся планировать учебную деятельность, прогнозировать по известным критериям свою оценку, ставить и достигать определённых целей, совершенствоваться и улучшать свои теоретические и практические знания, а также самосовершенствоваться, самоутверждаться и самостоятельно находиться в постоянном поиске различных источников знаний. Источниками знаний для ученика могут стать не только учитель, но и одноклассник, с его имеющимся опытом, родители, энциклопедии и книги, интернет и телевидение. Любой источник знаний ведёт ученика шаг за шагом к успешности, уверенности и улучшению личных качеств.

Основываясь и уча детей в атмосфере развивающего обучения, мы педагоги, расширим кругозор учащихся, научим выражать свои мысли, обогатим словарный запас учащихся, и уже в начальной школе встанем на пути уверенных, общительных, знающих учеников, которые основываясь на опыт, и экспериментируя делают на уроках свои маленькие открытия, проживают их, и лучше запоминают полученные знания. К ученикам на таких развивающих уроках приходит глубокое понимание темы через собственный

опыт, убеждения, споры.

Результаты обучения в школе детей потребуют от нас, педагогов, всестороннего и объективного оценивания успехов в достижении ожидаемых результатов обучения каждого учащегося, его отношения к учебе и динамику развития личности в целом.

«Везде, где это только возможно, учащийся должен предоставляться выбор, они сами должны нести ответственность за свое обучение» (П. Клаин).

Мы привыкли к ситуации, когда оценивание традиционно осуществляется в два шага. Работа сначала условно оценивается в пять баллов, которые потом начинают снижаться (минус за каждую обнаруженную ошибку). В критериальном оценивании описаны уровни достижений (в том числе и самые незначительные), соответствующие каждому баллу. При этом оценивается приращение: ты что-то сделал, пусть немного, но это уже хорошо, и ты получаешь за это балл. Ты сам несешь ответственность за свою учебу. Важно, что все балльные шкалы начинаются с нуля. Это делает очевидным, что оценивается не личность ученика, а его деятельность.

Сегодня, мы можем увидеть приемы формативного оценивания на уроках, проектирование учебных задач согласно таксономии Блума, возможности применения методов и способов дифференциации на уроках, а также применение компетентностно-ориентированных заданий, что способствует правильному построению учебного процесса при современной модели образования.

Литература:

1. Примерные образовательные программы начального образования. Астана 2010.
2. Зимняя И. А. «Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования» «2003
3. Кларин М.В. Развитие критического и творческого мышления. //Школьные технологии. – 2004. - №2. – С.3.
4. www.strategy2050.kz

УДК 37.013.21

РЕАЛИЗАЦИЯ ПРОЕКТА «ЧИТАЮЩАЯ ШКОЛА»

Макеева Е.Н., Усольцева О.В.

КГУ «Специальная школа-интернат №8» управления образования Карагандинской области г. Темиртау Республики Казахстан
vorlenna@mail.ru, logoolja@mail.ru

В Казахстане дан старт проекту «Читающая школа - читающая нация». Для реализации проекта в 2021-2022 учебном году в школе-интернате была создана Творческая лаборатория с целью повышение статуса чтения, читательской активности и улучшение качества чтения.

Достигнуть поставленной цели Творческая лаборатория планирует, решив следующие задачи:

1. Формировать теоретическую и практическую готовность педагогов к инновационной деятельности.
 2. Повысить уровень культуры чтения и читательской активности обучающихся через взаимодействие и социальное партнерство с учреждениями культуры. Создать условия, способствующие активному общению обучающихся через организацию диалоговых площадок, участие в проектной, журналистской и театральной деятельности.
 3. Разработать план мероприятий по организации читательской активности учащихся школы и пропаганде семейного чтения с учетом читательских предпочтений школьников во внеурочной деятельности.
 4. Привлечь родителей к мероприятиям для реализации школьного проекта.
- Среди воспитанников и родителей в начале года был проведен опрос, результаты

которого занесены в таблицу 1.

Таблица 1

Класс	Всего уч-ся	Кол-во уч-ся, посещающих школьную библиотеку		Наличие домашней библиотеки		Совместное чтение с родителями		Кому интересно читать?	
		Число	Процент	Число	Процент	Число	Процент	Число	Процент
4-А	10	1	10%	3	30%	3	30%	2	20%
5-А	12	3	25%	4	33%	2	12%	4	33%
7-А	10	2	20%	4	40%	2	20%	3	30%
8-А	12	4	33%	5	41%	3	25%	1	9%

По данным таблицы виден недостаточный процент школьников, посещающих школьную библиотеку, малый процент совместных чтений с родителями, отсутствие домашней библиотеки у большинства воспитанников.

Участниками творческой лаборатории был составлен годовой план работы, содержащий нестандартные и интерактивные формы работы с учащимися и педагогами школы.

Реализация проекта «Читающая школа» началась с участия в педагогическом совете «Формирование нравственных ценностей воспитанника с особыми образовательными потребностями через повышение читательской грамотности». Участниками были разработаны чек-листы формирования основных качеств чтения у учащихся с особыми образовательными потребностями.

Встреча литературной лаборатории «Читаем с удовольствием! Читаем с пользой!» прошла в сентябре. В ней приняли участие учащиеся старших классов школы-интерната №8 вместе с педагогом Усольцевой О.В., ребята из школы-интерната города Шахтинска, дети с ограниченными возможностями из Беларуси, Грузии, Украины, России. На этой встрече обсуждались темы, интересующие подростков в работах автора Лины Богдановой. К данному произведению была организована выставка рисунков.

Среди педагогов школы в октябре был проведен конкурс на лучшую читающую полку «классный буккроссинг». Учитывалось не только оформление, но и действенность полки, открытая доступность, подборка книг. Среди воспитанников прошел конкурс на самый оригинальный читательский дневник. Победителям были вручены грамоты и книги.

В ноябре состоялась Zoom-встреча III Международного фестиваля инклюзивных практик «Преодолевая границы 2021» читателей 8-А класса с автором Линой Богдановой - белорусским автором, пишущих для подростков. Воспитанники школы-интерната высказали мнения о прочитанных книгах, рассказали о традициях семейного чтения, привлечении родителей к домашнему чтению. Общение прошло в непринужденной обстановке с пользой для всех участников ЗУМ встречи, на которой присутствовали так же ребята из Грузии, Украины и Беларуси.

В преддверии государственного праздника Независимости Казахстана в школе-интернате прошёл «День книги». Воспитанники 5, 7, 8 классов в рамках проектной деятельности изготовили книжки-передвижки и буклеты, посвященные юбилейным датам со дня рождения литераторов Казахстана. Эти книжки были представлены спикерами от каждого класса на выставке «У истоков независимости». На празднике учащиеся читали стихи о Казахстане. Победителям республиканского творческого конкурса «Независимость-основа вечного государства» в номинации «Стихотворение» были вручены дипломы. День книги завершился буккроссингом, который ежегодно проходит в школе. Ребята с удовольствием приняли участие в этой акции, повторили правила работы с книгой. А самое главное, ответили на вопрос - «Нужно ли современному человеку читать?»

В канун Нового года для учащихся начальных классов силами учеников старших классов была показана экосказка «Берегите Елочку!» Актеры театра рассказали о важности сохранения зелёных красавиц на планете. На заранее приготовленных бумажных игрушках написали пожелания ёлочке, затем украсили её.

Для привлечения детей и родителей к чтению, возникла идея показа сказок в формате видео. Педагогом дополнительного образования Коловой Н.В. и библиотекарем Пухановой С.Т. был создан онлайн кукольный театр: изготовлены персонажи из войлока руками воспитанников. Данное направление в коррекционном образовательном учреждении занимает особенное место, именно с помощью сказки дети легко и просто усваивают нормы поведения, которые показывают главные герои литературного произведения. Видеозаписи распространялись и в аккаунтах детских садов – партнёров школы – интерната.

Воспитанники интерната принимают участие в работе молодежного журнала «Я и Земля», разместив свои статьи в 1 и 2 номере вышедшего журнала. Детская журналистика – новое и перспективное направление. Ребята - авторы получили благодарственные письма от редакции журнала. Воспитанники школы - интерната, конечно, не могут написать серьёзную исследовательскую статью, но описать свой практический опыт вполне способны.

В рамках недели ШМО начальных классов учащиеся изготовили книжки - малышки по материалам устного народного творчества. К изготовлению книжек-малышек с удовольствием подключились и родители ребят. Родители отметили, что часы, проведенные вместе с ребенком, стали незабываемыми, положительно сказались на эмоциональной атмосфере в семье. Появилось желание прочитать другие сказки. Итогом совместной работы стала выставка самодельных книжек, которую с удовольствием посетил каждый класс.

В школе создана лекторская группа под руководством Абылкасовой К.Ж., которая в течение года осуществляла подготовку и проведение общешкольных тематических выступлений, посвященных видным деятелям культуры и просвещения. Усилиями 4 класса были подготовлены лекторские часы по творчеству Абая Кунанбаева и Чокана Валиханова.

В течение года школа-интернат тесно сотрудничала с нашими постоянными социальными партнерами - ТЮЗ и городской библиотекой №2 города Темиртау. Поход в театр для ребёнка всегда праздник! Это событие запоминается надолго, дети делятся своими впечатлениями, эмоции просто зашкаливают. В театре для детей и юношества учащиеся побывали на премьере спектаклей «Клочки по закоулочкам», «Красная шапочка». Постановки зрелищные и познавательные. Содержат в себе огромный потенциал воспитательного воздействия.

В городской библиотеке №2 нашим воспитанникам всегда рады. Здесь проходят совместные акции, посвященные знаменательным датам и читательские часы. Учащихся знакомят с произведениями отечественных и зарубежных писателей.

Промежуточный результат реализации проекта:

- 1.Повышен читательский интерес среди школьников.
- 2.Установлены партнёрские отношения с казахстанскими и иностранными организациями образования и общественными организациями в плане культурного обмена.
- 3.Создан и функционирует кукольный театр (сочинены сказки, изготовлены персонажи, ведется театральная деятельность в онлайн формате, привлечены силы педагогического, детского и родительского коллективов)
4. Действует школьная лекторская группа.
- 5.Апробированные новые формы работы библиотеки и дополнительного образования в условиях дистанционного обучения, признаны эффективными и актуальными, соответствующие духу обновленного содержания образования.

Литература:

1. Анисимова Л.М. Формирование читательской компетентности. – М.: Просвещение, 2013.

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРМЕН ЗЕРТТЕУШІЛІК ІС-ӘРЕКЕТТЕ А.И.
САВЕНКОВТЫҢ ӘДІСІН ҚОЛДАНУ

Мамилина А.С.

«Ақниет» бөбекжайы КМҚК, Қарағанды қ., Қазақстан Республикасы
aknietkr@mail.ru

Қазіргі таңда мектепке дейінгі ұйымдарда А.И.Савенковтың зерттеушілік педагогикалық технологияларын модификацияланған түрде тиімді қолдануда. Біздің «Ақниет» бөбекжайында аталмыш педагогикалық технология екі жылдан бері тиімді қолданылып келеді. Мен өз жұмысымда «Мен зерттеушімін» атты жобасы аясында үйірме жұмысын жүргіземін. Үйірме жұмысы аптасына бір рет перспективтік жоспар бойынша жүргізіледі. Балалар зор ынтамен аталмыш әдіс бойынша қоршаған орта құбылыстары мен заттарға тәжірибе жұмысын жүргізіп, танымдық қабылеттерін дамытуда. А.И.Савенковтың зерттеушілік педагогикалық технологиясы қызықтылығымен, нәтижелілігімен және бірегейлігімен баланың дарынын ашуға зор мүмкіндік береді.

А.И. Савенковтың технологиясын қолданғанда педагог балаларға мәселені ұсынады, балалар өз кезегінде мәселенің шешімін табуы қажет.

Эксперименттік жұмыстың бірінші кезеңінде ойын негізінде құрылған «зерттеушілік алжапқыш» және карточкалар әдісі қолданылады. Бұл құралдар баланың зерттеушілік жұмысына жетекшілік жасауға көмектеседі. Жұмыстың әрбір кезеңі алжапқыш қалташаларында жазуларда көрініс табады.

Зерттеу 4 кезеңнен тұрады.

Бірінші кезең – тақырып таңдау.

Екінші кезең – сұрақтар қою.

Үшінші кезең – зерттеу жүргізу.

Төртінші кезең – қорытынды жасау.

Бірінші кезең. Бірінші кезеңде бала өздігімен тақырыпты таңдап, алдын-ала суреті салынған карточканы алады. Суретті карточканы «Тақырып» деп жазылған қалташаға салады.

Екінші кезеңде сұрақтарды қою жүзеге асырылады.

1. Зерттеу жүргізілетін объектінің қандай түрлері болады

2. Бұл объектілер қандай функциялар атқарады

3. Аталмыш объектілердің қандай қасиеттері бар

4. Неге әсер етеді.

Қалған қалташалар сұрақтарға арналған. Салынған суреттер немесе сөздер сауалдардың жауабы болып табылады.

Үшінші кезең – зерттеу өткізу. Балалар ақпаратты жинайды қағаз парағына жазады немесе суретін салып қалташаларға орналастырады.

Төртінші кезең - қорытындылау. Әр қалташаға салынған ақпаратты талдайды. Салыстыру жолымен маңызды мәліметтер жасалынады. Жұмыс қорытындысы сурет немесе ауызша жеткізу арқылы жүзеге асырылынады.

Мектеп жасына дейінгі балалармен оқыту зерттеу жұмыстарын жүргізу әдістемесі.

Әдістеме бойынша бір тақырып бойынша балалармен екі-үш жаттықтыру ұйымдастырылған оқу қызметі өткізіледі.

Дайындық. Зерттеу әдістері символдары салынған карточкалар қажет болады.

1. Ойлау

2. Ересектерден сұрау

3. Кітаптан оқу

4. Видеофильм көру

Бірінші кезең – жаттықтыру ҮІӨ Балаларды кілемге дөңгелете отырғызып, ғалымдар сияқты зертеу жасайтынымызды хабарлаймыз. Кезеңдерді жүзеге асыру үшін балалардың арасынан екі бала таңдалып алынады. Бұл балалар тәрбиешімен ұйымдастырылған оқу

қызметі бойы зерттеушілік іс-әрекетті жүргізуге атсалысады. Бірінші ҰОҚ бойы қалған балалар көрермен түрінде қатысады.

Зерттеу тақырыбын анықтау. Таңдалған екі бала қалауы бойынша зерттелетін тақырыпты таңдайды.

Зерттеу нәтижелерін қорғау. «Өзгелерді үйрете отырып, өзін үйренесің» - деген Я.А. Каменскаяның ойы бізге ғасырлар тұңғығынан келген. Осы заңдылықты ішкі түйсігімен сезінген бала зерттеп білген ойын балаларға жеткізуге талпыныс жасайды. Біздің жағдайда зерттеуді жүргізгенде алған білімін жеткізе білу аса маңызды болып саналады.

Сондықтан да, жобаны қорғау сәтін қалыс қалдыруға болмайды. Қорғау- зерттеу жұмысының тәжі, жас зертеушінің баулудың басты кезеңі. Бала қорғау кезеңінде өз көзқарасын дәлелдеп айтуды үйренеді. Біздің мектепке дейінгі ұйымда зерттеудің қорғау кезеңін мерекелік іс-шара ретінде өткіземіз. Нәтижелерді бағалауға, дипломдарды табыстауға әділ-қазылар тағайындалады. Бұл балалардың зертеушілік іс-әрекетке деген қызығушылығын арттырады, жаңа тақырыпты зерттеуге деген талпынысын арттырады.

Ұйымдастырылған оқу қызметтерінде А.И.Савенковтың технологияларын қолданарда педагогтар қауымы төмендегі ережелерді ұстануы қажет:

- Нұсқаулар берумен айналыспаңыз; балаларға дербес әрекет етуге көмек беріңіз.

- Балалардың зерттеушілік әрекетіне бақылау жасап баға беру негізінде олардың күшті және әлсіз жақтарын анықтаңыз.

- Балалардың бастамасына шектеу қоймаңыз, олардың қолынан келетін әрекеттерді өзіңіз жасап көмектеспейсіз.

- Балаларға заттар арасындағы байланысты қарастыруға үйретіңіз.

- Балаларға білімді игеру процесін басқаруға көмектесіңіз.

- Барлығына шығармашылықпен қараңыз.

Аталмыш ұсынымдарды сақтау жақсы нәтиже береді, бәрінен де зерттеушілік оқыту әдісі балаларға төмендегі нәтижелерге жетуіне көмектеседі:

- мәселені көріп, сұрақтар қоя білуге;

- дәлелдей білуге;

- қорытынды жасауға;

- болжам жасап, оны тексеруге жоспар құра білу біліктерін дамытады.

Баланың өздігімен орындаған іс-әрекеті жеке дара дамуының негізі болады.

Ал біз үшін әр тәрбиеші, әр бала қай салада болмасын өзінің дара стилін жасағаны, осы қайталанбас даралығымен жеке дарынымен ерекшеленгені аса маңызды. Бұл зерттеушілік жұмыс кезеңінде негізгі күтілетін нәтиже – баланың жаңа білім мен білік дағдылырын меңгеруі, шығармашылық қабілеттерінің дамуы болып табылады.

Әдебиеттер:

1. Емельянова Е. И. Исследовательская деятельность детей // Ребенок в детском саду. – 2009. - № 3.

2. Савенков А.И. Маленький исследователь. Как научить дошкольника приобретать знания. Ярославль.: Академия развития, 2003.

3. Савенков А.И. Методика проведения учебных исследований в детском саду.- М.: Просвещение, 2004.

УДК 373.2

ЛЭПБУК, КАК ИННОВАЦИОННОЕ СРЕДСТВО В ОБУЧЕНИИ И ВОСПИТАНИИ
ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА.

Мереимбаева Д.Х., Бутырина Н.Е.

КГКП я/с «Акниет», г. Караганда, Республика Казахстан
aknietkr@mail.ru

На сегодняшний день перед педагогами дошкольного образования стоит задача

поиска новых форм работы с детьми. Воспитатель заинтересован в выборе нестандартных образовательных технологий, которые помогут детям проявить свои способности.

Лэпбук (тематическая или интерактивная папка) является одним из средств обучения сегодняшних дошкольников.

Лэпбук (lapbook) в дословном переводе с английского языка значит «наколенная книга» или «книга на коленях» (lap – колени, book - книга) (1)

Это яркая книжка с кармашками, куда вложены материалы на одну лексическую тему. Лэпбук помогает ребенку систематизировать знания; по своему желанию организовать информацию по изучаемой теме; лучше понять и запомнить, а также повторить пройденный материал.

В рамках одной группы можно изготовить воспитателем вместе с детьми либо детьми совместно с родителями лэпбуки на различные темы, например: «Времена года», «Правила дорожного движения», «В гостях у сказки», «Зимующие птицы», «Перелетные птицы», «Домашние животные» и т.д. Тем самым создается копилка «Умных книжек», которые можно использовать во время организованной учебной деятельности или в свободной время.

Одним из удобств лэпбука является его компактное хранение, простота в изготовлении. Каждый лэпбук уникален, так как нет правильного или неправильного метода изготовления.

Лэпбук – это уникальный инструмент образования, который изготовлен вручную и его содержание напрямую зависит от того, какую цель ставит перед собой воспитатель, какой аспект он хочет более детально осветить и при этом какие материалы он хочет использовать в своей работе.

Чтобы сделать лэпбук, надо сначала выбрать тему. Тема может быть любая в зависимости от интересов детей и их возраста. Но главное, чтобы она была интересная и познавательная. После того, как выбрали тему, надо написать план, ведь лэпбук – это не просто книжка с картинками. Это учебное пособие. Поэтому надо продумать, что он должен включать в себя, чтобы полностью раскрыть тему. Затем надо сделать макет лэпбука, для этого понадобится:

- распечатанные или самостоятельные нарисованные шаблоны;
- лист плотной бумаги формата А3 или 2 листа А4, для изготовления самой папки. Для этого подойдет любая картонная папка. После этого на папку изнутри надо наклеить листы для фона. Снаружи обложку оклеиваем цветной бумагой, или цветной самоклейкой и украшаем по своему усмотрению;
- ножницы, клей-карандаш, цветные карандаши, фломастеры, разноцветные ручки, скотч;
- фантазия (2).

Теперь надо придумать, как в лэпбуке будет представлен каждый из пунктов плана, то есть нарисовать макет. Формы представления могут быть любые: тексты, рисунки, картинки или фотографии, игры. Все, что придумали, разместить на разных элементах: в кармашках, блокнотиках, мини-книжках, книжках-гармошках, вращающихся кругах, конвертиках разных форм, на карточках и так далее (3).

Кстати, совершенно необязательно выполнять все задания, заложенные в лэпбук, за один раз или за один день. Многие из них рассчитаны на длительную работу, изучения дополнительной информации и проведение собственных исследований.

Ведь лэпбук – это не просто книжка-игрушка. Это способ оформления самостоятельного исследовательского проекта. Поэтому папку недостаточно просто склеить. По ней надо заниматься. Такая необычная подача материала обязательно привлечет внимание ребенка, и он еще не раз возвратится к этой папке, чтобы полистать – поиграть в нее, а заодно, незаметно для себя самого, повторить пройденный материал.

Когда в группе имеются лэпбуки на различные темы, то можно сказать, что у детей есть свой «остров сокровищ», где каждый ребенок может находить что-то новое пролистывая пройденные Умные Книжки.

Лэпбуки можно рассматривать на коленях – это очень удобно и практично.

Когда в процесс образования уже внедрено новое учебное пособие - лэпбук, часто тема следующего лэпбука определяется в ходе беседы с детьми, с учетом их мнения, выявления того, что им наиболее интересно. Дети активно участвуют в обсуждении и в выборе тем и направлений «умных книг».

Таким образом, лэпбук – это кладезь знаний и умений, он актуален и эффективен. Работая с лэпбуком дети не получают знания в готовом виде, а добывают их сами.

С помощью данного пособия развивается индивидуальность детей, поощряется их любознательность и интерес к новому, неизвестному, дети получают шанс участвовать в процессе изготовления лэпбука, выявляются и устраняются их пробелы в знаниях. Дети, в свою очередь, реализуют свои мечты и интересы, удовлетворяют свои потребности и в итоге они растут как личности.

Опираясь на практический опыт можно выделить следующие положительные стороны использования лэпбука в детском саду:

- вовлеченность в игру одновременно всех детей группы;
- содержание материалов доступны дошкольникам;
- развивает самостоятельность, инициативность, творческий потенциал;
- расширяет кругозор детей;
- помогает закрепить и повторить пройденный материал;
- содержит в себе, как методический, так и практический материал;
- развитие мелкой моторики рук;
- увеличение словарного запаса детей;
- изучение и повторение пословиц, поговорок, загадок – развитие устной речи.

Литература:

1. Кашицева О.А. Что такое лэпбук. <http://konkurs-dlya-pedagogov.info/seminar-praktikum-dlya-pedagogov-chto...>

2. Мартынова Н.Т. Лэпбук как вид совместной деятельности взрослого и детей. <https://infourok.ru/proekt-lepbuk-prednaznachen-dlya-sovmestnoy-deyateln...>

3. Пестова Э.Г. Лэпбук. <http://nsportal.ru/detskiy-sad/materialy-dlya-roditeley/2016/01/06/lepbuk>

УДК 372.881.1

ВЛИЯНИЕ ТИПА ЛИЧНОСТИ НА УСВОЕНИЕ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

Молдагулова А.З.

Специализированная гимназия №21 имени Аль-Фараби.г Актобе.Республика Казахстан.
m.aigul81@mail.ru

Было проведено много исследований в попытке установить, какие когнитивные, когнитивно-ориентированные и аффективные факторы (включая влияние типов личности) могут быть предикторами успеха в изучении иностранного языка. Прежде чем углубляться в то, что говорят исследования о том, как личностные черты препятствуют или способствуют изучению языка, будет полезно получить более полную общую картину, чтобы иметь хотя бы базовое понимание других факторов, влияющих на определение языковых способностей.

Факторы, влияющие на нашу способность к изучению иностранных языков. Исследования в области языковых способностей (способности к изучению иностранных языков) начались еще в конце 50-х годов, когда министерство обороны США захотело выяснить, можно ли разработать тест для выявления людей, которые обладают большим потенциалом, чем другие, для более эффективного и быстрого изучения языков. Такой тест был создан Кэрроллом и Сапоном (1959) и получил название MLAT (Modern Language Aptitude Test). Этот тест основан на конструкторе, состоящем из четырех компонентов:

1. Способность к фонематическому кодированию (способность анализировать

входящие иностранные звуки таким образом, чтобы их можно было вспомнить позже)

2. Грамматическая чувствительность (способность распознавать грамматические функции слов в предложениях)

3. Индуктивное изучение языка (способность выявлять закономерности соответствия и взаимосвязи между формой и значением)

4. Способность запоминать (способность хранить вербальную информацию в памяти и вспоминать ее позже)

Хотя эта конструкция все еще широко используется, более поздние исследования добавили еще три фактора, которые предсказывают успех в изучении языка L2: Мотивация, стратегии изучения языка и рабочая память (отличается от «заучивания», как было определено ранее).

Влияние мотивации на обучение очевидно. Эффективное применение стратегий обучения (определяемых как шаги или действия, предпринимаемые учащимися для улучшения своих языковых навыков) также влияет на успех в изучении L2, особенно в учебной среде. Рабочая память - это новейшее дополнение к моделям языковых способностей, и растущий объем исследований показывает, что она играет важную роль в освоении иностранного языка. Рабочая память лежит в основе способности человека обрабатывать любой языковой материал и сохранять его в мозгу (т.е. в долговременной памяти) для последующего извлечения при необходимости. Существует гипотеза, что чем эффективнее рабочая память человека, тем выше его способность к овладению продвинутыми языковыми навыками.

Как черты личности влияют на способность к языкам?

Все вышеперечисленные факторы взаимодействуют друг с другом и, конечно же, с личностными особенностями учащегося. Читатель должен отметить, что данные о том, как различные типы личности влияют на обучение, не совсем убедительны. Во-первых, потому что классификации типов личности, используемые в исследованиях, различны. Во-вторых, потому что на сегодняшний день проведено недостаточно исследований. Тем не менее, есть интересные результаты, о которых следует знать, некоторые из них контринтуитивны и могут иметь важные последствия для нашего преподавания.

Типы личности для обсуждения, взяты из пятифакторной модели Косты и МакКрея (1992), которая включает:

1. Соглашаемость - эта черта личности относится к скромности, состраданию, альтруизму, мягкости и честности. Личности, обладающие доброжелательностью, дружелюбны и отзывчивы, и обычно склонны видеть в людях самое лучшее. Они ценят хорошие отношения с другими людьми.

2. Сознательность - эта черта означает тщательность, пунктуальность, вдумчивость и надежность в работе. Люди с этой чертой предпочитают запланированное и структурированное поведение спонтанности и творчеству.

3. Экстраверсия - экстравертированные люди любят взаимодействовать с внешним миром, дружелюбны и теплосердечны, полны энергии, любят играть, мотивированны.

4. Невротизм - невротики - это нестабильные и импульсивные личности, склонные к негативным эмоциям, таким как тревога, гнев, враждебность, обида и депрессия. Они плохо справляются со стрессом, а при стрессе реагируют страхом и иррациональным поведением. Они часто пребывают в плохом настроении.

5. Открытость для опыта - люди с высоким уровнем этой черты интеллектуально любопытны, независимы в своих суждениях, ценят красоту и искусство, находятся в контакте со своими чувствами, любят приключения и необычные идеи. Люди с низким уровнем этой черты традиционны, консервативны и имеют традиционные интересы. Считается, что открытость мышления имеет сильный генетический компонент, более сильный, чем другие четыре черты (Nosal, 1999).

Наблюдательному учителю не понадобится докторская степень по психологии, чтобы определить своих учеников к вышеперечисленным категориям, прочитав вышеизложенное, опытный учитель сможет предсказать, какой из перечисленных факторов сильнее влияет на успехом в изучении языка.

Ответ: Открытость для опыта. Почему она является основным фактором, определяющим языковые способности? Во-первых, потому что это фактор, наиболее тесно связанный с интеллектуальным интересом и гибкостью. Он связан с креативностью и дивергентным мышлением, что, как правило, характерно для одаренных учащихся. Кроме того, люди с высокой «открытостью для опыта», скорее всего, будут менее критично относиться к иностранным культурам и, ценя искусство и красоту, скорее всего, перейдут на язык страны с богатым художественным наследием или ценящей эстетическую красоту (например, Италии, Испании или Франции). Тот факт, что открытость для опыта имеет сильный генетический компонент, позволяет предположить, что способность к языкам может быть наследственной.

Еще одним фактором, который может положительно повлиять на успех в изучении иностранного языка, является усердие, особенно в области памяти и грамматики, а также в развитии когнитивных способностей для академического обучения. Это может быть связано с тем, что усидчивые люди более послушны и трудолюбивы, а также обладают внутренним стремлением добиться успеха в любом начинании. Однако доказательства в пользу этой положительной связи являются неубедительными.

Доброжелательность, похоже, является фактором успеха в фонологическом кодировании и произношении, возможно, потому, что высоко «доброжелательные» люди склонны «слушать» более внимательно и могут подсознательно пытаться использовать свой голос для лучшего согласования с другими.

Что касается экстраверсии, то ее корреляция с языковыми способностями кажется противоречивой. С одной стороны, экстраверты демонстрируют более низкий уровень тревожности, чаще общаются и больше рискуют, тем самым развивая лучшие навыки межличностного общения и беглость речи. С другой стороны, исследования показывают, что в целом экстраверсия отрицательно коррелирует с языковыми способностями.

Фактор, который, по-видимому, оказывает наиболее негативное влияние на языковые способности - это невротизм, поскольку невротики испытывают высокий уровень тревожности, что, очевидно, оказывает сильное негативное влияние на когнитивную обработку, сосредоточенность на задаче, память и мотивацию.

Обсуждение приведенное, выше может иметь некоторые важные последствия для обучения, особенно для учеников, которых учителя могут не идентифицировать как потенциально одаренных с точки зрения общего интеллекта, но которые могут иметь высокие баллы по показателю «Открытость для опыта». Кроме того, при выявлении ребенка с невротическим поведением может быть полезно, принять определенную тактику, чтобы в стрессовых ситуациях минимизировать риск. Использование пятифакторной модели Косты и МакКрея в качестве системы координат в классе MFL может быть уместным, поскольку, хотя личностные характеристики не могут напрямую влиять на результаты обучения иностранному языку, «они, безусловно, определяют, как люди реагируют на учебную среду» (Dörnyei, 2005). В конце концов, отношения между индивидуальностью учащегося и преподавателем могут оказать огромное влияние на процесс обучения.

В заключение хочу сказать, что личностные характеристики могут оказывать прямое и косвенное влияние на обучение, и их роль как факторов, предсказывающих успеваемость наших учеников, не следует сбрасывать со счетов. Однако их влияние нельзя рассматривать отдельно, в изоляции от мотивации и когнитивных и когнитивно-ориентированных факторов, упомянутых в начале обсуждения. учителей призывают учитывать стили обучения и множественный интеллект наших учеников, но, возможно, следует приложить больше усилий, чтобы вооружить учителей и школьный персонал в целом (а) лучшим пониманием того, как тип личности ученика может влиять на его обучение, и (б) эффективными стратегиями, позволяющий лучше адаптировать наше обучение к психологическим потребностям ученика.

Литература:

1. Borg, Simon. «The Distinctive Characteristics of Foreign Language Teachers». Language

Teaching Research 10 (2006): 3-32.

2. The Psychology of the Language Learner. Individual Differences in Second Language Acquisition. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum, 2005.

3. Self-Regulatory Strategies and Agency in Self-Instructed Language Learning: A Situated View». The Modern Language Journal 93 (2009): 570-583.

4. The Psychology of Second Language Acquisition. Oxford: Oxford University Press, 2009

5. Загретдинова А.Р. Влияние типа личности на усвоение иностранного языка // Международный студенческий научный вестник. – 2015. – № 5-2.

УДК 373.5

ПРИМЕНЕНИЕ ПОЛИЯЗЫЧНОГО ПРЕПОДАВАНИЯ В СРЕДНЕЙ ШКОЛЕ

Мусаева Ж.М.

КГУ «Средняя школа №15» имени И. Есенберлина

г. Актобе, Республика Казахстан

maratovna0101@mail.ru

На современном этапе наблюдается расширение и углубление международных контактов, которые затрагивают различные сферы общества: экономическую, общественно-политическую, социальную и культурную. Мы все являемся свидетелями больших изменений, происходящих в системе образования. Но мы не просто наблюдатели этих изменений, мы сами являемся участниками обновленного содержания образования, ориентированного на вхождение в мировое образовательное пространство.

Все это подводит к необходимости рассмотрения вопроса межкультурной коммуникации. Диалог культур становится велением времени, который обуславливает изучение особенностей коммуникативного поведения представителей различных культур и носителей языка.

Постичь собственную культуру возможно только через сопоставление с другой культурой, тогда происходит процесс взаимообогащения и создание истинного представления, как о собственной культуре, так и о другой культуре.

В законе РК «Об образовании» подчеркивается: образовательные программы должны быть направлены на решение задач формирования общей культуры личности, адаптации школьников к жизни в обществе, формированию гражданской позиции и умений применять полученные знания на практике. Ученик в стенах школы приобретает знания о мире, формируются внутренние убеждения и мировоззрение.

Процесс может проводиться в урочное и внеурочное время. Следует отметить, что диалог культур может быть, как по вертикали, так и по горизонтали. Диалог по горизонтали - это изучение культурного наследия разных народов в едином географическом и временном пространстве. По вертикали – это изучение культурного наследия разных времен и эпох.

На уроках русского языка и литературы расширяются представления о культуре и быте казахского и русского народов, воспитывается уважение к традициям и обычаям разных народов, разучиваются стихотворения и пословицы на разных языках, ученики отыскивают соответствие содержания пословиц разных народов, воспитывается национальное самосознание и формируется полиязычие.

Полиязычие для нас, педагогов, - это не только высокая цель, поставленная нашим Президентом, но и осуществление межпредметной интеграции на уроках, расширение кругозора учащихся и культурное взаимообогащение путем овладения тремя языками, воспитание толерантности и интернационализма.

Как осуществляется принцип полиязычия в современной школе? Это изучение языковых дисциплин в школе: казахский язык - русский язык - английский язык. Каждый язык изучается самостоятельно, но стержневой основой является родной язык. Через родной язык мы приобщаемся к многообразию других языков. Повсеместный перевод

делопроизводства на государственный язык требует его совершенства, интеграция Казахстана в мировое пространство – знания английского, а русский необходим, так как является языком межнационального общения. Для реализации данной цели на сегодняшний день во всех школах страны осуществляется раннее обучение русскому и английскому языку.

Учащиеся нашей школы участвуют в различных предметных олимпиадах и интеллектуальных конкурсах. В рамках школы учителями ежегодно проводятся фестивали языков, внеклассные мероприятия. Для расширения творческого сотрудничества и межпредметной интеграции среди учителей проводятся конкурсы на лучшего учителя языкознания, на лучшего учителя-словесника. Результатом изучения и распространения передового педагогического опыта являются теоретические и практические семинары, конференции учителей-словесников.

Русский язык можно интегрировать с любым школьным предметом, найти связь не только с предметами гуманитарного цикла, но и естественно-математического. Трехязычное обучение осуществляется через урочную и внеурочную деятельность: конкурсы сочинений и эссе, защиту научно-исследовательских проектов, театральные кружки, экскурсии, дебаты. Среди учеников проводятся такие конкурсы, как «Полиглот», «Хочу все знать», «Интересное рядом», и различные литературные чтения. Согласно внутришкольному плану организуются предметные недели, где проводятся выставки творческих работ учащихся (видеоролики, стенгазеты, плакаты, презентации).

Развитию культурного мировоззрения способствуют авторские курсы («Мировая художественная культура», «Этнокультура»), разработанные учителями. Повысить результативность уроков по элективным курсам возможно через использование учителями современных образовательных технологий обучения (технологии критического мышления, модульного обучения, использование информационно-коммуникационных технологий, диалогического обучения).

Практика показывает, что соблюдение определенных педагогических действий на уроках русского языка в школах с казахским языком обучения способствует расширению межкультурного диалога. В работе по реализации полиязычия на уроках русского языка, необходимо стремиться к тому, чтобы дети на практике использовали три языка. В своей педагогической практике при работе языковым материалом на уровне лексики и грамматики делаем упор на знание родного языка. Исследования показывают, что дети, на уроках с использованием трехязычного обучения, имеют хорошую успеваемость, лучше усваивают учебный материал, более организованны и дисциплинированы, уверены в себе. Учащиеся, изучающие несколько языков, демонстрируют более высокие результаты при итоговой аттестации и при проведении международных исследований.

При работе с лингвострановедческим и лингвокультурным текстом необходима предварительная работа. Данный вид работы позволяет создать своеобразный настрой, создать карту предположений, представить свои формы заголовков к тексту. Работа после изучения текстов способствует расширению знаний учеников, пополнению словарного запаса. Отбор текстового полиязычного материала для среднего и старшего звена можно осуществлять с точки зрения доступности языковых средств, актуальности проблематики с позиций общечеловеческих ценностей, с точки зрения проблем современности и соответствия имеющемуся опыту учащихся.

При отборе лингвокультурологических текстов следует обратить внимание, что особую роль в воспитании, развитии современного школьника приобретают тексты, направленные на развитие духовности и нравственности личности: о культурном наследии, о бережном отношении к прошлому, о национальных традициях, о проблемах экологии и мировых достижениях, и открытиях.

Задания для работы на уроке и дома можно разработать разного уровня сложности, потому что степень подготовки учащихся, языковые возможности учащихся диктуют необходимость осуществления дифференцированного подхода. Появляется возможность участвовать в коллективной деятельности:

- найти термины;

- найти в тексте ключевые слова и выражения;
- вставить в предложения слова, подходящие по смыслу;
- определить основную мысль и идею текста;
- составить вопросы по тексту, раскрывающие содержание текста.

Можно предложить задания к текстам, построенные на сравнительном лексическом и грамматическом анализе трёх языков. Подобрать пословицы и поговорки на трех языках.

Развивая речь учащихся, мы развиваем лингвистическое мышление личности. Учащиеся в повседневной учебной практике реализуют полученные знания на уроках казахского, русского и английского языков, работают над текстами разных жанров, пишут эссе, составляют аннотацию к тексту и предлагают свои исследовательские проекты. Владение трехязычием позволяет учащимся расширить свои знания по всемирной истории, глубже понять казахскую и зарубежную литературу, знакомиться с культурным наследием других народов. В нашей школе стало традицией проводить учебно-воспитательные мероприятия на трех языках.

Благоприятствует развитию полиязычия создание развивающей среды, которая способствует закреплению полученных знаний и демонстрации их на практике. В младших классах на уроках используется разнообразный демонстрационный и иллюстративный материал: куклы в национальных костюмах, предметы быта, национальные сувениры, произведения декоративно-прикладного искусства.

В старшем классе на первом уроке русского языка рассматривается тема «Мир в зеркале русского языка. Русский язык и мировые языки. Казахско-русское двуязычие как основа полиязычия». Основная цель урока – определить основные функции языка; раскрыть роль русского языка в Казахстане и его значение в диалоге культур; показать развитие и совершенствование русского языка в существующем многообразии явлений, расширить и углубить знания учащихся по русскому языку. Учащиеся на уроках составляют и отвечают на «Толстые и тонкие вопросы»:

- Что мы подразумеваем под словом «язык»?
- Какие народы проживают в Казахстане?
- Какой язык используют при общении?

Сохранение и поддержка полиязычия в каждом государстве на сегодняшний день может стать решением одной из главных проблем современного мира – согласия и взаимопонимания между людьми, преодоления трудностей межкультурного общения и межкультурной коммуникации, способствует развитию толерантности. Есть очень мудрое изречение: чем на большем количестве языков вы говорите, тем больше раз вы человек. Владея языками, люди способны понимать друг друга, открыты к сотрудничеству и взаимодействию.

Основная задача учителя на уроке – это создание благоприятной образовательной среды для изучения трех языков: английского, казахского и русского. При организации учебно-познавательной деятельности учителю следует использовать не только современные технологии, но и такие формы организации учебной деятельности учащихся, благодаря которым создавалась бы ситуация успеха на уроке. Все это, несомненно, активизирует процесс познания, способствует повышению мотивации и интереса детей к изучению языков. Следует понимать, что именно школа играет важную роль в процессе развития полиязычной личности учащихся. Выпускник школы должен быть конкурентоспособным, имеющим широкий кругозор, умеющим применять полученные знания на практике и в дальнейшем имеющим возможность получить образование за рубежом. Это должна быть коммуникативная личность, имеющая активную жизненную позицию, способную реализовать себя в многонациональной среде.

Великий Абай писал, что «знание чужого языка и культуры делает человека равноправным с этим народом». Это является доказательством того, что полиязычие – вложение времени, в котором мы живем. Оно требует творческого подхода со стороны учителей, вдохновенного поиска новых идей педагогами, самообучения и самоорганизации, без которых не достигнешь поставленных целей и результатов.

Литература:

1. Конституция Республики Казахстан.
2. Закон Республики Казахстан «Об образовании» от 22 июля 2011 года: «Казахстанская правда» от 6 августа 2011 года.
3. Государственная программа развития образования Республики Казахстан на 2011-2020 гг. – Астана, 2011.
4. Жетписбаева Б.А. Полиязычное образование: теория и методология. - Алматы: Білім, 2008. - 328 с.
5. Государственная программа функционирования и развития языков на 2011-2020 годы Республики Казахстан. - Астана, 2011. - 22 с.
6. Культурная программа «Триединство языков» -Астана,2007.

ӘОЖ 372.854

ХИМИЯ ПӘНІН ОҚЫТУДА CLIL ӘДІСТЕМЕСІН ҚОЛДАНУ

Нұрсейіт Г.Д.

«№3 Гимназия» КММ, Қарағанды қ., Қазақстан Республикасы
guli.rts@mail.ru

Педагогикалық жүйе әр тарихи дәуірде елеулі өзгерістерге ұшырап отырады. Экономикасы дамыған елдердің білім беру жүйесінде реформа орташа есеппен алғанда әр он жыл сайын жүргізілетінін әлемдік тәжірибеден көруге болады. Бұл ретте қоғам дамуының барлық кезеңдерінде жаңа стратегиялар және педагогикалық жаңа технологияларды талап ететін білім алушылардың сапалы дайындығына назар аудару қажет.

Бүгінгі таңда Қазақстан Республикасында білім беру жүйесін, оның ішінде жалпы орта білім беруді жетілдіру бойынша кең көлемді іс-шаралар жүзеге асырылуда.

Еуропалық комиссия пән мен тілді кіріктіріп оқыту әдісін (CLIL) Еуропада көптілді білімді дамытудың 2004-2006 жылдарға арналған жоспарында ұсынған. Осы әдіс, үздіксіз өзгеріс үстіндегі жаһандану заманында бәсекелестіктің белгісі ретінде мектеп түлектеріне қойылатын талаптар: бірнеше шет тілдерін білу және екінші/үшінші тіл арқылы пәндерді оқу үшін әзірленген [1].

Бұл терминді көптілді білім беру саласындағы ғалым Дэвид Марш 1994 жылы, Еуропадағы тілдік білім берудің жағдайы туралы зерттеулер жөніндегі жұмысының барысында қолданысқа енгізген [2].

Пән мен тілді кіріктіріп оқыту әдісінің бірнеше анықтамасы бар:

- «тілді мәдениетаралық түсінісуге, халықаралық көзқарасты қалыптастыруға және жалпы білім сапасын жақсартуға дайындық құралы ретінде қарастыратын әдіс» [3];

- «пәнді оқуға және пән арқылы тілді үйренуге бағытталған әдіс» [4];

«Қазақстан Республикасында білімді және ғылымды дамытудың 2016-2019 жылдарға мемлекеттік бағдарламасының» басты мақсаттарының бірі жалпы орта білім берудің мазмұнын жаңарту болып табылады [6]. Бұл оқытудың құзыреттілікке бағдарланған оқыту моделіне біртіндеп өтуге жағдай жасайтын білім беру жүйесін дамыту бағдарламасын әзірлеуді және жүзеге асыруды талап етеді. Мұндай бағдарламалардың бірі - «Үш тілде білім беруді дамытудың 2015-2020 жылдарға арналған жол картасы». Аталған бағдарламаны орындаудың негізгі жолдарының бірі пәнді (информатика, физика, химия, биология, жаратылыстану) және тілді кіріктіріп оқыту бойынша оқу- әдістемелік құрал әзірлеу болып саналады [7].

Бұл тәсіл бір мезетте екі пәнді бірдей оқытуды жүзеге асыруға мүмкіндік береді, алайда негізгі назар тілге де, тілдік емес пәнге аударылуы мүмкін. Кіріктіріп оқыту әдісі жалпы барлық дидактика тәрізді, қазіргі кезде қиын кезеңнен өтуде. Жалпы орта білім берудің мақсаттары өзгерді, жаңа оқу жоспарлары және пәндерді кіріктіріп оқытудың жаңа тәсілдері әзірленуде. Ал білім беру мазмұнын жаңарту оқытуды ұйымдастырудың дәстүрлі емес әдістері мен түрлерін, сондай-ақ түрлі пәндерді кіріктіріп оқыту сабақтарын

қолдануды талап етеді. Сол себепті де білім берудің жаңа технологиялары пайда болуда, олардың бірі - CLIL пәнді-тілдік кіріктіріп оқыту технологиясы.

Жоғарыда айтылғандар, оқу материалының мазмұнына сәйкес жаңа оқу ақпаратын құруды, жаңа технологиялармен оқу-әдістемелік қамтамасыз етуді талап ететін оқытудағы кіріктіру мәселесінің өзектілігін айқындайды. Ұсынылып отырған оқу-әдістемелік құралдың мақсаты – CLIL технологиясы негізінде жаратылыстану-математика бағытындағы (информатика, физика, химия, биология, жаратылыстану) пәндер мен ағылшын тілін кіріктіріп оқыту әдістемесін әзірлеу.

Пән мен -тілді кіріктіріп оқытудың өзара тығыз байланысты 4 негізгі қағидаты (4Cs): *мазмұн, коммуникация, таным және мәдениет (1-сурет)* [8].

1 сурет. Пән мен тілді кіріктіріп оқытудың негізгі төрт қағидаты (4Cs)

Мазмұн (Content) - Үштілді оқыту моделінің негізінде жасалған Кіріктірілген білім беру бағдарламасына сәйкес, тіл тілді үйрену үшін ғана емес, нақты пән бойынша білім алу үшін оқытылады. Яғни, тілдік дағдылар тек қана тілдік пәндерде ғана емес, басқа пәндер арқылы да дамытылады.

Коммуникация (Communication) - Тіл, коммуникация құралы ретінде, пәндік салалар арқылы тілді үйрену саналы қарым-қатынасты дамытады [9]. Назарбаев Зияткерлік мектептерінде үштілді оқытуды жүзеге асыра отырып, мұғалімдер тілдік және тілдік емес пәндерде сөйлеу тілінің төрт түрін дамыту арқылы, белсенді коммуникативтік орта құрады.

Таным (Cognition) - Пәндерді кіріктіріп оқыту оқушылардың танымдық қызметін дамыту құралының бірі болып табылады [10]. Екінші және үшінші тілде пәндерді оқу, оқушылар ортақ тақырыптарды үш тілде оқу арқылы метакогнитивтік және металингвистикалық дағдыларын дамытады.

Мәдениет (Culture) - Мәдениет пән мен тілді кіріктіріп оқытудың негізі болып табылады [11]. Бұл қағидат орыс тілді сыныптарда пәндерді қазақ тілінде оқыту, қазақ тілді сыныптарда пәндерді орыс тілінде оқу және жоғары мектепте көптеген пәндерді ағылшын тілінде оқыту барысында іске асырылады.

Осы орайда ,химия пәніне деген оқушылардың қызығушылығын арттыру, тілдерді үйрену үшін қолайлы білім ортасын құру және оқушылардың білім деңгейлерін көтеру мақсатында келесідей CLIL әдісінің тәсілдерін ұсынып отырмын:

1. Ойын технологиясы (оқушылардың сөйлеу дағдыларына тапсырмалар). Сабақ барысында әртүрлі ойындарды қолдана отырып, оқушылардың қызығушылығын арттыру және олардың логикалық ойлау қабілеттерін дамыту мақсатында қолданылатын тәсіл. Мысал ретінде , сәйкестендіру әдісі. Бұл жерде екі қатарда сөздер немесе сөз тіркестері беріледі, солардың қайсысы бір-біріне сәйкес келеді, соны анықтап белгілеу керек.

1. Сәйкестендіру әдісі

Game «terminology – synonyms»

Sodium bicarbonate

1. Flue gas

Carbon monoxide (IV)
Sodium chloride
Carbon monoxide (II)
Calcium carbonate

2. Salt
3. Chalk limestone
4. Dry ice
5. Baking soda

2. Артығын тап әдісі (Odd one out) – бұл әдісте берілген сөздер ішінен артық сөзді алып тастау керек, осы арқылы оқушылардың ойлау , топтастыру, талдау әрекеттерінің деңгейі анықталады.

2. Заманауи технологияларды қолдану (онлайн оқыту, химиялық бағдарламалар, ғылыми базалар) Сабақ барысында әртүрлі ғылыми базаларды (Springer, ScienceDirect, Scopus) және арнайы химиялық бағдарламаларды қолдану (ChemSketch/ChemOffice) арқылы оқушылардың пәнге деген қызығушылықтарын арттыруға болады. Оқушылар сабақтан тыс уақытта да ақпараттық технологияларды қолдану арқылы өз жұмыстарын атқара алады.Әртүрлі презентация жасау арқылы , оқушылардың шығармашылық қабілеттері де дамиды.

3.Бағалау әдісі. Оқушылардың алған білімін бағалау үшін CLIL әдістемесі тұрғысынан бағалау әдістері құрастырылды. Бағалау әдістері негізінде оқушылардың Writing, Reading, Listening, Speaking бойынша деңгейлерінің үлгерімдерін бағалауға мүмкіндік береді. Сабақ барысында эссе жазу арқылы, пәнді оқи отырып, оқытылып жатқан тақырыпқа сай терминдерді қайталау немесе сауалнама жүргізу арқылы оқушылардың айтылым , жазылым қабілеттерін дамытуға болады.

Жоғарыдағы әдістерді ұсына отырып біз, CLIL технологиясының төмендегідей артықшылықтарын көрсетеміз:тілдік дағдыларды жақсартады; критикалық ойлау қабілетін дамытады; пәннің басқа ғылым салаларымен байланысын нығайтады қосымша сағатты қажет етпейді; шетел тілін үйренуде оқушылардың мотивациясын жоғарлатады; мәдениетаралық сыйластық пен тәлімдерді қалыптастырады және дамытады.

Химия пәнін ағылшын тілімен байланыстыра оқыту оқушылардың сөздік қорын кеңейте отырып, жаңалық ашуға, әртүрлі бақылаулар, тәжірибелер жүргізуге құлшындырады. Қарапайым көрсетулер оқушыны өз бетімен ізденуге, танымдық және шығармашылық икемділіктерін дамытуға бағыттайды. Сонымен қатар, алған білімі өмірге деген қажеттілігін қанағаттандыру мақсатында меңгерілуі қажет екендігі оқушы санасына сіңіріледі. Ең бастысы оқушының ағылшын тілін меңгерудегі сөздік қоры толығыады, сөйлеу дағдысы қалыптасады. Сабақ барысында қосымша берілетін химиялық терминдер сөздігі оқушының сөз қорын қалыптастыруда өз көмегін тигізеді. Қазақстан Республикасының шетелдермен халық-аралық байланыстары күннен-күнге арта түсуде. Сол байланыстарды дамыту үшін шет тілін білетін мамандар қажет-ақ. Мектептерде көптілді білім бере отырып тілді терең меңгерген шәкірттер білім алып шығуы тиіс.

Қорыта кел, үштілде білім беру еліміздің қазіргі уақытта ең өзекті мәселелерінің бірі. Осы қиындықты шешу барысында әртүрлі әдістер, технологиялар және бағдарламалар қарастылырып жатыр. Осы тұрғыда, мен ойымша CLIL әдісін қолдану арқылы оқушы сабақ барысында тілдік дағдысын қалыптастырады және бұл технология қосымша сағатты да талап етпейді, тек сабақтың 10-15 минутын алады. Және де осы әдістің бағалау негізінде оқушылардың Writing, Reading, Listening, Speaking бойынша деңгейлерінің үлгерімдерін бағалауға болады.

Әдебиеттер:

1 Promoting Language Learning and Linguistic Diversity: An Action Plan 2004 – 2006.(Actions I.2.4 to I.2.7)

2 Marsh D. CLIL/EMILE – The European Dimension: Actions, Trends and Foresights Potential. Brussels: The European Union, 2002.

3 Marsh D. CLIL/EMILE – The European Dimension: Actions, Trends and Foresights Potential. Jyväskylä: University of Jyväskylä, Finland, 2002.

4 Van de Craen, P. Content and Language Integrated Learning, Culture of Education and Learning Theories. Brussels: Vrije Universiteit Brussel, Dept of Germanic Languages, 2006.

УДҚ 37

«РЕАЛИЗАЦИЯ ПРОЕКТА «ӘЖЕМНІҢ ЕРТЕГІЛЕРІ» С ПОМОЩЬЮ ОДНОГО ИЗ МЕХАНИЗМОВ - СОЗДАНИЕ СКАЗОЧНО – ИГРОВОГО ПРОСТРАНСТВА»

Рассадина Е. Ю.

ТОО детский сад «Одарёшка», г. Караганда, Республика Казахстан
86elena_r@mail.ru

Чувства патриотизма и любовь к своей Родине воспитываются и проявляются у детей не только в семье, но и в детском саду. Любовь к близким людям, к родному краю, родной стране играют огромную роль в становлении личности ребенка. В последнее время возникла острая проблема, которая касается здоровья наших воспитанников, теперь уже нравственного. Все чаще дети стали приходить в детский сад с игрушками-персонажами из современных мультфильмов. В основном это различные трансформеры, Хаги-Ваги, Сереноголовые, куклы Барби с гробиками, различные виды оружия, военной техники и т.п. В последующем дети стараются использовать свои игрушки во время свободных игр, а сюжеты выбираются ими в соответствии с игрушками. Педагоги нашего детского сада задумались, что может быть причиной этого.

Был проведен опрос родителей наших воспитанников и самих детей о том, какие мультфильмы смотрят дети дома, читают ли родители сказки детям. Результаты опроса заставили нас задуматься. Изучив литературу по интересующему вопросу, мы убедились, что проблема назрела. Действительно, на сегодняшний день у родителей имеется огромный выбор мультипликационной продукции, а для старых добрых сказок нет места т. к. перед сном чтение сказок родители также заменяют просмотром мультфильмов. Как известно, в основе большинства мультфильмов лежит сказка. А сказка - это то, что формирует в детском сознании модель окружающего мира, образы мамы и папы, друга и врага, добра и зла, всего того, на что он будет ориентироваться всю жизнь.

Сказка является отличным помощником для педагогического воздействия на ребенка, формирования его духовно-нравственной культуры. Они слагаются народом, или одним автором как вымышленный рассказ и передаются из уст в уста, несут в себе важный смысл. Они отражают быт, нравы, обычаи, традиции, передают народную мудрость. В сказках прославляется находчивость и мудрость, героизм и простота бедняков, высмеивается алчность, глупость, жадность баев. Всегда добро побеждает зло, торжествует правда и справедливость.

Театрализованная деятельность позволяет решать многие педагогические задачи, касающиеся формирования выразительности речи ребёнка, интеллектуального и художественно-эстетического воспитания.

Она - неисчерпаемый источник развития чувств, переживаний и эмоциональных открытий. В результате ребёнок познаёт мир умом и сердцем, познаёт радость, связанную с преодолением трудностей общения, неуверенности в себе. В нашем мире, насыщенном информацией и стрессами, душа просит сказки - чуда, ощущения беззаботного детства.

Перед воспитателями и педагогами стоят следующие задачи: научить детей внимательно слушать сказки, пересказывать близко к тексту, выразительно и с интонацией передавать сюжет сказки; обучать восприятию эмоционально-образного содержания произведений, чувствовать характер произведения, различать литературные жанры, выделять в произведениях события общественной жизни, природы, окружающей действительности, знакомить с особенностями жизни и быта казахского народа, разных национальностей нашей республики; знакомить детей с художественными образами, научить выразительно передавать интонацию, учить брать на себя роли героев сказки, определять характер каждого героя; знакомить детей с произведениями отечественных писателей и поэтов.

Актуальность данной темы позволила нам обозначить острую проблему: какова модель ознакомления детей с культурой родного края на основе использования русских и казахских народных сказок.

Исходя из этого, мы поставили перед собой следующие цели.

Цель проекта: разработать модель ознакомления детей с культурой родного края на основе использования народных сказок.

Задачи проекта: проанализировать программно-методическое обеспечение детского сада и каждой группы; создать сказочно-игровое пространство «Ертегі әлем». Данное сказочное пространство должно включать в себя несколько универсальных центров в групповой комнате; организовать разные виды театрализованной деятельности; осуществить единство воспитательно-образовательного взаимодействия с семьями воспитанников; разработать программу «Әжемнің ертегілері» включающую в себя различные виды организованной деятельности.

Весь материал, собранный в сказочно-игровом пространстве «Ертегі әлем», будет использоваться в непосредственно образовательной, совместной, в самостоятельной деятельности детей, что позволит в течение года организовать разные виды театрализованной деятельности по мотивам русских и казахских народных сказок (настольный театр, Би-ба-бо, пальчиковый и кукольный театры, драматизации, сюжетно-ролевые игры, книжки-малышки игры на липучках, лэпбуки и т.д.).

Что входит в сказочно-игровое пространство «Ертегі әлем»

Театрально-игровой центр

В нашем саду оборудован театральный уголок, где ребёнок может взять что ему по душе, при желании прорепетировать какую-нибудь роль или просмотреть иллюстрации к театрализации, примерить любого героя из знакомой сказки. Поскольку предметно-развивающая среда должна обеспечивать право и свободу выбора каждого ребёнка на театрализацию любимого произведения, в зоне театрализованной деятельности нужно разместить разные виды кукольного театра.

Центр книги (мини-библиотека)

Чтобы у детей появился интерес к книге, в каждой группе нашего детского сада был оборудован центр книги — место для совместного с воспитателем изучения литературных произведений и самостоятельной деятельности детей.

Воспитатель подбирает книги в книжном уголке с учётом возрастных особенностей детей. Книжный уголок в помещении группы представляет собой тихую зону с полками/стеллажом для книг и стола со стульчиками для детей. Уголок должен быть уютным и привлекательным для маленьких читателей.

Этнографический мини-музей.

Специально организованное пространство в групповой комнате, способствующее расширению кругозора и ребенка его социализации, приобщению к культурным ценностям казахского народа, воспитанию чувства патриотизма.

В условиях детского сада невозможно создать экспозиции, соответствующие требованиям музейного дела. Поэтому назвали его «мини-музей». Это отведенный центр где расположены предметы быта, одежды, посуды, жилища казахского народа. Развивающая среда данного мини-музея создавалась совместно с родителями и детьми, которые с интересом и желанием подбирали экспонаты: предметы домашнего быта, утварь, игрушки. В результате совместной творческой деятельности педагога, воспитанников и родителей в мини-музее появились самодельные куклы в национальных платьях и украшениях, корпешки, лепная глиняная посуда и другие удивительные предметы быта и обихода, поделки из разнообразных материалов.

Музыкальный уголок

В групповой комнате детского сада было выделено пространство для создания музыкального уголка. Данный центр необходим для создания условий по формированию самостоятельной музыкальной деятельности дошкольников. В музыкальных уголках должны находиться: музыкальные инструменты; музыкальные игрушки; самодельные музыкальные инструменты; музыкально – дидактические игры; технические средства (аудио – и видеозаписи).

На основе данной темы статьи была разработана программа кружковой работы «Әжемнің ертегілері». построено в соответствии с требованиями Государственного общеобразовательного стандарта воспитания и обучения РК.

Результативность внедрения программы «Әжемнің ертегілері» определяется с помощью мониторинга. Система мониторинга позволяет оценивать эффективность использования данной программы в работе с детьми. Мониторинг позволит определить динамику развития умений и навыков ребенка на разных этапах и перспективу дальнейших действий педагога по индивидуальной работе с ребенком.

Знания и навыки, полученные при реализации данной программы необходимо систематически закреплять и продолжать применять в различных видах деятельности детей. Использовать театрализованные игры, игры-драматизации, позволяющие закрепить и развивать соответствующие знания, умения и навыки. Обогащать представления детей об окружающем мире через казахские и русские народные сказки.

Планируем провести такую форму работы с родителями как мастер – класс по созданию различных видов театра с показом в конце года совместного мероприятия совместно с родителями.

Литература:

1. Государственные общеобязательные стандарты образования всех уровней образования <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V1800017669>
2. Типовые учебные планы дошкольного воспитания и обучения Республики Казахстан <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V1200008275>
3. Типовые учебные программы дошкольного воспитания и обучения <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V1600014235/history>
4. Методические рекомендации «Устное народное творчество как основа духовно-нравственного воспитания детей дошкольного возраста». - Нур-Султан: РЦДД, 2016.
5. Артёмова Л.В. Театрализованные игры дошкольников. - М., 2001.
6. Антипина А.Е. Театрализованная деятельность в детском саду. - М., 2001
7. Гербова В. В. Приобщение детей к художественной литературе. Для занятий с детьми 2-7 лет, МОЗАИКА-СИНТЕЗ, М., 2008.
8. Волшебный хоровод. Книга для детей разных возрастов. /Сост. О.М. Гумирова. - Шымкент: 2017.
9. Методические рекомендации по формированию творческих способностей детей дошкольного возраста. - Нур-Султан: РЦДД, 2016.

УДК 373.24

КНИГА – ЛУЧШИЙ ДРУГ

Редькина С.В.

ТОО «Детский сад «Одарёшка» г. Караганда. Казахстан redkina250268@mail.ru

С самого раннего дошкольного детства у ребенка формируется осознание внутреннего мира. Педагоги в своей работе опираются на Типовую учебную программу дошкольного воспитания и обучения и ставят перед собой следующие задачи:

- приобщать детей к доступным художественным произведениям, фольклору и миру театра; развивать интерес к книге;
- способствовать эмоциональному восприятию литературных произведений, понимать их содержание, различать причинно-следственные связи, жанры (сказка, рассказ, стихотворение);
- чувствовать художественность языка (эпитеты, описания, образные слова), оценивать поступки героев произведения;
- Обращать внимание детей на оформление книги, иллюстрации.

Ребенок начинает понимать и осмысливать элементарные правила жизни. В этом на помощь нам приходят книги. Вспомнив себя в детстве, осознаем, что мы просили прочитать нам сказку или стихотворение, с удовольствием смотрели в книгах яркие, красочные иллюстрации. Каждый раз слушая сказку или какую – нибудь интересную прочитанную

историю, хотелось самим научиться читать книги и узнать все то, что там написано интересного. Слушая сказки, задумывались, размышляли, мечтали, пытались найти ответы на многие вопросы, отдыхали душой. «Вовремя прочитанная книга — огромная удача. Она способна изменить жизнь, как не изменит ее лучший друг или наставник» (Петр Павленко). В книгах хранится опыт многих поколений. Их можно сравнить с сокровищницами, кладом, в которых самое ценное богатство. Потому что из этих сокровищниц можно черпать знания, которые дают добрый совет, направляют на истинный путь, помогают решать проблемы, учат справляться с жизненными трудностями, решать моральные дилеммы, прогнозировать события, лучше понимать других людей. А главное, книга может стать другом. Это помощь в воспитании, как родителям, так и педагогам. Чтение книг развивает у детей, усидчивость, память, мышление, воображение, самостоятельность, умение анализировать поступки, обогащает разговорную и диалогическую речь, словарный запас ребенка.

Очень часто мы забываем, что, читая книгу ребенку, мы выбираем познавательные книги, но не учитываем того, что ему было бы интересно слушать. Надо вспомнить себя, что было нам интересно в этом возрасте, какие сказки или истории мы любили. Большой интерес к чтению книг, будет зависеть как от родителей, так и от педагогов, с которыми занимается ребенок.

Современные дети мало читают, не интересуются книгами. Их больше привлекают разные гаджеты, интернет. Наша задача состоит в том, чтобы помочь детям проводить время там с пользой, отвлечь и совместить приятное с полезным. Для этого мы решили объединить две составляющие при ознакомлении детей с книгой и художественной литературой, применяя ИКТ – технологии.

В нашей группе есть для детей богатый книжный уголок, в котором помещена литература на любой вкус: сказки, стихи, рассказы, энциклопедии для детей, буквари; созданы книжки – малышки, папки передвижки, круги Луллия, кубик со сказками. С детьми ходили на экскурсию в библиотеку школы № 51 и библиотеку №16. После посещения библиотеки, многие ребята вместе с родителями, с большим интересом записались и стали пользоваться ее услугами.

Понимая, что обучению чтению - это очень долгая и кропотливая работа. Мы стали прививать детям любовь к художественному слову, уважение к книге («книжные мастерские»), рассказывать, что книги вызывают в нас наслаждение, они разговаривают с нами, дают нам добрый совет, они становятся живыми друзьями для нас. Прежде всего провели с детьми беседы на тему «Мои любимые книги» и только потом постарались собрать в книжном уголке книги, учитывая интересы всех ребят. Помогли нам в этом родители. Проводим беседы о том, какие книги любят больше дети и какие есть у них дома, зачем нужны книги, как научиться безопасно читать, книга наш друг – береги ее. Ребята самостоятельно, по своему вкусу выбирают книгу и спокойно рассматривают. Своеобразие этой работы определяется тем, что он видит книгу не у нас в руках, а остаётся с ней один на один. Он внимательно и сосредоточено рассматривает иллюстрации, вспоминает содержание, многократно возвращается к взволновавшим его эпизодам. В группе организовываем сюжетно – ролевые игры: «Библиотека», «Книжный магазин». В процессе игр дети делятся впечатлениями, рассказывают почему хотят взять или купить книгу, что в ней больше всего понравилось. Часто, ребята, которые уже научились читать, читают сказки малышам или своим сверстникам. Была проведена тематическая выставка произведений Л. Н. Толстого. Большое удовольствие дети получили, изготавливая книжки – малышки для ребят младшей группы. На протяжении учебного года детей знакомим с творчеством разных писателей, проводим литературные викторины по сказкам.

Родители - наши помощники. Они помогли создать уютную и комфортную атмосферу в группе, поддерживают нас во всех начинаниях, участвуют во всех досугах (литературная викторина), акциях («Подари книгу малышам»), посещают библиотеки.

Чтобы поддержать интерес у детей к чтению книг, мы в своей группе создали электронную библиотеку. В условиях информационного общества роль электронной библиотеки трудно переоценить. С ее помощью разнообразили форму работы. Дети могут виртуально посещать разные библиотеки, книжные выставки, читать понравившиеся

сказки, а также она доступна в любом месте. Рассматривая и слушая диктора, ребенок одновременно обучается и играет. Это доставляет ему большое удовольствие, так как это проходит в ненавязчивой для него форме. Интерес состоит еще и в том, что он может просмотреть и повторить это несколько раз, запомнить лучше информацию, представить целостную картину, так как рассказ воспитателя не всегда доступен и понятен, а электронное сопровождение позволяет воспринимать информацию не только на слух, но и визуально. Многие дети, отстающие от программы, за счет использования электронных книг восполняют свои знания. Игра должна проводиться не долго – не более 15 минут в день.

В своей практике мы используем средства ИКТ, в качестве «поддерживающих средств», в рамках традиционных методов системы обучения и воспитания. Звук, движение, цвет на экране - это те факторы, которые наиболее долго удерживает внимание ребенка, делают процесс обучения более осознанным. Для реализации поставленных задач используем мультфильмы, поставленные по художественным произведениям («Мойдодыр», «Алдар Косе» и т.д.); игры – викторины («КВН по профессиям»); интерактивные игры («Найди лишний предмет», по сказке «Репка»). Перед приемом пищи, чтоб создать спокойную обстановку включаем обучающие игры: «Умный трактор» - помогает научиться складывать слова из букв; «Собирайка» - учит детей составлять слова из слогов; «Буквокрас» - учит детей запоминать особенности гласных и согласных, научиться различать их и другие игры. В свободной деятельности, во время чтения сказки «Дюймовок», использовала мультимедийную презентацию. Дети с большим интересом передавали события сказки, анализировали поступки героев. Презентация обеспечила наглядность и этим повысила интерес к сказке.

Занимаясь любимым делом, ребенок постепенно и незаметно обучается новому. Только при таком условии детские электронные книги помогут всестороннее развить его способности. Необходимо объяснить ребенку, что уметь читать необходимо, что чем больше он читает, тем он лучше учится, что ребёнок должен осознать, что многие знания нужно добывать самому, а поможет в этом книга. Очень важно донести до родителей, что они должны демонстрировать свой положительный пример людей, для которых чтение – это удовольствие, что нужно позволить детям самим выбирать себе книги, посещать библиотеки, создать дома детскую библиотеку, рассказывать о важности книг и журналов, придумывать литературный досуг, разгадывать викторины, шарады, заучивать стихотворения, читать вслух, обсуждать прочитанное.

Благодаря всем этим видам совместной деятельности, обучение чтению позволяет развивать и воспитывать дошкольников так, чтобы они не догадывались, что у них вызывают интерес к книгам, художественной литературе, что у них скучный процесс превращается в игру. Используя традиционные и ИКТ методы, дети книги с удовольствием читают, гармонично развиваются, как полноценные личности. Интерактивные игры не могут заменить традиционные занятия с букварем, но могут разнообразить процесс обучения и помочь в нелегкой задаче обучения чтению. ИКТ – технологии приносят положительный результат, но необходимо соблюдать санитарно – гигиенические правила, которые не вредят здоровью детей дошкольного возраста.

Литература:

1. Типовая учебная программа дошкольного воспитания и обучения РК.
2. <https://www.nur.kz/leisure/books/1770863-kniga-eto-citaty-dla-detej/>
3. <https://urok.1sept.ru/articles/567333>
4. Гербова В. В «Приобщение детей к художественной литературе», М, 2005г.
5. Гербова В. В. «Учусь говорить». М., 2003г.
6. Гербова В. В. Книга для чтения дома и в детском саду. М., 2006г.
7. Елисеева М. Б. «Книга в восприятии ребёнка от рождения до 7 лет», М., 2008г.
8. Иванова О. А «Учимся читать художественную литературу» М., 2005г.
9. Ильчук Н. П. «Хрестоматия для дошкольников 5-7 лет». М., 1997г.
10. Панков В. И. «Ваши помощники книги». М., 1978г.

11. Сахипова З. Г. «Читаем детям». Ленинград «Просвещение», 1987г
12. Стрельцова Л. Е «Литература и фантазия». М. ,1997г.
13. Тимофеева И. Н «Что и как читать вашему ребёнку от года до десяти: Энциклопедия для родителей по руководству детским чтением», СПб., 2000г.
14. Ушакова О. С. «Развитие речи», М., 2000г.
15. Ушакова О. С., Гавриш Н. В. «Знакомим дошкольников с литературой», М., 1998г.
16. Федяевская В. М. «Что и как рассказывать дошкольникам». Учпедгиз,1950г.
17. Интернет ресурсы.
18. “Воспитание и обучение в детском саду” под редакцией Васильевой М.А., Комаровой Т.С., Гербовой В.

УДК 373.3

ПРИМЕНЕНИЕ МОДЕЛИ СМЕШАННОГО ОБУЧЕНИЯ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Сабитова Т.Х.

КГУ «Гимназия им. Шакарима» г. Караганда, Республика Казахстан

prinstanzilia@mail.ru

Смешанное обучение - одно из ведущих направлений современного образования. Данный подход представляет собой связь традиционного процесса обучения, применение компьютерных технологий с использованием электронных образовательных онлайн-ресурсов и самостоятельную деятельность учащихся.

Данная технология представляет целостный учебный процесс и сочетает в себе познавательную деятельность учащихся в процессе самостоятельной работы, в парной и групповой работе с учащимися, а также при индивидуальной работе с учителем.

Нами в начальной школе используются модели «Перевернутый класс» и «Смена рабочих зон», это позволяет экономить время на уроке, показать новый материал с разных точек зрения, повысить мотивацию к обучению, дать выбор учащимся для самореализации.

Авторы модели «Перевернутый класс» Бишоп Дж. и Верлегер М объясняют этот метод, как две неразрывные части образовательного процесса: коллективное обучения в классе с тьютором и самостоятельное обучение с помощью компьютерных технологий. [1]

Используя данную модель, процесс обучения как бы переворачивается, теоретическая часть дается на самостоятельное изучение. Учащимся предлагается видео материал, интерактивные задания. При необходимости их можно просмотреть несколько раз. В классе разбираются вопросы, которые вызвали наибольшие затруднения и выполняются более сложные задания.

Модель «Смена рабочих зон» представляет собой перемещение учащихся в группах сменного состава, и чтобы в одной из них проходило онлайн-обучение с использование компьютерных устройств. В другой группе обучение проводит учитель. В третьей учащиеся работают самостоятельно.

При онлайн-обучении используются различные виды работы (тренажёры, тесты, в основном закрытые, выбор правильного ответа, распределение по группам, ребусы, кроссворды, анаграммы и т. п.) все это делает процесс обучения занимательным. Такие задания рассчитаны на то, чтобы ученики наиболее полно усвоили новый материал.

Использование технологии смешанного обучения на уроке естествознания. Тема урока: «Как защитить животных».

Перед проведением урока учащимся предлагается самостоятельно изучить теоретический материал, представленный в учебнике и просмотреть видеоролики о заповедниках Казахстана.

В начале урока при создании коллаборативной среды учащимся предлагается взять перевернутую карточку, на которой может быть изображено: компьютер, учитель, книга. Таким образом, первоначально учащиеся делятся на группы с помощью учителя. Первая группа учащихся проходит тестирование по самостоятельно пройденной теме. Это

позволяет проверить приобретенные знания. Вторая группа работает с учителем, дети задают вопросы учителя для более детального изучения. Третья группа учащихся работает самостоятельно с дополнительным материалом о заповедниках Казахстана. Далее учащиеся по сигналу учителя меняют свое место, переходя в другую группу. В третьей группе учащимся предлагается выполнить задание на выбор: выяснить причины исчезновения животных; предложить свой вариант защиты животного от исчезновения; написать письмо людям от имени исчезающего животного. Итог урока предлагается провести в форме защиты своих работ изображенных по желанию ребят графически, кластер, рисунок, синквейн, мини-сочинение и т.д.

При работе в группе необходимо пользоваться правилами, более подходящими считаем те, что сформулировала Людмила Петерсон:

Работать должен каждый на общий результат;

Один говорит, другие слушают;

Свое несогласие высказывай вежливо;

Если не понял, переспроси.

Работая в группе учащиеся занимаются совместной деятельностью, становятся более ответственными, сплоченными, учатся работать в команде, повышается мотивация к обучению, самостоятельная практическая деятельность. Данная работа располагает к общению, ребята приходят на урок с базовыми знаниями им хочется быть полноценными участниками образовательного процесса. Здесь не получится отсидеться, нужно работать наравне со всеми. Идет целенаправленная работа по формированию речевых навыков, слушание и говорение, умения общаться в коллективе. Ребята учатся отстаивать свою точку зрения, использовать доказательства, делать выводы.

Мы видим индивидуализацию обучения за счет работы учащихся в индивидуальном темпе, при необходимой поддержке учителя. Это даёт возможность учителю уделить время каждому ученику, а также снижает утомляемость за счет смены видов деятельности в группах сменного состава.

Литература:

1. Bishop J.L. и Verleger M.A., «The Flipped Classroom: a Survey of the Research», American Society for Engineering Education. - 2013
2. Андреева Н.В., Рождественская Л.В., Ярмахов Б.В. Шаг школы в смешанное обучение. //Рыбаков фонд. Москва.-2016.
3. Смешанное обучение как инновационная форма организации учебного процесса в школе Кузьменко Ольга - 2017.

УДК 37

МЕДИАПУТЕШЕСТВИЯ КАК ОДНА ИЗ ТЕХНИК ВИЗУАЛИЗАЦИИ УЧЕБНОЙ ИНФОРМАЦИИ В СОВРЕМЕННОМ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ

Симакова Н.В.

Государственное учреждение образования «Средняя школа № 1
г. Круглое» (г. Круглое, Могилевская область, Беларусь)

nata.simakova.74@mail.ru

Давно доказан тот факт, что зрение человека обеспечивает ему около 90% информации и что человек более 80 % информации воспринимает визуально. «А исследователи в области образовательных методик обнаружили, что через три дня после проведения лекции слушатели в состоянии вспомнить 10 % от всего услышанного, 35 % от всего увиденного, но могут воспроизвести 65 % содержания презентации, если она проходила в виде устного рассказа, подкрепленного визуальными образами». [2] Сегодня среди учащихся визуалы составляют 80 % и только 20% аудиалы и кинестетики. Поэтому последнее время в педагогике большое внимание уделяется технологии визуализации.

«Слово «визуализация» происходит от латинского *visualis* —воспринимаемый зрительно, наглядный». [1] Но, понятие «визуализация» необходимо отличать от наглядности. «Наглядность - это один из принципов обучения, основанный на показе конкретных предметов, процессов, явлений – где учащейся – это объект обучения». [4] Визуализация предполагает, что учащейся – это субъект обучения, где он воспринимает, анализирует, систематизирует учебный материал и информация рождается из мыследеятельности учащегося.

Сегодня педагоги имеют дело с детьми нового поколения, для которых интернет является пространством обитания. Они привыкли быть в Сети, с ними всегда смартфоны и для них это естественная часть жизни. Они имеют доступ к большому количеству разной информации, которую не всегда могут правильно осмыслить. Поэтому современный урок сегодня – это не просто информативная единица, а комплексный, личностнообразующий и социализирующий элемент, где ораторское искусство педагога и учебные пособия необходимо дополнять современными ресурсами в том числе и электронными. Организовать работу с визуальными заданиями, требующими запоминания и работать с большими информационными источниками, удерживая актуальной всю информацию помогают современные информационно-коммуникационные технологии и различные техники визуализации учебной информации (интеллект-карты, таблицы, кроссенс, облако слов, инфографика, скрайбинг, таймлайн и др.).

Одна из техник визуализации – медиапутешествия. Они заменяют реальное путешествие и позволяют, не выходя из дома, познакомиться с культурой, историей, традициями разных стран. Они не требуют больших финансовых расходов. Их можно совершать в любое удобное время в индивидуальном режиме. Медиапутешествие может включать различные фотоснимки, видеоролики, аудиофайлы, карты, планы, ссылки, всплывающие окна, подсказки, текстовую информацию, различные спецэффекты.

В образовании - «медиапутешествие (в других источниках мультимедийное путешествие или путешествие мультимедиа) представляет организационную форму обучения, программно-информационный продукт, предназначенный для интегрированного представления информации, один из способов реалистичного отображения пространства на экране». [3, с. 12] Понятие «медиапутешествия» описывается в трудах А.С. Галченкова, А.В. Шарикова, Н.А. Барановой и др.

Образовательное медиапутешествие отличается обязательным наличием заданий, тестов и т.д., позволяющих оценить уровень понимания и усвоения материала. Оно разрабатывается и реализуется под руководством педагога. В его создании могут принимать учащиеся любого возраста.

Образовательное медиапутешествие – это электронный продукт, включающий три компонента: справочно-информационный (видеоэкскурсия или медиаэкскурсия, сопровождается видеоизображением и аудиоинформацией), интерактивный (позволяет зрителю управлять скоростью, формой подачи информации, углубляться в подробности или, наоборот рассматривать отдельные моменты поверхностно) и контрольно-диагностический (позволяет проверить уровень осмысления и усвоения информации).

«Этапы подготовки медиапутешествий практически совпадают с этапами проектной деятельности:

1) подготовительный: определение темы маршрута (медиапутешествия); целеполагание и планирование (маршрут, точки остановок); распределение обязанностей между членами группы (сбор материалов в библиотеке, на Интернет-ресурсах, музеях, архивах; составление плана опроса (интервью) объектов проекта; создание видео и фотоматериалов;составление текста будущего медиапутешествия; подбор аудиосопровождения и т.п.);

2) практический этап: сбор материалов (Сбор информации может осуществляться как в рамках организации реальных экскурсий, походов, экспедиций, так и в виртуальном режиме (на данном этапе существенную помощь могут оказать Интернет-сайты, виртуальные архивы, электронные библиотеки, виртуальные карты, блоги и форумы, где можно найти фотографии, в том числе и панорамные, разнообразные коллекции

электронных документов, в том числе и архивных, картографические изображения с возможностью изменений и уточнений, применения спецэффектов и анимации); анализ и обработка материалов; оформление (верстка) медиапутешествия;

3) представление результатов своей деятельности и хода работы: доклад, публикация, презентация электронного продукта (медиапутешествия)». [3, с. 21]

В процессе работы над медиапутешествием у обучающихся формируются информационная культура, исследовательские и коммуникативные умения и навыки, проявляются и развиваются творческие способности, происходит развитие личности обучаемого, подготовка к свободной и комфортной жизни в условиях информационного общества. Разработка медиаресурсов предполагает использование мультимедийных и компьютерных технологий, позволяющих в полной мере реализовать технические возможности медиапутешествий, а также способствующих формированию у обучающихся и педагогов информационной культуры, в частности умений работать с разными источниками информации и компьютерными средствами. [3, с. 20]. Применение в образовательном процессе медиапутешествий способствует формированию активной гражданской позиции молодого поколения, массовому вовлечению обучающихся в поисково-исследовательскую деятельность, направленную на получение и систематизацию знаний о историко-культурных и природных достопримечательностях Беларуси, созданию имиджа региона (района, города, деревни или конкретного исторического объекта) как привлекательного туристско-краеведческого объекта, развитию экскурсионного туризма.

Нельзя быть патриотом, не чувствуя личной связи с Родиной, не зная, как любили, берегли и защищали ее наши предки, наши отцы и деды. Причем очень важно, чтобы герои были своими, легко узнаваемыми, близкими. Тогда легче соотнести их с собой, легче на них равняться. В этом помогает краеведческий материал. У учащихся возникает чувство причастности к событиям, происходившим в нашей стране, нашем городе, на наших предприятиях, ведь участниками этих событий были наши земляки, а иногда знакомые и родственники.

С 2019 года наша школа является участником инновационного проекта «Внедрение модели формирования социально-гражданских компетенций обучающихся на основе создания и реализации туристско-краеведческих медиапутешествий».

Участники проекта разработали ряд медиапутешествий по Круглянскому району с которыми Вы можете ознакомиться по ссылке: <https://drive.google.com/drive/folders/1UBs2C-LYRluG1HCfZev87kx5hwcY200B?usp=sharing>

НАШ QR-КОД:

Также в ходе проекта на google-карту нанесены достопримечательности Круглого с описаниями и фото

Изучение родного края заставляет задуматься о прошлом и настоящем через поиск, изучение традиций своего края, познание своих корней. Оно помогает формировать те ценности, которые необходимы сегодня: патриотизм, духовность, национальное самосознание. Привлечение краеведческого материала приближает историческое прошлое к сознанию школьников, внося в учебный процесс элемент живого созерцания. Краеведческая работа стимулирует участие школьников в общественной жизни, способствует решению задач социальной адаптации учащихся, формированию у них готовности жить и трудиться в своей деревне, городе, районе, стране.

Литература:

1. Визуализация информации. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://e-asveta.edu.by/index.php/distancionni-vseobuch/obuchenie-online/sredstva-vizualizatsii-informatsii/95-визуализация-информации>. – Дата доступа: 06.12.2021.

2. Визуализация как способ развития учебно-познавательных и информационных компетенций. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://iktbaraholka.ucoz.net/publ/vizualizacija_kak_sposob_razvitija_uchebno_poznavatelnykh_i_informacionnykh_kompetencij/1-1-0-7. – Дата доступа: 04.12.2021.

3. Инновационный проект «Внедрение модели формирования социально-гражданских компетенций, обучающихся на основе создания и реализации туристско-краеведческих медиапутешествий». - г. Круглое, 2019. – 45 с.

4. Педагогический терминологический словарь Наглядность. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : https://gufo.me/dict/pedagogy_terms/Наглядность. – Дата доступа: 20.11.2021.

5. Приемы визуализации на уроках истории. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://infourok.ru/priemi-vizualizacii-na-urokah-istorii-2092748.html>. – Дата доступа: 04.12.2021.

УДК 373.31

ПРИМЕНЕНИЕ ИГРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ЦИФРОВОМ ФОРМАТЕ НА ЗАНЯТИЯХ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Суенгереева Г.Р.

КГУ «Средняя школа №26», г. Актобе, Республика Казахстан

На современном этапе развития теории и практики преподавания игровые технологии стали активно применять в обучении учащихся начальной школы. Основы теории игры, методика, применение игровых технологий в учебном процессе были разработаны учеными К.Д. Ушинским, Л. С. Выготским, А.Н. Леонтьевым, Д.Б. Элькониным, Ж. Пиаже, П. И. Пидкасистым и др. Актуальным направлением развития игровых технологий в настоящее время является геймификация. Цифровой формат геймификации влияет на процесс обучения: применение этой технологии повышает качество обучения, занятия становятся более увлекательными и эффективными.

В своей работе мы придерживаемся определения геймификации, данного Коджаспировой Г.М., Коджаспировым А.Ю.: «Внедрение игровых механик в неигровые процессы. В нашем случае, это придание процессам онлайн-обучения игровой значимости. Правильно разработанная игра — это оружие, направленное в сердце мотивации аудитории курса, вебинара, тренинга, а геймификация - незаменимый инструмент для решения задач. Техники геймификации превращают обучение в увлекательный игровой процесс с правилами, ролями, виртуальными наградами, миссиями, возможностью делать осмысленный выбор для достижения игровой цели в одиночку или совместно с другими студентами» [1,31]

Геймификация как технология опирается на принципы мотивации, обратной связи, статуса, неожиданности, вознаграждения и др. основополагающим принципом для любой технологии, в том числе и для геймификации, является мотивация, побуждающая учащихся «... к активной продуктивной познавательной деятельности, активному освоению содержания образования, изучению курса».[2,161] В геймификации принцип вознаграждения является важным инструментом технологии, который активизирует деятельность учащихся, вовлекая их в учебную игровую деятельность.

Геймификация как педагогическая технология обладает рядом условий, которые подчеркивают ее преимущества. Данная технология дает широкую возможность для развития когнитивных способностей, образного, пространственного воображения, креативного мышления, организации самостоятельной работы и т.д.

Игровая деятельность на современном этапе образования занимает в процессе обучения важное место, являясь эффективным средством мотивации, стимулирования обучающихся к активной учебной деятельности, развивая познавательный интерес, память, внимание, способствуя прочному усвоению знаний учащимися.

Важным преимуществом игровых технологий является гибкой формой обучения, создавая имитацию ситуаций, которая предполагает выполнение реальных действий в рамках определенной формы.

В практике обучения школьников начальных классов игровые технологии применялись всегда, но это были настольные, ролевые, а цифровые возможности сделали занятия более интересными и познавательными.

В настоящее время существуют в интернет-ресурсах множество образовательных сервисов, игровых платформ, предназначенных для применения в учебном процессе: такие, как Coursera, Codecademy, Code Schools, Motion Math Games, Mathletics, Spongelab, Foldit, LinguaLeo.ru, Radix, Zombie-Based Learning, MinecraftEdu, World Classcraft (WoC), АНО «Живые игры», «Академия игропрактики», «Игровая инициатива», «СОЛИНГ», «Экстерн» и др.

С учетом возрастных и психологических возможностей интернет-ресурс «Брашечка» (<http://brushechka.ru/>) наиболее приемлем в обучении учащихся начальных классов. Сервис «Брашечка» является увлекательной программой для рисования онлайн, которая развивает творческое мышление, воображение учеников. Это интернет-ресурс, позволяющий проводить занятия в цифровом формате для детей интересно, занимательно.

Название сервиса «Брашечка» произошло от английского слова brush – кисть. Русскоязычный сервис рассчитан для детей от 4 до 13 лет, разработан российскими педагогами, художниками, психологами. В целом ресурс включает 4 программы (простую, безопасную (детскую), развивающую, для школ), с простым, доступным интерфейсом. Научиться работать в этой программе легко и просто для всех возрастных категорий, в том числе и для школьников начальных классов. «Брашечка» имеет богатый арсенал инструментов для рисования: кисточки, резинка для стирания, широкая палитра красок, разнообразные значки, в том числе знаки отмены и сохранения рисунка.

(Рисунок приведен из интернет-источника: <http://brushechka.ru/info>)

Создание рисунка происходит в тематических наборах для творчества, а основными инструментами служат текстуры и кусочки изображений.

Такая программа развивает творческие способности и образно-ассоциативного мышления, воображение, фантазию у детей.

Сайт предлагает простую, безопасную программу для школьников в полноэкранный версии, множество развивающих заданий на воображение, визуализацию, ассоциативное мышление. Задание «Дорисуй картинку» содержит различные абстрактные рисунки, а дети должны дорисовывать его, каждый по-своему, полагаясь на свою фантазию, эффективно служит для развития образного, ассоциативного мышления у детей. Упражнение «Рисуем по шагам» учит детей пошагово, поэтапно рисовать картину, в которой содержится целая история, дополняя ее деталями, штрихами. Такая работа позволяет развивать у детей гибкое мышление, учить подробно, детально зарисовывать образы, продумывать сюжетные линии в рисунке. Увлекательное упражнение «Онлайн раскраски, развивающие воображение» служат для создания собственной оригинальной картинке с помощью таких инструментов, как заливка и готовые штампики, и дети легко могут нарисовать свою собственную картинку. Такие онлайн-раскраски с творческими заданиями сервиса «Брашечка» уводят детей в мир удивительных красок, картинок, фантазий, воображения, создавая собственные красочные картинки.

В сервисе для школьников есть интересное упражнение «Раскраски с творческими заданиями для печати на принтере», которое представляет богатую цветовую палитру для закрашивания рисунка.

Таким образом, преимуществами рассмотренного цифрового ресурса «Брашечка» являются создание разнообразных красочных рисунков, формирующих умение различать цвета, сочетать их, иллюстраций к прослушанным сказкам, героям, сказочным персонажам, открыток, презентаций, развитие образного мышления, фантазии, познавательных способностей, умение рисовать.

В теории и практике преподавания игровые технологии заслуживают особого внимания, применение которых обеспечивает эффективную познавательную деятельность обучающихся в процессе обучения. Поэтому обучающие, развивающие компьютерные игры и мобильные приложения среди других цифровых инструментов обучения стали актуальны и востребованы.

В современном образовании, таким образом, геймификация – это применение игровых технологий для решения познавательных образовательных задач, внедрение обучающих, развивающих компьютерных игр в учебный процесс. Целью геймификации является активное вовлечение всех участников учебного процесса в решение прикладных задач, повышение качества освоения учебного материала. Как отмечалось выше, достоинством игровых технологий стали мотивация, стимулирование обучающегося к процессу познания, усвоение большого объема учебного материала.

Как игровая технология обучения – геймификация, обладая рядом вышеперечисленных преимуществ для обучения, служит для реализации основополагающих дидактических принципов:

- сознательности и активности, обучающихся посредством быстрой обратной связи и оценивания;
- наглядности, осуществляемого мультимедийными возможностями представления материала;
- последовательности изложения материала, достигаемого с помощью постепенного усложнения условий игры и изложения учебного игрового материала;
- индивидуализации обучения, обеспечивающего возможность выбора своей траектории;
- сознательности и активности обучающихся.

Литература:

1. Коджаспирова Г.М., Коджаспиров А.Ю. Педагогический словарь. -М.: «Академия», 2003. - 176 с.
2. Мормужева Н.В. Мотивация обучения студентов профессиональных учреждений // Педагогика: традиции и инновации: материалы IV Международной научной конференции. – Челябинск: Два комсомольца, 2013. –С.160-163
3. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий: в 2 т. Т. 1. - М.: Народное образование, 2005. - 556 с.

УДК 373.24

НАЦИОНАЛЬНАЯ ПОДВИЖНАЯ ИГРА, ФАКТОР ФОРМИРОВАНИЯ НАЦИОНАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ В УСЛОВИЯХ ОБНОВЛЕННОГО СОДЕРЖАНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ В ДОШКОЛЬНОМ ДЕТСТВЕ.

Сутулина Г.Х., Смаилова А.А.

«КГУ Санаторный ясли сад «Батыр» г. Караганда, Республика Казахстан
guzel.sutulina@mail.ru

Казахские народные игры - это не только интересное и занимательное занятие, но и инструмент воспитания, особенно для детей дошкольного возраста. Именно в играх, которые несут в себе опыт и нравственную нагрузку прошлых поколений, воспитанники усваивают общенациональные ценности. В дошкольном детстве очень важно создать благополучную и безопасную образовательную среду. Дети играя растут, набираются

опыта, закрепляют двигательные навыки, усваивают нравственные категории и традиции родного народа.

Работая с дошкольниками важно понимание насколько необходима для детей игра. А национальные подвижные игры несут в себе пользу не только от движения и заряд позитивных впечатлений, и накопления двигательного опыта, но и среда где можно донести до ребенка национальный колорит обычаев оригинальность и самобытность казахского языка, нравственных и общенациональных ценностей.

Народные игры являются богатейшим материалом для воспитания у дошкольников интернациональных, нравственных и патриотических чувств к родной стране и к культуре казахского народа.

По содержанию все народные игры понятны, выразительны и доступны детям дошкольного возраста. В игре ребенок учиться активно мыслить, что способствуют расширению кругозора и знаний об окружающем мире. В процессе игры совершенствуются основные движения, тренируется эмоционально – волевая сфера. Большое воспитательное значение имеют правила игры. Ведь они регулируют действия и поведение ребенка, их взаимоотношения, способствуют формированию воли, они обеспечивают условия, в рамках которых дошкольник не сможет не проявить воспитываемые у него качества. Например, в игре «Көкпар» (серый волк) пастух должен спасти своего ягненка, но только если волк его поймает, пока волк не выполнит свое игровое действие, дети выполняют свои игровые действия, но не убегают, а пастух не ловит волка. Игра требует внимания, выдержки сообразительности и ловкости, умения ориентироваться в пространстве, появления чувства коллективизма, слаженности действий, взаимопомощи.

В казахских народных играх много юмора, шуток, соревновательного задора. Движения точны и образны, сопровождаются неожиданными веселыми моментами или любимыми детьми присказками. Они сохраняют свою художественную прелесть, эстетическое значение и составляют ценнейший, неповторимый народный фольклор. Так, например, в игре «Ақ сүек» (белая кость) дети напевают перед началом:

Белая кость – знак счастья, ключ, лети до луны,

До белых снежных вершин!

Находчив и счастлив тот,

Кто тебя в миг найдет!

Ищите кость – найдите счастье скорей!

А найдет его тот, кто быстрее и ловчей!

Слова очень быстро запоминаются детьми и они их с удовольствием повторяют, ведь народный фольклор передается из поколения в поколение и никогда не стареет.

Основным условием успешного внедрения казахских народных игр в работу детского сада было и всегда будет желание, глубокое знание и обширное владение игровым репертуаром, а также методикой педагогического руководства детской игрой. Ведь не секрет, что только тот педагог кто творчески использует игру, может влиять на развитие детского коллектива, умело может регулировать интерес к игровым действиям, развивает воображение, добивается от воспитанников активного отношения к игре и правильное выполнения игровых действий.

В ходе игры воспитатель или инструктор по физической культуре привлекает внимание детей к содержанию, следит за правильным и точным выполнением движений и игровых действий, которые должны соответствовать правилам. Обращает внимание за дозировкой физической нагрузки, делает краткие указания, поддерживает и регулирует общее настроение в коллективе дошкольников и взаимоотношения играющих. Детей приучают ловко и стремительно действовать в создавшейся ситуации, добиваться достижения общей цели при этом испытывать эмоциональное и физическое удовольствие от процесса игры. Но главная задача педагога заключается в том, чтобы научить детей самостоятельно и с удовольствием играть.

Объясняя новую народную игру, где есть зачин, взрослому не следует предварительно разучивать с детьми текст, его нужно вводить в игру неожиданно. Такой прием доставит детям большое удовольствие и избавит от скучного заучивания. В игре дети

очень быстро и с большим удовольствием запоминают новые слова. В русских группах можно использовать ключевые фразы на казахском языке, объясняя их значение, а в группах с государственным языком обучения можно дублировать название и реплики персонажей, для использования билингвального компонента и погружения детей в игровую ситуацию.

Объяснение новой игры может проходить по-разному если это не сюжетная игра, то педагогу достаточно объяснить правила, задать несколько вопросов, чтобы понять, что дети усвоили правила. Основная часть времени — это конкретные игровые действия. В конце обязательно проанализировать деятельность детей уделить внимание тем, кто правильно выполнял правила игры, кто проявил положительные качества: смелость, ловкость, выдержку. Важно также не давать негативных характеристик действий детей в игре, не допускать отрицательных высказываний у детей к сверстникам. Здесь воспитатель должен проявить такт и сгладить конфликтную ситуацию в детском коллективе. В основном дети с удовольствием выполняют правила и игровые действия, если возникают конфликтные ситуации, ребенку можно предложить посмотреть за игрой детей, очень короткое время, чтобы дать понять, что это не наказание, а лишь помощь, а потом выполнять действия вместе с этим ребенком рядом или держа за руку. Обычно дети очень быстро исправляются и стараются получить заслуженную похвалу.

Сюжетную же народную игру, можно объяснять по-разному, показать предметы быта, которые используются в игре, дать понятие об истории возникновения, познакомить с персонажами. Иногда в начале ознакомления с игрой, ведущую роль на себя может взять педагог, чтобы детям на своем примере показать, действия водящего, отношения между играющими. Также роль педагога заключается в том, чтобы активизировать играющих, помочь малоактивным и стеснительным детям, может быть даже отклонить просьбу самоуверенного ребенка с целью показать ответственность роли водящего, от действий которого зависит вся игра и деятельность других играющих.

Подвижная игра в детском саду создает благоприятную и безопасную среду в образовательной деятельности дошкольной организации в целом. Переоценить роль игры трудно. Играя, дети учатся взаимодействовать, общаться, закрепляют навыки невербальной техники взаимодействия со сверстниками. Благоприятный психологический фон для усвоения традиций, быта, нравственных категорий, казахского народа, позволяет легко и непринужденно запоминать терминологию, усваивать человеческий опыт прошлых поколений. Национальные игры где веками отработаны действия играющих не несут в себе угрозы для жизни и развития ребенка. Инвентарь для национальной игры, поражает своей лаконичностью и разнообразием. Это может быть платок, кость, асик, аркан, казан, палочка, камешек. Учитывая реалии современной жизни и требованиям спортивного зала к оборудованию, можно заменить казан на обруч, камешек на поделку из папье-маше. Выбор игр и замена игрового оборудования полностью зависит от умений, навыков, воображения педагога. Главное педагогу необходимо помнить, что его задача, это научить детей играть активно и самостоятельно. Только в этом случае дети могут сами регулировать степень внимания и мышечного напряжения, приспосабливаться к изменяющимся условиям окружающей среды, находить выход из критического положения, быстро принимать решения и приводить его в исполнение, проявлять инициативу, т.е. дошкольники приобретают важные качества, необходимые в будущей жизни.

Работая с детьми, педагогу надо помнить, что впечатления детства глубоки и неизгладимы в памяти взрослого человека. Они создают фундамент для развития его нравственных категорий, и их дальнейшего проявления в жизни и творческой деятельности.

Литература:

1. Абушев А.Н. Особенности использования казахских национальных игр в процессе занятий со школьниками // Тезисы респ. науч.-практ. конф. - 2006. - № 4. - С. 9-10.
2. Тотенбаев Б. Казахские национальные игры. – Алматы, 1994.

НОВЫЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ТЕХНОЛОГИИ В ОБУЧЕНИИ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Сырбу Л.М.

КГУ «Средняя школа № 26», город Актобе, Республика Казахстан
syrbu68@list.ru

В настоящем мире в педагогическом образовании происходят большие изменения, которые охватывают практически все стороны учебного процесса. Чаще всего поднимается вопрос о применении современных педагогических технологий в обучении английского языка. Появляются новые приемы, методы и формы обучения, которые, в свою очередь, представляют не только различные технологии средства обмена и передачи информации, с помощью которых осуществляется учебный процесс, но и одну большую систему методов обучения, которые направлены на развитие коммуникативных знаний учащихся, улучшение навыков речи.

Основная задача обучения английского языка состоит в обучении практическому овладению английским языком, в формировании базисных знаний, то есть способности осуществлять иноязычное и интернациональное общение с носителями языка. Поиск новых педагогических технологий связан с нехваткой у учащихся мотивации к изучению английского языка. Очень часто положительная мотивация отсутствует, так как при изучении английского языка учащиеся сталкиваются с некоторыми трудностями и не усваивают материал в силу своих психологических особенностей. Опыт многолетней работы показывает, что использование различных, современных источников и средств провоцирует у учащихся интерес, повышает их мотивацию к учебе.

Педагогическая технология – это совокупность приемов, область педагогического знания, отражающего характеристики глубинных процессов педагогической деятельности, особенности их взаимодействия, управление которыми обеспечивает необходимую эффективность учебно-воспитательного процесса [1]. Применение современных педагогических технологий в процессе обучения английского языка позволяет учащимся воспроизводить учебные ситуации, помогает им дополнять традиционные методы обучения, способствует формированию основополагающих навыков иноязычного общения от осознания возможности выразить мысль на другом языке до самостоятельного решения коммуникативных задач, повышает желание, интерес учащихся к учёбе, заставляет по-новому взглянуть на изучаемые предметы, раскрывая, таким образом, их творческие и интеллектуальные возможности, таланты [4].

В настоящее время, такое понятие как, «СМАРТ» является главным назначением развития образовательных систем. Основным источником знаний, которого, является электронный, образовательный интернет-контент, технологическими операциями являются обеспечение обратной связи учителей и учащихся, обмен знаниями между ними. [2].

СМАРТ-образование обеспечивает высокий уровень обучения, который соответствует задачам и возможностям сегодняшнего мира, также позволит молодежи приспособиться в условиях меняющейся, неустойчивой среды, обеспечит переход от книжного контента к активному с помощью единого общего хранилища учебных материалов при наличии аналитической системы поиска. Качество учебных материалов в хранилище должно постоянно контролироваться за счет внедрения различных материалов и работать в единой нити с системами управления учебным процессом. Рассматривая инновационные, актуальные технологии, следует подробно остановиться на использовании Интернет-ресурсами в обучении английского языка. В новом мире возможности использования онлайн-ресурсов громадны.

С помощью веб-ресурсов можно осуществлять следующие задачи:

- включать материалы сети при планировании урока;
- осуществлять самостоятельный поиск информации учащимися в рамках работы над проектом;

- организовать и развивать умения и навыки чтения, используя материалы из сети любой степени сложности;
- улучшать навыки аудирования на основе звуковых текстов сети онлайн-ресурсов;
- пополнять словарный запас лексикой, сокращениями современного английского языка;
- изучать культуру того или иного языка [3].

В настоящий момент существует большое количество сайтов, посвященных самостоятельному изучению английского языка. При помощи таких сайтов можно найти готовые уроки преподавателей английского языка, с носителями языка, упражнения, аудиозаписи, непонятные для учащегося грамматические пояснения. Так, например, на своих уроках английского языка в своей работе со студентами я активно использую сайт «EnglishwithLucy» Как правило, этот сайт очень полезен как при самостоятельной работе, так и групповой. Он представляет собой бесплатный курс английского языка, который подходит как для начинающих, так и для продвинутых пользователей. Сайт предлагает большой выбор аудиотекстов, видеороликов, имеющих разные уровни сложности. Данным материалом могут пользоваться на своих уроках как школьники, так и учителя. Преимущество сайта в том, что он прост и удобен в работе, поэтому является одной из лучших платформ для изучения языка. Чтобы заинтересовать слушателя, здесь предлагаются знаменитые ток-шоу, мультфильмы, различные музыкальные клипы, увлекательные ролики со скрытым смыслом, увлекательные диалоги и т. п. С помощью упражнений, которые также имеются на этом сайте, можно проверить свои знания по грамматике и лексике английского языка, выявить свои слабые стороны. Хочется привести примеры работы с аудиотекстами с сайтов «EnglishwithLucy», «Grammar cookie» которым мы пользуемся часто для выполнения различных заданий по английскому языку. Запись многих текстов длится всего 1,5- 2 минуты и это способствует тому, что слушатель не устает за это время, внимание его не рассеивается и не пропадает интерес. Одна из грамматических тем называется «Passive Voice». В начале записи автор предлагает инструкцию, что необходимо выполнить слушателям, затем предлагается посмотреть ряд мультфильмов с объяснением переводов предложений с Active Voice into Passive. Сначала работа проводится в индивидуальной форме. Каждый слушает самостоятельно. Так как показывает опыт, при коллективном прослушивании возникают различные трудности. При прослушивании обучающиеся делают пометки. Запись разрешается слушать 2-3 раза. При первом прослушивании необходимо постараться понять общий смысл текста. При втором прослушивании записывают: Как образуется Passive Voice, если учащиеся не до конца понятно, можно прослушать еще раз. Далее выполняется работа в парах. Таким образом, формируется умение работать в парах, что способствует развитию диалогической речи. Но на этом сайте есть и длинные аудиозаписи от 11 до 15 минут, которые лучше всего слушать во внеаудиторное время, например, дома. Работа во внеаудиторное время формирует навык самостоятельной работы. Например, по теме «Учимся в школе», речь диктора в данном аудиотексте очень быстрая. Но тема очень полезная и имеет практическую ценность для учащихся, потому что диктор дает советы по учебе: «Как подготовиться к экзаменам?», «Как пользоваться электронной библиотекой?», «Откуда искать материал?» и т. п. Так как учащиеся обычно выполняют эту работу дома, они могут слушать тексты много раз до тех пор, пока не поймут и не извлекут необходимую информацию. Обычно каждый получает индивидуальное задание для проверки понимания после прослушивания. Задания могут быть такого рода как, подготовить частные вопросы, правильные и неправильные высказывания, распечатать текст с ошибками или же текст с пропусками, поэтому ученик должен слушать аудиотекст внимательно и записывать каждое слово, чтобы не пропустить важное. Преимущество работы в данных сайтах, в том, что учитель может давать тексты легких до сложных.

Много лет назад не было возможности представить слушать носителя языка в режиме реального времени, но сегодня благодаря новым инновационным технологиям нам предоставлена эта возможность, что делает учение иностранного языка в разы проще и намного интереснее. Таким образом, в настоящее время невозможно представить учебный

процесс без использования инновационных педагогических технологий. Такие технологии основательно обосновываются в современной системе образования.

На сегодняшний день, учитель английского языка имеет массу возможностей, проводить интересные, познавательные занятия. Эти возможности способствуют более активной деятельности учащихся. По сравнению с традиционным методом обучения, новые внедрения в обучение неизбежно меняют роль педагога. Ее задачей становится – увеличение самостоятельной работы учащихся, поддержка в развитии личности. Такое обучение позволяет повысить мотивацию к обучению, значительно повышает интерес к учёбе, а также даёт хорошие результаты по формированию коммуникативных навыков по сравнению с традиционной методикой.

Литература:

1. Назарова Н. Б., Мохова О. Л. Новые информационные технологии в обучении иностранным языкам // Современные проблемы науки и образования. - 2016. - № 3.
2. Применение SMART-технологий в образовательном процессе «Образование без границ».
3. Саркисян А. В. Использование Интернет-ресурсов на уроке иностранного языка [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://nsportal.ru/shkola/inostrannye?42yazyki/library/2016/02/23/ispolzovanie-internet-resursov-na-uroke-inostrannogo>
4. Кизлякова Е. С. Внедрение новейших информационных технологий в обучении иностранным языкам. С.-П., 2010, 11 с

ӘОЖ 373.24

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫ ҚАҒАЗ ПЛАСТИКАСЫ АРҚЫЛЫ ҚАЗАҚТЫҢ ҰЛТТЫҚ ОЮ-ӨРНЕКТЕРІМЕН ТАНЫСТЫРУ

Толеуханова А.У.

Ақниет» бөбекжайы КМҚК Қарағанды қ., Қазақстан Республикасы
aknietkr@mail.ru

Қазіргі таңда өскелең ұрпақтың елдің ертеңі болар озық ойлы ел тірегі болар азамат болып өсуі үшін, біздер педагогтар қауымы қашанда ізденісте болуымыз қажет. Жан-жақты дамыған, елінің мәдениеті мен өнерін бойына сіңірген өрендерді тәрбиелеуді балабақша қабырғасынан бастауымыз қажет.

Осы негізде, балалардың шығармашылық қабілетін дамытуға негіз болатын сүйікті іс-әрекеттерінің бірегейі қағаз пластикасы десек қателеспейміз.

Жоспарланған ҰІӨ кестесінен тыс күннің екінші жартысында балаларды қағаз пластикасы арқылы ұлттық өнеріміздің басты белгілерінің бірі ұлттық ою өрнектерімізбен таныстыру бойынша әдістемелік ұсынымды ұсынамыз.

Мақсаты:

• Қағаз пластикасы арқылы мектепке дейінгі балаларды қазақтың ұлттық ою-өрнектерімен таныстыру.

Міндеттері:

- Қағаздың қасиеттерімен таныстыру.
- Қазақтың ою-өрнектерімен таныстыру.
- Эстетикалық қабылдауын, көркемдік шығармашылық қабілетін дамыту.
- Балаларды қағаз пластикасына деген қызығушылығын ояту.
- Ұсақ қол моторикасын, кеңістікті бағдарлауын дамыту.

Өзектілігі мен ерекшелігі – қағаз пластикасы арқылы балаларды қазақтың ою-өрнектеріне ерте жастан қызығушылығын арттыру.

Күтілетін нәтиже:

- балалардың шығармашылық қабілеті қағаз пластикасы арқылы дамиды.
- Қазақ халқының ою-өрнектерімен танысады;

- Ұлттық қолөнерге деген танымдық қызығушылығы артады;
- шығармашылық білігі мен эстетикалық талғамы қалыптасады;
- ұсақ қол моторикасын дамиды.

Жүзеге асыру арқылы балалардың бейнелеу өнеріне әсемдік әлеміне деген деген белсенді қызығушылығы дамытуға болады. Мектеп жасына дейінгі балалар қолмен ұстап сезініп, көзді қуантар бейнелеу өнерінің түрлеріне үлкен қызығушылық танытады.

Мектеп жасына дейінгі балаларды қолөнеріміздің алтын діңгегі ою-өрнектермен таныстыруда жапсырудың дәстүрден тыс формаларының бірегейі умаждалған қағаз домалақтармен көлемді жапсыру әдісін қолдану балалардың шығармашылыққа деген үлкен қызығушылығын тудырады.

Қағаз домалақтарды майлық, гофра, газет, журнал, түрлі-түсті қағаздардан әзірлеу балалардың тактильдік сезімін, ұсақ қол моторикасын, түстер үндестігін тану білігін дамытады. Мектеп жасына дейінгі балалар қағаздың өзіне тән ерекшеліктерін айыра алады. Баланың жапсыру білігін, шығармашылыққа деген құштарлығын, ұлттық ою-өрнектерге деген қызығушылығын қалыптастыруды ортаңғы топтан бастауымыз қажет.

Ұлттық ою-өрнектерімізді жастайынан көріп, тәжірибеде пайдаланған өрен ғана келешекте мектепте, қоғамдық өмірде ұлтымыздың қолөнерінің үлкен жаңашыры бола алады. Ұлтымыздың ертеңі жеткіншектеріміздің бабалар мұрасы ою-өрнектерімізбен таныстыру әліппесін бастарда, педагогтар қауымы балалардың жас ерекшелігін ескеруі қажет. Мектеп жасына дейінгі балалардың танымдық құзіреттілігіне сай ою-өрнектердің қарапайым түрін іріктеп алуы қажет.

Ою-өрнектердің геометриялық, өсімдік және жануарлар әлемінен алған элементтерін қолдану баланың жан дүниесіне жақын болғандықтан, олардың қызығушылығын арттырады.

Халқымыздың ұлы жәдігері ою-өрнектерімізді бала танымына сіңіре отырып, оның қолдану аясы ұлттық ыдыстарымыз, тұрмыстық заттарымызбен ұлттық киімдеріміз жайлы олардың білімі мен білігін ұштап қалыптастырамыз.

Аталмыш жұмыс балалардың шығармашылық қабілетінің ашылуына, қиялын дамытуға, кеңістікті бағдарлауына, әсемдікті сезінуіне, есте сақтауын, ұсақ қол моторикасы мен, түстерді сезініп, композиция жасау біліктерін жетілдіреді. Балалар тарапынан көрінген кішігірім талпыныстың өзі қағаз пластикасының осы түрінің қайталанбас орындалуымен тартымды.

Балалардың жыл соңында бағдарламаны игеруі олардың қағазбен жұмыстың ұсақтап жырту, умаждау, дөңгелету сынды түрлі тәсілдерін меңгеру білігін, үлгі бойынша өзінің шығармашылық жұмыстарын тудыруына негіз болады.

Ұжымдық жұмыстар жасай отырып, мектеп жасына дейінгі балалар жолдастарына деген мейірімді қарым-қатынасқа, қоғамдық пайдалы жұмыстың қажеттілігін түсінуіне сеп болады.

Әдебиеттер:

1. Парамонова Л.А. Бумажная пластика № Конструирование для детей 2-7 лет.- М., 2002.

ӘОЖ 372.851

ЖАРАТЫЛЫСТАНУ ПӘНДЕРІНДЕ МАТЕМАТИКАЛЫҚ АМАЛДАР МЕН ӘДІСТЕРДІ ҚОЛДАНЫП ЕСЕПТЕР ШЫҒАРУ

Тыныбекова А.И., Маханбетқалиев З.М.

Ақтөбе қаласы, І.Есенберлин атындағы №15 орта мектеп КММ

tynybekova-@inbox.ru, makhanbetkaliyev11@mail.ru

Математиканың жалпы білім берудегі құндылығы, оның ғылыми теориялық ізденістерімен бірге практикалық қолданыстарының да ауқымының кендігінен-ақ белгілі. Жаратылыстану пәндерінде химия-биология, география, физика пәндерінде есептер шығару

барысында математикалық әдіс-тәсілдер тақырыптағы есеперге сай қолданылады. Математикалық амалдарды химия мен физика саласында есептер мен жаттығулар химиялық заңдар мен құбылыстардың сандық жағын жете түсінуге, теориялық білімді баянды етуге, оқушылардың ой-өрісінің кеңеюіне жәрдемін тигізеді. Есептерді үздіксіз шығарып жаттығу оқушылардың өздігінен дербес жұмыс істеуге, бастаған ісін ақырына дейін жеткізбей тынбайтын табандылыққа үйретеді. Сонымен қатар, химиялық есептер мен жаттығулар-оқушылардың білім сапасын анықтаудың негізгі құралдарының бірі болып табылады.

Бейорганикалық химияның теориялық негіздерінде есептер шығару жолдары:

Химия есептері сандық және эксперименттік есептер болып екіге жіктеледі. Эксперимент есептері химиялық қосылыстар мен құбылыстардың сапалық жағын қамтиды. Сан есептерінде химиялық материалдарға негізделген сандық мәліметтері болады, сондықтан оларды шығару үшін, математикалық амалдарды жүзеге асыру керек. Химия есептерінің математикалық есептерден айырмасы-сандық мәліметтер есептің шарытында толық берілмеуі мүмкін, оларды түгендеу үшін химиялық білім керек.

Сан есептерін ойдағыдай шешу үшін оқушының белгілі дәрежеде химиялық және математикалық даярлығы болу керек. Мұны мұғалім оқушыларға арналан есептерді іріктегенде әрдайым есте ұстағаны жөн. Химияның сан есептері мазмұнына қарай бірнеше түрге бөлінеді.

1. Тәжірибе мәліметтеріне және химиялық заңдарға негізделген есептеулер (құрам тұрақтылық заңы, масса сақталу заңы, эквивалент заңы)
2. Газ заңдарымен байланысты есептер (молекулалық салмақты табу, қалыпты жағдайда газдың көлемін және массасын табу т.б.).
3. Химиялық формуланы табу және құру есептері.
4. Химиялық формулалар бойынша есептеулер.
5. Химиялық теңдеулер бойынша есептеулер.
6. Ерітінділермен байланысты есептеулер.

Математикалық амалдарына қарай химия есептерін шығарудың әдістері бірнешеге бөлінеді: пропорция құру әдісі, бірге келтіру тәсілі, алгебралық тәсілдер, дайын формуланы қолдану, алгоритім қолдану және графикалық тәсілдер. Қандай болмасын химиялық есепті шығару оның мазмұнына жан-жақты талдау жасаудан, берілген шамалар арасындағы тәуелділікті ашудан басталады. Талдау нәтижесінде есептің түрі, соған лайық шығару әдісі белгіленеді.

Пропорция құру әдісі стехиометриялық заңдылықтарға толық сәйкес келеді. Бірге келтіру тәсілдері-пропорция құру тәсіліне ұқсас, бірақ одан гөрі есепті шығару жолы қысқа, ықшамды болып келеді. Бірге келтіру тәсілін қолданғанда, заттың берілген мөлшеріндегі өлшем бірлігінің шамасын немесе осыған керісінше берілген өлшем бірлігінің шамасын-заттың мөлшерін табады.

Алгебралық тәсіл. Бұл тәсіл химия есептерін шешуде арифметикалық тәсілдер тиімсіз болған жағдайда қолданылады. Ерітінділердің концентрациясы, заттардың қоспалары қатысатын реакциялар және изотоптармен байланысты есептерді алгебралық тәсілмен шығарған жөн.

«Крест әдісі» ойға алынған квадратты екі диагональ түзулер (крест) арқылы бөлеміз. Диагональдың қиылысқан түйініне араластырғанда пайда болған заттың массалық үлесін. Квадраттың сол жақ бұрыштарына араластыратын заттардың массалық үлестерін жазамыз. Ал квадраттың оң жақ бұрыштарына (немесе диагональдардың қарама-қарсы жақтарына) диагональдың бойында орналасқан сандардың айырымын жазамыз. Одан әрі пропорцияға салғанымызға көз жеткізіп отырсыздар. Осылайша есепті жеңіл жолмен шығарамыз.

Берілгені: $D(O_3+O_2)/O_2=1,05$.	шешуі: $D(O_3)/O_2=1,5$ $D(O_2)/O_2=1$. <div style="display: flex; align-items: center; justify-content: center; margin: 10px 0;"> <div style="text-align: center;"> $O_3 \ 1,5$ \diagdown \diagup $O_2 \ 1$ </div> <div style="margin: 0 10px;"> $\left. \begin{array}{l} \diagup \\ \diagdown \end{array} \right\} 1,05$ </div> <div style="text-align: center;"> $0,5$ $\frac{0,5+0,45=0,95}{0,95}$ $0,45$ $\frac{0,45}{0,95}$ $0,5$ </div> </div> $x\%$ $x=0,5 \cdot 100\% : 0,95 = 52,63\% (O_3)$ 100% $x=0,45 \cdot 100\% : 0,95 = 47,3\% (O_2)$ x
т/к: $\varphi \varphi(O_3, O_2)-?$	жауабы: $\varphi = 52,63\% (O_3)$ $\varphi = 47,3\%$ (O_2)

Биология пәнінде 8-класта «Қан топтары», «Өкпе жұмысының көрсеткіші» тақырыбында пропорция әдісі қолданылады. 9 класта биология пәнінен «Жасушаның сызықтық ұлғаюын есептеу» тақырыбын өткенде СИ жүйесі қолданылады. Осы жүйеге сәйкес негізгі 7 бірлікті: метр, килограмм, секунд, ампер, кельвин, моль мен канделланы бөліп көрсетеді. [9]

Ауыстыру коэффициенттерін қолдануды анықтау:

1 нанометр = 10^{-7} сантиметр немесе $1 \text{ нм} = 10^{-7} \text{ см}$.

1 нанометр = 10^{-6} миллиметр немесе $1 \text{ нм} = 10^{-6} \text{ мм}$.

9 класта биология пәнінен Популяцияның өсуі, өсудің қисық сызығы тақырыбын өткен кезде оқушыларға экспоненциалды өсімді түсіндіреміз. Бұл түсінік тек биологияда емес, банк саласында да, математикада қолданылады. Бұл - әрбір келесі сан өзінен-өзі көбейтетін геометриялық прогрессияның бір формасы.

Мысалы: $2 \times 2 = 4 \rightarrow 4 \times 4 = 16 \times 16 = 256 \rightarrow 256 \times 256 = 65\ 636 \rightarrow 65\ 636 \times 65\ 636 = 4\ 294\ 967\ 296$

Осылай график тұрғызуда геометриялық прогрессияны қолдамамыз.

10 класта биология пәнінен Нәруыздар, ДНҚ молекуласының құрылысы тақырыптарына есептер шығаруда да пропорция әдісі кеңінен қолданылады.

Биологиялық есепер: Адам денесінің салмағының 17% ақуыз құрайды. Ақуыз құрамындағы заттың көлемі 16%. 70 кг салмақтағы адам ағасындағы ақуыз. Құрамындағы азоттың үлесі қанша?

Берілгені: $m(\text{дене}) = 70 \text{ кг}$ ақуыздың саны $= 17\%$ ақуыздың құрамындағы азоттың салмағы = 16% $m(N) = ?$	Шешуі: 1) Адам ағзасында қанша мөлшерде ақуыз болады? $m = 70 \text{ кг} \times 0,17 = 11,9 \text{ кг}$ 2) $m(N_2) = 11,9 \text{ кг} \times 0,16 = 1,90 \text{ кг}$
---	--

2 есеп

100 г қан плазмасында ион түрінде 350 мл хлор болады. Қан плазмасы қан салмағының 55% құрайды. 70 кг адам қанының құрамында қанша хлор кездеседі?

Берілгені: $m = 70 \text{ кг}$ қан мөлшері = 8% плазма мөлшері = 55% (қан салмағының) $C(Cl) = 350 \text{ мл} / 100 \text{ г}$	Шешуі: 1) $m(\text{қан}) = 70 \text{ кг} \times 0,08 = 5,6 \text{ кг}$ 2) $m(\text{плазма}) = 5,6 \text{ кг} \times 0,55 = 3,08 = 3080 \text{ гр}$ 3) $100 \text{ г} \frac{350 \text{ мг}}{350 \text{ мг}}$ $3080 \text{ г} \frac{350 \text{ мг}}{350 \text{ мг}} m(Cl)$ $3080 \text{ г} \times 350 \text{ мг}$ $m(Cl) = 10780 \text{ мг} = 10,78 \text{ г}$
---	---

плазмада $m(\text{Cl}) = ?$	100 г
--------------------------------	-------

Жауабы: Адам қанының плазмасында 10,78 г хлор ионы кездеседі.

География пәнінің мазмұнда мынадай сипаттағы есептер жиі кездеседі: материктің көлемін анықтау, профиль түсіру, картографиялық проекция, өзен желігі, жылдық жауын-шашын мөлшері, су шығыны, ағыс жылдамдығы, ұзындығы, қоректенуі, Ылғандану коэффициенті, өзен еңістігі, халықтың тығыздығы, демографиялық есептеулер, экономикалық даму деңгейі, ауыл шаруашылығына жарамды жер қоры, халықтар тығыздығы, миграция ағымы, халықтың өсімі, жүк айналымы, түрлі диаграммалар және т.б. Математиканың географиямен байланысына келсек, қалалардың ара қашықтығын анықтағанда масштаб, қолда бар карталар есепке алынады, қарапайым математикалық есептеулер арқылы қажетті деректерді алуға болады. География пәнінде математикалық амалдар қолданылады:

№1 есеп. Тау етегіндегі ауа температурасы $+18^{\circ}\text{C}$, ал шыңында -6°C . Таудың биіктігін анықтаңыз. Шешуі: $+18^{\circ}\text{C} - (-6^{\circ}\text{C}) = 24^{\circ}\text{C}$

$24^{\circ}\text{C} : 6^{\circ}\text{C} = 4 \cdot 1000 = 4000$ Жауабы: таудың биіктігі 4000 м немесе 4 км

№2 есеп. Кемеден жіберілген эхолот дыбысы теңіз түбіне 3 минутта жетіп, қайтып келсе, теңіздің тереңдігі қанша?

Шешуі: 1500 м/с - эхолоттың жылдамдығы

$1500 \times 3 = 4500 \text{ м}$

$4500 : 2 = 2250 \text{ м}$ теңіздің тереңдігі.

Әдебиеттер:

1. Ә.Е. Темірболатова. Есептер мен жаттығулар жинағы. 8-сыныбына арналған оқу құралы. Алматы «Мектеп» 2004ж.

2. Ә.Е. Темірболатова. Есептер мен жаттығулар жинағы. 9-сыныбына арналған оқу құралы. Алматы «Мектеп» 2009ж.

3. Қ. Бекішев. Шығарылған химия есептері. 8-11 класс Алматы «Білім» 2002 ж.

4. М.Б. Усманова. Химия. Сандық есептер шығару әдістемесі. 8-11 сынып. Алматы, 2004 жыл.

5. География және табиғат. Республикалық әдістемелік журнал 2003-2007 жыл

6. Биология анықтамалығы. Республикалық әдістемелік журнал. 2003-2008ж.

7. Химия мектепте. Әдістемелік журнал. 2003-2007 жыл

8. Химия Қазақстан мектебінде. Әдістемелік журнал. 2006-2007 жыл.

УДК 37.034

РАЗВИТИЕ ДУХОВНО-ПРАВСТВЕННОЙ ЛИЧНОСТИ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ ОБЩЕСТВА

Узакбаева Р.У.

ГУ «Отдел образования города Караганды»,

КГУ «Школа-интернат имени М. Мамыраева», город Караганда, Республика Казахстан,
begai-uru@mail.ru

Сегодня каждая образовательная организация имеет возможность самостоятельно построить модель цифровой образовательной среды с учетом своих потребностей и возможностей, потенциала кадровых и управленческих ресурсов. Вместе со всеми негативными явлениями пандемии коронавируса и глобальных перемен общество испытывает духовный кризис. В условиях переоценки ценностей и смены идеалов проблема воспитания духовно-нравственных качеств личности становится одной из

приоритетных.

В период школы и другие образовательные организации вовлечены в процесс создания своей цифровой среды.

Современная педагогическая энциклопедия рассматривает информатизацию образования как комплекс социально-педагогических преобразований, связанных с комплексными продуктами, средствами и технологиями и удовлетворениями. Внедрение в учебные заведения информационных средств, основанных на микропроцессорных технологиях, а также информационных продуктов и педагогических технологий, основанных на этих инструментах.

Организации образования всех уровней и направлений оснащены компьютерной техникой, учителя, преподаватели и педагоги прошли подготовку и переподготовку по использованию информационных технологий (ИТ) в учебном процессе и даже получили значительный практический опыт их применения.

Цифровые технологии-это не только инструмент, но и новая среда обитания человека. Дети разного возраста быстро адаптируются к цифровой среде, формируют первоначальные навыки поиска информации и общения и превращают их в коммуникативные и личностные компетенции. Цифровизация образования поднимает множество вопросов, и одна из них напрямую связана с духовно-нравственным совершенствованием молодого поколения.

Кроме того, цифровые источники информации содержат факторы, негативно влияющие на духовно-нравственное развитие личности, биологическое, физиологическое развитие. Например, источники негативной информации; ускорение поставленных задач; раннее начало полового созревания и позднее начало социального созревания; увеличение продолжительности периода обучения; узость сферы ответственности за самостоятельные интересующие дела; невмешательство в продуктивную предметную деятельность и труд [1].

В силу своих физиологических и психических особенностей дети и подростки до сих пор не осознают необходимости информационной культуры для своего личностного развития и плодотворной жизни в обществе, не умеют задавать вопросы, удовлетворяющие их информационным потребностям, оптимально критически относиться к полученной информации с точки зрения ее содержания и источников, выявлять важные и вторичные аспекты информации, добиваться возможности эффективного использования полученной информации в теоретических и практических целях и т.

Главной проблемой здесь считается окружение детей в обществе, снижение личных отношений, контактов с ребенком со стороны родителей. Если для сферы знаний обучающихся это не проблема, то для сферы их духовно-нравственного развития и становления такая ситуация становится основой для формирования деструктивных явлений, которые дают основание говорить о проблеме цифровой личности. Поскольку это одна из актуальных проблем в цифровом образовании, область педагогики постоянно решает проблемы, которые противоречат исследованиям.

Актуальная проблема образования на новом этапе-нравственно-духовное воспитание подрастающего поколения. Обретение ценных качеств, формирование духовно богатого человека должно начинаться с момента его рождения. Не зря в народе говорят: «чтобы дерево росло прямо, ему можно помочь во время рассады, а когда есть большое дерево, его нельзя исправить». Поэтому семья и педагоги играют решающую роль в воспитании у ребенка уверенности в себе, прививая ему с раннего возраста добродетели, доброту, милосердие, то есть нравственные ценности. Духовно-нравственное воспитание-это двусторонний процесс. С одной стороны, она проявляется в поступках, чувствах и отношениях взрослых, родителей, педагогов, включающих в себя активное влияние на детей, с другой-активность воспитанников. Поэтому, реализуя определенное содержание, используя различные методы нравственного воздействия, педагог должен тщательно анализировать результаты проделанной работы, достижения своих воспитанников.

Духовно-нравственное воспитание-это нормы правильных умений и навыков поведения, формирующие устойчивость культуры общения в организации. Степень

нравственного сознания индивида определяет его поведение и поступки.

Формирование сознания начинается с того, что ребенок, прежде чем идти в школу, формирует первые представления об обществе, взаимоотношения близких людей. Наш народ с давних времен ценил, что в воспитании ребенка хороших нравственных качеств, культуры велико влияние общения с воспитанным человеком.

Нравственность-это духовное богатство человека, новый шаг в эпоху духовности, которая делает будущее поколение колыбелью добра. Результатом нравственного воспитания является человеческое воспитание [2].

Она формируется в качествах, взаимоотношениях личности с общественно ценными качествами. Нравственность характеризуется поведением, поступками, отношениями, отношениями людей, так как она является одной из главных черт общественного сознания.

Тема нравственности-вечная. Он никогда не собирался стареть. Привитие нравственных качеств подрастающему поколению-главная задача родителей и педагогов. Нравственность-это благородные качества, присущие каждому человеку. Источник нравственности-в народе, семье, их искусстве, обычаях. Каждый человек впитывает в себя человечность из повседневной жизни, из окружающей его природы.

Выдающийся педагог В. Сухомлинский отмечает, что «если мы можем дать ребенку радость и счастье, он может стать таким, какой он есть». Поэтому, если мы дадим ученику всестороннее глубокое знание и сможем постоянно прививать в его сердце благородные нравственные качества, то завтрашний гражданин, несомненно, будет способствовать формированию у личности самосознания, осознания своего окружения.

Величайшая цель, стоящий перед человечеством во все времена, — это воспитание здорового, сознательного поколения, продолжающего свое дело, свою жизнь. Воспитание поколения-воспитание будущего общества. И мы обязаны своим долгом перед обществом — воспитать в нем будущих обладателей общества всесторонне зрелыми, интеллектуальными, передовыми культурно — научными кругами.

Ответственность родителей за будущее воспитание продолжается из поколения в поколение. «То, что птенец видит в гнезде, то, что он видит в полете.» -это большой урок для ребенка, который родители выполняют каждый день. Все мы знаем, что маленькие дети говорят то, что говорят взрослые, хотят делать то, что делают. То, что ребенок видит дома, то, что он слышит от близких-для него самое большое моральное воспитание, а значит, человек, стремящийся к добру и занимающийся приятными делами, будет иметь много знаний и знаний для окружающих.

Подрастающее поколение получает воспитание, нравственные качества не от взрослых, воспитателей путем пропаганды, а только в отношении истинного видения, чувства. Формирование общечеловеческих ценностей в личности осуществляется в этом направлении, и должно быть воспитано таким образом, чтобы оно позволяло познавать себя, определять свою ориентацию. Известно, что в семье формируется основа хороших нравственных качеств. Нравственные качества сочетаются с добродетелью. Главной задачей является воспитание трудолюбия у детей, особенно имеющих устойчивое желание трудиться и проявляющих себя в умении трудиться. Через любовь к культуре, истории, искусству своего народа формируется настоящий культурный гражданин, который уважительно относится к языку и культуре, традициям и обычаям других народов. В социальной жизни казахского народа уважение к старшим стало национальной традицией. От каждого человека требуется не нарушать традиции уважения и почитания старшего в семье, детском саду, общественных местах.

Народная педагогика включает в себя колыбельные, мудрые пословицы, загадки, сказки, игры, основы воспитания и воспитания, которые пробуждают чувства ребенка под музыку матери. Таким образом, ключ к нравственному воспитанию-в народной педагогике.

Литература:

1. Тургунбаева Б. А. Развитие творческого потенциала учителя в условиях повышения квалификации.: теория и практика. – Алматы, 2005.
2. Баймуратова Б. Подготовка ребенка в семье к школе. – Алматы, 2000

КЕЙБІР ПЛАТФОРМАЛАРДЫҢ ОҚУ ПРОЦЕСІНДЕ ҚОЛДАНУ ТИІМДІЛІГІ

Уразтаева М.К.

Ақтөбе гуманитарлық колледжі, Ақтөбе қ., Қазақстан Республикасы

brilliant_333@list.ru

Жаңа технология – сапалы білім кешілі. «Халық пен халықты теңестіретін -білім» - деп Мұхтар Әуезов айтқандай, білім бәсекесіне бейім шәкірт тәрбиелеу – біздің өмірлік мақсатымыз. Қазіргі жас ұрпақтың саналы да сапалы білім алуының бірден -бір шарты – оқу орындарындағы білім беру процесіне жаңа технологияларды енгізу екендігі сөзсіз түсінікті. Сондықтан, ғылыми-техникалық прогрестен қалыспай, жаңа инновацияларды дер кезінде қабылдап, өңдеп, нәтижелі пайдалана білу – әрбір оқытушының негізгі міндеті болып табылады.

Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар құралдары дегеніміз - ақпаратты таратудың жаңа құралдары мен жүйелері, ақпаратты жинақтау мен олардың қорын жасау, сақтау мен өңдеу, оларды жан-жақты тарату, программалық-аппарттық және техникалық құралдар мен құрылымдар.

Білім беру саласындағы көп қолданыста жүрген ақпараттық-коммуникациялық технологиялар (АКТ) құралдары: интерактивті тақта, мультимедия, интернет желісі, электрондық оқулық.

Оқытушы үшін ең негізгі мақсат – өзінің әр сабағын түсінікті, тартымды, тиімді етіп өткізу. Оны жүзеге асырудың бір жолы - сабақта ақпараттық- коммуникациялық технологияларды қолдану. Оқыту процесі барысында АКТ-ның бірі интерактивті тақтаның көмегімен сабақта анимациялық форматта берілген есептер арқылы білім алушылардың математика пәніне қызығушылығын арттыруға болады. АКТ құралдарын сабақта қолдану бір жағынан білім алушыларға жаңа материалды (иллюстрация, фотосуреттер, дидактикалық материалдар, т.с.с.) көрнекті түрде көрсету құралы болса, екінші жағынан, оқытушыларға осы материалды және оны қолдану арқылы сабақты меңгерту процесін жеңілдетеді. Сонымен қатар бір сарынды өтілетін сабақтарға ақпараттық технологиялар арқылы келген тағы бір өзгеріс болып отыр. Интернет кеңістігі арқылы оқытушылар мен білім алушыларға арналған түрлі қашықтан өтетін олимпиадалар мен интеллектуалды ойындарға қатысуға болады. Бұл өз кезегінде білім алушылардың бойында бәсекелестікке қабілеттілікті арттырып, өзіне деген сенім тудырады.

Мен өз сабақтарымда АКТ-ны жиі қолдануға тырысамын. Атап айтсақ, Nearpod, Mentimeter, Prezi.com, Learningapps, Google forms, PearDeck, Telegram Bot, WordWall, Umaigra, Quizizz, Kahoot, Canva.com, Padlet, Wizer.me, Google classroom, Flippity, Slidesgo, Emaze. Бұл платформаларды қолданудың тиімділігі оқытушыда немесе білім алушыларда интернетке ноутбук, смартфон немесе басқа да гаджет болуы керек.

Осы платформалардың мүмкіндіктерін сабақта қолдана отырып, оны әр түрлі етіп түрлендіріп өткізуге болады. Бұл платформалардың мүмкіндіктері өте көп. Мысалы, *Kahoot* арқылы көптеген тест тапсырмаларын сурет, видео қойып жасауға болады. Онымен тест тапсырмасын құрастырып, тест өткізу үшін интернетке қосылу керек. Бұл сервис арқылы сондай-ақ сайыс өткізуге болады. Мысалы оқытушы компьютері арқылы бір мезетте бір тесті әртүрлі гаджеттермен қатыстыра аласыз. Ыңғайлысы тегін маркеттерде андроид пен айос үшін арнайы (*kahoot*) деген тегін қосымшаларды жүктеп алуға болады. *Nearpod* – бұл тегін презентация және бағалау ұралы. Қолдану тұжырымдамасы қарапайым. Мұнда викториналар, сауалнамалар, бейнелер, суреттер, сурет тақталары, веб мазмұн және т.б. қамтитын презентациялар жасауға болады (*Power Points* сияқты). Бұл бағдарлама пәнге немесе оқу деңгейіне қарамастан кез келген аудиторияда жұмыс жасайды. Сонымен қатар *Nearpod* жеке білім алушыларды және сынып (топ) үлгерімін стандарттар бойынша тез, әрі оңай бағалауға мүмкіндік береді, бұл бірден оқытушыға ақпарат береді. Мұнда студенттердің іс- әрекеттерін бақылауға болады, оқытушы

тапсырманың аяқталуын көре алады. *Prezi.com* — бұл веб-сервис, осы веб-сервистің көмегімен сызықтық емес құрылыммен мультимедиялық интерактивті презентацияларды құруға болады. Презентацияларды құру барысында дигараммалар қолдану үшін дайын дигараммалар үлгілері ұсынылады. Фреймдер орнату менюінің көмегімен презентациялық беттерді құрылымға бөлуге, мазмұны жағынан, логикалық құрылымы бойынша топтастыруға, материалға аудио, видео, сурет, диаграмма, Power Point материалын қоюға болады. *Learningapps.org* қызметінің аннотациясы – әртүрлі пәндер бойынша интерактивті оқу құралдарын жасауға арналған қызмет. Мұнда шығармашыл мұғалімдерге де, дарынды оқушыларға да мүмкіндік бар. Сервисте басқатырғыштар құру мүмкіндігі бар, оның бөліктерінде сұрақтарыңызға жауаптар бар. *Wordwall* интерактивті және баспа материалдарын жасауға арналған көп функциялы құрал болып табылады. Ресурс оқытушыларға әртүрлі пәндер бойынша дайындық үшін көптеген интерактивті жаттығулар мен тренажерлерді пайдалануға мүмкіндік береді. Аталған платформаларды оқу процесінде қолдану білім алушылардың ақпаратпен жұмыс жасау іскерлігін қалыптастыру арқылы коммуникативтік қабілеттерін, ақыл-ойын, танымдық және шығармашылық қабілеттерін дамытуға, алған білімдерін практикалық іс-әрекетте қолдануға үйретуге мүмкіндік береді.

Қазіргі уақытта барлық білім беретін ұйымдар мен оқу орындары компьютермен қамтамасыз етілді. Компьютер білім алушы үшін қоршаған әлемді танудың табиғи құралы болып табылады. Олай болса сабақтарда АКТ-ны қолдану оқытушы мен білім алушыға да бірдей тиімді деп ойлаймын.

Әдебиеттер:

1. Жүнісбек Ә. Жана технология негізі - сапалы білім // Қазақстан мектебі № 4. 2008ж
2. <https://wordwall.net/ru> сайты
3. Білім технологиялары -2010.-№ 2.

УДК 373.2

НЕСТАНДАРТНЫЕ ПРЕПОДАВАНИЯ УРОКОВ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ В НАЧАЛЬНОМ ЗВЕНЕ ОБУЧЕНИЯ

Шинкоренко Н.С.

КГУ «Комплекс «школа-ясли-сад «Қуаныш» отдела образования Абайского района
управления образования Карагандинской области, поселок Карабас, Абайский район,
Карагандинская область, Республика Казахстан
6973tn@mail.ru

К традиционным школьным занятиям относятся уроки с изучением нового материала, закреплению знаний, умений и навыков, проверки и учёта приобретённых знаний, анализа оценочных работ, обобщения и систематизации выученного, повторению тем и разделов. Наряду с этими формами обучения в последнее время широко используются и нетрадиционные или нестандартные. Это, в частности, зачёты, конкурсы, путешествия, интегрированные уроки, уроки-сказки, различные игровые уроки, соревнования, мини турниры, флеш-мобы, уроки с использованием технических средств, мультимедиа и т.д. Благодаря которым, ученики быстрее и лучше усваивают учебный материал.

Ориентация современной школы на гуманизацию процесса образования и разностороннее развитие личности ребёнка предполагает, в частности, необходимость гармоничного сочетания собственно учебной деятельности, в рамках которой формируются базовые знания, умения и навыки, с деятельностью творческой, связанной с развитием индивидуальных задатков учащихся, их познавательной активности, способности самостоятельно решать нестандартные задачи и т.п. Активное введение в традиционный учебный процесс разнообразных развивающих занятий, специфически направленных на

развитие личностно-мотивационной и аналитико-синтетической сфер ребёнка, является в этой связи одной из важных задач педагога.

Ведение в школьную программу нестандартных методов преподавания содержат цель в расширении учебного процесса, не отрываясь от проблем обучения и воспитания, и в развитии личностных качеств ребёнка. Проблема развивающего обучения сегодня настолько актуальна, что нет ни одного учителя, который не задумывался бы над ней. Ведь опытный учитель, будет всячески искать новые пути, подходы, а также нестандартные методы преподавания. Я как учитель физической культуры в младшем звене, использую актуальные тренды преподавания. Это позволяет открыть новые перспективы внедрения методик, при этом достигая государственного общеобразовательного стандарта. Я считаю это оптимальным вариантом подхода к ученикам, для активного, увлекательного, познавательного обучения. Не обязательно быть молодым специалистом для того чтобы знать слово «тренд», и использовать его в обучении.

Развивающее обучение- особый вид нетрадиционного обучения, характеризующийся специфическим подходом к определению и реализации целей, его содержания, технологии взаимодействия участников учебного процесса, к которым относится нестандартные уроки.

Нетрадиционный урок-это увлекательная и необычная форма представления материала на занятиях. Она схожа с целями и задачами стандартных уроков, развивать у учеников интерес к самообучению, самообразованию, творчеству, умению в нестандартной форме предоставлять материал, оригинально мыслить и самовыражаться. Но благодаря нестандартным урокам у учеников очень развивается критическое мышление и функциональная грамотность, что является одним из необходимых важных факторов не только в обучении, но и в жизни в целом.

На данных уроках, учащиеся не просто развиваются, а стараются докладывать с помощью красочных и запоминающихся иллюстраций или же примеров, упражнений вместе с учителем основной материал урока. Следуя таким урокам, дети с большим удовольствием принимают активное участие в уроке.

Актуальные тренды с нестандартными уроками позволяют использовать знания на всех этапах образования и обучения детей, не только на уроках физической культуры, но и на остальных. А внедрение новейших технологий в школьный учебный процесс-компьютеризация школ, оснащение школ проекторами-позволяет разрабатывать новые нестандартные уроки.

При проведении уроков, я избегаю штампов и стандарта, используя элементы новейших трендов, которые делают уроки увлекательными и познавательными. Например, строю учащихся по диагонали или с направляющим на левом фланге, а также в две шеренги или на новом месте, в круг и т.д.

Общеразвивающие упражнения на месте ученики выполняют неохотно. Поэтому провожу разминку с различным спортивным инвентарём, в движении и под музыку, в парах, и использовать элементы самомассажа.

При проведении основной части урока в младшем звене использую различные игровые методы, с помощью которых у детей появлялся большой интерес к урокам физической культуры и здоровому образу в целом. Особое значение в этом контексте приобретают казахские национальные игры и игры народов, проживающих на территории Казахстана. Национальные игры можно рассматривать как средство умственного развития детей младшего школьного возраста. В содержании национальных игр заключен познавательный материал, в достаточной степени расширяющий кругозор ребенка, уточняющий его представления о мире, стране, родном народе.

Хронический дефицит двигательной активности в режиме жизни современных школьников приводит к снижению работоспособности: снижение внимания, быстроты мышления, памяти.

Каждому ученику следует привить желание заниматься физкультурой. Только в том случае, если ученики с интересом относятся к урокам физкультуры, по собственной инициативе посещают занятия в спортивных секциях, дома выполняют упражнения и процедуры, направленные на закаливание организма, можно достичь их всестороннего

физического развития и укрепления здоровья.

Один из них - это интегрированные игры, представляющие собой совокупность творческих знаний и действий, направленных к лучшему результату. Особенности таких игр в том, что используемые в них конкурсы, викторины, загадки, соревнования, различные тексты подбирались и составлялись для каждой возрастной категории, таким образом, чтобы они содействовали воспитанию патриотизма, чувства товарищества, долга, благородства, правил здорового образа жизни, основ безопасности жизнедеятельности, этикета.

Были очень интересны и полезны для учеников интегрированные уроки. К примеру - физическая культура и ОБЖ. Это урок, в котором сочетались не только физическая подготовка, но и знания детей в безопасности и защите детей в опасных и чрезвычайных ситуациях, а также основы медицинских знаний и здорового образа жизни. Так же, математика и физическая культура, где при проведении эстафет давала задания на решение логических и математических задач и т.д.

В следующих нестандартных уроках использовала элементы восточных единоборств, йоги, нетрадиционной гимнастики, борьбы, шейпинга, спортивной аэробики, спортивных танцев.

Через актуальные тренды и перспективы внедрения методик преподавания и технологий обучения ввела на всех уроках нетрадиционную форму обучения и тогда эффективность уроков улучшалась с каждым разом. Стандартные уроки по общеобразовательному стандарту не давали такой эффективности, как дали уроки с использованием актуальных трендов. Проводила больше экспериментов, давала детям возможность открываться и быть самостоятельными, это повысило эффективность и качество обучения. На нестандартных уроках у детей было увеличено желание к учёбе и стремление, что помогло быстрее усваивать различный материал.

Таким образом на уроках физической культуры с помощью актуальных трендов у детей быстрее развивались двигательные умения и навыки, т.к. желание и стремление к высоким победам и результатам во много раз увеличиваются.

Литература:

1. Авторская программа Синявский Н.И., Власов В.В., Фынтынэ О.А по физическому воспитанию для учащихся 1-4 классов на основе традиций коренного населения Ханты Мансийского округа. - г. Ханты Мансийск: Издательство» Институт повышения квалификации и развития регионального образования. 2003.

2. Велигорская М.Г.Картотека казахских национальных игр для детей дошкольного и младшего школьного возраста Сайт Мультиурок <https://multiurok.ru/files/kartotieka-kazakhskikh-natsional-nykh-ighr-dlia-di.html>

3. Детские подвижные игры народов», пособие для учителя. А.В. Кенеман -М.: Просвещение, 2008.

4. Патрикеев А.Ю. Подвижные игры 1-4 классы». - Москва: «ВАКО», 2007

5. Сержанова Г.М. Подвижные игры разных народов. Сайт Инфоурок <https://infourok.ru/podvizhnie-igri-igri-raznih-narodov-996505.html>.

2-СЕКЦИЯ. БІЛІМ БЕРУ МЕН ӘЛЕУМЕТТІК САЛАДАҒЫ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ПРАКТИКАНЫҢ ҚАЗІРГІ ЖАҒДАЙЫ ЖӘНЕ ДАМУ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ.

СЕКЦИЯ 2. СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ ПРАКТИКИ В ОБРАЗОВАНИИ И СОЦИАЛЬНОЙ СФЕРЕ.

ӘОЖ 159.9

МЕКТЕПТІҢ БІЛІМ БЕРУ ОРТАСЫ ПСИХОЛОГТЫҢ КӘСІБИ ҚЫЗМЕТІНІҢ ОБЪЕКТІСІ РЕТІНДЕ

Абдикаримова А.Б., Тамабаева М.Қ.

Қазтұтынуодағы Қарағанды университеті, Қарағанды қ., Қазақстан Республикасы

Отбасылық қамқоршылық бағдарламаларындағы кейс-менеджмент.

Кейс-менеджмент қызмет көрсету тәсілі ретінде отбасылық қамқоршылық бағдарламасында балалармен жұмыс жасауда келесі мақсаттарды орындайды:

- баланың қамқорлыққа, қорғауға және қолдауға жеке қажеттіліктерін қанағаттандыруға көмектесу;
- баланың/жас жігіттің қабілеттерін дамыту және білім беру ұйымы мен қоғамдастықтың ресурстарын жұмылдыру;
- баланың/жас адамның өз бетінше жұмыс істеуін барынша қолдау және ынталандыру;
- баланың/жас адамның қиын өмірлік жағдайының жағымсыз салдарын болдырмау және азайту;
- бала/жас адам үшін қажетті қолдау қызметтерін анықтау және ұйымдастыру, олардың әсерін бақылау;
- баланың/жас адамның қоршаған қоғамдастыққа әлеуметтік интеграциялануына ықпал ету;
- қажетті қызметтер мен ресурстарды алуда баланың/жас адамның мүдделерін қорғау;
- балаға/жас жігітке тиімді қолдау көрсету үшін қоғамдағы әлеуметтік қызметтерді жұмылдыру және осы қызметтердегі олқылықтардың орнын толтыру;
- барлық қолжетімді ресурстарды тиімді және ұтымды пайдалануды, сондай-ақ қорғаншылық бойынша қызметтердің жоғары сапасын қамтамасыз ету.

Отбасылық қамқоршылық бағдарламасы аясында кейс-менеджмент тәсіл ретінде келесі қағидаттарға сүйенеді:

- Басты назарда - бала/жас адам. Көрсетілетін қызметтер баланың/жас адамның қажеттіліктеріне бейімделуі керек, оны қолданыстағы әкімшілік құрылымдарға немесе қызмет көрсету механизмдеріне бейімделуге мәжбүр етпеуі керек.
- Қатысу. Балалар мен жастарды олардың өміріне қатысты мәселелер бойынша сарапшылар ретінде қарау керек.
- Күшті жақтарға сүйену. Баламен/жас адамдармен жұмыс оның күшті жақтары мен анықталған қажеттіліктеріне негізделуі керек.
- Кемсітушілікке жол бермеу және әртүрлілікті мойындау. Баланың/жас адамның қабылдауын қалыптастыратын әлеуметтік, мәдени, экономикалық және басқа факторларды, оның өмірінің мән-жайларын және оның қандай да бір қызметке қажеттілігін ескеру және оларға қызмет көрсету циклі шеңберінде ден қою қажет.
- Есептілік және ашықтық. Баламен/жас адаммен жұмыс Адал және ашық ынтымақтастыққа негізделуі керек. Бала/жас адам өзінің мүдделеріне әсер етуі мүмкін барлық іс-шаралар туралы барынша хабардар болуы керек.
- Ақпараттың жеткіліктілігі. Баламен/жас адаммен жұмыс мүмкіндігінше қолайлы көздерден келетін ақпаратқа негізделуі керек.
- Үздіксіздік. Үздіксіздікті қамтамасыз ету үшін кемінде бір маман қызмет көрсетудің басынан аяғына дейін өзгеріссіз қалуы қажет.
- Фактілерге негізделген тәсілді қолдану. Көрсетілетін қызметтерді тиісінше

құжаттамалық ресімдеу білімді жинақтауға ықпал етеді. Құжаттаманы үнемі тексеру практиканы жақсартады және ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балалармен жұмыс жасауда қандай тәсілдер тиімді екенін түсінуге көмектеседі.

SOS-отбасылық қамқоршылық бағдарламасындағы кейсті басқаруды әлеуметтік жұмыс мамандары және/немесе кейс-менеджердің функциялары жүктелген басқа да білікті қызметкерлер жүзеге асырады.

-Кейс-менеджер - отбасылық қорғаншылық қызметтерінде балаларды жеке алып жүруге жауапты негізгі маман.

Кейс-менеджер бағалау жүргізу, жоспарлау, көмек көрсету және құқықтарды қорғау, сондай-ақ қызметтерді үйлестіру және бағалау сияқты негізгі функцияларды орындайды, бұған баламен жас адаммен, асырап алушы ата-анамен тәрбиешімен, биологиялық отбасымен және басқа мамандармен және баланың сүйемелдеуіне қатысатын адамдармен ынтымақтастық арқылы қол жеткізіледі.

Кейс-менеджмент - бұл өзара байланысты келесі кезеңдерден тұратын процесс: [15]

Кесте 1.

Кейс-менеджмент сатысы	Уақыт шеңберлері
1. Баланы қабылдау	Ұлттық және ішкі нормативтік талаптарға сәйкес
2. Терең бағалау (қайта бағалау)	Жыл сайын
3. Жеке даму жоспары (ЖДЖ)	Жыл сайын әзірленеді
4. ЖДЖ іске асыру	Әдетте, жыл бойы
5. ЖДЖ іске асырылуына шолу	ЖДЖ іске асыру барысында тоқсан сайын (SOS-отбасылар жағдайында) немесе ай сайын (жастар бағдарламалары жағдайында) өткізіледі
6. Сүйемелдеуді тоқтату және кейінгі мониторинг	Келесі мониторинг тәрбиеленуші SOS бағдарламасынан шыққаннан кейін алғашқы екі жыл ішінде жылына бір рет жүргізіледі

1 кезең. Баланы қабылдау

Баланы қабылдау - баланы отбасылық қамқоршылық бағдарламасына жібергеннен кейін кейс-менеджменттің бірінші кезеңі. Баланы/жас адамды отбасылық қамқоршылық бағдарламасына орналастыру туралы шешімді мемлекеттік органдар мен SOS арасындағы келісімдер негізінде ұлттық заңнамаға сәйкес Балаларды қорғау органы әрдайым қабылдайтынын атап өткен жөн.

2 кезең. Терең бағалау

Бұл баланың қажеттіліктерінің орталық, маңызды аспектілері және отбасы мен қоғамдастықтың жалпы контекстінде осы қажеттіліктерге барабар жауап беру үшін отбасылық қамқоршылық бағдарламасы мен қоршаған қоғамдастықтың мүмкіндіктері қарастырылатын егжей-тегжейлі бағалау.

3 кезең. Жеке даму жоспары (ЖДЖ)

Жеке дамуды жоспарлау - бұл баланың жағдайын жақсартуға мүмкіндік беретін іс-шаралар жүзеге асырылатын жеке дамуды жоспарлаудың негізін құрайтын үздіксіз бағалау процесінің бөлігі.

4 кезең. ЖДЖ іске асыру

Жоғарыда сипатталғандай, баланың/жас жігіттің ЖДЖ-ны жүзеге асыруға SOS асырап алушы ата-ана/тәрбиеші жауап береді.

Қойылған мақсаттарға жету үшін кейс-менеджер балаға/жас адамға және Асырап алушы ата-анаға/тәрбиешіге ЖДЖ іске асыруға көмектеседі. Қызметтер мен іс-шаралар мақсатқа жетудің құралы болып табылады, ал бірінші кезекте баланың/жас адамның қажеттіліктеріне назар аударылады.

5 кезең. ЖДЖ іске асырылуына шолу

Іс шолулары ЖДЖ мақсаттарына қол жеткізудегі прогресті талдау, проблемалар мен

кедергілерді анықтау, кейс-менеджмент пен қызмет көрсетудің қолда бар талаптарға сай болуын, жоспар бойынша жүзеге асырылуын және баланың/жас адамның қажеттіліктеріне сәйкес келуін қадағалау, сондай-ақ қажет болған жағдайда жоспарды түзету үшін жүргізіледі.

6 кезең. Алып жүруді тоқтату

Сүйемелдеуді тоқтату - баланың SOS-отбасылық тәрбие бағдарламасынан шығу процесі. Алып жүруді тоқтату мынадай себептер бойынша мүмкін:

- баланың тәуелсіз өмірге көшуі;
- баланы асырап алуға беру;
- баланы биологиялық отбасына қайтару;

Және де т.б

Осылайша, отбасылық қамқоршылық бағдарламаларындағы кейс-менеджмент жетімдіктің де, қайталама жетімдіктің де алдын алуға, сондай-ақ отбасылық қамқоршылық бағдарламаларына қатысатын отбасыларға көмек пен қолдау көрсетуге мүмкіндік береді.

Әдебиеттер:

1. Кейс-менеджмент [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.socfactor.wordpress.com/2009/05>.

2. Ewers M., Schaeffer D. Case Management in Theorie und Praxis. Bern: Hans Huber, 2000. P.14-17; Fisher K. Case Management // Quality Review Bulletin. 1987. № 13.

3. Уоткинс Дж. Кейс-менеджмент в социальной работе на местном уровне: Справочник для работников системы здравоохранения, образования и социальной защиты. –ООН ЮНИСЕФ в РК: Астана, 2012.

4. Руководство по процедурам кейс-менеджмента в рамках программы семейной опеки. Международный офис ЦВЕ/СНГ Отдел программной деятельности/Программа семейной опеки Март 2015 г.// Текущее делопроизводство ЧУ «SOS Детская деревня Темиртау»

УДК 159.99

РАЗВИТИЕ ПОЗНАВАТЕЛЬНОГО ИНТЕРЕСА И АКТИВНОСТИ У ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ СПОСОБНОСТЯМИ ЧЕРЕЗ ИГРОПЕРАПИЮ

Атласевич С.М.

КГКП «Ясли-сад № 17 г. Павлодара», г. Павлодар, Республика Казахстан
atlasevichsm@mail.ru

Дошкольный возраст другой по-своему уникален, это важный период психического развития ребенка и поэтому самый ответственный. Именно в этом возрасте ребенок начинает интенсивно всесторонне развиваться.

В это период времени закладываются основные высшие психические свойства и качества личности. Под влиянием обучения и воспитания происходит развитие всех познавательных и психических процессов.

В последнее время в дошкольных организациях растет количество детей с особыми образовательными потребностями, имеющими также нарушения и в познавательной сфере. Одним из наиболее, важных и актуальных направлений работы с детьми с ООП является обучение развитие познавательной деятельности, всестороннее развитие личности, раскрытие потенциала ребенка с особыми образовательными потребностями, является основным принципом дошкольного образования.

Важно всем участникам педагогического процесса дошкольного учреждения принимать самое активное участие в развитии и обучении детей с ООП. Не все дети могут самостоятельно проявлять познавательный интерес, активность. Часто у этих детей отмечается равнодушное отношение к занятиям, нежелание получать новые знания,

отмечается низкий уровень развития познавательных процессов. Так же наблюдается повышенная тревожность, эмоциональная нестабильность, трудности в усвоении программного материала связанные с нарушениями речи, особенностями психического развития. Этим детям трудно наряду с норм типичными детьми усваивать программу детского сада.

Придя в детский сад, ребенок попадает в новые социальные условия, где необходимо подчиняться определенным нормам и правилам.

Ключевым моментом является то, что дети с ООП не приспосабливаются к правилам и условиям детского сада, а включаются на своих собственных условиях, которые не всегда принимаются детьми и педагогами.

Необходимо сформировать оптимистическое отношение к ребенку, что даст возможность ему развиваться в комфортной, интересной, безопасной атмосфере, и обеспечит позитивное эмоционально - личностное и социальное развитие. Поэтому всем участникам педагогического процесса нужно не только доносить важную и полезную информацию, но предложить ее ребенку так, чтобы это привлекло его внимание, заинтересовало, было доступно для его понимания, вызывало интерес к познанию нового, чтобы этот фактор не стал тормозом на пути его развития.

С этой целью разрабатываются индивидуальные развивающие программы для каждого ребенка с учетом проблемы в развитии, через индивидуальный, личностно-ориентированный подход. Это можно достичь через мотивационные составляющие индивидуального занятия.

Лучший мотив для ребенка дошкольника – это игра, поскольку в этом возрасте является ведущим видом деятельности. Заинтересовав ребенка, мы можем побудить у него желание познавать новое.

Для развития познавательного интереса, наибольшей активности детей необходимо использовать как можно больше разнообразных методов и приемов. На занятиях применять различные современные технологии, в том числе и нетрадиционные, такие как песочная терапия, изотерапия, сказкотерапию, арттерапия, использовать мнемотехники, тактильные дощечки, игры-сказки, «Волшебные средства выражения» (мимика, пантомимика, жесты, интонация, ритмопластика), которые позволяют наиболее полно активизировать ресурсные возможности ребенка. Тем самым вовлекая детей в познавательную деятельность вызывая желание заниматься.

При работе с особым ребенком важно предоставить право выбора видов деятельности, интересных и увлекательных для него, многообразие яркого, красочного материала, что является мотивацией в обучении.

Важно учитывать в планируемой работе, проблемы ребенка, потребности, способности, возможности. Ориентироваться на возраст, предлагая тот или иной метод и прием.

Достичь положительной динамики в обучении и развитии, способствует использование многообразия дидактических, стимульных игр, игровых занимательных упражнений, творческих заданий.

Важно обучать ребенка без принуждения, на принципе добровольного участия, от простого к сложному. Пробуждать интерес, поощряя даже за незначительные успехи, поскольку для особенного ребенка, это является большим трудом.

Необходимо обеспечить ситуацию успеха, оказывать психологическую поддержку, создавать психологически благоприятную атмосферу и увлекательную предметно-развивающую среду. Это способствует заинтересованности, мотивации, делает их более раскрепощенными, самостоятельными.

Не менее важно искреннее заинтересованное участие педагога в процессе деятельности с ребенком, основанное на взаимном доверии.

Использование здоровьесберегающих технологий.

В целях повышения эффективности развития и обучения актуально использование игр – энергосарфоров – (коротких игровых упражнений, восстанавливающих энергию ребенка) для недопустимости психоэмоциональной, психофизической перегрузки, которые

позволяют успешно преодолевать снижение работоспособности, снимать тревожность. Энергозатраты способствуют восстановлению интереса на занятии, продолжению продуктивной работы. Как же применение физических упражнений, подвижных игр, танцев, благоприятно сказывается на повышении эмоционального фона, настроении ребенка, создают атмосферу безопасности и комфорта.

Применение сюрпризных, игровых моментов в процессе занятия являются стимулирующими, создают непринужденную атмосферу и придают ребенку уверенность, делают занятие интересными и выразительными, оказывают позитивный, положительно-эмоциональный настрой для дальнейшей работы. Создание дружелюбной и непринужденной атмосферы позволяет снимать напряжение, устанавливать взаимопонимания, так необходимые для особенного ребенка.

Использование в работе игр – приветствованный оказывает положительный эффект для поднятия настроения, установления продолжительного, позитивного контакта, способствующего интересу и активности на занятии, дает возможность ребёнку обучался и развивался, играя.

Эффективным является применение в работе элементов сказкотерапии. Сказкотерапия - особый вид активизации ребенка, это язык детей, который наиболее информативен для них. Игры-сказки позволяет ребенку в безопасной ситуации наращивать познавательный опыт, получать новые знания, познавать самого себя через самовыражение в активном действии, развивать речь, активизировать словарь; соответствует детскому мироощущению и создает благоприятные условия для всестороннего развития.

Для того чтобы ребенок с желанием посещал занятия, в процессе целесообразно проводить игры, упражнения на снятия эмоционального, мышечного напряжения, (психогимнастики, физминутки, шумовые минутки, минутки тишины), ориентируясь на психофизическое состояние ребенка.

Так же использование релаксаций оказывает благоприятное воздействие, поскольку ребенок не только снимает напряжение, но и получает удовольствие от звучащей спокойной музыки, звуков природы, способствует расслаблению после приложенных усилий на занятии.

Рефлексия считается самым наиболее удачным моментом оценивания занятия ребенком, полученных на нем знаний, позволяет актуализировать полученный материал, выбрать то интересное и значимое для каждого ребенка. Ребенку предоставляется возможность выразить свое отношение к происшедшему на занятии через игровые моменты: «Море радости», «Озеро счастья», «Облачко настроения», «Островок грустинки».

Для обеспечения успешного обучения и развития детей с ООП, проводится работа с родителями. Необходимо их осознанное, активное участие в решении проблем в развитии ребенка. Для этого родители должны владеть информацией о возможных трудностях у детей, их причинах, иметь возможность взаимодействия со всеми участниками педагогического процесса. С этой целью проводится консультирование родителей, предоставляется зрительная информация, подбираются формы работы, которые позволяют родителям чувствовать себя полноправными участниками общего дела.

Проводимая работа с детьми дошкольного возраста особыми образовательными потребностями на развитие познавательного интереса и активности получила подтверждение, эффективности динамики развития по средствам обучения через многообразие игровой деятельности. Способствовало активному участию детей, позволяющей ребенку свободно выражать свои чувства, эмоции. Познавать окружающий его мир, что является очень важным для особенного ребенка.

Литература:

1. Об утверждении государственных общеобязательных стандартов образования всех уровней образования: приказ МОН РК от 31 октября 2018 года №604. – 2018. – URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V1800017669> (дата обращения 13.10.2022).
2. Об утверждении Типовой учебной программы дошкольного воспитания и

обучения: Приказ и.о. Министра образования и науки Республики Казахстан от 12 августа 2016 года №499. – 2016. – URL: https://kst-goو.edu.kz/images/pdf%20cz/pr_499_12_08_2016_rus.pdf (дата обращения 13.10.2022).

3. Типовая специальная программа воспитания и обучения детей дошкольного возраста с нарушением интеллекта: Приложение 5 к приказу и.о. Министра образования и науки Республики Казахстан от 12 августа 2016 года № 499. – 2016. – URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=36807730&pos=6;-106#pos=6;-106 (дата обращения 13.10.2022).

4. Коржова Г.М. Особенности речи детей с различными отклонениями в развитии. – Алматы, 2008.

5. Григорьева, Л.Г. Дети с проблемами в развитии. – М.: Академкнига, 2002. – 415 с.

6. Павлова Н.Н., Руденко Л.Г. Экспресс-диагностика в детском саду. 9 издание. – М: Генезис, 2002. – 80 с.

7. Преодоление общего недоразвития речи у дошкольников: Кн. для логопеда / Н.С. Жукова, Е.М. Мастюкова, Т.Б. Филичева. – Екатеринбург: АРД ЛТД, 1998. – 320 с.

ӘОЖ 373.2

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БІЛІМ ҰЙЫМДАРЫНДА ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЖӘНЕ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ІС-ӘРЕКЕТТІ ҰЙЫМДАСТЫРУ

Ахметова З.Б, Тусупбаева Ж.А.

«Жұлдыз» бөбекжайы, Қарағанды қ, Қазақстан Республикасы
zita0771@mail.ru

Шыр етіп дүние есігін ашқан адам баласының жаратылысы ерекше, өзгеше сырға толы бөлек бір ғылым.

«Мың құбылған қуаныштан, дерттерден,

Қиын не бар, адам жанын зерттеуден?

Мен келемін өз жанымды зерттеумен,

Бірде аяз, бірде жалын, өрт кеудем» – деп, ақиық ақын Мұқағали Мақатаев айтқандай адам баласының жан-дүниесін зерттеп білу – ең ауыр дүние. Мен өзім, тәрбиеші болғандықтан алдымызға келген әр бүлдіршіннің дүниетанымын зерттеумен айналысамын. Өйткені кез келген тұлғаға тәрбие, білім беру үшін алдымен оның жанына үңілу қажет деп білемін. Ал ол үшін педагогика, психология ғылымдарына жүгініп жатамыз.

Педагогика грек елінің сөзі. «Пед» – бала, «агоги» – жетектеу деген екі сөзден құралған. Баяғы Грецияда балаларды бағып, мектепке алып келіп жүретін кәрі құлдар педагог деп аталған. Педагог деген аттың бұрын мақтаулы болмағандығы осыдан көрінеді. Бірақ соңғы заманда пән, ғылым өсіп адамзат өнерленген сайын педагог деген есім қадірлі, қасиетті болып табылса, Психология деген сөз грекше екі сөзден құралған. Психо – жан, логос – сөз деген мағынада. Яғни жан туралы сөз, жан туралы пән деген ұғымды білдіреді.

Қарап отырсақ, адам баласының өсіп-дамуы басқа жаратылыстан қарағанда өте баяу. Мысалы төрт түліктің төлдері дүниеге келе салып аяқтанып кетсе, адам баласы тек іңгәлаған қызыл шақалақ болып келеді. Оған тәй-тәй басуды, тамақ жеуді, сөйлеуді қалай үйретсек, тәрбие деген азықты да бойына дәл солай дамытуымыз қажет. Қазақ халқы жалпы бала тәрбиесін ата-әжеге тапсырған. Яғни әже ертегі айтумен, даналығымен, атасы атқа отырғызып, қолына қамшы ұстатумен тәрбиеге баулыған еді. Ал қазір ше? Бұрынғы ертегі айтар әжелер саны азайды ма? Әлде заман ағымы сол ма? Әйтеуір аяғы шыққан баланы балабақшаға сүйрей жөнелеміз. Яғни, қазіргі балалардың өсіп-дамуы тікелей тәрбиеші деген тұлғаларға байланысты болып тұр. Балабақшаға келген әр бүлдіршін үшін біз жауап береміз. Әр бүлдіршіннің жанын түсініп, оларға рухани азық беруге, өсіп-дамуларына ықпал жасаймыз. Әр бала-жеке тұлға. Әр қайсысының дамуыда өзгеше.

Сондықтан оларға тәрбие беру- үлкен, күрделі процесс. Жалпы тәрбие дегеніміз не соған тоқталып өтсем...

Тәрбие өзі төртке бөлінеді. Олар: дене тәрбиесі, ақыл тәрбиесі, сұлулық тәрбиесі һәм құлық тәрбиесі. Егерде адам баласына осы төрт тәрбие тегіс берілсе, оның тәрбиесі түгел болғаны. Егерде ол жөпшенді ыстық, суық, аштық, жалаңаштық, сықылды тұрмыста жиі ұшырайтын көріністерді елемейтін мықты, берік денелі болса, түзу ойлайтын, дұрыс шешетін, дәл табатын дұрыс ақылды болса, сұлу сөз, нәзік үн, әдемі түрден ләззат алып, жаны толқынданарлық болса, жамандықтан жаны жиреніп, жақсылықты жаны тілеп тұратын құлықты болса, міне осындай болғанда адам баласының дұрыс тәрбие алып, шын адам болғандығы. Балам адам болсын деген ата-ана осы төрт тәрбиені дұрыс орындасын. Бала ауру не зағып болса, баладан емес, тәрбиешіден. Бала тар ойлы, ақымақ болса, бала кінәлі емес, тәрбиеші кінәлі. Бала сұлулықтан ләззат ала білмейтін мақау жанды болса, бала айыпты емес, тәрбиеші жазалы. «Бала істеген жауыздықтың жазасын тәрбиеші көтерсін» деген иран елінің мәтелі – осыдан шықса керек.

Сонымен қатар, баланың жанын жараламай, ауыр салмақ салмай, сана-сезімінің орнықты қалыптасуы- тағыда тәрбиешіге байланысты. Демек кез келеген педагог педагогика мен психология ғылымын терең меңгергенде, теориясын практикасымен ұштастыра білгенде ғана нағыз тұлғаны тәрбиелеп шығармақ.

Жалпы адам баласы көбінде айтқанды емес, көргенді тез қабылдайды. Демек тәрбиені ауызша балаға айтқаннан гөрі көзіне көрсетіп, қолымен ұстатқанда ғана толық нәтиже бермек. Мәселен, мен тәрбиеші ретінде балаларға көбінде құр сөзбен «Болмайды» деп айтудан гөрі не үшін болмайтынын дәлелмен көрсетуді қолданамын. Мысалға Дамир атты 3 жасар бүлдіршін өте ерке өз айтқанын орындатқанды жақсы көреді. Қырсық, жер тепкілеп жылауға дайын тұрады. «Болмайды» деген сөзді былайша айтқанда қабылдамайды. Мен оған психология ғылымы бойынша алдымен «Мен сені жақсы көремін» деген жылы сөзді айтып өзіме бірінші баулимын одан кейін барып қана неге болмайтынын көрсетемін. Мысалы ол шыны затпен ойнағысы келді «Болмайды» деген сөзді ұқпайды. Осы тұста оған шынымен ойнап, қолын кесіп алған баланың видеосын көрсетсең бала болмайтынын бірден болмаса да түсіне бастайды. Қазір көбінде балалар телефонға әуес болғандықтан артық ақпараттар, болмайтын дүниелерді көп көруі-балалардың жүйкелеріне салмақ салуда. Сондықтан болар қазір балалардың көбі айтқанға көне қоймайды. Міне ең басты дүние – тәрбие беруде- баланың жүйкесінің зақымданбауы.

Жүйке системасының сау болуы қандай қажет болса, оның дұрыс өсуі һәм берік болуы да сондай қажет. Тұлға денесінің жақсы өсуінің шарты денені тек жатқызбай жұмыс қылдыру болса, нерв системасының жақсы өсуінің һәм берік болуының да шарты да сол. Невр системасына әсіресе миға істететін жұмысы сол мидың өсу дәуірлеріне тура келетін болсын. Есте болсын, адамның бар денесі бастапқы кезде өсуді ғана біледі. Уақыт өте келе көп қозғалғыш, сезімтал болады. Ұлғая келе ғана адамда есті тұрмыс басталады. Сондықтан балаға бастапқы кезде оның сыртқы сезімдерін ұлғайтатын һәм дене мүшелерін көп қозғалтатын жұмыстар істету керек. Сурет салдыру, жабыстыру (балшықтан түрлі заттар жасау), қол еңбегі һәм гимнастика сықылды. Мұнан соң бала ұлғая, өсе келе оның істейтін жұмыстары да тереңдей беру керек. Қысқасы, нерв системасының тәрбиесі дененің өсуіне қабысып отыруға тиісті. Белгілі жолдармен басқыштап тәрбие қылынған ми сау, өткір һәм талмайтын берік болады. Миын іскер қылып үйренген адам қартайып, бар денесі қаусап іске жарамай отырған күнде де сау миль, дұрыс ойлы болады.

Қортындылай келе, адам баласының өсіп дамуы үшін психология мен педагогика ғылымдары қашанда қатар жүрмек. Ал оны оқып, зерделеп теориясын практикаға алмастырып қолдану-біздің, педагогтардың қолында. Бүгінгі сау тәрбиелі ұрпақ-ертеңгі біздің келешегіміз екенін, тәрбие-тал бесіктен бастау алатынын ұмытпауымыз қажет.

Әдебиеттер:

1. Педагогика: монография / М. Жұмабаев. – Алматы: Ана тілі, 1992. – 154 б.

ӨЗІНЕ ҚОЛ ЖҰМСАУ - ТЫҒЫРЫҚТАН ШЫҒУ ЖОЛЫ ЕМЕС.

Базарова Л.Е.

«Қарағанды агротехникалық колледжі» КММ, Қарағанды қ., Қазақстан Республикасы
lazzat2303@mail.ru

Суицид – қазіргі қоғамдағы ең үлкен дерттің бірі. Адамның өз-өзіне қол салуы жан түршігерлік іс. Өз-өзіне қол жұмсау – үлкен күнә. Әлем бойынша өз-өзіне қол сұғудан Жапония бірінші орында тұрса, Қазақстан үшінші орында тұр. Ал, 16 жасқа дейінгі жасөспірімдер арасында Ресей бірінші тұрса, еліміз алғашқы үштікті аяқтаған. Соған сәйкес мемлекетімізде суицидті екі топқа бөлсе, оның екеуі де Қазақстанда көрініс тапқан.

Суицид адамның жасына, жынысына, қызметіне қарамайды. Статистикаға сүйенсек алты күн ішінде бір суицид болады екен. Осылай жалғаса берсе демографиялық ахуалға әсер етері анық.

Мамандар суицид оқиғасының жиілеуіне әртүрлі себептерді алға тартады. Соның ішінде әлеуметтік жағдай, тиісті отбасылық және қоғамдық тәрбиенің жоқтығы, моральдық және физикалық зорлық-зомбылық, есірткі қолдану, жоғары сынып оқушыларының төменгі сынып балаларының намысына тиетін әрекеттер жасауы сияқты жағдайлар негізгі факторлар.

Бұл мәселені талқыға салғанда психолог мамандардың тікелей қатысы бар. Қазақтың менталитетіне «психолог» деген ұғым жат. Қоғамдағы басты кемшілігіміз де осында. Сол себепті бір қазақ қанша жерден депрессияға ұшырап, күйзеліске түссе де психологқа бармайды. Оған бар десең «Мені жынды санайсың ба» деп өзіне зекіп тастайды. Капиталистік қоғамда өмір сүіп жатқаннан кейін, тығырыққа тірелгенде көмек ұшын тигізетін психолог мамандарға жүгінуге бірте-бірте үйреніп, сананы қалыптастырған жөн. Психологтар адамдармен тығыз байланыста болып, жұмыс жасау керек.

Осы қоғамда баланың психологиясы төмендеп кеткен. Бұл баланы өбектей бергеннің жемісі. Осыдан барып оның өзіндік «мені» пайда болады. «Мені» пайда болған соң, оның айтқаны міндетті түрде орындалу керек. Орындалмай қалса, өмірін қия салады. Өз-өзіне қол салумен мәселесін шешемін деп ойлайды. Діни тұрғыдан қарағанда, суицид мәселесі толық зерттелген. Өз-өзіне қол жұмсау қаралып, алдын алу жолдары көрсетілген. Ал ғылыми тұрғыдан әлі де болса көп зерттеуді қажет етеді.

Біздің агротехникалық колледжге келетіндердің біраз бөлігі мектептен қашып келгендер. Оның ішінде әлеуметтігі төмен отбасылардың балалары, білімі нашарлары да бар. Оларды келмейді деп ұрсамыз, жазғырамыз. Артынан «қатты айтып қойдым ба» деп ойланып та қаламыз. Ата-ана кінәсі де жетерлік. Мектеп тәрбиелей алмаған оқушылар бізге келіп жатқандықтан біз олардың білімін арттырудың орнына, олардың тәрбиесімен қайтадан айналысуға тура келеді. Бірақ оның түп негізіне қарап жатқан адам жоқ. «Бұл неден болды, туғаннан бастап тәрбиесімен кім айналысты» деп бағдарлап жатқан, байыбына барып жатқан ешкім жоқ. Оған қарап жатқан қоғам да жоқ. Қазіргі кезде ел болашағы – жастар, Қазақстанның келешегін көркейтетін білімді ұрпақ. Адам баласының тура жолдан адаспай, толық, кемел, ақыл-есі түзу азамат қатарына жетуі оның жас шағында алатын тәрбиесіне, ата-анасының мейірім көрсете алуына байланысты. Халқымыз сырт көзбен емес, жүрекпен ұғатын адамгершілік құндылықтарды жоғары дәріптеген. Имандылық, әдептілік, ізгілік, мейірімділік мұраттарын терең игеруге күш салған.

Бұл проблемада ата-ананың кінәсы басымырақ секілді. Ата-ана «баламды жұрттың баласынан кем етпеймін» деп тек тамағын тауып, киім кешегін бүтіндеумен әлек болудың салдары. Баласының киімі көк болғанымен көңілі күпті, жаны құлазып ата-анасының мейіріне мұқтаж күй кешуде екендігін көп жағдайда ұғына бермейміз. Одан да сіз балаңызды тыңдауыңыз керек, бойындағы таланттардың барлығын ашуға тырысу керек және оларды күшейту үшін сіз балаңызды тыңдауыңыз керек. Олардың қызығушылығы қандай екенін, қандай ойын ойнағанды ұнататындығын білу немесе сыныптан тыс жұмыстарды таңдауға мүмкіндік беру сізге көмектеседі. Балаларыңыздың талғамымен

жақсырақ танысыңыз. Сол сияқты, сіз оларға сол таланттарды сау және табиғи түрде дамытуға көмектесе аласыз.

Сондықтан, ең алдымен, баланың тәрбиесіне аса сақ болуымыз керек. Балаларға өз таланттарын көрсетуге мүмкіндік беру үшін, олар барлық мүмкіндіктерді ашуы керек. Осылайша, баланың шектеулері болмайды және барлық қабілеттерін жас кезінен бастап дамыта алады. Әр түрлі ойындар мен әрекеттер арқылы сіз балаңызға қолынан келетін барлық нәрсені ашуға мүмкіндік бере аласыз. Балалардың сабақтан тыс уақытын дұрыс ұйымдастыру қажет. Қызығушылықтар сферасын кеңейту. Жасөспірімдерге өздерінің жағдайын ұмытып, одан алшақ кетуге көмектесетін іс - әрекет түрлерін табуға көмек беру қажет: спорттың белгілі бір түрлерімен шұғылданду, түрлі үйірмелердің жұмысына қатынасу, ұжымдық - қоғамдық іс – шараларға қатынасу және т. б. Бос уақытты тиімді өткізу бала тұлғасының қалыптасуына үлкен ықпалын тигізеді. Әр үйірменің үйретері, балаға берер білімі, тәрбие мен тағылымы бар. Тек баланың бейіміне қарай бетбұрыс жасаған жөн.

Мақаламда айтайын деп отырған басты мәселе, білім ордаларында үйірмелерді көбірек ашсақ, балаларымыз құр бос көшеде жүрмейді. Бос уақыттарын, пайдалы іске жұмсайды. Оларды зиянды әдеттермен айналысып кетуден сақтаймыз.

Өсіп келе жатқан балалардың ой – өрісінің, дене құрылысының дұрыс жетілуіне, мінез – құлықтарының жас ерекшеліктеріне сәйкес қалыптасуына кері әсерін тигізіп отырған факторлар аз емес. Бұған мысал ретінде қазіргі бей – берекет көрсетіліп жатқан шетелдік сериалдар мен компьютер ойындары, бұзақылыққа бет бұру сияқты келеңсіз көрністерді атап айтуға болады. Жас ұрпақты осындай өрескел қылықтардан сақтандыра отырып тәрбиелеу, салауатты өмір сүру қағидасын үйрету қазір бірінші кезекте тұрған мәселе екендігі айдан-анық. Осыған орай ата-ана, білім ордалары, қоғамдық ұйымдар, мекемелер бірлесе жұмыс жүргізуі қажет деп есептеймін. Бүгінгі әлеуметтік желінің зиянын пайдаға, жақсы ниетке пайдалануға бағыттау керек.

Қазіргі таңда халық игілігіне жарарлық қалада, аудандарда спорт мектептері баршылық. Біздің колледжде де бірқатар спорт үйірмелері жұмыс істеуде: волейбол, баскетбол, теннис, футбол, жеңіл атлетика, тоғызқұмалақ, дойбы, шахмат. Біздің мұғалімдердің басты міндеті оқушылардың спортқа деген қызығушылығын арттырып және икемділігіне қарай өз таңдауын жасауға бағыттау. Колледж ұжымы мақсаты: салауатты өмір салтын уағыздап, спортпен шұғылданған адам ұзақ өмір сүретінін дәлелдейтін негізгі тұжырымдарды оқушы жүрегіне ұялату.

«Жұмысы жоқтық, қарыны тоқтық, Аздырар адам баласын» (Абай) демекші, түрлі жаман әдеттер баланың селтендеп бос жүргенінде үйір болады ғой. Бос уақыты жоқ үнемі пайдалы дүниеге әуес жасөспірімнің түрлі зиянды әдеттерден аулақ болып, тұлғалық қасиеттері қалыптасады. Қоғаммен араласып, өзін сол қоғамның бір мүшесі екенін сезініп, елдің дамуына үлес қосуға, адал еңбек етуге дағдыланады. Ондай баланың болашағы жарқын болары анық. Өзіне де, өзгеге де пайдалы атпал азамат болып қалыптасады.

Оқу-тәрбие жұмыстарын кешенді түрде жүргізіп отырған дұрыс. Оқушыларды қызықтырып, олардың қажеттілігін, шығармашылығын дамыту жорлында әртүрлі қозғаушы, бағыттаушы әдіс-тәсілдердің комплекті түрін пайдаланып отыру керек.

Өмір – күрес, сын. Түн артынан күн шығатыны секілді, қиыншылық арты жақсылыққа ұласатынына сенімді болу керек. «Сабыр түбі - сары алтын» деп бабамыз бекер айтпаған ғой. Өмірімізді өзіміз қадірлейік, бағалайық, осы үшін қажымай жұмыс жасап, өз оқушыларымызға қол ұшымызды аямайық.

Сондықтан Алланың берген сыйын медет тұтып, өмірдің бағытымен ғұмыр кешіп, күйзеліске түскен жандарға көмектесу қажет. Суицидтің алдын алу жұмыстарын жүргізген жөн. Оның емі - иманда. Жүрекке имандылық ұялату басты шарт.

Бұл тақырыпты бір жерде, бір мақаламен шешіп тастай алмаймыз. Мұны жан-жақты талқылап, көптің жұмылуымен шешу керек.

Өзіне қол жұмсау - тығырықтан шығу жолы емес.

Сурет 1. Негізгі мәселелер.

Сурет 2. Шешім жолдары.

Сурет 3. Нәтижелер.

Әдебиеттер:

1. Енікеев, М.И. Жалпы және әлеуметтік психология: Оқулық / М.И. Енікеев. – М.: Норма, INFRA-М ғылыми зерттеу орталығы, 2013. – 640 б.
2. Иванников, В.А. Жалпы психология: Академиялық бакалавриатқа арналған оқу құралы / В.А. Иванников. – Люберцы: Юрайт, 2016. – 480 б.
3. Маклаков, А.Г. Жалпы психология: ЖОО-ға арналған оқулық / А.Г. Маклаков. – СПб.: Петр, 2013. – 583 б.

СЕНСОРНОЕ РАЗВИТИЕ ДЕТЕЙ В ДОШКОЛЬНОМ ВОЗРАСТЕ

Баубекова Е. В.

ТОО «Одарешка», г. Караганда, Республика Казахстан

hulesko@mail.ru

В дошкольном возрасте педагогам необходимо уделять большое внимание тому как у детей сформировано сенсорное восприятие и приложить максимум усилий для того чтобы дети могли тренировать способности своих органов чувств и совершенствовать их в дальнейшем. Для этого необходимо активно использовать методики, направленные на сенсорное развитие ребёнка.

Развитие сенсомоторных навыков дошкольника-это правильное и своевременное формирование зрения, слуха, обоняния, и осязания. У детей дошкольного возраста восприятие окружающего мира начинается с развитием сенсомоторных навыков так как ребенок познает окружающую действительность через осязание и тактильные ощущения. Это является фундаментом умственного развития ребенка.

Работая в группе детей раннего возраста, я обратила внимания на то ,что дети приходят в детский сад, не имея чувственного опыта. У них плохо развиты не только сенсорные представления, но и мелкая моторика. Поэтому я решила уделять больше внимания данной проблеме.

В маленьком возрасте развитие ощущения и восприятия происходит очень интенсивно ,начиная с младшего дошкольного возраста понятие о цвете ,форме,

Величине и др. свойствах предмета только начинаются накапливаться. Сначала действия детей неловкие, дети еще не умеют самостоятельно рассматривать предметы, подмечать их характерные черты (форму, цвет, величину). Со временем эти навыки стали более совершенными и осознанными. Поэтому, необходимо целенаправленно формировать сенсорные эталоны. Эта задача решается с помощью включения в организованную деятельность развивающих игр и игровых упражнений, которые способствуют развитию у детей дошкольного возраста представлений о цвете, величине и форме. Один из эффективных способов это - развивать и закреплять сенсорные навыки у детей – превращать любые занятия и обязанности в игру, т. к. игра является основным видом деятельности и основой становления детей дошкольного возраста.

Многообразие сенсорных игр стимулируют не только развитие ручной и пальцевой моторики, ну и способствуют снятию эмоционального напряжения малыша.

У маленьких детей в процессе игры с предметами, игрушками, материалами всегда должна быть возможность потрогать, постучать, разобрать на части, переложить и вновь собрать. Они могут повторять одни и те же действия много раз, и уже со временем воспитатель усложняет игру переводя на более высокую ступень.

Примером таких игр могут стать:

1. Дидактическое пособие “Разложи яички в свои домики”

Цель:

- формировать умение различать и правильно называть 4-е основные цвета;
- учить совмещать яичко с ячейкой, производить соотносящие действия (ориентир по цвету); действовать целенаправленно, последовательно: слева направо, не пропуская ячеек; развивать мелкую моторику пальцев рук.

Материал: Капсулы от киндер-сюрприза, ячейки контейнер для яиц, нитки разных цветов, крючок, краски.

Ход работы: Воспитатель предлагает детям разложить яички в домики, в соответствии их цветом. Просит назвать цвет домиков и цвет яичек. Получается яркое и красивое пособие.

2. Дидактическая игра «Ежик»

Цель:

- развивать внимание, мелкую моторику пальцев, познавательную активность, умение

принимать воображаемую игровую ситуацию.

- учить различать четыре цвета (зеленый ,красный ,желтый ,синий),выбирать «прищепку-колючку» в соответствии с цветом ежика.

Материал: картон для изготовления ежей, прищепки, гуашь.

Ход работы: Воспитатель: (показывает картинку или фотографию ежа). Кто это? (Еж). Смотрите, что у него на спинке? (иголки). Еж колючий.

Что ж ты, еж, такой колючий?

-Это я на всякий случай,

Знаешь кто мои соседи?

Лисы, волки и медведи!

Воспитатель: ребята! Посмотрите к нам пришли ежики, но у них нет иголок! Они просят вас, помочь им найти иголочки, которые они потеряли. (Ставит на стол коробку с прищепками). Прищепки у нас будут иголочками. Надо быть очень внимательными, чтобы найти иголочку того цвета, что и еж. Вика, какому ежику ты хочешь помочь? (Красному)Ищи прищепки красного цвета. А ты, Артем? (Спрашивает каждого ребенка, уточняя дидактическую задачу).

(Дети выполняют задание. Воспитатель помогает тем, кто нуждается в помощи).

Воспитатель: молодцы! Какие колючие получились ежики! И ежики довольны. Теперь им не страшны ни волки, ни лисы, ни даже бычок.

Встретил ежика бычок

И лизнул его в бочок.

Но, лизнув его в бочок,

Уколол свой язычок,

А колючий еж смеется:

В рот не суй, что попадется!

Воспитатель: давайте скажем ежикам «До свидания!». Пусть они теперь смело отправляются в свой лес. А ежики говорят нам: «спасибо, ребята!»

3. Дидактическая игра «Тактильная коробка»

Цель: Активизация интереса к познанию мира. Расширение кругозора. Дидактическое пособие «Тактильная коробка» помогает детям, используя прикосновения, познавать окружающий мир с совершенно непривычной точки зрения.

Материал: Сделана из обычной коробки из под обуви ,красиво украшена самоклеящейся бумагой. Коробка наполнена разными по фактуре кусочками ткани: шерсть, мех, шелк, гипюр и т.д. Также в ней находятся небольшие предметы: мягкие игрушки, ленточки, молнии, шнурки и т.д.

Ход работы: Все предметы, находящиеся в коробке, дети с большим интересом исследуют рук.

Таким образом, использование сенсорных игр позволяет сделать процесс обучения ребенка в детском саду интересным, увлекательным, а самое главное –познавательным.

Литература:

1. Аванесова В.Н. Обучение самых маленьких в детском саду /В.Н. Аванесова. – М.: Просвещение, 1968. – 113 с.

2. Аксарина Н.М. Воспитание детей раннего возраста /Н.М. Аксарина. – М.: Педагогика, 2012. – 356 с.

3. Бабиева Н.С. Сенсорное развитие: вариативность современных подходов /Н.С. Бабиева /А.Н. Гришина, Ю.С. Плохова, Е.М. Терешина, Е.Д. Щелкунова //Перспективы науки. – 2016. – № 2 (77). – С. 64-67.

4. Басырова Е.С. Развитие сенсорных навыков детей раннего возраста в жизненной среде /Е.С. Басырова //Психология, социология и педагогика. – 2016. – № 2 (53). – С. 30-32.

5. Богусловская З.М. Развивающие игры для детей младшего дошкольного возраста /З.М. Богусловская, Е.О. Смирнова. – М.: Просвещение, 1991. – 207 с.

РАЗВИТИЕ МЕЛКОЙ МОТОРИКИ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА СРЕДСТВАМИ ПЕСОЧНОЙ АНИМАЦИИ

Гаар Е.Е.

КГКП я/с «Ақниет», г. Караганда, Республика Казахстан

aknietkg@mail.ru

Термин «мелкая моторика» относится к мелким мышцам тела, таким как пальцы, кисти, язык, пальцы ног и глаза. Мелкая моторика — это способность управлять этими мелкими мышцами - особенно в руках и глазах - для выполнения движений и задач. Мелкая моторика включает в себя использование мелких мышц рук, обычно при выполнении таких действий, как использование карандашей, ножниц, конструирование из лего или дупло, застегивание пуговиц и открывание коробок с обедом. Эффективность мелкой моторики существенно влияет на качество результата задания, а также на скорость его выполнения. Эффективная мелкая моторика требует совместной работы нескольких независимых навыков для правильного манипулирования предметом или выполнения задания.

Помимо самой терминологии следует рассмотреть самую важность мелкой моторики. Вот краткий обзор важности мелкой моторики в раннем возрасте:

1. Физическое развитие. В раннем детстве дети должны развиваться комплексно, что включает физическое, интеллектуальное (когнитивное), социальное и эмоциональное развитие. Поскольку навыки не развиваются в теле независимо друг от друга - все части тела должны работать вместе и влиять друг на друга. К примеру, чтобы ударить по мячу, мышцы глаз, ног и ступней должны работать вместе; чтобы писать, дети должны управлять карандашом, следить глазами, пересекать среднюю линию и т.д. Таким образом можно сказать, что развитие как мелкой, так и крупной моторики важно, потому что успех в учебе зависит от того, насколько хорошо ребенок контролирует свои мышцы. К примеру, чтобы сидеть за партой без усталости, им нужен крепкий каркас и хорошая осанка, глазные мышцы, позволяющие следить за чтением, хороший захват карандаша и контроль пальцев для формирования букв при письме, и многое другое.

2. Независимость. Одно из самых важных преимуществ хорошего контроля мелкой моторики заключается в том, что он дает детям определенный уровень независимости. Без этого контроля ребенок полагается на маму, которая держит его бутылочку, малыш не может собрать пазл, а дошкольник не может расстегнуть молнию на сумке, чтобы достать что-то. Так же как ребенку необходимо развивать язык и словарный запас, чтобы иметь возможность сообщать о своих потребностях, развитие физических навыков - это самый быстрый путь к независимости и способности делать что-то самому. Независимость способствует развитию у ребенка чувства достижения и укрепляет уверенность в том, что он может браться за все новые и новые дела.

3. Самообслуживание. Почти все задачи по самообслуживанию основаны на использовании мелких мышц тела - особенно рук. К примеру, для детей дошкольного развития задачи по самообслуживанию включают в себя такие вещи, как самостоятельное питание, одевание, завязывание шнурков, чистка зубов, мытье рук, сбор игрушек, расчесывание волос. Развитие мелкой моторики - это как билет к свободе и возможности позаботиться о себе.

4. Ежедневные задачи. Помимо задач по уходу за собой, многие другие вещи, которые вы делаете в течение дня, требуют определенной координации мелкой моторики, включая досуг.

5. Игровая деятельность. В дошкольном возрасте дети участвуют во всех видах деятельности, связанной с мелкой моторикой. Чтобы участвовать в этих видах деятельности, им необходим определенный уровень развития мелкой моторики, и, конечно же, эти виды деятельности способствуют дальнейшему развитию их навыков для подготовки к формальному обучению в школе.

Понимая суть мелкой моторики, и ее важности в развитии ребенка, мы можем

рассмотреть способы её развития. Одним из методов развития мелкой моторике у детей дошкольного возраста является песочная анимация. Рассмотрим особенности и преимущества данного педагогического метода. Песочная анимация - это искусство для широкой публики, которое отличается от других видов абстрактного искусства. Для его «понимания» не требуется высокая степень художественных достижений. Независимо от пола, возраста или образования, люди могут составить собственное мнение, наблюдая за песочными картинам. Эта особенность делает рисование песком очень удобным для обучения детей младшего возраста, даже маленькие дети могут просто оценить искусство рисования песком, что вызовет у них интерес к обучению и мотивирует их к совершенствованию. Картины из песка оказывают сильное визуальное воздействие на зрителя благодаря чрезвычайно лаконичным линиям и разнообразным цветам. Изменения света и тени, различные уровни песка и контраст цветов создают ощущение таинственности. Всего несколько изменений могут заставить песочную картину проявить различные характеристики, что делает ее чрезвычайно податливой. Эта особенность позволяет маленьким детям в полной мере проявить свое воображение и создать свой собственный мир с помощью рисования песком. Также добавим, что использование песочной анимации в образовательной практике для развития мелкой моторики представляет собой учебно-воспитательный процесс, который построен на следующих принципах:

- доступности – для посещения занятий по песочной анимации и выполнения работ никаких обязательных принадлежностей ребёнку иметь не нужно;
- систематичности – позволяет получить и закрепить универсальные учебные навыки и навыки в упражнениях с песком для улучшения мелкой моторики;
- индивидуальности при работе с каждым ребёнком, учитывая интересы и предпочтения в выборе тем для рисования;
- актуальности выполняемых упражнений и заданий в соответствии с потребностями ребёнка в развитии сенсорной чувствительности и мелкой моторики рук;
- последовательности процесса обучения от простых к более сложным манипуляций с песком;
- привлекательности песочных игр и упражнений для ребёнка и отсутствие его переутомления;
- обогащение предметно-пространственной развивающей среды различными материалами для создания детьми продуктов творчества с индивидуальным почерком.

Таким образом можно считать, что игра с песком – это доступный, подсказанный самой природой путь к развитию творческого начала каждого ребенка. Эксперимент и самостоятельное мышление, развитие мелкой моторики, следовательно, речи и всех познавательных функций, — все это дает игра с песком.

Следует рассмотреть практические упражнения для развития мелкой моторики детей дошкольного возраста:

1. Упражнение на координацию моторики — цель состоит в том, чтобы ребенок высыпал песок на игровую площадку. Это упражнение можно выполнять обеими руками по отдельности или вместе. Это упражнение не только улучшает координацию движений, но и развивает точность, так как ребенок следит за тем, чтобы не уронить материал.

2. Упражнение для развития концентрации и улучшения координации каждого пальца. Это упражнение требует от ребенка визуализации различных типов узоров на песке, и в свою очередь ребенок самостоятельно визуализирует волны, зигзаги, черточки, линии и т.д. Во время упражнения ребенок старается сосредоточиться на завершении узора, чтобы не нарушить его длину. Кроме всего прочего, идеальный способ тренировки - использовать каждый палец отдельно при работе над узором. Когда ребенок будет легко справляться с этой задачей, можно усложнить ее, насыпая дополнительный песок из кулака. Для этого требуется особая координация всех мышц руки ребенка.

3. Развивать мелкую моторику, используя межполушарное взаимодействие, используя обе руки одновременно. Суть этого упражнения заключается в том, чтобы ребенок насыпал песок на стол с трафаретом, отклеил ладошку и оценил мастерство. Цель

упражнения - развить у детей самоконтроль, справиться с неудачами и повысить тактильную чувствительность рук. Упражнение развивает взаимодействие между полушариями путем смещения рук.

4. Еще одно упражнение, которое может подойти для развития моторных навыков детей, — это упражнение «поиск сокровищ». Для выполнения этого упражнения педагог закапывает в песок определенное количество мелких деталей, а ребенок собирает в песке полную коллекцию, содержащую все необходимые детали.

5. Упражнения для улучшения координации параллельной работы обеих рук. Используя обе руки одновременно, можно рисовать симметричные картинки (например, бабочек, листья, деревья, яблоки и т.д.). Также можно усложнить межполушарную работу, если одновременно рисовать круг одной рукой и квадрат другой рукой.

В заключении можно констатировать что занятия песочной анимацией положительно влияют на развитие мелкой моторики у детей дошкольного возраста. Помимо этого, при усложнении упражнений на развитие мелкой моторики дети становятся более «ловкими» и аккуратными в манипулировании мелкими предметами; повышается качество рисунков. Также стоит отметить, что песочная анимация считается очень доступным образовательным инструментом для детей дошкольного возраста, и позволяет не только ребенку, но и педагогу подойти с творчеством в учебный процесс.

Литература:

1. Большой психологический словарь / Под ред. Б.Г. Мещерякова, В.П. Зинченко. – М.: Владос, 2011. – 672 с.

2. Гаврина С.Е. Развиваем руки - чтоб учиться и писать, и красиво рисовать. – Ярославль: Академия развития, 2012. – 165 с.

3. Белоусова О.А. «Обучение дошкольников рисованию песком» / Старший воспитатель №5. – 2012г. – 76с.

4. Игра с песком: практикум по песочной терапии / Т. Зинкевич-Евстигнеева. - СПб: Речь, 2016. – 252 с.

5. Рожков О.П., Дворова И.П. Упражнения и занятия по сенсорно-моторному воспитанию детей 2-4-го года жизни: Метод. рекомендации. – М.: Мозаика-Синтез, 2012. – 226 с.

УДК 376.37

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЭЛЕМЕНТОВ СЕНСОРНОЙ ИНТЕГРАЦИИ В РАБОТЕ ЛОГОПЕДА С ДОШКОЛЬНИКАМИ

Григорьева Л.Н.

КГКП я/с «Акниет», г. Караганда, Республика Казахстан

aknietkrg@mail.ru

Под *сенсорной интеграцией* понимают взаимодействие всех органов чувств, упорядочение всех ощущений для адекватной реакции нервной системы и выработку ответного действия, соответствующего ситуации [1]. Процесс сенсорной интеграции включает в себя взаимодействие семи сенсорных систем: обонятельной, вкусовой, зрительной, тактильной, слуховой, вестибулярной и проприоцептивной.

Создателем метода сенсорной интеграции считается американский детский психолог, логопед Джин Айрес. Она первая связала нарушения поведения, мышления, речи детей с нарушением сенсорного развития («дисфункцией сенсорного развития» [2]. Дети дошкольного возраста воспринимают мир через внешние (сенсорные) ощущения, не способны размышлять абстрактно, поэтому любое нарушения сенсорного восприятия влечет за собой нарушение познавательных процессов и речи. Причинами могут быть нарушения внутриутробного развития, родовые травмы, неблагоприятные обстоятельства раннего развития ребенка и даже наследственная предрасположенность. Можно сказать,

что развитие детей с нарушением сенсорной интеграции несбалансированно. Т.е. одни области нервной системы могут работать нормально, а другие же работают с перебоями или неправильно, вызывая отставание в развитии ребенка.

Логопед и психолог - М.И. Лынская приспособила метод сенсорной интеграции к решению логопедических задач, использовала его для работы с неговорящими детьми, введя понятие «логосенсорная интеграция».

Для успешной коррекционной работы современным специалистам приходится привлекать различные технологии, быть и логопедами, и дефектологами, и нейропсихологами одновременно. Это обусловлено, прежде всего, значительно возросшим в последнее время количеством неговорящих детей, детей с РАС (расстройствами аутистического спектра), детей с СДВ и СДВГ, а также детей со сложными речевыми нарушениями. У этих детей, вследствие недостаточной стимуляции сенсорных систем, как правило, наблюдаются расстройства поведения, эмоциональная нестабильность, недоразвитие психических и познавательных процессов. Вышеперечисленные нарушения тормозят коррекцию, снижают ее эффективность. Поэтому представляется целесообразным включать элементы развития сенсорной интеграции в работу логопеда.

Через использование игр, основанных на сенсорной интеграции в работе с дошкольниками, подбирая игры и упражнения, соответствующие сквозной лексической теме, логопед может успешно решать задачи развития речи. Опираясь на опыт работы, хотелось бы рекомендовать к использованию на логопедических занятиях некоторые виды игр и упражнений:

Для развития *зрительного восприятия*:

- цветной фон (фетр, крупы, окрашенные пищевыми красителями, цветной песок), на котором можно разместить картинки или предметы для игры;
- цветные «стеклышки» (можно заменить на прозрачные цветные пластиковые файлы) для разглядывания предметов вокруг (параллельно закрепляем названий цветов, согласование прилагательных с существительными);
- игры с песком (крупам) в песочнице с подсветкой;
- игры с фонариком – высвечивание спрятанного изображения для узнавания и называния ребенком («С чем пирожки?», «Что принес Дед Мороз?», «Подарки» и т.п.)

Для развития *слухового восприятия* можно использовать:

- звучащие игрушки или игрушечные музыкальные инструменты. С ними можно провести игры «Угадай, что звучит», «Тихо – громко», «Поймай звук», «Сколько раз ударил барабан» и т.п.
- игрушки – «шумелки»: самодельные погремушки, наполненные крупой, песком, камешками, бусинами и другими материалами. Игровой замысел состоит в поиске аналогично звучащего предмета. Могут быть использованы и для озвучивания сказок совместно с детьми (можно использовать «Сказки – шумелки» Е. Железновой и т.п.)
- аудиозаписи с различными звуками живой и неживой природы, отрывками музыкальных произведений, песнями, логоритмическими упражнениями для узнавания голоса или звука, принадлежащего действию или персонажу (шаги по песку, плеск воды, шум ветра, пение птицы и т.п.). Игры «Чей голосок?», «Весело или грустно?», «Быстро или медленно?» активизируют словарь, развивают темп и ритм речи.

Развитие *тактильного восприятия* тесно связано с развитием мелкой моторики, поэтому можно использовать огромное количество игр и упражнений. Вот лишь некоторые из них:

- игры с песком и камнями. Можно использовать обычный и кинетический песок, натуральные камни и мозаику марблс, игрушки из Киндер – сюрпризов.
- игры с крупами. Крупами разными по размеру и фактуре можно наполнить тактильные мешочки или тактильные коробки, тактильные бассейны.
- игры с водой. Игровой самомассаж, игры с предметами, элементы криотерапии, сопровождаемые проговариванием речевого материала.
- ощупывание и распознавание предметов. Такие, всем известные игры, как «Чудесный мешочек» или «Загадочная посылка», в которых необходимо узнать и назвать предметы,

опираясь на тактильные ощущения, всегда интересны детям.

- предметы с различной фактурой поверхности. Поверхности могут быть гладкие, колючие, мягкие, шершавые, ребристые. Показываем, называем и даем потрогать ребенку, после этого предлагаем найти такой же материал или предметы из него. Играя, пополняем и активизируем словарь прилагательных.

- игры и упражнения, направленные на развитие соматогнозиса, т.е. представления о собственном теле: «Отгадай букву»: на ладошке ребенка обратной стороной карандаша (или пальцем) пишут цифру (букву), которую он определяет с закрытыми глазами; «Веселые прищепки», «Покажи на себе и на кукле» и т.п.

- сенсорные коробки (подносы) с различными наполнителями [4]. Можно сделать тематическую сенсорную коробку, например, «Дикие животные» и наполнить ее различными по текстуре предметами: травой, листьями, мхом, ветками деревьев, камнями, среди которых размещаются муляжи диких животных. Игры, организованные с помощью такой сенсорной коробки, способствуют не только развитию тактильных ощущений, но и пополнению словаря, уточнению значения и использованию предлогов, навыков связной речи и т.п.

Для развития *вкусового и обонятельного восприятия* используется следующий стимульный материал: натуральные овощи, фрукты, продукты, цветы и другие растения. Ароматические масла и прочие вещества с насыщенными запахами следует использовать с осторожностью, так как у многих детей наблюдаются аллергические реакции. Можно организовать следующие игры:

- «Узнай по вкусу» (ребенку предлагается с закрытыми глазами узнать на вкус фрукт или овощ и описать его вкус, подобрав определения-прилагательные)

- «Узнай по запаху» (предлагается узнать по запаху помещенные в непрозрачные пластиковые стаканчики овощи и фрукты, назвать их и рассказать какие они и где растут)

- «Съедобное – несъедобное» (в непрозрачных баночках съедобные и несъедобные объекты, например, яблоко и зубная паста, ребенок по запаху должен догадаться, что съедобное, а что нет)

- «Полезное – неполезное» (предлагается узнать по запаху помещенные в непрозрачные пластиковые стаканчики продукты, например, лимон и шоколад, и сказать, какой из них полезен, а какой нет)

Развитию вестибулярной системы может способствовать

- раскачивание на доске Бильбоу: сначала ребенок просто сидит или стоит на доске, учится удерживать равновесие, затем стоя на доске выполняет различные задания педагога, например, перебрасывает мяч и называет слова на определенный звук или на определенную лексическую тему;

- «Покачай головой»: педагог задает ребенку вопросы, ребенок должен правильно отвечать, качая или кивая головой.

- сидение на балансировочной подушке, пуфе;

- «Канатоходец» - хождение по канату или узкой полосе, наклеенной на пол, сначала просто с сохранением равновесия, затем педагог предлагает дополнительные задания, например, называть диких животных;

- игры на развитие моторного планирования (т.е. способность представить себе, запланировать и осуществить ряд последовательных моторных действий): «Полоса препятствий» - в ходе упражнения ребенок передвигается по дорожке из ортоковриков и параллельно выполняет речевые задания;

В ходе предложенных выше и подобных им игр, и упражнений, мозг ребенка одновременно получает несколько разнообразных по силе и направлению ощущений, происходит стимуляция сенсорных систем. Сочетание игр, основанных на сенсорной интеграции, и традиционных методов логопедического воздействия позволяет достигнуть значительной положительной динамики в развитии речи ребенка и успешно реализовать одновременно несколько задач:

- осуществляем сенсомоторное развитие ребенка;
- совершенствуем когнитивные процессы;

- стимулируем познавательную активность.

Литература:

1. Белова Е.В., Раскаткина Е.Н., Кузнецова Н.А. Использование приёмов сенсорной интеграции в коррекционной работе с детьми с ОВЗ. – URL: <http://logopedy.ru/portal/logoped-work/logoped-raznoe/476-ispolzovanie-prijimov-sensornoj-integracii.html> (дата обращения 15.10.2022)
2. Айрес Э. Дж. Ребенок и сенсорная интеграция. Понимание скрытых проблем развития. – М.: Теревинф, 2009. – 270 с.
3. Лынская М.И. Преодоление алалии и задержки речевого развития у детей. Метод сенсорно-интегративной логотерапии. Конспекты занятий. – М.: ЛОГОМАГ, 2015. – 90 с.

УДК 159.9

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ЦИФРОВОГО ПОКОЛЕНИЯ КАК ХАРАКТЕРИСТИКА СОВРЕМЕННОГО СТУДЕНТА

Гроссул Н.С.

Карагандинский университет Казпотребсоюза, г. Караганда, Республика Казахстан
iskanataly@gmail.com

Поколенческая теория, созданная специалистами, не относящимися к психологической науке, на удивление обрела среди психологов большую популярность. Особенно в настоящий момент: жизнь в хрупком, резко меняющемся мире (так называемом VANI), предполагает под собой необходимость все чаще сравнивать разновозрастных членов общества – поскольку последнее столетие приносит массу трансформаций во всех сферах человеческой жизнедеятельности, что влияет на формирование личности тех людей, кого эти самые трансформации затронули (то есть всех). Период одного поколения становится все короче, а потому и больше различных поколений взаимодействуют между собой. В рамках данного тезиса интересно и взаимодействие преподавателей (которые представляют собой три поколения) и сегодняшних студентов, которые являются представителями цифрового поколения.

Поколение Z имеет множество разных названий, например «центениалы», «зумеры», «цифровое поколение», пренебрежительные «поколение снежинок» и «поколение ЯЯЯ» (от англ. «MeMeMe»), «хоумлендеры», «iGen» и пр. В данной работе уместнее использовать термины “цифровое поколение”, «центениалы» и поколение Z, но мы не будем исключать и другие формулировки.

Ю. А. Воронцова в своей статье «Теоретическая основа теории поколений» выделяет следующие основные события, оказавшие влияние на формирование ценностей и стратегий поведения данного поколения (если говорить о пространстве СНГ): развитие Интернета, активное распространение социальных сетей, мировой финансовый кризис 2008, популяризация движений за права женщин и ЛГБТ. Данное поколение росло в тесной и непосредственной связи с глобальной сетью, что порой заставляет ужасаться старшие поколения, для которых Интернет – все еще что-то новое, что может исчезнуть, а потому к нему не стоит привязываться, когда для Интернет – это данность, одно из условий существования в современном обществе. Цифровое поколение буквально живет в интернете, им легче общаться с друзьями через мессенджеры и социальные сети.

Кроме этого, поколение Z часто сравнивают с молчаливым поколением, поскольку оба поколения росли во время экономической нестабильности. Считается, что данные поколения склонны к поиску нестандартных решений рабочих задач и новых способов ведения бизнеса.

На момент написания данной работы представителями поколения Z являются люди от 2-х до 22-х лет. Пока что сложно говорить о том, какие ценности формируются у цифрового поколения, но можно выделить ряд тенденций, которые им свойственны.

Психофизиологическое развитие человека подчинено законам ступенчатого развития, каждая ступень которого подготавливает его к следующей, но в современном неконтролируемом и неадаптированном для детей потоком информации, транслируемого современными технологиями, приводит к появлению у них проблем с концентрацией внимания, возбудимостью, суетливостью. Тем не менее, за счет этого скорость восприятия и обработки информации, обучения и освоения навыков, работать в условиях многозадачности у цифрового поколения достаточно высокая.

Кроме этого, часто исследователи ссылаются на «клиповое мышление», которое проявляется у поколения Z. Клиповое мышление – это способность воспринимать информацию через краткие, недолгие образы, такие, как новостная лента, короткие по продолжительности видео и маленькие статьи. Такое предположение подтверждают выводы опубликованного Сбербанком России и агентством Validata исследования: молодежь имеет проблемы с восприятием больших объемов информации и большее предпочтение оказывает маленьким материалам. Также было выяснено, что период концентрации на одном объекте представителей цифрового поколения составляет восемь секунд, а вместо текста предпочитают символические изображения и картинки, которые могут заменять текст.

Из вышеизложенного следует, что способы восприятия и обработки информации у поколения Z изменился, но «лучше» или «хуже» мышление цифрового поколения не стало, поскольку данный феномен необходимо рассматривать относительно ситуации. В доцифровую эпоху не было необходимости фильтровать большие объемы информации в короткий промежуток времени, с чем людям приходится сталкиваться сейчас. В современную эру время – ценный ресурс, и чтение многотомных книг классиков может существенно повлиять на то количество ценных данных, которые имеют большое значение в жизни человека.

М.А. Купчинская и Н.В. Юдалевич в статье «Клиповое мышление как феномен современного общества» проанализировали работы авторов, изучивших клиповое мышление, и пришли к следующим выводам, отраженным в таблице 1, о его позитивных и негативных сторонах.

Таблица 1

Позитивные и негативные характеристики клипового мышления, выделенные М.А. Купчинской и Н.В. Юдалевич

Характеристики клипового мышления	
Негативные	Позитивные
Воспринимаемые человеком явления теряют логические связи ввиду нарушения способности их выстраивать	Хорошая фильтрация лишней и вредоносной информации, поскольку в большом её потоке необходим навык защиты от бесполезных фактов
Возникают проблемы с решением задач, поскольку навыки их целостного восприятия и выделения подзадач отсутствуют	Количество потребляемой информации больше, поскольку владение ею приводит индивидов к саморазвитию
Задачи малого масштаба не привязываются к какой-либо предметной области и решаются вне её	Скорость восприятия информации выше
Обнаружены проблемы с процессами анализа и синтеза	Присутствует навык быстрого переключения с одной информации на другую, потому переключение в повседневной жизни и ее организация происходят также быстро

Тем не менее, феномен клипового мышления до сих пор является спекулятивной

областью психологической науки, вплоть до того, что некоторые ученые высказывают мнение, что такого феномена не существует в принципе. Например, в одном из материалов журнала «ПостНаука» психолог Н.И. Логинов подробно разбирается в появлении понятия «клиповое мышление» и утверждает, что реальных научных свидетельств о его существовании нет [88].

Еще одну интересную тенденцию можно проследить из исследования Сбербанка России: поколение Z и их родители в основном состоят в партнерских отношениях, общение между ними дружественное и исключается авторитарная модель воспитания. Так, социолог Е.А. Михайлова высказывается, что на сегодняшний день младшее и старшее поколения часто меняются ролями, теперь молодежь становится учителем для своих родителей, помогая разобраться в новых трендах и технологиях. Она считает, что это может привести к стиранию границ между поколениями. На наш взгляд данное утверждение исключает пропорцию данного явления к количеству тех самых социальных, политических, технологических и пр. событий, которые вынуждают молодое поколение знакомить с их последствиями старшее.

Е.М. Шамис предлагает больше внимания уделять поколению X, которое в большей степени выступают в роли родителя для детей поколения Z, поскольку на формирование ценностей также влияет и модель воспитания, принятая в родительской семье. А для поколения X принято «профессиональное родительство», когда с раннего возраста подавляющая часть деятельности родителя связана с развитием способностей, кругозора, интеллекта, потенциала своего ребенка. Так, дети часто посещают разнообразные кружки, от спорта до творчества, и после выбирается та сфера, где ребенок имеет наибольшие успехи. Данный подход поколения X к воспитанию обосновывается их ценностями: они почитают профессионализм и ценят детство.

Цифровое поколение растёт в атмосфере заботы, любви, доверия, что обеспечивается их родителями – поколением X. Поколение Z понимает, что они могут довериться своим родителям, поскольку они уважают их и делают все, что в их силах, чтобы им помочь и осчастливить. Но, конечно, с другой стороны, такая гиперопека может привести к формированию у Z потребительского отношения к жизни, а также инфантилизм и эгоцентризм.

Интересно, что один из основных и наиболее важных тезисов теории поколений – это то, что ценность для его представителей формируется на основе того, что во время их взросления было дефицитным, а потому А.Б. Кулаковой было выдвинуто предположение, что центениалы, которые в основном общаются в виртуальной форме, будут ценить реальную межличностную коммуникацию с людьми, прежде всего дружественные отношения с семьей.

Еще одной интересной тенденцией является то, что современная молодежь склонна к жизни «сегодняшним днем» - это следствие повсеместной культивации «жизни здесь и сейчас», а поэтому можно сделать предположение, что данное поколение не будет склонно к трудоголизму, ориентации на долгосрочную профессиональную карьеру, зато с охотой будет братья за работу, которая не занимает много времени и приносит удовольствие.

Таким образом, центениалы представляют собой новое и пока что «мифическое» поколение, которому только предстоит проявить себя. Исследования, проведенные специалистами в данной области, в основном не подтверждают опасений, традиционно выдвигаемых обществом по отношению к любому молодому поколению. Все эти факторы необходимо учитывать во взаимодействии со студентами, навешивание ярлыков, эффект «моральной паники» не сыграет старшим поколениям «на руку», а скорее усугубит отношения с молодежью.

Литература:

1. Воронцова Ю.А. Теоретическая основа теории поколений // Ученые записки ОГУ. Серия: Гуманитарные и социальные науки. – 2016. – №3 (72). – С. 268-273.
2. 30 фактов о современной молодежи: исследование Сбербанка и Validata // Янгспейс [Электронный ресурс] – 2017. – Режим доступа:

<https://youngspace.ru/faq/sberbank-issledovanie-molodezhi> (дата обращения: 15.01.2021)

3. Купчинская М.А., Юдалевич Н.В. Клиповое мышление как феномен современного общества // Бизнес-образование в экономике знаний. – 2019. – №3 (14). – С. 66-71.

4. Логинов Н.И. Клиповое мышление: психический процесс, которого не существует [Электронный ресурс] – 2021. – Режим доступа: <https://postnauka.ru/longreads/156614>

5. Шамис Е. «Ослабь хватку» или «Профессиональное родительство» поколения X [Электронный ресурс] – 2017. – Режим доступа: URL: <https://rugenerations.su/2017/04/21/ослабь-хватку-или-профессиональное/>

ӘОЖ 37.015.31

БІЛІМ БЕРУ ӘЛЕУМЕТТІК САЛАДАҒЫ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ-ПЕДАГОГИКАНЫҢ ҚАЗІРГІ ЖАҒДАЙЫ МЕН ДАМУ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ

Ерубаяева Г.Ж.

Ж.Ақбай атындағы негізі орта білім беретін мектеп, Қарағанды қ., Қазақстан
Республикасы

gulden.yerubayeva@mail.ru

Білім берудің бұрынғы тұжырымдамаларының өзгеруі жағдайында жаңасын іздеудің өзектілігі мен логикасы мәдени, гуманитарлық, әлеуметтік, ғылыми-техникалық, экономикалық, саяси салалардағы өзгерістерден туындаған әлеуметтік институттардың өзгеруіне байланысты. Бүгінгі таңда психологиялық-педагогикалық зерттеулер шеңбері мектеп/университет шеңберінен әлдеқайда асып түсті және дәстүрлі түрде педагогикалық психология құзыреті саласына кіретін оқыту мен тәрбиелеу проблемаларымен шектелмейді. «Long-life learning» (өмір бойы оқыту) ұғымы білім беру саласына енгізілген кезде адам өміріндегі болып жатқан өзгерістердің барлық алуан түрлілігіне (тұлғалық, тұлғааралық, когнитивтік, оңалту және т.б.) назар аударатын жаңа зерттеулердің перспективаларын анықтады.

Осылайша, бұрын тек оқыту мен тәрбиелеу психологиясы, сондай-ақ оқытатын адамның психологиясы аясында туындаған міндеттер қазіргі уақытта жалпы гуманитарлық, гуманистік, әлеуметтік-мәдени деңгейге дейін кеңейді [1].

Қазіргі қоғамда білім берудің үш сипаттамасы айқын көрінеді:

1) Білім өмірдің жеке саласы, өмірдің дербес саласы ретінде;

2) білім беру мәдени-тарихи тәжірибені таратудың әмбебап тәсілі ретінде;

3) білім адамның маңызды күштерін қалыптастыру мен дамытудың әмбебап мәдени-тарихи нысаны ретінде.

Олардың әрқайсысы білім беру ортасындағы кез келген тұлғаның эволюциясына ерекше назар аударады.

Білім берудің міндеті – халыққа қызмет көрсету емес, дегенмен экономикалық тұрғыдан қаржыландыруды анықтау функционалды болуы мүмкін, алайда басты міндет – адамның қалыптасуы, оны жинақталған мәдени-тарихи құндылықтар, дәстүрлер мен тәжірибелер негізінде құру. Мұндай контексттегі білім адамның өз өмірі мен іс-әрекетінің мақсаттарына жетуінің көмекші шарты ретінде әрекет етеді. Әрекет адамның өзін қоршаған әлемде жүзеге асыруының таптырмас шарты болады [2].

Қосымша білім беру жүйесінде балаларды инклюзивті, интеграцияланған, енгізілген оқыту мәселелері басқарушылық ресурсты интеграциялаудың өзектілігі мен қажеттілігімен және серіктес-білім беру ұйымдарын тарту, яғни жүйе шеңберіндегі сыртқы тарап тұрғысынан шешілмеген.

Өскелең ұрпақтың ақпаратпен жұмыс істеу мәселесі ерекше орын алады. Бұл тұрғыда «оқу психологиясы» сияқты бағыттың өзектілігі техникалық және семантикалық контекстен асып түседі.

Оқу стратегияларына – оқу мазмұнын игеруге және жеке білім беру кеңістігін

ұйымдастыруға мүмкіндік беретін метанавкалар мен метакомпетенцияларға ерекше назар аударылады. Инновациялық білім беру ортасы педагогтарды даярлауды трансформациялауға, оларды даярлау мазмұнын жаңартуға үндейді [3].

Сыртқы сипаттағы проблема, мемлекет пен мектептің өзара қарым-қатынасы туралы бөлек айтуға болады. Мектеп – бұл мемлекеттік мекеме, бірақ бюрократия мұғалімдерге кедергі келтіреді. Дамудың әлеуметтік жағдайы мәдени жағдай ретінде кезкелген білімнің, соның ішінде кәсіптік білімнің негізгі проблемасы болып табылады. Бүгінгі таңда мұғалімнің кәсіби және жеке дамуы үшін қандай жағдайлар жасалуы керек, оның инновациялық өзгерістерге, білім беру кеңістігінің ашықтығына, жұмыстағы ұтқырлық пен икемділікке дайындығын қалыптастыру керек деген сұраққа жауап табу керек. Жалпы, білім беру саласындағы психология теориясының мәселелерін шешу үшін:

- категорияларда анықтау;
- адамның табиғатын ескере отырып, білім беруді дамытудағы аспектілерді бөліп көрсету (генетика, психофизиология және т.б.);
- білім берудің үздіксіз тұжырымдамасы шеңберінде кәсіби-тұлғалық дамуға жәрдемдесу қажет.

Әлеуметтік қызметтің әртүрлі түрлерін дамытуға бағытталған оқыту жүйесі оның негізінде құзыреттілік тәсілге негізделген. Білім беру ортасының психологиясының дидактилері мен зерттеушілері құзыреттілік тәсілге негізделген оқыту жүйесін құрудың үш нұсқасын анықтайды:

- қарапайым әдіс – сынақ пен қателік арқылы тәжірибе жинау;
- алгоритмдік әдіс – индикативті негізді игеру және негізгі параметрлер мен процедуралар бойынша тапсырмаларды кейіннен орындау арқылы;
- соңғы, мета-пәндік тәсіл – алгоритмдерді, процедураларды өз бетінше іздеу және оларды күнделікті, оқу және басқа мәселелерді шешу үшін саналы түрде шығармашылық қолдану [4, 5].

Соңғы буын республикалық білім беру стандарты және Қазақстан Республикасының 2025 жылға дейінгі ұлттық білім доктринасы өз құрылымында құзыреттілік тәсілден мета-пәндік тәсілге көшуге нұсқау береді. Мета-пәндік тәсілдің айрықша ерекшелігі – жекелеген оқу пәндерінің стратегиялары мен мазмұнын ажыратудан әртүрлі ғылымдар тұрғысынан объективті құбылысты зерттеуге көшу. Бұл ретте білім беру мазмұнын, теориялық ойлауды және оқушылардың танымы мен іс-әрекетінің әмбебап тәсілдерін интеграциялау міндетті шарт болып табылады. Нәтиже – әлемнің тұтас бейнесін қалыптастыруды қамтамасыз ету, оқушыны субъектілік өзара әрекеттесуге дайындау, теориялық білімді күнделікті өмір тәжірибесіне көшіру қабілетін қалыптастыру. Бұл жағдайда өзіндік білім базасы ақпараттық модельдеу әдістерін қолдана отырып, ақпараттық сипаттағы әмбебап дағдыларды игеру арқылы, сондай-ақ ақпарат құралдары мен коммуникативтік технологияларды қолдану және пайдалану, ақпаратты жинау, түрлендіру, сақтау, қолдану және беру дағдылары негізінде құрылатын болады. Метанавкалар оқушыларға алған білімдерін жаңа жағдайларға, мақсаттар мен міндеттерге бейімдеуге мүмкіндік береді, жеке және топтық дағдылардың бейімделуін арттыруды қамтамасыз етеді, жеке тұлғаның шешім қабылдаудағы хабардарлығын, тәуелсіздігі мен дербестігін арттырады, ақпараттық кеңістіктің қазіргі қарқындылығы жағдайында стресс деңгейін төмендетуге ықпал етеді. Метанавктерді қалыптастырудың ерекше шарты – негізгі функционалдылықтан басқа, нақты даму заңдылықтарын ескере отырып, оқушыларда коммуникативті дағдыларды, топтық жұмыс дағдыларын дамытуға мүмкіндік беретін өзара әрекеттесу мен оқытудың интерактивті формалары [6-7].

Бұл тұрғыда білім алушылар контингентінің физикалық және психологиялық сипаттағы ерекшеліктерін есепке алу функциялары мен мүмкіндіктері бар қол жетімді білім беру ортасын құру проблемаларына, әртүрлі мүмкіндіктері бар балаларды бірлесіп оқыту процесін құру мүмкіндігінің проблемаларына арналған бірқатар зерттеулер ерекше орын алады. Яғни, білім беру кеңістігіне қатысты тұлғаның даму жағдайы қарым-қатынастар, оқиғалар, әрекеттер мағынаны қалыптастыру процестерін өзектендіретін, мотивтерді іс-әрекеттің мақсаттарына ауыстыратын кеңістік құрудың координаты ретінде әрекет етеді

(А.Н.Леонтьев).

Бұл ретте білім берудің мазмұны ситуациялық-контекстік нысанды ерекше атап өту маңызды. Мұндай білім берудің тасымалдаушылары білім беру ортасына қатысушылардың өзара әрекеттесуінің субъектілер арасындағы қатынастарында туындайтын оқиғалар болып табылады, ал білім берудің жаңа мазмұнын құру тәсілі – мұғалімнің өзін оқыту траекториясы мен технологиясын өзгерту, оны жаңа түрдегі кәсіби қызметке дайындау, оны субъект ретінде қалыптастыру, оның өмірлік белсенділігінің доминанты болып табылады.

Әдебиеттер:

1. Каптерев П.Ф. Педагогикалық психология. 3-ші басылым., «Жер» кітап қоймасы» баспасы, 1914. 489 б.
2. Якунин В.А., Елманова В.К. Санкт-Петербург университетінің Педагогика және педагогикалық психология кафедрасына 150 жыл // Санкт-Петербург университеті. 2001 жылғы 17 Қазан № 25 (3579). 10-13 бет.
3. Ананьев Б.Г. Адам таным пәні ретінде. Л.: Ленингр баспасы. ун-та, 1968. 339 Б.
4. Исаев Е.И., Слободчиков В. И. Адамның білім беру психологиясы: білім беру процестеріндегі субъективтіліктің қалыптасуы: оқу құралы. «Психологиялық антропология негіздері». М.: ПСТГУ баспасы, 2013. 432 б.
5. Слободчиков В.И. Психологиялық антропология контекстіндегі даму теориясы мен диагностикасы // оқыту психологиясы. 2014. № 1. 4-34 бет.
6. Слободчиков В.И. Психологиялық антропология және қазіргі білім / / педагогикалық білім және ғылым. 2014. № 3. 112-116 бет.
7. Захарченко М.В., Думчева А.Г. Мектептегі рухани-адамгершілік даму мен тәрбиенің шарттары мен нәтижелерін бағалау мәселесі // православиелік Әулие Тихонов гуманитарлық университетінің хабаршысы.: Педагогика. Психология. 2011. Т. 3. 77-80 б.

ӘОЖ 367

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ӨЗІН-ӨЗІ БАҒАЛАУЫНЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Жакупова К.Ж.

Қарағанды қаласы №59 ЖББМ КММ, Қарағанды қ., Қазақстан Республикасы
karakat_24@mail.ru

Қоғамның әлеуметтік дамуы жеке тұлғаның жетілуін, белсенділігін қалыптастыруға жоғары талаптар қояды. Шығармашылық және жан-жақты дамыған жеке тұлғаның қалыптасуы үшін балалардың өзара әрекетін, қарым-қатынасын дұрыс бағалап, байқап білуге үйрету керек. Өзін-өзі бағалау жеке тұлға қалыптастыруының маңызды факторы болып табылады [1;8]. Ол адамға әртүрлі өмір жағдайында белсенді таңдау жүргізуіне мүмкіндік береді. Сондай ақ адамның ұмтылысын, айналасындағылармен қарым-қатынасының сипатының деңгейін анықтайды.

Өзін-өзі бағалау деген не? Бұл сөз түсінікті сияқты. Өзін-өзі бағалау-адамның өзіне берген бағасы. Адам өзін бағалау үшін әуелі өзін білуі керек. Балада өзін-өзі бағалауды қалыптасуы мәселесі-оның тұлғасының дамуын анықтайтын маңызды мәселе. Психологтар өзін-өзі бағалауды әртүрлі деңгейдегі күрделі психикалық жүйе ретінде қарастырады. Адам өз-өзіне танымның ерекше объектісі болып табылады. Өзін тану ішкі әлемді тану процесіне енеді және адамның әлеммен үздіксіз өзара арақатынасымен байланысты. Сондықтан өзін-өзі бағалау табиғатынан әлеуметтік болып табылады[2;4].

Білім берудің шынайы мақсаты- адамға белгілі бір білімді жеткізу ғана емес, сондай-ақ оның рухани, адамгершілік тұрғыдағы мәнін дамыту. Қазіргі педагогика ғылымы тәрбие саласындағы басымдық міндеттердің бірі ретінде жас ұрпақты ғасырлар бойы жинақталған халық даналығының жалпы адамзаттық құндылықтарын меңгерту негізінде тәрбиелеу қажеттігін дәлелдеп отыр. Балалардың өмірден өз орнын таба білу үшін бойындағы табиғи

дарыны мен қабілетінің ашыла түсуіне көмектесудің қажеттілігі арта түсуде. Өзін бағалау ең алдымен, адамға басқалардың беретін бағасына қарай қалыптасады. Адам өзін айналасындағылар қалай бағалайтынына қарай өзін-өзі бағалауға бейім келеді. Өзіндік бағалау тұлғаның өзіне ғана тән жеке құндылығы. Яғни өзіндік бағалау дегеніміз адамның өзін-өзі құрметтеу сезімінің дамуы, жеке құндылығын сезу. Өзін-өзі бағалау ойлауға, еске сақтауға, мінез-құлықтың қалыптасуына, өзге білік пен дағдылардың жетілуіне ықпал етеді. Ол адамның қажеттіліктері мен өзіндік санасына, кәсіптік тұрғыда өзін-өзі айқындауына, тәрбие үрдісі мен мақсатарына, оның нәтижелеріне, әлеуметтік және эмоционалдық жағдайында, адамның өз-өзіне және өзге жандарға қатынасына әсер етеді. Өзіндік бағалау өз әрекетін бағалауда маңызды роль атқарады, онсыз өмірде өзін анықтау мүмкін емес. Нақты бағалау адамға рухани қанағат пен адамгершілік қасиеттеріне қолдау көрсетеді. [2].

«Мен-тұжырымдамасы» педагогикалық сөздікке 70-ші жылдары енгізілді.

- «Мен-тұжырымдамасы» дегеніміз не?

- «Мен-тұжырымдамасы» оқушының өзін-өзі бағалауында қалыптастыруда қандай рол атқарады?

- Негізінде жеке адам өзгелермен қарым-қатынас жасап, өзіне деген көзқарасын қалыптастырады. Адам бойындағы “мендік” қасиет адамның іс-әрекеті мен әлеуметтік ортамен қарым-қатынас жасауы барысында қалыптасады. Өзіндік сана жеке тұлғаның құрлымының маңызды бөлімдерінің бірі ретінде қарастырылады және осыған сәйкес өзіндік сана құрылымның компоненттері өзіндік бағалау, өзіндік сана және өзіндік көңіл күй ажыратылады. Психолог В.С.Мерлин зерттеуі бойынша өзін-өзі бағалау тікелей ықпалын тигізетін өзіндік сана құрлымының 4 компоненттерін ажыратып айтқан

- 1.»Менің» ұғынуы

- 2. Өзінің басқаларға ұқсастығын және олардан айырмашылығын ұғыну.

- 3. Өзінің психологиялық қасиеттерін ұғыну.

- 4. Әлеуметтік- адамгершілік тұрғыда өзін –өзі бағалау.

Сонымен қатар бастауыш сынып оқушыларының өзін-өзі бағалауын дамытуда оның жеке тұлға ретінде жан-жақты жетілудің алғы шарттары болып табылады.

Өзін-өзі бағалау дегеніміз өз қабілеттеріне, мүмкіндігіне, мінез –құлқына, ішкі жан – дүниесіне, басқа адамдардың ортасында өз орны бойынша өзіне баға беруі болып табылатын. Адам — анасының құрамдас бөлігі. Өзін-өзі бағалау арқылы адамның мінез-құлқы реттеледі, өзіне сыни көзқараспен қарауға үйренеді. Өзін-өзі бағалау оқушыны сенімділікке, ойлауға, шығармашылыққа тәрбиелеуге баулиды. Адамның өзін-өзі төмен бағалауы мінез-құлықта күмәнданушылық, қызғану,

- іштарлық, көңілсіздік, ешкімге жоламау сияқты сипаттар арқылы көрініс табады. Ал өзін тым асыра бағалау адамдармен дұрыс қарым-қатынас жасай алмау, ашуланшақ, мақтаншақтық сияқты мінез-құлықтарға апарып соғады. Жеке тұлғаның өзін-өзі бағалауы орташа деңгейде болғаны анағұрлым жақсы.

- Бастауыш сынып оқушыларының өзін-өзі бағалауын қалыптастырушы негізгі факторлар.

- Педагогикалық міндеттерді нәтижелі шешу үшін мұғалім бастауыш сынып оқушыларының өзін-өзі бағалауын қалыптастырушы негізгі факторларды ескеруі тиіс;

Бастауыш сынып оқушыларының өзін-өзі бағалауын қалыптастырушы негізгі факторларды

- Бағаның ықпалы

- Құзырлылық сезім

- Отбасылық тәрбиенің ықпалы

- Рефлексияның ықпалы

Бағаның ықпалы

Мектеп бағасы оқушылардың өзін –өзі бағалауының қалыптасуына тікелей ықпал тигізеді. Бастауыш сынып оқушылары мұғалім бағасына оңай бағытталып, өз сыныптастарын үздіктер, екпінділер мен үлгермеушілер деп әр топқа тән сапалық ерекшеліктерді атап көрсете алады. Үздіктер мен оқу жетістігі жоғары оқушылардың өзін-

өзі бағалауы жоғары, ал үлгермеушілер немесе бағасы төмен оқушылардың өз мүмкіндігіне, өзіне деген сенімі төмен болады.

Бастауыш сынып оқушыларының өзін-өзі бағалау динамикасын зерттеу негізінде төмендегі бағыттарды атап көрсетуге болады:

- 1-2 сыныптарда оқушылар артта қалушылар ұстанымен келіспейді, өзін-өзі жоғары бағалауға тырысады, өздері орындаған тапсырманы нақты бағадан жоғары бағалайды.

- Бірінші сыныптан төртінші сыныпқа қарай оқудың басындағымен салыстырғанда өзін-өзі бағалау деңгейі күрт төмендеп, өз мүмкіндіктері мен қабілетін төмен бағалайтын оқушылардың саны шамамен үш есе артады

Мұндай күрделі оқу жағдайының бастауыш сынып оқушыларына әсері қандай?

Өзін-өзі төмен бағалайтын оқушылардың бойында өзіндік жеткіліксіз сезімі туындап, аталған ұстанымның жағымсыз салдары басым болады.

2. Құзырлылық сезім

Бастауыш сынып оқушыларының өзін-өзі бағалауын қалыптастыру мақсатында оқушылар жұмысына мазмұндық баға берумен қатар, тіпті төмен баға қойылғанның өзінде жағымды эмоционалдық жағдай туғызудың маңызы жоғары. Оқушыны өз жетістігін зерделеуге, оның өз әрекеті мен қызығушылығына сай бағаға деген саналы көзқарасын қалыптастыруға бағыттау қажет [4].

3. Отбасылық тәрбиенің ықпалы

Бастауыш мектеп оқушысының өзін-өзі бағалауының қалыптасуы үлгерім көрсеткішіне немесе мұғалімнің сыныппен қарым – қатынасына ғана байланысты емес, сонымен қатар отбасында қалыптасқан құндылықтар мен отбасы тәрбиесінің стилі де ерекше рол атқарады. Бала ата-ананы толғандыратын мәселелерді алдыңғы кезекке қояды-мәртебеге ие болу \ ата-ана әңгімесі «Тағы да кім бестік алды?» деген сұрағының аумағында болады \ немесе шамадан тыс қолдау «Саған бүгін ешкім ұрысқан жоқ па?» т.б. Өзін-өзі бағалауы өте жоғары деңгейде қалыптасқан оқушылар алған әр төртікке анасымен, не әжесімен бірге қайғырады. Мұндай балалардың өз болашағына сенімділігі жоғары.

4. Рефлексияның ықпалы

Мектеп табалдырығын аттаған оқушылар үшін ата-аналарының негізгі ұстамдарымен құндылықтарының маңыздылығы басым болады, кейінірек балалар өз қызметінің нәтижесінде бағытталуды меңгереді. Бастауыш сыныптың аяғына қарай оқушы өз іс-әрекетін қорытуға дағдылана бастайды. Рефлексия жасау арқылы оқушының тұлғалық сапа мен өз жетістіктерін бағалаудың жаңа бағыттары айқындалады.

Нәтижесінде өзін-өзі бағалау ақиқатқа жуықтайды, өзі туралы пікір негізделеді. Дегенмен, бастауыш сынып оқушыларының өзін-өзі бағалауын қалыптастыруда әр оқушының жеке даралық ерекшеліктері ескерілуі тиіс. Өйткені оқушылардың өте төмен немесе өте жоғары бағалау деңгейін өзгерту өте күрделі үрдіс екенін естен шығармау тиіс. А.В.Захарованың зерттеулерінде, оқу және еңбек әрекетінде «балаларды өз бетінше және дәлелдемелі түрде өз мүмкіндіктері мен білігін, тұлғалық қасиеттерін өзіндік пікір ретінде немесе өзгелер көзқарасы тұрғысынан бағалауға дағдыландыру қажет», - деп санайды.

Бастауыш сынып оқушыларының өзін-өзі бағалауын қалыптастыру әдістемесін жетілдіру мақсатында төмендегі заңдылықтар сақталуы тиіс:

1. Әр сабақта оқу міндеттеріне сай оқушылардың материалды өз бетінше игеруге, ізденіс жұмыстарын жүргізуге және проблемалық жағдаяттардың ұйымдастырылуына жағдай жасау.

2. Бастауыш сынып оқушыларының даярлық деңгейіне сай оқу материалдарын өз бетінше игеру тапсырмаларын мүмкіндігінше күрделендіру, оқушылардың жас ерекшеліктеріне сәйкес өзіндік зерттеу қызметін жетілдіру, тапсырманы орындауға жіберілетін уақытты нақтылау, қиындықтарды шеше білуге көмектесу.

3. Оқушылардың өз бетінше оқу тапсырмаларын орындауы ерекше қадағалауы шарт:
 - а) өзін-өзі бағалауы төмен оқушылармен жеке жұмыс жүргізуі керек, себебі кездескен қиындықтар олардың өзіне деген сенімсіздігін туғызады;

Өзін-өзі бағалауды жүйелі түрде қалыптасуында оқушылармен жүргізілетін

әңгімелердің маңызы зор. «Өзінді тану-сенің уақытын». «Өз қабілетінді қалай білуге болады?», «Сенің кемшілігің- сенің дұшпаның» атты тақырыпта жүргізілетін әңгімелерде өзін-өзі бағалаудың ережелері қалыптасады.

1.Әуелі өзіндегі жақсы сапаларды іздестіріп, олады дамыт. Жаман сапаның болуы қорқынышты емес, қорқыныштысы- сенің оны көрмеуің ,оған шыдап жүруін. Ал ол біртіндеп адамның ішкі әлемің жаулай бастайды, оны әртүрлі теріс әректтерге итермелейді, жақсы сапаларды бұзады. Жаман сапаны оны білу арқылы және өзінде жақсы сапаларды дамыту арқылы женуге болады. Мейірімділіктің негізінде өзіндегі және басқалардағы жауыздықты жоюға болады;

2.Ең бірінші оқу іс әрекетінің өзін-өзі бағалауынан бастау керек. Әр жауабына өз ойынан баға беруге тырыс. Сосын ақыл –ой іс-әрекетінің өзінөзі бағалауын өмірдің басқа сферасына ауыстырасың; спорт, еңбек т.б.

3.Педагогтың және құрдастардың саған берген бағасын бағалаумен салыстыр.Берілге баға мен өз-өзінді бағалау арасындағы қарама қайшылықтың себебін анықтауға тырысу керек:

4.Өзінді бағалайтын үлгі, идеал ұстанғаның жөн;

5.Өзінді білу-өзінді тану, талдау және бағалай білу.

Өзін –өзі тәрбиелеу, бағалау – өмір талабы. Адамдардың өзін –өзі тәрбиелеу, бағалау дегеніміз- жүйелі түрде белгілі бір мақсат қойып, оған жету жолында өзінің қабілетін дамыта отырып, кездескен қиыншылықтарды жеңе білу. Әр адам- жеке тұлға. Жасөспірім шақтан бастап, ересек шаққа қарай аяқ басасыңдар . Осыған дейінгі алған тәрбие мен білімге толықтырулар еңгізіп, болашаққа кім және қандай болатындарыңды білулерің керек, Орташа қабілетті, бірақ жігерлі болсақ көп нәрсеге қол жеткіземіз. Ал, қабілетті бірақ жігерсіз болсақ, еш нәрсеге қол жеткізе алмаймызды естен шығармау.Сөзімді қортындылай келе;

Қорыта келе: Егер темірден түйін түйген ,қолы шебер ұста өзіне түскен металды балғамен ұрып, біресе жалынға салып, балқытып, біресе суға салып, шыңдап, өрнек ойса, нағыз ұстаз «шекілеу» келген ,бұғанасы бекімеген адам «сазынан» келешек ел азаматын тәрбиелеп шығарады...

Әдебиеттер:

1. Кочетов А.И. Организация самовоспитания школьников. Минск, 1999г.
2. Актуальные проблемы педагогики психологи на современном этапе сборник научно-практической конференции Караганда, 2004г.
3. Бейсенбекова Г.Б, Молдабаева Р.А, Нұргалиева С.М Жас ерекшелік психологиясы Қарағанды 2005г.
4. Наванова З.Т. Бастауыш сынып оқушыларының өзін-өзі бағалауы Ақтөбе 2017г интернет басылым.

ӘОЖ 371.315.5

ҚҰНДЫЛЫҚҚА НЕГІЗДЕЛГЕН БІЛІМ МЕН ТӘРБИЕ БЕРУ НЕГІЗІНДЕ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ҚЫЗМЕТ ЖҰМЫСЫН ҰЙЫМДАСТЫРУ ЖОЛДАРЫ Жұмаш Г.Б.

«Абай атындағы мектеп-гимназиясы» КММ, Қарағанды қ.,Қазақстан Республикасы
gulmira9426@mail.ru

Қазіргі кезде жалпы білім беру ұйымдарында жалпы адами құндылықтарды насихаттау, оқушыларға білім беріп қана қоймай осы құндылықты үйрету маңызды мәселелердің бірі болып отыр. Себебі, жаһандық даму технократтық тұлғалардың қалыптасуына ықпал етіп жатқандықтан, солардың ішінен рухани толысқан тұлғаларды шығару білім берудің өзекті нысанына айналуға.

Қазақстанда соңғы жылдары психологиялық денсаулыққа көп көңіл бөлініп жатыр.

Оған қазіргі таңдағы өзекті проблемалар себеп болуда. Атап айтсақ, зорлық-зомбылық фактілері, оқушылардың девиантты жүріс-тұрысы, педагогикалық ұжымның эмоционалды жануы т.б.

«Рухани Жаңғыру», «Цифрлық Қазақстан» (2019) бағдарламаларын іске асыру жағдайындағы Тәрбиенің тұжырымдамалық негіздеріне сәйкес, оқушылардың денсаулығының барлық аспектілері бойынша (адамгершіліктік, физикалық, психологиялық, әлеуметтік) жүйелі төмендеуі байқалады: кәмелетке толмағандардың арасындағы қылмыстың өсуі; ішімдік ішу, темекі шегу, есірткі тарту қиянаты; өз өзіне қол жұмсау жағдайларының көбеюі; жыныстық қатынасқа ерте түсу; түрлі бағыттағы діни көзқарастың көбеюі және басқалар.

ЮНИСЕФ-тің 2017 жылғы зерттеуінің деректері бойынша, Қазақстанда оқушылардың үштен екісі оқушылардың немесе мұғалімдердің тарапынан зорлық-зомбылыққа тап болғанын немесе оған куә болған. Ішкі істер органдарының есебінде жыл сайын 7 мыңға жуық кәмелетке толмағандар және жағдайы төмен 10 мың отбасы тіркеледі. 3 мыңнан астам бала қылмыстық құқық бұзушылық жасайды. 2018 жылы балаларға қатысты 2125 қылмыс жасалса, 2277 кәмелетке толмаған бала құрбан болды (2017 жылға қарағанда 5,5% – ға жоғары).

Балалардың өз-өзіне қол жұмсауының өсуі сақталып отыр (2018 жылы балалардың арасына өз-өзіне қол жұмсауының 178 жағдайы болды, бұл 2017 жылмен салыстырғанда 6,6 % -ке жоғары).

Жоғарыда келтірілген деректер Қазақстан оқушыларына тәрбие беру жүйесіндегі қауіпті, алаңдатарлық статистиканың бірнеше мысалын ғана қамтиды. Тәрбие берудің тұжырымдамалық негіздеріне (2019) сәйкес, жақын болашақта ұлттың денсаулығына, оның зияткерлік әлеуетіне, бәсекеге қабілеттілігіне және жалпы елдің ұлттық қауіпсіздігіне әсер етпей қоймайды. Сондықтан, білім беру ұйымдарында ұзақ жылдар бойы қалыптасқан кемшіліктерді жеңетін жаңа тәжірибе қажеттілігі туындайды [1]. Бұл мәселелердің түп тамыры адамның жеке тұлғалық психологиясының саулығында жатыр. Мектеп педагог-психологтарының басты міндеті осы проблемаларды алдын-ала отырып, білім беру процесіне қатысатын ұжымның психологиялық денсаулығын қалыптастыру болып табылады. Білім туралы заңда «білім берудегі міндеттерінің ең маңыздысы – баланы жеке тұлға ретінде қалыптастыру және дамыту» деп айтылған. 2022-2023 оқу жылында білім беру арнасы қазақтың ұлттық және адами құндылықтарымен бірге ұштастыра отырып, құндылыққа негізделген білімді оқушылардың бойына сіңіруге бағытталуда. Осы орайда педагог-психологтардың жұмыс бағытын құндылыққа негізделген білім берумен байланыстыру қажет.

Құндылыққа негізделген білім беру бала бойына жақсы қасиеттер мен мінез қалыптастыруда үлкен септігін тигізеді. Себебі, бұл тек құндылықтарды ғана бойға сіңіру емес баланың отбасымен, өзінің әлеуметтік ортасымен, ұстаздармен жақсы қарым-қатынас жасауға көп көмегін тигізетін білім беру бағыты.

Педагог-психологтың жұмысындағы оқушылармен, ата-аналармен, ұстаздармен жүргізілетін алдын алу және ағарту жұмыстарының ілгері басуына және көптеген кездесетін психологиялық қиындықтарды алдын алуда жұмысымызды құндылыққа ұштастыру маңызды іс-әрекет болып табылады.

Психологтың басты міндеттерінің бірі оқушылардың үздіксіз дамуына кедергі болар факторларды анықтау арқылы олардың деңгейінде ойлап, қызығушылығы мен қажеттілігіне сай берілген білім мен тәрбиенің санаға қонуына ықпалын тигізу. Психологиялық қызметтің бүршік атқан нәтижесі мұғалім мен оқушы, ата-ана мен бала арасында түсіністік сезімін орнатқанда көрінері анық.

«Оқытудағы мақсат – жалғыз құрғақ білім үйрету емес, біліммен бірге жақсы тәрбиені қоса беру»-деп, Міржақып Дулатұлы айтқандай педагог-психологтар да өз жұмыстарын психология саласында ғана қарастырып қоймай, оқушының дамуына және өзінің де психологиялық дені сау болуын қамтамасыз етуінде.

Қарағанды қаласы, «Абай атындағы мектеп-гимназия» КММ ұжымы 2021-2022 оқу жылында тәжірибе ретінде құндылыққа негізделген білім беру бағытын бастаған болатын.

Оқушыларға құндылықтарды үйретудің ең бірінші қадамы әр жылдық немесе айлық оқу жоспарларын құндылыққа негіздей отырып жасаудан басталды. Осы орайда, педагог-психологтардың да жұмыс бағыттары құндылыққа негізделген білім беру негізінде ұйымдастырылды.

ҚР ОАМ 2022 жылғы 25 тамыздағы № 377 «Орта білім беру ұйымдарындағы психологиялық қызметтің жұмыс істеу қағидаларын бекіту туралы» бұйрығына сәйкес психологиялық қызмет білім беру ұйымдарының алқалы органы болып есептеледі. Психологиялық қызметтің басты мақсаты - білім алушыларды табысты оқыту, дамыту, әлеуметтендіру және кәсіби білім беру траекториясын саналы таңдауды қалыптастыру үшін психологиялық-педагогикалық және әлеуметтік жағдайлар жасауға бағытталған психологиялық-педагогикалық сүйемелдеуді жүйелі ұйымдастыру [2].

Мектепте құндылыққа білім беру бағыты келесі механизмдер арқылы жүзеге асырылуда:

- әр айдың басында оқушыларға, ұжымға ай құндылығы жайында толық ақпарат беріледі;

- білім беру ордасын ай құндылығына қатысты көрнекіліктермен безендіреді;
- құндылық тақырыбына сай іс-шаралар ұйымдастырылады;
- оқушылардың құндылықтарды күнделікті өмірде қолдануына жағдай жасалады;
- құндылықты дәріптеу жұмыстарында ата-аналарды қатыстырады;

- әр айдың соңында оқушылардан құндылықты меңгергендігін анықтау мақсатында кері байланыс алынады, сынып іші жұмыстарына анализ жасалады;

- өткізілген құндылық айының қорытындысы жасалады.

Психологиялық қызмет құндылыққа негізделген білім мен тәрбие бағытын келесі жұмыстар арқылы жүзеге асырады:

- жұмыс жоспарларын құндылыққа бағытталған білім мен тәрбие негізінде жасау;
- педагог-психологтың жұмыс бағыттарын (психодиагностика, кеңес беру, түзету-дамыту, ағартушылық) құндылыққа негіздей отырып ұйымдастыру;
- қысқа және ұзақ мерзімді жоспардан тыс іс-шараларды ұйымдастыру;
- ата-аналармен және педагогикалық ұжыммен жұмыстарды ұйымдастыру.

2021-2022 оқу жылында педагог-психологтар құндылық негізінің бастауы ретінде «Менің құпия қамқоршым» атты мектепшілік педагогикалық ұжымға арналған жобасын бастаған болатын. Бұл шараның басты мақсаты ұжым ішінде ынтымақтастық қарым-қатынас құру. Жоба барысы келесідей: жоба әр тоқсан сайын жүргізіліп отырады, тоқсанның басында педагогикалық ұжым жеребе таңдау арқылы кімге қамқоршылық жасайтынын анықтап алады. Сол адамға құпия түрде бір тоқсан бойы жақсылық жасайды (амандасу, күніне сәттілік тілеу, танысу, қажет болған көмек түрлерін көрсету). Тоқсан соңында жобаға қорытынды жасалынып отырады.

Жобаның басты артықшылықтары:

- ұжым ішіндегі өзара ынтымақтастық пен бауырмалдықтың орын алуы;
- жас мамандардың ұжымға тез бейімделуі;
- тәлімгер мен жас маман арасында жақсы байланыстың орнығуы.

Бұл жобаны әр сыныпта да өткізу жоспарлануда. Бұл оқушылар арасында кездесетін буллинг сияқты мәселелердің алдын-алуына көмектеседі. Әр айға бөлінген құндылықтар: қыркүйек айы – құрмет, қазан айы – кемелдену, қараша айы – жауапкершілік, желтоқсан айы – сүйіспеншілік, қаңтар айы – әділдік, ақпан айы – табандылық, наурыз айы – ұлттық құндылықтар айы, сәуір айы – денсаулық айы, мамыр айы – патриотизм. Бұл құндылықтар оқушыларда кездесетін бейімделу, буллинг, оқуға деген мотивацияның болмауы, отбасы мен бала арасында кездесетін және т.б. көптеген мәселелерді болдырмау жолында жасалынған. Сондықтан, мектепшілік даму жоспарындағы әр айға бекітілген құндылықтарды негізге ала отырып жұмыс істеу жалпы білім беретін мекемелерде кездесетін психологиялық проблемалардың алдын-алу және түзету-дамыту жұмыстарында таптырмас әдістердің бірі болып табылады.

«Құндылықтарға негізделген білім беру» бағытын жүзеге асыру нәтижесінде білім беру ұйымдарында оқушы жастардың бойында қазақстандық патриотизм, азаматтық сана-

сезім, толеранттылық, жалпы және құқықтық мәдениет, салауатты өмір салты, шығармашылық қабілеттерін жүзеге асыру, өзін-өзі кәсіби анықтауды қалыптастыру, бос уақытын тиімді қамтамасыз ету бойынша даму сатыларының көрінісі күтіледі.

Әдебиеттер:

1. <https://qundylyq.kz/elementor-228/>
2. ҚР ОАМ 2022 жылғы 25 тамыздағы № 377 «Орта білім беру ұйымдарындағы психологиялық қызметтің жұмыс істеу қағидаларын бекіту туралы» бұйрығы.
3. Оқу-әдістемелік құрал: QADAM./Ибрагимов Мухаммадали, Елубаева Алтынгуль, Смақов Самат, Қалық Думан / - Нұр-Сұлтан: Астана кітап, 2021-244б.

ӘОЖ 376

СӨЙЛЕУ БҰЗЫЛЫСТАРЫН ТҮЗЕТУДЕГІ НЕЙРОПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ТӘСІЛ

Исина Н.С., Темирбаева Г.Т., Бигельдина З.А.

КГУ «Реабилитационный центр №1», «Толағай» бөбекжайы КМҚК, Облыстық ПМПК

galia.17.05.82@mail.ru

Бүгінгі таңда нейропсихологиялық көзқарас мәселесі логопедтерге арналған әдебиеттерде сөйлеу бұзылыстарын түзету толық ашылмаған. Ол одан әрі практикалық зерттеулердің өзектілігін анықтайды.

Сөйлеу бұзылыстары бар мектеп жасына дейінгі балалардың бұзылыстарының ерекшеліктері және нейрофизиологиялық қолдану арқылы түзету жолдарын анықтау тиімділігін арттыруға көмектесетін ғылыми әдіс- бұл сөйлеу бұзылыстарын жеңу.

Сарапшылар әртүрлі этиологиясы мен симптомдары бар сөйлеу патологиясының әртүрлі формаларын атап өтеді, сөйлеу бұзылыстарының құрылымын күрделендіруге тұрақты тенденцияны білдіреді. Көптеген балаларда сөйлеу жеткіліксіздігі сараланбаған, мозаикалық сипатқа ие және мотор, когнитивті, перцептивті және психикалық қызметтің басқа салаларындағы кемшіліктермен байланысты (И. Ю. Левченко, А. В. Семенович, Т. Н. Волковская, А. Н. Корнев, О. Н. Усанова және т. б.).

Логопед әрқашан физиологиялық жетілмегендіктен өнімді түзету жұмысын 4 жастан ерте бастай алмайды, ал мектепке дейін бірнеше жыл сапалы түзету үшін жеткіліксіз. Осы уақыт аралығында баланың одан әрі білім алуы үшін сөйлеу тілі дамуының бұзылуын қалыптастыруға қажетті көмекті қалай көрсетуге болады деген сұрақ туындайды?

Тиімді логопедиялық терапияны ұйымдастыру үшін баланың психикасының дамуы мен қалыптасу ерекшеліктері туралы ғылыми ақпаратты қолданған жөн. Логопедиялық жұмыста нейропсихологиялық тәсілді қолдану көмектеседі, оны біздің замандастарымыз Т. Г. Визель, М. И. Лынская, Ж. М. Глозман және басқалар зерттейді

Сөйлеу - бала мен оның айналасындағы әлем арасындағы маңызды байланыс арнасы. Сөйлеудің коммуникативті функциясы құрдастарымен қарым-қатынас дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді, бірлескен ойын мүмкіндігін дамытады, мінез-құлықты, эмоционалды-ерікті саланы және мектеп жасына дейінгі баланың жеке басын қалыптастыруда маңызды. Негізгі психикалық функция сөйлеу болып табылады, сондықтан ми дисфункциясы болған кезде сөйлеу алғашқылардың бірі болып соққы алады. Сөйлеудің көп функционалды сферасының барлық негізгі құрамдас бөліктері бұзылады: дыбыстың айтылуы, фонематикалық есту, грамматикалық құрылым, сөздік және үйлесімді сөйлеу.

Сөйлеу бұзылыстары - баланың сөйлеу тіліндегі қарым-қатынасына және әлеуметтік бейімделуіне толық немесе ішінара кедергі келтіретін белгілі бір тілдік ортада қабылданған сөйлеу нормаларынан ауытқу. Көп жағдайда олар сөйлеудің психофизиологиялық механизмінің бұзылуынан туындайды, маманның көмегінсіз жеңе алмайды және балалардың психикалық дамуына әсер етеді.

Баланың сөйлеуін қалыптастыруды түзетудің жүйелі тәсілі логопедиялық жұмыста байланысты әдістерді енгізу қажеттілігін талап етеді. Қазіргі логопедияның нейропсихология, педагогика, нейрофизиология, даму психологиясы және басқаларымен пәнаралық байланыстар баланың сөйлеуі мен психикалық дамуына әсер ету аясын кеңейтуге көмектеседі. Олар сөйлеу бұзылыстарын түзету және алдын алу әдісін оңтайлы таңдауға ықпал етеді, бұл баланың одан әрі білім алуына және болашақ өмірінде сәттілікке оң әсер етеді.

Нейропсихология сөйлеу бұзылыстарының себептерін ашуға және оқуға, оқуға және жазуға қажетті негізгі функцияларды қалыптастыра отырып, үзілген байланыстар тізбегін, жүйеаралық өзара әрекеттесулерді құруға мүмкіндік береді. «Сөйлеу дамуының бұзылыстарын қарастырудың нейропсихологиялық аспектісі сөйлеу бұзылыстарының әртүрлі формаларындағы ақаудың құрылымына ғана емес, сонымен қатар оларды тудыратын ми механизмдеріне де сараланған көзқарасқа мүмкіндік береді» (Т.Г. Визель).

Нейропсихология – ми құрылымдарының қызметін, олардың психикалық процестермен байланысын және тірі жандардың мінез-құлық формасын зерттейтін неврология мен психологияның табалдырығында құрылған ғылыми бағыт. Ғалым А.Р.Лурияның еңбегінің арқасында ғылым байыды, оған мидың зақымдануын диагностикалаудың орталық құралына айналған нейропсихология әдістері енгізілді. Балалық шақтың нейропсихологиясы психикалық функциялардың қалыптасу және даму процестерін қарастырады. Ол психиканың дамуын салыстырмалы түрде – яғни қалыпты және патологиялық жағдайларда зерттейді.

Нейропсихологиялық тәсілдің маңыздылығы-бұл денсаулық сақтау және балалар популяциясы үшін маңызды нәрсе. Оның өнімділігі, оның ішінде логопедтің жұмысында бірнеше рет ғылыми және практикалық еңбектермен дәлелденді.

Біз өз кезегінде экспериментте сөйлеу бұзылыстары бар балалармен жұмыс жасауда логопед қолданатын нейропсихологиялық әдістер кешенінің тиімділігін дәлелдеуге тырыстық.

Көбінесе физиологиялық жетілмегендіктен кіші мектеп жасында баланың сөйлеуі бойынша сапалы түзету жұмыстарын бастау мүмкін емес, ал мектепке дейінгі бірнеше жыл өнімді түзету үшін жеткіліксіз.

Нейропсихология сөйлеу бұзылыстарының себептерін ашуға және оқуға, оқуға және жазуға қажетті негізгі функцияларды қалыптастыра отырып, бұзылған байланыстар, жүйеаралық өзара әрекеттесулер тізбегін құруға мүмкіндік береді.

Нейропсихологиялық түзету сөйлеу қабілеті бұзылған балалармен жұмыс істеудің негізгі түзету бағдарламасына сапалы қосымша ретінде қызмет етеді, онымен бірге жүзеге асырылады.

Сонымен, психологиялық-педагогикалық әдебиеттерді талдай отырып, сөйлеу тілі бұзылған балалардың логопедиялық үрдісінде дамуына бағытталған нейропсихологиялық әдістердің жеткіліксіз дамуы анықталды.

Ғылыми негізделген нейропсихологиялық әдістерді қолдана отырып, логопедиялық жұмысты жетілдірудің объективті қажеттілігі сөйлеу қабілеті бұзылған балалардың тілдік және когнитивті саласының ерекшеліктерін ескеретін нейрокоррекциялық бағдарламаларды құру қажеттілігін анықтайды, бұл көп аспектілі әсер ету процесінде жалпы сөйлеу бұзылыстарын жеңуге көмектеседі.

Біздің зерттеуімізде қолданылатын негізгі әдіс-алмастыратын онтогенез әдісі. Оның көмегімен жазбаша және ауызша сөйлеу кезінде сөйлеу ауытқуларына сапалы әсер етуге және түзетуге болады. Бұл әсер мидың біртұтас ұйымдасқан жүйесінің қалыптасуына әкеледі және тұрақты нәтиже береді

Мәселеге сүйене отырып, сөйлеу бұзылыстары бар балалардың тілдік және танымдық саласының ерекшеліктерін ескеретін ғылыми негізделген нейропсихологиялық әдістерді қолдана отырып, логопедиялық жұмысты жетілдіру, оларды тұтастай жеңуге ықпал ететін, ұсынылған кешеннің логопедиялық жұмыстың интегративті компоненті ретінде тиімділігі дәлелденді.

Осылайша, нейропсихологиялық тәсіл логопедке сөйлеу бұзылыстары бар баланы

сүйемелдеудің тиімді стратегиясын құруға, бұзылыстың себебін зерттеуге, баланы болашақта тәрбиелеудің негізгі функцияларын қалыптастыруға көмектесуге, сөйлеудің тиімділігін арттыруға мүмкіндік береді.

Әдебиеттер:

1. Визель Т.Г. Основы нейропсихологии. – М.: Изд-во В. Секачев 2019 – 276 с.
2. Лурия А. Р. Основы нейропсихологии. – М.: Изд-во МГУ, 2003. – 384 с.
3. Лынская М.И. Формирование речевой деятельности у неговорящих детей с использованием инновационных технологий: под ред. С.Н. Шаховской. — М.: ПАРАДИГМА, 2019. 115 с.

ӘОЖ 37.03

ОҚУ ПРОЦЕСІНЕ ДЕГЕН МОТИВАЦИЯ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ЖЕТІСТІККЕ ЖЕТУІНІҢ НЕГІЗГІ ФАКТОРЫ

Канаева Б. Е., Бекетов Қ. Б.

І.Есенберлин атындағы №15 орта мектеп КММ, Ақтөбе қ., Қазақстан Республикасы
bakygul.81@bk.ru

Мотивация дегеніміз-бұл жеке тұлғаны немесе топты ішкі немесе сыртқы әсерлер ықпалынан өз қажеттіліктерін қанағаттандыру және ұйымның мақсатына жету процесі

Белгілі бір затқа қажеттіліктен туындаған өзін қанағаттандыру мақсатындағы саналы түрде жүргізілген іс-әрекеттер немесе сол әрекеттерден бас тарту тұлғаның мотивінің мазмұны мен бағыттылығын анықтайды. Әрекетке деген ішкі құлшынысы тұлғаның жағдайымен, сенімімен, моральды, құқықтық және саяси көзқарасымен өлшеніп, сәйкестендіріледі. Яғни, берік қалыптасқан адамның ішкі мотиві, мотивтің ықпалынан туындаған мотивациясы-белгілі бір әрекетті аяғына жеткізу де орасан рөл ойнайтын фактор. Осы себепті де оқушының құлшынысын туғызу және оны ешбір асыра сілтеусіз қалыптастыру шет елдердегі заманауи мектептердің негізгі мәселесі болып табылады. Оның өзектілігі: оқушылардың өзін-өзі жетілдіруін, қызықты мәліметтер мен білім алуын қалыптастыру, белсенді өмір сүруге үйрету.

Білім алуға деген мотивация мәселесі жалпы білім беру процесінің негізі болып табылады,- деп П. Я. Гальперин айтқандай бұл тақырып психология ғылымының ең бір пікірталасты сұрақтарының бірі болып есептеледі. Десе де, оның бірнеше аспектілері қанағаттанарлық жауап алып, қайшылықты көзқарастар таласы толастаған.

Мысалы, танымдық мотивация немесе жаңа білім игеруге деген құштарлық, толығымен дерлік, оқушының ішкі сезіміне байланысты. Ішкі танымдық мотивациясы арқылы әрекет жасап, оқу процесіне араласатын оқушы тек қана баға және мақтау үшін сабаққа қатыстатын оқушыға қарағанда әлдеқайда жоғарғы жетістіктерге жетеді. Қысқаша айтқанда, мотивацияның бірінші түрі екіншісіне қарағанда тиімдірек болып саналады.

«Бар кілттипан индивидуалды-психологиялық ерекшеліктерге байланысты, әр адамға әр түрлі мотивациялар әсер етеді»- деп тұжырымдайды психолог Стивен Рейс.

Кез-келген мұғалім оқушысының оқу процесінде жетістіктерге жеткенін, үлкен ынтамен, құлшыныспен оқығанын қалайды. Бұл жағдаятқа оқушының ата-анасы да жиі назар аударады. Алайда, бұл бағыттағы көптеген шаралар іске аспай, баланың оқу үлгерімі төмен деңгейде қалып қояды. Бұл балада, яғни, оқушыда білім алуға деген ұмтылыс төмендеп кеткендігін білдіреді.

Көптеген мамандар оқу процесіне деген мотивацияны емес, оқу әрекеттерін қалыптастыру керек деп есептейді. Оқу әрекеті тек танымдық мотивациямен ұштасқанда ғана жемісті болады деп есептелінеді..

Мотивация аясында көптеген психологтар қызмет еткен, сол себепті психология ғылымында бұл тақырып көлемінде көптеген, сан алуан тұжырымдар бар.

Әдістемелік әдебиеттерге (П. Я. Гальперин, Д. Б. Эльконин, В. В. Давыдов) сүйенсек,

оқу теориясында мотив, яғни, түрткі, оқушының оқу процесіне деген мотивациясы негізінде қарастыратын болсақ, не ішкі не сыртқы жағдайларға байланысты болуы керек деп нақты айтылған. Егер мотивация ішкі жағдайларға байланысты болса ол сапасыз деген сөз емес, оның да өз ұтымды тұстары бар.

Бірақ та, мектеп ішінде сыртқы түрткімен тығыз байланысты мойындатушылық және бәсекелестік мотивациясы секілді мотивтер жиі кездесетінін айта кеткен жөн. Және де, мұндай факторларға байланысты болған уәждеме көп жағдайда тиімді болып келеді.

А. Н. Леонтьев оқу процесіндегі этаптар кезінде қандай мотивациялар оқушыларға айтарлықтай ықпал тигізеді деген мәселеде мынадай тұжырымдама жасаған болатын: мектептің алғашқы этаптарында оқушыларда жоғарғы мотивациялық потенциал байқалады. 1-сыныпқа балалар жаңа нәрсе танып білсем деген ынтамен келеді, бастауыш этапты аяқтап, алға жылжыған сайын оқушылардың танымдық белсенділігі төмендей бастайды, оқу процесінің негізгі мақсатын түсінеді, бойларында рефлексия пайда болады.

Бәсекелестік мотивациясы-орта сыныптағы оқушылардың бойында жиі көрініс табатын, өз қатарларынан қалып қоймасам деген мақсатты көздейтін мотивация түрі болып табылады. Олар өз жетістіктерімен құрдастары алдында кейде тіпті өзі үшін маңызды рөл ойнайтын тұлғалар алдында (мұғалім, ата-ана) мақтануды көздейді.

Мойындатушылық мотивациясы көбіне өзін-өзі тануға ұмтылған, ғылымның түрлі салаларында жетістікке жетуді көздеп өзін қайрайтын жоғарғы сынып оқушылары арасында жиі кездеседі.

Осы айтылған мәлеметтерге сүйенсек, оқушылардың танымдық белсенділігі оқу процесінің этаптары сайын өзгеріп отырады. 1-сынып оқушысы мен жоғарғы сынып оқушысының оқу процесіндегі іс-әрекеттері жас ерекшеліктеріне сай әр түрлі. Бұл балалардың оқу мотивациясының өзгеруінің басты факторларының бірі болуы мүмкін.

Танымдық мотивтер мен қатар әлеуметтік мотивтер де оқушы бойында параллельді дамып отырады (мамандық иесі болу, құзыретті жерде жұмыс жасау, материалдық жағынан қамтамасыз етілу).

Сонымен, негізгі сауалға жауап іздесек, оқушылардың оқу процесіне деген құлшынысын, мотивациясын арттыру үшін біз білім беру жүйесіне қандай өзгеріс енгізуіміз керек?

Бұл сауалға жауап нұсқасы ретінде Д. Б. Элькониннің тұжырымдамасын келтірсек болады: білім алушы позициясы-тек қана мұғалімнің айтқанын орындап, үй тапсырмасын жасап жүретін оқушы ғана емес, бұл- өзін-өзі жетілдіргісі келетін адам позициясы, адам қойылған шекарадан шықпай өмір сүре алмайды.

Оқушы бойында мұндай позицияны қалай қалыптастыруға болады? Көптеген зерттеулердің нәтижесі бойынша танымдық мотивтерді қалыптастырудың негізгі тиімді жолы-оқушының дұрыс құрылған оқу әрекеттері.

Оқушы мотивациясының сипаты, мінезі сабақтың форматына, мұғалімнің балаға қалай және қандай материал ұсынатындығына ондағы баланың атқаратын рөліне тікелей байланысты болып табылады, оқушы сабақ барысында жай ғана губка секілді пассивті түрді ақпарат сорып отырады ма әлде педагогпен бірге белсенді түрді жұмыс атқарады ма.

Сонымен қатар, оқу процесі жеке емес топпен жүзеге асырылатын үрдіс екенін ұмытпау қажет. Психологтардың айтуы бойынша топпен жұмыс жасау балалардың оқуға деген ынтасын артыратын құрал болып табылады.

Оқушының жеке көзқарасы, оның пәнге деген өзіндік қызығушылығы да маңызды факторлардың бірі болып саналады. Оқушы белгілі бір пәннен жоғарғы жетістік пен үлгерімге қол жеткізбесе де мұғалімнің сабақ беруі, оқушымен жұмыс жасау сияқты т.б. факторлар баланың пәнге деген қызығушылығын арттырып, кейіннен үлгерімінде оңалтатыны сөзсіз.

Оқушылардағы білім алуға деген құлшынысты арттыратын тағы бір негізгі факторлардың бірі-оқытушы мен оқушының арасындағы гуманды қарым-қатынастың орнатылуы.

Қорытындылай айтатын болсақ танымдық мотивацияның жеткіліксіздігі оқушының кемшілігі емес, ол-оның кедергісі. Біз бен сіздің тапсырмамыз осы мәселенің шешімін

тауып, жағдайды жақсы жаққа қарай бұру. Мұны тек бір ғана жолмен жасауға болады-білім беру жүйесін қайта қарау.

Білім алуудағы басты мотивация ешқашанда баға немесе мақтау сөздер болмауы тиіс. Оқушыны білім алуға үрдіс кезіндегі қызығушылық, процестен алынатын жаңа ақпарат итермелеуі керек.

Әдебиеттер:

1. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы. — СПб.: Питер, 2002. — 512 б.
2. Қоянбаев Ж.Б., Қоянбаев Р.М. Педагогика: Университеттер студенттеріне арналған оқу құралы. – Алматы, 2002. – 384 б.
3. «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ. Мұғалімге Арналған Нұсқаулық «Педагогикалық шеберлік орталығы» ЖМ типографиясы, 2015
4. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность. - М.: Политиздат, 1975. – 375 б.
5. Чирков В. И. Мотивация учебной деятельности. - М.:»АСТ-Москва», 2004. – 139 б.
6. Маркова А.К. Формирование мотивации учения в школьном возрасте. М: Просвещение, 2011. – 158 б.
7. Моргун В.Ф. Психологические проблемы мотивации учения // Вопросы психологии. – 1976. – № 6. – 54-68 ББ.

ӘОЖ 159

ЖАСӨСПІРІМДІК ҚОҒАМДАҒЫ БУЛЛИНГ МӘСЕЛЕСІ

Канафина А. Т., Абибаева Т. А.

Орталық Қазақстан академиясы, Қарағанды қ., Қазақстан Республикасы
tabitaeva@mail.ru

Қазақстанда әрбір үшінші жасөспірім буллингтің құрбанына айналады. Мақалада буллинг жайлы өзекті мәселелерді шешу қарастырылады. Баланың буллинг құрбанына қалай айналғандығы, зерттеу барысында шетелдік дереккөздерге негіздей отырып, буллинг құрбандарының психологиялық жағдайын көрсетуге болады. Мектеп қабырғасындағы жасөспірімдердің қорқыту процессіне бару себептері, өзге елдер буллингпен қандай күрес шараларын жүргізіп келеді, ғалымдардың буллинг жайлы көзқарастарын қарастыру сияқты салыстырмалы зерттеулерге сүйенеміз.

Буллинг – жаңа ұғым және әлеуметтік, психологиялық, заңдық, педагогикалық сұрақтардан тұрады және қазіргі заманның маңызды мәселелерінің бірі болып табылады. Психолог буллингтің кез келген түрі қауіпті екенін айтады. Маманның сөзінше, қазіргі уақытта әлеуметтік желілер мен технологиялардың жаңа деңгейге шығуы балалар арасындағы буллингті де жаңа деңгейге көтерген. Буллинг көп жағдайда физикалық қысымнан ғана тұрмайды. Жыл сайын мектептерде озбырлық фактісінің кең таралуы қарқын алууда. Балаларға қатысты зорлық-зомбылық, күш көрсету, психофизикалық тұрғыдан зиян тигізу біздің де назарымыздан тыс қалған жоқ. Сондықтан бұл мәселенің өзектілігі өз күшінде.

Осы орайда Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт Тоқаевтың сөздерін негізге алсақ, Мемлекет басшысы «Жаңа жағдайдағы Қазақстан: іс-қимыл кезеңі» атты биылғы Қазақстан халқына Жолдауында «Азаматтарды, әсіресе балаларды кибербуллингтен қорғау жөніндегі заңнамалық шараларды қабылдайтын кез келді. Балалар құқын қорғау жөніндегі басқа да шараларды күшейту керек» [1].

Біз мектеп қабырғасындағы, жасөспірімдер арасындағы буллинг жүйесін түптамырымен жойып тастамасақ та, онымен күрес жүргізуге, қорғауды күшейтуге атсалысу керек. Балалармен қарым-қатынас жүргізу, баланың ойын білу өте маңызды деп санаймын.

Буллинг дегеніміз «психологиялық қысым көрсету» немесе «күш көрсету» деген мағынаны береді. Ағылшын тілінен аударғанда bully, яғни қорқыту. Бұл физикалық

агрессияны ғана емес, психологиялық қысым, қорқыту, тартып алу, қорлау дегенді білдіреді. Буллинг негізінде мектеп оқушылары арасында көптеп кездеседі. Оны үлкендер көп байқай бермейді, себебі бұл ретте баланың психологиялық жағдайына тоқтала кету керек. Буллинге ұшыраған балалар көбіне мектептегі жағдайларды ата-анасына айтуға қорқады. Қысым көрген баланың психикасында көбіне ұйқы мен тамақтану режимінің бұзылуы, өзінен кішілерге агрессиямен қарау, тез шаршау, тыныштықта ұзақ отыру, оқу үлгерімінің нашарлауы, мектепке барудан бас тарту, невротикалық белгілер тәрізді өзгерістер болуы мүмкін. Баланың осындай мінез-құлқындағы белгілер арқылы буллингтің құрбаны болып жүргенін біле аламыз.

Буллингтің негізгі төрт түрі бар. Олар: сөзбен қорқыту, күшпен қорқыту, реляцион түрі және кибернетикалық буллинг. Осы түрлерге тоқталмас бұрын бұрынғы 90-жылдардағы қорқыту мәселелеріне көз жүгіртіп өтсек. Әрине 90-жылдарда күш көрсету мәселесі кеңінен таралды деп айтсақ болады. Сол кездегі озбырлық процесі жасөспірімнің тек психологиялық әлеуетіне әсер ете қоймай, физикалық тұрғыдан да зардабын берді деп те айта аламыз. Соның бірнеше мысалына тоқтала кетсек;

1) оқушылардан ақша тартып алу

2) басқа жасөспірімдердің алдында ұятқа қалдыру

Қазіргі таңда да буллинг құрбандары азайып жатқан жоқ. Көбінесе буллинг құрбандары келесі себептерге байланысты өздері туралы айтпайды:

- ұят пен кінә сезімі;
- өз атына тағылған айыптаудан қорқу;
- құқық бұзушының кек алуынан қорқу;
- жалғыздықтан қорқу;
- қажетті ұйымдарға жүгінуге деген сенімсіздік (теріс тәжірибе);
- салдардан қорқу («егер мен бұл туралы айтсам не болар екен?»), (оқушы оны жасырын түрде жасауға мәжбүр болған кезде);
- отбасын қорғау (ұрысты үйден шығармау);
- серіктеске/құқық бұзушыға деген төзімділік;
- өз эмоцияларынан және агрессиядан қорқу;
- жағдайдың ауырлығын азайту (бәрі артта қалды, маңызды ештеңе болған жоқ), жағдайдың ауырлығын жоққа шығару [2].

Буллингтің құрбандары өз – өзін жұбатуға тырысады. Жасөспірімдер буллингтің алдын алу үшін көптеген елдер мынадай тәсілдерді қолданады. Мысалы Канадада студенттердің өздері жәбірлеуге қарсы күреске қатысады. Бұл тұрғыда олар американдық педагог және әлеуметтік философ Дж. Дьюидің «Коммуникация командасы» әдісін қолданады. Олар орта мектептен белсенді позитивті жігіттер тобын жинайды және олардың әрқайсысына бейімделуі қиын немесе жаңадан келген 3-4 баланы қосады. Оқушы мектеп психологына немесе ұстазына барлық келеңсіздігін айтады. Бұл әдістің артықшылығы балалардың буллингпен күресу процесіне қосылғаны және бұзақыларға қарсы бақылау жүргізіліп жатқандықтан, зиянын тигізе алмауы.

Жапония - бұл ел білім беру жағынан алдыңғы орында екені бәрімізге белгілі. Бұл PISA, PEARLS және тағы басқа ұйымдарда айтылған. Бірақ сапалы білімнің артында, мектеп оқушылары арасындағы бұзақылықтың бастауына айналатын, қорлық пен бәсеке жатыр. Жапонияның білім беру министрлігінде осы тұрғыда бұзақылық пен жәбірлеуге қарсы кеңестер бар. Жалпы Жапонияда әлі де буллингпен күресу шаралары жүргізіліп келеді.

Швеция елінде жасөспірімдер арасындағы буллингпен күресу емес, керісінше достық қарым-қатынасты ұстану, ең негізгі мақсат болып саналады.

Буллингтің алдын алу үшін не істеу керек? Бұл сұраққа мен мынадай тұжырыммен тоқтала кетейін:

1) Мектеп кезден қадағалап, бақылау;

2) Баламен ашық түрде әңгіме жүргізу, өзін тындайтынын түсіну;

3) Қысылмай өз ойын ашық білдіруге көмектесу;

4) Осы тұрғыда арнайы шаралар жүргізу;

5) Психологиялық вебинарлар өткізу және буллингке қарсу клубтар құру, сонымен қатар осы тақырыпта балаларға киноларды немесе видеоларды көрсету, яғни бұзақылықтың заңмен жазаланатынын, ертеңгі күні жақсылыққа апармайтынын кино арқылы көрсету, түсіндіру [3].

Тақырыпты зерттеу барысында студенттерге сауалнама жүргіздік. Зерттеуге 30 студент қатысты. Сауалнама барысында осындай сұрақтар қойылды.

Буллинг сөзін қалай түсінесіңдер деген сұраққа пайыздық есеппен алғанда (74,1%) қорқыту деп, ал (22,2%) жасөспірімдер арасындағы мінез-құлық салдарынан деп белгіледі. Жасөспірімдер арасындағы буллинг қандай проблемалардан пайда болды дегенге 75% отбасылық жағдайдан деп жазды. Қалған студенттер өз түсініктері бойынша (түр-әлпеттен, көреалмаушылықтан, түсініспеушіліктен) пайда болады деп жазды. Буллинг баланың психикасына әсер ете ме деген сұраққа (74,1%) иә деп, ал (22,2%) жағдайға байланысты деп жауап берді. «Сен жәбірлеуші немесе ренжітуші тарапта болдың ба» сұрағына (85,2%) жоқ деп жауап берсе, (11,1%) иә деп жауап жазған. Бала буллинг құрбаны болған жағдайда не істеу керек деген сұраққа (59,3%) ата-анасына айту керек деп, ал (29,6%) өз бетінше шешу керектігін алға қойды. Алайда жартысынан азы ешкімге айтпау керектігін айта кетті.

Соңында өз ойымды тұжырымдай кетсем, зерттеу нәтижесі көрсеткендей ата-ана балаларына адамдармен дұрыс қарым-қатынаста болу, қысым көрген адамды қолдау, сол сияқты буллинг тақырыбында көбірек сөйлескен жағдайда бала құрбы-құрдастары, ортасы туралы айтатын болады.

Буллингті мектеп деңгейінде төмендету шаралары буллингтің алдын алу бойынша бағдарламаларды енгізуді, ата-аналарды тартуды, тәртіптік әдістерді қолдануды, мектептегі әлеуметтік ахуалды жақсартуды, балаларды қадағалауды қамтиды [4].

Буллингтің алдын алу үшін кешенді стратегиялар мен алдын алу бағдарламалары, жоғары ақпараттандыру, сондай-ақ буллинг пен кибербуллинг құрбандарына қолдау көрсету қызметін дамыту маңызды.

Бүгінгі күні білім беру ұйымдарына буллинг проблемасын пысықтау және жою жауапкершілігі жүктеледі. Бұл білім алушылардың психологиялық денсаулығын сақтауға, білім берудің жоғары сапасын, білім алушылардың рухани-адамгершілік тәрбиесі мен дамуын қамтамасыз ететін, сондай-ақ білім алушылардың физикалық және әлеуметтік денсаулығын сақтауға және нығайтуға кепілдік беретін қолайлы дамытушы білім беру ортасын құруға мүмкіндік береді. Ғалымдардың пікірінше, зорлық-зомбылықтың алдын алу және денсаулық сақтау қызметтерінің өзара іс-қимылын жақсарту және зорлық-зомбылыққа қатысты қолданыстағы заңдарды бағалау буллинг пен кибербуллингке қарсы күрестің негізгі құрамдас бөлігі саналады.

Біз қоғам ретінде өсіп, дамуымыз керек болса, қорлауға қарсы тұру үшін, бірлесіп жұмыс жасауымыз керек және балаларымыздың өзін қауіпсіз сезінуін қамтамасыз етуіміз керек.

Әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт Тоқаевтың «Жаңа жағдайдағы Қазақстан: іс-қимыл кезеңі» атты биылғы Қазақстан халқына Жолдауы, 1-қыркүйек, 2022 жыл.

2. Жасөспірімдер арасындағы мектеп қорқытуының мәртебелік-рөлдік тәуекел құрылымының ерекшеліктері. Л. Н. Молчанова, А. А. Кузнецова //Ғылым мен білімнің болашағы. 2022. № 4 (58). 440-456 ББ.

3. Янова Н.Г. Білім беру ортасындағы қорқытудың психологиялық-педагогикалық тәуекелдері. //Адам денсаулығы, дене шынықтыру және спорт теориясы мен әдістемесі. - 2019. № 4 (15). 189-197 ББ.

4. Белеева И.Д. Қорқыту білім беру мекемесіндегі әлеуметтік мәселе ретінде. «Әлеуметтану ғылымдары» мамандығы бойынша ғылыми мақаланың мәтіні. – 2019.

УПРАВЛЕНИЕ УЧЕБНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СТУДЕНТА КАК ПРЕДМЕТ ИЗУЧЕНИЯ ПСИХОЛОГИИ

Кенжебаева С.К.

Карагандинский университет Казпотребсоюза, г.Караганда, Республика Казахстан
saniyakuzair@mail.ru

В процессе вузовской подготовки студент овладевает профессиональными знаниями, умениями, навыками и формируется как личность. Его становление происходит в различных сферах студенческой жизнедеятельности, среди которых важная роль принадлежит учебно-познавательной деятельности.

Знания, получаемые в вузе, следует рассматривать как орудия, с помощью которых осуществляется отражение в сознании студентов объекта профессиональной деятельности. Поэтому в вузе необходима эффективная организация учебно-познавательной деятельности студентов, чтобы в ходе обучения осуществлялся процесс распределения объекта деятельности будущего специалиста и создавались условия для формирования у него необходимых профессионально значимых качеств.

В вузе деятельность студента имеет профессиональную направленность, ее характер связан как с приобретением профессиональных навыков, так и с развитием организаторских и управленческих способностей, навыков самообразования. Все это психологически перестраивает отношение студентов к собственной учебно-познавательной деятельности и формирует его как активного субъекта.

Большинство ученых определяют учебно-познавательную деятельность студента, как процесс систематического усвоения знаний, умений, навыков и социального опыта, необходимых для плодотворного участия в жизни общества [1,2,3].

При анализе сущности учебно-познавательной деятельности студента исходными теоретическими положениями являются:

- идея Б.Г.Ананьева о формировании учебного самосознания;
- учение о субъекте деятельности К.А.Абульхановой-Славской;
- уровневый подход в анализе УПДС В.П.Беспалько, И.Я.Лернера;
- психологическая структура учебно-познавательной деятельности, разработанная в трудах А.Н.Леонтьева, Т.И.Шамовой;

Б.Г.Ананьев [1] видел сущность учебного самосознания обучающихся в осознании ими мотивов, целей, приемов процесса учения, осознании при этом самого себя как субъекта учебной деятельности, который самостоятельно организует, направляет и контролирует процесс учения. В процессе обучения он особо выделял межфункциональные связи, которые выступают механизмом управления интеллектуальными функциями. Посредством регулирования этих связей обеспечивается процесс познания и умственное развитие.

Учебная деятельность студентов - это комплекс разных видов их познавательной деятельности, зависящих от специфики педагогических задач и особенностей учебной дисциплины. По сути, учебно-познавательная деятельность студентов представляет собой рецептивно продуктивную деятельность с профессиональной, творческой и самостоятельной направленностью.

Учебно-познавательная деятельность является деятельностью интеллектуальной, поэтому она строится как любой другой интеллектуальный акт. В ней всегда имеется мотив, план, его реализация и контроль.

Структурно-содержательная характеристика учебно-познавательной деятельности наиболее полно раскрыта в работах А.Н.Леонтьева, З.Г.Газиева, в концепции учебной деятельности В.В.Давыдова, Т.И.Шамовой. Общим во взглядах исследователей является то, что учебно-познавательная деятельность студентов развивается в единстве всех ее компонентов: мотивация, учебные задачи, учебные действия, контроль, переходящий в самоконтроль, оценка, переходящая в самооценку.

Остановимся на характеристике перечисленных компонентов.

Мотивация в психологии трактуется как источник активности личности и одновременно как система побудителей любой деятельности. В контексте теории деятельности термин «мотив» употребляется не для обозначения переживания потребности, но как означающий то объективное, в чем эта потребность конкретизируется в данных условиях и на что направляется деятельность.

С.Л.Рубинштейн рассматривает учебную задачу как соотношение цели и условий, В.И.Гинецинский определяет учебную задачу как стандартизированную (схематизированную) форму описания некоторого фрагмента (отрезка) уже осуществленной (достигшей требуемого результата) познавательной деятельности, ориентированную на создание условий для воспроизведения этой деятельности в условиях обучения, а Л.М.Фридман дает подробную характеристику структуры учебной задачи, указывает условия развития навыков самостоятельности при их решении.

Действие в психологии характеризуется тем, в какую деятельность оно включено, каков его мотив и какой смысл оно имеет для субъекта.

В трактовке Т.И.Шамовой познавательная деятельность - это совершение ряда познавательных действий, автор подчеркивает внутреннюю взаимосвязь познавательных действий, логическая последовательность которых определяет структуру познавательной деятельности.

Исходя из такого понимания познавательного действия, можно заключить, что оно представляет собой единство знания, отношения и преобразования.

Для наиболее полной характеристики учебно-познавательной деятельности студента важно учитывать многообразие познавательных действий: целеполагание, программирование, планирование, исполнительские действия, действия контроля (самоконтроля) и оценки (самооценки).

Поскольку, познавательное действие всегда предполагает получение познавательного результата, потребность нового познания, это дает нам возможность рассматривать его как характеристику познавательной активности студента.

Обратные связи в учебном процессе обеспечивают контроль и самоконтроль УПДС и последующие за ними оценку и самооценку.

Анализ разнообразных подходов к описанию структуры познавательной деятельности обучающихся показывает, что все они сходятся на известной общей формуле деятельности. $Деятельность = ОД + ИД + КД + КОР$, где ОД - ориентировочные действия, ИД - исполнительские действия, КД - контрольные действия, КОР - корректировочные действия.

Теоретический обзор психологических характеристик позволяет выделить этапы управления учебно-познавательной деятельностью:

- формирование целей,
- информационная стадия,
- прогнозирование,
- моделирование,
- принятие решения,
- организация исполнения,
- коммуникации, контроль и оценка результатов,
- коррекция и регулирование.

Системообразующим фактором управления являются цели обучения.

С психологической точки зрения в управлении учебно-познавательной деятельностью можно выделить следующие блоки: выработка внутренней мотивации деятельности; целенаправленность и разработка технологии действий; операционное обеспечение деятельности; наличие физических и психологических ресурсов деятельности; контроль, самоконтроль, оценка и самооценка результативности действий, на основе которых осуществима коррекция всех названных блоков

В процессе управления учебно-познавательной деятельностью студентов создаются благоприятные условия как для усвоения самих знаний и действий, так и для умственного развития обучаемых в целом. Однако существенным при этом оказывается то, как

фактически будет реализовано управление учебно-познавательной деятельностью, и как будут осуществлены дифференциация и интеграция по всем намеченным направлениям.

Готовность преподавателя к управлению учебно-познавательной деятельностью студентов будет выражаться в четкости выделения и полноты объединения таких линий в учебно-познавательной деятельности студента, как усвоение знаний и формирование действий. Само понимание сущности усвоения будет способствовать стремлению преподавателя управлять учебно-познавательной деятельностью на более высоком научном и методическом уровне.

Литература:

1. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания. – 3-е изд. - СПб: Питер, 2018 – 288 с.
2. Егорова Ю.А. Учебно-познавательная деятельность студента вуза как объект системного анализа / Ю. А. Егорова. — Текст: непосредственный // Молодой ученый. - 2014. - № 19 (78). - С. 533-538. - URL: <https://moluch.ru/archive/78/13666/>
3. Минакова П.С. Теоретические аспекты развития познавательной деятельности студентов вуза: сборник трудов конференции. // Педагогика, психология, общество: новая реальность: материалы Всерос. науч.-практ. конф. с междунар. участ. (Чебоксары, 22 янв. 2021 г.). – Чебоксары: ИД «Среда», 2021. – С. 199-202.

ӘОЖ 367

ФУНКЦИОНАЛДЫ САУАТТЫЛЫҚ – ТҰЛҒА ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ НЕГІЗІ

Куанбаева Д. А., Айтжанова Ж. Н.

«Мағжан Жұмабаев атындағы гимназиясы» КММ, Қарағанды қ., Қазақстан Республикасы
nurhan.smagulova@bk.ru

Қазақстанның қоғамдық-саяси өміріндегі өзгерістер білім беру жүйесіне де ықпал етіп отыр. Зерттеушілердің пайымдауынша, оқыту тұлғаның қоғамдық шығармашылық өмірге араласуына, оқырман болуға, өздігінен ізденуге бағытталмаған. Сондықтан салалық сауатсыздық орын алған. Қазақстан жаңа ғасырға дүниежүзі елдері қатарында терезесі тең ел ретінде келіп отыр. Жаңа ғасырды бастаған ұрпақ келер ұрпаққа қарыздар болып қалмас үшін қолдан келген игіліктерді жасайтыны анық. Қашанда білімі мол, рухани байлығы бар халықтың ұл - қыздары ешқашан да жүдемесі хақ. Біздің басты байлығымыз – білім.

Қазіргі жас ұрпақтың білімі мен тәрбиесі қандай дәрежеде болса, еліміздің ертеңі де сондай дәрежеде болмақ. Сондықтан қоғам талабына сай, қоғамды көркейтетін, дамытатын, Қазақстан Республикасының ішкі және сыртқы істер байланысында мемлекеттің өркениеті үшін еңбек ететін, шетелдермен еркін ғылыми және мәдени қарым-қатынас жасай алатын, оқығанын өмірде қолдана алатын, ана тілін жетік білетін, ұлтжанды азамат дайындау – бүгінгі ұстаз қауымының басты мақсаты.

Ұлттық жоспардың мақсаты - Қазақстан Республикасындағы мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту үшін жағдай жаса. Функционалдық сауаттылық оқушылардың танымдық қабілеттерінің деңгейін және оқушылардың өнімді жұмысының көрсеткішін білім деңгейі ретінде қарастырады. Бұл деңгей өмірдің әртүрлі саласындағы тапсырмаларды шешуде мектептік білім мазмұнының қолданбалық сипатына және оқушылардың игерген біліміне негізделеді. Сондықтан, қоғамдағы өмірлік пен практикалық іс-әрекеттердің дағдылары мен әлеуметтік іс-тәжірибені меңгеру үшін оқушылардың білім алу барысында негізгі және пәндік құзыреттіліктері қалыптасуы тиіс. Біздің ойымызша, функционалдық сауаттылық дегеніміз — сапалы білім берудің кепілі [1;2].

Жалпы, барлық зерттеушілердің болжамы бойынша адамдардың сауатсыздық деңгейінің төмендеуі, оларға дұрыс білім беріп, тиянақты оқытпаудан, оқырман болуға үйретпеуден болған көрінеді. Осыған байланысты 1997 жылдың өзінде-ақ Қазақстан Республикасының орта білімді дамыту жөніндегі Концепция жобасында адамдардың сауатсыздығын жою еліміздің жалпы орта білім беру жүйесіндегі реформалануға тиісті

стратегиялық нысан екендігі атап көрсетілді. Осы мәселені анықтау күн тәртібіндегі негізгі мәселеге айналды. Сараптама нәтижесіне көз салсақ, білім құрылымдарының білім алушыларды қоғамдық- шығармашылық өмірге араласуына бағытталмағанын байқаймыз. Басқаша айтқанда, дәлел бар да, оның іске асыру жоқ. Функционалды сауатты тұлға қоғамның құндылықтарына сәйкес, қоғамдық ақуалдың қалыптасқан мүдделеріне қарай әрекет етеді. Бүгінгі күнге қажетті мамандықты таңдап дұрыс шешім қабылдап, заманауи ақпараттық технологиялардың тілін біліп кез келген әлеуметтік ортаға бейімделеді. Осы тұрғыда функционалды сауатты адамның негізгі белгілерін тұжырымдауға болады: қоғамдық ортада өмір сүре білетін, тіл табыса білетін, белгілі бір сапалық қасиеттері бар, жалпы негізгі және пәндік құзыреттіліктерді меңгерген адам болып саналады [2;3].

Заманауи мектептің ең басты міндеті оқушы өмірінің барлық белеңдерінде білім алуға деген құлшынысын қалыптастыру үшін, оған әрбір қадамының маңыздылығын түсінуге мүмкіндік беруден, тәсілдер мен таным көздерін таңдауда бағдар ұстай білуге үйретуден тұрады.

Жалпы қазақ тілі пәнінен оқушының функционалды сауаттылығын дамыту мәселесіне мынандай тұжырымдарманы ұсынуға болады:

1. Оқушыларды бірінші сабақтан бастап сөйлесім әрекетінің түрлерін (айтылым, жазылым, тыңдалым, оқылым, тілдесім) меңгерте білу;

2. Оқушылардың алған білімдерін өмірде, кез-келген жағдайда, әлеуметтік ортада қолдана алуға үйрету;

3. Мемлекеттік тілде ауызша, жазбаша қарым-қатынас жасау;

4. Әлеуметтік талаптарына сай келу үшін оқушының ақпараттық технологияларды қолдану және проблемалардың шешімін таба алуға үйрету;

5. Оқушыларды өзгермелі өмірге бейімделуіне үйрету;

6. Оқушылардың жеке бас қабілеттерін дамыту;

7. Оқушылардың әлеуметтік-мәдени дағдыларын дамыту;

8. Қазақ халқының салт –дәстүрі, мәдениеті, тарихын түсіну және құрметтеуге баулу;

Халықаралық PISA, TIMSS зерттеулерінің нәтижесі біздің еліміз бойынша төмен нәтижелер көрсетіп тұр. Әлемдегі өзгерістерге сәйкес құндылықтар мен білім маңызын қайта қарауды қажет етеді. Осы мәселелерді шешу үшін мұғалімдердің жұмыс жүйесіне өзгерістер енгізу керектігі туындап отыр. Әлем елдеріндегі білімнің азығы – Сингапур, Жапония, Финляндия елдерінің білім жүйесіндегі ерекшеліктерін бір-бірімен салыстырар болсам, білім сапасын көтеру мәселесі қарастырылатынын көруге болады. Ондағы мақсатым дамыған елдердің басым жақтарымен, әлсіз жақтарын қалай бақылайтынын анықтау болды. Соңғы кезде ресми дерек бойынша, мектеп жасындағы балалардың 40%-ы әдеби мәтінді түсінуге қиналатындығы дәлелденген. Бұлар мектептен білім алса да, қызмет жасауға келгенде қарапайым жазу үлгісін білмейтіндігін көрсеткен. Тіпті олар әр түрлі жағдайда кездескен бланкіні толтыра алмай, ондағы ақпараттың мәнісін түсіне алмапты. Бір қызығы, олар теледидарда не айтылып жатқанын, жалпы айтқанда, күнделікті өмірдің есебін білмейтін болып шыққан. Соның салдарынан жұмыссыздық, өндірістегі апат, жазатайым оқиғалар, жарақат алулар көбейіп кеткен. Жалпы, барлық зерттеушілердің болжамы бойынша адамдардың сауатсыздық деңгейінің төмендеуі, оларға дұрыс білім беріп, тиянақты оқытпаудан, оқырман болуға үйретпеуден болған көрінеді. Сақтанбау, ұқыпсыздық, байқаусыздық, апаттар: мұның бәрі ережені дұрыс оқымағандықтан, түсінбегендіктен, санаға сіңіргендіктен орын алып отыр[1;3].

Білім беру жүйесі жыл сайын әр түрлі өзгерістерге ұшырап отыр. Бұл өзгерістердің басты мақсаты - өсіп келе жатқан ұрпақты жан-жақты дамыған, құзыретті азаматтар етіп тәрбиелеу. Осы мақсатқа жетуге функционалды сауаттылық көмектеседі. Жаттанды білім жарға жығады. Халық арасында оқымысты деген түсінік бар, көпшілігіміз бұл түсінікті қате түсінеміз. Оқымысты сөзінің анықтамасы (менің ойымша) - көп оқыған, жазу манері түсінікті және қатесіз, көп нәрселерден хабары бар, мәмілесі дұрыс адам. Сондай-ақ, бұл адам кейбір пәндер мен ғылымдарды меңгерген болмаса да, бұл кемшілікті өзінің оқымыстылығымен жоя алады. Ал сауаты төмен (төмен деңгейлі сауатты ешқандай функция атқармайтын) адамның болашағы қараңғы.

Қортындылай келе, оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыруға бағытталған білім мазмұнын игерген оқушылардың білімдері мен біліктері өмірлік жағдаяттарда қолдана білуді, әртүрлі ақпарат көздерімен жұмыс істей білуді және алынған ақпараттарды сыни тұрғыдан бағалай білуді, өзінің болжамдарын ұсыну және зерттеулер жүргізу, өзінің ойын негіздей білуді; іскерлігі мен дағдыларын адами іс-әрекеттердің әртүрлі салаларында, сондай-ақ тұлғааралық қарым-қатынас пен әлеуметтік қатынастарда өмірлік міндеттерді шешу үшін пайдалануды қамтамасыз етеді.

Әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының Президенті – Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың «Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту – Қазақстан дамуының басты бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауы (2012 ж. 27.01.). – Астана, 2012.

2. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012-2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспары /Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 ж. 25.06 №832 Қаулысымен бекітілген.

3. Ергешбаева Ш.Н. «Мүдде мен мақсат – жарқын болашақтың кепілі» // Өрлеу – Шымкент №1 (7) 02.2014ж.

УДК 367

СОЦИОКУЛЬТУРНЫЕ ФАКТОРЫ, ВЛИЯЮЩИЕ НА ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ СТАНОВЛЕНИЕ ВЫПУСКНИКА ШКОЛЫ

Куралесова Е.В., Кожахметова Г.М.

Карагандинское государственное учреждение общеобразовательная школа №32,
г. Караганда, Республика Казахстан
kuralesova70@mail.ru

В современном обществе актуальным вопросом становится проблема успешного самоопределения выпускников школ. Готовность молодого поколения к взрослой жизни, успешная адаптация в социуме тесно связана с осознанным выбором будущей профессии. Скорость изменения потребностей рынка труда диктует свои запросы к казахстанскому обществу, где большое значение имеет социализация учащихся с учётом их потребностей, способностей. С 2020 года мир вступает в эпоху BANI: Brittle - хрупкий; Anxious - беспокойный; Non-linear - нелинейный; Incomprehensible - непостижимый. События двадцатых годов, период пандемии, полностью перекроили рынок труда он стал хрупким перевёл многие компании в другой формат работы. Выросла тревожность, связанная с зависимостью от информации, появилась потребность быть в курсе происходящих событий. Нелинейность проявилась в принятии небольших решений, приводящих к масштабным последствиям, потраченные огромные усилия – к ничтожным результатам. Возросла потребность в развитии устойчивости, умение мыслить в моменте «здесь и сейчас», гибкости принятия решений, мышлении озарением. В связи со сложившимися обстоятельствами возрастает роль школы в социализации личности, где процесс влияния на ребенка под воздействием относительно регулируемых и целенаправленных условий, помогает усвоить общественные нормы, позволяющие выявить свои индивидуальные возможности, использовать их в окружающей среде.

Профессиональная социализация – это процесс, посредством которого человек приобщается к определенным профессиональным ценностям, включает их в свой мир, формирует профессиональное сознание и культуру объективно и субъективно готовится к профессиональной деятельности [1, 78]. В процессе формирования личности выпускника необходимо учитывать все факторы, влияющие на профессиональное самоопределение. [2, 57]. Рассмотрим факторы, которые влияют на осознанный выбор учащегося.

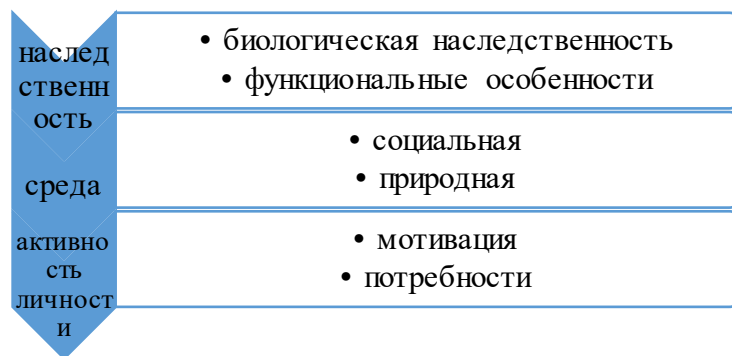

Рисунок 1. Факторы, влияющие на осознанный выбор учащегося

Наследственность: особенности нервной системы (темперамент, здоровье); анатомо-физиологические особенности, наличие задатков и способностей.

Среда: социально-экономические условия жизнедеятельности, систему образования, семейные отношения; природная среда оказывает влияние на характер, способности темп и траекторию развития личности; определяет традиционные для данной местности виды труда и особенности культуры.

Собственная активность личности: интересы, мотивы деятельности; индивидуальный опыт; саморазвитие, мировоззрение.

Профессиональное самоопределение зависит от личностного самоопределения и самореализации личности в разных сферах деятельности. Е.А. Климовым были определены основные факторы, которые влияют на профессиональное самоопределение. [3, 120].

Выделяют внешние и внутренние факторы, влияющие на выбор профессии учащимся:

- Семья. Которая может быть, как вдохновителем, так и препятствием. Если семья заинтересована, поддерживает традиции рода, ребенка в его успешной самореализации; Близкое окружение - друзья, одноклассники, родственники, оказывают влияние на мировоззрение личности; Место жительства, потребности рынка труда; Научно – технический прогресс, интерес ребёнка к новинкам в области технологий.

К внутренним факторам относятся:

- Образованность. Уровень знаний является основой в планировании выбора будущей профессии; Мотивы и потребности. Наиболее важные: самореализация, личностный рост; Личные способности и умения; Уровень притязания на общественное мнение; Уровень информированности. Большое влияние на формирование профессионального самоопределения оказывают социальные сети. В следствие чего учащемуся необходимо понимать себя, свои возможности, способности, знать свои личностные качества. Большое значение имеет взаимосвязь факторов друг с другом, учитываются при профессиональном самоопределении учащегося.

Рассмотрим подробнее социокультурные факторы, влияющие на самоопределение учащегося. Большую роль в жизни мирового сообщества играют средства массовой коммуникации. Развитие СМК напрямую влияют на процесс социализации. Расширились границы действительности, которую человек может познать. В следствии этого изменилось восприятие окружающего мира, произошли существенные изменения потенциальных возможностей, расширение социокультурных представлений. Большие изменения наблюдаются в планах, устремлениях и мечтах детей и подростков. В модернизирующемся обществе юноши и девушки ориентируются не только на нормы, ценности, стили жизни, характерные для их непосредственного окружения, но и на те, что предлагает им СМК. Такие тенденции оказывают влияние на индивидуальный образ мира, который формируется у каждого человека, в процессе его взросления [4, 86].

Большую роль в развитии культурной среды школы играют ценностные ориентации, готовность к изменениям, взаимодействие субъектов образовательного процесса. Культурно – образовательные факторы, влияющие на формирование подрастающего поколения: государственные решения в области образования, уровень развития науки, уровень материально - технического обеспечения образовательной деятельности школы, особенности социокультурной среды региона, его культурно – образовательной

инфраструктуры. Основным элементом культуры является мораль, нравственность которые формируют базисные представления не только о добре и зле, но и закладывает основные понятия о достоинстве личности. Формирование социокультурной сферы в развитии учащегося выступает внутренним барьером для усвоения чуждых ценностей, разрушающих собственную культуру. Где культура — это не только артефакты, это способ смыслоположения, наделение мира значениями и осознанным выбором как духовных, так и материальных ценностей. Перед школьным сообществом стоит задача помочь учащемуся осознанно подойти к выбору профессии. Формирование коммуникативной компетенции, социокультуры выпускника школы происходит более эффективно в комплексном сочетании с выработкой личностных качеств и способностей будущих специалистов, развитию профессионально значимых знаний, умений и навыков.

Сознательному выбору способствует профдиагностика, консультирование направленные на выявление способностей и интересов к той или иной сфере деятельности, формирование жизненного сценария учащегося. Работа выстраивается таким образом, чтобы на каждом возрастном этапе способствовать раскрытию потенциала учащегося. Понимание своего предназначения, профессиональное самоопределение ребенка способствует успешной социализации учащегося.

Литература:

1. Столяренко Л.Д. Педагогическая психология. Ростов н/Д., 2000. - 78с.
2. Кон И.С. Психология старшеклассника. М., 1980. - 57с.
3. Климов Е.А. Психология профессионального самоопределения. - М., 2004. - 120с.
4. Мудрик А.В. Социализация человека: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений/— 3-е изд., испр и доп. — М.; Изд-во Московского психолого-социального ин-та., 2011. - 86с.

ӘОЖ 373.2

БАЛАЛАРДЫҢ ФИЗИКАЛЫҚ ДАМУЫНА ЖАҒДАЙ ЖАСАУДАҒЫ ТӘРБИЕШІНІҢ РӨЛІ

Қапасова Г.Б., Сейітжанова П.Д., Ағеділ Г.Е.
«Балапан» бөбекжайы КМҚК, Молодежный к., Қазақстан Республикасы
galia.17.05.82@mail.ru

Мектепке дейінгі мекемелердегі дене тәрбиесі – балалардың денсаулығын нығайтуға және жан-жақты дене дамуына бағытталған мақсаттардың, міндеттердің, құралдардың, жұмыс түрлері мен әдістерінің бірлігі.

Дене тәрбиесінің мақсаты – балаларда салауатты өмір салтының негіздерін қалыптастыру.

Дене тәрбиесі процесінде сауықтыру, оқу-тәрбиелік міндеттер жүзеге асырылады.

Сауықтыру міндеттерінің ішінде балалардың өмірін қорғау және денсаулығын нығайту және жан-жақты физикалық дамыту, дене функцияларын жақсарту, белсенділік пен жалпы өнімділікті арттыру ерекше орын алады.

Білім беру тапсырмалары балалардың қозғалыс дағдылары мен дағдыларын қалыптастыруды, дене қасиеттерін дамытуды қарастырады; дене жаттығуларының оның өміріндегі рөлі, өз денсаулығын жақсарту жолдары жатады. Балаларда жүйке жүйесінің пластикалық қасиетіне байланысты қозғалыс дағдылары салыстырмалы түрде оңай қалыптасады. Олардың көпшілігін (жорғалау, жүгіру, серуендеу, шаңғы тебу, велосипед тебу т.б.) балалар күнделікті өмірде көлік құралы ретінде пайдаланады. Мектеп жасына дейінгі балалардың бойында қалыптасқан қозғалыс дағдылары олардың мектепте одан әрі жетілдірілуіне негіз болып, болашақта спортта жоғары нәтижелерге жетуге мүмкіндік береді.

Балалардың моторикасын қалыптастыру процесінде күрделі қозғалыстарды және осы

қозғалыстарды (еңбек операцияларын) қамтитын әртүрлі әрекеттерді оңай игеру қабілеті дамиды. Мектеп жасына дейінгі балаларда саптық, жалпы дамыту жаттығуларын, негізгі қимылдарды, спорттық жаттығуларды орындау дағдыларын қалыптастыру қажет. Сонымен қатар, балаларға спорттық ойындар (қалашықтар, үстел теннисі) ойнауға және спорттық ойындардың элементтерін (баскетбол, хоккей, футбол және т.б.) орындауға үйрету керек. Бұл жаста жеке және қоғамдық гигиенаның бастапқы дағдыларын (қолды жуу, киімге, аяқ киімге күтім жасау және т.б.) тәрбиелеу маңызды болады. Алынған білім балаларға дене шынықтырумен саналы және толыққанды айналысуға, балабақшада және отбасында дене шынықтыру құралдарын өз бетінше пайдалануға мүмкіндік береді.

Тәрбиелік міндеттер балалардың жан-жақты дамуына (ақыл-ой, адамгершілік, эстетикалық, еңбек), олардың жүйелі дене жаттығуларына қызығушылығы мен қажеттілігін қалыптастыруға бағытталған. Мектепке дейінгі мекемелердегі дене тәрбиесі жүйесі балалардың жас және психологиялық ерекшеліктерін ескере отырып құрылады.

Бала өмірінің алғашқы жеті жылы барлық органдар мен жүйелердің қарқынды дамуымен сипатталады. Баланың көңілді, жағымды эмоционалдық күйі, толық физикалық және психикалық дамуы қамтамасыз етілетіндей жағдай жасау және оқытуды ұйымдастыру өте маңызды.

Дене тәрбиесі эстетикалық тәрбиені жүзеге асыруға қолайлы. Дене жаттығуларын орындау барысында қозғалыстардың сұлулығын, әсемдігін, экспрессивтілігін қабылдау, эстетикалық ләззат алу, түсіну және дұрыс бағалау қабілетін дамыту керек. Дене тәрбиесінің мақсаты балаларда салауатты өмір салты дағдыларын қалыптастыру болғандықтан, мектеп жасына дейінгі балалардың дене тәрбиесі мәселелерін шешу үшін: гигиеналық факторлар, табиғаттың табиғи күштері, физикалық жаттығулар және т.б. толық дене тәрбиесіне барлық құралдарды кешенді қолдану арқылы қол жеткізіледі, өйткені олардың әрқайсысы адам ағзасына әр түрлі әсер етеді. Гигиеналық факторлар (сабақ режимі, демалу, тамақтану, ұйқы және т.б.) дене тәрбиесі мәселелерін шешудің міндетті шарты болып табылады.

Олар дене жаттығуларының тартылған ағзаға әсер ету тиімділігін арттырады. Ұй-жайлардың, спорттық жабдықтардың, ойыншықтардың, киімдердің, аяқ киімнің тазалығы аурулардың алдын алу болып табылады. Гигиеналық факторлардың да дербес мәні бар: олар барлық органдар мен жүйелердің қалыпты жұмыс істеуіне ықпал етеді. Мысалы, тұрақты және сапалы тамақтану ас қорыту мүшелерінің жұмысына оң әсер етеді және басқаларға дер кезінде жеткізілуін қамтамасыз етеді, маңызды қоректік заттары бар органдар, бұл баланың қалыпты өсуі мен дамуына ықпал етеді.

Жақсы ұйқы демалысты қамтамасыз етеді және жүйке жүйесінің тиімділігін арттырады. Дұрыс жарықтандыру көз ауруларының пайда болуына жол бермейді. Күнделікті тәртіпті сақтау ұйымшылдыққа, тәртіпті болуға және т.б. тәрбиелейді. Табиғаттың табиғи күштері (күн, ауа, су) дене шынықтыру жаттығуларының ағзаға оң әсерін күшейтіп, адамның жұмыс қабілеттілігін арттырады. Күн радиациясымен ауада немесе суда (жүзу) дене жаттығуларын орындау процесінде жағымды эмоциялар пайда болады, жеке мүшелер мен дене жүйелерінің функционалдығы артады (оттегі көбірек жұмсалады, зат алмасу жоғарылайды және т.б.).

Қозғалыс, дене жаттығулары дене тәрбиесінің нақты құралы болып саналады. Қозғалыс белсенділігі-бұл организмнің биологиялық қажеттілігі, оның қанағаттану дәрежесі балалардың денсаулығына, олардың физикалық және жалпы дамуына байланысты.

Балалардың дене тәрбиесін дұрыс жүргізу – мектепке дейінгі мекемелердің жетекші міндеттерінің бірі. Мектепке дейінгі жаста қалыптасқан жақсы денсаулық адамның жалпы дамуының негізі болып табылады.

Мектепке дейінгі балалық шақта бала денсаулығының, жан-жақты моторикасының ұзақөмір сүруінің және үйлесімді дене дамуының негізін қалады. Науқас, физикалық дамуы артта қалған бала тез шаршайды, зейіні, есте сақтау қабілеті тұрақсыз болады. Бұл жалпы әлсіздік те ағзаның қызметінде әртүрлі бұзылулар туғызады, қабілетінің төмендеуіне әкеліп қана қоймай, баланың ерік-жігеріне нұқсан келтіреді.

Балалық шақта дене шынықтыру сабақтарын ұйымдастыру өте маңызды, бұл денеге күш жинауға және болашақта тұлғаның жан-жақты үйлесімді дамуын қамтамасыз етуге мүмкіндік береді. Мектеп жасына дейінгі балалардың дене тәрбиесі теориясы дене тәрбиесінің жалпы теориясымен біртұтас мазмұны мен зерттеу пәніне ие бола отырып, сонымен бірге баланы тәрбиелеу мен оқыту процесінде оның дамуын басқару заңдылықтарын арнайы зерттейді.

Мектеп жасына дейінгі балалардың дене тәрбиесі теориясы ағзаның жұмыс қабілеттілігінің мүмкіндіктерін, пайда болатын мүдделер мен қажеттіліктерді, визуалды - тиімді, көрнекі-бейнелі және логикалық ойлау формаларын, дамуымен байланысты баланың психикасында негізгі өзгерістер болатын және баланың дамуының жаңа жоғары сатысына өтуі дайындалатын басым қызмет түрінің ерекшеліктерін ескереді. Осыған сәйкес балалардың дене тәрбиесі теориясы дене тәрбиесін ұйымдастырудың барлық формаларының мазмұнын және оны жүзеге асырудың оңтайлы педагогикалық шарттарын әзірлейді.

Балалардың дене тәрбиесін ұйымдастырудың барлық нысандарында (сабақтар, ашық ойындар, тәуелсіз қозғалыс белсенділігі және т.б.) тәрбиешінің назары ойлау қабілетіне қарай саналы түрде әрекет ететін, моториканы ойдағыдай меңгерген, қоршаған ортаны бағдарлай алатын, кездесетін қиындықтарды белсенді түрде жеңе алатын, шығармашылық ізденістерге ұмтылатын баланы тәрбиелеуге бағытталған.

Мектеп жасына дейінгі балалардың дене тәрбиесі теориясы үздіксіз дамып келеді және бала тәрбиесінің әр түрлі жақтарын қамтитын зерттеулерден алынған жаңа біліммен байытылады. Мектеп жасына дейінгі балалардың дене тәрбиесі теориясы дене тәрбиесінің бүкіл жүйесін жетілдіруге ықпал етеді.

Осылайша, балалардың дене тәрбиесін сәтті ұйымдастырудың келесі шарттары мен факторларын ажыратуға болады:

1. Балалардың физикалық денсаулығы мен моторикасының даму дәрежесін талдай және бағалай білу.

2. Белгілі бір кезеңге (мысалы, оқу жылына) дене тәрбиесінің міндеттерін тұжырымдау және балалардың әрқайсысының ерекшеліктерін ескере отырып, олардың ең маңыздыларын анықтау.

3. Белгілі бір жағдайда жұмыс істеудің ең қолайлы құралдарын, формалары мен әдістерін таңдай отырып, белгілі бір жүйеде тәрбие процесін ұйымдастырыңыз.

4. Мақсатқа жету жолындағы қиындықтарды болжай отырып, түпкілікті нәтиженің қажетті деңгейін жобалаңыз.

5. Қол жеткізілген нәтижелерді бастапқы деректермен және қойылған міндеттермен салыстыру.

6. Кәсіби шеберліктің өзін-өзі бағалауына ие болу, оны үнемі жетілдіріп отыру.

Біздің қызметіміз барысында біз келесі тұжырымдарға келдік. Біздің балабақшада дене шынықтыру-сауықтыру жұмыстарын жүргізе отырып, біз баланың салауатты өмір салтына деген қажеттілігін тәрбиелей аламыз. Біздің түлектер белсенді, ізденімпаз, төзімді, мектеп жағдайында оңай бейімделеді. Олар үйлесімді дамыған тұлғаның барлық қасиеттеріне ие.

Әдебиеттер:

1. Горбатова М. С. Оздоровительная работа в ДОУ. - В., «Учитель», 2011. – 85 с.
2. Харченко Т. Е. Утренняя гимнастика в детском саду. - М., Мозаика – Синтез, 2007.
3. Шебеко В.Н. и др. Физическое воспитание дошкольников. - М, 1996. – 176 с.

УДК 367

ТЕХНОЛОГИИ СЕНСОРНОГО РАЗВИТИЯ РЕБЕНКА В ДЕТСКОМ САДУ

Марченко Ю.Н., Цхай Н.А.

КГКП я/с «Ақниет», город Караганда, Республика Казахстан
aknietkr@mail.ru

Ребенок – это маленький взрослый, со своими заботами, потребностями. Наша задача научить его всему что знаем сами, а может быть и большему. Каждый возраст уникален по-своему. Малыш в 3 года лучше воспринимает яркое, цветное, необычное. Для него это новое и неопознанное. Для нас, педагогов, это сенсорика. Сенсорное развитие - это развитие чувств и приемов, представлений об объектах и явлениях мира. Главное для сенсорного развития ребенка, это узнать, как выделить из разных чувств востребованное.

Успех сенсорного развития ребенка основан на том, как игра, среда материалы основаны и опираются на развивающие игрушки, иллюстративные материалы, оборудование и инструменты. Сенсорное развитие зависит от потенциала детей и от их доступных независимых действий.

Основное условие сенсорного развития детей содержит оборудование для ознакомления с цветом и формой, вкусом, осязанием, обонянием.

Для начала работы по сенсорному воспитанию нужно определить базовые формы: цвет, вкус, осязание, обоняние, запах.

В будущем для маленького ребенка цветная палитра и форма объектов являются сложными, добавляются различные особенности работы с ними (складывая их друг к другу, связывание, вставку). Сенсорные игрушки заставляют ребенка думать, анализировать, запоминать, синтезировать, обобщать, практиковать и многое другое. Предполагает умственное развитие детей, что в свою очередь, значительно развивает способности детей.

В режиме работы детского сада педагоги уделяют большое внимание развитию сенсорики в течение дня.

Основными сенсорными стандартами дети овладевают не только на занятиях, но и на прогулке, в повседневной деятельности. Для этого разработаны и подготовлены картотеки и пособия для общего развития детей.

В своей работе педагог развивает не только сенсорное воспитание у ребенка, но и дает советы, проводит консультации для родителей по общему развитию детей.

Технологии сенсорного развития поддерживаются не только воспитателями, но и логопедами, родителями, психологами.

Занятия и игры проводятся как в группе, так и в окружающей обстановке для обогащения и закрепления методов обучения. Для индивидуальных занятий по развитию сенсорного восприятия в детском саду предусмотрен кабинет психолога, оборудованный необходимыми материалами, для использования технологий сенсорных разработок. На занятиях активно используются су – джок терапия, пальчиковая терапия, акватерапия арт-терапия, а также технологии обработки игр.

Оборудование, необходимое для проведения психологических занятий с детьми, могут быть разработаны с учетом цвета, запаха, формы природных объектов, конструкций, конструкций для художественного творчества, настольные игры, водные контейнеры, зерновые игрушки (люди, здания, животные) Необходимые, растения и т. д.).

Для детей 2-3 лет сенсорное развитие является фундаментом общего умственного развития. Без овладения элементарными сенсорными навыками ребенок не в состоянии почувствовать и познать всю широту и глубину окружающего мира. Сенсорика дает задатки к обучению математики, ознакомлению с окружающим миром и готовит ребенка к полноценной развитой жизни. Ребенок, как чистый лист впитывает в себя все познания окружающего его мира: звуки, вкусы, формы, цвета. Первоначальная задача педагога не упустить момент введение ребенка в общественную жизнь.

Работа по развитию сенсорики заключается не только в одноразовых занятиях, она проводится на протяжении всего дня как дома, так и в детском саду. Просыпаясь утром в ванной комнате, ребенок выбирает по размеру свою зубную щетку, по цвету – свое полотенце. Собираясь в детский сад, мама просит ребенка взять синие носки, или белые колготки, или розовую футболку. Проводя консультации, беседы, семинары с родителями, мы рекомендуем уделять большое внимание развитию сенсорики. Молодое поколение родителей не всегда понимает значение этого слова. Во время бесед и консультаций мы часто слышим вопрос родителей: «Но это же повседневная жизнь», да, сенсорное развитие плавно вытекает и зарождается в семье. В детском саду оно переходит на более

качественный уровень.

В детском саду развитие сенсорики начинается с момента вхождения ребенка в группу и заканчивается уходом его домой.

Начиная с приемной и момента раздевания ребенка родители или, воспитатель играют с малышом, задавая ему разные вопросы: Какого цвета колготки? Чей шарфик длиннее? и т.д. Во время гигиенических процедур звучат вопросы большой или маленький кусок мыла, высоко или низко висит полотенце, полотенце мягкое или жесткое. Во время приема пищи, ребенок узнает горячее или холодное, жидкое или густое, правая или левая рука, большая или маленькая тарелка. Все эти вопросы ребенок слышит и отвечает на них в течении всего дня, это и есть основа сенсорики.

Таким образом, чем больше мы общаемся с ребенком, где бы он не находился (дома, на улице, в детском саду) с помощью вопросов, бесед, упражнений, игр происходит постоянное развитие сенсорного восприятия.

Литература:

1. Аксарина Н. М. Воспитание детей раннего возраста. М.: «Просвещение», 1974.
2. Воспитание и обучение детей раннего возраста \ под ред. Павловой Л.Н. – М.: «Просвещение», 1986. – 176 с.
3. Венгер Л.А. Воспитание сенсорной культуры ребенка от рождения до 6 лет. – М.: «Просвещение», 1988. – 144 с.
4. Венгер Л. А. Восприятие и обучение. М.: «Просвещение», 1969.
5. Воспитание детей раннего возраста / Под ред. Лялиной Г.М.- М.: «Просвещение», 1976.
6. Островская Л.Ф. Первый год жизни вашего ребенка. – М.: «Педагогика», 1977. – 176 с.
7. Лобанова Е.А. Дошкольная педагогика. – Балашов.: «Николаев», 2005. - 76 с.

ӘОЖ 367

ПЕДАГОГ-ПСИХОЛОГ ЖҰМЫСЫНДА МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ СЫНИ ТҰРҒЫДАН ОЙЛАУЫН ДАМЫТУДА «СИНКВЕЙН» ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Махамбетова С. С.

«Ақниет» бөбекжайы КМҚК, Қарағанды қ., Қазақстан Республикасы
aknietkr@mail.ru

Мектеп жасына дейінгі кезеңде сыни тұрғыдан ойлауды дамыту маңызды мәселелердің бірі болып табылады. Сыни тұрғыдан жақсы ойлай білу – балалық шақтан үйрену қажет өнер. Сыни тұрғыдан ойлау – қалай ойлауға үйрету бойынша сауалға жауап беретін ерекше оқыту әдістемесі. Бала сыни тұрғыдан ойлауға мұқтаж, себебі ол оның адамдар арасында өмір сүруіне көмектеседі. Ғалымдар ақпараттың тез өсуімен байланысты тез өзгеретін уақытта адамның ойлау құрылымындағы білім көлемінің жоғарылауы жоғары қарқынмен жүретінін атап өтті. Ойлау процесі шешудің дайын әдісі жоқ тапсырма немесе мәселе туындаған кезде басталады. Егер бір нәрсені түсінуге, бір нәрсені түсінуге деген ұмтылыс болса, онда бұл жерде ойлау туралы да айтылады.

Осы ретте бірқатар сұрақтар туындайды:

Қазіргі мектеп жасына дейінгі балалардың оқуға деген ынтасын қалай арттыруға болады? Оқушыларды білім беру процесіне қалай тартуға болады? Оқуды қалай үйретуге болады?

Бұл сұрақтарға әр педагог өздігінше жауап табуға ұмтылады.. Бұл мәселелерді тек дәстүрлі жүйеге сүйене отырып шешу мүмкін емес екені түсінікті. Оқытудың тәсілін өзгерту уақыты келді, оның ортасында педагог емес, жеткіншектің өзі тұруы керек. Оқытудың әртүрлі тәсілдерін сауатты қолдану ғана мектеп жасына дейінгі балалардың өздерін білім алуға итермелейтін жағдайлар жасауға мүмкіндік береді.

Біздің жұмысымыздың мақсаты - балаларды мектепке дайындау, олардың өзін-өзі бағалауын арттыру, ауқымды ақпараттар ағымынан қажеттісін таңдауды үйрету, дәлелді қорытынды жасай білу білігі мен сыни тұрғыдан ойлау қабілеттерін дамыту болып табылады. Бұл Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың мемлекеттік бағдарламасында айқындалған мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың негізгі міндеттерінің бірі - балаларды сапалы мектепке дайындауға бағытталған инновациялық әдістер мен технологияларды енгізу деп көрсетілген [1,56 б].

Бұл ретте баланың сыни және шығармашылық ойлауын дамытатын тиімді технологиялардың бірі –синквейн. Ақпараттық материалдан қажеттісін қорытып, жеткізу осы әдістің басты ерекшелігі.

Синквейн — француз тілінен аударғанда «бес жолдан тұратын өлең» деген мағынаны білдіреді.Синквейн формасын американдық ақын Аделаида Крэпси ойлап шығарған. Синквейн – бұл белгілі- бір ережелерге сай жазылған ерекше өлең. Енді қысқаша синквейн құру ережелеріне тоқталып өтейік.

Синквейннің бірінші жолы – Атауы. Бір сөзден тұрады . Зат есім (Кім?Не?).

Екінші жолы – Сипаттау .Екі сөз. Синквейнге өзек болып отырған заттың негізгі белгісі мен қасиетін сипаттайтын сын есімнен тұратын сөздер.

Үшінші жолы- Әрекет. Үш сөз

Өзек болған тақырыптың іс-әрекетін көрсететін үш етістіктен тұрады. (Не істейді?)

Төртінші жолы – Сөйлем. Автордың тақырып бойынша жеке пікірін білдіретін бірнеше сөзден құралған сөз тіркесінен тұрады.

Бесінші жол – тақырып атауының синонимі. Бір сөз. Тақырыптың түп төркінін көрсететін түйіндеме.

Түйін, қорытынды, ассоциация

Синквейн – бұл кейінгі кезде мектеп жасына дейінгі балалармен оқыту-тәрбиелеу жұмыстарында жиі қолданылуда.

Мен өз жұмысымда мектепалды даярлық тобында «Сиқырлы синквейн» атты үйірме жұмысын жүргізудемін. Үйірме жұмысының мақсаты – балалардың сыни тұрғыдан ойлауын дамыту арқылы мектепке психологиялық дайындығын арттыру.

Мектеп жасына дейінгі балалармен синквейн құрастыруды ойын түрінде өткізіледі. Үйірме жұмысында синквейнмен төмендегі жұмыс түрлерін кешенді түрде қолданып жүрмін.

1. Дайын синквейн бойынша қысқаша әңгіме құрастыру.
2. Тыңдалған әңгіме негізінде синквейн құрастыру.
3. Дайын синквейнді түзеу және жетілдіру.
4. Толық емес синквейннің бөліктерін анықтау үшін талдау.
5. Өткен тақырыпты пысықтау үшін қолдану.
6. Синквейн – бақылау мен өз-өзін бақылау тәсілі. [2, 70 б]

Синквейн құру үшін берілген тақырыптың басты қасиеттерін тауып, қорытындылап, өз ойын қысқа да нақты жеткізе білу қажет. Қысқаша айтқанда синквейнмен жұмыс ойдың шарықтауы, белгілі-бір ережелерге бағынатын еркін түрдегі шағын шығармашылық.

Синквейн – бұл мектеп жасына дейінгі балалардың сыни тұрғыдан ойлауын дамытатын тиімді әдістердің бірі

Оның тиімділігі мен маңыздылығы неде?

Біріншіден, оның қарапайымдылығы. Синквейнді бәрі құрастыра алады.

Екіншіден, әр бала синквейнді құруда өзінің шығармашылық, интеллектуалдық мүмкіндіктерін жүзеге асыра алады:

Үшіншіден, диагностикалық құрал болып табылады, өтілген тақырып аясында өткізуге болады:

Төртіншіден, кешенді ықпал етуші әдіс (сөйлеу, есте сақтау, зейін, ойлау қабілеттерін дамытады);

Бесіншіден – ойын тәсілі болып табылады.

Алтыншыдан, сыни тұрғыдан ойлауға үйретеді, өз ойталқысы болады және де оны жеткізе отырып көзқарасын тұжырымдап дәлелдеу білігі шыңдалады.

Жетіншіден – синквейн құру алынған ақпаратты саралап, талдама мен рефлексия өтікізуде қолдануға болады.

Біз сыни ойлаудың аталмыш технологиясын қолдану арқылы, өте маңызды мәселелерді шешеміз.

Біріншіден, оқыту үрдісін қызықты өткіземіз.

Екіншіден, ақпаратпен жұмыс істеу білігін қалыптастырамыз, бұл біліксіз қазіргі таңда адамдарға әлеуметтік табысқа жету мүмкін емес.

Үшіншіден, кез-келген мәселеде дұрыс шешім қабылдай алатын, сыни тұрғыда ойлай алатын тұлға тәрбиелейміз.

Осылайша, сыни тұрғыда ойлау технологиясы балалардың ақпаратты жүйелеп, бағалап, сыни тұрғыда саралап, шешім жасауына мүмкіндік береді, қарым-қатынас біліктерін қалыптастырып, сөйлеу біліктерін дамытады.

Әдебиеттер:

1. Акименко В.М. Новые логопедические технологии учебно-метод. Пособие. - Ростов н/Д: Феникс, 2008. - 105 с.

2. Загашев И.О., Заир-Бек С.И., Муштавинская И.В. Учим детей мыслить критически. - СПб. 2003.

ӘОЖ 367

ІШКІ САНА ҚҰПИЯЛАРЫ

Маханбетова Г. Ж.

№55 орта мектеп, Ақтөбе қ., Қазақстан Республикасы

aidana_18.00@mail.ru

Жуырда қолыма әлемге танымал психотерапевт, психолог, гомеопат ғалым – практик В.В. Синильниковтың «Өз ауруыңды құрметте» деген еңбегімен танысып, мен терең білмейтін түсініктермен жалпы көпшілік те танысқаны жөн-ау! – деген ойға келдім. Әсіресе, ұстаздар, ата-аналар, жастар, оқушыларға, отбасы, мекеме жетекшілеріне ауадай қажеттігін байқадым. Ауырып жүрмін, ол көптен бері ауру көрінеді, дүние салыпты деген сөздерді жиі естиміз.

Тек жақсы ойда болу, барлық адамзатқа, жалпы өлі-тірі табиғатқа сүйіспеншілікті, түсіністікпен қарау, жаман сөзден, ойдан аулақ болу. Адамның теріс мінез – құлықтарына, әрекет ісіне, залым ойдың сұрауы бар екенін білісіз бе?

Көкіректік,өзімшілдіу – мінезді адамдар басқаны басыну, менсінбеу, әрдайым көңілі толмау, жек көру, жақтырмау, сырт беру, өкініш, реніш, қызғаныш, т.б. мен «мен ғана» - деген ой жетегінде жүреді. Осы қасиеттерін басқаға көзқараспен, қабақпен, сұспен, жиіркенішті сезіммен, оймен, іс – әрекетімен көрсетіп жүреді.

Бұл теріс ойды тудырушы жасушаларды жансыздандыру созылмалы ауруға, жазылмайтын ауруға, өте ауыр – рак ауруына ұшыратады. Кім кінәлі?! – өркөкірек өзімшіл болуын доғармай, жаратушыға, табиғат тұтастығына қарсы келген пендеге берілген жаза. Оған өзі кінәлі.

Көкіректік – ішкі санада өзін – өзі құрту, жою бағдарламасы түзілуге әсер етеді, алғаш дене жарақатымен ескертеді, ары жалғаса берсе жазылмайтын ауру, төтенше апатқа тап болуға әкеледі. Адамда ішкі ой санада иман көркі көрініс бермесе, рак ауруымен дүние салады.

Сыншыл, ештеңеге көңілі болмау – өзінен басқаның бәріне сын айту, ешкімге көңілі толмаушылық ішкі сана деңгейіндегі энергиялық деңгеймен басқаларға шабуыл жасау. Басқа әлемге мән бермеу. Әлем үйлесімділігін менсінбеу. Басқаға сыншыл үнемі өзінен басқаға көңілі толмайтындар, басқаның пікірімен санаспайтындар кеңірдек, жұтқыншақ, буын аурулары, ревматизм ауруларына ұшырайды.

Ғайбаттау – көршісің, қызметтесің, ағайын тума – туыстарың т.б. егер ғайбаттау үнемі

айтылса, сол орынсыз ғайбаттауына жауап ретінде – онкология, наркомания, және алкоголизм ауруына ұшырайды, өзі немесе балалары. Адам үнемі жақсы ойда жүруі керек. «Жақсы сөз – жарым ырыс» деп орынды айтылған, «Біреуге ор қазба шұқанаққа өзін түсесің» деген де өмірден алынған.

Жек көру – сіз үнемі өзіңізден басқаларды жек көрсеңіз, өз өміріңізге адамгершілігі төмен адамдарды топтайсыз, тартасыз. Сондай адамдардың айналамызда қалыптасуына ықпал етесіз. Бұл сіздің жеке өміріңізге, балаларыңыздың келешек тағдырына өте қауіпті. Ойламаған жерден «Кездейсоқ өлім қаупіне бара жатырсыз».

Жактырмау – сізге бәрі ұнамайды. Ауа – райы да, мемлекеттік құрылымы да, сізді қоршаған табиғат та, адамдар да. Сіз өзіңізді бәрінен ерекше көресіз.

Тәкәппарсыз – бәріне осықырына жактырмай қарайсыз, іштей ешқайсысын да көргіңіз келмейді. Жактырмау ой – пікіріңізге жауап ретінде онкологиялық, тері аурулары, псоризм, алкоголизм, наркомания, асқазан, ішек жараларына ұшырайсыз. Барлық табиғат, адам жан – жануар бәрі – бәрі табиғат болмысы. Ал сіз болмысқа қарсысыз, ұзақ жылдар бойы теріс энергетикалық деңгейіндегі ойда, теріс іс – әрекетте болғаныңызға кері жауап жоғарыда аталған ауруларға душар болып, жан азабын тартасыз. Сізбен, балаларыңызға ДНК қоры бірдей болуына байланысты балаларыңызға да өтуі мүмкін.

Сіз барлық тіршілік иелеріне, өлі тірі табиғатқа аса мейрімділікпен қараңыз, иманды болыңыз, сөз бен істе, ойда алшақтық болмасын, өмірге мемлекетке, қоғамға, әлемге тәубе деңіз.

Ашулану – ашулануға берілу ұзақ кезеңге жалғаса берсе (үй – іші, бала – шаға, отбасы, көрші – қолаң, қызмет орнында, тума – туыс қоршаған орта, мемлекет қоғам, т.б.) бұл бауыр, тері ішек, асқазан, буындар т.б. дене мүшелерінің ауруына алып келеді. Үздіксіз ашулану ақпараттар ішкі сана арқылы табиғат анаға беріліп жатады. Адамда триллионнан астам жасушалар бар, бір жасушаның өзінде мыңдаған биохимиялық, энергетикалық өзгерістер болып жатады. Ашулану органдардағы үйлесімді жұмысқа кері әсер етеді. Басқа адамға, тіршілік иелеріне, табиғат анаға жіберілген энергетика ақпараттар кері жауаппен, орасан үлкен энергетикалық күшпен. Жауап ақпарат келеді. Сол күштер жасушаны, ағзаны қиратады, бұзады.

Шектен тыс күйіп – пісу, арам ойларға берілу – әрбір адам өзінің сөзіне іс – әрекетіне есеп беруі керек. Өйткені адамның ағзасының 7% - адами геннен, 93% - жануари геннен тұрады. Жануарлардың өзін – өзі қатал табиғатта қорғануы үшін, жемтігін ұстау, жеуге қажет. Ал адам ол кезеннен өтіп кеткен. Сондықтан бұл қасиеттер, оғаш ой – қылықтар адамға кері әсер етеді.

Өкіну – өзіндік ой мақсатыңыз орындалмады. Өкініш пайда болды. Жиі – жиі өкінішіңіз қайталана берсе ішкі сананың энергетикалық күші адамның өзіне, өкініш иесіне қарсы келеді. Бұл кейбір органдардың жұмысына кері ықпал етеді. Бауыр, бүйрек т.б. органдар қызметінде ақау пайда болады. Сондықтан өкінішке бой алдырмай «Бір жаманшылықтың арты жақсылыққа жол ашады» - деген ұғым дұрыс айтылған. Ойындағы іс орындалмаса оның себеп – салдарын, неге? Неліктен? Қалай? – деген сауалдарға жауап табу керек.

Арам ой, кіжіліңді сөз – жиі қайталанса, ол адамның энергетикалық деңгейі төмендейді. Дене органдары үйлесімділігі бұзылады, өмірі қысқарады. Дені сау, ұзақ ғұмыр сүргіңіз келсе, онда адамдарға жылы сөзді, кішіпейіл, ақкөңіл, иман көркі бола біл. Жеңіл әзіл, өмірге риза, адамгершіліктен, ардан аттамау – оның кепілі.

Әдебиеттер:

1. Бап-Баба С. Психология негіздері. - Алматы: Нұр-пресс, 2007. – 106 бет.
2. Жарықбаев, Қ.Б. Жантану: оқулық, өңд., толық. 10-шы бас. -Алматы: Эверо, 2011.- 696 б.
3. Алдамұратов, Ә. Жалпы психология. - Алматы, 2011.

ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ ГОТОВНОСТЬ ОБУЧАЮЩИХСЯ К ЭКЗАМЕНАМ.

Медведева Л.В.

КГУ «Общеобразовательная школа №46» г.Караганда, Республика Казахстан
topaz_orel@mail.ru

Успешность в сдаче экзамена зависит не только от уровня готовности, но и от психологического настроения.

Психологическая поддержка обучающихся - это комплекс мероприятий с классным коллективом в целом: беседы с учащимися и педагогами, посещение уроков, проведение групповых занятий, наблюдение; так и индивидуальная коррекционно-развивающая, профилактическая работа, проведение психодиагностических обследований учащихся, тренингов.

Для хороших результатов ЕНТ важен уровень развития психических процессов, которые развиваются в течение обучения детей в начальной, средней школе -это память, внимание, мышление, воображение, речь. Но одним из главных критериев успешной сдачи экзаменов является психологическая готовность, стрессоустойчивость учащихся.

Существуют психологические способы справиться с тревогой в ситуации экзамена и повысить уровень стрессоустойчивости.

Прежде чем перейти к определению уровня стресса у учащихся, необходимо остановиться на самом понятии стресс. Термин стресс был впервые использован Г. Селье «Стресс есть неспецифический ответ организма на любое предъявление ему требования. [1] Однако, в дальнейшем учеными было предложено достаточно много определений стресса.

Известный психолог- Немов Р. С. считал, что «...Одним из наиболее распространенных в наши дни видов аффектов является стресс. Он представляет собой состояние чрезмерно сильного и длительного психологического напряжения, которое возникает у человека, когда его нервная система получает эмоциональную перегрузку» [2, с. 442].

Ю. И. Александрова, русский ученый, физиолог считает, что «стресс стал одним из самых модных медико-психологических диагнозов. Этот диагноз ставится человеку, когда у него в личной жизни, в быту...возникают какие-либо проблемы, которые приводят к ухудшению его психического и физического здоровья» [3, с. 326].

Из психологической литературы известно, что стресс подразделяется на виды: долговременный, кратковременный, положительный и негативный стресс (стресс-дистресс), физиологический, психоэмоциональный, информационный и т. д.

Стресс мобилизует нас на борьбу с неожиданным препятствием. Это своего рода сигнал бедствия, который заставляет тело приготовиться «либо к бою, либо к бегству».

В зависимости от того, как ведут себя старшеклассники в тревожной ситуации перед предстоящими экзаменами, всех ребят можно разделить на две группы. Одни приходят в состоянии повышенной мобилизации, готовы отстаивать свои права на хороший результат, т.е. проявляют качества, аналогичные спортивной злости, помогающей выиграть. У других проявляются личностные трудности: повышенный уровень тревоги, который приводит к дезорганизации деятельности, снижению концентрации внимания и работоспособности; сильное волнение и беспокойство- мешают сосредоточиться, снижают внимательность. Также возникают когнитивные трудности- это трудности, связанные с особенностями переработки информации в ходе экзамена, со спецификой работы с тестовыми заданиями.

Для того, чтобы выявить как стресс отражается на учащихся 11 классов, было проведено анкетирование и тренинг для учащихся на тему «Стресс: за и против».

Диагностирование состояния учащихся было осуществлено с помощью теста самооценки стрессоустойчивости С. Коухена и Г. Виллиансона.» [4, с. 66].

По результатам диагностики получены следующие результаты: из 15 учащихся 11 класса:

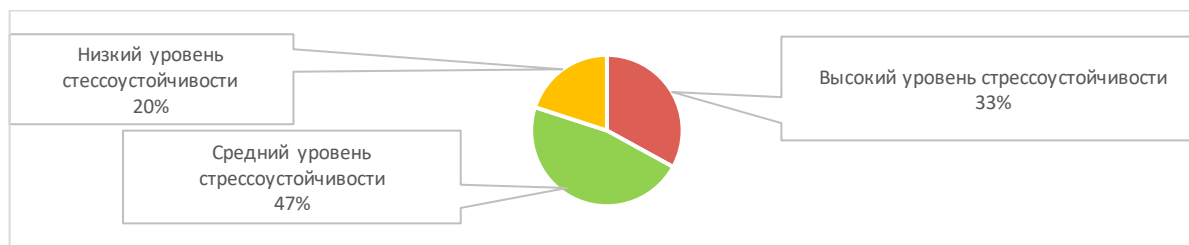

Рисунок 1. Результаты проведения методики «Тест самооценки стрессоустойчивости»

Как видим, хорошая стрессоустойчивость была выявлена лишь у 5 учащихся 11 класса, что составило 33% от общего числа. На следующем этапе мной был проведен опрос, причем данный опрос был проведен перед СОЧем. Вопросы, на которые получены ответы, были разделены на 2 группы: вопросы, носящие информационный характер предполагали знание учащихся о стрессе и следующий блок вопросов непосредственно связанные с наличием у каждого обследуемого предэкзаменационного стресса. Так полученные результаты были распределены следующим образом:

Таблица 1. «Подверженность стрессу».

№	Вопросы	Ответы
1	Когда у Вас начинается состояние, которое можно охарактеризовать как стресс?	За неделю до экзамена 7ч. 47% За месяц - 1ч. 7% Такое состояние постоянно- 1ч. 6% Нет- 6ч. 40%
2	В чем конкретно проявляется стресс у Вас?	Плохое настроение 8ч. 53% Тревожность 4ч. 27% Замкнутость 1ч. 7% Свой вариант: нет 2ч 13%
3	Как Вы считаете, от чего зависит появление стресса конкретно у Вас?	Неуверенность в знаниях-8ч. 53% Плохое самочувствие 1ч. 7% Проблемы в семье
4	Можете ли Вы влиять на свой стресс?	Да 13ч. 87%, Нет 1ч. 6%, Иногда 1ч. 7%
5	Какими приемами Вы пользуетесь, чтобы смягчить влияние стресса на Вас в период экзамена? (несколько вариантов)	Общаюсь с друзьями, подругами 8ч. 53% Прогулка на воздухе 11ч. 73%, Слушаю музыку 10ч. 67%. Свой вариант: Отдых с родителями: 2ч. 13%

Самый высокий показатель по первому вопросу- 47 % (7ч.) был зафиксирован у учащихся, которые считают, что у них стресс начал появляться за неделю до СОЧей, СОРов (экзамена), на втором месте- 40 % (6ч.)- нет такого состояния, 7 % (1ч.) -за месяц до экзамена, 7% (1ч.)- такое состояние носит постоянный характер. Снижение настроения и тревожность, граничащая с замкнутостью- таковы ответы учащихся на второй вопрос. Нельзя не отметить, что учащиеся объективно и искренне отметили факт неуверенности в своих знаниях, отвечая на 3 пункт анкеты 53% (8ч.). Неумение справиться со стрессом и помочь себе в стрессовой ситуации составило 13% (2ч.)- четвертый вопрос, что, на мой взгляд, объясняется новой социальной ситуацией, личностными трудностями.

Ввиду того, что с учениками, которые участвовали в анкетировании, проводились занятия, классные часы, беседы с психологом, были отмечены положительные ответы, которые являются свидетельством того, что учащиеся получили достаточные знания о формах воздействия на стресс: (релаксация, дыхательные упражнения, арт-терапевтические упражнения и т. д.).

После полученных результатов, были проведены занятия, беседы. На занятиях

обучающиеся выполняли упражнения по снятию эмоционального напряжения и выхода из стрессового состояния в период сдачи СОРов, СОЧей, (ЕНТ). Проработали упражнения, которые необходимы учащимся для того, чтобы стресс не вредил здоровью.

Итак, как видим, была проведена работа по выявлению уровня стресса у обучающихся и разработана программа по подготовке учащихся 11 классов к ЕНТ.

Занятия, на которых использованы методики для тренировки эмоциональной устойчивости, проработку тревоги и страха перед экзаменами- будут продолжены до конца учебного года, но уже можно отметить улучшения в психоэмоциональном состоянии учащихся 11 класса. В рамках тренинга использовались такие методы арт-терапии, как изотерапия, пластилинотерапия, музыкотерапия, мандалатерапия и сказкотерапия.

Приведу результат по улучшению психоэмоционального состояния учащихся до и после проведения арт- терапевтических упражнений.

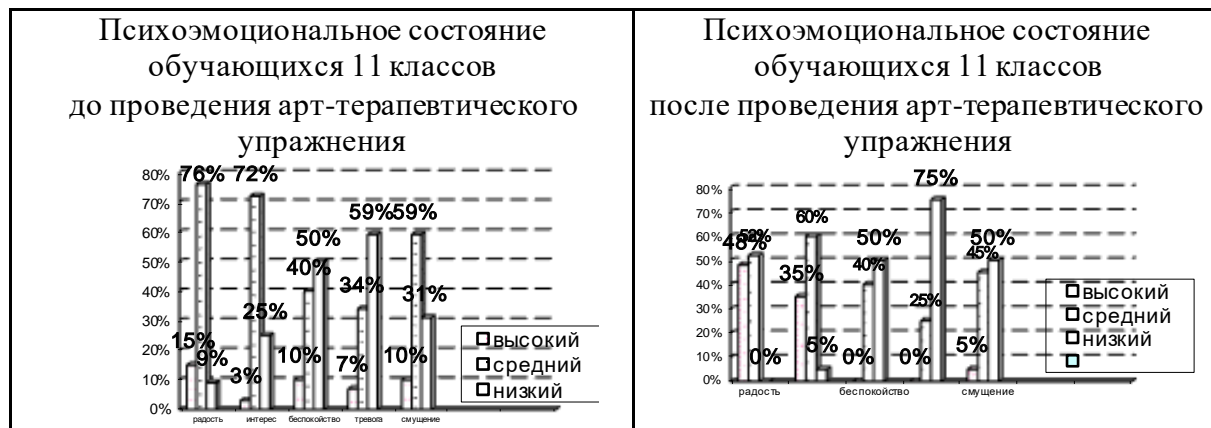

Рисунок 2. Психоэмоциональное состояние обучающихся 11 классов до и после проведения арт-терапевтического упражнения

При сопоставлении полученных результатов и методом математической обработки, статистически значимые различия по показателям свидетельствуют о том, что использование арт-терапевтических упражнений способствует повышению стрессоустойчивости учащихся и могут быть использованы в работе педагога-психолога с учащимися при подготовке сдачи экзаменов наряду с другими методиками. Стоит учитывать и то, что при подготовке к ЕНТ (экзаменам) одинаково страдает наш организм: зрение, позвоночник, головная боль, пищеварительная система, сердечно-сосудистая система. Поэтому необходимо придерживаться правил, которые помогут справиться с волнением и приобрести силы: 1. Соблюдение режима дня поможет избежать переутомления, организовать самоподготовку, больше успеть и лучше усвоить материал. 2. Физическая зарядка в период напряженного умственного труда, когда дневная двигательная активность значительно снижена, особенно необходима: в перерывах между учебными занятиями полезно делать простые физические упражнения, можно включить любимую музыку, потанцевать. 3. Хорошо прогуляться на свежем воздухе. А езда на велосипеде или роликах помогут преодолеть переутомление и стресс. 4. Обязательно включите в рацион овощи, фрукты, шоколад, пейте как можно больше жидкости. При этом необходимо сократить количество выпитого кофе. 5. Сон должен составлять не менее 8–9 часов, особенно в ночь перед экзаменом. Не нагнетайте ситуацию: различные страхи, реальные и выдуманные, связанные с неизвестностью, которая ожидает на экзаменах, только усиливают тревоги и волнения. Старайтесь думать об экзамене только положительно.

Литература:

1. Г. Селье «Стресс жизни». – URL: <http://adaptometry.narod.ru/StressZhizni.htm> (дата обращения: 15.10.2022)
2. Немов Р. С. Психология. В 3 кн. Кн. 1. Общие основы психологии. — М.: ВЛАДОС, 2000. — 688 с. Психофизиология: Учебник для вузов. 4-е изд. / Под ред. Ю. И.

Александрова. — СПб.: Питер, 2014. — 464 с.

3. Психофизиология: Учебник для вузов / под ред. Александрова Ю.И. Изд. 4. - 464 с.

4. Психодиагностика стресса: практикум/ сост. Р.В. Куприянов, Ю.М. Кузьмина; Казань: КНИТУ, 2012г. «Тест самооценки стрессоустойчивости С. Коухена и Г. Виллиансона» - 66 с.

УДК 367

РАЗВИТИЕ МЕЛКОЙ МОТОРИКИ И ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ ДЕТЕЙ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ТЕХНИКИ «КИНУСАЙГА»

Мереимбаева Д.Х., Афанасьева Ю. Н.

КГКП я/с «Ақниет», г.Караганда, Республика Казахстан
aknietkrg@mail.ru

Детское творчество занимает одно из важных мест в дошкольном образовании. Ведь надо воспитать не только любознательных, пытливых детей, а помочь им раскрыть свой творческий потенциал. Так что же такое детское творчество?

Детское творчество – это самостоятельная деятельность ребенка, это процесс, когда он экспериментирует с цветом, материалом, одним словом создает нечто новое своё отличающиеся от других.

В основном в детских садах используют такие техники, как аппликация, мозайка, оригами, пэчворк, но всегда хочется попробовать что-то новое.

Одной из новых малоизвестных техник является кинусайга. Кинусайга - уникальное искусство, зародившееся в Древней Японии несколько веков назад. Техника кинусайга - это изготовление картин из кусочков ткани. Кинусайга способна удовлетворить творческие потребности, даже при отсутствии умения шить. [1]

Хотелось бы остановиться на причинах выбора техники кинусайга:

1. Развитие мелкой моторики рук.
2. Укрепление навыков работы ножницами.
3. Развитие глазомера.
4. Работа с цветовыми палитрами.
5. Развитие умение сочетания цвета и качества ткани.
6. Выбор детьми рисунка.
7. Самостоятельный перенос рисунка детьми на пенопласт.

На лицо все плюсы этой техники, а результат превосходит все ожидания детей. Готовые работы удивительно теплые и красивые, сделаны с любовью. С каждой новой работой и качество готовых изделий намного лучше и интереснее.

Кинусайга способствует развитию интереса к творческой деятельности и оказывает влияние на развитие детей. [2]

В ходе внедрения данной техники дети рассматривали предметы, сшитые из различных тканей, проводили опыты, обращая внимание на общую характеристику материала (цвет, мнется, режется, тянется и т.д.).

Затем ребята познакомились с историей возникновения техники кинусайга, рассмотрели готовые работы, определили, какую ткань лучше использовать в поделках. Затем подобрали рисунки. Педагоги готовили основу из пенопластовых и тканевых шаблонов. Дети сначала переносили рисунок на пенопропилен (пенопласт). Затем педагог прорезала контуры рисунка, а дети вырезали элементы рисунка из ткани по шаблонам и вставляли их в пазы. На заключительном этапе дети оформляли свои работы, добавляя декоративные детали. Работа проводилась индивидуально и в подгруппах. Была организована выставка творческих работ.

Рисунок 1. Дети со своими работами в технике Кинусайга

Применение техники Кинусайга однозначно новое в нашей работе. Знакомство детей с данной техникой расширило их кругозор. Научились пользоваться разными материалами, инструментами; освоили разные способы переноса выкройки на разные ткани; научились правильно выбирать ткань. Движения рук и пальцев стали более точными и гармоничными.

В ходе работы обогатилось сенсорное, образное и пространственное мышление, зрительно-моторная координация, воображение и творческие способности. Детская речь стала намного богаче, словарный запас пополнился новыми словами. [3]

Работа в этой технике учит усидчивости, развивает внимательность, аккуратность, терпение, воображение. Одновременно во время занятий ребенок успокаивается, расслабляется.

Творчество позволяет ребенку реализовать свои идеи и замыслы, самостоятельно планировать свои действия, не останавливаться перед трудностями.

Самое главное для родителей и педагогов, что творчество должно приносить радость детям.

Литература:

1. Бурлака Е. Пэчворк без иглы. Редактор: Мартынова Ю. Издательство: АСТ-Пресс, 2016 г.
2. Зайцева А.А. Лоскутное шитьё без нитки и иглки. – М.: Эксмо, 2010. – 64 с.
3. Кинусайга — пэчворк без иглы / Rukodelielux. – URL: <http://rukodelielux.ru/kinusajga-pechvork-bez-igly#01> (дата обращения: 18.10.2022).

УДК 367

ВЛИЯНИЕ ТИПА ЛИЧНОСТИ НА УСВОЕНИЕ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

Молдагулова А.З.

Специализированная гимназия №21 имени Аль-Фараби. г Актобе. Республика Казахстан.
m.aigul81@mail.ru

Было проведено много исследований в попытке установить, какие когнитивные, когнитивно-ориентированные и аффективные факторы (включая влияние типов личности) могут быть предикторами успеха в изучении иностранного языка. Прежде чем углубляться в то, что говорят исследования о том, как личностные черты препятствуют или способствуют изучению языка, будет полезно получить более полную общую картину, чтобы иметь хотя бы базовое понимание других факторов, влияющих на определение языковых способностей.

Факторы, влияющие на нашу способность к изучению иностранных языков. Исследования в области языковых способностей (способности к изучению иностранных

языков) начались еще в конце 50-х годов, когда министерство обороны США захотело выяснить, можно ли разработать тест для выявления людей, которые обладают большим потенциалом, чем другие, для более эффективного и быстрого изучения языков. Такой тест был создан Кэрроллом и Сапоном (1959) и получил название MLAT (Modern Language Aptitude Test). Этот тест основан на конструкте, состоящем из четырех компонентов:

1. Способность к фонематическому кодированию (способность анализировать входящие иностранные звуки таким образом, чтобы их можно было вспомнить позже)
2. Грамматическая чувствительность (способность распознавать грамматические функции слов в предложениях)
3. Индуктивное изучение языка (способность выявлять закономерности соответствия и взаимосвязи между формой и значением)
4. Способность запоминать (способность хранить вербальную информацию в памяти и вспоминать ее позже)

Хотя эта конструкция все еще широко используется, более поздние исследования добавили еще три фактора, которые предсказывают успех в изучении языка L2: Мотивация, стратегии изучения языка и рабочая память (отличается от «заучивания», как было определено ранее).

Влияние мотивации на обучение очевидно. Эффективное применение стратегий обучения (определяемых как шаги или действия, предпринимаемые учащимися для улучшения своих языковых навыков) также влияет на успех в изучении L2, особенно в учебной среде. Рабочая память - это новейшее дополнение к моделям языковых способностей, и растущий объем исследований показывает, что она играет важную роль в освоении иностранного языка. Рабочая память лежит в основе способности человека обрабатывать любой языковой материал и сохранять его в мозгу (т.е. в долговременной памяти) для последующего извлечения при необходимости. Существует гипотеза, что чем эффективнее рабочая память человека, тем выше его способность к овладению продвинутыми языковыми навыками.

Как черты личности влияют на способность к языкам?

Все вышеперечисленные факторы взаимодействуют друг с другом и, конечно же, с личностными особенностями учащегося. Читатель должен отметить, что данные о том, как различные типы личности влияют на обучение, не совсем убедительны. Во-первых, потому что классификации типов личности, используемые в исследованиях, различны. Во-вторых, потому что на сегодняшний день проведено недостаточно исследований. Тем не менее, есть интересные результаты, о которых следует знать, некоторые из них контринтуитивны и могут иметь важные последствия для нашего преподавания.

Типы личности для обсуждения взяты из пятифакторной модели Косты и МакКрея (1992), которая включает:

1. Соглашаемость - эта черта личности относится к скромности, состраданию, альтруизму, мягкости и честности. Личности, обладающие доброжелательностью, дружелюбны и отзывчивы, и обычно склонны видеть в людях самое лучшее. Они ценят хорошие отношения с другими людьми.
2. Сознательность - эта черта означает тщательность, пунктуальность, вдумчивость и надежность в работе. Люди с этой чертой предпочитают запланированное и структурированное поведение спонтанности и творчеству.
3. Экстраверсия - экстравертированные люди любят взаимодействовать с внешним миром, дружелюбны и теплосердечны, полны энергии, любят играть, мотивированны.
4. Невротизм - невротики - это нестабильные и импульсивные личности, склонные к негативным эмоциям, таким как тревога, гнев, враждебность, обида и депрессия. Они плохо справляются со стрессом, а при стрессе реагируют страхом и иррациональным поведением. Они часто пребывают в плохом настроении.
5. Открытость для опыта - Люди с высоким уровнем этой черты интеллектуально любопытны, независимы в своих суждениях, ценят красоту и искусство, находятся в контакте со своими чувствами, любят приключения и необычные идеи. Люди с низким уровнем этой черты традиционны, консервативны и имеют традиционные интересы.

Считается, что открытость мышления имеет сильный генетический компонент, более сильный, чем другие четыре черты (Nosal, 1999).

Наблюдательному учителю не понадобится докторская степень по психологии, чтобы определить своих учеников к вышеперечисленным категориям, прочитав вышеизложенное, опытный учитель сможет предсказать, какой из перечисленных факторов сильнее влияет на успех в изучении языка.

Ответ: Открытость для опыта. Почему она является основным фактором, определяющим языковые способности? Во-первых, потому что это фактор, наиболее тесно связанный с интеллектуальным интересом и гибкостью. Он связан с креативностью и дивергентным мышлением, что, как правило, характерно для одаренных учащихся. Кроме того, люди с высокой «открытостью для опыта», скорее всего, будут менее критично относиться к иностранным культурам и, ценя искусство и красоту, скорее всего, перейдут на язык страны с богатым художественным наследием или ценящей эстетическую красоту (например, Италии, Испании или Франции). Тот факт, что открытость для опыта имеет сильный генетический компонент, позволяет предположить, что способность к языкам может быть наследственной.

Еще одним фактором, который может положительно повлиять на успех в изучении иностранного языка, является усердие, особенно в области памяти и грамматики, а также в развитии когнитивных способностей для академического обучения. Это может быть связано с тем, что усидчивые люди более послушны и трудолюбивы, а также обладают внутренним стремлением добиться успеха в любом начинании. Однако доказательства в пользу этой положительной связи являются неубедительными.

Доброжелательность, похоже, является фактором успеха в фонологическом кодировании и произношении, возможно, потому что высоко «доброжелательные» люди склонны «слушать» более внимательно и могут подсознательно пытаться использовать свой голос для лучшего согласования с другими.

Что касается экстраверсии, то ее корреляция с языковыми способностями кажется противоречивой. С одной стороны, экстраверты демонстрируют более низкий уровень тревожности, чаще общаются и больше рискуют, тем самым развивая лучшие навыки межличностного общения и беглость речи. С другой стороны, исследования показывают, что в целом экстраверсия отрицательно коррелирует с языковыми способностями.

Фактор, который, по-видимому, оказывает наиболее негативное влияние на языковые способности - это невротизм, поскольку невротики испытывают высокий уровень тревожности, что, очевидно, оказывает сильное негативное влияние на когнитивную обработку, сосредоточенность на задаче, память и мотивацию.

Обсуждение приведенное, выше может иметь некоторые важные последствия для обучения, особенно для учеников, которых учителя могут не идентифицировать как потенциально одаренных с точки зрения общего интеллекта, но которые могут иметь высокие баллы по показателю «Открытость для опыта». Кроме того, при выявлении ребенка с невротическим поведением может быть полезно, принять определенную тактику, чтобы в стрессовых ситуациях минимизировать риск. Использование пятифакторной модели Косты и МакКрея в качестве системы координат в классе MFL может быть уместным, поскольку, хотя личностные характеристики не могут напрямую влиять на результаты обучения иностранному языку, «они, безусловно, определяют, как люди реагируют на учебную среду» (Dörnyei, 2005). В конце концов, отношения между индивидуальностью учащегося и преподавателем могут оказать огромное влияние на процесс обучения.

В заключение хочу сказать, что личностные характеристики могут оказывать прямое и косвенное влияние на обучение, и их роль как факторов, предсказывающих успеваемость наших учеников, не следует сбрасывать со счетов. Однако их влияние нельзя рассматривать отдельно, в изоляции от мотивации и когнитивных и когнитивно-ориентированных факторов, упомянутых в начале обсуждения. Учителей призывают учитывать стили обучения и множественный интеллект наших учеников, но, возможно, следует приложить больше усилий, чтобы вооружить учителей и школьный персонал в целом (а) лучшим

пониманием того, как тип личности ученика может влиять на его обучение, и (б) эффективными стратегиями, позволяющий лучше адаптировать наше обучение к психологическим потребностям ученика.

Литература:

1. Borg, Simon. «The Distinctive Characteristics of Foreign Language Teachers». *Language Teaching Research* 10 (2006): pp. 3-32.
2. *The Psychology of the Language Learner. Individual Differences in Second Language Acquisition*. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum, 2005.
3. *Self-Regulatory Strategies and Agency in Self-Instructed Language Learning: A Situated View*. *The Modern Language Journal* 93 (2009): pp. 570-583.
4. *The Psychology of Second Language Acquisition*. Oxford: Oxford University Press, 2009
5. Загретдинова А.Р. Влияние типа личности на усвоение иностранного языка // *Международный студенческий научный вестник*. – 2015. – № 5-2.

ӘОЖ 367

ОҚУШЫЛАРЫҢ БІЛІМГЕ ҚҰНДЫЛЫҚ БАҒДАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІГІ

Мукушева Ж.Н., Медетбекова Д. Б.

«Мағжан Жұмабаев атындағы гимназия» КММ, Қарағанды қ., Қазақстан Республикасы
nurhan.smagulova@bk.ru

Еліміздің егемендік алуымен байланысты әлеуметтік-экономикалық, рухани салаларымыздың барлық жақтарында жаппай өзгерістер, жаңа бастамалар мен серпімді қадамдар жүргізіліп жатыр. Білім - бүгінгі жаһандану жағдайында өркениеттіліктің әрі өлшемі, әрі тетігі, құндылығы болып табылады. Өлшем болатын себебі, кез келген мемлекеттің рухани да, әлеуметтік-экономикалық та дәрежесі онда өмір сүретін халықтың білім деңгейіне байланысты бағаланады. Қазіргі мектептерде қалыптастырылған сапалы білім сол өркениеттіліктің тетігі. Себебі, адамзат баласын тамсандырған таңғажайып жаналықтар қашан да білімді - құндылық деп, соған бүкіл мүмкіндіктерін жұмсаған.

Қазіргі білім берудің мақсаты білім алып, білік пен дағдыға қол жеткізу ғана емес, солардың негізінде дербес, жылдам өзгеріп жатқан бүгінгі дүниеде лайықты өмір сүріп, жұмыс істей алатын, әлеуметтік және кәсіби біліктілікке - ақпаратты өзі іздеп тауып, ұтымды пайдалана алатын, жан-жақты дамыған білімді, өз ісіне және өзгенің ісіне әділ баға бере алатын, Отанының әлеуметтік-экономикалық жағынан дамуына зор үлесін қоса алатын жеке тұлғаны қалыптастыруды талап етіп отыр.

Құндылық бағдарды қалыптастыру адамгершілік тәрбиесінің нәтижелі көрсеткіші ретінде қабылдануы тиістігі, тек адамгершілік тәрбиесінің теориялық және эмпирикалық мазмұнын талдау, қорытындылау арқылы құндылық бағдардың құрылымдық мазмұнын айқындау мүмкін болады деп саналады. Осы ұстаным негізінде жеке адамның құндылық бағдарды қалыптастыруды ұйымдастыру мазмұны мен әдістемесін дайындау міндеті анықталып, аталған міндетті жүзеге асыру үшін қазақ этнопедагогикасының тәлім-тәрбиелік жүйесіне тарихи-педагогикалық зерттеу ұйымдастырып, олардың жас ұрпақтың құндылық бағдарын қалыптастыруда алатын

Жеке тұлғаның жалпы мәдени, әлеуметтік-адамгершілік және кәсіби дамуы неғұрлым өзара үйлесімді болса, адам мәдени-гуманистік қызметін жүзеге асыру барысында соғұрлым еркін және шығармашыл болмақ. Бұл заңдылықтан білімнің құндылық метақағидалары жүйесіндегі жетекші қағида - жеке тұлғаның үздіксіз жалпы және кәсіби дамуы қағидасы келіп туындайды. Оның жетекші болу себебі, басқа қағидалардың негізінде де осы заңдылық жатады және олар осы жетекші қағиданың жүзеге асырылуының ішкі және сыртқы жағдайларын жасай келе, оғаы бағынышты болады. Дәл осы тұрғыдан алғанда, білім беруді жеке тұлғаның үйлесімді дамуының басты шарты болып қарастырылады.

Қазіргі құндылық бағдар қалыптастырудың мазмұны өзгереді. Жас және интеллектуалдық ерекшеліктеріне байланысты ізгіліктік ұмтылыстары бағытты және мақсатты болады, сондықтан олардың құндылық бағдар қалыптастыру нақты бағдарланған мазмұнға бейімделуі тиіс. Олай болса, құндылық бағдарды қалыптастыру арнайы ұйымдастырылған педагогикалық процестерге және шарттарға тәуелді болады.

Құндылық бағдардың мақсат-міндеттерінің бұрмаланбауы және олардың сезімдік деңгейде шешілмеуі педагогикалық өзара әрекеттесудің дұрыс қойылуына тікелей қатысты. Рухани құндылықтарды - адамның шынайы болмысының нығаюына игілікті әсер ететін, оның тұлғалық өзек болатын, еркіндігін жасампаздықпен, шығармашылықпен паш етуге мүмкіндіктер ашатын ақиқаттың түрлі құбылыстары деуге болады. Рухани құндылықтардың материалды құндылықтардан айырмашылығы әрбір жанның ішкі потенциалын ашуға көмектеседі, жалпы рухани үйлесімдікке қызмет етеді. Бұл ойдың негізгі тұптамасы Қазақстандағы халықтар арасындағы «өзара кірігу үрдісінің іргетасы ұлттық мемлекеттілік болып табылады», - деген тұжырымда жатыр. Сондықтан ұлттық діл жалпыадамзаттық құндылықтардан сусындап, ақиқаттың шынайы рухани дамуымен астасып жатса ғана үнемі жаңғырып отыратынына күмән келтіруге болмайды. Бұл орайда адамзат тарихында өздерінің қайталанбас ізін қалдырған ғұлама ойшылдардың рухани мұрасын зерттеу және олардың тәлімдік ойларын жас ұрпақты тәрбиелеуде пайдалану үлкен маңызы бар әрекет болып табылады. Өйткені, Қорқыт, Асан Қайғы, Әл-Фараби, Жүсіп Баласағұни, Қожа Ахмет Иасауи, Махмұд Қашқари, Абай, Шәкәрім сияқты т.б. тұлғалар өз заманының рухани байлығын өз дүниетанымдарында қордалайды, жүйелейді, халқына паш етеді.

Бастауыш сынып оқушысының білімге құндылық бағдар үдерісі құндылықтарды иелену фазасының айқын байқалуымен ерекшеленеді, ең маңызды мәселе олардың қандай құндылықтарды иеленетіндігінде. Бала белгілі бір заттың немесе құбылыстың құнды қасиеттерін білмеуі және оны пайдаланбауы мүмкін. Мұндай жағдайда ол оған құндылық болып табылмайды. Сондықтан тұлғаны құндылықтарға бағыттауда ақпараттық қызметтің рөлі зор. Құндылық бағдар беру құндылықтардың қасиетін, сипатын ашқан кезде жүзеге асады. Балалардың жасқа байланысты ерекшеліктері олардың барлық іс-әрекетінен- оқу, ойын, қарым-қатынас, еңбек- көрініс тауып отырады. Ал құндылық бағдар іс-әрекеттің құрылымына тікелей байланысты. Біз педагогикалық теориядағы іс-әрекеттік қатынас қағидаларына сүйене отырып, бастауыш мектеп жасындағы оқушылардың құндылық аясының дамуын ең алдымен осы іс-әрекеттер барысында жүзеге асыруды қарастырамыз.

Әдебиеттер

1. Амонашвили Ш.А. Личностно-гуманная основа педагогического процесса / Ш. А. Амонашвили. - Минск: Университетское, 1990. – 559 с.
2. Архангельский, Л.М. Ценностные ориентации и нравственное развитие личности / Л.М. Архангельский - М.: Знание, 1978 - 64 с.
3. Бабанский Ю.К., Ильина Т.А., Жантеева З.У. Педагогика высшей школы. – Алматы: Мектеп, 1999. – 176 с.

ӨОЖ 373.2

СӨЙЛЕУ ТІЛІ БҰЗЫЛҒАН БАЛАЛАРДЫҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ДИАГНОСТИКАСЫ

Мухаммедина С.Г., Шалабаева Н.К., Шайлимбекова Н.Б.
«Балапан» бөбекжайы КМҚК, Қарағанды қ., Қазақстан Республикасы
galia.17.05.82@mail.ru

ПМПК-дағы мектепке дейінгі жастағы балаларды кешенді тексеру жүйесінде орталық орындардың бірі баланың сөйлеу дамуын бағалау болып табылады. Сөйлеу әрқашан дерлік баланың жүйке-психикалық жағдайының жалпы сипатының бір немесе басқа ауытқудың

көрсеткіші екені белгілі.

Логопедиялық тексеру-бұл, ең алдымен, қалыпты интеллект пен сақталған сенсорлық функциялардың фонында таңдамалы түрде әрекет ете алатын сөйлеу бұзылыстарының нақты анықтамасы. Бұл жағдайларда ең көп таралған сөйлеу функциясының бұзылуының фонетикалық-фонематикалық деңгейінің дамымауы, лексикалық-грамматикалық категориялардың дамымауы немесе осы бұзылулардың жиынтығы.

Сөйлеудің айтылу жағының деструктивті бұзылуы әртүрлі дәрежеде көрінуі мүмкін: дыбысты айтудың ақаулары (дислалия), артикуляцияның жаппай бұзылуы (дизартрия), онша өрескел емес, бірақ тұрақты дыбыстық бұрмаланулар.

Жеке сөйлеу диагностикасы ашық ринолалия – дауыс тембрінің патологиялық өзгеруі және сөйлеу дыбыстарын айту кезінде жұмсақ таңдай, сөйлеу дыбыстарын айту кезінде жұтқыншақтың артқы қабырғасынан әлдеқайда артта қалып, айтарлықтай бос орын қалдырған кезде пайда болатын сөйлеу дыбыстарының бұрмаланған айтылуы. (жұмсақ таңдайдың қысқаруы, жұмсақ таңдайдың салдануы және парезі) немесе қатты және жұмсақ таңдайдың механикалық ақауларымен, ауаның едәуір бөлігі мұрын қуысына түскен кездегі жағдайы.

Лексико-грамматикалық бұзылулар салыстырмалы түрде тәуелсіз немесе сөйлеудің фонетикалық-фонематикалық құрылымының бұзылуымен біріктірілуі мүмкін.

Кекештену де ауызша сөйлеудің бұзылуы болып табылады – дыбыстардың немесе буындардың немесе сөздердің жиі қайталануымен немесе созылуымен сипатталатын сөйлеу бұзылысы ретінде; немесе сөйлеуде жиі тоқтау немесе іркіліс, оның ырғақты ағымын бұзу (сөйлеу қарқыны мен ырғағының бұзылуы).

Интеллектуалды белсенділіктің әртүрлі дәрежеде төмендеуі (ақыл-ой кемістігі, психикалық дамудың кешігуі, норманың төменгі шегі) болған кезде күрделі шекаралық бұзылуларды диагностикалау. Интеллектуалды төмендеу сенсорлық жеткіліксіздікпен (есту немесе көру қабілетінің бұзылуы) біріктірілуі мүмкін. Мұндай жағдайларда сөйлеу бұзылыстары негізгі нейропсихиатриялық аурудың синдромына кіреді. Логопедтің негізгі міндеті – осы синдромдардың әрқайсысында сөйлеу бұзылыстарының дәрежесін және олардың сипатын анықтау.

Әрбір баланың сөйлеу функциясының ерекшеліктері басқа мамандардың тексеру көрсеткіштерімен салыстырылады: медициналық психологтар мен психиатрлар, невропатологтар, дефектологтар, олигофренопедагогтар, сурдопедагогтар.

Әрбір балаға қойылатын соңғы диагноз мыналарды қамтиды: интеллектуалдық даму деңгейі (немесе когнитивтік белсенділік), жүйке-психикалық ауытқулар және егжей-тегжейлі сөйлеу диагностикасы.

Психологиялық-педагогикалық зерттеудің негізгі теориялық әдістерінің ішінде В.В. Дружинин атап көрсетті:

- дедуктивті (аксиоматикалық және гипотетикалық-дедуктивті), әйтпесе – жалпыдан жекеге, абстрактіліден нақтыға көтерілу. Нәтиже – теория, заң және т.б.;

- индуктивті – фактілерді жалпылау, жекеден жалпыға көтерілу. Нәтижесінде индуктивті гипотеза, заңдылық, классификация, жүйелеу;

Модельдеу – аналогия әдісін нақтылау, «трандукция», жекеден жекеге қорытынды жасау, күрделірек объектінің аналогы ретінде қарапайым және қол жетімді объект алынған кезде. Нәтиже – объектінің, процестің, күйдің моделі.

Психологиялық тексеру-зерттеудің жетекші түрі. Оның міндеттеріне баланың жеке басы, психикалық даму деңгейі және мінез-құлқы туралы ақпарат алу кіреді. Психологиялық зерттеудің тиімділігі және тұжырымдардың негізділігі көбінесе тандалған психодиагностикалық әдістердің шешілетін психологиялық-педагогикалық міндеттерге сәйкестігіне байланысты.

Психологтың диагностикалық қызметі психологиялық модель шеңберінде жүзеге асырылады, оның мақсаты сөйлеу ақауының құрылымындағы сөйлеу емес белгілерді бағалау және субъектіні ақау жағдайында мінез-құлықтың бейімделу формаларына үйретуге бағытталған түзету жұмыстарын анықтау болып табылады.

Логопед пен психологтың баланы тексеруін ұйымдастыруда, ең алдымен, оны жүзеге

асыру кезеңдерінде ортақ нәрсе көп.

Диагностикалық қадамдар:

1) баланың өзекті мәселелеріне бағдарлау, зерттеу гипотезасын құру, диагностикалық құралдарды анықтау, тексеру процедурасын жоспарлау;

2) маман тұжырымдаған болжамға сәйкес диагностика жүргізу;

3) алынған объективті нәтижелерді талдау және түсіндіру, бұзушылыққа сәйкес білім беру ұйымында жеке білім беру бағытын іске асыру шеңберінде түзету шараларының бағдарламасын айқындау.

Диагностикалық тексеру процедурасы ұсынылған проблемаға, зерттелушінің жасына және оның өзекті мүмкіндіктеріне сәйкес жоспардан басталады.

Сөйлеуді тексеруді әдетте логопед әр түрлі стандартталмаған әдістерді, тест тапсырмаларын қолдана отырып жүзеге асырады, оларға жарамдылық, сенімділік және өкілдік бойынша бағалау талаптары қойылмайды. Баланы логопедиялық тексеруде қолданылатын ынталандырушы материалдың шамамен тізімі төменде келтірілген.

I. Сөйлеудің фонетикалық жағын зерттеуге арналған материал:

1) сөзде әртүрлі позицияларда дыбыс бар тақырыптық суреттер (басында, ортасында, соңында);

2) сөйлеу материалы (құрамында әртүрлі дыбыстар бар сөздер, сөз тіркестері, сөйлемдер, мәтіндер).

Мектепке дейінгі жаста сөйлеудің жалпы дамымауының ауыр түрлерінің алдын алу үшін балалардың сөйлеу дамуының бұзылуын ерте диагностикалау және оларға дер кезінде медициналық-педагогикалық көмек көрсету маңызды.

Тәуекел тобына сөйлеу дамуының бұзылуының пайда болуына бейімділігі бар өмірдің алғашқы екі жылындағы балалар кіреді, сондықтан олар арнайы логопедиялық терапияны қажет етеді және жиі медициналық емдеуді қажет етеді. Мұндай балаларды дер кезінде анықтау және тиісті түзету шараларын жүргізу олардың сөйлеу және психикалық дамуының барысын айтарлықтай тездетеді.

Баланың жай-күйіне, дамудың осы нұсқасына әкелген себептер мен механизмдерге тұтас қараудың нәтижесі «нәтижелі» анықтаманың бір түрі – психологиялық диагноз болуы әбден заңды, ол мыналардың бірін қолдануға мүмкіндік береді. Осы нақты балаға қолжетімді дамытатын немесе түзетуші технологиялар білім беру бағдарламасының өзін тиісті түрде өзгертуге, оны белгілі бір балаға «бейімдеуге» мүмкіндік береді.

Психологиялық диагностика «қадағалануы» керек:

- тексеру кезінде ғана емес, жалпы баланың мінез-құлқын және сыртқы белгілерінің ерекшеліктерін талдау;

- анамнездік мәліметтерді талдау;

- тереңдетілген психологиялық диагностика нәтижелерін талдау, оның ішінде баланың оқу қабілетін;

- сыни, адекваттылық сияқты маңызды спецификалық емес диагностикалық критерийлерді бағалау (соның ішінде емтихан процедурасының өзіне деген қатынас).

Өз кезегінде дамудың ықтималды болжамы психикалық дизонтогенездің анықталған түрінің девиантты дамудың жалпы схемасындағы орнын түсінуге негізделген. Бұл жағдайда біз белгілі бір даму нұсқасының орнын анықтауды ғана емес, сонымен бірге сол немесе басқа девианттық даму тобына қарай дамудың ауытқу мүмкіндігін немесе топтың өзінде тікелей ауытқуды айтамыз.

Әрине, бала өмірінің әлеуметтік жағдайларын білмей және талдаусыз, сөздің кең мағынасында түсінетін – отбасында, білім беру мекемесінде, микроәлеуметтік топта және т.б. – бұл тапсырма айтарлықтай қиын. Әлеуметтік жағдайларды баланың жағдайына даму жағдайы үшін қолайлы немесе керісінше қолайсыз деп санау керек. Сондықтан ықтималдық болжам екі ықтимал нұсқаға негізделуі керек.

Ұсынымдар қорытындының ең маңызды бөлімін құрайды. Олар белгілі бір мамандарды баламен жұмыс істеуге қосудың негізделген дәйектілігін, жетекші бағытты анықтауды, психологиялық жұмыстың сипаты мен кезеңдерін (белгілі бір бағдарламаларды қолдану: кем дегенде даму немесе түзету жұмыстарының ұзақтығы мен формасын шамамен

анықтау), девиантты даму түрін ғана емес, сонымен қатар негізгі компоненттердің қалыптасу ерекшелігін де ескереді.

Әдебиеттер:

1. Забрамная С.Д. Наглядный материал для психолого-педагогического обследования детей в медико-педагогических целях. - М., 2015.
2. Практикум по психодиагностике. Конкретные психодиагностические методики [Текст]: МГУ им. М.В. Ломоносова. Фак. психологии; М: МГУ, 1989. - 176 с.
3. Практикум по психологии умственно отсталого ребенка: Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по спец. «Дефектология»/ А.Д. Виноградова, Е.И. Липецкая, Ю.Т. Матасов, И.П. Ушакова; Сост. А.Д. Виноградова. -- М.: Просвещение, 1985. - 144 с.

УДК 159.9

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ПОДРОСТКОВОГО ВОЗРАСТА

Омарова Б.А.

Отдел образования Айыртауского района СКО с. Саумалколь, Республика Казахстан
psy-airtay@yandex.kz

Впервые психологические особенности подросткового возраста описал С. Холл, который указал на противоречивость поведения подростка (например, интенсивное общение сменяется замкнутостью, уверенность в себе переходит в неуверенность и сомнения в себе и т.п.). Он ввел в психологию представление о подростковом возрасте как кризисном периоде развития. Подростковый возраст настолько своеобразен и интересен с точки зрения психологии для учителя, воспитателя, что есть определенное основания рассматривать его более глубоко, чем другой любой возрастной период. Подростковый возраст считается более трудным для обучения и воспитания, чем младший и старший возрасты. Важной особенностью этого периода считается чувство взрослости, причиной появления которого являются физиологические изменения. Ребенку хочется, чтобы взрослые – родители, учителя, и все окружающие относились теперь к нему, как к равному, видели в нем личность, считались с его позицией. Он не принимает контроля и опеки со стороны взрослого. Для него становится важным мнение коллектива о себе, своих поступках. Подросток испытывает потребность в наличии «закадычного» друга, с которым можно делиться своими сокровенными мыслями и тайнами, доверять «на все 100», как самому себе, который будет предан. В друге ищут сходства, понимания, принятия. Дружат чаще всего с подростком того же пола, социального статуса, таких же способностей.

Именно в подростковом возрасте поиски друзей, выяснение отношений, конфликты и примирения, смена компаний выделяются в самостоятельную область внутренней жизни. Страстное желание иметь верного близкого друга сосуществует у подростков с лихорадочной сменой приятелей, способностью моментально очаровываться и столь же быстро разочаровываться в бывших друзьях на всю жизнь. Но наряду с приятельством возникает настоящая дружба, начинаются первые влюбленности. В это время подросток встречает свою «первую любовь», не всегда эти чувства взаимны, и в этом случае очень важно, чтобы взрослые заметили изменения в поведении и смогли помочь ребенку. В этот момент важно быть тактичными, толерантными, терпимыми, нужно научиться признаваться их «собственный мир», тогда ребенок сможет довериться, высказать все, что его беспокоит или радует

Для подросткового возраста характерно заметное развитие чувства личной дружбы, настоящей потребности в дружеском общении. Дружат теперь не только потому, что сидят за одной партой или живут в одном доме, как это часто бывает у младших школьников, а на почве общих интересов, увлечений, совместной деятельности, взаимного уважения и симпатии, доверия и понимания, родственных взглядов и вкусов. Не всегда дружба подростков носит безоговорочно положительный характер. Иногда она возникает на почве

нездоровых интересов или увлечений, совместного пустого времяпрепровождения. Иногда наблюдается паразитическая форма дружбы по расчету, когда один пользуется трудом другого. Самый главный вопрос подросткового возраста – половое созревание. В это время формируются психосексуальные установки и ориентации.

В этот период за подростком наблюдается направленность на себя, самоисследование, самоанализ. Он слишком чувствителен и раним, эмоционально нестабилен. Нередко проявляется агрессивность, граничащая с невротоподобным состоянием. Такие изменения всех сфер поглощают подростка целиком. Важно в это время помочь ребенку осознать, что этот сложный период в жизни скоро пройдет, необходимо лишь преодолеть очередную ступеньку на пути к взрослой жизни.

В возрасте 13-14 лет меняется система интересов и ценностей. То, что было ценно, обесценивается, появляются новые кумиры, характер взаимоотношений с взрослыми и родителями часто носит протестный характер. В этом возрасте подростки тянутся ко всему необычному, часто увлекаются неформальными течениями, такими как готы, эмо и другие. У современного подростка отмечается ярко выраженное стремление к индивидуализации, к утверждению своего «Я».

Внешне кризис возраста проявляется в грубости, скрытности, нарочитости поведения, стремлении поступать наперекор требованию и желанию взрослых; в игнорировании замечаний, ухода от обычной сферы общения. Трудность в том, что подросток не умеет анализировать причины происходящего с ним, он начинает противостоять взрослым. По отношению к подростку необходимо отказаться от злоупотребления тоном категорических распоряжений и приказов, безоговорочных диктатов и безапелляционных требований. С подростком лучше разговаривать тоном убеждения, совета или просьбы. Приказ часто вызывает отрицательную реакцию, тогда как к совету другое отношение, потому что в глазах подростка – это уже форма отношений взрослого как с равным. В связи с формированием чувства взрослости у подростка появляется черта, которую можно определить как проявление повышенной критичности по отношению к взрослым. Одним из признаков взрослости подросток считает свое умение подмечать недостатки промахи старших. Делает это он не ради того, чтобы принизить их, а для того, чтобы утвердить себя в состоянии взрослости. И ход рассуждения подростка таков: если я способен видеть недостатки взрослых людей, то это лишнее свидетельство того, что я и сам взрослый. У подростков критичность по отношению к учителям, к их поведению, знаниям, суждениям, желание подметить промахи учителя приобретает различные формы. Они замечают ошибки произношения, неправильные обороты речи, отсутствие у учителей некоторых бытовых навыков, неумение ответить на вопросы и т.д.

Начинается бурный, неравномерный рост, вследствие чего подросток становится диспропорциональным, неуклюжим. Организм ребёнка подвергается глубокой перестройке, причём в очень быстром темпе. Он становится угловатым, стесняется своего роста, начинает замыкаться в себе, если нет поддержки со стороны взрослых. В связи с этими изменениями у подростков может возникнуть эмоциональная неустойчивость, повышенная возбудимость, конфликтность, чувство тревоги, резкая смена настроений, депрессивные моменты. Подростку в это время не интересны какие-либо увлечения. Бессодержательно проводимое время толкает подростков на поиск новых «острых ощущений». Алкоголизация и наркотизация тесно вплетаются в структуру девиантного образа жизни подростков. Очень часто подростки отмечают свои «заслуги»: удачные похождения, хулиганские поступки, драки, мелкие кражи распитием спиртных напитков. Оказывается, что одним из доступных видов развлечений для подростков является драка. Роль родителей для 13–14 летнего ребенка огромна. Родители могут стать тем «конструктивным началом» жизни подростков, которое поможет постепенно приобрести самоуважение, избавит от желания бороться со взрослыми. Тут важную роль играет принятие и понимание данного возрастного этапа. Так как подросток стремится к крайним позициям в оценке, то он склонен переоценивать, или недооценивать свои качества и свойства. Подростки критично относятся к отрицательным чертам своего характера, переживая из-за тех черт, которые мешают им в дружбе и взаимоотношениях с другими

людьми. На всём протяжении подросткового периода наблюдается чётко выраженная динамика агрессивности. Формы агрессивного поведения типичны для большинства подростков, в связи с этим необходимо честно указывать на его удаchi и неудачи (причём удаchi объясняйте его способностями, а неудачи – недостаточной подготовкой). Здесь очень важно не захваливать подростка, объясняя его неудачи случайностью, т.к. это формирует у подростка эффект неадекватности. Главное, не скатиться к злобному неприятию ребенка, начать видеть его искаженным ада, которое специально только делает, что вредит. Нужно научиться слышать подростка, идти на разумные компромиссы, дать правильный совет. Тогда постепенно удастся вновь вернуть утраченный авторитет. Одним из элементов микросреды, в отношениях, формирующих личность, является семья. При этом решающим является не её состав – полная, неполная, распавшаяся, а нравственная атмосфера, взаимоотношения, которые складываются между взрослыми членами семьи, между взрослыми и детьми. В совместных занятиях не только родителям открывается характер сына или дочери, но и дети лучше узнают своих родителей.

К сожалению, в наше время растёт число неблагополучных семей, в которых существует полная безнадзорность, бесконтрольность поведения со стороны родителей, безразличие к судьбе подростка, откуда и появляются дети с отклонениями в поведении. Чаще всего такие дети предоставлены сами себе, и в это непростой возрастной этап у них нет поддержки со стороны взрослых. Но не только в неблагополучных семьях встречаются случаи запущенных подростков, но и в социально-благополучных, из-за нехватки времени, занятости на работе, такие родители чаще всего «откупаются» за свое внимание деньгами. Также и при гиперопеке подростковый возраст может проявляться очень сильно.

Окончание столь сложного периода ждут не только родители, но и сами подростки. Нестабильное эмоциональное состояние, гормональные всплески, прыщи, волосы и неравномерный рост тела доставляют массу неудобств. Невозможно определить точный возраст завершения взросления. Этот процесс индивидуален так же, как и каждый человек, он может затянуться надолго, а может и закончиться быстро. Пример: «У меня есть знакомая семья, в которой было двое детей, но по трагической случайности они потеряли старшего ребенка и всю свою любовь они направили на младшего сына. При переходе из младшего школьного возраста в подростковый, данный ребенок стал грубить родителям, не воспринимал их просьбы, все время просил деньги, хотя у него было все, что он хотел. Авторитетом были друзья, и это продолжалось почти до 20 лет». Другой пример: «Мальчик воспитывался в неполной семье, его мама ушла от отца еще в детстве, данный ребенок начал работать с 10 лет, помогал бабушкам и так зарабатывал. У него тоже был подростковый период, однако он закончился быстро и незаметно».

Литература:

1. Жаровских А. Понятие преступности несовершеннолетних [Текст] / А. Жаровских // Молодой ученый. — 2014. — №4. — С. 838-840.
2. Крутецкий В.А. Основы педагогической психологии. – М.: «Просвещение», 1972. С.72-99

ӨОЖ 159

ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ ЖАЛПЫ БІЛІМ БЕРЕТІН МЕКТЕПТЕ ПСИХОЛОГИЯНЫҢ
ӨЗЕКТІЛІГІ ЖӘНЕ ҚОРШАҒАН ОРТА МЕН ӘЛЕУМЕТТІК-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ
ҚЫЗМЕТТІҢ РЕСУРСЫ РЕТІНДЕ

Өтесінова А.Қ

№55 орта мектеп-гимназиясы, Ақтөбе қ., Қазақстан Республикасы
aidana_18.00@mail.ru

Қазіргі уақытта психология - біздің еліміздің жалпы мәдениетінде, қазіргі қоғам мен білім беруді ізгілендіруде барған сайын маңызды орын ала бастады.

Білім беруді ізгілендіру - бұл оқушыларды өмірдің қазіргі проблемалары мен қиындықтарынан қорғау емес, оларды әлеуметтік өзгерістер қоғамында тәуелсіз, белсенді өмірге дайындау. Қазір біз белгілі бір қарама-қайшылыққа тап болдық: мемлекеттік білім беру баланың толыққанды даму міндетін қояды, бірақ оқыту мен тәрбиелеу жүйесінің өзі бұл мәселені шешу мүмкіндігіне айтарлықтай шектеулер қояды, өйткені ол балаға өзі туралы білім беруді қарастырмайды. Даму үшін барлық деректерге ие, шығармашылық әлеуеті бар және оған жауап беретін адамзат ұрпағының өкілі ретінде қазіргі қоғам мәдениетіне еруге көмектесетін ересектермен бірге осы әлеуетті іске асыру немесе іске асырмау. Мұның бәрі жалпы мектептегі білім берудің міндетті құрамдас бөлігі ретінде мектептегі психологиялық білім беру мәселесін өте өзекті етеді. Мектеп психологтары оқушылармен психологиялық ғылымның құпияларын ашатын жеке сабақтар өткізеді. Алайда, білім берудің практикалық психологиясының дамуы өмірге психология ғылымын зерттеу қажеттілігін тудырды, оның таңдалған тақырыптары емес. Психологтың жеке кеңестері, тіпті өте білікті, адамның психикалық дамуы туралы тұтас идеяны құрмайтын маңызды мәселелер бойынша семинарлар балаларға адамның қабілеттерінің, қарым-қатынастарының, сезімдерінің, шығармашылығының, өмірдің мағыналарының маңызды сипаттамаларын түсінуге нақты көмек көрсете алмайды. Алайда, қазір балалар адам психикасы туралы әлсіз білімге ие, олар ішкі әлемнің мазмұнын – өздерінің және басқа адамдардың мазмұнын өте түсініксіз түрде елестетеді. «Ішкі әлемнің байлығы» туралы сөздерді олар өздеріне де, айналасындағыларға да қатысы жоқ әдемі метафора ретінде қабылдайды.

Ресурстар-қандай да бір тапсырманы орындау немесе белгілі бір әрекеттерді жетілдіру үшін, қажет болған жағдайда жүгінуге болатын құралдар мен мүмкіндіктердің жиынтығы.

Әлеуметтік-педагогикалық жұмыстағы ресурстар олардың табиғаты, көздері және қолданудың пайдалылығы тұрғысынан қарастырылады.

Осылар болуы мүмкін:

- адамға, ұжымға, топқа қатысты ішкі немесе сыртқы; ресми немесе бейресми;
- нақты бар немесе ықтимал (жасырын);
- оларды пайдалану тұрғысынан әр түрлі дәрежеде басқарылады [1].

Әлеуметтік-педагогикалық қызметтің маңызды ресурстары қоршаған орта мен кеңістік болып табылады, олардың мәні мен ғалымдардың арақатынасын түсінудің әртүрлі тәсілдеріне қарамастан, қоршаған орта да, кеңістік те философтардың, педагогтардың, психологтардың және гуманитарлық ғылымдар саласындағы басқа зерттеушілердің еңбектерінде зерттелген және белгілі бір тәрбиелік әлеуетке ие.

Әлеуметтік-педагогикалық қызметті қарастыра отырып, зерттеушілер әлеуметтік диагноз қоюда, профилактикалық жұмыста, әлеуметтік тәрбие мәселелерін шешуде, әлеуметтік-педагогикалық түзету мен оңалтуда, әлеуметтік-психологиялық-педагогикалық сүйемелдеуде, психологиялық - педагогикалық кеңес беруде қоршаған орта мен кеңістіктің әлеуетін пайдалану мүмкіндігін атап көрсетеді (В. С. Торохтий, Л. В. Мардахаев, И. А. Липский, А.В. Иванов, В. Ю. Ромайкин, Р. В. Овчарова және т. б.).

Мысалы, әлеуметтік ортаны ұйымдастыру педагогикада психопрофилактикалық жұмыстың бір түрі ретінде қарастырылады. Қоршаған ортаны психопрофилактикалық жұмыстың ресурсы ретінде қарастырудың негізінде қоршаған ортаның ауытқулардың қалыптасуына детерминистік әсері туралы идеялар жатыр. Әлеуметтік-мәдени және білім беру ортасына әсер ету арқылы жеке тұлғаның мінез-құлқындағы кейбір ауытқулардың алдын алуға болады. Әсер жалпы қоғамға бағытталуы мүмкін, мысалы, девиантты мінез-құлыққа қатысты теріс қоғамдық пікір құру, отбасы, ұжым немесе теріс әсер ететін белгілі бір тұлға.

Әлеуметтік - педагогикалық қызметтің ресурсы ретінде ортаның ең көп зерттелген аспектілерін оның тәрбиелік мүмкіндіктерін қарастыру деп санауға болады.

Қоршаған ортаны тәрбиелеу идеясы неміс көршілес интеграцияланған мектептерінің тәжірибесінде жүзеге асырылды (Э. Нигермейер, Ю. Циммер), Француз»Параллель мектеп» (Б. Бло, Жи. Порше, П. Ферра), Американдық «Қабырғасыз мектептер» (Р. Уолтер,

с. Уотсон, Б. Хоскен).

20 ғасырдың басында С. Т. Шацкий әлеуметтік ортаның балаларға әсерін зерттеумен айналысты. Ол мектепті шағын аудандағы тәрбие жұмысының орталығы деп санады, мектептің отбасы мен қоғамға әсерін зерттеді [2].

Революциядан кейін С. Т. Шацкий Ресейде бірінші болып Мәскеудің шетіндегі балаларға арналған клуб мекемелерін құрды, мысалы, қоғамның мектептен тыс мекемесі болған «Вадковский жолағындағы үй» бұл клубтар тәрбие құралы ретінде қолдана отырып, балалардың кең көркем өнерпаздығына арналған клуб мекемелеріндегі тәрбиенің мазмұны дамуды, өнерді, ақыл-ой өмірін, әлеуметтік өмірді, ойын мен физикалық еңбекті қарастырды [2]. Ол балалар клубтарының барлық жұмысы балалар өсіп келе жатқан ортаны зерттеумен байланысты деп жазды: «балалар клубы әдеттегі шеңберден қысылмаған еркін балалар өмірін ұйымдастыруға мүмкіндік берді, бұл ересектердің балалардағы өмірінің көрінісін көруге мүмкіндік берді» [2].

Осыған байланысты құру, дамыту және қайта құру тәжірибесі тұрғылықты жері бойынша балалармен және жасөспірімдермен жұмыс істеуге арналған эксперименттік алаңнан жылдар өткен соң «Мектептен тыс тәрбие бойынша алғашқы тәжірибелік станция» пайда болды. Ол 1990 жылы шағын ауданда әлеуметтік-педагогикалық кешен құруға бастамашы болды. Балалар саябағы, балалар кітапханасы, педагогикалық және көркемсурет мектептеріне кірді. Станция тұрғылықты жері бойынша осы әлеуметтік-педагогикалық кешеннің орталығы және ұйымдастырушы бастамасы болды. Кешенге кіретін барлық мекемелер мен ұйымдардың күш-жігерімен үйірмелер (көркем, техникалық, қолданбалы шығармашылық), қызығушылықтар бойынша қарым-қатынас, спорт секциялары, педагогикалық секциялар ұйымдастырылды.

Нәтижесінде тұрғылықты жері бойынша балалармен, жасөспірімдермен және жастармен әлеуметтік-тәрбие және бос уақытты ұйымдастыру бойынша әдістемелік ұсынымдар әзірленді, сондай-ақ тұрғылықты жері бойынша әлеуметтік-педагогикалық мекеменің ұйымдастырушылық принциптері тұжырымдалды:

- еркін бару және қызығушылыққа негізделген қызметті таңдау еркіндігі;
- ұйымдасқан ұжым арқылы жеке тұлғаға жанама тәрбиелік әсер ету, салауатты өмір салтының моральдық-адамгершілік принциптері мен принциптеріне сүйену, қоғамға жат көріністерді қабылдамау;
- жастар мен аға буындардың, ардагерлердің өзара сыйластығы, достастығы және өзара іс-қимылы негізінде ересектерді қамтитын әртүрлі жастағы тәрбие ұжымын құру;
- жасөспірімдер мен жастардың болашақ мамандығын игеру үшін пайдалы дағдылар мен дағдыларды игеруі;
- жастар саясаты саласындағы қызметтің түрлі бағыттары бойынша әлеуметтік бағдарламалар мен жобаларға қатысу;
- ауданда және қалада қоршаған ортаны жақсартуға қатысу [Р.В. Соколов, 2013].

Мұндай тәжірибенің әлеуметтік маңыздылығы сөзсіз үлкен. Клубтардың тұрғылықты жері бойынша жұмыс тәжірибесі әлі толық жинақталмаған және зерттелмеген. Қазіргі жағдайда еліміздің көптеген аймақтарында ол көбінесе балаларға қосымша білім беру мекемелерінің жұмысына айналды. Сондықтан тұрғылықты жері бойынша балалармен жұмыс жасауда қоршаған ортаның әлеуетін пайдаланудың тиімділігі әлі де жағдайлардың болуына ықпал жасалуы қажет.

Қазіргі таңда қалаларда тұрғылықты жері бойынша балалармен қызықты жұмыс тәжірибесі қалыптасып келуде. Спорттық жарыстарды, экскурсияларды, көрмелерді, жетістікке жеткен адамдарымен кездесулерді өткізу тәжірибесі көптеп жүргізілуде. Осыған орай қазіргі кезде баланың өзін еркін жетілдіріп, рухани білім алуына да аса назар аударылууда.

Әдебиеттер:

1. Шакурова М.В. Әлеуметтік педагог жұмысының әдістемесі мен технологиясы: жоғары оқу орындарының студенттеріне арналған оқу құралы / М.В. Шакурова. - М.: «Академия» баспа орталығы, 2007. - 7-8 б.

2. Шацкий С. Т. 2 Томдағы таңдалған педагогикалық шығармалар. Т. / М. Т. Шацкий; ред. Н. П. Кузин, М. Н. Скаткина, В. Н. Шацкой. - М.: Педагогика, 1980. – 304 б.

3. Колесникова И. А. Білім беру мекемесінің білім беру ортасының сапасы [Электрондық ресурс] / И. А. Колесникова [Электрондық ресурс]. - <http://www.openclass.ru/pages/79381>. жүгінген күні 24.12.2014.

2. Новикова Л. И. тәрбие – білім беру жүйелері – білім беру кеңістігі / Л. И. Новикова // Қоршаған орта – білім беру кеңістігі – педагогикадағы басқару: аймақаралық ғылыми мақалалар жинағы / - Қостанай: ГорУО, 1997. - 4-8 б.

3. / Р. В. Соколов // Қоршаған орта педагогикасы – ғылыми бағыт ретінде және оны тәжірибеде есепке алу: Станислав Теофилович Шацкийдің 135 жылдығына арналған Бүкілресейлік әлеуметтік-педагогикалық оқулардың материалдары / ред. Л. В. Мардахаев. – М.: Перспектива, 2013.

ӘОЖ 159

ЖАСӨСПІРІМДЕРДІҢ ДЕВИАНТТЫ МІНЕЗ-ҚҰЛҚЫ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Сағымбекова Д. Ж.

Қарағанды облысы білім басқармасының Балқаш қаласы білім бөлімінің «Ыбырай Алтынсарин атындағы №25 ЖББ мектебі» КММ, Балқаш қ-сы, Қазақстан Республикасы
dinara.kazybaeva@bk.ru

Балалардың бір-бірінен қалыпты жағдайдағы айырмашылықтарының өрістері өте кең. Бір балаларда ұстамдылық, сабырлық және сақтық, құнттылық, ал екіншілерінде ақжарқындық, шаткөңілділік және қызықты оқиғаларға әуесқойлықпен қарауды ұнататын құмарлық қасиеттер бар. Ол да, басқасы да өте оңтайлы, жанға жайлы және бірқалыпты әдеттегі табиғи қасиет, сондықтан балалардан ешқандай да «дені таза» жасанды еліктеушілік мінез-құлықты талап етудің ешбір мағынасы жоқ. Баланың әлеуметтік байланыстардан қол үзіп кеткені және басқа балалармен қатыспайтыны туралы сөз болғанда, ең алдымен, оның салы суға кетіп, уайымға салынуы қандай жағдайларға байланысты екенін анықтап алу керек.

Бұзылған мінез-құлықтың барлық көріністеріне сәйкес өзаралық жеке қарым-қатынасты мағыналық жағынан қарастыру қажет. Баланың мінез-құлқы айналасындағыларға қалай әсер етеді Оның долылығы адамдармен ара қатынасын жай бұзумен ғана тына ма әлде олардың психологиясын зақымдай ма? [1]

Бірінші кезекте күйзелістердің әр түрлі категорияларын айқындағанда симптомдардың араларындағы өзара байланыстарын табу қажет. Үрей, қорқыныш, абыржу жабығумен, мұңаюмен және сары уайымға салынумен әрдайым қабаттасып келе ме? Ал мектепке себепсіз келмей қалудың сылтауы ұрлық жасау бола ма? Күйзелістерді жүйеге келтіруді үйреніп біліп алу арнайы зерттеулерге арналған болатын (77, 86, 198). Олар қағида бойынша бір мезгілде кездесетін және психиканың басқа бұзылуларынан ерекше көзге түсетін эмоциональды күйзелістер тобының болатынын көрсетті [2].

Бұл топтың ішінде кейде үрей-қорқыныш пен мазасыздықтың және депрессиялық пен тұнжыраңқылық мінез-құлықтың араларында айырмашылықтары болатыны көрініп қалады. Одан кейін, бұл зерттеулерде қоғамдық ортаның ережесіне қарсы бағытталған мінез-құлық симптомы өз алдына дербес топ болып бөлінетінін көрсетті. Кейбір зерттеулерде мұндай үлкен топтың ішінде айырмашылықтар айқындалмайды, ал басқасында автор долы мінез-құлық пен тәртіп бұзушылық мінез-құлықтың араларындағы айырмашылықтарын айырады. Сайып келгенде, кейбір зерттеушілер долы мінез-құлық әлеуметтік ережеге қарсы бағытталған деп қарайды. Өз алдына дербес болып саналатын симптомдардың тағы бір тобына гиперкинетикалық күйзелістер жатады, алайда жоғарыдағы айтылғандардың дифференциясымен салыстырып қарағанда олар бұл жағдайда онша анық байқалмайды [3].

Ең соңында күйзелістердің арнайы тобына энкопрез және энурез симптомдары

жатады. Қорыта келгенде, симптомдарды топтастырудың статистикалық зерттеулері ұсынылып отырған классификацияға ішінара негізделген, бірақ олар сонымен қатар көзге айқын түсерліктей ерекшелігімен көрінетін бұл топтардың айтарлықтай шамада бір-бірімен қиылысуы мүмкін екенін көрсетеді.

Бала бойындағы қиындықтарды дер кезінде анықтап, түзету жұмыстарын жүргізу мұғалімнің ғана міндетімен шектелмейді, ата-аналардың да осы мәселеде ықпалы өте зор. Мектеп ұжымы мен ата-аналар арасында тығыз қарым – қатынас болуы қажет.

Баланың мінезін қалыптастыруда оның теріс істері мен қылықтарын кезінде көре біліп, ретіне қарай оған түрлі жаза қолданып отырған да дұрыс. Жазалаудағы негізгі мақсат – теріс жолға түскен баланы қайтадан жақсы қасиеттерге тәрбиелеу. Бала теріс жазғырылса, бұл оның мінез тәрбиесіне кері әсер етеді. Егер осындай жағдай қайталана берсе, ол әділеттік, шындық деген ұғымға жөнді мән бермейтін болады [4].

Қиын балалардың басқа балалардан ерекшелігі – олардың мазасыздануында. Мұндай балалар жағдайдың өзінен ғана емес, сонымен қатар оны сезінуге де қорқады. Кейде балада нақты қорқыныштар болады: қараңғыдағы қорқыныш, биіктен, жалғыздықтан т.б. Осындай балалар өздеріне талап етушілік етеді және өздеріне төмен баға береді.

Қиын баланы қалай білеміз ?

- Әрқашан мазасызда болады.
- Қиыншылықтарды сезінеді.
- Бұлшық еттердің қысымын сезінеді (мысалы: бетінде, мойнында).
- Ашуланшақтық.
- Ұйқысы бұзылады [5].

Анкета мазасыз баланы білу үшін.

1. Шаршамай ұзақ жұмыс істей алмайды.
2. Бір нәрсеге зейін қою қиын.
3. Әр тапсырма мазасыздықты тудырады.
4. Тапсырманы орындағанда қорқып ештеңе айтпайды.
5. Басқаларға қарағанда ұялшақ.
6. Болатын жаман жағдайлар туралы айтады.
7. Таныс емес ортада ұялып, қызарады.
8. Жаман түс көремін деп шағым айтады.
9. Қолы суық және дымқыл.
10. Сирек іші ауырады.
11. Қобалжығанда қатты терлейді.
12. Тәбеті болмайды.
13. Тез ұйықтамайды. Ұйқысы мазасыз.
14. Көп нәрселерге қорқыныш тудырады, қорқақ.
15. Тез ренжиді.
16. Көз жасын тоқтата алмайды.
17. Күткенді көп жақтырмайды.
18. Жаңа жұмысқа кіріскенді ұнатпайды.
19. Өзіне сенімсіз.
20. Қиыншылықтарға тап болудан қорқады.

Бастауыш сынып оқушыларының қорқыныштарын аяқталмаған сөйлемдер мен бала суреттерін зерттеу әдістерімен анықтауға болады [6].

Аяқталмаған сөйлемдер әдісі оқушы қарым-қатынасының және іс-әрекетінің әртүрлі аймағындағы қорқыныштарды зерттеу үшін қолданылады:

- Мен мектеп туралы ойласам ...
- Мен мектепке келе жатқанда ...
- Қоңырау соғылған сәтте ...
- Мен мұғалімді көрсем ...
- Бізде бақылау болғанда
- Сабақ аяқталғанда ...
- Тақтаға жауап бергенде мен ...

Мен екі алғанда ...

Мұғалім сұрақ қойғанда, мен ...

Берілген сөйлемдердің аяқталуында баланың, мұғалім білуге тиісті өте маңызды эмоционалдық көңіл-күйкөрініс береді.

Суреттерді зерттеу баланың қызығушылықтарын, әуестіктерін, темпераменттерінің ерекшеліктерін, көңіл-күйін және ішкі әлемін жақсы түсінуге мүмкіндік береді. Мысалы, суреттегі сұр түстердің көптігі және қара түстің басымдығы өмірге құштарлықтың жоқтығын, көңіл-күйдің төмендігін, баланың бойында өзінің шамасы келмейтін қорқыныштардың көптігін білдіреді. Керісінше, ашық, қанық, көзге жағымды түстер белсенді өмір тонуын және оптимизмді көрсетеді. Бояумен салғандағы кең құлаш, көлемділік, алғашқы сюжетті өзгертетін алдын-ала және соңынан кескіндеуі жоқ сурет сенімділікті және нық шешімділікті білдіреді. Жоғары қозушылық және әсіресе шектен тыс белсенділік суреттің тұрақсыздығынан, көмескілігінен немесе сызықтардың нақты, бірақ бір-бірімен қиылысып жатқандығынан байқалады. Тежелуі және мазасыздығы бар балалар суретті аз салады, оған қарағанда басқа іс-әрекет түрлерін қалайды. Әрбір сабаққа тақырыбы кезекпен ұсынылатын топта сурет салу ерекше бағалы: “Мектепте”, “Аулада, көшеде”, “Отбасы”, “Менің түсіме қорқынышты не кіреді?” немесе “Мен күндіз неден қорқамын?”, “Менде қандай жақсылық немесе жамандық болды?”, “Менің кім болғым келеді?”.

Сурет сала бастағанда түрлі-түсті қарындаштармен салған ләзім. Сурет салардан бұрын бір ай бұрын бұрын балаларға үйде сурет салуға тапсырма беруге болады, ол кейіннен үйде белсенді сурет салуға қызығушылықты тудыру үшін қажет. Оның болмауы психикалық дамуды жүдетеді және қандай да бір қиыншылықтың бар екендігін білдіреді. Алғашқы екі сабақта балалар суреттің тақырыбын өздері таңдайды. Ол үй, көлік, ағаш, қонжық, ит, құс, адам және т.б. болуы мүмкін. Балалар үстел басында кіммен отыратындарын өздері таңдайды, бұл олардың симпатиясын және антипатиясын көрсетеді. Дайындалу сабақтарынан кейін тақырыптық сурет салу сабақтарына көшуге болады. Бір немесе екі тақырыптық сурет салу сабақтарына көшуге болады. Бір немесе екі тақырыпқа арналған 30 минуттан аспайтын сабақтар аптасына 2 рет жүргізіледі. Егер балалардың біреуі сурет салудан бас тартса, оған көп мән беруге, басқалардың жетістігін де баса айтуға болмайды. Мұндай сабақтарды оқудан тыс уақытта жүргізген жөн. Тақырыбы “Мектепте” деп аталатын суреттерде сурет авторы мен құрбыларының бейнелерінің өзара орналасуының маңызы бар. Истерикалық мінез-құлық сипаты бар балалар өзінің нақты қоғамдағы орнына қарамастан, әдетте өздерін топтың ортасында бейнелейді. Невротикалық реакциясы бар балалардың суреттерінде құрбыларының аз немесе олар мүлдем жоқ, бұл олармен өзара қарым-қатынаста туындайтын мәселелерді бейнелейді. Бұл “Аулада, көшеде” тақырыбына арналған суреттерге де қатысты. Мұның барлығы достық, сенімді қатынастарды орнатудағы қиындықтарды және отбасындағы шектен тыс аялауды көрсетеді.

Әдебиеттер:

1. Педагогикалық еңбектер. Наурызбай Ж.Ж. Научно-педагогические основы этнокультурного образования школьников. Дисс. пед. наук. - А., 1997. - 387 с.
2. Мұхамбетжанова С.Т., Мелдебекова М.Т. Педагогтардың ақпараттық – коммуникациялық технологияларды қолдану бойынша құзырлылықтарын қалыптастыру әдістемесі. Алматы: ЖШС «Дайыр Баспа», 2010 ж.
3. Қазақтың тәлімдік ой-пікір антологиясы /Құр. Жарықбаев Қ.Б., Қалиев С. - Алматы: Рауан, 1998. -Т.2. -181-185 ББ.
4. Қалиев С. Қазақ тәлім- тәрбиесі: Оқу құралы. - Алматы: Санат, 1995. - 352 б.
5. Ұзақбаева С.А. Тамыры терең тәрбие (қазақтың халық педагогикасындағы эстетикалық тәрбие). - Алматы: Білім, 1995. - 232 б.
6. М. Жұмабаев. Жалпы педагогика. -Т. 2. - Алматы: Рауан, 2009. - 181-185 ББ.

ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ СҮЙЕМЕЛДЕУ ДЕГІ БІЛІМДІК
КИНЕСИОЛОГИЯНЫ ҚОЛДАНУ

Сарсенбаева А.Б.

Ұлытау облысы білім басқармасының Жезқазған қаласы білім бөлімінің «Кеңгір
селосының №2 жалпы білім беретін мектебі» коммуналдық мемлекеттік мекемесі,
Жезқазған қ., Қазақстан Республикасы
aiym-sb@mail.ru

Жаңа Қазақстан даму үрдісінде білім беру жүйесіндегі педагогтарға қойылған талаптар мен міндеттер әр қайсысымызды ойландырары хақ. Педагог өз бойындағы жеке ерекшеліктерімен қатар, оқушылардың да психологиялық ерекшеліктерін, ортасына бейімделуі мен қарым-қатынас жасау психологиясын, өзін-өзі меңгере алу технологиясын білуі қажет екенін назарға салып келеді. Жалпы білім беру мекемелерінде жеке тұлғаның даму ерекшеліктерін қазіргі заман психологиясы мен педагогикасына сай тәрбие беріп, білімді меңгертудеміз. Баланың дұрыс жетіліп, дамуы үшін оның өміріне қолайлы жағдай жасау тәртібін, іс әрекет дағдыларын, танымдық ерекшеліктерін қалыптастыру, эмоциялық көңіл күйін ескеру, қоғамда әлеуметтенуіне көмек көрсету мақсатында елімізде ерекше білімді қажет ететін оқушылармен жұмыс соңғы жылдарда өз жүйесін табуда.

Әлем ғалымдарының идеологиясына көз жүгіртсек: инклюзивті білім беру негізінде балалардың қандай да бір дискриминациясын жоққа шығару, барлық адамдарға деген теңдік қатынасты қамтамасыз ету, сонымен бірге оқытудың ерекше қажеттілігі бар балаларға арнайы жағдай қалыптастыру. Ұлы педагог К.Д.Ушинский «Баланы жан-жақты етіп тәрбиелеу үшін оны жан - жақты білу керек» деген. Инклюзивті білім берудегі оқушыларға психологиялық диагностика жасап, түзете дамыту бағдарламасын жүргізу арқылы оның бойындағы басқа да қабілеттерінің бар екенін көре аламыз. Коррекциялық жұмыс барысында педагог психолог ретінде білімдік (педагогикалық) «Кинесиологиялық жаттығуларды» пайдалану өте тиімді екенін байқадым. Кинесиология дегеніміз - арнайы жаттығулар арқылы адамның бойындағы жасырын потенциалды дамыту. «Кинесиология» термині гректің *kinesis* – «қозғалыс» және *logos* – «ғылым, сөз», сөзбе-сөз «дене қозғалысын зерттеу» деген сөздерінен шыққан. Бұл бағыт әртүрлі тәжірибелер мен пәндердің қиылысында пайда болды: денеге бағытталған психотерапия, тұлға психологиясы, жалпы психология, психосоматикалық медицина, нейропсихология, нейрофизиология және қозғалыс физиологиясы. Адам денесінің қозғалысы туралы ғылымның бір түрі ми гимнастикасы. Ми гимнастикасы -мидың тұтас даму дағдысын арттыру үшін балаларға арналған қарапайым және көңіл күй сыйлайтын жаттығулар. Аталған жаттығулар тек қана психокорекциялық емес оқытудың да барлық түрлерін жеңілдетеді. Әсіресе зият процестерін оңтайландыру және ақыл ойдың жұмыс қабілетін арттыру үшін аса тиімді. Сондай-ақ ойлау қызметін жақсартады, ми сыңарларының жұмысын синхрондайды, есте сақтауын жоғарылатуға ықпалын тигізеді, зейіннің тұрақтылығын арттырады, сөйлеу функциясын қалпына келтіруге көмектеседі, оқу және жазу процестерін жеңілдетеді.

«Ми гимнастикасы» бағдарламасын Американдық психолог Пол Деннисон 1980 жылдары Калифорниядағы үлгерімі төмен оқушыларды түзете дамыту орталығында еңбектене жүріп, балаларды бақылау барысында «балалар тек қана баспен оқымайды» деген тұжырымға келіп, жары Гейл Деннисон екеуі бірігіп құрады. Бұл бағдарлама іске асқанан бері зерттеулер көрсеткендей, бір жылда жүйелі түрде ми гимнастикасымен айналысатын оқушылардың үлгерімі 50%-ға дейін өскен.

Жалпы кинесиологиялық жаттығулар мынадан тұрады:

- o Созылу жаттығулары шамадан тыс бұлшық еттің ширығуымен босансуының тонусын ретке келтіреді.
- o Тыныс алу жаттығулары ағзаның жүйелілігін жақсартады, бала өзін-өзі бақылауды үйренеді, өзіне деген сенімділігі артады.
- o Көз жаттығулары көру арқылы есте сақтау қабілетін жоғарылатып, қабылдауын

жақсартуға мүмкіндік береді. Бір жаққа немесе әртүрлі мақсаттағы қозғалыс тілді жетілдіріп және ағзадағы күшті арттырады. Зейіннің тұрақтылығын қалыптастырады.

о Дене жаттығулары ми сыңарларының өзара (синхронды) әрекеттесіп, еріксіз қозғалыстар бұлшық еттің қатаюына себеп тигізеді. Демек, адамға ойды бекіту үшін қозғалыс қажет.

о Релаксация босансытуды және шаршағанды басады.

о Ұсақ моторика саусақ қозғалысы арқылы баланың сөйлеу тілін дамыту.

Әрбір жаттығудың дұрыс орындалуы өте маңызды, сондықтан әр оқушымен жеке жұмыс жасау қажет. Арнайы коррекциялық сабақтың мазмұны бойынша жеңіл жаттығуларды үйретіп, біртіндеп күрделендіру ұсынылған. Бұл жаттығуларды тек қана сабақ уақытында ғана емес, кез келген сабақтан тыс уақытта да орындауға болады. Жұмыс барысында ЕБҚЕ оқушылардың бойына келесі дағдыларды дамыту үшін жаттығуларды қолдану жүйесін ұсынамын.

Кесте 1. Дағдыларды дамыту үшін жаттығуларды қолдану жүйесі.

Дағдылар	Жаттығулар
Белсенді тыңдау, яғни ішкі және сыртқы кері байланысты қамтитын тыңдау	«Піл», «Жер түймелері», «Ғарыш түймелері»
Оқуды түсіну, яғни лингвистикалық ақпаратты қабылдау мен өңдеуді қажет ететін шоғырландырылған оқу	«Жалқау сегіздік», «Сегіздік әліпбиі», «Аяқ табаның босаңсыту», «Сорғы», «Гравитациялық сырғу», «Ғарыш түймелері»
Жазу	«Жалқау сегіздік», «Сегіздік әліпбиі», «Сорғы», «Гравитациялық сырғу», «Қосарланған суреттер», «Үкі», «Мойынның айналуы», «Қолды белсендендіру»
Математика, яғни көп өлшемді және көп бағытты жүйелермен жұмыс істей білу	«Қосарланған суреттер», «Піл», «Мойынның айналуы», «Үкі», «Сорғы», «Ми түймелері»
Шығармашылық ойлау, яғни басқа адамдардың білімі мен ойларын өз тәжірибесіне біріктіру қабілеті	«Айқасқан қадамдар», «Қосарланған суреттер», «Рокер», «Қуаттану», «Қолды белсендендіру», «Ми түймелері», «Жер түймелері»
Жылдам оқу, яғни жылдам сканерлеу және еркін оқу мүмкіндігі	«Айқасқан қадамдар», «Жалқау сегіздік», «Сегіздік әліпбиі», «Қолды белсендендіру», «Үкі», «Аяқ табаның босаңсыту», «Сорғы», «Гравитациялық сырғу»
Өзін-өзі тану дағдылары. «Мен» бейнесі. Барлық жағдайларда өзін-өзі басқаруды сақтай білу	«Мойынның айналуы», «Отырған күйде қиылысқан қадамдар», «Ми түймелері», «Теңгерім нүктелері», «Есінеу энергетикасы», «Ілмек»
Спорт пен ойын үшін бүкіл дене қозғалысын үйлестіру. Қозғалыс туралы шешім қабылдауда ми мен денені байланыстыру	«Айқасқан қадамдар», «Рокер», «Ішпен тыныс алу», «Қуаттану», «Теңгерім нүктелері», «Ғарыш түймелері», «Есінеу энергетикасы»

Жоғарыда аталған 22 жаттығудың барлығын тізіп жазуға мүмкіндік болмаса да, өз тәжірибемде қолданып жүрген түрлеріне тоқтала кетейін. «Мен» бейнесі, барлық жағдайларда өзін-өзі басқаруды сақтай білу дағдысын қалыптастырудағы әдісте пайдаланатын жаттығулар болып саналады.

«Отырған күйде қиылысқан қадамдар»

Жаттығу жұмсақ нәрсенің үстінде орындалады (гимнастикалық кілемше).

Нұсқаулық: Арқамен жерге жатып, басыңызды шамалы көтеріп, желкеңізді қолыңызбен қорғап ұстаныз. Аяқтарыңызды гимнастикалық кілемшеден шамалы жоғары

көтеріңіз. Шыңтағыңызды қарама-қарсы бағыттағы тізеңізбен түйістіріп, қимыл қозғалысты бастаңыз. Қимылыңыз велосипед тепкендегі қозғалысқа ұқсайтын болады. Мойын бұлшықеттері босаңсыған, демалысыңыз бір қалыпты. Басымызды көтермей, қолымызды тізеге түйістіреміз.

«Ілмек»

Орныңыздан тұрып аяғыңызды айқастырыңыз. Сонымен бірге, табандарыңыз жерге нық орналасуы керек. Қолдарыңыз кеуде тұсына созыңыз, алақандарыңыз сыртқа қарау керек, қолдарыңызды айқастырыңыз да алақандарыңызды бір біріне құлыптаңыз. Шыңтағыңызды бүге отырып құлыптаулы алақанды ішке қарай, кеуде тұсыңызға әкеліп қысыңыз. Тіліңізді тістің жоғарғы жағына қарай итеріңіз, көзіңіз жоғары қарайды. Басты қозғалтуға болмайды, теккөз ғана қозғалады. Тыныс алуыңыз бен дененізді босаңсытыңыз, жеңіл желпі теңселтуі мүмкін, бұл қалыпты жағдай. Егер қатты теңселтсе жаттығуды отырып орындау қажет.

Жалпы кинесиология адам білімі саласындағы ғылым мен тәжірибенің жас саласы. Білімдік кинесиология ЕБҚЕ оқушылармен ғана емес сондай-ақ ата-аналармен, ұстаздармен де жүргізуге болатын жаңа құбылысты елімізде білім беру жүйесінің жағдайына бейімдеу өте өзекті деп ойлаймын.

Әдебиеттер:

1. Тимонина О.А. Комплекс упражнений по образовательной кинесиологии – URL: <https://urok.1sept.ru/articles/619432>.
2. Ханнафорд К. Мудрое движение. Мы учимся не только головой». – М.:1999. - 238 б.
3. «2022-2023 оқу жылында Қазақстан Республикасының орта білім беру ұйымдарында оқу-тәрбие процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы». Әдістемелік нұсқау хат. – Нұр-Сұлтан: Ы.Алтынсарин атындағы ҰБА, 2022. – 320 б

УДК 373.23/.25-053.4:316.36

СЕМЬЯ КАК ФАКТОР УСПЕШНОГО СОПРОВОЖДЕНИЯ РЕБЕНКА РАННЕГО ВОЗРАСТА В ПЕРИОД ЕГО АДАПТАЦИИ К УЧРЕЖДЕНИЮ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Седина Т.Л.

Государственное учреждение образования «Дошкольный центр развития ребенка №1 г. Могилева», г.Могилев, Беларусь
sedinatl@gmail.com

Ранний возраст – это период быстрого формирования всех психофизиологических процессов, свойственных человеку. Своевременно начатое и правильно осуществляемое воспитание детей раннего возраста является важным условием их полноценного развития. Обладая высокой пластичностью функций мозга и психики, ребенок имеет большие потенциальные возможности развития, реализация которых зависит от непосредственного влияния окружающих взрослых, от условий воспитания и обучения в семье и учреждении дошкольного образования [1].

Адаптация детей раннего возраста к учреждению дошкольного образования оказывает существенное влияние на их эмоциональное психическое и физическое развитие. Поэтому одним из определяющих условий успешной адаптации является построение системы педагогических воздействий, обеспечивающих ребенку оптимальное овладение необходимым социальным опытом, позволяющим безболезненно освоиться в новых для него условиях.

В государственном учреждении образования «Дошкольный центр развития ребенка №1 г. Могилева» сложилась определенная система работы по адаптации детей раннего возраста к учреждению дошкольного образования, важное место в которой уделяется психологической поддержке семьи.

Основными задачами данного сопровождения являются: развитие родительской компетенции и педагогической ответственности взрослых; обеспечение индивидуального подхода с учетом возрастных и психических особенностей каждого ребенка; снижение эмоционального напряжения в диаде ребенок-родитель; развитие социальных умений детей на основе взаимодействия с детьми и взрослыми; психолого-педагогическое просвещение, индивидуальное и групповое консультирование родителей и воспитателей по актуальным вопросам воспитания и развития детей раннего возраста в связи с адаптацией к условиям учреждения дошкольного образования.

Важное значение в нашей работе уделяем взаимодействию с семьями малышей в период, предшествующий их поступлению в детский сад. На этом этапе родители с малышами приглашаются в созданную на базе учреждения школу «Мама и малыш» на совместные занятия, в ходе которых у ребенка, ощущающего поддержку близких, формируется позитивное отношение к посещению детского сада. Мама и папа имеют возможность находиться в группе вместе с ребёнком, наблюдать за вхождением его в мир сверстников и взрослых, совершенствовать родительские навыки.

Основной акцент в этот период делаем на повышении педагогической культуры родителей через познание и признание ими их особой значимости в развитии ребёнка от рождения до трёх лет, родительской любви и доверительных отношений, создании положительного эмоционального фона, способствующего спокойной и дружественной обстановке, направленной на развитие и становление личности. Не остается без внимания специалистов и сам ребенок. Первостепенной задачей для нас при общении с детьми раннего возраста является формирование у них чувства доверия к педагогу. Поскольку, только при наличии доверия ребенок сможет вступать в общение, проявлять свои склонности, быть активным в познании окружающего пространства. Приоритетными для педагогов нашего учреждения являются такие отношения, которые ориентированы на индивидуальные особенности каждого ребенка, основаны на искренности, эмпатическом взаимодействии, вере, уважении, честности.

Важное влияние на характер адаптации ребенка оказывает эмоциональное состояние его мамы. Напряженная, неуверенная, не понимающая, что происходит с ребенком мама «заражает» его своими переживаниями, что негативно сказывается на процессе адаптации. По мнению многих авторов, такое состояние мамы часто связано с недостаточной осведомленностью в вопросах развития и воспитания детей раннего возраста. Посещая вместе с ребенком занятия в нашей школе, мамы имеют возможность получить своевременную консультацию педагога-психолога по актуальным вопросам адаптации, воспитания и развития детей раннего возраста. С этой целью в учреждении организован консультативный пункт, основным назначением которого является педагогическое просвещение и профессиональная помощь родителям в понимании и развитии своего ребёнка. Встречи, которые проводятся по запросу родителей, могут носить индивидуальный и подгрупповой характер.

В условиях адаптации, родители, как правило, активно общаются между собой. Данное общение, как правило, происходит в групповом помещении либо в кабинете педагога-психолога. Оно позволяет им получать необходимую информацию об особенностях развития и воспитания малышей, определиться в собственной позиции воспитания, познакомиться с психолого-педагогической литературой по вопросам воспитания. К тому же, во время нахождения в группе получают развитие различные социальные ситуации: ребенок не хочет делиться игрушкой, сердится на другого, капризничает и др. Данные ситуации позволяют родителям как с помощью педагога-психолога, так и самостоятельно освоить оптимальные способы разрешения данных противоречий, обменяться собственным педагогическим опытом.

Как правило, с рождения и до трех лет ребенок находится в диаде мама-ребенок и смотрит на незнакомого взрослого через призму материнского восприятия. Поэтому, еще одной важной задачей адаптационного периода является установление доброжелательных и доверительных отношений между педагогами и родителями. При этом необходимо учитывать, что при поступлении малыша в детский сад семья проходит так называемый

нормативный кризис, связанный с возникшими изменениями и ее члены испытывают определенный стресс. Поэтому реакции родителей на момент адаптации могут быть несколько заостренными, многие мамы воспринимают все, что касается их малыша более эмоционально и тревожно. Дети, в свою очередь, мгновенно реагируют на такое поведение значимых взрослых тревогой и сопротивлением. Возникновение у ребенка так называемого «адаптационного синдрома» может являться прямым следствием его психологической неготовности к выходу из семьи. Вопрос о том, в какой мере ребенок готов к разлуке с матерью, к установлению контактов с новыми незнакомыми детьми и взрослыми, к принятию и соблюдению достаточно сложных и не всегда понятных для ребенка социальных норм, и правил поведения, родителями зачастую даже не обсуждается. Профессиональный подход педагогов и своевременная психологическая помощь специалистов в решении подобных проблем способствует формированию у родителей положительного образа выбранного ими учреждения дошкольного образования, что непосредственно влияет на установление с ним доверительных отношений.

Следующая задача, которая стоит перед педагогами и специалистами учреждения в адаптационный период – это оказание содействия семье в социализации детей раннего возраста. Следует обратить особое внимание родителей на развитие таких познавательных навыков как любознательность, общительность и активность. Важнейшим источником развития познавательной деятельности является общение со сверстниками. Контакты между детьми дают им дополнительные впечатления, открывают возможность продемонстрировать свои умения, способствуют раскрытию творческого начала. В ходе общения друг с другом у малышей налаживаются и совершенствуются совместные практические и игровые действия. Отражая социальный опыт, ребенок копирует, творчески имитирует жесты, мимику, артикуляцию, интонации голоса, звуков, слова, действия, эмоции, поведение взрослых, находящихся рядом с ним. Именно взрослый создает все условия для нормального психофизического развития малыша.

Созданная в группе учреждения развивающая среда, полностью соответствует особенностям и возможностям детей раннего возраста, содержанию их деятельности. Предметно-развивающие центры, игровое оборудование подбираются с учётом интересов и возможностей детей, задействуются другие помещения учреждения дошкольного образования: спортивный, музыкальный залы, бассейн и др. Материалы и элементы интерьера динамичны, при необходимости делается реорганизация пространства и замена или дополнение его другими играми, оборудованием. Главная задача при создании предметно-развивающей среды — сделать её максимально рабочей, направленной на развитие ребёнка.

Дети осваивают пространство группы и простые правила взаимодействия, устанавливают эмоционально-положительный контакт с «новым» взрослым (педагогом). Благодаря этому создаются условия для приобретения детьми навыков, необходимых для успешной социализации: игры «рядом и вместе» со взрослыми и сверстниками, общение, следование простым правилам.

На основе вышесказанного становится очевидным, что установление тесного сотрудничества педагогов и родителей на этапе адаптации очень важно. Объединение усилий педагогов и родителей способны обеспечить малышу защиту, эмоциональный комфорт, интересную и содержательную жизнь в детском саду и дома, что является залогом успешной социализации детей раннего возраста.

Таким образом системная работа с детьми и родителями на этапе адаптации ребенка к учреждению дошкольного образования обеспечивает стабильные положительные результаты в ранней социализации и адаптации детей к учреждению дошкольного образования.

Литература:

1. Серых, Л.В. Повышение профессиональной компетентности педагога дошкольного образования. Выпуск 8 / Л.В. Серых, Е.И. Чепелева, Н.В. Яковлева; учебно-методическое пособие. – М: Педагогическое общество России, 2015. – 112 с.

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ МЕКТЕПКЕ БЕЙІМДЕЛУ
ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Смагулова Н.К.

«Мағжан Жұмабаев атындағы гимназиясы»КММ, Қарағанды қ., Қазақстан Республикасы
nurhan.smagulova@bk.ru

Қазіргі заманда алты жасар балаларды мектепке оқытуға дайындау өзекті мәселелердің бірі болып табылады. Алты жасар баланың алғаш рет мектепке келуі - балаға да және оның ата-анасына да өте жауапкершілікті кезең болып саналады. Оқу әрекетіне еш ауыртпалықсыз әрі табысты кірісіп кету үшін баланың дені сау және жан-жақты даярланған болуы қажет.

Баланың мектепке бейімделу нышандарын мынадан байқауға болады:

- Біріншіден - баланың оқу үдерісіне қанағаттануы. Оған мектепке барған ұнайды, ол өзіне сенімсіздік танытпайды және қорықпайды.

- Екіншіден - баланың бағдарламаны жеңіл меңгеруі үшін оған осы қиын кезде қолдау жасау керек. Баланың баяулығын сынамау керек. Егер мектеп қарапайым және бағдарламасы дәстүрлі болып, ал бала оқу кезінде қиналатын болса, онда оған қиын сәттерде көмек көрсетіп, баяулығын, білмейтіндігін сынамау, сондай-ақ басқа балалармен салыстырмау қажет. Әр бала ерекше, әрі әр түрлі.

-Табысты бейімделудің келесі нышаны -баланың оқу тапсырмаларын өз бетімен орындау деңгейі, тапсырманы өзі орындай алмаса, үлкендерден көмек сұрауы. Көбінесе ата-аналар баласына соншалықты ынтамен «көмектеседі», кейде бұл қарсы нәтиже беруі мүмкін. Оқушы ата-анасымен немесе жақындарымен бірлесе сабаққа дайындалуға үйреніп алады. Мұндай жағдайда сіздің көрсететін көмегіңіздің шегін белгілеп алуыңыз қажет.

Баланың мектепке бейімделуі-бірден болмайды. Мектепте толығымен меңгеруіне бір күн немесе бір апта жеткіліксіз. Бейімделу ұзақ мерзімді қажет ететін процесс.

Баланың мектепке беімделуіне негізгі үш жақты қиындық әсер етеді:

Біріншісі, мектептің жаңа күн тәртібі – ерте ұйқыдан тұру, тыныш отыру, сабақтан қалуға болмайды, дер кезінде сабақта орындау және т.б. Мұндай дағдылар балада бұрын қалыптаспағандықтан олар шамадан тыс шаршайды, сабақтан қалығысы келіп тұрады, мазасызданады және т. б. Көбіне алты-жеті жастағы балаларда өзіндік әдеттрдің қалыптасуының алғышарттары қалыптаса бастағандықтан кейбір жаңа құбылыстарға бейімделу қиынға соғады. Ең бастысы мұғалім мен ата-ана осы жадайларды дұрыс ескергендері маңызды.

Екіншісі, баланың мектеп мұғалімімен, құрбыларымен және отбасымен өзара қатынасына байланысты туындаған мінез-құлықтар. Жай ғана мейірімділіктен мұғалім өзінің аторитарлық стилі талап етушілік, қаталдық, мінез құлықта қажетті әрекеттердің орындаулуын талап етуші болып көрінеді. Ол үнемі баланың жұмысын бағалап отырады. Кей жағдайда бала өзін құл ретінде сезуге дейін барады. Нәтижесінде кейбір балалар жасқаншақ, ал біреулері үйде басқаша ал мектепте мүлдем басқаша қылық көрсетеді. Кейбір оқушылар жаңа ортада өздерін дұрыс меңгере алмай, басқа балалармен танысуы бірден болмағандықтан, өзін жалғыз сезінеді. Тәжірибелі мұғалім барлық балаларға бірдей талап қояды, бірақ әр баланы жеке-жеке қадағалайды. Бала мектепке келгеннен соң оның үйдегі орны да өзгереді. Оның міндеттері де және құқықтары да жаңаша құрылады. Мысалы оның сабақ орындауына ерекше, бөлек уақыт қажет болғандықтан үлкендер оның нүн тәртібімен санасады.

Үшінші түріне бірінші сынып оқушылары оқу жылының ортасына қарай сезінеді. Олар басында мектепке бірден жүгіріп, уақытынан ерте баратын болса, кейіннен ересектердің ықпалымен ғана барады. Өздерінің әрбір алған бағасына қуанып, сабақты қызығушылықпен орындаса осы кезеңде ол төмендейді және бәрібірлікке ауысады. Мұғалімдер бұл кезеңде оқушымен сыртқы жағдайларына да әсер ететін тапсырмалар береді.

Сонымен балада мектеп қабырғасына аттаған күннен бастап психологиялық қайта өрлеу басталады. Баланың қарапайым міндеттер өрісі пайда болады. Баланың үлкендермен байланысы жаңа формаға ие болады, бірлескен іс-әрекет ересек адамның нұсқауларын дербес орындаумен алмасады.

М.Н.Костикова «балаларды мектепке оқуға психологиялық даярлығы» ұғымының мазмұнын ашып, мектепке психологиялық дайындықтың типтерін ұсынған. Ол тұңғыш рет баланың мектепке психологиялық даярлығын анықтау мақсатында оқу әрекетінің жетістігі туралы, оны қамтамасыз ететін ғылыми – тәжірибелік шаралардың жасалуы мен психологиялық даярлықтың сапалық ерекшеліктерін талдайтын жіктемелерді бөліп көрсетті.

Елімізде баланың мектепке даярлығы мәселесімен айналысқан ғалымдар да аз емес. Мысалы Б.Баймұратованың «Балаларды мектепке даярлау жөнінде», Қ.Сейсенбаевтың «Отбасы тәрбиесіндегі баланы мектепке даярлауда қазақ халық педагогикасының прогресшіл идеялары мен тәжірибелерін пайдалану проблемасы» еңбектері балабақшадағы оқу – тәрбие үрдісі арқылы баланы мектепке жан – жақты дайындау мәселесін қарастырған.

Бастауыш сынып оқушыларының анатомиялық-физиологиялық ерекшеліктері. Бұл жаста дененің барлық органдары мен тканьдарында елеулі өзгерістер болады. Мысалы, омыртканың барлық мойын, арқа бел бүгілістері дамиды. Әйтсе де скелеттің қатаюы әлі де аяқталмайды, оның аса иілгіштігі мен ширақтылығы да осыдан, бұл дұрыс дене тәрбиесін беру және спорттың көптеген түрімен айналысу үшін елеулі мүмкіндіктер де ашады, сондай-ақ теріс зардаптарға да (дене дамуының қалыпты жағдайлары болмаса) әкеліп соғуы мүмкін. Бастауыш сынып оқушысы отыратын жихаздар көлемінің сай болуы, стол мен партаға дұрыс отырғызу — бала денесінің, оның тұлғасының қалыпты дамуының аса маңызды шарты, оның кейінгі бүкіл жұмыс қабілеттілігінің шарты екендігі осыдан. Бастауыш сынып оқушыларының бұлшық еттері мен сіңірлері жылдам қатаяды, олардың көлемі ұлғаяды, жалпы бұлшық ет күші артады. Ірі бұлшық еттер майдаларынан ертерек жетіледі.

Сондықтан да балалар салыстырмалы түрде алғанда күшті де кең құлашты қимылдар жасауға көбірек қабілетті, алайда олар-ға дәлдікті талап ететін ұсақ қимылдарды орындау қиынырақ соғады. Саусақ сүйектерінің қатаюы тоғыз-он бір, ал білек сүйектерінің қатаюы он - он екі жасқа қарай аяқталады. Егер осы жайды ескерсек, онда бастауыш сынып оқушысы неліктен әр кез жазбаша тапсырмаларды үлкен күш жұмсап орындайтыны түсінікті болады. Оның білегі тез талады да, ол өте тез және тым ұзақ жаза алмайды. Бастауыш класс балаларына, әсіресе I-II сынып оқушыларына жазбаша тапсырмаларды аса көп беруге болмайды. Балаларда ұшырасатын графикалық жағынан нашар орындалған тапсырманы көшіріп алу тілегі кебінесе нәтижені жақсартпайды.

Бастауыш сынып оқушыларының жүрек бұлшық еттері шап-шаң өседі және ол қанмен жақсы қамтамасыз етіледі, сондықтан ол салыстырмалы түрде алғанда төзімді болады. Күре тамырлардың диаметрінің үлкендігі арқасында ми жеткілікті қан алады, бұл оның жұмысқа қабілетті болуының маңызды шарты болып табылады. Мидың салмағы жеті жастан кейін айтарлықтай артады. Әсіресе, маңдай беліктері еспелі олар адамның пси-хикалық іс-әрекетінде жоғары әрі неғұрлым күрделі функцияларын қалыптастыруда үлкен роль атқарады

Мектепке бейімделе отырып, бірінші сынып оқушысы өзінің эмоционалды-еріктік, танымдық және мотивациялық салаларын қайта құрады. Мектепке бейімделу-бұл баланың мектепке дейінгі балалық шақтағы балабақша мен отбасы жағдайымен салыстырғанда ол үшін жаңа болып табылатын мектеп жағдайлары мен талаптарына бейімделуі. Балалар үшін ерекше өмірлік жағдайға кірудің осы кезеңінің маңыздылығы оның ағымының әл-ауқатына тек оқу іс-әрекетін игерудің сәттілігі ғана емес, сонымен бірге мектепте болудың жайлылығы, баланың денсаулығы, оның мектепке және оқуға деген көзқарасы да байланысты екендігінде көрінеді.

Әдебиеттер:

1. Битянова М.Р, Азарова Т.В, Афанасьев Е.И., Васильева Н.Л.. Работа психолога в

начальной школе. М.: Совершенство, 1998. – 342 с.

2. Венгер Л.А. Психологическая готовность ребенка к школе. // Вопросы психологии, - 1994. №4. - С. 24–33.

3. Джакупов С.М. Психологическая структура процесса обучения. - А.: 2004. - 308 с.

4. Стыбаева А.Ш. Первичная психологическая адаптация детей 6-7 лет к условиям школы. -Т., 2003.

ӘОЖ 159.99

БАЛАБАҚША ЖАҒДАЙЫНДА БАЛАЛАРДЫҢ ЭМОЦИЯСЫН ДАМЫТУ ЖОЛДАРЫ

Смаилова А.С.

Қарағанды қаласы, «Батыр» санаторлық бөбекжайы» КММ
smailova.1975@mail.ru

Эмоция психологиясы психологияның белгілі аймағы болып табылады. «Эмоция - жоғары жүйкенің күрделі, қиын зерттелетін қызметінің бір түрі. Эмоция (латын тілінен алғанда «emoere» -мазалаймын) – үзіліссіз уайым формасында көрінетін, инстинкпен, қажеттіліктермен, мотивтермен байланысты психикалық процестер мен күйлердің ерекше класы.

Мектепке дейінгі жастағы баланың психологиялық ұйымдастыруында ереже бойынша эмоция мен сезім ақыл-ойды меңгереді деп Л.Подалян, А.Миронов өз еңбектерінде айтып кеткен. Эмоция тілі балаға талқылау тіліне қарағанда түсінікті әрі жақын. Балалардың эмоционалды болуы үлкендерге қарағанда көрнекті. Балаларға эмоцияның жоғарылығы тән. Бұл бір баладан екіншіге оңай өтетін эмоционалды күй балалар ұжымында және жанұяда ерекше байқалады. [5, с.56]. Мектепке дейінгі жастағы балалардың эмоциясы тұрақсыз келеді, олар бір қалыптан екінші қалыпқа тез ауысады. Балалар эмоциясы толығымен бала тұлғасын, барлық оның ағзасын қамтиды. Ересек адамдарға қарағанда бала кез келген сезімге толықтай беріледі, сол себепті күшті эмоциялық уайымдаулар оларға қатты әсер етеді.

Баланың индивидуалды дамуында эмоция маңызды әлеуметтеуші рольге ие. Олар жеке тұлға қалыптасуында мәнді фактор ретінде көрінеді, оның ішінде мотивациялық сферада жақсы байқалады. Жағымды эмоционалды уайымдаулар базасында қызығушылықтар мен қажеттіліктер көрініп, бекиді. (А.В. Запорожец, Я.Э. Неверович, А.Д. Кошелева, Л.П. Стрелкова, Л.Я. Абрамян) Эмоция қалыптасу үстіндегі іс-әрекетте өзіндік бейнелі бағыттаушы роль ойнайды. Бала өмірінің алғашқы күндері қоршаған әлемнің әртүрімен ұшырасады. Үлкендер, соның ішінде ата-ана баланы қоршаған ортамен таныстырып қана қоймай, сонымен бірге қандай да бір заттарға мимика, интонация, жест, сөз көмегімен өз қатынастарын көрсетеді. [5, с.24]

Жаңа туған сәбидің эмоциялық реакциялар вегетативтік реакциялармен сипатталады, яғни баланың эмоционалды жағдайы ыңғайсыз болғанда жылау, терісінің қызаруы арқылы білінеді. Кейіннен оның эмоциясының сипаты өзгереді. Баланың әрекеттерінің бәрі оның көңіл-күйінің белгілі бір қалпы арқылы көрінеді. Алғашқы жылғы өмірінен бастап оң эмоциялары қалыптасады. Екі-төрт жас арасында жағымсыз эмоция белгілері туады. Мысалы, заттардың белгісін, түсін айыра бастап, эмоциялық өзгерістерімен оның жағымды-жағымсызын білдіре алады. Жағымды эмоциялар үш жасқа дейінгі балаларда өздерін шексіз сүйетін анасымен тікелей қарым-қатынастың негізінде қалыптасады. Сондықтан бұл кезде балаларда сүйіспеншілікке сүйіспеншілікпен жауап беруге байланысты жағымды эмоцияларды қалыптастыру аса маңызды болып келеді.

Жағымды эмоцияны тудыратын, бала өзін толық қауіпсіз сезінетін ситуациялар: ересек адамның балаға деген жылы лебізін білдіруі, амандасуы; ересек адамның балаға жеке көңіл аударуы, онымен бірге ойнауы оған бір нәрсені үйрету немесе көмектесу;

Балада жағымсыз эмоцияның туындау ситуациясы: үлкендердің қорқыныш-үрейі,

уайымы, агрессиясы т.б.; ересектің балаға зейін аудармай басқаға көңіл аударуы (қызғаныштың, өкпе ызаның балада басым болуы); физикалық қатынастың жоқтығы; ересектің балаға қойған талабы, қиын тапсырма беруі баллада шарасыздық сезімнің туындауына әкеп соқтырады.

Ересектер мен бала қарым-қатынасында жағымды және жағымсыз эмоциялар туындайды. Жағымсыз жағдайда балада белгілі бір өмір жақтарына және адамдарға ұнамсыз эмоционалды қатынас дамиды. Ол жағымсыз эмоционалды күйге алып келеді. Жағымсыз эмоционалды күйді зерттеумен және алдын алумен мына ғалымдар жұмыс жасады: Л.И. Божович, В.Н. Власова, А.Н. Леонтьев, А.В. Запорожец, Л.З. Выготский өз зерттеулерінде жағымсыз эмоционалды күй, эмоционалды толық қамсыздыққа, мінездің тұрақты теріс сипатының қалыптасуына әкеліп соғады,- деген шешімге келді. Белгілі бір себептер әсерінен пайда болып, бұл эмоциолар бала тәжірибесіне ізін қалдырып қана қоймайды, сонымен бірге даму барысына әсер етеді. Осылайша, баланың дамуына кері әсер етуі мүмкін.

Баланың тұрақты жағымсыз эмоция да болуы эмоционалды бұзылыстарға алып соғады. Эмоционалды бұзылыстар түрлі әлеуметтік факторлармен шартталуы мүмкін, бала дамуына кері әсер ететін жағымсыз орта жағдайы, ең алдымен жанұя әсері. Жанұяда балада эмоционалды тәжірибе мен эмоционалды даму мазмұны қалыптасады. А.Г. Харчевтің (1974) тұжырымдамасы негізінде: «бала туғаннан бастап өз ортасы мен қоғамдық дәстүрлі мәдениетін, өнегеліктің біртұтас жүйесін жанұядан меңгереді. Дәл осы нәрестелік кезеңнен бастап балада адамдар мен қоршаған ортасына деген сенім, қоршаған орта мен өзге адамдардан қорқыныш сезімі мен мазасыздық қалыптаса бастайды. Осы кезеңде қалыптасқан сезімдер адамда өмір бойы сақталып, басқа адамдармен қарым-қатынастағы эмоционалды үндестігінен, ерекше стилінен көрініп, отыратындығын зерттеулер нәтижелері анықтаған». Балалық шақта эмоционалды бұзылыстардың мына түрлері жиі кездеседі: үлкендермен және құрдастармен қатынасу қиындығы, мазасыздық, бірбеткейлік, агрессия, қорқыныш, олар қоршаған ортамен еркін қатынасуға кедергі келтіреді.

Мектепке дейінгі жастағы балалардың үйлесімді дамуы белгілі бір білім аймағының дамуына ғана емес, оның эмоционалды аясының жоғары даму деңгейін ұсынады. А.И. Захаров баланың дамуы мен тәрбиелеуінде қойылған мақсатқа жету, баланың психикалық денсаулық жағдайында, яғни эмоционалды сферасында, мінез-құлық дамуында жеке тұлға қалыптасуында жүзеге асады, - деп көрсетті. Ұлы педагогтардың пікірінше баланың эмоционалды көңілінің дамуы оның тәрбиесінің ең маңызды шарттарының бірі болып табылады. Физиологтар Ю.Змановский және Ю. Мукайанов адам өмірінде жағымды эмоционалды күйдің болуы денсаулыққа жақсы әсер етеді, оның физиологиялық жүйесінің іс-әрекетін белсендіреді деген.

«Батыр» санаторлық бөбекжайы» КММ-де балалардың психикалық даму деңгейін жыл сайын диагностикалау барысында, мектеп жасына дейінгі балалардың эмоционалдық саладағы бұзылушылықтары бар екендігін көрсетеді. Оның ішінде жиі кездесетіндер: үрей, қорқыныш, жағымсыз эмоциялар, жанжалдылық, агрессивтілік, эмоциялық суықтық, оқшаулану, балалардың белсенділігінің, дербестігінің төмендеуі. Диагностиканың мақсаты мектепке дейінгі балалардың эмоционалдық саласын дамыту деңгейін зерделеу болып табылды. Талдау нәтижелері мектепке дейінгі балаларда 32% алаңдаушылық, 16% агрессивтілік, 8% гипербелсенділік анықталды, 31% балалар ересектердің эмоционалдық жағдайын түсінбейді. Психологиялық-педагогикалық диагностиканың нәтижелері эмоциялық саланың даму деңгейі біркелкі емес екенін көрсетті және жұмыс барысын жоспарлауға мүмкіндік берді.

Мектеп жасына дейінгі баланың дамуындағы эмоционалды-ерік саласының проблемасы бүгінгі күні өте өзекті. Педагогтар мен ата-аналарға сауалнама жүргізу нәтижелерін талдау мектеп жасына дейінгі ересек балалармен эмоционалдық-ерік саласын дамыту бойынша жұмыс жүргізу қажеттілігін көрсетті. Бұл бағыттағы дұрыс ұйымдастырылған педагогикалық жұмыс мектепке дейінгі балалардың эмоционалдық тәжірибесін байытып қана қоймай, сонымен қатар олардың тұлғалық дамуындағы кемшіліктерді айтарлықтай жеңілдетеді немесе тіпті толықтай жояды. Бұл мәселелерді

шешу үшін ұтымды жұмыс түрлерін табу қажеттігі туындап отыр. Л.С. Выготскийдің пікірінше, баланың психикасы бұзылуы оңай, «әлсіз зат», сол себепті мектепке дейінгі кезеңде жеке тұлға қалыптасуында педагог психикалық жүйке бұзылыстарында көрінетін түрлі проблемалармен, ауытқушылықтармен ұшырасуы мүмкін. Осы орайда ойын терапиясы-мектепке дейінгі жастағы балалардың эмоционалдық және мінез-құлықтық бұзылыстарын түзетудегі оңтайлы әдіс деп білеміз, сол себепті балабақшамызда мектепке дейінгі балалардың эмоционалдық саласын дамытуда ойын терапиясын қолдану бағдарламасын құру талпынысы жасалынды.

Бағдарлама мақсаты: Мектепке дейінгі баланың ойын терапиясы арқылы психикалық денсаулығын сақтау және нығайту, баланың үйлесімді дамуына жағдай жасау

Бағдарлама міндеттері:

- балаларда өзінің эмоциялық жай-күйін түсіндіру дағдыларын жетілдіру;
- балалардың психоэмоционалдық жағдайын жайландыру арқылы ішкі қысымды төмендету, эмоционалдық және бұлшық етінің қатаюын босансыту;

- әлеуметтік мінез-құлық дағдыларын қалыптастыру;

Бағдарлама нәтижелері:

- Балалар ұжымда оңай бейімделеді;
- Оң «Мен» тұжырымдамасы дамыған;
- Өзін-өзі оң қабылдау қабілеті дамыған;
- Өзін-өзі дұрыс бағалау мен сенімі дамыған;
- Қиындықтарды жеңу үрдісінің сензитивтілігі

Балабақша балаларының физикалық, психосоматикалық ерекшеліктерін ескере отырып, психофизикалық және эмоционалдық даму мониторинг нәтижелеріне сүйене отырып, психологиялық-педагогикалық сүйемелдеудің негізгі бағыттарын айқындадық:

- күн тәртібін ұйымдастыруда балаға деген жеке көзқарас (бейімделу деңгейін, жұмысқа деген қабілеттілігінің динамикасын ескеру, физикалық жүктемені баланың шамасына қарай беріледі, арнайы шынықтыру шараларын ұйымдастыру); бұл педагогтар тарапынан;

- арнайы бейімделген денсаулықсақтау бағдарламаларды оқу-тәрбие үрдісіне еңгізу арқылы балалардың жүйке мен психикалық тұрақтылығын қалыптастыруға, жоғарлатуға мүмкіндік жасайды (м/ы сауықтыру жаттығулары, тыныс алу жаттығулар жүйесі, құм терапиясы, музыкатерапияның элементтері, бұлшық еттерін босансыту, релаксация, ойын терапиясы);

Мектепке дейінгі балалық шақта бала айналасындағы ересектерге, яғни ата-аналары

Өз эмоцияларымен басқара білу- мектепке дейінгі жастағы балалардың ең басты жетістігі. Эмоционалдық функция-мектеп жасына дейінгі баланың орталық психикалық функция деп аталады және соған еріксіз түрде айналады. Л.С.Выготскийдің айтуынша мектепке барғанша баланың эмоционалды- реакциялары баланың мінез-құлығына тікелей үстемшілдік етуін жоғалтады. Сәби өз эмоцияларымен басқаруды үйренеді.” Бұл, алайда, мектеп жасына дейінгі мерзімнің соңғы кезінде қызу өмірдің жеткілікті тәжірибесімен ғана ие болатындай жағдай болуы мүмкін. Ендеше бала эмоциясын тәрбиелеумен ерте жастан бастаған жағдайда, біз жүйке жүйесі, дені сау тұлғаның дұрыс қалыптасуына қол жеткізе аламыз.

Әдебиеттер:

1. Божович Л.И. Личность и ее формирование в детском возрасте (психологическое исследование) М., Просвещение, 1968. - С. 231-235.
2. Выготский Л.С. Эмоции и их развитие в детском возрасте. // Собр. соч., т.2. -М., 1982.
3. Изард К.Е. Эмоции человека – М., 1980.
4. Прихожан А.М. Психологический справочник, или как обрести уверенность в себе: Кн. для учащихся. – М.: Просвещение, 1994 – 191 с.

ТАЙМ – МЕНЕДЖМЕНТ ПЕДАГОГА КАК МЕТОД ПРОФИЛАКТИКИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ВЫГОРАНИЯ

Степанова Т.Ю., Курлаева Л.Э

Детский сад «Одарёшка», детский сад «Ақжаркын», г. Караганда, Республика Казахстан
tgapr1@mail.ru

Время невозможно одолжить, отложить или накопить.

Время можно только научиться правильно использовать «здесь и сейчас».

В нашем современном мире образование постепенно приближается к сфере экономики. Каждый педагог оказывает образовательную услугу и понятие «менеджмент» уже не кажется таким далёким и непонятным.

Наряду с этим такие определения как «самоменеджмент» и «тайм-менеджмент» достаточно прочно входят в нашу жизнь, если не больше – воздействуют и способствуют развитию, заметно обуславливая качество.

Это влияние может иметь двоякую окраску – при понимании, учете и правильном использовании – положительную, при незнании и нерационализме – отрицательную. Поэтому, данная тема видится нам, как весьма важная и актуальная.

Самоменеджмент мы рассматриваем прежде всего, как самоорганизацию, умение управлять собой. И, как вытекающее понятие – «тайм-менеджмент» - техники управления временем, эффективное его планирование с целью экономии ресурсов.

Тайм – менеджмент предоставляет возможности:

- 1) Учитывать временные рамки
- 2) Проводить анализ освоенного времени
- 3) Ранжировать его в соответствии с целями
- 4) Планировать желаемое (идеальное) состояние
- 5) Осуществлять контроль

Очень важным в применении тайм-менеджмента является учет собственного темперамента и хронотипа. Хронотип – особенности суточных ритмов организма человека, который определяет организацию физиологических функций организма и его способностей к адаптации.

Мы провели диагностическое обследование педагогов по тесту «Хронотипы» Олафа Остберга. Обследование показало: самым малочисленным оказался результат «Совы», которые составил 1%, третья часть обследованных – «Жаворонки» (26%) и большинство тестируемых респондентов – 73% обладают хронотипом «Голуби». Это смешанный хронотип, который легко адаптируется к различным графикам и проявляет активность в течение дня.

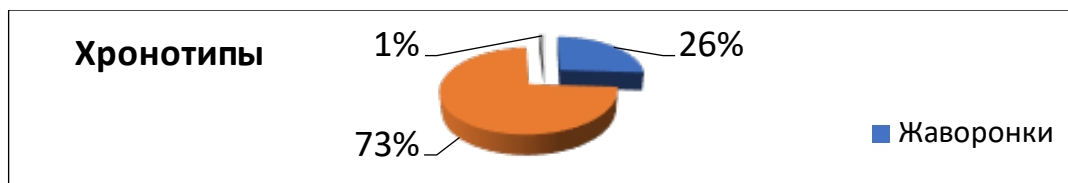

Рисунок 1. Результаты проведения теста «Хронотипы»

Проанализировав полученные данные, мы пришли к выводу, что преобладание данного хронотипа напрямую связано с особенностями педагогической деятельности, которая требует от воспитателя быстрой адаптации в различных ситуациях и сохранения эффективной работоспособности на протяжении всего дня.

Очень важным фактором осуществления тайм-менеджмента является учет хронофагов – поглотителей времени, которые препятствуют достижению профессиональных целей. Наиболее «популярными», согласно опросу, причинами потерь времени среди педагогов оказались:

- Нечеткая постановка целей
- Попытка слишком много сделать за один раз
- Долгая раскачка в начале дела

В связи с этим, педагогам были предложены к рассмотрению наиболее эффективные приёмы по организации времени, основывающиеся на 3-х составляющих:

- Приоритезации – правильной расстановки приоритетов по важности и срочности.
- Планировании – осознании сроков и количества времени выполнения, которое можно потратить на ту или иную задачу.
- Структурировании – отслеживании выполненных задач и полученных результатов.

1) Матрица Эйзенхауэра – метод, при котором необходимо ранжирование повседневных дел по критериям важности и срочности. Это даёт возможность расставить приоритеты с осознанием количества времени, которое можно потратить на те, или иные задачи.

Таблица 1. Матрица Эйзенхауэра

	СРОЧНО	НЕСРОЧНО
ВАЖНО	<p>Сделать</p> <p><i>Невыполнение дел приведёт к негативным последствиям</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • неотложные, «горящие» дела • аварийные и критические ситуации 	<p>Запланировать</p> <p><i>Дела без крайнего срока, которые, тем не менее, нужны для личностного роста</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • самые полезные дела, которые принесут наибольшую отдачу
НЕВАЖНО	<p>Делегировать</p> <p><i>Рутинная работа, которая не требует специфических навыков. Можно отдать другому специалисту</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • самые вредные дела, которые принесут минимум пользы 	<p>Удалить</p> <p><i>Занятия, не приносящие пользы в работе, не помогающие достигать цели. Время на них нужно контролировать.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Не делают вклад в качество жизни. • Выделение времени по остаточному принципу.

2) Приём «7±2» - объединение дел в группы, в числовом пределе 7±2 – по смысловой общности, территориальному объединению, способам выполнения и т.д. Данная компоновка помогает выполнять дела сериями, с меньшими временными затратами.

3) Приём «Якорь» - мотиватор, выступающий стимулирующим фактором включения в работу с заинтересованностью.

4) Метод Ника Уигнала - рекомендации планировать будущий день накануне, составлять список завтрашних дел вечером, в конце рабочего дня. Тогда утренние задачи будут известны и легко выполнимы.

5) Приём «Лягушка» Брайана Трейси. Его смысл в том, чтобы каждое утро, «натошак» съедать лягушку – в первую очередь делать то, что является самым сложным и неприятным. После этого все дела будут приносить радость.

6) Техника «Поедание слона» рекомендует справляться с глобальными задачами – порциями («бифштексами»). Так как большие дела могут пугать объёмом, нужно их дробить. После части проделанной работы следует вознаграждение, как стимул к продолжению работы.

7) Метод «Швейцарский сыр» - начинать большое дело рекомендуется с выполнения наиболее приятных частей, «выгрызая» наиболее понравившееся.

По рассмотрению и обсуждению предложенных приемов, методов и техник, педагоги методом мозгового штурма в малых группах разработали рекомендации, на их взгляд существенные для эффективного планирования собственного времени:

- Тщательно планировать день, желательно с вечера.
- Ранжировать дела по приоритетности и срочности
- Дробить большие дела на мелкие задачи и решать их ступенчато.
- Соотносить свои желания и возможности, как можно более реалистично.

- Осуществлять самоменеджмент, опираясь на свой темперамент и особенности хронотипа.
- Чередовать работу и отдых, не забывая о последнем.
- Учиться делегировать некоторые обязанности.
- Контролировать результаты работы, как промежуточные, так и итоговые.
- Поощрять себя.
- Домой уходить с хорошим настроем.

В завершении, на этапе рефлексивной части педагоги отмечали, что пересмотрели свои взгляды на планирование рабочего и личного времени, так как время – это важнейший ресурс современности. Он невосполним, его нельзя вернуть или прожить дважды. Поэтому необходимо здесь и сейчас поступать нужным образом, чтобы в итоге, правильно планируя время и экономя ресурсы, прийти к запланированному желаемому результату. Так как целевая функция тайм-менеджмента неэффективность или продуктивность, а счастье.

Литература:

1. Аллен Д. Как привести дела в порядок. - 2016. - 430 с.
2. Вумек Д. Поднимая планку. М.: Манн, Иванов и Фебер, 2014.
3. Моргенстерн Д. Тайм-менеджмент. Искусство планирования и управления своим временем и своей жизнью. - Добрая книга, 2009. - 230 с.

УДК 373.2

О ЗАКОНОМЕРНОСТЯХ РАЗВИТИЯ КОГНИТИВНЫХ ПРОЦЕССОВ И ПЕВЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ У ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Степанова Т.Ю.

Детский сад «Одарёшка», г. Караганда, Республика Казахстан
tgapr1@mail.ru

Певческий голос – это музыкальный инструмент каждого певца. А чтобы инструмент хорошо звучал, им нужно умело управлять.

Развитие певческих способностей детей дошкольного возраста задача не из простых, но она важна, так как решение её способствует развитию познавательной сферы детей.

Для развития певческих способностей потребуется немало времени, сил и терпения. Начиная с воспроизведения одного-двух примарных тонов детьми младшего дошкольного возраста, в результате систематических, регулярных, правильно организованных занятий, певческий диапазон дошкольника может расшириться до пределов целой октавы и более.

Работа над развитием певческих способностей включает в себя распевочный материал, материал темпо - ритмических попевок, скороговорки (для отработки навыков дикции и артикуляции), разучивание разнообразных по характеру и сложности песен.

Качественно насыщенный подготовительный этап пения позволяет развить большее количество умений и навыков в управлении голосовым аппаратом и интонировании, что, безусловно, влияет на качество исполнения музыкальных произведений.

В свою очередь, развитие певческих способностей происходит на базе формирования когнитивных процессов. В пении задействованы многие из них, например, кратковременная и долговременная слуховая память, внимание, воображение.

Запоминая распевки, попевки, песни ребята тренируют не только музыкальный слух, но и музыкальную память. Развитие этого познавательного процесса расширяет возможности ребенка и позволяет использовать в познании окружающего мира не только визуальную (как наиболее часто используемую) и кинестетическую память, но и слуховую. Музыкальный материал впеваётся и нарабатывается не одну неделю, а то и месяц (в зависимости от поставленных задач и сложности), следовательно, долговременная слуховая память задействуется очень активно.

Для регуляции голосового аппарата в первую очередь включается в работу познавательный процесс – внимание. Только умеющий сосредотачиваться, сохранять

внимательность, удерживать нужный материал необходимое количество времени, переключать внимание по мере необходимости, будет успешен. Так как от концентрации и объема данного психического процесса зависит качество обучения и уровень полученного результата.

Ни одно музыкальное произведение невозможно «просто» спеть. Его можно исполнить только «сердцем и душой». И такой познавательный процесс, как воображение включается в помощь и развивается очень активно. Разучивая и исполняя музыкальный материал, ребята опираются на образы и ассоциации, который помогают передать характер музыкального произведения и его основной образ.

Развивать певческие способности через активизацию когнитивной сферы мне в работе позволяют данные авторские методики:

- «Я пою, значит здоровею!» Дыхательная методика А.Н. Стрельниковой
- «Фонопедические упражнения для стимуляции голосового аппарата, профилактики расстройств певческого голосообразования в процессе формирования певческих навыков» В.В. Емельянова
- «Вокально – ладовые упражнения» Л.Б. Дмитриева
- «Развитие слуха и голосовых навыков» Хоровое сольфеджио Т.Бырченко, Г. Франию

Наряду с развитием познавательных функций, у дошкольника, совершенствующего певческие способности, успешно формируются хороший уровень саморегуляции, самоконтроля, высокая самооценка и высокий эмоциональный интеллект. Все это, в свою очередь, оказывает благоприятное влияние на успешное становление личности юного дарования.

Литература:

1. Емельянов В.В. Развитие голоса: Координация и тренаж: [Учеб. -метод. пособие для учителей музыки и пения, хормейстеров и вокалистов] / В. В. Емельянов. - СПб.: Лань, 1997. – 189 с.
2. Мухина В. С. Возрастная психология: феноменология развития, детство, отрочество: учеб. для студентов, обучающихся по пед. специальностям / В. С. Мухина. - 9-е изд., стер. - М.: Академия, 2004 (ГУП Саратов. полигр. комб.). – 452с.
3. Орлова Т. Учим детей петь // Музыкальный руководитель. №5, 6 - 2004., с. 21, №2-2005., с. 22.
4. Смирнова Е. О. Детская психология: Учебник для вузов. 3-е изд., перераб. — СПб.: Питер, 2009. — 304 с.
5. Урунтаева Г.А. Дошкольная психология. Академия 2001. Урунтаева Г.А. Дошкольная психология: Учеб. пособие для студ. сред. пед. учеб. заведений. - 5-е изд., стереотип. - М.: Издательский центр «Академия», 2001. - 336 с.
6. Тарасова К. К постановке детского голоса // Музыкальный руководитель. №1 – 2005. - с. 2.

ӘОЖ 371.912

АҚЫЛ-ОЙЫ КЕМ КІШІ МЕКТЕП СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ КОММУНИКАТИВТІ ДАҒДЫЛАРЫН ДАМУЫ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Ташетова М.К, Алпысбаева М.Б

ҚАЕҚ М. Қозыбаев атындағы Солтүстік Қазақстан университеті, Петропавл қ.,
Қазақстан Республикасы
madinatashetova@mail.ru

Өмірдің алғашқы күндерінен бастап, интеллектуалды жеткіліксіздігі бар баланың дамуы қалыпты балалардың дамуынан айтарлықтай ерекшеленеді. Әдетте, айналасындағыларға деген қызығушылықтың болмауы немесе айтарлықтай төмендеуі, жалпы патологиялық инерция (бұл айқайлауды, мазасыздықты, ашуланшақтықты және дезинфекцияны жокқа шығармайды). Бала кейінірек және анасымен эмоционалды

байланыста болады. Болашақта бесіктің үстінде ілулі тұрған немесе ересек адамның қолында тұрған ойыншықтарға қызығушылық болмайды. Ойыншықтармен бірлескен іс – әрекеттер негізінде ересек адаммен қарым-қатынасқа уақтылы көшу болмайды, әдетте нәресте жасына тән қарым-қатынастың жаңа түрі пайда болмайды.

Қалыпты баланың да, интеллектуалды кемістігі бар баланың да күнделікті өмірінде қарым-қатынас дағдылары айтарлықтай орын алады. Қарым-қатынас дағдыларының арқасында баланың өзін-өзі көрсету мүмкіндігі бар, сонымен қатар ақпараттық-коммуникативті функция кез-келген оқу процесін ұйымдастырудың негізі болып табылады. Дегенмен, интеллектуалды кемістігі бар балалардың қарым-қатынас дағдылары әлі де аз зерттелген. Бұл салада А.Г. Петрова, Г.Х. Юсупова, П.О. Омарованың жұмыстарын атап өтуге болады.

Бұл заттармен алғашқы әрекеттердің дамуына әсер етеді-ұстау және осы кезеңде ұстаумен тығыз байланысты қабылдауды дамыту.

Сөйлеуді дамытудың алғышарттары да уақтылы дамымайды: объективті қабылдау және объективті әрекеттер, ересек адаммен қарым-қатынас және, атап айтқанда, сөйлеуге дейінгі қарым-қатынас құралдары. Артикуляциялық аппараттың және фонематикалық есту қабілетінің дамымауы байқалады, нәтижесінде Интеллектуалды жеткіліксіздігі бар балаларда уақтылы күңкілдеу ғана емес, сонымен бірге серуендеу де болмайды. Бұл рефлекторлық процестер, әдетте олар баланың өмірінің алғашқы айларында пайда болады, негізінен қоршаған орта жағдайына, ересектердің әсеріне қарамастан жүреді және орталық жүйке жүйесінің күйімен тікелей байланысты. Интеллектуалды жеткіліксіздігі бар балаларда 12 айдан 24 айға дейін лепет байқалады. Шамамен бір жаста олар ересек адамның сөйлеуіне патологиялық реакцияны байқай алады. Бұл балалар айтқан дыбыстық кешендердің кедей екендігінде және эмоционалды бояудың төмендеуімен сипатталатындығында көрінеді. Олардың ересек адамның сөйлеуіне еліктеуге деген ұмтылысы әлсіз. Олар қарапайым ситуациялық командаларға жауап бермейді, тек интонацияны алады, бірақ оларға бағытталған сөйлеудің мазмұнын емес [1].

Интеллектуалды кемістігі бар балалардың коммуникативті дағдыларын дамыту мәселесі түзету психологиясы мен педагогикасы үшін үлкен қызығушылық тудырады, өйткені баланың қалыптан тыс дамуындағы қарым-қатынас процесі ақаудың құрылымы мен тереңдігіне байланысты сапалық ерекшелігімен сипатталады. Арнайы психология және педагогика саласындағы зерттеулер интеллектуалды кемістіктің болуы интеллектуалды кемістігі бар бастауыш сынып оқушыларының коммуникативті дағдыларын дамытуға теріс әсер ететінін, қоршаған адамдар туралы идеяларды қалыптастыруда және олармен толыққанды байланыс орнатуда айтарлықтай кемшіліктерге әкелетінін көрсетті.

Интеллектуалды кемістігі бар бастауыш сынып оқушыларының қарым-қатынасын қалыптастыру және коммуникативтік дағдыларын дамыту мәселесіне арнайы арналған ең ірі зерттеулер в.г. Петрованың жұмыстары болып табылады. В.Г. Петрова өз еңбектерінде интеллектуалды кемістігі бар бастауыш сынып оқушыларында қарым-қатынас пен қарым-қатынас дағдыларын қалыптастырудағы қиындықтар қалыпты интеллектке ие құрдастарына қарағанда анағұрлым айқын және жиі кездесетінін атап өтті. Бұл құбылыс бірнеше себептермен түсіндіріледі. Біріншіден, осы санаттағы балалардың сөйлеу дамуының төмен деңгейі. Естеріңізге сала кетейік, интеллектуалды кемістігі бар баланың сөйлеуі кейінірек пайда болып қана қоймайды, сонымен қатар сөйлеудің барлық компоненттерінің нақты дамымауымен ерекшеленеді [2].

Интеллектуалды ақау сөйлеу мәлімдемесінің кезеңдері мен компоненттеріндегі бұзылулармен бірге жүреді. Осыған байланысты интеллектуалды дамымаған бастауыш сынып оқушысының сөйлеуі коммуникативті функцияны сапалы қамтамасыз етуге және қарым-қатынас дағдыларын толыққанды дамытуға қабілетсіз. Интеллектісі бұзылған бастауыш сынып оқушыларында бірдей коммуникативті сөйлеу стратегияларын қолдануда сөйлеу негативизмі, бастамашылдық, оқшаулану, мөртабандар мен стереотиптер байқалады.

Екіншіден, интеллектуалды кемістігі бар бастауыш сынып оқушыларының эмоционалды-ерікті саласының дамымауы балалардың осы санатындағы коммуникативтік

дағдылардың бұзылуына әкеледі. Интеллектуалды кемістігі бар бастауыш сынып оқушыларының эмоциялары мен сезімдері жеткіліксіз сараланумен, тұрақсыздықпен, сондай-ақ көңіл-күйдің күрт өзгеруімен сипатталады (дисфория және эйфория сияқты құбылыстардың болуы). Осы санаттағы балалардың эмоционалды реакциялары кедейленеді және олардың көріністері көбінесе теріс болады, ал жағдайды бағалау көп жағдайда жеткіліксіз. Сондай-ақ, өз сезімдерін бір жолмен білдіру және басқа адамдардың эмоционалды экспрессиясының белгілерін түсіндіру қиын. Интеллектуалды кемістігі бар бастауыш сынып оқушыларының эмоционалды-ерікті саласының аталған ерекшеліктері қоршаған адамдармен әлеуметтік байланыстың барлық түрлеріне тұрақты әсер етеді [4].

Г. В. Гуровец, Л. З. Давидович интеллектінің ауыр бұзылулары бар балалардың сөйлеуін сипаттау кезінде сенсорлық және моторлық бұзылулардың ерекшеліктеріне назар аударады. Деректер зерттеушілер сенсорлық дамудың бірнеше деңгейін анықтайды.

– Бірінші деңгейге бөтен адамдардың сөйлеуін түсінбейтін, бірақ жақын туыстарының сөйлеуін жақсы қабылдайтын, оларға қамқорлық жасайтын балалар кіреді.

– Екінші деңгейге айналасындағылардың сөйлеуін қабылдайтын, бірақ тек жеке қысқа фразалар мен нұсқауларды қолданатын балалар кіреді, бірақ ұзын сөз тіркестеріне немесе оқылатын мәтінге жеткілікті түрде жауап бере алмайды.

– Үшінші деңгейге, зерттеушілердің пікірінше, күнделікті сөйлеуді тиісті деңгейде қабылдайтын, нұсқауларды орындайтын, диалогты қолдайтын қысқа мәтіндерді тыңдай алатын балалар жатады. Бірақ олар сондай-ақ күрделі сөйлеу құрылымдары мен мәтінді дұрыс қабылдамайды, бұл балалар тез шаршайды және алаңдатады [3].

Айта кету керек, интеллектісі бұзылған бастауыш сынып оқушыларының тұлғааралық қарым-қатынас процесінде коммуникативті мінез-құлықта жалпыға бірдей танылған нормалар мен ережелерден айқын ауытқулар бар, бұл қарым-қатынас процесінің барысына және оның нәтижесіне теріс әсер етеді. Сонымен, Э. в. Якубовская өз зерттеулерінде интеллектуалды бұзылыстары бар балалар арасындағы жеке және іскерлік қатынастар баяу және өте қиын түрде дамитынын дәлелдейді. Бұл санаттағы балалар коммуникативті емес, олар реакциялардың жеткіліксіздігімен, басқалармен қарым-қатынасының сипатын терең біле алмауымен сипатталады. Әсіресе интеллектуалды кемістігі бар бастауыш сынып оқушылары үшін коммуникативті өзара әрекеттесу бойынша Серіктестің мүдделерін түсіну қабілеті қиын [5].

Даму мүмкіндігі шектеулі балаларды сәтті әлеуметтендіру үшін қарым-қатынас дағдыларын қалыптастырудың белгілі бір деңгейі қажет. Алайда, балалардың пассивтілігі, мәлімдемелерге деген қажеттіліктің төмендеуі, білімнің өте тар шеңбері, айналасындағыларға деген қызығушылықтың әлсіздігі - мұның бәрі коммуникативті дағдыларды қалыптастыру процесін тежейді.

Мүмкіндігі шектеулі бала туылғаннан бастап сөйлеуді, эмоционалды қарым-қатынасты қалыптастыруда қиындықтарға тап болады, сондықтан мұндай балаларды тәрбиелеу кезінде қарым-қатынас дағдыларын дамыту бірінші орынға шығады.

оғам дамуының қазіргі кезеңі ақыл-ойы бұзылған балаларды оқыту мен тәрбиелеудің жаңа міндеттерін алға тартады. Балалардың әлеуметтену проблемасына үлкен мән беріледі, оны шешуде құрдастарымен және ересектермен қарым-қатынас жетекші рөл атқарады. Осылайша, интеллект кемістігі бар балаларды қарым-қатынас технологияларына үйрету, олардың коммуникативті дағдылары мен дағдыларын қалыптастыруға бағыттау қажеттілігі айқын. Қазіргі уақытта сабақтарда қарым-қатынас технологияларын жүзеге асыруда жетекші рөл интерактивті әдістер мен жұмыс әдістеріне беріледі.

Осылайша, баланың қалыптан тыс дамуындағы қарым-қатынас және қарым-қатынас дағдыларын дамыту процесі ақаудың құрылымы мен тереңдігіне байланысты сапалық ерекшелігімен сипатталады. Интеллектуалды кемістігі бар бастауыш сынып оқушыларының коммуникативті дағдыларын дамытудағы қиындықтардың себептері-сөйлеу дамуының төмен деңгейі, эмоционалды-ерікті саланың ерекшеліктері және мінез-құлық ерекшеліктері. Интеллектісі бұзылған бастауыш сынып оқушылары айналасындағылармен сөйлеу байланысына түсуде қиындықтарға тап болады, сөйлеудің грамматикалық құрылымы қалыптаспаған, сондай-ақ айналасындағыларға деген

қызығушылығы төмен. Интеллектісі бұзылған бастауыш сынып оқушыларының диалогтық сөйлеуі толыққанды емес, әсіресе бейтаныс ересек адаммен мәжбүрлі қарым-қатынаста қиын. Монологиялық сөйлеу мәлімдеменің бөлшектенуімен, бөлшектердің кедейлігімен, берілген тақырып бойынша әңгіме құрастырудың қиындығымен сипатталады. Сондай-ақ, бастауыш сынып оқушыларының жанжалды жағдайлары жиі кездеседі, олар қарым-қатынастың максималды шиеленісуімен ерекшеленеді және ауызша және физикалық агрессиямен бірге жүреді.

Алайда, сөйлеу мен қарым-қатынастың өзіндік ерекшеліктері мен қиындықтарына қарамастан, интеллектісі бұзылған бастауыш сынып оқушыларында коммуникативті-сөйлеу саласын дамыту үшін әлеуетті мүмкіндіктер бар, ал балалардың психофизикалық және сөйлеу ерекшеліктерін ескеретін дұрыс ұйымдастырылған психологиялық-педагогикалық процесс қарым-қатынас дағдыларын сәтті игеруге ықпал етеді.

Әдебиеттер:

1. Рубинштейн С. Основы общей психологии – М.: АСТ, 2020. – 960 с.
2. Никандров Н.Д. Россия: социализация и воспитание на рубеже тысячелетий. - Махачкала: Юпитер, 2016. - 229 с.
3. Перре-Клермон А.Н. Роль социальных взаимодействий в развитии интеллекта детей. – М.: Педагогика, 2014. - 245 с.
4. Димитрова Г. Формирование коммуникативной способности у учеников начальных классов // Начальное образование, 2015. - С. 54 - 57.
5. Агеева Л.Е. Социальное сотрудничество младших школьников в образовательном процессе. Монография. - Алматы: Полиграф сервис и К, 2018. - 260 с.

ӘОЖ 159.9

ЖОҒАРҒЫ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Темат А.К.

«Ақмола облысы білім басқармасының Сандықтау ауданындағы Балкашино ауылының №1 орта мектебі» КММ, Баклашино а., Қазақстан Республикасы
aizhantemat90@mail.ru

Қазақстанның қазіргі кезеңі қоғам өмірінің барлық саласындағы терең өзгерістермен сипатталады. Осыған орай қазіргі заман адамға: өз іс-әрекетіне жауапты болу, әлеуметтік өзгерістер жағдайына тез бейімделе отырып, байыпты шешім қабылдай білу және т.с.с. жаңа талаптар қоюымен ерекшеленеді. Мемлекеттік саяси-құқықтық қайта құрудың маңызды құрамдас бөлігі - адамның құқықтық мәдениетінің деңгейін көтеруге тікелей тәуелді болып табылады.

Қазақстан Республикасының құқықтық мемлекет ретінде дамуы әрбір азамат бойына құқықтық құндылықтарды сіңіріп, құқықтық сананы қалыптастырудан көрініс береді. Өркениетті қоғам үшін қымбат қазына - адам, адамның бостандығы мен өмірі, бүгінгі жас ұрпақтың осы қымбат қазынаны бағалай білуі аса маңызды болып табылады. Сол себепті құқықтық мәдениетті қалыптастырудың маңыздылығы өте зор болып табылады. Бұны қалыптастыру үшін жүйелі де мазмұнды тәрбие қажет. Осыған қарай, құқықтық тәрбиенің мақсаты - оқушыны мемлекет заңдары мен қоғамда өмір сүру ережелерін құрметтеуге, қоғамдық тәртіпті сақтауға тәрбиелеу болып табылады. Тұлғаның аталған сапалары болашақ қоғам азаматының құқықтық мәдениетінің мәнін құрайды. [1].

Өркениет пен мәдениеттің маңызды құбылысы ретінде құқық мемлекеттің жағымсыз іс-әрекеттеріне заңды түрде тосқауыл қоя отырып, адамның табиғи тарихи еркіндігі мен бостандығының жанашыры ретінде рөл атқарып отырады. Осы тұрғыдан алғанда, құқық - қоғамдағы ең негізгі және маңызды қатынастарды реттейтін, қоғамға пайдалы әрі қажетті қатынастардың дамуына жол ашып, қорғап, қоғамға зиянды қатынастарды шектеп, тыйым салатын құрал ретінде адамдардың іс-әрекеттері мен мінез-құлықтарының қоғамдық

мүддеге, белгіленген тәртіпке, қабылданған заңдарға сай келуін талап етеді және қоғамның дамуы әрбір адамның өз құқықтары мен еркіндіктерін жүзеге асыра алатын мүмкіндіктерінің болуы арқылы көрініс табатын болса, ол мектеп қабырғасынан бастап қалыптасқан құқықтық тәрбиеге тікелей байланысты [2].

Жасөспірімдер өздерінің жалпы психофизиологиялық даму ерекшеліктері негізінде, ересектермен салыстырғанда өзге адамдардың ықпалына оңай түседі. Мұндай жасөспірімдерді ұжымдық әрекеттің қандай да бір түріне тартқан кезде жасөспірімге басшылық етуші, бастапқы уақытта сол жасөспірімнің өзі қалаған, оны орындаудан қанағаттану сезіміне ие болатын, әрі қоршағандарға өзін танытуға мүмкіндік алатын әрекетке тартуы тиімді.

Басқаша айтқанда, жасөспірімнің өзі жасөспірімдердің тікелей қызығушылығын парыз, міндет сияқты сезімдердің дамуын қатамасыз ететін, қарапайым еліктеу, қызықтыру сияқты тапсырмалармен толықтырып отыруы аса маңызды. Жасөспірімдер өздерінің психофизиологиялық қасиеттерінің толық деңгейде дамып-жетілмеуі және тұрақсыздығы негізінде, ересектердің және де тиісті мемлекеттік органдар мен ұйымдардың белсенді, мақсатты және қатаң түрде жүргізілетін қайта тәрбиелеу жұмыстарынсыз өз сана-сезіміндегі және жүріс-тұрыс әрекетіндегі кемшіліктерді өз бетінше шеше алмайды.

Сондықтан да, жастар мен жасөспірімдерге арналған әлеуметтік қызметтер кешенін, оның ішінде, әлеуметтік-психологиялық көмек орталықтарын, наркологиялық қызметтер, жасы кәмелетке толмаған құқық бұзушыларға арналған әлеуметтік сауықтыру мекемелерін, заңдық көмек беру және демалыс орталықтарын жер-жерлерде көптеп құру өзінің тиімді нәтижесін берер еді. Қазақстан тәуелсіздікке ие болғаннан кейін егемен мемлекет пен оның азаматтарының өміріне тікелей тірек болатын барша құқықтық негізді қайта құру қажеттігі туды [3].

Жасөспірімдік дағдарыс - балалық шақтан ересектік өмірге өту шегі. Дағдарыс қанағаттандырылуы күрделі жаңа қажеттіліктердің туындауымен сипатталады.

Дағдарыс себептері:

1. Сыртқы факторлар: ересектердің үздіксіз бақылауы, қамқорлығы, ал жасөспірім мәселелерін өз бетінше шешуге ұмтылады.

2. Ішкі факторлар: ойлағанына қол жеткізуде кедергі жасайтын әдістер мен мінез сапалары (тыйымдар, әдеттер, ересектерге бағыну әдеті) [4].

Жасөспірімдік кезең - балалық шақтан ересектікке өтетін, үнемі қиын, дағдарыстық қақтығыстық деп сипатталатын адам онтогенезінің күрделі кезеңі. Жасөспірімдердің психикасы жас балалардың да, ересектердің де психикасынан өзгеше. Олар үшін импульсивтік, жоғары әсерленгіштік тән, олар қызбалыққа тез түседі, көңіл-күйі тұрақсыз, өз-өзіне сенімсіздік, өз әрекетінің дұрыстығына жиі күмәндану тән екендігі белгілі. Бұл сияқты құбылмалы психологиялық қасиеттер - жасөспірімдердің қылмыстық жолға оңай түсуіне себепші болады. Мұндай психологиялық қасиеттері негізінде жасөспірімдердің қылмыстық жолға түсуінің алдын алу үшін жасөспірімдердің бойында өзін-өзі ұстай білу, өз әрекетіне бақылау жасау, өз-өзіне, өзінің күшіне, қабілеттігіне сену сияқты сезімдерін қалыптастыру қажет. Әдетте, баламен тәрбие жұмысын жүргізу барысында (отбасында, мектепте және қоғамдық ұйымдарда) оларға өмірдің қандай қиын екендігін онда жақсылық пен жамандық араласып жатқандығы, тек жеңілдіктер ғана емес, қиындықтар да жиі кездесіп тұратындығы туралы айтыла бермейді. Балалар мен жасөспірімдерді жамандықтан үнемі қорғаштап отыру, өмірде кездесіп отыратын қиындықтар жөнінде сөз қозғамау, олардан жекелеген адамдар тарапынан жасалатын бейморальдық және қоғамқа қарсы әрекеттерді, әділетсіздік пен жалғандықты жасыру, мұндай құбылыстар кездескен жағдайда оған төтеп беріп, қажет болған жерлерде шыдамдылық білдіруге, қастандық әрекеттермен күрес жүргізуге тәрбиелемеу олардың тұлғасының әлсіздігіне, қиындыққа шыдай алмай теріс жолға оңай түрде түсуіне қиындықпен бетпе-бет кездескен кезде, олардың бойында өмірден түңілу сезімі қалыптасып, армандары мен сенімдерінің күйреуіне әкеп соғады. Кез-келген адам өз бетінше әрекет етуге, өзін-өзі реттеуге, тәрбиелеуге қабілетті, өзін-өзі ұйымдастырушы жүйе ретінде таныла отырып, тәрбиелеудің тек объектісі ғана емес, сонымен бірге субъектісі болып танылады. Сондықтан да, баланы жай оқытып және

тәрбиелеп қана қою аз. Дәл осы кезеңде жасөспірімдерге психологтың көмегі өте қажет. Сондай-ақ оны өзін-өзі тәрбиелеумен саналы түрде айналысуға үйрету қажет. Ал, саналы позитивті түрде өзін-өзі тәрбиелеу дегеніміз - өмірде алға қойған мақсатына қол жеткізу, әрі жоғары деңгейде әрекет етуге дайын болу қабілеттігі мен қасиеттерін, моральдық және физикалық күштерін, ақыл-ойын дамыту үшін ерікті, белсенді және ғылыми түрде әрекет ету процесі болып табылады. Осы орайда әрбір психолог жасөспірімге ұжымда және жанұядағы түрлі ситуациялық жағдайларға байланысты, оның бойындағы жақсы қасиеттерін жетілдіріп, ал нашарын тежей білуі тиіс. Жасөспірімдермен балалардың іс-әрекеттерінің негізгі түрлері - оқу, ойын, еңбек болып табылады. Іс-әрекеттің сипаты бойынша белсенді (актив) және енжар (пассив) болуы мүмкін. Мысалы, адам көп жұмыс жасайды, бірақ іске құлықсыз, көңіл күйі болмай ештеңе жасай алмайды. Мұндай іс-әрекеттер адамды жоғары нәтижелерге жеткізбейді. Дамудың тиімді болуы іс-әрекеттің белсенділігіне, көңіл-күй жарасымдылығына тәуелді болып келеді. Адам таңдаған ісіне жан-тәнімен кірісіп, өзіндегі бар мүмкіндіктердің бәрін іске жұмылдырып, өзін кемелденген тұлға ретінде көрсете білуі қажет. Белсенділік оқу барысында шәкіртке тезірек және табысты әлеуметтік тәжірибе топтауға мүмкіндік береді. Оның қарым-қатынас, тілдесу қабілеттерін дамытады, қоршаған болмысқа деген көзқарасын қалыптастырады. [5].

Жалпы мектептік тәрбиенің өзгерістер ізімен үлгере орындалуы өте қиын, солай да болса, тәрбиелік іс мезетінен бір де кешікпей жүргізіліп, келеңсіз салдардың алдын алып отыруы қажет. Тұлғаның дамуы кез-келген әсерден болмайды, солардың ішінде адамның өз қажетіне сай келген, оның тұлғасына жарасымды болған, шынайы болмысқа деген оның жеке көзқарастарына сәйкес ықпал болса ғана, бала дамуы қарқынды жүреді. Қоғамдық белсенді, ынталы, шығармашыл және өзі мен төңірегіндегі қатысқан адамдардың бәріне бірдей жақсылық пен қуаныш беретін тұлға қалыптастырушы тәрбие әрдайым өз мақсатына жетіп отырады. Жасөспірімдер тұлғасы эстетикалық тұрғыдан оңай бұрмаланады. Сондықтан жасөспірімдер арасында эстетикалық тұрғыдағы тәрбие жұмысын жүргізудің маңызы зор. Бала өзінің қарқынды энергиясын күш көрсету түрінде көшеде жұмсай алады, ал мектеп және отбасы оның мұндай жасөспірімдердің қоғамға қарсы психологиясының қалыптасуында үлкен роль атқарады. Бала бойында еңбекке деген сүйіспеншілікті қалыптастыру аса маңызды мәнге ие [6].

Өйткені кез-келген жасөспірімді ең әуелі отбасы, одан кейін мектеп және барлық жағдайда еңбек тәрбиелейді. Еңбек ету қажеттілігі болған жерде тәртіптің бұзылуы және жасөспірімдердің қылмыстық әрекеті өте сирек кездеседі. Жасөспірімдер тұлғасы үшін топ құру, топ болып әрекет ету тән. Жасөспірімдер ересектермен салыстырғанда жалғыз өзі қылмыс жасауға өте сирек баратындығы практикалы жүзінде дәлелденген. Әсіресе, соңғы кезде жасөспірімдердің топқа біріге отырып әрекет етуі жиі байқалады. Жасөспірімдер тобында қызығушылық пен еліктеушіліктің жоғары деңгейі, топ мүшелерін өз дегеніне көндіру, көңіл күйдің жұқпалылығы, және де мұндай көңіл күйдің қылмыстық акт барысында өзге топ мүшелеріне берілуі байқалады. Жасөспірімдердің кез-келген тобында қандай да бір лидер болатыны бәрімізге белгілі. Ұлт ұрпағының болмыс-бітімін қалыптастыру, дүниетанымын жетілдіру мәселесі отбасынан бастау алады. Тұлғаның дамуы барысында отбасы мен мәдени ортаға лайықты оның дүниетанымы жетіледі... [7].

Тұлғаның рухани санасы өмірдің мәнінің өзінің өмірдегі орнын, өз тағдырын халықтың тағдырымен ортақ деп түсіну қабілетін дамыту, отбасы мүшелерінің арасындағы сыйластық, ұғынысуды сезінуі абзал. Психолог-мамандар ата-аналарға сәби дамуының бастауы мына факторлардан тұратынын ұғындырса тиімді болады. Олар: биологиялық - туа және жүре-бара берілетін ерекшеліктер; әлеуметтік - бала өсіп жетілетін рухани орта. Баланың ата-анасымен осы жұмыстарды жүргізе отырып, нәтижесін білу үшін психологиялық-педагогикалық мінездеме құрастыру қажет. Бұл диагностикалық кестеде әр баланың пәндер бойынша үлгерімі, материалды қабылдауы, ойын дәлелдеуі, ұштастыра білуі, этикалық, эстетикалық талғамы, қабілеті, өз ісіне жауапкершілігі көрсетіледі. [8].

Әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының Конституциясы. - Алматы: Жеті жарғы, 1998 – 100 б.

2. Ордагулова Д.И., Баймолдина Л.О. ҚазҰУ хабаршысы. Психология және социология сериясы №2 (29), Алматы: 2010. - 33-37 б.
3. Ауталипова Ұ.И., Шеръязданова Х.Т., Абдраманова Д.Е. Жас ерекшелік психологиясы. - Алматы: 2010, 132-135 б.
4. Жарықбаев Қ.Ж. Аймауытұлының психологиялық көзқарастары. - Алматы: 2000. - 15-23 б.
5. Маханбетова А.Ә. Жоғары сынып оқушыларының құқықтық мәдениетін қалыптастыру. - Алматы: 2010.

ӘОЖ 373.2

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ АҚЫЛ-ОЙ БЕЛСЕНДІЛІГІН ЖЕТІЛДІРУДЕ ОРИГАМИДІҢ ТИІМДІЛІГІ.

Тиленбаева Н.Б., Ахметова А.А.

Қарағанды жоғары гуманитарлық колледжі, Қарағанды қ, Қазақстан Республикасы
tilenbaeva85@mail.ru

Мектеп жасына дейінгі балалар білуге тиісті қарапайым білім негіздерін неғұрлым тереңірек меңгерте отырып, олардың ой-өрісін, білім дағдысы деңгейін кеңейту, сана-сезімін, таным, қабылдау әрекетін дамыту, білімге қызығушылыққа баулып, баланың өздігінен еңбектену белсенділігін қалыптастыру қажет. Осыған орай, жаңа қоғамға лайықты тұлғаны қалыптастыруда баланың жасын, даму ерекшелігін, айрықша қабілетін ескере отырып, ақыл-ой, еңбек, дене, эстетикалық тәрбие сапасын жақсарту қажеттілігіне көз жеткізіледі. Баланың тұлғалық дамуына бағытталған жаңа технологиялар кім-кімді де қызықтырады. Бала тәрбиесінде жаңа технологияны қолдану – баланы жанжақты терең ашуға, оған бағыт-бағдар беріп жағымды әсер етуге, зейінін көтеруге, белсенділікті арттыруға көп септігін тигізеді. Оригами тәсілі арқылы қарапайым ойыншықтарды жасап, оны ертегі желісі бойынша театрландыруда – бала ойлауға, қиындықты жеңуге талпынып, өз жетістігіне қуанады. Оригами жолдарымен жасалынған ойыншықтар – баланың қолына келетін, шамаға шақ және қуанышты еңбек. Жәй қағаздың бейне бір ойыншыққа айналу үрдісі мен баланың әр түрлі әсер алуы бірге қатар жүреді (таңдану, қуану, өз жетістігіне және тапсырманы өздігінен аяғына дейін орындауын саналы түрде түсіну). Оригами арқылы бала белсенділігі дамып, саусақ қимылдары жетіледі, еңбек нәтижесін көріп, қол еңбегі барысында балада жан-жануарлар, құстар, т.б. заттардың бейнелерін жасауға деген қызығушылық пайда болады. Қол еңбегін театрмен ұштастыруға болады. Оригами ойлау процестерін белсендіреді. Құрастыру барысында балада көрнекі таңбаларды (бүктеу тәсілдерін көрсету) сөздік (бүктеу тәсілдерін түсіндіру) және олардың мәнін практикалық қызметке (іс-әрекеттерді өз бетінше орындау) ауыстыру қажеттілігі туындайды. Баланың еңбек дағдыларын жетілдіреді, еңбек мәдениетін қалыптастырады. Оригами ойын жағдайларын жасауға ықпал етеді. Балалар ертегі кейіпкерлерімен танысып, гүлдер әлеміне саяхат жасады. Оригамиды жүйелі түрде қолдану баланың жан-жақты дамуы мен мектепте оқуына сәтті дайындығының кепілі. 1050 Жіптерден жасалынған қуыршақтарды қозғалту арқылы табиғи материалдардан жасалған бейнелер, композициялар бойынша, қағаздардан оригами арқылы жасалынған бейнелерді театрмен ұштастырса қол еңбегі қызықты да тартымды өтеді. Осындай жаңа технологиялар арқылы, яғни театрмен ұштастырылған қол еңбегі барысында бала тілі дамып, шығармаларды кейіптендіруде өз еркімен әңгімелеуде батылдыққа, жігерлікке талпынып, ой-қиялы дамып отырады. Адамның бүкіл ғұмыры тәлім-тәрбиеден тұрады. Ата-ана өз баласына көз жазбай бақылап, дүрс бағытта жөн сілтеп отырғанда ғана өнеге нәтижесіне жеткізеді. Осыған орай, баладан жұмысты ата-анамен байланыста жасаған өте тиімді. Қол еңбегінде меңгерген тәсілдерін бекіту ретінде отбасында бірігіп жасаған бұйымдардан көрмелер ұйымдастыру, бөбекжай мен отбасы байланысын бекіте түседі. «Үй жануарлары мен олардың төлдері» тақырыбында балалардың атааналары арасында жұмсақ ойыншықтарды тігу сайысын

өткіздім, дайын ойыншықтардан қуыршақ театрын ұйымдастырдық. Мұндай істер «Жыл басына таласқан хайуанаттар» ертегісі бойынша балалардың өздігінен қуыршақ театрын көрсетуде дауыс ырғағын келтіруге, дұрыс сөйлеуге, тыңдай білуге жаттығады. Балалар жапсыру ұйымдастырылған оқу іс-әрекетінде заттың пішінін, түрін, түсін ажыратуды үйренсе, ұйымдастырылған оқу іс-әрекетінен тыс уақыттарда шеберлік танытып, бұйымдар жасауға үйренеді. Балалардың қолымен жасалынған бұйымдар – панно түрінде, ойыншық немесе шағын картиналар, т.б. түрде жасалынып құрбыларының тұған күн кешінде, мерекелер күндері отбасы мүшелеріне, айналасындағы үлкен-кішіге сыйға тартады. Балалармен ұйымдастырылған қол еңбегінде жаңа технологияларды жиі қолдану бала ынтасын көтереді, қызығушылығын арттырады, дербес әрекетін дамытады. Бала үшін оригами-бұл ғажап, керемет! Санаулы минут ішінде қағаз парағын гүлдерге, құстар, жануарлар айналдыра алады және бұл кереметті бала өзі жасай алады. Ол өз еңбегінің нәтижесін көреді.

Жапсыру ұйымдастырылған оқу іс-әрекетінде әр түрлі материалдарды қолдану қажет: табиғи материалдар, қағаздар, қорапшалар, сіріңке қораптары, паралондар, сымдар, жіптер, мата қиындылары т.б. Осындай бағытта ұйымдастырылған қол еңбегі нәтижесінде көру, мүмкіндігі қолдың саусақ қимылдары жетіле түседі, сонымен қатар үстел-үсті қуыршақ театрымен, жасаған бұйымдарын тақырыпқа сай таныс шығарма мазмұнын әңгімелеп берумен байланыстырса балалар шеберлікке, шығармашылыққа шыңдала түседі. Қазіргі талапқа сай тәрбиеші-педагог жан-жақты білімді, өз бетінше ізденгіш, шығармашылықпен еңбектенетін, баланың ішкі-дүниесін сезіне білетін болуы тиіс.

Сондықтан, баланың сөз қорын байыту, сөйлеу дағдыларын, іс-қимылын, ой-өрісін дамыту, қызықты да, тартымды ұйымдастырылған тәлім-тәрбиелік жұмыстарға назар аудару қажет.

Әдебиеттер:

1. Оригами для дошкольников : методическое пособие для воспитателей ДОУ / С. В. Соколова. - Санкт-Петербург : Детство-Пресс, 2008. – 59 с.

ӘОЖ 37.09

МЕКТЕПТЕГІ КӘСІПТІК БАҒДАР БЕРУ ҚЫЗМЕТІН ЖҮЗЕГЕ АСЫРУДАҒЫ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ СҮЙЕМЕЛДЕУ

Тлеуберлина А. Г., Акшалава А. Т.

«Әлихан Бөкейханов атындағы №15 мектеп-лицейі» КММ, Балқаш қ.,

Қазақстан Республикасы

tomikosh.2017@mail.ru

Қоғамның барлық салаларында жылдан-жылға өзгерістер жылдам жүріп жатыр. 2020 жылғы бүкіл әлемді жаулаған індет өзгерістерді одан әрі жеделдете түсті. VUCA- әлемі ВANI-әлеміне ауысып, адамзатқа жаңа талаптар қойды. Болашақта қандай өзгерістер күтіп тұратыны белгісіз, түсініксіз, қобалжу, күмән тудырғыш әлемде өз орның табуға жасөспірімдерге көмек көрсету аса маңызды. «Жұмыла көтерген жүк жеңіл»-демекші психологиялық қызметтің кәсіптік бағдар беруде тигізер көмегі зор.

Мамандық таңдау оқушылардың алдында тұрған ең алғаш маңызды шешімдерінің бірі болып табылады. Жасөспірімдер арасында мамандық таңдау мәселесі өте өзекті. Жүсіпбек Аймауытов айтқандай, таңдаған мамандық – тек күңкөрістің амалы емес, жан қалауымен сүйіп жасайтын қызметке айналғанда ғана қоғамға шынайы пайдасын әкеле алады деген сөзі оған дәлел. Психологиялық сүйемелдеу жұмыстары кәсіптік бағдар беруде елеулі көмек көрсетеді, оның негізгі міндеті оқушылардың кәсіби ниеттері мен жоспарларын саналы және өз бетінше жүзеге асыруға көмек көрсету болып табылады. Оқушылардың кәсіби өзін-өзі анықтауға бағытталған кәсіби бағдар беру жұмысын ұйымдастыру іс-әрекеттерінде, әрқашан олардың кәсіби қызығуы, қабілеті, сұранысы,

икемділігі сияқты жеке даралық ерекшеліктерін ескеру негізінде жүргізіледі.

Кәсіптік бағдар беру-бір-бірімен тығыз байланысты психологиялық салдардан тұратын бірыңғай жүйе. Атап айтсақ, олар: кәсіптік ағарту, кәсіптік диагностика, консультация.

Кәсіптік бағдардың психологиялық бағыттары:

1. Кәсіптік ағарту-оқушының әлеуметтік, экономикалық, психикалық, физиологиялық ерекшеліктері бар түрлі мамандықтар туралы білім жиынтығы, психикалық-физиологиялық мүмкіндіктерін және қоғамның әлеуметтік-экономикалық қажеттілігін дұрыс түсінуін қалыптастыру.

2. Кәсіптік диагностика – оқушылардың психологиялық ерекшеліктері мен кәсіби қызығушылықтары зерттеп, лайықты мамандық таңдауға көмек көрсету.

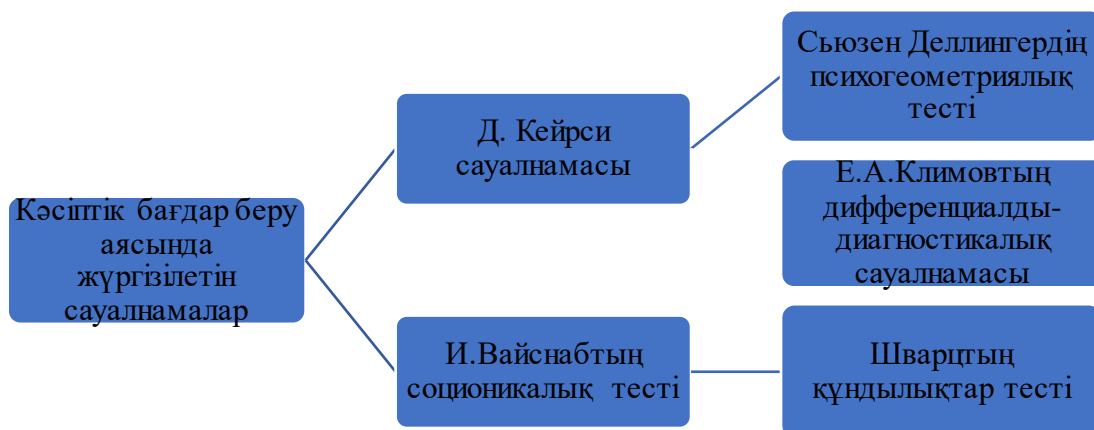
3. Кәсіптік кеңес беру арқылы оқушының өзіне тән ерекшелігіне және таңдаған кәсібінің талаптарына баса назар аударылады. Психологиялық кеңес оқушыларға кәсіптік жоспар жасауға көмектесумен ғана шектелмей, олармен бірігіп, осы жоспарды іске асыру, жалпы және кәсіптік білім алу деңгейін көтеру, таңдаған мамандық идеялық дамуын қалыптастырады [1].

Психологтың кәсіптік бағдар беру жұмысы үш деңгейге бөлінеді, әр деңгейдің нақты мақсаты бар. Бірінші деңгей «Мамандықтар әлемі» 1-4 сынып оқушыларын қамтиды. Бұл деңгейде бастауыш сынып оқушыларын мамандықтар туралы түсініктерін және мамандықтар әлеміне қызығушылықты дамытуға бағытталған. Оқушылардың танымдық және тұлғалық ерекшеліктерін зерттеуге, мектеп оқушыларын әртүрлі еңбек және кәсіп түрлерімен таныстыруға бағытталған диагностикалық зерттеулер жүргізеді. Нәтижесінде біз жұмысқа деген оң көзқарас пен кәсіпке деген бастапқы қызығушылықты күтеміз.

Келесі деңгей «Мен және мамандық» 5-8 сынып оқушыларына арналған. Бұл кезеңде жасөспірімдер кәсіби іс-әрекеттің маңыздылығын өзектендіруде, олардың қызығушылықтарын, мүмкіндіктерін, қабілеттерін жүзеге асыруға көмектеседі. Оқушылар мамандықтар әлемі, еңбек нарығындағы сұраныс туралы терең мағлұмат алады. Диагностикалық зерттеулер бейімділіктерге, қабілеттерге, қызығушылықтарға, кәсіби бағдарларға және жеке типологиялық сипаттамаларға қатысты жүргізіледі. Соның нәтижесінде таңдаған мамандығын меңгеруге деген тұрақты кәсіби ниет қалыптасады.

«Менің кәсіби болашағым» соңғы бейіндік деңгейінде 9-11 сынып оқушыларының мамандықты саналы түрде таңдау қабілеті қалыптасады. Дәл осы деңгейде мамандық таңдаған мектеп оқушыларының кәсіби ниеттерін жүзеге асыру жолдары түпкілікті нақтыланады. Мұның бәрі мамандықты саналы түрде таңдауға және кәсіптік оқу орнына түсуге әкеледі.

Психологиялық диагностикалық бағытта тереңдетілген жұмыстар жүргізіледі. Кесте-1. Мамандық талаптары мен оқушының жеке ерекшеліктері арасындағы сәйкестіктерді тауып, жеке консультацияларда талданып, кеңестер беріледі. Консультациялық көмек оқушының мотивтерін, оның мүдделерін, бейімділігін, дүниетаным ерекшеліктерін ескеруге негізделеді.

Сурет 1. Кәсіптік бағдар беру сауалнамалары.

2021-2022 оқу жылында мектебімізде 9 сынып оқушыларынан алынған «Болашаққа жоспар» сауалнамасының қорытындысы:

Кесте 1. Сауалнама нәтижесі.

Сынып	Сауалнамаға жауап берген оқушылар саны	Колледжге түсетін оқушылар саны	10-11 сынып жалғастыратын оқушылар саны	Әлі шешім қабылдамаған оқушылар саны
9А	21	10	9	2
9Ә	23	12	8	3
9Б	21	9	10	2
9В	23	9	12	2
Барлығы:	88	40-45%	39-44%	9-11%

10-11 сыныптар арасында мамандық таңдау туралы сауалнамалар алынды.

Кесте 2. Сауалнама анализі.

Сынып	Сауалнамаға жауап берген оқушылар саны	Мамандық таңдамаған оқушылар
10А	25	2
10Ә	16	0
11А	21	1
11Ә	14	2
Барлығы:	76	5-6,5%

Сонымен, қорыта келе, кәсіптік бағдар беру мектеп пен мектеп психологының қызметінде маңызды орын алуы керек, өйткені ол білім беру жүйесін экономикалық жүйемен, оқушылардың қажеттіліктерін олардың болашағымен байланыстырады. Қоғамның әл-ауқаты үшін әрбір мектеп түлегі өз мүдделерін, бейімділіктерін неғұрлым толық айқындап, қоғамда өз орнын іздеуге уақытын, күш-жігерін босқа ысырап етпеуі маңызды [2].

Әдебиеттер:

1. «Мектептегі психология» №1. Алматы, - 2021, 29 б.
2. Түрікпен-Ұлы Ж., Мұздыбаева Б. Тәрбие психологиясы: Оқу құралы. - Алматы: Зият-пресс, 2008. – 144 б.

ӘОЖ 37.034

**БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫН ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР АРҚЫЛЫ
РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІККЕ ТӘРБИЕЛЕУ**

Токова М.Т., Смағұлова Н.Қ.

«Сұлтанмахмұт Торайғыров атындағы тірек мектебі (ресурстық орталық)» КММ,
Ботақара кенті, Қазақстан Республикасы
nurhan.smagulova@bk.ru

Тәуелсіздік алған еліміздің келешек ұрпақты ұлттық, халықтық және этностық-мәдени тұрғыда тәрбиелеуі бүгінгі күннің өзекті мәселесі. Бұл мәселенің шешімін табу үшін үздіксіз білім беру жүйесі айтарлықтай дәрежеде қайта қаралып, оны жетілдіру жолдары іздестірілуде. Мұндағы алға қойылып отырған негізгі талаптар – Қазақстан білім беру жүйесінің бүкіләлемдік білім беру кеңістігіне толық енуінің алғашқы ұлттық даму стратегиясын жасап, моделін құру.

Қазақстанда тікелей ұлттық тәрбие беру мәселесі бойынша көлемді жүргізілген зерттеулердің ішінде жеке тұлғаның ұлттық тәрбиесінің ғылыми-педагогикалық негіздерін зерттеген К.А.Оразбекованың, болашақ мұғалімдерді оқушыларға ұлттық тәрбие беруге дайындаудың теориясы мен практикасын ғылыми жүйеге ендірген Қ.Бөлеевтің, бастауыш сынып оқушыларына ұлттық тәрбие беруді қамтамасыз ететін педагогикалық шарттар жүйесін теориялық тұрғыдан негіздеуге арналған Д.С.Ешмұратованың зерттеулерін атап өтуге болады [1]. Ұлттық тәрбиенің басты құралы халық ауыз әдебиеті және дала даналарының тәлімдік өнегелері - қазақ этнопедагогикасының теориялық алғышарттарының негізі болып табылады. Бала тәрбиесін заттың атын атап, сан үйретуден бастаған қазақтың ұлттық тәліміндегі ерекшеліктер сол ұлттың тұрмыс-тіршілігіне, тарихи және табиғи жағдайларына байланысты. Балаға сан үйретуді, тіл ширатуды, мақал-мәтел үйретуді, тақпақ жаттауды игі әдетке, одан әдепке, әдептен дәстүрге айналдырған. Қазақ халық педагогикасының теориялық негізі - ұлттық әдебиет және тәлімдік өнегелер. Қазақ халқының тілі, діні, болмысы оның этнопедагогикалық негіздері болып табылады.

Халық ауызекі шығармашылығы халық күші мен даналығын, оның адамгершілік мұраттарын, халық педагогикасының терең сипатын жеткізетін педагогикалық құрал болып табылатыны туралы ертедегі белгілі педагогтардың тағылымдық мұралары, салиқалы көзқарастары, білім беру саласындағы іс-тәжірибелері дәлелдеп өткен. Әр адам өзінің өмір жолында халқының құндылығын, бағыт-бағдарын дәріс етіп, атадан балаға мұра ретінде қалдыра береді [2]. Біріншіден, адам - отбасының бір мүшесі, екіншіден, бағыт-бағдары бар ұлт өкілі. Зерттеуіміз, ұлттық сана-сезімнің дамуына ұлттық мәдени ерекшеліктердің, яғни салт-дәстүрлердің, әдет-ғұрыптардың әсер ететіндігін байқатты. Дегенмен де кіші мектеп балалары әртүрлі мәдени құндылық бағдарына бағытталадығы көрінеді. Ендеше отбасында ұлттық сана-сезімнің қалыптасуы олардың қарым-қатынасының ерекшелігіне байланысты дамитындығы этностық жаңсақ нанымдардан көрінеді.

Бастауыш сынып оқушыларына ұлттық құндылықтарды қалыптастыру аспектілерінің дамуы мен қазіргі жағдайын теориялық зерттеу барысында біз қазақ халқының мәдениеті арқылы баланың сана-сезімін қалыптастыруға қажет жағдай бала тұлға бола алатын, тіпті тұлға болуға мәжбүр болатындай, ұлттық өзіндік сәйкестікті көрсететін ортаны, басқа адамдармен өзара қатынас құру екендігін растадық.

Кіші мектеп балаларының ұлттық сана-сезімі, олардың оқу-тәрбие барысында қазақ халқының мәдени құндылықтарымен мақсатты түрде тиімді танысуы негізінде қалыптасатындығын алынған нәтижелерді көруге болады.

Бастауыш сынып балаларының этностық-мәдени сәйкестілігін қалыптастыруды зерттеу күрделі және көпсалалы болғандықтан, оның барлық жақтарын қамтып шығу мүмкін емес. Этностық-мәдени сәйкестілікті мектепке жасына дейінгі кезеңнен бастап қалыптастыру мектепке дейінгі ұйымдарда тәрбиеші-педагогтардан ізденісті, жаңа формалар мен әдістерді талап етеді.

Оқу үрдісіндегі ұлттық құндылық бағдар адамаралық қарам-қатынастағы халқымыз үлгі тұтатын қағидаларды ұсынып отыру арқылы да жүзеге асады. Осылайша сабақ үстінде балалардың ұлттық құндылық бағдарын қалыптастырудың түрліше жолдары қарастырылып отырады.

Қазақтың ұлттық дәстүрі бойынша, кісіні сыйлау, құрметтеу, оның кісілігін үйрену әрбір жастың парызы болып саналады. Үлкен кісінің алдынан қия кесіп өтпеу, үлкен адамға орын беру, көңіліне қарау адамгершілік борыш ретінде есептеледі. Адамгершілік барлық адамдарға тән қасиет ретінде өмірдегі кесір-қырсық, жанға жат мінездер мен кереғар іс-әрекеттерге қарсы күресу барысында қалыптасады. Ал қазақ халқының әлеуметтік өмірінде үлкенді сыйлау ұлттық дәстүрге айналған.

Ұрпақ тәрбиесіндегі ежелден қалыптасқан халқымыздың жақсы дәстүрі мен тағлымдарын мәдениет тарихын Орта Азия мен Қазақстанның ұлы ойшылдарының еңбектерінен көруге болады. Олардан жеке тұлғаны қалыптастыруда халықтардың бір-бірімен әдет-ғұрпы, салт-дәстүр тұрғысынан жақындығы ғасырлар қойнауынан орын алатындығын көреміз. Осы тұрғыда, тәрбие туралы ой-пікірлер айтқан Орта ғасыр ғұламалары: Әл-Фараби, Ж.Баласағұн, М.Қашқари, ХІХ ғасырдың ІІ жартысында өмір

сүрген классик ақындар мен ағартушы ғалымдар: Абай, Шоқан, Ыбырай одан бертін келе қазақтың зиялылары: Ж.Аймауытов, А.Байтұрсынов, М.Дулатов, М.Жұмабаев, т.б. бүгінгі күнге дейін жалғасып келеді. Педагогикалық теория мен тәжірибенің бірден-бір күрделі және негізгі мәселесі – жеке адамның белгілі жағдайда дамуы. Сол себепті жеке адам мәселелері жас ерекшелік физиологиясы мен анатомиясы, әлеуметтану, педагогикалық психология, әлеуметтік психология тәрізді әрқилы ғылымдар арқылы зерттеледі [3]. Ал, қандай да болмасын жеке тұлға белгілі бір ұлт өкілі болғандықтан, оның кейбір генетикалық, әлеуметтік негіздерін халық педагогикасы мен ұлттық психология қарастырады.

Қазақстанда ұлттық психология ғылымының негізін салған психолог, ғалымдар: Ә.Алдамұратов, С.Балаубаев, Қ.Жарықбаев Т.Тәжібаев, А.Темірбековтердің психологиялық зерттеулер жүргізу нәтижесінде ғылыми теориялық және әдістемелік еңбектері жарық көрсе, ғалымдар Г.А. Урунтаева, Х.Т.Шерьязданова, т.б. өздерінің ғылыми еңбектерін мектеп жасына дейінгі балалардың психологиялық даму ерекшеліктеріне арнады [3].

Педагогикалық, психологиялық, әдістемелік еңбектерге жасалған талдаулар бастауыш сынып оқушыларының ұлттық құндылықтарын қалыптастыру ғылыми-теориялық тұрғыда негіздеуге және тұлғаны қалыптастырудың педагогикалық-психологиялық ерекшеліктерін анықтауға қол жеткіздік. Біз зерттеу жұмысы барысында бастауыш мектептегі оқу-тәрбие үдерісінде халық педагогикасы мұраларын қолдану жеке тұлғаның сана-сезімі мен ақыл-ойына жүйелі әсер етіп, оның дүние танымының дамуына, психикасының дұрыс қалыптасуына оң ықпал ететініне сеніміміз мол.

Бастауыш сынып оқушыларына халық педагогикасы құралдары арқылы ұлттық тәрбие берудің мазмұнын эксперименттік түрде тексеру оның барлық кезеңдерінде нәтижелі екендігін, бастауыш мектепте пайдаланудың тиімділігін көрсетіп, біздің зерттеуіміздің ғылыми болжамының дұрыстығын дәлелдеп берді. Жалпы білім беретін орта мектептерде бастауыш сынып оқушыларына ұлттық тәрбие берудің жай-күйін талдау зерттеліп отырған мәселенің көкейкестілігін айқындап берді. Ұлттық тәрбиенің теориялық зерттелу деңгейіне жасалынған талдау да қазіргі жаһандану дәуірінде ұлттық құндылықтарымыздан ажырап қалмас үшін мектептің алғашқы сатысы - бастауыш сыныптан бастап қазақ халқының ұлттық дүниетанымын, сана-сезімін, мінез-құлқын оқушылардың бойына сіңіру мәселесінің педагогика ғылымында қажеттілігі артып отырғандығын дәлелдеді.

Бастауыш мектеп оқушысының ұлттық тұлғасын қалыптастыру мен дамыту үшін ең алдымен оның жас және дербес ерекшеліктерінің психологиялық-педагогикалық негіздерін есепке ала отырып, ұлттық тәрбие беруді ұлттық психологияның негізгі ұстанымдарына сәйкес жүзеге асыру қажеттілігі анықталды [4]. Бастауыш сынып оқушыларының балалардың этностық-мәдени сәйкестілігін қалыптастыруды зерттеу күрделі және көпсалалы болғандықтан, оның барлық жақтарын қамтып шығу мүмкін емес.

Этно-мәдени сәйкестілікті мектепке жасына дейінгі кезеңнен бастап қалыптастыру мектепке дейінгі ұйымдарда бастауын алады. Сонымен қатар бастауыш сынып оқушыларының педагогтарының этностық-мәдени білімдерін дамыту, этностық-мәдени сәйкестілікті қалыптастыруда мектепке дейінгі ұйым мен мектеп арасындағы өзара сабақтастықты ескеру қажет, себебі баланың келесі жасайтын қадамы – мектеп табалдырығын аттау болып табылады.

Зерттеу нәтижелері мен қорытындыларға сүйене отырып, төмендегідей тұжырымдар жасаймыз: Бастауыш сынып оқушылары мәдени құндылықтарға байланысты педагогтардың жетекшілігімен шығармашылық сабақтар өткізу нәтижесінде ұлттық сана-сезім қалыптаса отырып балалардың өзара әрекет тиімділігімен жүзеге асады.

Танымдық іс-әрекет процесінде ұлттық құндылықтарды қалыптастыру балалардың танымдық іс-әрекетінің нәтижелілігінің өзгеруімен сәйкескеледі. Оқыту процесіндегі ұлттық құндылықтарды қалыптасу динамикасы оқу тобының біріккен танымдық іс-әрекет деңгейіне байланысты анықталады.

Ұлттық құндылықтар тұлғаның субъект ретіндегі әлеуметтік белсенділігін

қалыптастырады. Яғни, ұлттық тұлға өз бойында ұлттық тұлғалық қызметтерді меңгере отырып, этностық әлеуметтену процесінен өтеді. Осыған орай, біздің зерттеулеріміздің нәтижесінде ұлттық сана–сезімінің қалыптасу механизімі ұлттық құндылықтар деп белгілеуге болатындығын және дамудың танымдық деңгейіне қарай өзгерістерге ұшырайтындығын көруге болады.

Әдебиеттер:

1. Әмірова Б.Ә. Этностық жаңсақ нанымдар: теориясы мен практикасы. - Қарағанды, 2012 - С. 349.
2. »Қазақстан мектебі» №3, Алматы, - 2007.
3. Ж. Оспанқұлова. Бастауыш сынып оқушыларының ой өрісін дамытудың кейбір тиімді әдістері // Бастауыш сынып, – 2013, № 12.

ӘОЖ 159.99

ДАРЫНДЫ БАЛАЛАРДЫ АНЫҚТАУ, ОҚЫТУ МЕН ТӘРБИЕЛЕУ ЖӘНЕ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ҚОЛДАУ КӨРСЕТУ

Тубирова А. Е., Көбейсін Ә.К.

«Д.Қонаев атындағы жалпы білім беретін орта мектеп» КММ, Ақтөбе қ.,
Қазақстан Республикасы
aizhako-89@mail.ru

«Дарынды бала» ерекшелігі өзгеше ойлайды, көп көлемде білім меңгереді әрі оны ұмытпайды. Ішкі сезімі ерекше өте сезімтал, дарынды балада шапшаңдылық басымырақ және ол жиі–жиі ойға беріледі. Ия бұл менің зерттеуім. Осылайша дарынды оқушыларды бақылап, зерттей білдім. Өзімде дарынды оқушы болдым. Әркез лидер болуға ұмтылатынмын. Мұғалімдерімнің арқасында көптеген жетістіктерге де жетіп жатырмын.

Дарындылықтың қайнар көзі – мектеп. Мектептен білім алған, оқыған бала дамиды. Дарын – адам бойындағы асқан талант, ерекше қабілет.

Яғни, дарынды бала – асқан таланттың иесі. Баланы заманына қарай икемдеп, өз заманының озық өнегесін оның санасына сіңіре білу, оларды шығармашылық бағытта жан-жақты дамыту – бүгінгі күннің басты талабы.

Әр мұғалімнің басты міндеті – рухани бай, жан-жақты дамыған, дарынды, бәсекеге қабілетті ұрпақ тәрбиелеу. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңына мемлекеттік саясат негізінде ең алғаш рет «Әр баланың қабілетіне қарай, интеллектуалдық дамуы, жеке адамның дарындылығын дамыту» сияқты өзекті мәселелер енгізіп отырғаны белгілі.

Дарынды балаларға білім беруді әр ғылымның бүгінгі дәрежесіне сәйкес жүргізу бір жағынан қоғамға талантты мамандар даярлауда тиімді болса, екінші жағынан қоғамға ерекше дарынды балалардың тек өзінің интеллектуалдық дамуын қамтамасыз етеді.

Алайда «Бұлақ көрсең көзін аш», – демекші осындай баланың бойындағы дарындылық қасиетін дамыту көбіне мұғалімдердің кәсіби біліктілігіне байланысты екендігі айдан анық.

Дарынды балалармен жұмыс жүрізудің өзіндік мақсат міндеттері бар:

1. Дарынды оқушының ақыл-ойының, эмоционалдық және әлеуметтік дамуы мен ерекшеліктерінің өзіндік ашылу деңгейі мен өлшемін ескеру;
2. Жан-жақты ақпараттандыру;
3. Коммуникативті бейімдеу;
4. Білімнің бағасын арттыру,
5. Білім-білік дағдыларын тереңдету, өз ойын еркін жеткізуге үйрету, өзіндік білім алуға жетелеу,
6. Дарынды оқушыны жан-жақты дамыту, ізденістік жолға ынталандыру
7. Дарынды оқушының шығармашылық бағытының ашылуына, дамуына, қоршаған

ортаға өзін-өзі жарнамалауына көмек көрсету.

Сонымен қатар дарындылықты анықтаудың төмендегідей параметрлері бар.

Оқушының танымдық / білім / іс-әрекетінің басқа оқушылардан озық дамуы;

Психологиялық жоғары дамуы; Дені сау, жан-жақты толық дамуы;

Ойлау қабілетінің озық болуы; Туа бітгі шығармашылық қабілеттің болуы;

Айналадағы құбылыстарды не басқа процесстерді терең жақын түсінуі;

Оқушының танымдық / білім / іс-әрекетінің басқа оқушылардан озық дамуы;

Психологиялық жоғары дамуы; Дені сау, жан-жақты толық дамуы;

Ойлау қабілетінің озық болуы; Туа бітгі шығармашылық қабілеттің болуы;

Айналадағы құбылыстарды не басқа процесстерді терең жақын түсінуі;

Дарындылық – жеке тұлғаның өте күрделі, көп аспектілі қыры. Олар әр түрлі, бір – біріне ұқсамайды. Дарынды баланы байқамау мүмкін емес, көпшіліктің ортасында ол өзінің іс – әрекетімен, бейімділігімен, қабілеттілігімен ерекше көзге түседі. Демек, оқушылардың ғылыми зерттеу жұмыстарына қызығушылығын арттыру, шығармашылық қабілетін дамыту, қазіргі техниканы тиімді пайдалану мәдениетіне тәрбиелеу – мектептің басты бағыттарының бірі.

Бұл салада атқарылатын жұмыстар жетерлік. Дарынды оқушымен жұмыстың негізгі мақсаты – олардың шығармашылық жұмыста өзінің қабілетін іске асыруға дайындығын қалыптастыру. Ал мақсатқа жету оқу бағдарламасын тереңдетіп оқыту және оқушының танымдық белсенділігін дамыту арқылы жүзеге асады.

Дарындылықты анықтау критерийлері:

Теориялық материалды толық игеруі;

Материалды игеруде табандылық көрсетуі / тастап кетпеуі /

Алынған білімді әр сабақ сайын дамыту;

Өз ойларын баяндағанда ғылыми терминологияны пайдалану;

Пәнді игеруде негізгі проблеманы бөліп алуы және өз алдына шеше алуы;

Өзіне-өзі талап қоя білуі; Тапсырылған жұмысты сапалы орындауы;

Дарынды балалармен жүргізілетін жұмыс түрлері:

Оқушының тарау бойынша өз бетімен тест құра білдіруі;

Тақырып бойынша модель құруға үйрету;

Алынған білімдерді әр сабақ сайын дамыту;

Өз ойларын баяндағанда ғылыми терминологияны пайдалану;

Пәнді игеруде негізгі проблеманы бөліп алуы және өз алдына шеше алуы;

Өзіне – өзі талап қоя білуі; Тапсырылған жұмысты сапалы орындалуы.

Баланың бойындағы мұндай айрықша қасиетті дамыту үшін бірнеше міндетті басшылыққа алу қажет. Ең алдымен, баланың жеке тұлғалық ерекшелігін дамыту, оны қоғамда өмір сүруге психологиялық тұрғыдан дайындау, сондай-ақ, балалардың кәсіби және жеке даралық қабілеттерін анықтай алуына психологиялық-педагогикалық көмек көрсету.

Егер, осындай міндеттер жүзеге асырылса, оқу бағдарламасына сай білімді терең меңгерген, жеке шығармашылық қабілеті дамыған, ұлттық сана сезімі жетілген және ішкі жан дүниесін тануға, өзін өзгелермен салыстыра алатын, іс-әрекетке талдау жасай алатын, жоспарлау мүмкіндігі қалыптасқан тұлға шығары анық. Яғни, баланы оқыту мен тәрбиелеуде түрлі ізденіс жұмыстары арқылы дарындылықты анықтап, олардың дұрыс қалыптасуына жағдай жасау керек.

Дарынды баланың бойынан табылатын асыл қасиеттердің, өмірге құштарлық, биік ізгіліктің бәрінің кілті – мыңды жығатын білімде. Білім – адамзаттың сарқылмас қазынасы. Адамзат тарихында ұлт болсын, ұлыс болсын, жеке адам болсын тек білім арқылы ғана өзінің көздеген мақсатына жетеді. Біліммен ғана басқалардан озады.

Ұлы жазушымыз М.Әуезов «Ұлт пен ұлтты, адам мен адамды теңестіретін нәрсе – білім», – деп тегін айтпаған.

XXI ғасыр – білімділер ғасыры. Сол себептен де білім сапасын арттыру, оқушылардың дарындылығын айқындап, біліміне, ойлау қабілетіне сай деңгейлеп оқыту, ғылыми ізденіс қабілеттерін қалыптастыруымыз керек. Жылдан жылға педагог

мамандарының толығымен, олардың біліктілік санаттарының жоғарылауымен біздің мектебіміз көпшілік көңілінен шығатын білім ордасы болатынына сенімдемін.

Қай халық үшін де ұлы мұрат – ана тілі мен төл мәдениетін сақтай отырып, оны ұрпақтан – ұрпаққа жеткізу. Ал болашаққа аманаттау міндеті, ең алдымен білім беру саласымен байланысты. Өйткені білім ғана қоғамды көркейте алады. Тарихта халыққа басшылық етіп, әр салада жаңалықтар ашып, таңдаулы шығармалар мен қызметтер ұсынған дарынды қабілеттер аса жоғары бағаланған. Оларға дұрыс тәрбие берудің біздің міндетіміз.

Талабы таудай, қабілеті мол, ізденімпаз жастар көбейіп, адамзат игілігіне үлес қосып жатса, олар ұлтымыз үшін мақтаныш. Сондықтан талантты дер кезінде танып, дарынды таңдап және оның бойындағы ерекше қасиетті бағалап, өмірден өз орынын табуға көмектесу қажет.

Жалпы, дарынды баланы таңдап алу ұзақ уақыттың жемісі десек қателеспейміз. Дарындылық негізі - ізденіс пен белсенділік. Түрлі олимпиадалар, көрмелер, лабораториялық жұмыстар, сайыстар, ғылыми жобалар, басқада шығармашылық конкурстар осы бала бойындағы дарындылықты ашуға көмектеседі.

Әдебиеттер:

1. Білім туралы Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 27 шілдедегі № 319 Заңы.
2. Жексенбаева Ү.Б. Балалардың дарындылығын диагностикалау, әдістемелік құрал. Алматы: «РАД и АЛ», - 2005.
3. Дарынды балалармен жұмыс // Қазақстан мектебі. - 2008
4. Акменбетов Қ.Ж. Дарындылықтың теориялық негіздері // Педагогика мәселелері, 2009. №2, 130-134б.
5. Бекжанова М.Б. Дарынды балалармен жұмыс – заман талабы // Қазақстан орта мектебі, 2009. №5/6, 18-25б.
6. Омарқұлова С.А. Дарынды баламен жүргізілетін жұмыстардың әдістері мен түрлерін жетілдіру // Мектептегі технология, 2009. №5, 3-4б.
7. <https://ust.kz/> - «Ұстаз тілегі» ғылыми-әдістемелік орталығы -2019
8. https://ziatker.kz/docx/daryndy_jane_talantty_balalardyng_pedagogikalyq_jane_psihologiyalyq_erekselikteri_93879.html

УДК 37.015.3

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ СОСТАВЛЯЮЩИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ ВУЗА

Тулегенова С.Ш.

Карагандинский университет Казпотребсоюза, г. Караганда, Республика Казахстан
saeke@mail.ru

Как ведущее, составляющее жизнедеятельности человека профессиональная деятельность определяет статус человека в обществе.

Профессия, являясь родом занятий человека, нормативно-регламентирована социальными, юридическими и техническими правилами исполнения, реализуется в трудовой деятельности и существует независимо от желаний исполнителя.

Ценность профессиональной деятельности заключается в том, что она, являясь востребованной обществом, позволяет человеку осознавать себя в качестве его значимого «организма», а для большинства и основа для саморазвития. От успеха профессиональной деятельности зависит не только материальное благополучие человека, но и его психологическое состояние.

Именно образование становится в настоящее время главным императивом выживания и развития человечества в условиях глобальных антропологических проблем, ведущим фактором успеха и высокого качества жизни каждого человека, условием реализации всемирно признанной концепции устойчивого развития человечества.

Содержание образования, являясь одним из факторов социального прогресса общества, должно быть направлено на:

- обеспечение самоопределения личности, создание условий для ее саморегуляции;
- развитие гражданского общества;
- укрепление и совершенствование образованного и грамотного поколения.

Теоретическим обоснованием проблемы профессиональной подготовки и профессионального становления личности и деятельности являются исследования, проведенные К.С. Абульхановой-Славской, Чистяковой С.Н., Пряжниковым Н.С., Резниченко М.Г., Исаевым Е. И., Маруовой А.К.

В полной мере, отмеченное относится к профессиональной подготовке преподавателя, являющийся кадром, обеспечивающий непрерывный процесс предоставления образовательных услуг в системе высшего образования.

Компетентном профессиональной подготовки преподавателя является психолого-педагогический. Форма такой подготовленности, на наш взгляд, должна включать знание основ психологии личности, деятельности, общения и умения строить межличностные отношения. Кроме того, существенное значение в психологической подготовленности преподавателя должно отводиться личностной подготовленности в создании положительного морально-психологического климата как в коллективе, так и в работе с обучающимися студенческой аудитории, возможно стрессоустойчивости и умению находить выход из различного рода ситуаций (например, диалог со слабоуспевающими студентами, обучающимися, решение конфликтных ситуаций в коллективе и т.д.).

Приведем некоторые задачи психолого-педагогической подготовки:

- теоретическое овладение специальными знаниями основ педагогики и психологии;
- совершенствование знаний и умений применять теорию в практической деятельности при установлении контакта с людьми;
- овладение знаниями и, на их основе, умение адекватно оценивать свои способности, уровень притязаний и перспективы личностного роста;
- овладение знаниями и умение их применять в индивидуально-воспитательной деятельности в процессе обучения студенческой среды.

Так теоретическое овладение специальными знаниями основ педагогики и психологии включает знание познавательных аспектов особенностей личности, содержание и направления морально-этической работы, ее специфика.

По мнению ведущих педагогов развитых стран, одним из аспектов совершенствования подготовки специалистов в системе высшего образования, является действенная система стимулирования. В данном случае речь идет не только об обучающих к учебе, имеется ввиду система самостимулирования, самомотивирования. Тема важна для повышения уровня педагогического творчества. Стимулирование осуществляется по трем основным направлениям: моральные стимулы, материальные и организационные.

Психолого-педагогическая компетентность, включающая в себя эмоциональную сторону, должна приводить к готовности выполнения профессиональных задач. Она включает в себя ответственность за свои действия, уверенность, эмоциональная устойчивость, как фактора профилактики эмоционального выгорания сотрудника.

Необходимо принимать во внимание и тот фактор, как эмоциональная окраска психологических реакций: приятных и неприятных (положительные и отрицательные). Положительные эмоции обычно благоприятно влияют на психику и повышают качество решения профессиональных задач. Но бывает, что и они снижают успех (например, эйфория - состояние безудержного восторга, не соответствующее объективным условиям, или беспечность).

В некоторых условиях и отрицательные эмоции могут повышать качество профессиональной деятельности, что происходит прежде всего тогда, когда неудача следует после серии успехов.

При переходе предела полезности напряжения возникают стресс-мотивационные, стресс-психомоторные, стресс-интеллектуальные, стресс-эмоциональные, стресс-волевые нарушения. Например, стресс-интеллектуальные нарушения обнаруживаются в виде

неспособности сосредоточиться, утраты творческого способности мышления, ослабления его гибкости, появления ошибок в оценке обстановки и т.д. Данные искажения, нарушения для преподавателя крайне противопоказаны, т.к. имеют большое отрицательное влияние на его деятельность.

Профессия преподавателя реализуется, как известно в совместной работе с другими личностями, и чтобы труд был согласованным, координированным, тесная связь с другими совершенно необходима. Общение - это процесс, в который вовлекаются большие массы людей, процесс, вне которого немислима ни общественная психология, ни общественная идеология.

Без построения здоровой коммуникации нельзя согласовать действия, направленные на достижение какой-либо совместной цели, взаимопонимания, симпатии, координации и упорядочения действий.

Специфичным для профессионального общения является то, что преподаватель должен руководствоваться не только намерениями, стремлениями, которые предписаны профессиональным долгом, а также обусловлены конкретными социальными явлениями и требованиями общества.

Раскроем важное понимание в современной научной литературе термина «психологический контакт», как условие успешного проведения обучения, образования, воспитания студенческой аудитории.

В разных источниках приводятся следующие определения данного понятия:

- психологический контакт – это система взаимодействия людей между собой в процессе их общения, основанного на доверии: информационный процесс, при котором люди могут и желают воспринимать информацию, исходящую друг от друга
- психологический контакт – это целенаправленная, планируемая деятельность по созданию условий, обеспечивающих развитие общения в нужном направлении и достижение его целей
- психологический контакт – это приспособление, это внутренние и внешние ухищрения, с помощью которых люди применяются друг к другу при общении.

Установить психологический контакт – это значит, вызвать у собеседника симпатию по отношению к себе, или, по меньшей мере, не вызвать у него антипатию. Что наиболее важно в работе с молодежной средой.

В данном случае специфика общения выдвигает комплекс вопросов: Как выстраивать процесс установления психологического контакта? Как создавать условия, обеспечивающие развитие общения в нужном направлении и достижение его целей?

Таким образом, игнорирование психологического аспекта либо некомпетентный учет в сфере преподавания снижают эффективность профессиональной деятельности.

Умение разобраться во всей гамме психологических оттенков и зависимостей своей работы характеризует уровень профессионального мастерства.

Психологическая подготовленность складывается как совокупность сформированных и развитых психологических его характеристик, отвечающим психологическим особенностям преподавательской деятельности и выступающим необходимым внутренним условием ее успешного осуществления.

Литература:

1. Болотова А. К. Прикладная психология. Основы консультативной психологии. Учебник и практикум. — М.: Юрайт. 2019. - 340 с.
2. Дружинин В. Н. Экспериментальная психология. Учебное пособие для бакалавриата, специалистов и магистратуры. — М.: Юрайт. 2019. - 386 с.
3. Чистякова, С.Н., Родичев, Н.Ф. Новые рубежи профессиональной ориентации учащейся молодёжи в условиях обновляющейся социально-экономической политики – Профессиональное образование. Столица. Педагогика - №12, 2012.
4. Пряжников Н.С. Профориентология. Учебник и практикум. М.: Юрайт, 2016.

ПРИЧИНЫ И МЕТОДЫ ПРОФИЛАКТИКИ САМОВОЛЬНОГО И СИСТЕМАТИЧЕСКОГО ОТКЛОНЕНИЯ ПОДРОСТКОВ ОТ УЧЕБЫ В УСЛОВИЯХ СЕЛЬСКОЙ ШКОЛЫ

Тумгоева Д. Х.

КГУ «Имантауская средняя школа», с. Имантау, СКО, Республика Казахстан
777dilia@mail.ru

Основной акцент работы социально-психологической службы школы-это работа с подростками, а именно работа с группой, т.к.в подростковом возрасте, взрослые утрачивают свое влияние на ребенка, и все большую значимость приобретает общение со сверстниками, причем чем ниже социальный статус подростков, тем меньше его влияние на группу, а значит больше действий, с которыми он не согласен и совершает ради групповой нормы.

По мере взросления у подростка меняется иерархия интересов и потребностей, ни к какой другой когорте они не восприимчивы так, как к своей подростковой среде, будь то с положительными или отрицательными ориентациями и установками. Специфика социализации через группу сверстников является решающим фактором при передаче информации, моделей поведения, моды, возможности самоутверждения.

В настоящее время и в городах, и в селах все больше подростков попадает под определение «трудных». «Трудные» подростки-это педагогически запущенные дети, они физически здоровы, но не воспитаны и не обучены. Они отстают от своих сверстников в учебе, так как у них не развиты память, мышление и воображение. «Трудные» подростки нарушают в школе дисциплину и порядок, не хотят учиться, конфликтуют с учителями, со сверстниками, с родителями. Они бродяжничают, пьют, употребляют наркотики, нарушают законы.

Причины самовольного и систематического уклонения подростков от учебы могут быть самыми различными, и зачастую напрямую зависит от социальной категории семьи, в которой воспитывается ребенок.

Большинство социологов и психологов считает, что одной из самых распространённых причин пропуска занятий является тяготение подростка к неформальной группе сверстников, которое усиливается по мере ухудшения его отношений с семьей и школой. Именно в это время происходит разрыв в системе ценностей, норм, стереотипов поведения родителей и детей.

Нравственно-психологическая атмосфера неблагополучных семей порождает «трудных» детей. До 90% детей из этих семей имеют отклонения в поведении от нормы. Для них характерны психологическая несовместимость среди членов семьи и в микроокружении, своеобразное понимание проблем сплоченности, авторитета, лидерства.

Не всегда пропускают занятия в школе дети из неблагополучных семей, испытывающих серьезные материальные затруднения. Иногда бывает нелегко ответить на вопрос, почему во внешне благополучной семье растет «трудный» подросток, и что толкнуло его на безделье в школе и дома, на пьянство и преступление. Но при глубоком анализе микросреды, где прошло детство такого подростка, удается установить, что в его материально обеспеченной, «благополучной» семье нет пьянства и драк, но есть нравственное неблагополучие, которое и привело ребенка к безнравственному поведению.

В формировании негативных черт личности большую роль играют неуравновешенные родители, поведению которых ребенок подражает. При постоянном подражании дурным привычкам взрослых у ребенка закрепляются патологические рефлексy, которые в дальнейшем приводят к изменениям характера, поведения.

Большинство «трудных» подростков со временем становятся педагогически запущенными, среди них не мало детей с низким интеллектуальными способностями или с задержкой психического развития. Если школа вовремя не помогла такому ребенку, задержка его психического развития усугубляется и приводит к тому, что подросток сидит

на уроках бездумно, не работает, так как не понимает учебного материала. Он начинает прогуливать занятия, а педагоги не всегда интересуются причиной пропусков. Дома такой подросток не в состоянии самостоятельно приготовить домашнее задание. Что делать? Сидеть весь вечер без дела? Его тянет к общению со сверстниками. Куда пойти? К товарищам по классу? Но они очень заняты, учат уроки. Тогда на улицу. Там стоит в подворотне, подъезде или прохаживается по улице группа ребят, так же, как и он, не занятых приготовлением домашнего задания и не знающих, куда себя деть, как «убить» время. На улице формируются группы подростков, склонных к асоциальным поступкам, пьянству.

В условиях села, где зачастую высок уровень безработицы и пьянства, появляются другие причины пропусков занятий: ученик вынужден зарабатывать деньги; отсутствует школьная форма и/или теплая одежда и обувь, подросток чувствует ущербность и избегает занятий.

Своевременное выявление причины «прогулов», терпеливая, настойчивая работа с «трудными» детьми, умение найти к ним индивидуальный педагогический подход, не допустить их отторжения от школы, разрешить проблемы конфликтов с одноклассниками, - является большим вкладом в дело профилактики правонарушений и преступлений несовершеннолетних и залогом эффективности правового воспитания учащихся.

Пропуски уроков способствуют возникновению трудностей у школьников в освоении учебных дисциплин, последующего нежелания учиться, а также постепенному прекращению посещения несовершеннолетними государственного образовательного учреждения. Однако, «нежелание учиться» скорее следствие, чем причина. Конечно, сложно найти истинную причину пропусков подростком занятий в школе, но устранение ее, можно вернуть ребенка в классный коллектив.

Для этого социально-психологическая служба школы должна предпринять комплекс мер, направленный на выявление подростков, самовольно и систематически не посещающих занятия, а также на коррекцию отклоняющегося поведения.

Как правило, такой комплекс включает в себя следующие этапы: 1. Контроль за посещаемостью занятий. 2. Профилактическая работа, направленная на выявления детей, склонных к пропускам занятий, и анализ причин пропусков. 3. Индивидуальная работа с детьми и родителями «группы риска».

После выявления фактов самовольного и систематического пропуска занятий, социальный педагог осуществляет следующие мероприятия:

- Беседы с учащимися с целью выявления причин пропусков занятий;
- Посещения учащихся на дому для беседы с родителями. В сложных ситуациях возможно привлечение участкового инспектора полиции;
- Организация благотворительной помощи и проведение акции «Дорога в школу» и «Забота» для обеспечения школьниками принадлежностями и теплой одеждой детей из неблагополучных семей;
- Вовлечение подростков в работу по интересам, спортивных секций, клубных занятий;
- Формирование у подростков основ здорового образа жизни, социальных ценностей и жизненной перспективы;
- Привлечение подростков к общественно-полезному труду.

Процесс перевоспитания, как и процесс воспитания, должен строиться, прежде всего, с учетом индивидуально-психологических свойств подростка с учетом тех конкретных обстоятельств и неблагоприятных условий воспитания, которые способствовали возникновению разных асоциальных проявлений и отклонений. Поэтому весьма трудно, да, пожалуй и невозможно дать рецепт на каждый трудный случай педагогической практики, однако, анализ успешного опыта воспитательной-профилактической работы позволяет сформулировать некоторые общие принципы социально-педагогической реабилитации.

Одним из важнейших принципов является опора на положительные качества подростка. Умение видеть положительное в поведении «трудного», умение опираться и развивать это хорошее – важнейшее условие успешной социально-педагогической

реабилитации.

Не менее важным является формирование будущих жизненных устремлений подростка, связанных прежде всего с профессиональной ориентацией, с выбором будущей профессии. Трудновоспитуемые, социально и педагогически запущенные учащиеся, имея хроническую неуспеваемость по школьным предметам, часто отчаиваются, перестают верить в свои силы, не видят своего будущего, живут одним днем, сиюминутными развлечениями и удовольствиями, часто создают весьма серьезные предпосылки для криминализации и десоциализации личности подростка. Поэтому нужно, чтобы ребята, которые по разным причинам не могут успевать хорошо, не теряли веру в то, что они вырастут гражданами общества, необходимо помочь им в выборе профессии в соответствии с их возможностями, склонностями, уровнем имеющихся знаний.

А самое главное, ни один случай пропуска без уважительной причины отдельных предметов или одного дня занятий нельзя оставлять без внимания. К ученикам, допускающим прогулы занятий, следует относиться с повышенным вниманием, не ограничиваясь только контролем за успеваемостью, необходимо всеми возможными способами устранить условия и причины срывов в их поведении и прекращения прогулов.

Необходимо учитывать, что у ученика, прогулявшего хотя бы один день занятий, если не принять к нему своевременных мер, появляется чувство безнаказанности, которое подтолкнет его на повторные прогулы и в конечном итоге превратит в злого прогульщика.

Литература:

1. Белозерова Л.И. Основы теории и методики воспитательной работы школы с трудными детьми. - Киров, 2004. – 253 с.
2. Битянова М.Р. Организация психологической работы в школе. - М., 2007. – С. 36-54.
3. Степанов В.Г. Психология трудных школьников. - М., 2010г. – С. 45-98.
4. Фролов Ю.И. Психология подростка. - М.: Российское педагогическое агентство, 2007. – С. 87-115.

УДК 159.9

PSYCHOLOGY HUMAN BEHAVIOR IN EMERGENCY SITUATIONS

M.J. Tursynova, K.Karpushkina, D.Omarova
Central Kazakhstan Academy, Karaganda, Republic of Kazakhstan
medina_archery@bk.ru

An emergency situation is a situation that has developed as a result of an accident, natural phenomenon or other disaster that is accompanied by human casualties, material losses or damage to the natural environment.

All emergencies can be divided into local, local, territorial, regional, federal and cross-border. If we consider the behavior of a person in an emergency, much attention is paid to the psychology of fear. In everyday life, in extreme conditions, a person constantly has to overcome the dangers threatening his existence, which causes (generates) fear, i.e. a short-term or long-term emotional process generated by an actual danger. Fear is an alarm signal, but not just an alarm, but a signal that causes probable protective actions of a person.

Fear causes unpleasant sensations in a person — this is a negative effect of fear, but fear is also a signal, a command to individual or collective protection, since the main goal facing a person is to stay alive, to prolong his existence. It should also be borne in mind that the most frequent, significant and dynamic are thoughtless, unconscious actions of a person as a result of his reaction to danger.

The special conditions in which a person may find himself, as a rule, cause him psychological and emotional tension. As a result, in some it is accompanied by the mobilization of internal vital resources; in others - a decrease or even a breakdown of working capacity,

deterioration of health, physiological and psychological stressful phenomena. It depends on the individual characteristics of the organism, working conditions and upbringing, awareness of events and understanding of the degree of danger [1].

V.G. Androsyuk in his book «Pedagogy and Psychology» comes to the following conclusion: «an emergency situation is a condition of the vital activity system that is dangerous to life and health, unfavorable for the functioning of the human psyche and can cause tension.»

Based on all of the above, we list the main characteristics of an emergency situation:

1. This is an extreme situation, with a very large impact that goes beyond the range of human capabilities.

2. These are complicated conditions of activity that are subjectively perceived, understood and evaluated by a person as difficult, dangerous, etc.

3. The situation causes the emergence of a rather difficult task for the subject, a «difficult» mental state.

4. An emergency situation leads to the appearance of a state of dynamic misalignment and requires maximum mobilization of the body's resources.

5. Such a situation causes negative functional states, violations of the psychological regulation of activity, and thereby reduces the effectiveness and reliability of activity [4].

6. A person is faced with the impossibility of realizing his motives, aspirations, values, interests [2].

According to V.G. Androsyuk, such changes include:

-reduction of sensation thresholds, acceleration of sensory and motor reactions. A person shows the ability to more accurately assess stimuli, quickly reacts to all changes in environmental conditions;

- the disappearance or dulling of the feeling of fatigue. A person increases endurance and efficiency, shows unpretentiousness in uncomfortable situational conditions;

- increased readiness for decisive and bold actions. Strong-willed qualities are manifested, the decision-making stage is reduced, forecasting the development of the situation is optimally combined with sound risk;

- activation of business motives, feelings of duty. A person has a business excitement, the final and intermediate goals of the activity are clearly and unambiguously defined;

-activation of cognitive activity. A person shows acuity of perception, actively includes reserves of operational and long-term memory.

-Creativity is actualized, thinking is characterized by dynamism, flexibility, flexibility, active and successful search for non-standard solutions. Intuition is widely used.

-showing interest, enthusiasm. In solving problems, a person mobilizes his psychological capabilities and special abilities) [3].

The ability to withstand an emergency situation includes three components:

1. physiological stability due to the state of physical and physiological qualities of the body (constitutional features, type of nervous system, vegetative plasticity);

2. mental stability due to the preparation and the general level of personality qualities (special skills of actions in extreme situations, the presence of positive motivation, etc.);

3. psychological readiness (active state, mobilization of all forces and capabilities for the upcoming actions)» [4].

Different authors give different definitions of the concept of «mental state». Some of them, for example, James, identify the concepts of «state» and «process», others reduce the concept of «mental state» to the concept of «state of consciousness», others, in one way or another, associate the mental state with the characteristics of the emotional sphere.

It seems to us the most complete definition of the mental state of D.N. Levitov: «this is an integral characteristic of mental activity for a certain period of time, showing the peculiarity of the course of mental processes depending on the reflected objects and phenomena of reality, previous states and mental properties of the individual.» An analysis of a person's behavior and condition in an extreme situation shows that the most powerful stimulus leading to erroneous actions is incomplete information [5].

«The will is a conscious regulation by a person of his behavior and activity associated with

overcoming internal and external obstacles.» Overcoming obstacles by a person requires a strong-willed effort - a special state of neuropsychic tension that mobilizes his physical, intellectual and moral forces. Will manifests itself as a person's self-confidence, as a determination to commit the act that he considers appropriate and necessary in a particular situation.

Local media (in comparison with the central ones) during natural disasters and the elimination of their consequences have a more effective impact on people's consciousness, since newspapers, television, radio of a particular area are directly involved in the extreme conditions of its life, in the process of eliminating the consequences of an emergency [6].

Information messages for residents of settlements that have been subjected to a natural disaster must undergo an operational psychological examination. For all sources of information, appropriate recommendations should be prepared based on knowledge of the psychological patterns of people's perception and processing of information under stress.

Measures to eliminate the consequences of natural disasters should preferably be "tied" to the natural cycles and daily rhythms of human life (unless, of course, the suspension of emergency recovery work or their slowdown does not threaten the appearance of new victims).

It is necessary to continue to study and generalize the experience (including foreign) of psychological information impact on the population during various emergencies.

It can be concluded that the normal state is the most important part of the entire mental regulation, plays an essential role in any kind of activity and behavior. However, the theory of mental states is far from complete, many aspects of mental states have not been studied with the necessary completeness. According to the Doctor of Psychological Sciences L.V. Kulikov, «the potentials of personality that allow regulating the state remain little studied [7].

The analysis of the influence of emotional stress on the body is devoted to the research of authors – specialists in the field of sociology, psychology and physiology. First of all, in such situations, it is necessary to take into account the possibility of a normal positive adaptation to frustrations. «Frustration is an emotionally difficult experience of a person's failure, accompanied by a sense of hopelessness, the collapse of hopes in achieving the desired goal.» A person who often has to be in emergency situations is able to develop the skills of the most adequate reactions, the most correct mobilization of their functions. It is possible to learn different ways of eliminating fear. The role of positive experience and a sense of satisfaction in connection with the task is also significant. All this leads to an increase in self-confidence, which contributes to a better adaptation to extreme situations that may arise as a result of an emergency.

References:

1. Kulagina Yu.I. Age-related psychology. - M., 2013.
2. Babaev S.B Psychology. - Almaty, 2014.
3. Filatov F.R. Fundamentals of psychology. - M, 2017.
4. Tashimova F.S. Psychological analysis of the subject of meaning determination, Almaty 2011.
5. Busygina N.P. Methodology of qualitative research in psychology: Textbook / N.P. Busygin. - M.: NITs INFRA - M, 2017.
6. Spiridonov V.F. Psychology of thinking. - M, 2019.
7. Gurenkova T.N., Eliseeva I.N., Kuznetsova T.Yu., Makarova O.L., Matafonova T.Yu., Pavlova M.V., Shoigu Yu.S. Psychology of extreme situations. - M., 2017.

УДК 159.942

МИР ДЕТСКИХ ЭМОЦИЙ

Чеканина М.А.

КГКП я/с «Ақниет», г.Караганда, Республика Казахстан
aknietkr@mail.ru

«Эмоции играют важную роль в жизни детей, помогая воспринимать

действительность и реагировать на неё. Чувства также господствуют над всеми сторонами жизни дошкольника, придавая им особую окраску и выразительность, поэтому эмоции, которые он испытывает, легко прочитываются на лице, в позе, жестах, во всём поведении».

Поступая в детский сад, ребёнок попадает в новые, непривычные условия, в окружение незнакомых ему взрослых и детей, с которыми приходится налаживать взаимоотношения. В этой ситуации взрослые должны объединить усилия для обеспечения эмоционального комфорта ребёнка, развития умения общаться со сверстниками.

Для педагогов и родителей поведение ребёнка, развитие его эмоциональной сферы является важным показателем в понимании мира маленького человека и свидетельствует о его психическом состоянии, благополучии, возможных перспективах развития.

Поэтому взрослые (родители и воспитатели) должны стремиться к установлению тесных эмоциональных контактов с ребёнком, так как взаимоотношения с другими людьми, их поступки – важнейший источник формирования чувств дошкольника: радости, сочувствия, гнева, и других переживаний.

Дошкольный возраст – решающий в процессе становления фундаментальных образований личности. Понимание своих эмоций и чувств является важным моментом в становлении личности растущего человека. Эмоциональная сфера является важной составляющей в развитии дошкольников, так как никакое общение, воздействие не будет эффективным, если его участники не способны «читать» эмоциональное состояние другого и управлять своими эмоциями.

В старшем дошкольном возрасте дети начинают осознавать и воспринимать эмоциональное состояние собеседников, выявлять его видимые причины. Они способны предвидеть эмоциональную реакцию других людей на свое поведение или сложившуюся ситуацию. Как отмечает И. Е. Кэрролл, для пятилетних детей «узнавание эмоции является важным аспектом восприятия других».

Меняются взгляды ребенка на мир и отношения с окружающими. Хотя способность ребенка осознавать и контролировать эмоции возрастает, но сама по себе эмоциональная сфера качественно не развивается, её необходимо развивать (планово и систематически).

Формирование «умных» эмоций, коррекция недостатков эмоциональной сферы должны рассматриваться в качестве одной из наиболее важных задач воспитания. Замыкаясь на телевизорах, компьютерных играх, дети стали меньше общаться со взрослыми и детьми. Современные дети стали менее отзывчивы к чувствам других. Невнимание к эмоциональной жизни детей приводит к негативным последствиям: либо эмоциональное развитие ребенка оказывается пущенным на самотек, либо взрослые наносят ребенку эмоциональную травму, сами того не желая.

Опыт работы с дошкольниками показывает, что пять лет – наиболее благоприятный возраст для знакомства детей с эмоциями: дети усваивают необходимые понятия, их словарный запас пополняется словами, обозначающими эмоции. И, конечно же, они с огромным удовольствием играют, решая тем самым свои эмоциональные проблемы, дают выход своим естественным положительным и отрицательным эмоциональным проявлениям, обучаются управлению широким спектром эмоций и чувств, интегрируют негативный эмоциональный опыт, оставляют его - не несут дальше, во взрослую жизнь.

Соответствующим образом организованная работа по эмоциональному развитию детей, способна не только обогатить эмоциональный опыт ребенка, но и смягчить, и даже полностью устранить отмеченные выше проблемы. Игры и упражнения, используемые на занятиях, помогут детям научиться сдерживать свои эмоции, если того требует ситуация, выражать их в социально-безопасной форме, вовремя избавляться от ощущения гнева, необоснованного страха.

Формирование эмоций, коррекция недостатков эмоциональной сферы должны рассматриваться в качестве одной из наиболее важных, приоритетных задач воспитания. В процессе развития происходят изменения в эмоциональной сфере ребенка. Меняются его взгляды на мир и отношения с окружающими. В жизни так важно понимать чувства других – это источник благополучного общения, бескорыстия и взаимности. Способность ребенка

осознавать и контролировать свои эмоции возрастает. Но сама по себе эмоциональная сфера качественно не развивается, ее необходимо развивать.

В практике существует несколько классификаций эмоций. В своей работе мы использовали основные эмоции, доступные детям дошкольного возраста: интерес, радость, удивление, горе, грусть, обида, злость, страх.

Разработанный комплекс занятий по развитию эмоциональной сферы детей старшего дошкольного возраста учит ребёнка понимать самого себя, управлять своими эмоциями. В ходе организованной работы расширяются представления детей о сфере человеческих взаимоотношений, обогащается речь, развиваются творческое мышление и воображение, устанавливаются тёплые, дружеские отношения со взрослыми и сверстниками.

Структура занятий включает в себя организационную часть (приветствие в форме игр, способствующих установлению эмоционального контакта между детьми и воспитателем). В основной части широко применяются беседы, элементы психогимнастики; использование эмоционально - символических методов; релаксационные методы; коммуникативные игры и упражнения; мимические и пантомимические этюды, психомышечная тренировка; рисуночные техники, элементы музыкотерапии. Заключительная часть включает «ритуал прощания».

Важно учитывать следующие правила для работы на занятиях:

- Принятие ребенка таким, какой он есть;
- Нельзя ни торопить, ни замедлять игровой процесс;
- В игре ребенку предлагается возможность импровизации;
- Игра не комментируется взрослыми;
- Добровольное участие детей в занятиях;
- Каждое занятие необходимо завершать чем-то радостным, веселым, положительным;
- Между занятиями необходимо обращать внимание детей на поступки, эмоции свои

и окружающих, тем самым, закрепляя пройденный материал.

Диагностика эмоциональной сферы детей старшего дошкольного возраста проводится в индивидуальной форме, 2 раза в год:

1. Первичная диагностика - сентябрь (до начала работы).
2. Итоговая диагностика – май.

Занятия целесообразно проводить только после первичной диагностики.

В результате целенаправленной работы с детьми достигнуты высокие результаты по развитию эмоциональной сферы детей старшего дошкольного возраста, дети научились интегрировать разнообразные сильные эмоции и переживания, умеют самостоятельно находить выход своим позитивным и негативным чувствам способом, приемлемым для самой личности ребенка и для социума, на что указывают данные мониторинга. На начало года, с высоким уровнем развития эмоциональной сферы было выявлено 6 (23%) детей, со средним 15 (58%), с низким 5 (19%) детей, от общего количества (26детей). На конец года количество детей с высоким уровнем развития составило 10 (39%) детей, со средним 16 (61%) и с низким уровнем детей не выявлено.

Живя в плену повсеместного прагматизма, мы почти забыли, как нужно радоваться солнцу, звездам, майскому изобию природы или первой снежинке. Мы иногда не замечаем, как кто-то ласково смотрит на нас и искренне желает счастья.

Рядом с нами рождаются, растут, умнеют малыши. Мы так любим говорить: «Дети – наше будущее!» Нет! Они наше настоящее и нуждаются в нашей поддержке и помощи. Эмоции неистребимы. Они не исчезают, а откладываются в подсознании. Формируют характер ребёнка и существенно влияют на определение жизненных позиций взрослого.

Именно отсюда формируются добрые и злые, жизнерадостные и грустные, открытые и замкнутые люди. Поэтому очень важно научить ребёнка бороться и побеждать страх, злость, жадность; важно научить удивляться и заботиться, грустить и радоваться, сочувствовать и гордиться.

Литература:

1. Данилина Т. А., Зедгенидзе В. Я., Степина Н. М. В мире детских эмоций: Пособие

для практ. работников ДОУ / Т. А. Данилина, В. Я. Зедгенидзе, Н. М. Степина. - М: Айрис-Пресс: Айрис дидактика, 2004. – 146 с.

2. Шорыгина Т. А. Беседы о характере и чувствах [Текст]: методические рекомендации / Т. А. Шорыгина. - Москва: Творческий Центр Сфера, 2013. - 93 с.

3. Соболева М. Картотека игр на развитие эмоциональной сферы детей. – URL: <http://www.maam.ru/detskijasad/-kartoteka-igr-na-razvitie-yemocionalnoi-sfery-detei.html> (дата обращения: 14.10.2022)

УДК 612.821

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ТАБЛИЦ В. ШУЛЬТЕ В РАЗВИТИИ ПСИХИЧЕСКИХ ПРОЦЕССОВ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА.

Черныш Т.И., Панюшкина В.А.

ТОО «Ақниет-2015 детский сад «Ақжарқын», г. Караганда, Республика Казахстан
chernysh_tatyana@mail.ru

Для дошкольников характерна произвольность психических процессов, таких как внимание, память, мышление. А объединить несколько психических процессов в стройную гармоничную цепочку для решения, каких-либо задач вообще очень сложно. Будущему школьнику необходимо сконцентрировать внимание на изучаемом материале, слушать и одновременно писать, решать примеры, задачи и вспоминать правила счета, состав числа и т. д. Как это сложно!

Одним из важных психических процессов является память. Продуктивно на развитие памяти влияет заучивание стихов, скороговорок, пословиц, пересказ сказок, рассказов, которые активно используются в детских садах и родителями. Но не стоит забывать, что память бывает не только слуховая, но и зрительная. И наравне с этим ребенку так же полезно развивать еще и зрительную память. Развитие которой, позволит быстрее и эффективнее освоить письмо, решение примеров на сложение, вычитание, деления и умножение, а в дальнейшем и запоминать сложные формулы.

По мнению многих специалистов в области психологии, таких как Евшененко Е.В. и Трущелева А.В., одной из причин низкой зрительной памяти является, слабое развитие периферического зрения. Для решения этой задачи, как у школьников, так и у взрослых, в настоящее время стали активно использовать таблицы Шульте, которые позволяют развить периферическое зрение, что приводит к повышению концентрации внимания, в дальнейшем позволяет критически оценивать полученную информацию, лучше и быстрее усваивать материал, запоминать больше информации.

Эти таблицы в середине 20 века разработал немецкий психиатр Вальтер Шульте. Первоначально они использовались для диагностики таких психических характеристик как: устойчивость и объем внимания, эффективность самостоятельных усилий, психическая устойчивость и скорость перемещения взгляда. Многие педагоги новаторы давно стали использовать эти таблицы для коррекции мышления и памяти у детей в процессе обучения.

Что собой представляют эти таблицы. Например, базовый вариант состоит из ячеек 3x3и девяти цифр, расположенных в этих ячейках. Взгляд ребенка концентрируется по центру и не переводится в момент поиска заданных цифр. Усложненные варианты могут состоять из 25 ячеек, 49 ячеек. Так же ячейки могут быть разноцветными, что усложняет задачу. Таблицы могут содержать не только цифры, но и буквы, слоги.

Стоит отметить, что таблицы Шульте активно используются в начальной школе, в среднем и старшем звене, а также на курсах по скорочтению. Хотя в качестве дидактических игр они могут применяться и в детских садах в группах предшкольной подготовки и не только, стоит лишь немного модифицировать таблицы. Также с помощью модифицированных таблиц могут решаться и другие задачи, поставленные педагогом.

Например, таблицы Шульте можно использовать, как напольный тренажер, увеличив в размерах и нанеся на более прочный материал. Ребенок становится у края таблицы и

прыжками перемещается от меньшего числа к большему и наоборот, проговаривая каждую цифру или по заданному педагогом маршруту. Таким образом, ребенок запомнит цифры, прямой и обратный счет. К таблицам, педагог может подготовить карточки с примерами, и ребенок будет перемещаться по напольной таблице согласно результатам решенных примеров, а если еще использовать в таком варианте игры секундомер, это будет стимулировать и развивать скорость мыслительных процессов.

Подобным образом можно использовать таблицы с буквами, где условия игры могут меняться в зависимости от цели. Ребенок может перемещаться по заданным педагогом буквам, что позволит лучше их запомнить, а может передвигаться в поиске только гласных или согласных, поиск можно усложнить, если искать только звонкие или только глухие согласные буквы, парные и не парные, называя пару. Слоговые таблицы можно использовать для поиска заданного слова, перемещаясь от слога к слогу и произнося его или составлять свои слова.

Для детей старшего и среднего дошкольного возраста в таблицах можно использовать геометрические фигуры, усложняя добавлять цвет или же использовать изображения игрушек, животных, птиц и т.д., на что хватит фантазии педагога.

Используя за основу таблицы Шульте, педагог дошкольного заведения может с более раннего возраста развивать у ребенка психические процессы, такие как память, внимание, скорость реакции, мышления, а также решать множество других педагогических задач, делая процесс познания более интересным, динамичным, увлекательным, а главное продуктивным.

Литература:

1. Евмененко Е.В., Трущелева А.В. Психология лиц с нарушениями зрения. Учебно-методическое пособие. – Ставрополь: СГПИ, 2008. – 220с.

2. Рязанцева Ю.Е. Скорочтение. Развитие периферического зрения: рабочая нейротетрадь для дошкольников / Ю. Е. Рязанцева. — Изд. 2-е. — Ростов н/Д: Феникс, 2021. — 32 с.

УДК 37.035

РАЗВИТИЕ КОММУНИКАТИВНЫХ СПОСОБНОСТЕЙ У ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Юсупова И.В.

психолог, международный тренер Colombo Plan I SSE, руководитель детского центра психодрамы, магистрант ФГБОУ ВО «Омский государственный педагогический университет»

Человек, являясь социальным существом, нуждается в общении с людьми, источником которой является потребность в эмоциональном контакте, что подразумевает личностное общение и сотрудничество.

Общение - взаимодействие людей, содержанием которого является обмен информацией с помощью различных средств коммуникации для установления взаимоотношений между людьми [1, с. 354]. И оно влияет на разные стороны жизни человека, в том числе способствует его успешной социализации в мире [2, с. 1201].

Актуальность исследования проблемы развития коммуникативных умений у детей старшего дошкольного возраста обусловлена содержанием образовательной области «Социально-коммуникативное развитие» в Федеральном государственном образовательном стандарте дошкольного образования, которая направлена на освоение детьми первоначальных представлений социального характера и овладение конструктивными способами взаимодействия с окружающими через приобщение к элементарным общепринятым нормам и правилам взаимоотношения со сверстниками и взрослыми [3, с. 3].

Исследователь М.И. Лисина отмечает, что общение для ребенка - это «активные действия», с помощью которых ребенок стремится передать другим и получить от них определенную информацию, установить с окружающими необходимые ему эмоциональные отношения и согласовывать свои действия с окружающими, удовлетворять свои материальные и духовные потребности [4, с. 84].

Такая сложная и многогранная деятельность, как общение требует определенных знаний, умений, которыми ребенок должен овладеть в процессе усвоения социального опыта предыдущих поколений.

Ребенок с низкими коммуникативными умениями не принимается сверстниками, не способен организовать общение, быть интересным окружающим, чувствует себя отвергнутым, что ведет к эмоциональному неблагополучию: снижению самооценки, возрастанию замкнутости, формированию тревожности или чрезмерной агрессивности в поведении. Ребенок сосредоточен на своем «Я», своих преимуществах или недостатках и не связан с другими людьми.

Дошкольный возраст является сензитивным периодом развития общения, которое обеспечивается при условии целенаправленного формирования коммуникативных умений. Дети старшего дошкольного возраста уже являются субъектами коммуникативной деятельности, ее активными носителями.

Проблема развития коммуникативных умений как феномена культуры взаимодействия ребенка-дошкольника с окружающими людьми разносторонне представлена в современных психолого-педагогических исследованиях (В.Т. Кудрявцева, А.Г. Рузской, Д.И. Фельдштейна и др.). В них коммуникативные умения определяются как группа умений, характеризующих личностные качества, необходимые для организации и реализации процесса общения, взаимодействия, социализации [5, с. 15].

Появление произвольности управления собственным поведением в общении обеспечивает возможность формирования у детей коммуникативных умений, которое должно быть основано на понимании уровня развития у детей данной сферы.

Поэтому для нас представляется важным изучить особенности развития коммуникативных умений детей старшего дошкольного возраста. С этой целью нами в феврале 2022 года было проведено исследование на базе КГКП «Дворец школьников» г.Караганды, в котором приняли участие 20 детей в возрасте 5-6 лет. Нами была использована методика исследования коммуникативных умений дошкольников Л.В.Чернецкой [6, с. 15].

По результатам диагностики 9 (45%) детей имеют низкие показатели уровня коммуникативных умений. Средний уровень данных умений продемонстрировали 7 (35%) испытуемых. Высокий уровень был выявлен лишь у 4 (20%) детей.

Лишь 4 (20%) детей способны быть вежливыми в общении со взрослым и другими детьми, умеют выражать свою просьбу, желание достаточно спокойно, не перебивают собеседника, проявляет заботу, внимание, сочувствие к взрослым, соблюдают правила этикета (приветствуют и прощаются с другими детьми, используют имена при обращении), практически никогда не вступают в конфликты, способны в конфликтной ситуации не повышать голос, доброжелательны по отношению к другим детям. Однако, следует отметить, что несмотря на высокий уровень развития коммуникативных умений, некоторые дети не могли оказать помощь другим детям во время совместной деятельности на занятиях, а также отвлекали их.

7 (35 %) детей нормы и правила поведения соблюдают чаще по напоминанию взрослых, иногда перебивают собеседника, по просьбе взрослого используют вежливые слова, разговаривают со взрослыми спокойно, отличаются отзывчивостью к другим детям, в конфликтных ситуациях обращаются за помощью к взрослому, показывают избирательность по отношению к другим детям, демонстрируют несформированность привычки приветствовать и прощаться.

У 9 (45%) детей не сформирована привычка обращения к взрослому по имени и отчеству, приветствовать и прощаться, использовать вежливые слова в общении, не перебивать. Кроме того, дети продемонстрировали низкий уровень саморегуляции при

общении, несоблюдение принятых норм и правил поведения, негативное реагирование на просьбы взрослых, грубость с другими детьми в общении, отсутствие навыков совместной деятельности, частое участие в конфликтах в процессе совместной деятельности, избирательное отношение к другим детям.

Таким образом, по результатам исследования можно сделать вывод, что наиболее часто встречающимися проблемами в общении детей в условиях образовательной среды являются: несформированная способность внимательно, не перебивая выслушивать, низкий уровень саморегуляции при общении, несоблюдение принятых норм и правил поведения, негативное реагирование на просьбы взрослых, грубость с другими детьми в общении, отсутствие навыков совместной деятельности, создание помех в выполнении деятельности другими детьми, частое участие в конфликтах, избирательное отношение к другим детям.

Таким образом, очевидна необходимость использования возможностей образовательного процесса в развитии коммуникативных умений детей старшего дошкольного возраста и устранении вышеназванных проблем в общении.

Образовательный процесс в условиях ДОО - это системный, целостный, развивающийся во времени и в рамках определенной системы, целенаправленный процесс взаимодействия взрослых и детей, носящий личностно-ориентированный характер, направленный на достижение социально-значимых результатов, призванный привести к преобразованию личностных свойств и качеств воспитанников. Образовательный процесс обеспечивает каждой отдельной личности возможность удовлетворять свои потребности в развитии, развивать свои потенциальные способности, сохранить свою индивидуальность, возможность самореализоваться [7, с. 1168].

Важной особенностью организации образовательного процесса современных дошкольных образовательных организаций является включение эффективных форм работы с детьми с использованием информационно-коммуникационных технологий, проектной деятельности, игровых и проблемно-обучающих ситуаций в рамках интеграции образовательных областей.

В рамках нашего предмета исследования задачей педагогических работников ДОО является использование наиболее эффективных форм и методов организации образовательного процесса по развитию коммуникативных умений детей. Правильно подобранные формы и методы работы будут способствовать поэтапному развитию умений детей работать индивидуально, работать вместе, проявлять инициативу, советоваться друг с другом, помогать, расширять свои знания, становиться более внимательными друг к другу, высказывать свои мысли, слушать и уважать мнения других.

На основе проведенного теоретического анализа научных данных и результатов собственного эмпирического исследования мы выделили следующие, наиболее важные, с нашей точки зрения, педагогические условия развития коммуникативных способностей детей старшего дошкольного возраста в образовательной деятельности:

- формирование осознанного отношения детей к данным качествам для осуществления полноценного процесса общения и взаимодействия со сверстниками и взрослыми;
- поэтапность работы по развитию коммуникативных способностей, что предусматривает ознакомление, усвоение, закрепление и воспроизведение детьми новых эффективных коммуникативных умений и совершенствование имеющихся.

Безусловно, важно, чтобы данная деятельность была систематической, комплексной, осуществлялась в совместной деятельности детей с другими детьми и взрослыми, которые должны являться для них позитивным примером эффективного общения.

Литература:

1. Бодалев А.А. Психология общения. Энциклопедический словарь. – М.: Когито-Центр, 2011. – 600 с.
2. Рассказова И.Н. Социализированность младших школьников // Архитектурно-строительный и дорожно-транспортный комплексы: проблемы, перспективы, новации: Материалы Межд.научно-практической конференции: Омск:

СибАДИ, 2016. - с.1201-1206.

3. Федеральный государственный образовательный стандарт дошкольного образования // <http://www.edu.ru/documents/view/57648/>

4. Лисина М.И. Общение и его влияние на развитие психики ребенка дошкольного возраста. – 2 изд.– Спб.: Питер, 2008. – 250 с.

5. Чернецкая Л.В. Развитие коммуникативных способностей у детей дошкольного возраста: практическое руководство для педагогов и психологов дошкольных образовательных учреждений. - Ростов н/Д.: Феникс, 2005. - 256с.

6. Арушанова А.Г. Формы организации совместной игровой деятельности и общения младших дошкольников / А.Г. Арушанова, В.В. Коннова, Е.С. Рычагова // Детский сад от А до Я.- 2014, №5. - с. 22-38.

7. Рассказова Ж.В. Организация образовательного процесса в дошкольной образовательной организации в условиях реализации ФГОС / Ж.В. Рассказова, З.М. Басиева. // Молодой ученый. — 2016, № 9 (113). — с. 1168-1170.

3-СЕКЦИЯ. КЕЙС-МЕНЕДЖМЕНТ ЖАЛПЫ БІЛІМ БЕРЕТІН МЕКТЕПТЕРДІҢ МУЛЬТИКОМАНДАЛАРЫНЫҢ ҚЫЗМЕТІНДЕГІ КЕШЕНДІ ТӘСІЛ РЕТІНДЕ.

СЕКЦИЯ 3. КЕЙС-МЕНЕДЖМЕНТ КАК КОМПЛЕКСНЫЙ ПОДХОД В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ МУЛЬТИКОМАНД ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ШКОЛ.

УДК 376.1-058.862

ПРОФИЛАКТИКА СОЦИАЛЬНОГО СИРОТСТВА КАК ТЕХНОЛОГИЯ ЗАЩИТЫ ДЕТСТВА

Абдакимова М. К.

Карагандинский университет Казпотребсоюза, Казахстан, г.Караганда
madina-7373@mail.ru

Фокус стратегии ЮНИСЕФ по защите детства, которой придерживается и Казахстан, направлен на предотвращение и профилактику социальных патологий. Для обеспечения непрерывности услуг (включая профилактику и реагирование) ЮНИСЕФ поддерживает:

- моделирование, тестирование и расширение услуг по защите детей с упором на превентивные подходы;

- разработку и внедрение системы кейс-менеджмента и перенаправления к специалистам;

- непрерывный спектр услуг в области социального обеспечения, правосудия, здравоохранения и образования.

ЮНИСЕФ тесно сотрудничает с партнерами для:

- признания и приоритизации роли семей и поддержки семей для предотвращения разлучения семьи и ребенка;

- защиты детей, оставшихся без попечения родителей, и обеспечения качественного и надлежащего альтернативного ухода;

- признания вреда, причиняемого учреждениями для детей,

- предотвращения и прекращения помещения детей в специализированные учреждения;

- укрепления систем и служб обеспечения благосостояния и защиты детей, в том числе путем обеспечения адекватных финансовых и человеческих ресурсов.

В 2021г. в Казахстане было 23182 детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей, а в 2020г. эта цифра была равна 23 410 [1]. Количество детей сирот с каждым

годом уменьшается. Например, за последние три года количество воспитанников детских домов Карагандинской области сократилось на 28% (с 666 до 487 человек).

Казахстан ведет системную работу по обеспечению права детей, в том числе, детей с инвалидностью, расти в семейном окружении.

Своевременная профилактическая деятельность специалиста социальной работы в форме социально-педагогического сопровождения всегда персонифицирована и направлена на конкретного ребенка, даже если специалист работает с группой.

Субъектами социально-педагогического сопровождения детей и молодежи являются:

- родители и родственники;

- профессионалы, которые осуществляют его целенаправленно в рамках реализации своих профессиональных функций (социальные педагоги, школьные психологи, классные руководители, воспитатели, организаторы работы с молодежью и др.).

Специалист социальной работы по отношению к семье выступает в трёх основных ролях:

- советник - информирует семью о важности и возможности взаимодействия родителей и детей в семье;

- педагог - даёт советы по воспитанию детей;

- консультант - консультирует по вопросам семейного законодательства; вопросам межличностного взаимодействия в семье; информирует о существующих методах воспитания, ориентированных на конкретную семью; разъясняет возможные пути решения проблем.

В действующих в Казахстане центрах поддержки детей, находящихся в трудной жизненной ситуации социальные услуги, получают в возрасте от трех до восемнадцати лет:

- дети-сироты и дети, оставшиеся без попечения единственного или обоих родителей;

- безнадзорные и беспризорные дети для установления родителей или иных законных представителей;

- дети, направляемые в специальные организации образования;

- дети, находящиеся в трудной жизненной ситуации вследствие жестокого обращения, приведшего к социальной дезадаптации и социальной депривации.

В решении проблем детей-сирот активно участвуют квалифицированные специалисты в области социальной работы неправительственных организаций. Так, Корпоративный Фонд «SOS Детские Деревни Казахстана» совместно с государственными и негосударственными партнерами активно участвует в реализации национальной политики государства по де-институционализации и разукрупнению/закрытию детских домов в г.Темиртау, г.Алматы, г.Нур-Султан. Реализуемые 2 социальных проекта «Центр поддержки детей и семьи» - (Нурсултан, Алматы, Темиртау) и «Центр «Асар» для матери и ребенка, оказавшихся в трудной жизненной ситуации» (Алматы) направлены на профилактику социального сиротства.

Центры поддержки детей и семьи SOS детских деревень Казахстана работают с такими целевыми группами, как:

- дети, находящиеся в трудной жизненной ситуации;

- биологические и замещающие семьи, находящиеся в риске изъятия детей;

- лица, лишённые родительских прав, но желающие восстановиться;

- кандидаты в замещающие родители;

- специалисты партнерских организаций, работающие в области защиты прав детей.

Бенефициары в проекты принимаются по заявительному и выявительному принципу, сопровождение осуществляется с помощью технологии кейс-менеджмента. После регистрации бенефициара в течение 7 дней проводится первичная оценка семьи. Первая встреча обычно проходит на территории бенефициара. Рекомендуются проводить первичную оценку 2-м специалистам.

Следующий этап – это проведение глубинной комплексной оценки, которая необходима для выявления сильных сторон, потребностей и рисков для развития семьи и ребенка. Глубинная оценка проводится в течение 3 недель. В ней принимают участие все члены семьи (иногда и расширенной семьи). К процедуре оценки привлекаются другие

специалисты и организации. Это и сотрудники школ, поликлиник, органов опеки и т.д.

Сбор информации ведется разными инструментами (наблюдение, интервью по опросникам (соответственно возрасту), изучение документов, генограмма, экокорта, рамка оценки ребенка и семьи, направление запросов в специальные организации). Важно применение экосистемного подхода в социальной работе, что позволяет увидеть ситуацию семьи или ребенка во взаимодействии всех подсистем и учитывать эти воздействия при проведении оценки и реализации мер помощи. Оценка нужд семьи должна включать возможности, источники поддержки и ресурсы.

Обязательно ознакомление бенефициаром с результатами оценки. На основе выводов оценки составляется план развития семьи.

Специалисты центра предоставляют комплексные услуги и интервенции для семей, оказывают педагогическую и реабилитационную помощь детям, психологические и психотерапевтические услуги, юридическую и материальную поддержку семьям. По достижению уровня устойчивости семьи или после возвращения ребенка родителям семьи продолжают получать услуги по социальному сопровождению.

Для детей, которые не могут вернуться в свою семью или получить помощь, чтобы жить с членами их расширенной семьи, альтернативный уход в семье может быть вариантом. Найти альтернативные семьи для детей с ограниченными возможностями может быть непросто. Для этого применяются специализированные программы обучения на входе и во время размещения ребенка, чтобы убедиться, что семьи имеют правильную информацию и навыки для поддержки ребенка на разных этапах его жизни.

Руководство SOS детских деревень Казахстана ведет активную работу с сообществом, социальными организациями и учреждениями в интересах детей. Развитие практики сотрудничества способствует:

- оказанию комплексной помощи путем информирования семьи о ресурсах, которые для нее имеются в местном сообществе;

- формированию сети союзников и партнеров для разрешения разноплановых задач.

Для этого проводится картирование услуг местного сообщества. Ежегодно это действие приводит к обновлению списка поставщиков определенных услуг и проработке договоров с новыми организациями. И таким образом появляется база данных государственных и негосударственных организаций с перечнем предоставляемых услуг. Это способствует формированию междисциплинарной команды, в которой специалисты из разных учреждений оценивают потребности семьи (детей) и вместе выстраивают цели, планируют и предоставляют услуги для семей по принципу «одного окна». Социальные работники сотрудничают с членами междисциплинарной команды для получения благоприятных комплексных результатов.

Таким образом, стратегии ЮНИСЕФ по защите детства, профилактике социального сиротства в Казахстане реализуются через:

- переход на скоординированность услуг, а в дальнейшем и на интеграционные услуги, что может способствовать раннему выявлению неблагополучия, мониторингу и быстрому выводу семей на уровень самодостаточности;

- картирование услуг - применение электронных карт и вариаций, где бенефициары могут сами выбирать и получать услуги.

- достижение устойчивости семьи через повышение соответствия между индивидуальными потребностями, ресурсами окружения и внутренними ресурсами;

- регулярное усиление межведомственного взаимодействия, потенциала партнеров для общего применения инструментов, позволяющих вести оценку, услуги и мониторинг, оказываемых услуг.

Литература:

1. https://stat.gov.kz/for_users/sustainable_development_goals/goal_04_quality_education

ЗАВИСИМОСТЬ: БИОПСИХОСОЦИАЛЬНАЯ МОДЕЛЬ

Абдакимова М.К., Голубева К.А.

Карагандинский университет Казпотребсоюза, г. Караганда, Республика Казахстан
Katarinagolubeva59@gmail.com

Биопсихосоциальная модель - это термин или подход, утверждающий, что в развитие болезни или любого рода зависимости играет роль как биологические (генетические, анатомические, физиологические, биохимические и др.) нарушения, так и психологические факторы (включающие в себя мышление, эмоции и поведение больного), и социальные факторы (в частности, социально-экономические, факторы социального микроокружения, культурные факторы) [1].

Биопсихосоциальная модель была впервые представлена такими учеными, как Джон Романо и Джордж Л.Энгель в 1977 году.

Биопсихосоциальная модель подразумевает зависимость трех факторов, т.е. они представляют созависимое целое, взаимосвязи которых имеют причинные значения для развития и течения болезней.

Каждое заболевание в разной степени включает три аспекта: биологию, личность и, собственно социальную среду, в которой родился и вырос человек.

В настоящее время сложно выделить одну причину, по которой люди становятся зависимыми от каких-либо алкогольных или наркотических веществ. Каждый человек индивидуален и при равных условиях, употребляя, к примеру алкоголь, не становятся зависимыми, у других же зависимость появляется за очень короткий срок. Это значит, что при формировании зависимости играют роль три компонента: биологический, психологический и социальный. С учетом того, что каждый человек абсолютно индивидуален, то и влияние каждого фактора выражен в разной степени.

Рассмотрим каждый из этих факторов:

Биологический фактор. Эксперименты ученых позволяют предположить, что предрасположенность к алкогольной зависимости может передаваться несколькими генами, т.е. полигенное наследование. На генном уровне может просматриваться так же время привыкания и психосоматическая реакция на алкоголь или другого рода веществ. Об этом свидетельствует тот факт, что дети, у которых биологические родители были зависимы от алкоголя, впоследствии воспитывавшиеся в приемной семье и выросшие в иных социальных условиях, показывают динамику развития зависимости в 4 раза выше по сравнению с обычными детьми.

Психологический фактор. Предрасположенность к зависимости никак не зависит от типа личности, но на это могут влиять определенные черты характера, такие, как: импульсивность, низкий болевой порог, неустойчивость интересов, стремление получить удовольствие или незрелость личности (слабый самоконтроль или неадекватная самооценка).

Социальный фактор. Окружение бесспорно влияет на взгляды и мнение человека. Так же на появление зависимости в будущем влияет воспитание в детстве, т.е. в условиях жестких взаимоотношений с родителями риск появления зависимости возрастает в несколько раз. Нищета и бездомность наряду с безработицей и неграмотностью так же влияет на тягу к спиртному и другим запрещенным веществам [2]. Также большую роль играет фактор доступности веществ (медработники, бармены). Психотравмирующие жизненные обстоятельства: смерть супруга, развод, потеря работы.

В том числе, можно отметить роль социальных катаклизмов: быстрые изменения в социальной действительности ведут к тому, что выработанные ранее навыки деятельности теряют эффективность. Влияние, опосредованное через религию, традиции определяет малую распространенность алкоголизма в мусульманских странах. Что касается пола и возраста, то большинство среди зависимых лиц составляют мужчины молодого и среднего возраста [3].

Схематично биопсихосоциальная модель выглядит следующим образом:

Применим данную модель для разбора следующего кейса:

Максим – 29 лет. Отец ушел из семьи, когда ему было 13 лет и с тех пор воспитывается мамой и отчимом. Есть сестра – 33 года. Родители злоупотребляют алкоголем.

Не женат, детей нет. Живет в доме родителей, не работает. В 17 лет попал в колонию для подростков по статье «Убийство в состоянии алкогольного и наркотического опьянения». Был лишен свободы сроком на 7 лет. Не смог получить среднего образования и прекратил обучение в колледже. Ведет аморальный образ жизни, злоупотребляет алкоголем, психотропными веществами. Проявляет привязанность к маме, конфликтные отношения с отчимом. С сестрой отношения стабильные, вместе выпивают спиртные напитки. Максим в нетрезвом состоянии часто вступает в драки, склоки. Соседи отмечают, что в трезвом состоянии Максим отзывчивый, трудолюбивый человек. Любит племянников, пытается баловать их.

Исходя из биологического фактора можно сказать, что человек изначально был предрасположен к алкоголю, т.к оба родителя употребляют алкоголь и другие запрещенные вещества, поэтому риск проявления этой зависимости был очень высок. Так же мы можем проследить эту зависимость и у сестры.

Психологические факторы зависимости свидетельствуют о том, что человек достаточно агрессивный, озлобленный, вследствие этого наблюдается неустойчивость интересов и незрелость личности (инфантильность).

Социальный фактор сыграл решающую роль в формировании личности этого человека. С рождения он находился в условиях, ненадлежащих для существования и правильного развития ребенка. Личный пример родителей послужил тому, что человек рано начал употреблять алкоголь. Т.е., взаимодействуя с родителями, он полностью копировал модель их поведения и образа жизни. Из-за насилия над ним родителей в детском возрасте, пренебрежения его нуждами и потребностями, Максим сформировался очень агрессивным, конфликтным человеком. Плохая компания была для него единственной группой, где его понимали и принимали. Вследствие всех этих обстоятельств он и попал в колонию для подростков, где здоровое формирование личности подростка просто невозможно. Выйдя из колонии, у него уже была четкая жизненная позиция, но она оказалась приемлемой только для людей, с похожей судьбой. Настоящий мир оказался для него совершенно другим и он просто не смог адаптироваться из-за неустойчивой психики. Опять же алкоголь, психотропные вещества стали причиной дальнейшего его девиантного поведения.

Таим образом, каждый человек уникален как внешне, так и внутренне. Определенные факторы влияют на формирование его, как полноценную личность. Поэтому, при лечении зависимого человека, нужно принимать абсолютно каждый фактор во внимание и реабилитировать его комплексно, предоставляя интегрированные услуги с привлечением узких специалистов из разных сфер. Особую роль в данной работе по сопровождению социального развития человека будет отведена социальному работнику, так как квалифицированный специалист социальной работы, владеющий технологией кейс-менеджмента, применит в своей работе оценочные методы и интервенцию в сотрудничестве с другими специалистами.

Литература:

1. <https://studfile.net/preview/2074287/page:6/>
2. <https://helpiks.org/9-68373.html>
3. <https://forpsy.ru/works/kursovaaya/vvedenie-v-problemu-zavisimostey/>

УДК 316.624

КИБЕРБУЛЛИНГ В МОЛОДЕЖНОЙ СРЕДЕ КАК СОЦИАЛЬНАЯ ПРОБЛЕМА

Абдакимова М.К., Горбунова.А.В.

Карагандинский университет Казпотребсоюза, г. Караганда, Республика Казахстан.
nastena.gorbunova.03@list.ru

Молодежь является важной частью общества и всегда активно вовлечена в развитие во всех его направлениях. Без молодежи не может быть процветания страны и общества.

Под молодежью понимается возрастная группа людей от 14 до 29 лет. Это всегда была активная группа людей, более чувствительная к влиянию различных факторов внешней социальной среды. Как часть общества, молодые люди сталкиваются со многими социальными вызовами и сталкиваются с серьезными проблемами при принятии решений, профориентации, трудоустройстве, образовании, семейных вопросах, здравоохранении, в сфере досуга.

С широким развитием информационно-коммуникационных технологий в нашей жизни одной из актуальных проблем в молодежной среде становится кибербуллинг.

Человеку, живущему в 21 веке тяжело представить свою жизнь без интернета и компьютерных технологий. Из многочисленных исследований выявлено, что количество ежедневных пользователей Интернета превышает 75%, в этот процесс вовлечена и наша молодежь. С появлением «Эпохи Интернета» резко изменились способы общения молодых людей в обществе, сейчас они проводят большую часть своего времени в различных социальных сетях и форумах. Интернет стал неотъемлемой частью жизни современной молодежи. По этой причине многие проблемы могут быть решены за счет информационных каналов, создающих определенную информационную среду. Наряду с бесспорно позитивными изменениями, происходящими в нашей жизни благодаря информационно-коммуникационным средствам связи, вместе с тем, они таят и определенные угрозы и риски: вторжение в личную жизнь, нарушение принципа конфиденциальности, неприкосновенности личных границ, уязвимость пользователей сетей. Все чаще социальные сети становятся платформой для публичных оскорблений и обвинений, иногда, неправомερных, нарушающих честь и достоинство отдельного человека, а они, в свою очередь, могут нанести притесняемому значительную психологическую травму. Помимо физических последствий (бессонница, головные боли, снижение работоспособности), у молодых людей могут возникать психические, психологические и эмоциональные проблемы, включая депрессию, апатию и тревогу. Все это – кибербуллинг.

Итак, кибербуллинг - это травля, преследование, запугивание, насилие и оскорбления с использованием цифровых технологий. Кибербуллинг осуществляется в интернете. Платформой для буллинга могут стать: социальные сети, приложения для обмена

сообщениями, сайты для игр и мобильные телефоны. Это повторяющиеся эпизоды, цель которых - напугать, разозлить или опозорить тех, кого преследуют.

Основная проблема в том, что коммуникация происходит при отсутствии человеческого взаимодействия. Получается, что создать новую жизнь, новую «роль», новое поведение может каждый. Человек не боится, что однажды он будет отвечать за свои действия, свои высказывания, свое поведение, поэтому он ведет себя так, как ему нравится, как правило плохо, некорректно и бестактно.

Виды кибербуллинга:

1 вид: стычки или перепалки (флейминг). Имеется в виду обмен короткими фразами, но с эмоциональным воздействием. Как правило, этим занимаются два и более человека. Эта полемика распространяется в «общественных» областях Интернета. Она может закончиться быстро без какого-либо результата, а может начаться длительный конфликт. С одной стороны, это конфликт равноправных участников, с другой стороны, при определенных условиях он может варьироваться далеко не равным психическим напряжением, включающим в себя переживание сильных эмоций человека.

2 вид: нападки (постоянные атаки). Это неадекватные, оскорбительные и угрожающие сообщения жертве (массовые СМС, непрерывные звонки). Такие атаки встречаются на форумах и в чатах, онлайн-играх.

Оскорбление – оскорбление чести и достоинства другого лица, выраженное в ненадлежащей форме (статья 131 УК РК), совершенное с использованием сети Интернет, влечет наложение штрафа в размере до двухсот МРП или в равной мере, реституции или общественными работами на срок до ста восьмидесяти часов.

3 вид: клевета. Как следует из названия, это распространение дезинформации. Это могут быть песни, текстовые сообщения, фотографии, которые обычно носят сексуальный характер.

Клевета – это распространение заведомо ложных сведений, порочащих честь и достоинство другого лица или подрывающих его репутацию (ст. 130 УК РК).

4 вид: самозванство. Кибербуллинг - опасная форма «запугивания», связанная с реинкарнацией (перевоплощение) в определенные личности. Сталкер использует данные жертвы (логины, пароли и сетевые учетные записи, блоги) для создания вредоносных коммуникаций от ее имени. То есть человек (жертва) не думает, что он отправляет оскорбительное сообщение или находится в общении.

5 вид: киберпреследование. Это наиболее опасная форма кибербуллинга. Лицо преследуется с целью нападения, избиения, насилия или иного проявления физического, психического и эмоционального вреда. [1]

Формы Кибербуллинга:

1.Использование мобильного телефона:

А) Анонимные звонки носят систематический характер и содержат оскорбительные или угрожающие сообщения.

В) Публикация компрометирующих фото и видеоматериалов в интернете.

2.Использование видео-порталов:

А) Публикация в сети Интернет непристойных, компрометирующих, порочащих видео.

3. Использование чата.

А) Отправка анонимных угроз или оскорблений.

В) Создание фальшивой дружеской коммуникации агрессора и жертвы, с целью завладеть личной, интимной информацией.

Кибербуллинг и полиция.

Уголовное право состоит из многих видов преступлений с наиболее тяжкими признаками проявления кибербуллинга. Например, доведение лица до самоубийства (глава 105 УК РК) как крупное последствие проявления у лица оскорбительного поведения, побуждения к совершению самоубийства, организации деятельности по побуждению к самоубийству. А также угроза убийством (глава 115 УК РК), клевета (глава 130.1 УК РК), а также предмет нарушения неприкосновенности частной жизни.

Для Казахстана Одним из самых ярких примеров применения кибербуллинга в

Интернете является история ученика 10-го класса из пригородного поселка Круглоозерное под Уральском.

В социальных сетях 22 января на фоне объявления о продаже домашних животных неизвестный опубликовал фото подростка. В описании было сказано, что мальчика продают за 100 000 тенге. На фоне множества скандальных комментариев по поводу акции, автор также поддерживал деление подростка на органы.

Изучив сущность кибербуллинга, мы попытались узнать, насколько наше окружение информировано об этом явлении, сталкивалось ли оно с фактами кибербуллинга. Для этого был проведен опрос среди молодежи в социальных сетях о киберзапугивании. Опрос состоял из трех простых вопросов:

1. Что вы знаете о кибербуллинге?

2. Сталкивались ли вы с кибербуллингом?

3. Как вы думаете, кто может прийти к вам на помощь в случае кибербуллинга? (родители, друзья, полиция, социальный работник, никто)

В опросе участвовало 98 человек. На первый вопрос из 98 респондентов 94 ответили, что владеют информацией о кибербуллинге.

На второй вопрос 86 человек ответили, что сталкивались с кибербуллингом в свой адрес. На последний вопрос 76 человек ответили, что к ним на помощь могут прийти родители, и скорее всего, они к ним обратятся за помощью, 16 человек ответили, что этим эффективнее заниматься полиция, остальные 6 человек выбрали вариант ответа «никто».

К сожалению, никто из респондентов не выбрал вариант ответа «социальный работник». Данный факт свидетельствует о том, что в нашем обществе, в частности, в молодежной среде низкая осведомленность о профессии социального работника, о деятельности специалиста социальной работы. А ведь социальный работник в рамках своих профессиональной деятельности может решать огромный спектр проблем, связанных с последствиями кибербуллинга. Это и индивидуальная работа с жертвой кибербуллинга, и информационно-консультативная работа с социальным окружением человека, и адвокатирование услуг, предоставляемых жертве кибербуллинга, и социально-психологическое сопровождение и реабилитация жертвы буллинга.

Резюмируя вышеизложенное, можно сделать вывод, что, с развитием интернет-технологий форм и видов насилия над человеком становится с каждым разом больше и изощреннее, а значит встала острая необходимость:

- формировать универсальные профессиональные компетенции у социальных работников для эффективной работы с фактами буллинга, моббинга, кибербуллинга и других форм насилия над человеком;

- создавать открытые обучающие программы для педагогов, социальных работников, сотрудников правоохранительных органов, родителей и молодежи с целью формирования умений и навыков противодействия агрессору и абсолютного неприятия насилия в любых проявлениях;

- проводить профилактику кибербуллинга среди молодежи посредством организации тренингов по обучающих семинаров;

- внедрения системы быстрого реагирования для контент-провайдеров, операторов связи, правоохранительных органов, против незаконной деятельности в сети «Интернет».

Литература:

1. <https://invlab.ru/zhizn/kiberbulling/>

2. <https://mk-kz.kz/social/2022/03/25/kiberbulling-realnaya-problema-ili-povod-dlya-uzhestocheniya-cenzury.html>

3. Бенгина Е.А. Кибербуллинг как новая форма угрозы психологическому здоровью личности подростка / Е.А. Бенгина // Вестник университета. Современные тенденции в психологии. – 2018. - № 2. – С. 153-156

4. Симхович, В. А. Кибербуллинг как социальная проблема современного общества / В. А. Симхович // Вестник Белорусского государственного экономического университета. - 2018. - № 1. - С. 84-91.

КЕЙС-МЕНЕДЖМЕНТ ТЕХНОЛОГИЯСЫН ПАЙДАЛАНА ОТЫРЫП, БАЛАЛАРДЫҢ
МЕКТЕПКЕ БАРМАУЫНЫҢ АЛДЫН АЛУ БАҒДАРЛАМАСЫ

Абдақимова М.К., Исаев А.А.

Қазтұтынуодағы Қарағанды университеті, Қарағанды қ., Қазақстан Республикасы
madina-7373@mail.ru

Әр бала ата-анасының қамқорлығына, қауіпсіздікке, денсаулығы мен дамуына зерделі қарауға толы бақытты балалық шаққа құқылы. ЮНИСЕФ түрлі себептермен өзгелермен тең дәрежеде өсу және даму мүмкіндігінен айырылған балалардың құқытары үшін күреседі.

ЮНИСЕФ-тің балалық шақты қорғау стратегиясының бағыты:

- Бұл стратегияның негізгі бағыты алдын-алуға бағытталған.

- Біздің мақсатымыз - халық деңгейінде алдын алудың дәлелді тәсілдемелерін кеңейту - әлеуметтік қамсыздандыру және сот төрелігі сияқты балаларды қорғаудың негізгі секторларында ғана емес, сондай-ақ білім беру, денсаулық сақтау, әлеуметтік қорғау салаларында және басқа да секторларда олардың нәтижелерін қамтамасыз етудің нақты функциялары болуы үшін балалар құқықтарын қорғау.

Бұл сот төрелігіне, отбасы мен ата-аналарды қолдауға, қауіпсіз мектептерге және Интернеттегі қауіпсіздікке жалпыға бірдей қолжетімділікті, сондай-ақ түрлендіруші нормалар мен құндылықтарды жалпыға бірдей қабылдауды қамтиды.

«Ерекше білім беру қажеттіліктері» және «мүгедек балаларға арналған арнайы педагогика» сияқты ұғымдар проблемалы. Барлық мұғалімдер өз сыныптарында әртүрлі қажеттіліктері, қабілеттері мен мүдделері бар балалармен кездеседі. Инклюзивті тәсіл аясында әр мұғалім балалардың белгілі бір топтарына «ерекше» жапсырмаларды ілу және оларды оқытуға мамандандырылған мұғалімдер мен орталықтарды тарту үшін емес, өз сыныбындағы барлық оқушылардың оқуы мен әл-ауқатына жауап береді.

Барлық оқытушылар инклюзивті болуы керек. Инклюзивті білім беру - бұл динамикалық процесс. Сондықтан инклюзивті жағдайда оқыту үшін әр мұғалімге бекітілген талап етілетін дағдылар мен білім жиынтығын елестету мүмкін емес. Мысалы, егер сыныпта көру қабілеті бұзылған бала пайда болса, мұғалім мұндай баланың ерекше қажеттіліктерін ескере отырып, мазмұнын, оқу стилін, сондай-ақ материалдарын түзетуі керек. Келесі жылы бұл бала басқа сыныпқа ауысуы мүмкін, ал бұл сыныпта оқу қабілеті шектеулі бала пайда болуы мүмкін. Бұл жағдайда мұғалім өзінің оқыту бағдарламасын қайтадан қайта қарауы керек. Оқыту стратегияларын тек нақты дағдылар мен білімге ғана емес, мұғалімдерге рефлексивті көзқарас пен инклюзивті құндылықтарды дамыту қажет болады.

Кейс-менеджмент - бұл қауіпті топтағы оқушыларға мектептен кетуге кедергі келтіретін және мектепке қабылданбаған немесе ұзақ уақыт үзіліссіз (бірнеше айдан бірнеше жылға дейін) балаларды оқытуға сәтті интеграцияны (қайта интеграцияны) қамтамасыз ететін маңызды құрал. «Кейс» - қолдауды қажет ететін бала. «Менеджмент» - ұйымдастырылған рәсімдер мен механизмдер. Кейс-менеджментке қатысатын адамдар: бала, мұғалімдер, әлеуметтік тәрбиеші, ата-аналар, мектеп деңгейіндегі және одан тыс мамандар және кейбір жағдайларда баланың достары.

Кейс-менеджменттің мақсаты:

- «Кейс» үшін қажетті ресурстарды анықтау және жұмылдыру (мектепте оқымайтын бала немесе мектептен кету қаупі бар оқушы);

- Адамға/балаға тұтас қолдау көрсету үшін кәсіпқойлар мен бейресми топтарды біріктіру;

- Қолдау бойынша іс-шараларды үйлестіру;

Кейс-менеджмент процесі бірқатар стратегияларды қамтуы мүмкін, бірақ келесі кезеңдерді құрылымдау ұсынылады:

- кейсті анықтау;

- ЕЕЖ командасы кейсті ашады;

- ЕЕЖ командасының мүшесі кейс-менеджер ретінде кейсті басқару үшін таңдалады;
- баланың қажеттіліктерін бағалау;
- жеке қолдау жоспарын әзірлеу (қажетті ресурстарды қоса алғанда);
- жоспарды іске асыру;
- әлеуметтік педагог араласу мониторингін жүзеге асырады;
- ЕЕЖ тобы нәтижелерді бағалайды және кейстерді жабады немесе келесі қадамдарды жоспарлайды.

ЕЕЖ тобы әр жағдайды басқару үшін мектепте қолданылатын жазба парағының үлгісін жасай алады. Ол жеке қолдау жоспарына байланысты (және кейс-менеджер мен әлеуметтік педагог тарапынан қадағалау) әртүрлі мамандармен толтырылуы тиіс. Кейс-менеджмент процесінің 1, 2, 3, 4 және 5-ші кезеңдерін қалай іске асыру керектігі туралы қысқаша түсінік беру қажет.

Сурет 1. Кейс-менеджмент кезеңдері

1-кезең: баланың/оқушының қажеттіліктерін бағалау. Ақпарат қауіп-қатер индикаторлары түрінде және баланың/оқушының әлеуметтік паспортында (немесе баланың/оқушының мектепте оқымайтын адам ретінде анықтаған әлеуметтік қызметкер немесе полиция қызметкері) болуы керек. Қосымша ақпаратты кейс-менеджер/әлеуметтік педагог жинайды (ата-аналармен кездесу, отбасының және баланың/оқушының өмір сүру жағдайын бағалау, сынып жетекшісімен, басқа мұғалімдермен және мамандармен бірлескен кездесу); баламен/оқушылармен бағалайтын және/немесе жұмыс істейтін сыртқы мекемелермен/мамандармен кездесулер.

ЕЕЖ командасының «кейс» бойынша жиналысы барысында алынған қосымша ақпарат. Қажеттіліктерді бағалау кезінде келесі сұрақтарды қоюға болады:

- Баланың өміріне әсер еткен негізгі фактор қандай?
- Балаға көмектесу үшін мектеп не істей алады (мысалы, қосымша сыныптар, қосалқы жабдықтар, тегін тамақтану және табысы аз отбасыларға мемлекеттік жәрдемақы және т.б.)?
- Бала теріс пайдалану, немқұрайдылық, тұрмыстық зорлық-зомбылық, бұзақылық немесе кез-келген елеулі қауіп-қатерге душар бола ма және оны басқа мамандарға (мысалы, қамқоршылық және қорғаншылық органдарына) жіберу керек пе?
- Балалар мен олардың отбасылары туралы барлық құпия ақпарат құпия болып қалуы тиіс.

2-кезең: кейс-менеджмент жоспарын (немесе жеке қолдау жоспарын) әзірлеу, араласу шараларының тізіміне қатысты талқылау және келісу. Мектепте қандай шаралар қолданылатынын және қандай сыртқы мекемелер (мысалы, қамқоршылық органдары, денсаулық сақтауды қалпына келтіру ұйымдары, ҮЕҰ, отбасын қолдау орталықтары және т.б.) қатысатынын сипаттау. Нақты күндермен кесте жасау және кім жауапты екенін шешу. Барлық адамдар хабардар екеніне және олардың дайындығын растағанына көз жеткізу.

3 және 4 кезең: жоспарды іске асыру. Жеке қолдау жоспарын жүзеге асырудың келісілген кестесін орындау. Кейс-менеджер және әлеуметтік педагог прогресті бақылау

мен талдауды жүзеге асырады.

8 кезең: жағдайды бағалау балаға/оқушыға қатысты жағдайды басқару процесін және іске асырылуын үнемі тексеріп отыру маңызды.

Әлеуметтік тәрбиеші кейс-менеджермен бірге жаңартылған ақпаратты ұсынады:

- 1) баланың/оқушының қатысуы;
- 2) баланың/оқушыны оқытудың тиімділігі; және
- 3) баланың/оқушының мектептегі мінез-құлқы.

Прогреске шолу жасағаннан кейін бала/оқушы, сондай-ақ ата-аналар/қамқоршылар жетістіктер/проблемалар/және араласудың келесі қадамдары немесе істі жабу туралы шешім туралы ақпарат алады. ЕЕЖ командасы неғұрлым күрделі жағдайларды сыртқы мүдделі тараптарға жергілікті білім беру департаментіне, әлеуметтік қызметтер мен ҮЕҰ-ға жібереді. Мектептер істің білім беру аспектілері бойынша жұмыс істеуді жалғастыруда, ал басқа аспектілерді мамандар мен жауапты мүдделі тараптар бақылайды.

Мектеп есептерін әзірлеу және пайдалану.

Ерте ескерту жүйесі екі негізгі әрекетке назар аударады: оқушының мектепті бітіру жолындағы үлгерімін анықтайтын мәліметтер жиынтығы және деректер оқушының осы жолдан адасқанын көрсеткен кезде қызметкерлерге ескерту. Сондықтан, білім департаменті мен мектеп қызметкерлері үшін пайдалы есептерді әзірлеу ерте ескерту жүйесін енгізудің маңызды бөлігі болып табылады.

Мониторинг құралдары

- ЕЕЖ командасының тұрақты кездесулері барысында балаға қатысты кейс-менеджмент процесін және жоспардың (немесе жеке қолдау жоспарының) іске асырылуын жүйелі түрде мониторингтеу маңызды.

- Әлеуметтік мұғалім кейс-менеджермен бірге бала туралы жаңартылған ақпаратты ұсынады: сабаққа қатысу; оқытудың тиімділігі; мектептегі мінез-құлық. Прогреске шолу жасағаннан кейін бала, сондай-ақ ата-аналар/қамқоршылар жетістіктер/проблемалар туралы және араласудың келесі қадамдары туралы немесе істі жабу туралы шешім қабылдайды.

Орта мектеп командасы балаға (және отбасына) оны мектепте ұстауға көмектесу үшін қолынан келгеннің бәрін жасауы керек.

ЕЕЖ командасы аса күрделі жағдайларды сыртқы мүдделі тараптарға жібереді.

Прогреске шолу жасағаннан кейін бала/оқушы, сондай-ақ ата-аналар/қамқоршылар жетістіктер/проблемалар/және араласудың келесі қадамдары немесе істі жабу туралы шешім туралы ақпарат алады. ЕЕЖ командасы ең күрделі жағдайларды сыртқы мүдделі тараптарға жібереді. Есептер қарапайым, бірақ тиімді болуы керек. Ерте ескерту жүйесінің командасы қарапайым есеп беру құрылымын жасау үшін өзінің ақпараттық технологиялар бөлімімен (бар болса) тығыз жұмыс істейді.

Командалар өзіне бағытталған әртүрлі топтарды және әртүрлі есеп беру форматтарының қажеттілігін ескеруі керек. Мектептердің жиынтық есептері әкімшілер үшін ең пайдалы болуы мүмкін, ал сынып деңгейіндегі есептер мұғалімдерге көбірек ақпарат бере алады. Студенттік деңгейдегі есептер жеке оқушылармен жұмыс істейтін мұғалімдер мен кеңесшілер үшін пайдалы болуы мүмкін. Бұл есептер студенттер мен олардың отбасылары арасында да таралуы мүмкін. Халықаралық әдебиеттер есептерді үнемі құрастыру және пайдалану үшін жағдай жасау маңызды екенін көрсетеді. Ерте ескерту командалары оқушылардың ағымдағы мәліметтерін көрсету үшін индикатор деректерін үнемі жаңартып отыруы керек. Үнемі жаңартулар жақында көзге көрінбейтін оқушыларды анықтауға, олардың көрсеткіштерін жақсартқан оқушылардың жетістіктері туралы ақпарат алуға және бұрын анықталған және араласуға тағайындалған, бірақ әлі де қол жетімді емес студенттерге араласу стратегиясын қайта бағалауға мүмкіндік береді. Команда әр жиналыста барлық студенттерді талқылай алады немесе егер назар аударуға мұқтаж студенттердің саны қазіргі уақытта оларды талқылауға тым көп болса, команда оқушыларды әртүрлі мүшелер арасында бөліп, кіші топтарға бөле алады. Егер екінші нұсқа таңдалса, онда команда қабылданған шаралар мен пайдалы стратегиялар туралы топты хабардар етуі керек. Топтық кездесулер оқушылардың үлгерімін бақылау үшін есептерді

пайдалануға бағытталған.

Әдебиеттер:

1. Система раннего предупреждения для профилактики, выявления и реагирования на выбытие детей из системы образования в Казахстане: практическое руководство/ Колин МакЛафлин, Наталья Яковец и Лиз Винтер. Алматы, 2019 – ЮНИСЕФ// <https://www.unicef.org/kazakhstan/media/>

УДК 364.2

БЕДНОСТЬ И НЕРАВЕНСТВО КАК ОБЪЕКТ СОЦИАЛЬНОЙ РАБОТЫ

Абдакимова М.К., Канафина А.Е.

Карагандинский университет Казпотребсоюза, г. Караганда, Республика Казахстан

Адресная социальная помощь является действенным инструментом в борьбе с бедностью. Адресная социальная помощь оказывается малоимущим семьям и малоимущим одиноко проживающим гражданам, которые по независящим от них причинам имеют среднедушевой доход ниже установленной величины прожиточного минимума на душу населения.

Определим что такое бедность и как понимается бедность в разных обществах?

На разных континентах, в странах, контекстах и типах людей хорошее качество жизни включает в себя материальное благополучие, которое часто выражается в том, чтобы иметь достаточно:

- телесного благополучия, которое включает в себя быть сильным, здоровым и хорошо выглядеть;
- социального благополучия, включая надлежащий уход за детьми;
- самоуважения, мир и добрые отношения в семье и общине;
- обеспечение безопасности, включая гражданский мир, безопасную и безопасную обстановку, личную физическую безопасность и уверенность в завтрашнем дне;
- и свободу выбора и действий, включая возможность помогать другим людям в общине.

Описание неблагополучия многомерны и переплетены. К числу неблагополучия можно включить материальные недостатки и нужды (продовольствия, жилья, средств к существованию, имущества и денег); голод, боль и дискомфорт; истощение и нищета времени; исключение, отторжение, изоляция и одиночество; плохие отношения с другими людьми, в том числе плохие отношения в семье; неуверенность, уязвимость, беспокойство, страх и низкая уверенность в себе; и бессилие, беспомощность, разочарование и гнев.

Типы бедности:

- Хроническая бедность.
- Сезонная (время года в аграрных странах, связанных с туризмом, миграцией).
- Последовательная бедность.

Бедность становится следствием экономического кризиса, катастроф/чрезвычайных ситуаций, конфликта/войны, экологической деградации и последующих изменений, высокого роста населения.

Почему важно социальным работникам использовать правильные меры оценки бедности и добиваться их использования на государственном уровне?

Социальная работа в определении бедности применяет системный комплексный подход. Бедность - это не только наличие или отсутствие материального дохода, но и доступ, возможности, выбор. Например, проблема феминизации бедности. Женщины и дети более подвержены. Определим причины, кроющиеся в:

- гендерных предубеждениях;
- традиции наследования имущества;
- возможности для создания потенциала;

- образовании и занятости;
- питании;
- мужской миграции;
- вдовстве
- неоплачиваемом труде.

К другим группам риска относятся:

- люди с инвалидностью (физическая и психологическая);
- люди социально отчужденные (этнические/расовые/религиозные меньшинства);
- иммигранты/лица без гражданства/беженцы;
- пожилые люди;
- освобожденные из мест заключения;
- почти всегда: дети из детдомов, фостерных учреждений.

Городская/сельская бедность:

Мировая статистика утверждает, что в большинство малоимущих проживает в сельской местности (8-85%). Городская бедность растет.

Кто такие бедные в сельских районах?

- Культиваторы (непосредственно занимающиеся производством и управлением сельскохозяйственными культурами и животноводством).

- Могут иметь свою собственную землю, которая слишком мала, чтобы быть продуктивной.

- Могут также работать за деньги внутри и за пределами своих деревень.

- Не-культиваторы - беднейшие из сельских бедных (сезонный спрос на рабочую силу в сельском хозяйстве и в сельских малых отраслях промышленности и услуг; безземельных бедных (многие инициативы обходят их стороной).

- Сельские женщины (и дети), как правило, страдают больше, чем мужчины (Таблица 1).

Таблица 1

Факторы, способствующие бедности в сельских районах [1]

Причины	Решения
<ul style="list-style-type: none"> - Безземелье - Отсутствие рабочих мест - Экологические факторы, потрясения - Плохая инфраструктура/недостаточный доступ к рынкам - Низкая производительность/отсутствие технологий (высокая себестоимость производства) - Женщины и дети (более подверженные риску) - Западный контроль над ценами - Недостаточный доступ к кредитам на капитал - Отсутствие социальных услуг - Плохая политика/политическая борьба - Государственная политика, ориентированная на крупных землевладельцев 	<ul style="list-style-type: none"> - Участие заинтересованных сторон - Сельскохозяйственные реформы (доступ к земле (и ирригационные системы)) - Продовольственные культуры против экспортных культур - Доступ к рынкам (масштаба) - Доступ к кредитам (низкие проценты) - Доступ к образованию/активам (навыки/сельское хозяйство/школа) - Технологии (производительность) - Доступ к санитарии/воде/здравоохранению - Инфраструктуры - Трансферы/продукты питания (субсидии, особенно во время экономических потрясений) - Устойчивые средства к существованию

Бедность городских жителей вызывают причины, связанные как с внешними, так и внутренними, иногда и субъективными факторами (таблица 2).

Таблица 2
Факторы, способствующие городской бедности

Причины	Решения
<ul style="list-style-type: none"> - Урбанизация, индустриализация - Внутренняя миграция - Рост населения и неравный рост инфраструктуры - Высокая стоимость жизни - Нет стабильного источника занятости (семьи могут остаться дома) - Ухудшение состояния окружающей среды, затрагивающее не только бедные слои населения, но и все население 	<ul style="list-style-type: none"> - Признание проблемных жилых районов - включение в государственную юрисдикцию - Инфраструктура (доступ к питьевой воде и санитарии/управлению отходами) - Создание рабочих мест в сочетании с экологическими преимуществами - Улучшение политики миграции - Система социальной защиты

Человечество давно борется с бедностью, избирая различные методы борьбы ней.

По результатам глобального мониторинга развития (2015 г.), что актуально и сейчас, подчеркивается необходимость роста экономики наравне с инвестициями в социальный и экономический потенциал людей и страхованием от постоянно меняющихся рисков

Прямая связь образования и дохода. В зависимости от продолжительности, уровня и качества образования зависит успешность человека на рынке труда, а значит и его доход.

Здоровые дети вырастут более продуктивными. Экспертами доказано, что вложения в детство, создание детям возможностей и условий для качественного роста и развития в раннем детстве в будущем напрямую влияет на макроуровне на экономику страны. Дети, выросшие здоровыми, крепкими и образованными (особенно это качается возраста до 3 лет) в дальнейшем будут меньше болеть (снижается нагрузка на здравоохранение), будут успешны в учебе, смогут освоить более сложные программы и успешно трудоустроиться с высоким окладом.

Монетарная поддержка и поддержка питания и жилья предотвращают другие социальные проблемы. Вопрос заключается в том, чтобы доступ делать:

- универсальным или целенаправленным;
- в монетарной форме или форме услуг;

могут ли страны себе позволить социальную защиту. Или они сначала должны экономически вырасти, а затем тратить?

Все изменения в обществе на глобальном уровне невозможны без политической воли и государственно-административных ресурсов. И потому в решении проблем бедности важно принимать решения, основанные на глобальной политике, на макроуровне. К ним можно отнести:

- Создание стимулов для работы в сельском хозяйстве. В мире наблюдается перекоп городского и сельского населения, но в продуктах питания, производимых селом, человечество всегда будет нуждаться. Эта потребность с каждым разом растет в силу бедствий, эпидемий, войн, катаклизмов. Соответственно необходимо делать село интересным для людей в плане заработка и реализации проектов. Например, реализуемая в Казахстане программа по переселению граждан из южных густонаселенных регионов в северные сельские территории недостаточно эффективны, в том числе из-за отсутствия системного видения и некомпетентности власти на местах. Это может минимизировать интерес к этим программам граждан. Роль социального работника в этом – информировать о программах широкое население и методом адвокатирувания и отстаивания интересов граждан на макроуровне добиваться изменений в политике на республиканском и региональном уровнях.

- Инфраструктура как в сельских, так и в городских районах. Улучшать инфраструктуру села.

- Устойчивые средства к существованию. В селах должны быть рабочие места, созданные, том числе при помощи микрокредитования, микрофинансирования.

- Городское планирование/жилье/общественный транспорт расходы и использование.
- Доступ к банковским услугам (особенно для мигрантов)/финансовое образование.
- Доступ к образованию/здравоохранению. Здесь можно применять программу Реабилитации на уровне общин, которая себя положительно зарекомендовала в мире в решении проблем, в том числе, бедности.

- Регулирование рынка труда.

- Защитные сетки/универсальные программы (всеобщий доход и услуги).

Таким образом, для решения проблем бедности необходима взвешенная социальная политика, направленная на обеспечение доступности образования, занятости, принятия решений. Предоставление возможностей для широких слоев населения и выбора в пользу не стать бедными станет вдвойне выгодно государству и в перспективе минимизирует нагрузки на государственный бюджет. Смысл предоставления адресной социальной помощи не в том, чтобы она была целью и смыслом, и спасением для бедных людей, а стало бы возможностью выйти из состояния бедности. И в этом ключе роль социальной работы, сама идеология социальной работы, методы и технологии практической социальной работы способствуют выводу людей из бедности, а главное, повышают солидарную ответственность каждого гражданина за общее будущее.

Литература:

1 <http://www.imf.org/external/pubs/ft/issues/issues26/>

2 [https://www.weforum.org/agenda/2019/05/sweden-is-a-top-performer-on-well-being-here-s-](https://www.weforum.org/agenda/2019/05/sweden-is-a-top-performer-on-well-being-here-s-why?fbclid=IwAR2HtrCLtVgQtX4LPlzcP6YZJXhwbPJlaKTbKDqSToKfU5xZnAgcabZrMIE)

[why?fbclid=IwAR2HtrCLtVgQtX4LPlzcP6YZJXhwbPJlaKTbKDqSToKfU5xZnAgcabZrMIE](https://www.weforum.org/agenda/2019/05/sweden-is-a-top-performer-on-well-being-here-s-why?fbclid=IwAR2HtrCLtVgQtX4LPlzcP6YZJXhwbPJlaKTbKDqSToKfU5xZnAgcabZrMIE)

3 Типовые квалификационные характеристики должностей руководителей, специалистов и других служащих организаций социальной защиты и занятости населения от 25 октября 2017 года //adilet.zan.kz/rus/docs/V1700016057

ӘОЖ 364.04

ОТБАСЫМЕН ӘЛЕУМЕТТІК ЖҰМЫСТАҒЫ ӘЛЕУМЕТТІК ТЕРАПИЯ ТЕХНОЛОГИЯСЫ

Абдакимова М.К., Төлеутай А.А.

Қазтұтынуодағы Қарағанды университеті

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың 2022 жылғы 1 қыркүйектегі Қазақстан халқына Жолдауында айтылғандай, - «Әрбір отбасы еліміз пайдаланып жатқан ұлттық байлықтың игілігін көруі керек»[1]

Осыған орай, отбасылық терапия технологияларын пайдалана отырып, отбасы мүшелеріне қарым-қатынас орнатуға, туындаған мәселелерді түсінуге, отбасы мүшелері мен оның айналасындағы жүйелер арасында сындарлы диалог жүргізуге, мәселелерді шешудің жолдарын табуға көмектесуге болады. Отбасылық терапия тәсіл ретінде адамның психологиялық проблемалары мен отбасылық қатынастар жүйесіндегі өзара әрекеттесуін түсінуге мүмкіндік береді. Осыған байланысты отбасылық терапия белгілі бір процедуралар жүзеге асырылатын мақсатты процесс ретінде пайда болады:

1) отбасы мүшелерін жинау;

2) мәселелерді бірлесіп талқылау;

3) әлеуметтік қызметкер мен отбасы арасында оң қарым-қатынас орнату;

4) әлеуметтік қызметкер тарапынан жағдайды өзгерту жөніндегі іс-әрекеттер.

Отбасылық терапия отбасылық мәселелерді шешуге, отбасылық қатынастарды жақсартуға, оң өзгерістерге бағытталған. Мұнда үлкен рөл әлеуметтік қызметкерге және туындаған проблемалар мен қиындықтарды бірге шеше алатын отбасы мүшелеріне тиесілі.

Отбасылық интервенциялар келесі формалар мен бағыттарға ие болуы мүмкін:

* мәселелерді бірлесіп шешу;

* коммуникациялық ойындар өткізу;

- * мәселелерді, рөлдерді және қақтығыстарды топтық талқылау;
- * позитивті коннотация (проблемаларды бір отбасы мүшесінен бүкіл отбасына ауыстыру шекараларын құру);
- * отбасына мәселені басқа қырынан көруге көмектесу;
- * ерлі-зайыптылық немесе ата-аналық субсистеманы күшейту;
- * отбасы мүшелерінің біріне қалыптасқан жағдайдағы мінез-құлық немесе қарым-қатынас үлгілері туралы нұсқау беру т.б

Әлеуметтік жұмыс тәжірибесінде отбасылық терапияның әртүрлі әдістері қолданылады, олардың ішінде стратегиялық терапия, жедел терапия, психодинамикалық, отбасылық терапияның құрылымдық моделі кең таралған. Отбасылық терапияның психодинамикалық және құрылымдық модельдерінде жүзеге асырылатын тәсілдерді кеңінен қарастырауға болады.

Отбасылық терапияның психодинамикалық моделі - отбасылық терапияның бұл моделі отбасына әсер ететін қиын өмірлік жағдайларға әкелетін фактілерді тарихи түсіндіруге назар аударады. Көмек объектісі-бұл жеке адамдар арасындағы қарым-қатынас және отбасылық қатынастардың бұзылған қарым-қатынас мәселелері. Клиентке емдеу әдістері тұжырымдамаларын қолданады. Терапияның маңызды міндеті-деструктивті өзгерістер тудырған бұрынғы қатынастар мен оқиғаларға диагноз қою. Отбасымен әлеуметтік жұмыстың психодинамикалық моделінде патологиясыз дененің жұмыс істеуі туралы медициналық идеялар негізінде диагнозға үлкен орын беріледі. Отбасылық терапиядағы Диагностика зерттеу және трансформация объектісі болып табылатын отбасылық қатынастар контекстіндегі адамның мінез-құлық үлгісіне негізделген. Диагностика отбасылық қатынастарды түсінуге мүмкіндік береді. Бұл бағалауға емес, жеке ерекшеліктерімен объективті отбасылық тарихты алуға мүмкіндік беретін "ақпараттық жол" болып табылады. Отбасылық терапияның психодинамикалық моделіндегі диагностика келесі мәселелерді шешуге мүмкіндік береді:

- * тұлғаның алдында тұрған мәселені анықтау;
- * қажетті ақпаратты жинау;
- * диагностикалық гипотезаны таңдау;
- * қысқа мерзімді және ұзақ мерзімді сынақ терапиялық мақсаттарын анықтау;
- * араласу стратегияларын табу;
- * араласудың тиімділігін тексеру үшін интервенциялардың тиімділігін бағалау[2]

Отбасылық терапияның құрылымдық моделі

Әлеуметтік қызметкер жұмысты талқылау барысында көрсетілген өзгерістер отбасылық қатынастарға енгізілетіндей етіп ұйымдастырады Отбасылық терапияның құрылымдық моделі - қазіргі уақытқа және жүйелер мен құрылымдардың отбасылық қатынастардағы жүйелерге қалай әсер ететініне бағытталған. «Вирджиния сатир» отбасылық терапиясы. Бұл қарым-қатынастың негізінде гомеостаз принциптері бар өзін-өзі ұйымдастыратын жүйе. Жүйе элементтері қарым-қатынас тепе-теңдігін сақтайтындай етіп бір-біріне жауап береді. Сәйкесінше В.Сатир, көптеген мәселелерді жүйелік отбасылық байланыстардағы "ақаулар" ретінде қарастыруға болады делінген. Әлеуметтік жұмыскер идеалды отбасы туралы түсінікке ие бола отырып, ерлі-зайыптыларға қазіргі жағдайды түсіндіреді және олардың интеграциясына ықпал етеді. Отбасының әрбір мүшесі отбасылық қатынастардың хронологиялық контекстіндегі рөліне сәйкес талданады[3]

Сальвадор Минухиннің құрылымдық отбасылық терапиясы жанжалды жағдайларда отбасы мүшелерінің позицияларын өзгертуге бағытталған. Әлеуметтік терапевт отбасын ішкі жүйелерді қамтитын мультисистема ретінде қарастыра отырып, тараптарға қалыптасқан қатынастардың шекарасын түсіндіруге тырысады:

- жұбайы (зайыбы);
- балалар;
- ата-аналар;
- алыс және жақын туыстар.

Отбасылық қатынастар жүйесіндегі шиеленіс ішкі және сыртқы өзгерістер (балалардың тууы, жұмысынан айырылу және т.б.) туындаған кезде жеке кеңістікті (ішкі

жүйенің шекараларын) реттей және бейімдей алмауымен байланысты. Әлеуметтік жұмыскер клиенттерді өз жүйесінің шекараларын икемді түрде құруға, өзара әрекеттесудің қатаң модельдерінен бас тартуға, оларды функционалдыға ауыстыруға бағытттайды. С. Минухиннің негізгі тұжырымдамасы Әлеуметтік қызметкер мен отбасының "байланысы" болып табылады, бұл нәтижелік өзгеріске қол жеткізуге мүмкіндік береді.

Қорыта келе, отбасы әлеуметтік топ және әлеуметтік институт ретінде оның мүшелерінің әрқайсысы оның жетістіктері, оның сіңірген еңбегі оған әсер ететіндігін және жеке адамның шығу тегі, оның әлеуметтік жағдайы өте аз рөл ойнайтынын түсінген кезде ғана жұмыс істейтінің және жетістікке жететінің қабылдауымыз керек. Енді жеке еңбектің міндеттемеге қарағанда ерекше артықшылығы бар. Өйткені, олардың көмегімен адам қайда тұру керек, не істеу керектігін шешеді. Өкінішке орай, нақты жүйе патриархаттыққа қарағанда анағұрлым осал және сыртқы факторларға (ауруға, ақшалай шығынға) тәуелді. Бүгінгі күні біздің мемлекет пен қоғамның барлық іс-әрекеттері мен ойлары отбасының үйлесімді дамуына, оның рухани құндылығын, әлеуметтік-мәдени табиғатын, туыстарының арасындағы байланысты сақтауға жағдай жасауға бағытталған[4]

Әдебиеттер:

1. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың 2022 жылғы 1 қыркүйектегі Қазақстан халқына Жолдауы.
2. Сарыбаева И. Әлеуметтік жұмыстың әдістері мен технологиялары, терапия түрлері., оқу құралы, - Алматы 2018ж.
3. В.Сатир. Отбасы мәселесі психотерапевт тұжырымдамасы 2022ж.
4. С.Минухин. Балалар және отбасылық терапия оқу құралы,.

ӘОЖ 364.044

ӘЛЕУМЕТТІК ЖҰМЫСТЫ ОҚЫТУДА КЕЙС ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ

Абенова К.А.

Нархоз университеті, Алматы қ., Қазақстан Республикасы

kulzada.abenova@narhoz.kz

Қазіргі интерактивті оқыту әдістерінің арасында кейс әдісі, ситуациялық зерттеулер, нақты жағдайларды талдау әдісі немесе ситуациялық талдау әдісі деп аталатын әдіс бар. Айта кету керек, кейс әдісі негізінен оқыту әдісін немесе зерттеу әдісін сипаттайды. Оқыту әдісі ретінде студентке проблемалық жағдайды сипаттайтын "кейс" бар кейс-стади ұсынылады. Сонда міндет-шешім табу. Кейс-стадиді зерттеу әдісі ретінде сапалы парадигма шеңберінде қарастырылады және зерттеу объектісін оның нақты ортасында зерттеуге бағытталған эмпирикалық зерттеуді білдіреді. Бұл әдіс әлеуметтік және медициналық зерттеулерде жиі қолданылады.

Қазіргі уақытта бұл әдіс экономиканы, менеджментті, медицинаны, құқықты және т.б. зерттеуде қолданылады. Кейс-әдіс - оқыту процесінде экономикалық, өндірістік, басқарушылық қызмет салаларынан нақты немесе кейбір жағдайларға жақын пайдалануды, содан кейін талдауды және негізделген шешімдерді көздейтін проблемалық-ситуациялық типтегі педагогикалық технология. Жалпы алғанда, оның мәні нақты дұрыс шешім жоқ белгісіздік жағдайында маңызды нақты мәселелерді анықтау және шешу болып табылады [1]. Белгісіздік пен өзгергіштік жағдайында әрекет ету қажеттілігі ерекше ойлау мен икемділіктің дамуына ықпал етеді. Бұл қасиеттер өзгергіштік, белгісіздік және қарама-қайшылық жағдайында жұмыс істейтін заманауи әлеуметтік жұмыста өте қажет.

Іс тұжырымдамасының өзі аудиторияда әрі қарай талдау үшін нақты материал негізінде жасалған оқыту жағдайы болып табылады. Нақты жағдайлар әдісі имитацияның ойынға жатпайтын әдістеріне жатады [2]. Оның негізгі қызметі - студенттерді аналитикалық жолмен шешуге болмайтын күрделі құрылымдалмаған тапсырмаларды қабылдауға үйрету. Кейс-әдіс білім беру сапасын арттыру факторы ретінде қарастырылады.

[3] бұл теорияны нақты оқиғалар тұрғысынан көрсетуге мүмкіндік береді [4]

Білім беру процесінде істі тиімді пайдалану үшін екі жағдайға назар аудару қажет: істің сапасы (мақсатқа деген міндеттеме, өзектілік, пікірталастарды ұйымдастыру, бірнеше шешімдердің болуы, аналитикалық ойлауды дамытуға ықпал ету және т. б.) кейс әдісінің белгілі бір материалды зерттеуге бағытталған дәстүрлі оқыту әдістерінен айырмашылығы, кейс-әдіс мыналарға бағытталған: бір нәрсені үйрету, бар білімді белгілі бір жағдайға қолдану және бір қарағанда нақты шешімі бар практикалық мәселелерді шешу. Нәтиже-білім алу ғана емес, сонымен қатар практикалық дағдылар мен тәжірибені меңгеру. Кейс-әдістің классикалық мектептері мыналар:

1. Американдық (Гарвард): негізгі мәтіннің жиырма-жиырма бес беті және қосымшаның сегіз-он беті болған кезде жалғыз дұрыс шешім қабылданады.

2. Еуропалық (Манчестер): американдықтардың жартысына тең Көп өлшемді шешімдер қабылданады, бірақ құрылымдалған.

Педагогикалық тұрғыдан алғанда, кейс-әдіс келесі ерекшеліктерге ие: белгілі бір кезеңдегі нақты экономикалық, әлеуметтік, өндірістік, басқару жағдайының моделінің болуы; бақыланатын эмоционалды шиеленістің болуы; мәселені табу және тұжырымдау қажеттілігі; нақты жағдайлармен байланыс; шешім нұсқаларының әртүрлілігі; ұжымдық шешім қабылдау, қатысушылардың өзара тәуелділігінің минималды деңгейі. Бұл әдістің тәрбиелік мәні теорияны нақты оқиғалар тұрғысынан ұсынуға болатындығында. Оның көмегімен сіз студенттердің пәнді оқуға деген қызығушылығын арттыра аласыз, оларды қызықтыра аласыз, білімді игеру процесін белсендіре аласыз, белгілі бір жағдайда одан әрі жұмыс істеу үшін ақпаратты өз бетінше игеру дағдыларын дамытуға ықпал ете аласыз. Жоғарыда айтылғандардан басқа, кейстермен жұмыс істеу кезінде студенттер әртүрлі рөлдерді – әлеуметтік қызметкерді, басқарушыны, психологті, заң кеңесшісін, маркетингші және т. б. "көруге" мүмкіндік алады.

Әдістемелік тұрғыдан алғанда, кейстерді дамытуда келесі кезеңдерді ажыратуға болады:

- 1) проблемаға арналған оқу бағдарламасының бөлімін анықтау;
- 2) істі қарау үшін қажетті мақсаттар мен міндеттерді тұжырымдау;
- 3) қолайлы жағдайды іздеу, онымен егжей-тегжейлі танысу, ерекшеліктерін анықтау;
- 4) ақпарат жинау үшін қажетті көздер мен әдістерді айқындау;
- 5) істі жүргізу әдістерін айқындау;
- 6) қажетті нәтижені анықтау, яғни бағалау парағы;
- 7) іс материалын дайындау және оны зерделеу;
- 8) істің түпкілікті нұсқасын дайындау;
- 9) оқу практикасына кіріспе;
- 10) кейсті қолдану бойынша әдістемелік нұсқаулар жасау.

Оқу процесінде дайын кейсті қолдану қарастырылып отырған проблемамен танысудан; нақты жағдайды талдаудан; презентациядан; талқылаудан және жұмыстың қорытындылау кезеңінен тұрады. Талқылау кезеңі әдістемелік тұрғыдан ашық талқылау және жеке немесе топтық сауалнама сияқты әдістерге негізделуі мүмкін (студенттер жағдайды ауызша бағалайды және оны шешу үшін ұсыныстар жасайды). Алайда, талқылау орталық болып табылады және істі талдау кезінде "ми шабуылы" сияқты идеялардың максималды санын құрудың жедел әдісін қолдануға болады - (Ми шабуылы, ағылш. brainstorming), ол негізінен нақты қиындықтар тобында пайда болған кезде қолданылады.

Техника тұрғысынан дайын жағдайлармен тікелей жұмыс жасау кезінде мазмұны бойынша жалпы кезеңдерді бөлуге болады, мысалы:

1. Бастапқы кезең. Оқытушы студенттерді шешуге тура келетін істің (немесе бірнеше істің) мазмұнымен таныстырады. Мақсат қою маңызды рөл атқарады-Іс қандай мақсатта қолданылады? Бұл бұрын зерттелген курстық материалды жалпылау немесе оқу курсына қосымша материалды қосу болуы мүмкін. Сонымен қатар, іс проблемасы оқу жоспарына сәйкес әлі зерттелмеген жағдайдың сипаттамасын қамтуы мүмкін. Осылайша, студенттерді жаңа тақырыпты зерттеуге дайындауға болады, содан кейін кейстермен жұмыс істеуге сілтеме жасауға болады. Кейстер баспа түрінде берілуі, Moodle жүйесінде, виртуалды

тақтада ұсынылуы, студенттерге электрондық пошта арқылы жіберілуі және т. б.

2. Негізгі кезең. Студенттерді танымдық әмбебап оқу әрекеттерін қалыптастыруға ықпал ететін автономды ақыл-ой жұмысына ынталандыру: ақпаратты ауызша да, вербалды емес те қабылдау және бағалау қабілеті; оқу материалдарынан негізгі идеяларды бөліп көрсету, әртүрлі көзқарастарды сипаттау мүмкіндігі; проблемаларды диагностикалау және талдау, сұраққа жауап іздеу және балама шешімдер жасау мүмкіндігі.

3. Соңғы кезең. "Кейс" бойынша атқарылған жұмыстың тұсаукесері. Кезең келесі дағдыларды ескеретін әмбебап коммуникативті оқу іс-әрекеттерін қалыптастырумен сипатталады: а) қойылған проблемалық сұрақтарға нақты және қисынды жауап беру; б) сөйлеу немесе презентация жоспарын құру; в) өз ұстанымын дәлелдей білу; г) таңдалған ақпаратты көрсету; д) командадағы басқа студенттермен өзара әрекеттесу.

Әлеуметтік жұмыста кейс-технологияны оқытудағы істің маңызды рөлі әлеуметтік қызметкердің қызметінің келесі ерекшеліктерімен түсіндіріледі.

Әлеуметтік қызметкердің еңбек нарығындағы бәсекеге қабілеттілігін қамтамасыз ету оның басқа кәсіптердің қызметкерлерімен салыстырғанда өзіндік бәсекелестікті сезініп, еңбек нарығында өзін танытып қана қоймай, сонымен орын алған қиын жағдайдағы отбасы проблемасын анықтау, оны шешуде әртүрлі қызмет түрлерін (басқару, қаржы, экономика және коммуникативтік қарым-қатынас) жүргізу үшін белгілі бір тетіктерді, белгілі бір сегментті игеруі керек екендігімен байланысты. Қазіргі маманның қызметі негізінен ситуациялық сипатқа ие, яғни ол қиын жағдайдағы отбасы, оның проблемалары, оған көрсетілетін қызмет түрлері мен ресурстары, әлеуметтік қызметтер еңбек нарығында қалыптасатын және дамитын жағдайлармен анықталады. Бұл жағдайлардың ерекшелігі олардың нарықтық жағдайлардың әсерінен тез өзгеруі мүмкін екендігінде ғана емес, сонымен қатар олар өздерінің полиструктурасымен және көпфункционалдылығымен сипатталады және маманның қызметіне байланысты.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Гурова, М.Е., Исаев, М.В. Разработка студентами авторских учебных кейсов по изучаемым дисциплинам // Скиф. 2018. – №12 (28).

2. Баринаева, Н.В. Использование кейс-метода при обучении студентов вуза как фактор повышения качества образования // Проблемы Науки. – 2016. – №22 (64).

3. Новикова Г.А., Соловьев А.Г., Новикова Л.А. Социальная работа с различными категориями граждан: сборник учебных кейсов, Архангельск, 2017.

4. Кейс-менеджмент в социальной работе на местном уровне. Справочник ЮНИСЕФ, Казахстан. 2012.

УДК 376.42

ИНКЛЮЗИВНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ ДЕТЕЙ С НАРУШЕНИЯМИ ИНТЕЛЛЕКТА

Акбаева Д.Ж, Бигельдина З.А.

КГУ Карагандинская областная психолого-медико-педагогическая консультация,

Караганда, Республика Казахстан

darisha_22@mail.ru, zaure_kg@mail.ru

До 1990-х годов термины «инклюзия» и «мейнстриминг» использовались для обозначения обучения учащихся с особыми образовательными потребностями (ООП) в обычных школах. Это делалось на разных уровнях, от полного помещения в основной класс, до обучения в специальных группах.

Томас и Локсли придерживались мнения, что «суть мышления об инклюзивности заключается в принятии разнообразия и стремлении к равенству для всех членов системы». Более конкретно, термин «инклюзивное образование» будет относиться к размещению учащихся с ООП в обычных школах и предоставлению им качественного образования в рамках образовательного процесса, ориентированного на обычных учащихся (их

сверстников без инвалидности).

В последнее время правительства начали внедрять многие образовательные положения для учащихся с ООП, подкрепленные политикой и международными заявлениями, такими как Универсализация начального образования, Конференция в Саламанке и Конвенция Организации Объединенных Наций о правах инвалидов. В Казахстане, законодательными документами, регламентирующие обучение детей с нарушениями интеллекта являются закон Об образовании, Приказ №595 МОН РК от 31 августа 2022г.

В 1994 году итоги обсуждений на Всемирной конференции по образованию с особыми потребностями в Саламанке привели к кардинальным изменениям в разработке политики и в создании образовательных условий для инвалидов. В заявлении, объявленном и принятом представителями 92 правительств и 25 международных организаций, было решено:

«Мы, делегаты Всемирной конференции по образованию с особыми потребностями... настоящим подтверждаем нашу приверженность Образованию для всех, признавая необходимость и срочность предоставления образования детям, молодежи и взрослым с ООП в рамках системы обычного образования, и далее настоящим одобряем Рамочную программу действий по ООП, чтобы правительства и организации могли руководствоваться духом ее положений и рекомендаций» (ЮНЕСКО, 1994).

В КарОблПМПК за 12 лет было выдано 1 123 заключений с результатом обследования «нарушение интеллекта». Из них с умеренным нарушением интеллекта (УНИ) 284 ребенка и с легким нарушением интеллекта (ЛНИ) 719 детей до 18 лет. 254 ребенка интегрированы в общеобразовательный учебный процесс с коррекционной поддержкой и без коррекционной нее (рис.1).

Как видно из рисунка, ежегодно растет количество детей с нарушениями интеллекта и за период 2020-2022гг. выявлено больше детей, чем за предыдущие 10 лет, что наглядно демонстрирует необходимость определения проблем и перспектив инклюзивного образования, а также важность модернизации и улучшения образовательной системы в Казахстане.

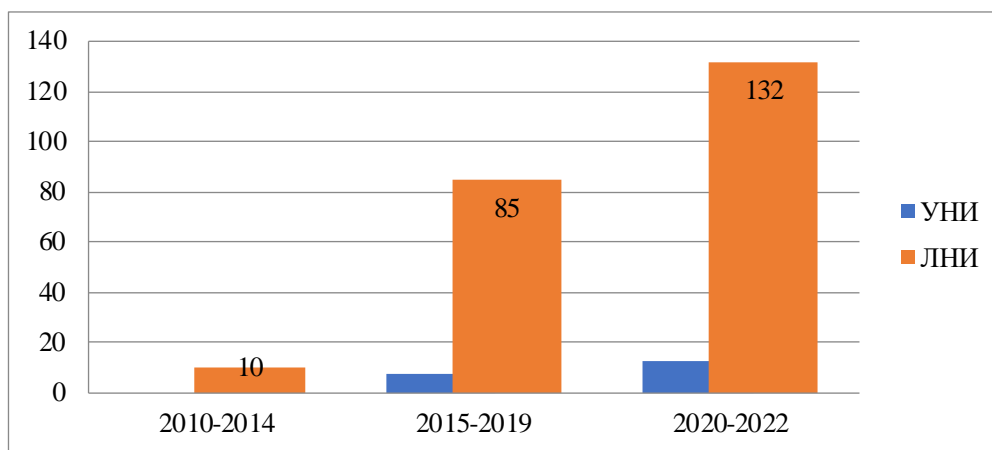

Рисунок 1. Количество детей с нарушениями интеллекта, интегрированные в общеобразовательный учебный процесс за 2010-2022гг.

Планирование программ инклюзивного образования должно осуществляться тщательно. Они должны найти баланс в удовлетворении потребностей как обычных учащихся, так и учащихся с ООП.

Практика сотрудничества между обычными учителями и специальными педагогами необходима для того, чтобы образовательные цели учащихся с ООП стали значимыми для них. Дискриминационное отношение, скептицизм и распределение ролей часто преобладают среди обычных учителей.

Успех инклюзивного образования во многом зависит от наличия и опыта профессионального педагогического состава, а также от их способности координировать и разделять обязанности с основным персоналом при обучении учащихся с ООП.

Отсутствие заботы, низкая осведомленность и предубеждения других родителей в отношении приема учащихся с ООП в тот же класс, что и их обычные дети, являются еще одним препятствием для успешного внедрения инклюзивного образования.

Определение того, соответствуют ли учащиеся категории ООП, продолжительность размещения, предоставление междисциплинарных услуг и осуществление перехода к долгосрочным потребностям имеют решающее значение для составления графика их образования. Если в связи с этим возникают опасения, следует незамедлительно предпринять шаги по исправлению положения, подкрепленные научно обоснованными данными.

Вопрос о том, следует ли распределять учащихся с ООП по классам, соответствующим классу или уровню развития, должен определяться директивными органами под руководством специалистов и опытных педагогов. Это, конечно, повлечет за собой принятие решений о создании индивидуальной программы для каждого учащегося. Для этого можно опереться на Типовые учебные планы (ТУП) для учащихся с ООП.

Как правило, учитель не может инструктировать основную группу и в то же время выполнять преподавательские обязанности по отношению к учащимся ООП, такие как мониторинг прогресса, обеспечение безопасности, содействие взаимодействию со сверстниками, оказание помощи в личных нуждах и ведение записей учащихся. Предоставление педагога-ассистента для содействия инклюзивному образованию представляется необходимым, но могут возникнуть экономические и кадровые ограничения.

Что делать педагогу, если ребенок с интеллектуальными нарушениями пришел в класс?

1) Нужно адаптировать учебные программы, при создании которых необходимо:

- учитывать уровень особенного ученика, его стартовые возможности;
- учитывать психофизические особенности ребенка;
- конкретизировать учебный материал;
- определить объем учебного материала (учебная нагрузка).

В адаптированном варианте планирования разделить темы на три группы:

- темы, необходимые для изучения
- темы, предложенные в Типовых учебных планах
- темы недоступные для изучения

По каждой изучаемой теме специалисты должны разработать задания и упражнения, что должно помочь учителю при отборе необходимого материала к урокам для детей с интеллектуальной недостаточностью.

Задача специалистов: создание всех условий для того, чтобы ребенок с нарушением интеллекта в инклюзивной школе обучался в своем темпе, в соответствии со своими возможностями и уровнем знаний, что возможно только с помощью учителя-дефектолога.

2) Как оценивать учащихся с интеллектуальными нарушениями.

В общеобразовательной школе предметное обучение и уровень образованности учащихся должны соответствовать ГОСО, для детей с нарушениями интеллекта такой уровень требований индивидуальный в соответствии ТУПами. В основе оценки учащегося с ООП – принцип положительного стимула к посещению занятий по предмету, выполнению посильных заданий, а также к дальнейшему общению с учителем и со сверстниками.

Эволюция образования была долгой и извилистой, от устной передачи культурных потребностей к более специализированному обучению. Только в последние два десятилетия образование, каким мы его знаем сегодня, начало формироваться. Повышение осведомленности привело к постановке образовательных целей для всех людей. Образование лиц с особыми образовательными потребностями получило больший импульс не так давно и с тех пор были разработаны методические рекомендации. Новые и более инновационные методы постоянно развиваются, что является хорошим предзнаменованием на будущее.

Литература:

1. Саламанская декларация о принципах, политике и практической деятельности в сфере образования лиц с особыми потребностями. ЮНЕСКО и Министерство образования и науки. – Испания, 1994. – 40 с.
2. Умадеви М.Р. Специальное образование - практический подход к обучению детей с особыми потребностями. – Нью-Дели: Educational Publishers, 2012.
3. Томас Г., Локсли А. Деконструкция специального образования. – Беркшир: Издательство Открытого университета, 2007.
4. Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 31 августа 2022 года № 385.
5. Закон Республики Казахстан Об образовании (с изменениями и дополнениями по состоянию на 01.09.2022 г.)

ӘОЖ 376.1

ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ - ӨМІР ҚАЗЕТТІЛІГІ

Алтыбаева Б.С.

I.Есенберлин атындағы №15 орта мектебі, Ақтөбе қ. Қазақстан Республикасы
altybayeva.baktygul@bk.ru

Қазіргі таңда барлық әлем жұртшылығының назарын аударып отырған мәселе балалардың жеке сұраныстары мен ерекшеліктеріне ортаның, отбасының қатысуымен білім беру үрдісіне толық қосуды қарастыратын инклюзивті білім беру.

«Бала адаммен араласпайынша өмір сүре алмайды, өзінің бар жүрек жылуын басқа адамға беруді ұзданы талап етеді. Балаға ой еңбегінің шаттығын, табыс қуанышын беріңіздер». (В. А. Сухомлинский)

Осы жаһандық мәселеге әлем ғалымдары монадами анықтама береді: инклюзивтік білім беру дегеніміз - барлық балаларды, соның ішінде мүмкіндіктері шектеулі балаларды жалпы білім үрдісіне толық енгізу және әлеуметтік бейімдеуге, жынысына, шығу тегіне, дініне, жағдайына қарамай, балаларды айыратын кедергілерді жоюға, ата-аналарын белсенділікке шақыруға, баланың түзеу-педагогикалық және әлеуметтік мұқтаждықтарына арнайы қолдау, яғни, жалпы білім беру сапасы сақталған тиімді оқытуға бағытталған мемлекеттік саясат.

Инклюзивті білім беру- дамуында сәл ерекшеліктері бар балалардың дені сау балалармен бірге олардың әлеуметтендіру және интеграция процестерін жеңілдету мақсатындағы бірлескен оқыту. Инклюзивті оқыту біріктірілген оқушы дүн сау балалар сыныбында, тобында оқиды және дефектолог-мұғалімнің жүйелі көмегін алады. Арнайы топтардағы балалар бірлескен серуендерді, мерекелерді, сайыстарды, жеке істерді өткізу үшін біріктіріліп жұмыс жүргізеді. Мамандардың бақылауы бойынша түзету көмегін ата-аналар көрсетеді.

Инклюзивті оқыту – ерекше мұқтаждықтары бар балалардың жалпы білім беретін мектептердегі оқыту үрдісін сипаттауда қолданылады. Демек, инклюзивті оқыту негізінде балалардың қандай да бір дискриминациясын жоққа шығару, барлық адамдарға деген теңдік қатынасты қамтамасыз ету, сонымен бірге оқытудың ерекше қажеттілігі бар балаларға арнайы жағдай қалыптастыру идеологиясы жатыр. Осы бағыт балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру жағдайын қалыптастырады. Мүмкіндігі шектеулі балалардың білім алу құқықтары «Қазақстан Республикасының балалардың құқықтары туралы», «Білім беру туралы», «Мүмкіндігі шектеулі балалардың әлеуметтік және медициналық-педагогикалық түзетуге ықпал ету туралы», «Арнайы әлеуметтік қызмет туралы» Қазақстан Республикасының Заңдарында, Қазақстан Республикасының Конституциясында бекітілген. Инклюзивті білім беру немесе «білім баршаға» бағдарламасы - барлық балаларға мектепке дейінгі оқу орындарында, мектепте және мектеп өміріне белсене қатысуға мүмкіндік береді.

Ерекше білімді қажет ететін оқушыларды оқыту, балалардың оқу үрдісіндегі қажеттіліктерін қанағаттандырып, оқыту мен сабақ берудің жаңа бағытын өңдеуге талпынады. Оқыту мен сабақ беруге енгізілген өзгерістері тиімді болса, онда ерекше қажеттіліктері бар балалардың жағдайлары да өзгереді.

Инклюзивті оқыту – барлық балаларға мектепке дейінгі оқу орындарында, мектепте және мектеп өміріне белсене қатысуға мүмкіндік береді; оқушылардың тең құқығын анықтайды және ұжым іс-әрекетіне қатысуға мүмкіндік береді; адамдармен қарым-қатынасына қажетті қабілеттілікті дамытуға мүмкіндік береді. Даму мүмкіндігі шектеулі балаларға білім беруді ұйымдастыру мақсатында, типтік арнайы білім бағдарламасы жасалды. Онда балалардың мұқтаждықтары ескеріліп, білім алуларын қамтамасыз ететін жалпы білім үрдістері қарастырылған. Инклюзивті оқыту балалардың оқу үрдісіндегі қажеттіліктерін қанағаттандырып, оқыту мен сабақ берудің жаңа бағытын өңдеуге талпынады. Егер инклюзивті оқытудың оқыту мен сабақ беруге енгізілген өзгерістері тиімді болса, онда ерекше қажеттіліктері бар балалардың жағдайлары да өзгереді. Инклюзивті оқытуды ашқан мектептерде оқыған балалар адам құқығы туралы білім алуға мүмкіншілік алады. Өйткені, олар бір-бірімен қарым-қатынас жасауға, танып-білуге, қабылдауға үйренеді.

Инклюзивті оқыту- негізгі принциптері:

1. Адам құндылығы оның мүмкіндігіне қарай қабілеттілігімен, жеткен жетістіктермен анықталады.

2. Әрбір адам сезуге және ойлауға қабілетті.

3. Әрбір адам қарым қатынасқа құқылы.

4. Барлық адам бір-біріне қажет.

5. Білім шынайы қарым-қатынас шеңберінде жүзеге асады.

6. Барлық адамдар құрбы-құрдастарының қолдауы мен достығын қажет етеді.

7. Әрбір оқушы үшін жетістікке жету-өзінің мүмкіндігіне қарай орындай алатын әрекетін жүзеге асыру.

8. Жан-жақтылық адам өмірінің даму аясын кеңейтеді.

Сурет 1. Индивидуалды оқыту барысы.

Инклюзивті бағыт кемтар балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру мүмкіншілігін қалыптастырады. Арнайы логопед, дефектолог, тәрбиеші-асистент осы балаларға жылулық пен қамқорлықты сездіріп, ата-аналарымен тығыз байланыста. Әр оқушының білім алуда өз ерекшеліктері бар. Мәселен әр оқушының эмоционалдық және психикалық таным процестерінің дамуы деңгейі әртүрлі екенін мұғалімдер естен шығармайды.

Қазіргі таңда әр оқушыға жеке тұлға ретінде қарап, саналы тәрбие сапалы білім

беру, өмір талабы болып табылады. «Бәріне бірдей мүмкіндік», «Сапалы білім - барлығы үшін» деген ұстанымды қолдаймыз.

Әрбір ата-ана өз баласын дамуын қалыпты бакалавр қатарынан көргісі келеді. Инклюзивті белом береді ата-ана арманын жүзеге асырушы-біздер, ұстаздар.

Инклюзивті білім беру баршаның сапалы білімге қол жетімділігін қамтамасыз етуге бағытталған білім беру жүйесін тарату процестерінің бірі болып табылады. Ол балалардың дене, психикалық, зияткерлік, мәдениетникалық, тілдік және басқа да ерекшеліктеріне қарамастан, сапалы білім беру ортасына айрықша білім алу қажеттіліктері бар балаларды қосуды, барлық кедергілерді жоюды, олардың сапалы білім алуы үшін және олардың әлеуметтік бейімделуін, социумға кірігуін көздейді.

Біздің өмір сүріп жүрген қоғамымызда мүмкіндігі шектеулі жандар да бар, яғни мүгедектер. Ол кісілердің ой-санасы сау адамдардікімен бірдей, керісінше артық болмаса кем емес. Рухани байлықтары мол жандар. Және де қазіргі таңда ол кісілердің құқықтары сау адамдардікімен тең. Оларда қалаған оқуларын оқи алады, қалаған жұмысына тұра алады. Қоғамымызда олардың құқықтары бәрімен тең.

Бірде, университетте лекция оқып жатқанда кезімде, топта мүмкіндігі шектеулі жанның барын байқадым. Әңгімелесе келен, оның өмірге құштарлығын, бойында жігер барын сездім. Кейіннен сұрастыра келе, мұндай жандардың университетте көптігі анықталды. Оларға мүмкіндік туғызу, қолайлы жағдай жасау үшін әрбір ұстаз өз үлесімізді қосуымыз керек?

Әдебиеттер:

1. «Көкжиек» Республикалық журналы 2017, №5
2. «География және табиғат» 2019, №6
3. «Психология және педагогика» әдістемелік журналдар
4. Ғаламтор желілері

УДК 37.013.42

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ СОЦИАЛЬНОГО ПЕДАГОГА В СОВРЕМЕННОЙ ШКОЛЕ

Барамзина В.А.

КГУ «Ленинская средняя школа» Акжайынский район, Северо-Казахстанская область,
Республика Казахстан
tori2011kz@mail.ru

Наше современное казахстанское общество требует от человека не только высокого культурного уровня, глубокой специализации в различных областях науки и техники, но и умения жить, сосуществовать в нашем обществе. Основными параметрами личностного развития ребенка можно считать его ориентацию на общечеловеческие ценности, а именно на гуманизм, интеллигентность, креативность, активность, чувство собственного достоинства, независимость в суждениях и другие. Уровень развития этих качеств можно рассматривать как показатели сформированности социальной компетентности и социального становления личности.

Современное школьное образование – это не просто пассивное получение знаний, это активный поиск, исследование, осмысление материала. Современная школа – школа доверия, толерантности, поддержки индивидуального развития детей, школа формирования здорового безопасного образа жизни. Современная школа – высокотехнологичный учебный комплекс, в котором технические средства обучения сочетаются с новыми технологиями преподавания учебных дисциплин.

Итак, для успешности в своей профессии, социальный педагог должен постоянно усваивать новые методы и приемы работы с семьей, понимать механизм их воздействия и ответственно подходить к их применению. Оказывая помощь другим людям, он должен отличаться от других профессионалов не только специальными знаниями, но и особым

отношением к своим подопечным. С одной стороны, он должен признавать и уважать их права как личностей, а с другой – учитывать неповторимость внутреннего мира каждого человека, что не терпит общего подхода.

Проведенное исследование в КГУ «Ленинская средняя школа», свидетельствует о том, что профессия социального педагога очень нужна в нашем современном обществе. В школе обучается 164 ученика, работает педагогический коллектив в количестве 28 человек. Был задан вопрос: «Нужен ли социальный педагог в современной школе?». Все учащиеся и сотрудники школы 100% ответили, что нужен. Также были опрошены родители в количестве – 100 человек. Которые также 100% ответили, что нужен.

Цель, к которой должен стремиться не только социальный, но и любой педагог в своей работе – видеть на выходе из школы гармонично-развитую, социально-адаптированную в городском пространстве, с устойчивой гражданской позицией и ориентирующуюся в жизни общества личность.

Литература:

1. Баксанский О.Е. Современная психология: теоретические подходы и методологические основания. Книга 3: Аффективная сфера личности и психология общения - М.: КД Либроком, 2018. - 368 с.

2. Потанин Г.М. К проблеме профилактики преступлений среди несовершеннолетних осужденных // Социально-психологические и правовые проблемы профилактики правонарушений в исправительно-трудовых учреждениях. Сборник научных трудов. - Рязань: Изд-во РВШ МВД СССР, 2012. - С. 90-96.

3. Жумабаева П.Ж. Проблемы персонификации и социализации личности в современных условиях. // Білім-Образование, 2007. - № 2. - С. 112-114.

4. Комекбаева Л.К. Школьная психология в процессе формирования психического здоровья детей и подростков // Психология в казахстанской школе. - Алматы, 2006. - № 3. - С. 5-7.

5. Березин С.В., Лисецкий К.С. Технология формирования социальных навыков – методическое пособие для психологов и социальных педагогов ИТУ. – Самара, 2009. – 244 с.

УДК 364.4

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ СПЕЦИАЛИСТОВ СОЦИАЛЬНОЙ РАБОТЫ КОО НЦ «ВИДЕРГЕБУРТ» ПО РЕАЛИЗАЦИИ ПРОЕКТА «СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНАЯ ПОДДЕРЖКА НУЖДАЮЩИХСЯ НЕМЦЕВ КАЗАХСТАНА»

Галуцкая Л.А.

КОО НЦ «Видергебурт», г.Караганда, Республика Казахстан
galutskaya@mail.ru

Главными проблемами пожилых людей являются здоровье, малообеспеченность, социальная невостребованность и одиночество. Желание изменить качество жизни пожилых людей в лучшую сторону, сделать весомой и признанной ценностью вклада пожилых людей в социальную, экономическую и культурную жизнь сельского сообщества предопределило необходимость разработки и создания нового проекта социального обслуживания пожилых людей.

Исходя из этого КОО НЦ «Видергебурт» с 2016 года реализует проект «Социально-гуманитарная поддержка немцев Казахстана согласно критериям». Одним из составляющей проекта является «Патронажный уход на дому».

Цель компонента:

Интеграция получателей в активную жизнь немецкого меньшинства, а также его организации, усиление связей между поколениями.

Цели проекта:

Нуждающиеся граждане немецкой этнической группы в лице трудармейцев, реабилитированных и малообеспеченных пенсионеров, инвалидов 1, 2, 3 групп-обеспечены социальной поддержкой через подразделения сети «Возрождение»

- помочь одиноким пожилым людям преодолеть «кризис старости»
- обеспечить патронаж нуждающихся одиноких граждан немецкой национальности
- обеспечение достойной комфортной и безопасной жизни
- дать почувствовать, что они не брошены, не забыты.

Задачи

- помощь пожилым людям с низкими доходами, не имеющим сил полноценно себя обслуживать, с целью продлить их проживание в собственном доме;
- предоставление людям возможности принести пользу обществу, нуждающимся в помощи инвалидам и одиноким; оказывая помощь другим, заслужить уважение, почувствовать удовлетворение от сознания, что ты нужен и можешь сделать кого-то счастливым;
- формирование в обществе правильного, уважительного отношения к стареющим людям как к равноправным членам общества;
- персонифицированный подход, ориентированный на личность;
- содействие улучшению связей между поколениями, сближению пожилых людей и молодежи, передаче жизненного опыта.

Целевая группа

Граждане немецкой национальности - жертвы политических репрессий, трудармейцы, реабилитированные малообеспеченные пенсионеры, инвалиды 1-2-3 групп.

Участники проекта

1. Одиноко проживающие реабилитированные пенсионеры, нуждающиеся в оказании социальной помощи
2. Представители немецкого общества-волонтеры, желающие организовать посильную помощь социально незащищенным гражданам немецкой национальности.

Информация по категориям и количеству получателей услуг:

- категория –трудармейцы - оказание всех видов помощи, согласно должностной инструкции помощника координатора по патронажному уходу;
- категория нуждаемости - не передвигаются (не мобильные), нуждаются в постоянной посторонней помощи;
- категория нуждаемости - (мало мобильные) передвигается в пределах квартиры, нуждается в помощи в быту;
- категория нуждаемости - одинокие престарелые, нуждаются в бытовых услугах и сопровождении при посещении государственных и медико-социальных учреждений.

Согласно проектным рискам выбывшего участника проекта (отъезд, смерть или иной причине)- проводится замена участника проекта.

Уходя на пенсию, пожилые люди нуждаются не только во внимании, связанном в организации их быта. Особый смысл для этих людей приобретают формы духовного общения с детьми, когда они поздравляют их с праздниками, рассказывают о своих делах. Это пробуждает в пожилом человеке жажду к жизни, понимания своего места в обществе. Для подрастающего поколения – это приобретение духовно-нравственных ценностей. У детей, заботящихся о пожилом человеке, навсегда закладывается в душе понимание к нуждам стариков и потребность в оказании помощи этим людям. В наше время, когда человек в погоне за карьерой, за деньгами забывает о главных человеческих ценностях, важно напоминать о них. Так, например, за одним пожилым человеком закрепляется до двух детей; они постоянно общаются с ними, прививают любовь к культурным ценностям, действительно становятся для них любящими бабушками и дедушками.

Ожидаемые результаты:

- Повышение уровня и качества жизни пожилых людей,
- повышение уровня социальной адаптации,
- улучшение психологического климата,
- вовлечение в деятельность общества,

- помощь в решении важных жизненных ситуаций,
- повышение уровня и качества помощи нуждающимся.

Для оказания услуг по уходу за телом, поддержание в квартире санитарно-гигиенических норм, помощником координатора по уходу - приобретаются средства для ухода за телом, полостью рта, средства для санитарно-гигиенических нужд...

Для реализации данного проекта координаторами социальной работы и его помощниками и ассистентами разработаны следующие Рекомендации по здоровому образу жизни для старшего поколения.

С возрастом наше тело и жизнь изменяются и необходимо знать, что необходимо для поддержания своего здоровья.

Когда вы становитесь старше, вам требуется уже меньше калорий для поддержания жизнедеятельности организма, но состав рациона должен быть сбалансированным и рациональным. В среднем людям после 65 лет необходимо 1300-1500 килокалорий, но пища должна содержать большое количество витаминов, минералов и других питательных веществ. Особое внимание необходимо обратить на такие продукты:

- фрукты и овощи;
- цельнозерновые продукты (овсянка, гречка, хлеб из цельного зерна, клетчатку, коричневый рис);
- кисломолочные продукты, обогащенные кальцием, витаминами С, В, Д, пищевыми волокнами;
- морепродукты, постное мясо, мясо птицы и яйца (не более 3-х штук в неделю);
- бобовые, орехи.

Физическая активность полезна в любом возрасте, а в пожилом просто необходима. Физическая нагрузка, повышая окислительные и обменные процессы в организме, задерживает развитие атеросклероза, остеопороза, успокаивает нервную систему, способствует снижению веса, распаду холестерина, а также дисциплинирует человека.

Из физических нагрузок для пожилых лучше ходьба, а не бег. Ежедневно или через день, что более физиологично. Следует помнить, что оптимальность физических нагрузок должна соответствовать объективным показателям здоровья и физической подготовленности, а не основываться на самочувствии пожилого человека. Пренебрежение тщательным обследованием перед занятиями физкультурой может привести к трагическому исходу.

После тщательного осмотра, обследуемого относят к одной из четырех групп для занятия физкультурой:

- 1 – лица с хорошей физической подготовкой без патологических отклонений;
- 2 – пожилые люди с незначительными отклонениями при хорошей компенсации;
- 3 – пациенты с отклонениями в состоянии здоровья, которые, однако, не препятствуют выполнению трудовой деятельности, а также со слабой физической подготовкой;
- 4 – люди с различными заболеваниями, которым можно заниматься только лечебной физкультурой под наблюдением врача или инструктора лечебной физкультуры.

С учетом особенностей пожилого организма, из занятий следует исключить упражнения, требующие быстрых движений, резких наклонов туловища и головы, быстрой перемены положения тела, что при наличии склеротических изменений в кровеносных сосудах может вызвать головокружение, шум в ушах, потерю равновесия, падение, травмы. Таким образом, лучшим из физических упражнений является ходьба.

Темп ходьбы может быть следующим:

- медленный – 70 шагов в минуту;
- средний – 90 шагов в минуту (3-4 км/час);
- высокий – 90-100 (для здоровых);
- для хорошо тренированных – 110-130 шагов в минуту (частота пульса 60-80 ударов в минуту).

Дистанцию ходьбы увеличивать постепенно. Физические нагрузки, учащающие пульс - не эффективны (из-за быстроты наступает утомление). Пульс не должен превышать 80 ударов в минуту (регистрируется до ходьбы).

Занятия должны быть регулярными, систематическими. При этом необходимо соблюдать последовательность, если кроме ходьбы в комплекс упражнений входят физические нагрузки на руки, ноги, туловище. Прекрасным способом физической тренировки в пожилом возрасте являются танцевальные занятия.

Согласно вышеизложенному, совершенно точно можно сказать, что рациональный двигательный режим – это неистощимым родник активности, здоровья и долголетия.

Для реализации данного проекта координатором по социальной работе и его помощниками и ассистентами активно применяются различные инструменты социальной работы, одним из которых является работа с другими секторами/картирование ресурсов. Работа с другими секторами позволяет социальному работнику оказывать комплексную помощь путем информирования клиента о ресурсах, которые есть для него в сообществе, предлагать помощь клиенту других секторов, других уровней системы охраны здоровья, сформировать сеть союзников и партнеров для решения разноплановых задач.

Использование инструмента картирования ресурсов предоставит возможность клиентам информацию о содержании, преимуществах и местонахождении услуг, которые были им неизвестны. Кроме этого, будут информированы о перечне необходимых документов для получения доступа к этим услугам.

У социального работника в обязательном порядке должна быть база данных государственных и негосударственных организаций, с перечнем предоставляемых услуг, с адресами и контактными телефонами ответственных лиц. Необходимо провести картирование ресурсов поддержки клиента в местном сообществе для того, чтобы визуально определять доступные ресурсы.

В рамках реализации данного проекта от социальных работников требуется поддерживать хорошие отношения с местными поставщиками медицинских услуг, чтобы помочь клиентам получить доступ к местным медицинским учреждениям для профилактических и других услуг первичной медико-санитарной помощи.

Деятельность координатора по социальной работе направлена на организацию социальной поддержки малоимущих и социально-незащищенных слоев населения; такая помощь необходима и остается актуальной в связи с низким уровнем жизни адресной группы людей, повышением цен на коммунальные услуги, ростом цен на жизненно необходимые продукты и медикаменты. Кроме того, при работе происходит установление духовной связи с людьми, моральная поддержка. При реализации проекта используется европейская модель социальной защиты населения г. Караганды и Карагандинской области.

Данный проект необходим для дальнейшей медико-социальной поддержки нуждающимся гражданам немецкой этнической группы, в лице трудармейцев, реабилитированных и малообеспеченных пенсионеров, инвалидов 1, 2, 3 групп.

Таким образом, в рамках реализации данного проекта социальные работники добиваются продвижения прав человека и социальной, экономической справедливости.

Литература:

1. Ажигулова Х. К. Совершенствование законодательства Республики Казахстан по предоставлению специальных социальных услуг на дому лицам пожилого возраста // <http://konkurs.zakon.kz/4623270-sovershenstvovanie-zakonodatelstva.html>

2. Развитие системы социальной защиты лиц с ограниченными возможностями: обеспечение доступности зданий, инклюзивного образования, профессиональная реабилитация, специальные услуги на дому. Аймагамбетов Е.Б., Алимбаев Е.Б., Притворова Т.П. и др. – Караганда, 2012. -383с.

3. Притворова Т.П., Бектлеева Д.Е., Джазыкбаева Б.К. Модернизация системы длительного ухода в Казахстане: принципы, механизмы финансирования, стратегия организаций социального обслуживания. – Коллективная монография. КЭУК. Караганда. 2017. – 324 с.

РОЛЬ И МЕСТО КНИГОТЕРАПИИ В СОЦИАЛЬНОЙ РАБОТЕ

Галуцкая Л.А., Досжан Б.О.

КОО НЦ «Видергебурт», г. Караганда, Республика Казахстан;
Карагандинский университет Казпотребсоюза, г. Караганда, Республика Казахстан
galutskaya@mail.ru, bauryzhan@yandex.kz

Книготерапия нами понимается как дополнительная интервенция наряду с традиционными методами терапии для поддержки психического здоровья и психологического состояния пожилого человека или группы людей.

В практике клинической социальной работы» книготерапия используется с целью:

- информировать клиента о проблеме, повысить его осведомлённость;
- дать человеку возможность понять ситуацию глубже, оценить своё состояние, выявить жизненные трудности и проблемы;
- стимулировать обсуждение проблем, возможность высказаться;
- способствовать пересмотру жизненных ценностей и взглядов;
- способствовать принятию рационального решения, поскольку есть клиенты, имеющие ограниченные предварительные знания или личный опыт решения стоящих перед ними проблем.

Читая литературное произведение, пожилой человек может идентифицировать себя с персонажем со схожей проблемой, и, таким образом, углубить понимание своих собственных мотивов, мыслей, чувств. Описываемые в книге конфликты и эмоциональная реакция персонажа может помочь определить суть проблемы.

Книготерапия способствует стимулированию дискуссии о проблеме, которая иначе не может быть обсуждена из-за страха, вины или стыда. Чтение также используется в качестве средства, помогающего людям выразить свои чувства по отношению к проблеме, с которой они столкнулись. . Наконец, книготерапия является полезным инструментом помощи людям в противостоянии проблеме, если они находят в книге успешный пример преодоления главным героем таких же проблем.

В современной книготерапии используется два подхода: аффективный и когнитивный. Аффективный подход основывается на эмоциональном самоисследовании человека. Когнитивная книготерапия способствует когнитивно-поведенческим изменениям в человеке.[1]

Книготерапия может носить социальный, психотерапевтический или образовательно-развивающий характер. Социальная книготерапия способствует нормализации состояния человека или группы людей. Психотерапевтическая книготерапия направлена на коррекцию, лечение и преодоление нарушений у человека. Образовательно-развивающая книготерапия позволяет повысить осведомленность, развить необходимые навыки и помочь объяснить проблемы или явления. [2]

Эффективность сессий книготерапии зависит от следующих характеристик:

- Правильная оценка потребностей и интересов человека: действительно ли человек нуждается в книготерапии;
- Подбор литературы в соответствии с потребностями и интересами человека: соответствует ли материал для чтения тому, что нужно человеку в данный период;
- Книготерапевт (модератор): обладает ли книготерапевт необходимыми знаниями, умениями, навыками;
- Участник книготерапии: желает ли человек участвовать в сессиях книготерапии, имеет ли представления о том, что такое книготерапия; обладает ли мотивацией к тому, чтобы решать проблемы или менять свое поведение;
- Ситуация/Состояние: уместен ли книготерапевтический подход для решения проблем человека в сложившейся трудной жизненной ситуации;
- Среда: создана ли тесная эмоциональная связь между модератором и участниками сессий книготерапии, чувствуют ли они комфорт и безопасность;
- Интенсивность и время: определить, как часто и сколько будет продолжаться

книготерапия.

Модератор (книготерапевт) должен обладать эмпатией: уметь налаживать контакт, глубоко понимать ситуацию участников книготерапии, уметь вести обсуждение, внимательно слушать и слышать участников, уметь быстро оценивать ситуацию. Используя знания, опыт и интуицию, модератор должен определять проблемы и потребности участников. Кроме того, модератор (книготерапевт) должен хорошо разбираться в литературе и ее возможностях воздействия на человека в определенной сложившейся ситуации. И, наконец, модератор должен уметь создавать благоприятную среду для проведения сессии книготерапии: на начальном этапе стимулировать активное слушание, затем обсуждение прочитанного, после чего помочь участникам избавиться от наиболее болезненных, негативных переживаний, умело завершив весь этот процесс определением дальнейших задач или достижением запланированных результатов.

Стратегии, которые рекомендуется использовать до чтения текста, направлены на пробуждение интереса к чтению через установление связей между тем, что человек уже знает и тем, какую новую информацию он получит в процессе чтения.

Знакомство с литературным произведением:

Модератор вводит участников сессии в контекст произведения: знакомит с автором/иллюстратором, основной темой, контекстом создания произведения. Можно начать знакомство с изучения названия, рассмотрения обложки, определения жанра произведения.

Активизация предварительных знаний и опыта:

Выявление связи личного опыта с опытом, представленным в книге. Определение имеющихся предварительных знаний у читателей по теме/идее книги позволяет помочь глубже понять смысл прочитанного.

Прогнозирование. Прогнозирование заключается в формулировании гипотез о том, какая информация или события будут представлены в произведении. Во время и после чтения читатели могут уточнять, пересматривать или проверять свои прогнозы. Прогнозирование опирается на данные в названии, иллюстрациях, знании автора и темы, которую он затрагивает; связывает имеющиеся знания с новыми, которые приобретаются во время чтения текста.

Во время чтения читатели прослеживают, насколько смысл или идеи произведения им понятны.

Этому способствуют направление внимания на главную информацию в тексте и поддерживающие детали, умение предполагать (т.е. читать между строк, использовать для понимания собственные знания и опыт), проверка и уточнение прогнозов, сформированных до чтения, установление связей между идеями и событиями в тексте, постановка вопросов, визуализации и т.д.

Главная идея и поддерживающие детали:

Читатели определяют главную идею и находят в тексте детали, которые способствуют её пониманию.

Визуализация:

Визуализация – это формирование образа, заложенной идеи в тексте (герои, место, время, детали и т.д.), что способствует восприятию смысла читаемого. Задача визуализации – увидеть картинку того, что мы читаем, представить в своём воображении.

Предположение :

Предположение – это вывод, который читатели делают во время или после прочтения текста. Это - умение «читать между строк», то есть использовать свой собственный опыт и имеющиеся знания для того, чтобы понять смысл читаемого текста или догадываться о том, что хочет сказать автор.

Постановка вопросов:

Постановка вопросов позволяет читателю тесно взаимодействовать с текстом и иллюстрацией, это значит прояснять и понимать, что он читает. Когда читатели задают вопросы в процессе чтения, они также проводят мониторинг своего собственного

понимания прочитанного.

Примеры:

- До начала чтения составить вопросы и попросить участников находить в процессе чтения ответы на эти вопросы;

- Просьба к участникам сформулировать вопросы к тексту;

- Сформулировать вопросы от лица героев/персонажей произведения.

Размышление вслух. Размышление вслух – это чтение вслух с рассуждениями о понимании прочитанного, с помощью которых происходит осмысление сути читаемого.

После чтения книги используются различные стратегии и упражнения с целью выявления общего, аналитического и критического понимания прочитанного. Важно определить, как полученная информация из книги может быть применима в реальной жизни, ситуациях, в которых оказываются читатели.

Пересказ – это устное восстановление, реконструирование прочитанного, что позволяет определить буквальное или общее понимание прочитанной книги.

Обобщение – это краткая передача прочитанного произведения своими словами, его главной сути, событий или деталей (герой, место, время) для того, чтобы суммировать полученную информацию из книги.

Взаимосвязи: С целью определения своего отношения к книге важно найти взаимосвязь между тем, что было прочитано и самим читателем, его окружающим миром и опытом прочтения других книг. Выявление взаимосвязей позволит понять, насколько книга или текст близок с опытом, который человек испытывает в жизни, обогащает его знания, информирует о важном, что становится ценным, полезным, или, наоборот, вызывает сопереживание; как прочитанное влияет решение своих проблем.

Анализ прочитанного произведения:

Анализ прочитанного текста или книги – это осмысление идеи, стиля, решения проблемы или сравнения/сопоставления фактов и информации в тексте с целью более глубокого понимания прочитанного.

При подборе материалов для чтения важно следовать следующим рекомендациям:

Книга должна соответствовать читательским способностям участников сессий книготерапии. Текст книги не должен быть сложным для участников, но в то же время и не слишком простым для восприятия.

Книга должна удовлетворять потребности участников сессий книготерапии, и соответствовать их запросам. Для этого проводится оценка потребностей участников, в процессе которой выясняются проблемы, которые участники сессий книготерапии желали бы обсудить.

В книге должны быть представлены пути решения проблем или рекомендации. Предлагаемая в книге информация должна быть качественной, основанной на доказательствах. Опыт, описываемый в книге, должен быть реалистичным.[3]

Литература:

1. Как решить психологические проблемы через чтение книг — интервью https://www.inform.kz/ru/kak-reshit-psihologicheskie-problemy-cherez-chtenie-knig-interv-yu_a3857137.

2. КНИГОТЕРАПИЯ КАК МЕТОД ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ КОРРЕКЦИИ ПРИ РАБОТЕ С ДЕТЬМИ Курганова Е.Д. ФГБОУ ВО «Ивановский государственный университет», Шуйский филиал Шуя, Россия – 1с.

3. Осипова А.А. Общая психокоррекция. Учебное пособие. – М.: Сфера, 2002. – 56 с.

4. Гончарова, А.И. Библиотерапия: задачи, подходы, методы. / А. И. Гончарова - М.: БМЦ, 2001. - 25-28 с.

ТЕХНОЛОГИЯ АЛЬТЕРНАТИВНОЙ КОММУНИКАЦИИ В РАБОТЕ С ДЕТЬМИ С НАРУШЕНИЕМ СЛУХА

Голубева М. Н.

КГУ «Специальная школа-интернат № 3», Караганда, Казахстан.

marina-golubeva-81@mail.ru

Гуманистические идеи современного казахстанского общества привели к изменениям государства к личности человека. Специфические образовательные потребности детей различны и зависят от возраста, характера степени тяжести первичного нарушения здоровья, а зачастую выраженности последствий. Именно их наличие определяет объективную потребность в использовании других нетрадиционных, специальных способов педагогического воздействия. Сознательно организованное пространство, специализированные методы и приемы обучения детей с ограниченными возможностями развития позволяют активизировать и реализовывать их сохранный познавательный и личностный потенциал, а также сгладить проявление первичного нарушения слуха.

Одной из основных задач, при обучении детей с нарушением слуха, является формирование произносительной стороны речи в урочное и внеурочное время, а также формирование и развитие коммуникативной компетенции. Овладение словесной речью является необходимым условием всестороннего развития обучающегося с нарушением слуха. Словесная речь расширяет познавательные возможности обучающихся, обеспечивает их постепенный переход от наглядно-образного к словесно-логическому мышлению, оказывает глубокое влияние на формирование всей личности ребёнка, способствует развитию коммуникативных навыков, необходимых для «включения» ребёнка в общество.

У детей с нарушением слуха, особенно у детей без речи, важно развивать наглядно – образное мышление. В данном случае, знаково-символическая деятельность является актуальным и результативным приёмом работы над развитием связной речи обучающихся с нарушением слуха. Использование символов, схем, которые лежат в основе образования искусственных ассоциаций, облегчают запоминание и увеличивают объём памяти. Опора на визуальный образ очень важна и обязательна. Приём символизации – это наиболее короткий путь к формированию процесса запоминания и точной передачи информации, требующей дословного повторения. Средствами, облегчающими развитие речи, развитие общения являются пиктограммы, которые являются средствами альтернативной коммуникации.

• Система пиктографических символов (*пиктографическая коммуникация — PIC*) является одним из эффективных средств обучения неговорящих детей коммуникации. Она основана на использовании *пиктограмм* (специальных неартикулируемых средств общения, визуальных речевых кодов).

• «Пиктограмма» обозначает представление написанного посредством рисунка.

• Пиктограмма (от лат. *pictus* — нарисованный и греч. *γράφω* — запись) — знак, отображающий важнейшие узнаваемые черты объекта, предмета или явления, на которые он указывает, чаще всего в схематическом виде.

При обучении детей с нарушением слуха пиктограммам решаются основные задачи:

- автоматизация звуков;
- обогащение словарного запаса;
- составление словосочетаний, предложений.

Требования при использовании пиктограмм на занятиях с детьми с нарушением слуха:

1. Объем. (материал не должен быть большим), 2. Постепенное усложнение материала; 3. Оформление цветовой гаммы пиктограмм (красный – глаголы, синий – существительные, зеленый прилагательные, черный – предлоги); 4. Материал должен быть знаком обучающимся.

Последовательность при изучении знаков пиктограмм: знакомство с предметом –

соотнесение предмета с реалистической картинкой – соотнесение предмета с фотографией, картинкой – упражнения – использование графических символов.

Пиктограммы помогают обучающимся с нарушением слуха, ориентируясь на зрительный образ, посчитать, сколько и каких звуков в слове, где стоит звук (в начале, в середине или в конце), схемы предложения – определять количество слов, развивает интерес к общению, совершенствует речемыслительную деятельность, овладевает операциями анализа и синтеза. С помощью включения пиктограмм в учебный процесс дети показывают более высокие результаты обучения. При выполнении заданий пиктограммы можно использовать в различных вариациях, что очень нравится детям. Так же такой вид работы помогает детям с нарушением слуха запоминать материал, уметь определять последовательность слов в предложении.

Примеры использования пиктограмм на занятиях по формированию произношения и развитию слухового восприятия:

Инструкция: Вариант 1. Посмотри внимательно, перед тобой лежат картинки. Я тебе покажу одну из них, а ты найди такую же, назови что на ней нарисовано и дай мне (рис. 1).

Рисунок 1. Пример пиктограмм для первой инструкции.

Инструкция: Вариант 1. Слушай меня внимательно. Я буду называть тебе предметы, а ты должен найти их. (формирование умений вербально/невербально обозначить несколько или все основные элементы воспринимаемого и называемого изображения).

- Мяч. Мяч какой? Почему он круглый? Что нарисовано на нем? Покажи (рис. 2).

Рисунок 2. Пиктограмма для второй инструкции.

Инструкция: Посмотри внимательно на картинки. Найди картинки, которые относятся к фруктам\овощам и соедини их стрелочками (рис. 3).

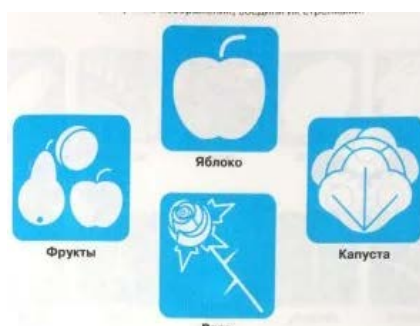

Рисунок 3. Пиктограммы для третьей инструкции.

Инструкция: посмотри внимательно на картинки. Найди ошибку и исправь ее. Почему ты сделал так? (рис. 4)

Рисунок 4. Пиктограмма для четвертой инструкции.

Инструкция: посмотри внимательно на картинки. Тебе надо составить из них предложение, но здесь на будет хватать одной картинки. Тебе надо будет закончить предложение самому (рис.5).

Рисунок 5. Пиктограмма для пятой инструкции.

Инструкция: составь предложения (рис.6).

Рисунок 6. Пиктограммы для шестой инструкции.

В своей работе учитель может применять другие варианты альтернативной коммуникации, ведь правильный выбор и применение разнообразных приемов общения, гибкость используемых методик во многом предопределят будущие первые шаги ребенка на пути к социализации.

Литература:

1. Кириллова Е.В. Логопедическая работа с «безречевыми» детьми / С.-Петербург, 2011
2. Баряева Л.Б., Логинова Е.Т., Лопатина Л.В. Я – говорю! Упражнения с пиктограммами: рабочая тетрадь для занятий с детьми. Москва, 2007.

УДК 376.112.4

ОПРЕДЕЛЕНИЕ ОСОБЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПОТРЕБНОСТЕЙ РЕБЕНКА И СОЗДАНИЕ УСЛОВИЙ ДЛЯ ВОСПИТАНИЯ И ОБУЧЕНИЯ РЕБЕНКА С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ В ОРГАНИЗАЦИЯХ ОБРАЗОВАНИЯ

Ефимова О.А., Кудрявцева Т.В., Слющенко А.А.

КГУ «Карагандинская областная психолого-медико-педагогическая консультация № 2» управления образования Карагандинской области, г. Темиртау, Республика Казахстан

В настоящее время ситуация в образовании является неоднозначной – увеличивается процент детей с нарушением в развитии. Специальная психолого-педагогическая помощь необходима не только тем детям, которые учатся в коррекционных учреждениях, но и детям, посещающим массовые детские сады и школы. Большая часть таких детей имеет

стертые не грубые нарушения в развитии – пограничные формы отклонений, расстройства эмоциональной сферы, эмоциональную и социальную депривацию, дефицит внимания. Это, несомненно, негативно влияет на развитие познавательной деятельности, вызывает социальную дезадаптацию и препятствует полноценному процессу социализации ребенка, снижает коммуникацию и социальное взаимодействие ребенка в социуме.

Младенческий, ранний и дошкольный возраст - важные периоды для выявления нарушений, так как это наиболее благоприятное время для преодоления последствий сенсорных или интеллектуальных нарушений в психологическом и общем развитии ребенка. Область психологического развития ребенка включает – его чувства, эмоции и социальное развитие, ощущения и восприятия, его мысли и выполняемую им деятельность. Малышу, с самого рождения для нормального развития, наряду с питанием и заботливым уходом, очень важно ощущать телесный и эмоциональный контакт с родителями, что впоследствии стимулирует эмоциональное, интеллектуальное, физическое развитие, а также влияет на развитие центральной нервной системы ребенка. Формирование черт характера малыша происходит в процессе его общения со значимыми взрослыми, и в первую очередь – с родителями.

Физическое развитие ребенка наблюдать легко, а вот психологическое развитие является не очевидным. На что следует обратить внимание?

1. Эмоциональная недостаточность – беспричинные плач, раздражительность, беспокойство
2. Плохой сон – малыш трудно засыпает, беспокойно спит, просыпается со слезами
3. Нарушение аппетита, несоответствие массы тела возрастным параметрам
4. Частые простудные заболевания
5. Шмыгания носом, подергивания губ, тики, полуоткрытый рот
6. Повышенная возбудимость или, наоборот, заторможенность малыша
7. Постоянное сосание пальца

В этих случаях необходимо обратиться к специалистам Психолого-медико-педагогической консультации, которые проведут комплексное обследование ребенка с целью выявления возможных нарушений в его развитии и определения необходимой коррекционно-развивающей помощи малышу, проконсультируют родителей по интересующим их вопросам.

В реальности, очень часто, перечисленные выше симптомы игнорируются, бытует убеждение, что проблемы с возрастом нормализуются, «вырастет и все пройдет». Практика показывает, что проблемы с возрастом только усугубляются и упущено время для предоставления ребенку необходимой ему коррекционно-развивающей помощи. Своевременное обращение к специалистам – первая помощь ребенку в преодолении трудностей развития.

В чем же заключается помощь специалистов? Первый этап – проведение наблюдений и диагностической работы, что помогает определить степень и уровень нарушения психофизического развития ребенка. Специалисты Психолого-медико-педагогической комиссии проводят обследование ребенка, отмечают степень соответствия развития ребенка возрастным нормативам. Специалисты отслеживают особенности психофизического развития, степень развития различных видов деятельности ребенка и его познавательной сферы, сформированность коммуникативных умений, особенности развития моторных навыков, личностное развитие, владение навыками самообслуживания. Деятельность специалистов Психолого-медико-педагогической комиссии осуществляется на основе Приказа министра образования и науки Республики Казахстан, пункт 3 [1].

Кто и когда может обращаться в ПМПК? Порядок оценки особых образовательных потребностей в ПМПК происходит по инициативе родителей (законных представителей), по рекомендациям организаций образования. Повторная оценка осуществляется родителями по собственной инициативе, или по запросу организации образования. Пункт 5 [1].

Заключения ПМПК носят рекомендательный характер и выдаются на руки родителям. Выбор организации образования осуществляют родители по собственной

инициативе. Пункт 104 [1].

Индивидуальное сопровождение педагогом-ассистентом осуществляется только в школе. [2,3]

На основании Правил психолого-педагогического сопровождения в организациях образования (Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 12 января 2022 года № 6. Зарегистрирован в Министерстве юстиции Республики Казахстан 18 января 2022 года № 26513.) [4] Психолого-педагогическое сопровождение осуществляется на основании оценки образовательных потребностей лиц (детей):

1) с поведенческими и эмоциональными проблемами, неблагоприятными психологическими факторами (нарушений воспитания в семье, детско-родительских и внутрисемейных отношений);

2) с барьерами социально-психологического, экономического, языкового культурного характера (педагогическая запущенность детей из семей социального риска, дети, испытывающие трудности адаптации в обществе (семьи беженцев, мигрантов, кандасов).

3) с ограниченными возможностями развития (нарушениями слуха, зрения, интеллекта, речи, опорно-двигательного аппарата, задержкой психического развития и эмоционально-волевыми расстройствами).

Психолого-педагогическое сопровождение в организациях образования состоит из двух этапов. Пункт 9 [4]:

Первый этап:

Руководитель общеобразовательной организации образования издает приказ и утверждает Положение об организации психолого-педагогического сопровождения, утверждает состав и должностные обязанности специалистов психолого-педагогического сопровождения, создает условия профессионального роста педагогов и специалистов на междисциплинарной основе.

Второй этап:

На основе оценки особых образовательных потребностей или рекомендации ПМПК руководитель организации образования утверждает индивидуальные программы психолого-педагогического сопровождения лиц (детей) с особыми образовательными потребностями, включающие индивидуальные учебные планы, индивидуальные/адаптированные учебные программы, индивидуально развивающие программы специалистов, список детей с особыми образовательными потребностями для психолого-педагогического сопровождения.

Заместители руководителя организации образования организуют и контролируют процесс психолого-педагогического сопровождения, участвуют в составлении индивидуальной программы психолого-педагогического сопровождения лиц (детей) с особыми образовательными потребностями, Педагоги организации образования выполняют адаптацию учебных программ, индивидуализируют процесс обучения и оценки достижений лиц (детей) с особыми образовательными потребностями.

Литература:

1. Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 30 октября 2018 года № 385. Зарегистрирован в Министерстве юстиции Республики Казахстан 31 октября 2018 года № 17657. Типовые правила деятельности организаций образования соответствующих типов и видов

2. Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 12 января 2022 года №4 «Об утверждении Правил оценки особых образовательных потребностей».

3. Инструктивно-методическое письмо «Правила оценки особых образовательных потребностей» – Павлодар қаласының № 11 жалпы орта білім беру мектебі. – 2022. – URL: <https://goo.edu.kz/content/view/24/24550?lang=ru>

4. Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 12 января 2022 года № 6. Зарегистрирован в Министерстве юстиции Республики Казахстан 18 января 2022 года № 26513. Правила психолого-педагогического сопровождения в организациях образования

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ СОЦИАЛЬНОГО ПЕДАГОГА С КЛАССНЫМ
РУКОВОДИТЕЛЕМ ПО СОЦИАЛЬНО – ПЕДАГОГИЧЕСКОМУ СОПРОВОЖДЕНИЮ
ДЕТЕЙ ИЗ «ГРУППЫ РИСКА»

Зналиева С.С.

КГУ СШ №26, г. Караганда, Республика Казахстан
snezhanna.znalieva@bk.ru

В последнее время проблема «трудными детьми» стала чрезвычайно актуальной. Численность «трудных детей» растет. Они в основном показывают свое поведение в школе, не посещают уроки, пропускают.

В данную категорию попадают дети в возрасте 12-15 лет. В настоящее время даже по отношению к детям-дошкольникам педагоги и воспитатели применяют выражение: «трудный ребенок».

Девиантное (отклоняющееся) поведение – это поведение личности, отклоняющееся от социальных правил и норм общества и причиняющее ущерб обществу или самой личности. Выделяют несколько форм отклоняющегося поведения среди подростков:

1. Антисоциальное поведение – поведение, противоречащее правовым нормам и угрожающее социальному порядку и благополучию окружающих: *Насилие над младшими и слабыми сверстниками, животными; воровство, мелкое хулиганство, вандализм, порча чужого имущества, торговля наркотиками*

2. Асоциальное поведение – уклонение от выполнения морально-нравственных норм, принятых в обществе, угрожающее благополучию межличностных отношений: *Побеги из дому; систематические пропуски в школе; агрессивное поведение; ложь; вымогательство, беспорядочные половые связи, настенные надписи и рисунки непристойного характера, ненормативная лексика.*

Различают несколько стадий отклоняющегося поведения у подростков:

Первая или начальная стадия, в механизм возникновения включаются:

- неправильное воспитание в семье;
- постоянные неудачи в игровой и учебной деятельности;
- многообразии отрицательных эмоциональных переживаний;

Прогнозируемый результат: у детей дошкольного и младшего школьного возрастов может зародиться комплекс отрицательных качеств, могут сформироваться отдельные недостатки поведения, появиться начальные формы отклоняющегося поведения, проявиться первые признаки педагогической запущенности и трудновоспитуемости.

Вторая стадия, в механизм возникновения включаются:

- отсутствие общения в коллективе класса;
- нарушение правил поведения в школе и дома;
- нежелательное влияние среды;

Предполагаемый результат: у подростков складываются педагогическая запущенность и трудновоспитуемость, наблюдаются отдельные асоциальные тенденции отклоняющегося поведения: грубость, агрессивность, хулиганство, прогулы учебных занятий, мелкое воровство, отдельные правонарушения.

Третья стадия в механизм возникновения включаются:

- негативное отношение к учебе и труду;
- наличие социально вредных взглядов, позиций, привычек;
- враждебное отношение ко многим сложившимся ценностям;

Предполагаемый результат: происходит переход от педагогической запущенности и трудновоспитуемости к социальной запущенности. Складывается устойчивое отклоняющееся поведение.

Неблагоприятное педагогическое воздействие вызывает у детей «группы риска» деструктивное, асоциальное поведение: агрессивность, упрямство, лживость.

Необходимо понимать, что их поступки не являются умышленными и что без помощи и поддержки, взрослых он не сможет справиться с трудностями.

В коррекционной работе по профилактике отклонений в поведении с учащимися девиантного поведения предпочтительна индивидуальная форма работы.

Если ребенок часто лжет, необходимо быть твердым, справедливым и последовательным, хвалить ребенка всякий раз, когда он говорит правду.

Ругательства и ненормативная лексика стали теперь для детей и подростков своего рода ритуалом. Сверстники бранятся – надо быть таким, как они. Во время индивидуальной работы надо дать понять ребенку, что бранные слова могут очень сильно задеть человека и надолго оставить след в его жизни.

Коррекционная работа не дает положительного результата, если параллельно не ведется профилактическая работа с семьями «группы риска»: сбор информации о семье, социуме, где она живет, посещения на дому, беседы с родителями, выяснение причин неблагополучия семьи. Неблагополучие семей группы риска состоит в том, что у родителей нет знаний и умений по воспитанию детей, один или оба родителя злоупотребляют алкоголем, низкий материальный достаток.

При посещении неблагополучных семей проводятся просветительские беседы с родителями об ответственности за воспитание и обучение детей, создание благоприятных условий в семье, пропагандируется здоровый образ жизни.

Педагогическое сопровождение учащихся включает в себя

- Систематический контроль за посещаемостью и успеваемостью.
- Помощь учащемуся в учебно-познавательной деятельности.
- Обеспечение постоянной связи с семьей.
- Осуществление тесной связи с педагогами-предметниками.
- Проведение тематических классных часов и мероприятий с привлечением учащихся «группы риска».

• Активизация творческой, трудовой, спортивной и др. деятельности.

• Проведение индивидуальной работы с учащимися «группы риска».

Необходимая документация по работе и детьми девиантного поведения

- Учетная карточка девиантного подростка
- Педагогическая характеристика учащегося
- Характеристика на семью
- Психолого-педагогическая характеристика семьи
- Посещение семьи, составление АКТ ЖБУ
- План коррекционной работы по четвертям
- Итоги коррекционной работы

В карточке хранятся акты ЖБУ и другая документация по работе с семьей: письма в различные инстанции, ходатайства, докладные учителей предметников.

Характеристика учащегося должна содержать следующую информацию: обязательно указать с какого времени происходят отрицательные изменения в поведении учащегося; организована ли внеурочная занятость учащегося; круг друзей учащегося; успеваемость учащегося; взаимоотношения учащегося с одноклассниками; моральная обстановка в семье, взаимоотношения в семье; есть ли вредные привычки, характерологические особенности поведения, положительные и отрицательные стороны, атмосферу в семье.

Рекомендации для классного руководителя:

- Совместно с учителями-предметниками постоянно держать на контроле вопрос успеваемости подростков.

• Ставить в известность родителей о пропусках занятий в тот же день.

• Не подчеркивать проступки, воспитывать на положительных примерах.

• Не использовать нравоучений. В перевоспитании решающим является личный пример учителя, внимание к ребенку, умение радоваться успехам ребенка.

Литература:

1. Абдрахманова М.В., Мавлеткулова Ф.Р., Анохин А.М. Профилактика, коррекция, ребиолитация детей и подростков с девиантным поведением. Теория и методика: Учебное

пособие. – Стерлитамак: Стерлитамак. гос. пед. акад. им. Зайнаб Биишевой, 2009. – 184 с.

2. Воспитание трудного ребёнка: Дети с девиантным поведением /Под ред. М.И. Рожкова. – М.: Владос, 2004. – 241 с.

3. Шилова Т.А. Психодиагностика и коррекция детей с отклонениями в поведении. – М.: Айрис-пресс, 2004.

ӘОЖ 371

ЕРТЕ ЕСКЕРТУ ЖҮЙЕСІ ОҚУДАН ШЫҒУ ҚАУІПІ БАР БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫ АНЫҚТАУ ЖӘНЕ ҚОЛДАУ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ

Исаев А.А., Абдақимова М.К.

Қазтұтынуодағы Қарағанды университеті, Қарағанды қ., Қазақстан Республикасы
a.isaev@keu.kz

Мұғалімдер барлық балалардың жалпы білім беру мекемесіне баруға және мектеп пен сынып ортасын ұйымдастыруды және сынып параметрлерін талдауға, сонымен қатар оларды әр оқушыға қалай қол жетімді және түсінікті ету керектігі туралы ойлауға құқылы екенін білуі керек. Бұл процесс үздіксіз болуы керек, өйткені балалар мен мұғалімдердің мәдениеті, қызығушылығы, қажеттіліктері мен қабілеттері үнемі өзгеріп отырады. Нәтижесінде, инклюзивті сыныптарда әр бала бірдей бағаланады.

ЮНИСЕФ-тің адамзат дамуының қазіргі кезеңіндегі балалық шақты қорғау стратегиясының мақсаттары және үміт артушы болашақ:

- ЮНИСЕФ-тің 2030 жылға дейінгі балалық шақты қорғау жөніндегі жұмысының пайымын, мақсаттарын және стратегиялық шеңберін ұсыну;

- жалпы балаларды қорғау секторына инвестициялаудың маңыздылығы туралы хабардар ету.

Стратегияның үш мақсаты бар, олар:

1) Әмбебап алдын-алу: барлық балалар қорғалған ортада өседі.

2) Ешкімді артта қалдырмау: жоғары қауіп жағдайында өмір сүретін балалар атаулы қолдау алады.

3) Әрекет ету және алдын алу: бұзушылықтары бар балалар сапалы қызмет алады.

2018 жылдан бастап ЮНИСЕФ Қазақстанда ерте шығарып тастауды ескерту жүйесі бойынша бағдарламаларды іске асыруда [1]. Ерте шығарып тастауды ескерту жүйесі дегеніміз:

- Мектептен шығарылу/үлгермеушілік қауіпін бар оқушыларды анықтау.

- Әр түрлі тәуекелдерге арналған алдын-ала анықталған болжаушылар мен индикаторлар жиынтығына негізделген.

- Оқушылардың мектепте қалуын және олардың жеке қажеттіліктеріне жауап беретін әртүрлі араласулар арқылы жақсы үлгерімін қамтамасыз етеді.

- Мамандар тобының қатысуымен орындалатын жалпы мектептік тәсіл.

Ерте ескерту жүйесінің негізі тек шығарып тастауды болдырмауда емес, ал қиын жағдайдағы және қолдауды қажет ететін оқушыларды (оқуын әрі қарай жалғастыра ма, жоқ па қарамастан) анықтайды.

Ерте ескерту жүйесі (ЕЕЖ) - бұл шығарып тастауға ықпал ететін нақты факторлардың болуына сүйене отырып, мектептен шығарылу қауіпін бар оқушыларды анықтауға бағытталған құрал – «қызыл жалау». Ерте ескерту жүйесі жеке студенттердің мәліметтерін олардың білім беру мәртебесін, соның ішінде сабаққа қатысуын, мінез-құлқын және үлгерімін бақылау көрсеткіштерін қалыптастыру үшін пайдаланады. Оқушыларды анықтағаннан кейін, ЕЕЖ оларға мектепте оқуды жалғастыруы мен нақты қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін стратегиялар мен араласулар арқылы қолдау көрсетеді.

Бұл жүйе (барлық мүдделі тараптар ойластырған, мақұлдаған және бөліскен процедуралардың реттілігі) мектептерге немесе білім беру органдарына «қызыл жалауды» ертерек тануға мүмкіндік береді – оқушылар мектептен шығарылуына дейін және мектепте

балаға уақтылы қолдау көрсетуге мүмкіндік береді.

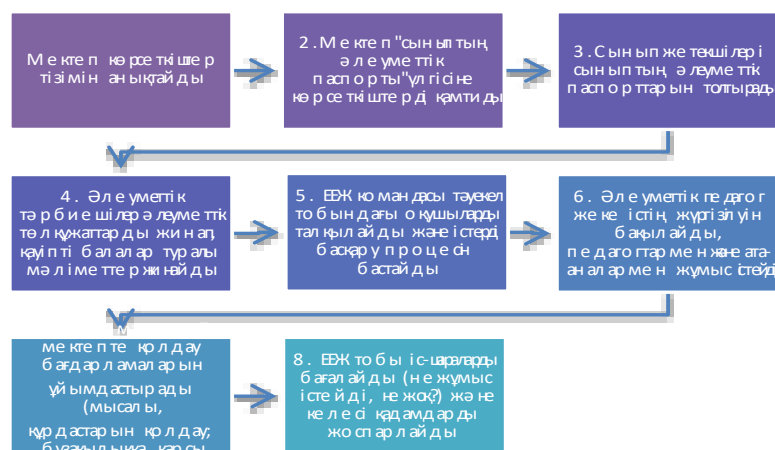
Деректерді жүйелі түрде зерттей отырып, ЕЕЖ мектептер мен жергілікті білім бөлімдеріне көмектесе алады:

- оқытудың алғашқы кезеңдерінде қиындық көретін студенттерді анықтау;
- оқушыларды белгілі бір қолдау бағдарламаларына бағыттау;
- оқушылар топтары арасында мәселелерді үнемі зерттеу және шешу.

Ерте ескерту жүйесі: бес қадам:

1. Индикаторларды іріктеу.
2. Шығып қалу қаупі бар оқушыларды анықтау.
3. Оқушылардың қажеттіліктерін бағалау.
4. Ден қою және мониторинг шараларын қолдану.
5. Бағалау және оқыту.

ЕЕЖ қалай жұмыс істейді?

Сурет 4. Мектептегі ЕЕЖ моделінің қолданыстағы схемасы

Ерте ескерту жүйелерімен байланысты екі негізгі проблема бар: жүйенің өзін құру және мектеп қызметкерлеріне оны пайдалануға көмектесу.

Біріншіден, техникалық тұрғыдан алғанда, индикаторлар өзекті болуы және араласу үшін әсер ету нүктелерін анықтауы тиіс. Көбінесе индикаторлар жергілікті контексте олардың болжамдық қабілетін тексермей орнатылады.

Екіншіден, практикалық тұрғыдан алғанда, егер олар мұғалімдер мен директорлар қолданатын тұрақты деректер циклінің бөлігі болмаса, индикаторлар оқуды жақсартуға әкелуі екіталай.

Ерте ескертудің тиімді жүйесін енгізу студенттердің үлгерімі мен проблемаларын бақылау мен деректерді пайдалану үшін мамандарды оқытуды және қолдауды қажет етеді. Мұндай оқыту мен тренингтер практиктерге оқу нәтижелерін жақсарту, әріптестерінің сәтті және тиімді жұмыс істеуі үшін олардың деректерін, бақылаулары мен тұжырымдарын өздерінің бағдарламалары мен стратегияларында қалай қолдана алатындығын көрсетуі керек.

Ерте ескерту жүйелерін тиімді енгізу команданың рөлдері мен міндеттеріне мұқият назар аударуды талап етеді!

Әрбір мектепте ЕЕЖ командасы кемінде 5-8 қызметкерден тұруы тиіс, оның ішінде:

- Мектеп директорлары және тәрбие жұмысы жөніндегі меңгеруші;
- Көмекші персоналдың екі-үш мүшесі (мектептегі әлеуметтік педагогты, мектеп психологын және мектеп полиция инспекторын қоса алғанда);
- Бір немесе екі мұғалім;

- Олардың мөлшеріне байланысты кейбір мектептер мектеп қызметкерлерін көбірек қосу туралы шешім қабылдауы мүмкін;

- ЕЕЖ-не мүшелік мектептердегі психологиялық-педагогикалық консилиуммен байланысты болуы мүмкін.

Мектептер ерте ескерту жүйесін қолдануды бастамас бұрын, олар қауіпті балаларды анықтау, қолдау бағдарламаларын тағайындау және үлгерімді бақылау үшін бірге жұмыс істейтін арнайы қызметкерлер тобын құруы керек. Мектептің ЕЕЖ құрамына директор (басшы), мектептің әлеуметтік педагогы, психологы, мектеп инспекторы (мүмкін болса, полиция) кіреді. Кейде балаларды білетін мұғалім де қосылады. Бұл қызметкерлер мектеп кезінде де, одан кейін де жұмыс істейді. Олар білім беру қажеттіліктерімен, балалардың мотивациясымен және мінез-құлқымен таныс. ЕЕЖ командасы тығыз ынтымақтастықта және жақсы дамыған байланыс механизміне ие (мысалы, ішкі ақпараттық бюллетень), топ мүшелері үнемі кездесіп тұрады.

Көлеміне байланысты кейбір мектептер мектеп қызметкерлерін көбірек қосу туралы шешім қабылдауы мүмкін (бұл икемді). ЕЕЖ мектеп командасы: мектептен кетудің алдын алуға және оған жауап беруге және инклюзивті білім беруді ынталандыруға, оқыту/ұстау тәжірибесін қолдауға жауапты мектеп қызметкерлерінен тұратын интеграцияланған команда мектеп әкімшілігін, көмекші персонал мүшелерін және мұғалімдерді қамтиды. Мұндай командалар оқушылардың кетуіне жол бермеуге бағытталған оқушылар мен мектеп қызметкерлері үшін білім беру және ақпараттық-ағартушылық іс-шараларды ұйымдастыруға жауап береді. Олар балалардың мәселелерін анықтайды, тіркейді, есеп береді және зерттейді және мектеп деңгейінде жауап беру шараларын ұсынады. Барлық мұғалімдер өз сыныптарында балалармен жұмыс істейді және кету қаупін азайту үшін инклюзивті әдістерді енгізеді.

Команда нақты шаралар арқылы (бастапқы/екінші/үшінші) қауіпті балаларды қолдау үшін оқыту/ұстау, кейс-менеджмент және іс-шаралар тәжірибесін қолдауы керек. Команда мектептерде шаралар қабылдайды, егер мектептің әлеуеті жеткіліксіз болса, олар көмек көрсету үшін үшінші тараптарды шақыра алады.

ЕЕЖ мектептердегі қолданыстағы психологиялық-педагогикалық консилиуммен (бұл құрылым құрылған жерде) өзара іс-қимыл жасай алады. Осылайша, ЕЕЖ мектеп командасы - бұл мектептен кетудің алдын алуға және оған жауап беруге және инклюзивті білім беруге ықпал етуге жауапты мектеп қызметкерлерінің біріктірілген тобы. Бұл команда балалар арасындағы проблемаларды анықтайды, тіркейді, хабарлайды және зерттейді. Сонымен қатар, ол оқушылардың кетуіне жол бермеуге бағытталған оқушылар мен мектеп қызметкерлері үшін білім беру және ақпараттық-ағартушылық іс-шараларды ұйымдастыруға жауап береді.

ЕЕЖ командалары жүйені басқара алады, бірақ олар шығудың алдын-алу және жауап беру үшін жалғыз жауап бермейді - алдын-алу және жауап беру үшін мектепшілік тәсіл қажет, ал команданың құрамына кірмейтін мұғалімдер кейбір балалардың сыныптарынан кетуіне жол бермеу үшін белсенді рөл атқаруы мүмкін.

ЕЕЖ-нің негізгі мақсаттары:

- Оқыту арқылы бастапқы профилактика;

- Анықтау және тіркеу;

- Іс-әрекеттерді жоспарлау/әзірлеу;

- Ден қою және кейс-менеджмент;

- Мониторинг және бағалау;

- Екінші және үшінші араласу.

Барлық мұғалімдер үшін негізгі міндеттер:

- Баланың өзгеруін анықтау;

- Уақытылы әрекет ету;

- Тыңдау

- Тіркеу;

- Жолдау;

- Оқыту мен оқытудағы кез-келген өзгерістерді бақылау - балаларды оқуға тарту.

Әр түрлі жұмыс деңгейлері.

Тиімді коммуникация мектеп қоғамдастығының барлық мүшелерін және мектептен тыс кең қоғамдастықты, яғни жергілікті және облыстық деңгейде шешім қабылдайтын ата-аналар мен адамдарды қамтиды. Мектепте жұмыс істеудің үш негізгі бағыты бар:

- Бастауыш деңгей, яғни мұғалімдер және осал балалармен жұмыс істейтін мектеп қызметкерлерінің басқа мүшелері.

- Үйлестіру деңгейі. Бұл, ең алдымен, басқалардың жұмысын үйлестіретін және мектептен тыс немесе кету қаупі бар балаларға арналған қолдау бағдарламаларын басқаратын әлеуметтік педагог.

- Мамандандырылған деңгей. Бұл команда мүшесі немесе баламен және оның отбасымен немесе басқа да негізгі адамдармен мамандандырылған араласумен айналысатын жеке адам болуы мүмкін.

Барлық мектеп қоғамдастығы осал оқушыларды қолдауға және тартуға қатысатынын түсіну керек. Сондықтан, бұл деңгейлер барлық мұғалімдерді және мектеп қызметкерлерінің басқа мүшелерін, сондай-ақ оқушылармен тікелей жұмыс жасайтын және мектептің тонын белгілейтін мектептің айналасындағы қауымдастықты қамтиды.

Әдебиеттер:

1. Система раннего предупреждения для профилактики, выявления и реагирования на выбытие детей из системы образования в Казахстане: практическое руководство/ Колин МакЛафлин, Наталья Яковец и Лиз Винтер. Алматы, 2019 – ЮНИСЕФ// <https://www.unicef.org/kazakhstan/media/>

УДК 376

КЕЙС – МЕНЕДЖМЕНТ В РАБОТЕ СОЦИАЛЬНОГО ПЕДАГОГА С НЕБЛАГОПОЛУЧНОЙ СЕМЬЕЙ

Оспанова Д.Е.

КГУ «Общеобразовательная школа №59», г.Караганда, Республика Казахстан,
dikosha_kz@inbox.ru

Кейс-менеджмент – процесс, в котором объединяется оценка, планирование, помощь и поддержка в получении услуг, соответствующих потребностям клиента, осуществляемый посредством общения и поиска доступных ресурсов для достижения качественных и рентабельных результатов» определяет Общество Кейс-менеджмента Америки (Case Management Society of America) [1].

Кейс-менеджмент в социальной работе одновременно направлен и на решение психологических проблем и проблем со здоровьем, и на работу с социальной системой, в которой живет клиент. Следовательно, кейс-менеджер должен обладать общими навыками социального работника(педагога), такими, как умение консультировать, должен разделять этические правила социальных работников (педагогов). Кейс-менеджмент — это некоторое сопровождение клиента в решении его проблемы о начала и до конца.

Приведем пример кейс-менеджмента в работе социального педагога в неблагополучной семье. Имеются следующие типы неблагополучных семей: аморальная, конфликтная и асоциальная. Аморальная семья – это семья, которая имеет низкий уровень моральных и этических норм. В таких семьях систематический происходят драки, употребление психоактивными веществами, злоупотребление алкогольными напитками. В конфликтных семьях между супругами имеются сферы, где их интересы, потребности и желания постоянно приходят в столкновение, порождая отрицательные эмоции и скандал. Асоциальная семья – это семьи, в которых дети с ранних лет находятся в обстановке пренебрежения к общепринятым моральным нормам [2].

Выявление неблагополучных семей в общеобразовательных учреждениях проводится с помощью совместной работы классных руководителей, инспектора полиции и социально-

психологической службы. Социальный педагог каждый месяц сверяет списки семей и детей, состоящих на профилактических учетах в отделе полиции. В большинстве случаев неблагополучии в семье первыми узнают классные руководители, так как неблагоприятная атмосфера в семье отражается на ребенке как внешне, так и на успеваемость, общение с одноклассниками и сверстниками, на общем психологическом состоянии ребенка. При обращении классного руководителя в социально-психологическую службу о ребенке, проводится первичный осмотр местожительства ребенка, составляется акт жилищно-бытовых условий. Так же в ходе посещения семьи проводятся профилактические беседы с родителями, наблюдаются взаимоотношения между членами семьи. При беседах с родителями, выявляется кто из родителей имеет неблагоприятное воздействие на ребенка и на семью в целом. Если, несмотря на неоднократные посещения и предупреждения родителей (законных представителей) о том, что они несут прямую ответственность за жизнь и здоровье своих несовершеннолетних детей, со стороны родителей нет действий по улучшению состояния своей семьи, социально-психологическая служба школы письменно обращается в комиссию по делам несовершеннолетних, органы опеки и попечительства для дальнейшего действия по отношению к родителям несовершеннолетних детей. При необходимости выявленных несовершеннолетних детей неблагополучной семьи определяют сроком на 6 месяцев в Центр адаптации, находящихся в трудной жизненной ситуации. В течение этого времени родителям рекомендуется улучшить свое положение: если есть злоупотребление алкогольными напитками, то предлагается пройти лечение в наркологическом центре, если безработица, то встать на учет в отдел занятости населения и начать работать и т.д. Пока дети находятся в Центре адаптации находящихся в трудной жизненной ситуации, данная семья продолжает быть на постоянном контроле со стороны органов опеки и попечительства. По истечению 6 месяцев также проводятся посещения семьи, при заметном улучшении положения семьи несовершеннолетние дети возвращаются.

Если в неблагополучной семье улучшение не произошло, специалистами органа опеки и попечительства проводится заседание комиссии по делам несовершеннолетних при городском акимате, оформляются документы в суд для лишения родительских прав. По прошествии 30 календарных дней, когда решение суда о лишении родительских прав входит в законную силу, детей из Центра определяют в детский дом.

В работе социального педагога используется алгоритм межведомственного взаимодействия (совместный приказ Министерство образования и науки РК) по вопросам оказания помощи семьям и лицам, находящимся в зоне риска наступления трудной жизненной ситуации:

- выявление обучающихся и воспитанников, находящихся в зоне риска, наступления трудной жизненной ситуации;
- организация психолого - педагогического сопровождения;
- незамедлительное информирование субъектов межведомственного взаимодействия по вопросам оказания помощи, а также предоставление информации, заинтересованным государственным органам;
- привлечение других органов и организаций в рамках их компетенции;
- проведения актов обследования ЖБУ семьи;
- предоставления специальных социальных услуг в установленном законодательством РК порядке [3].

Ход работы с неблагополучной семьей:

1. На основании сигнала об ущемлении интересов ребёнка социальный педагог проводит первичную оценку ситуации для решения вопроса о наличии обстоятельств, требующих срочного изъятия ребёнка из семьи с целью защиты его жизни и здоровья. Осуществляется сбор первичной информации о данной семье через различные источники (соседи, коллеги родителей по работе, детская поликлиника и т.д.).

2. Обобщение полученных данных, оценка уровня риска семьи для проживания и воспитания в ней ребёнка.

3. Диагностика семейного благополучия через ознакомительную беседу с ребёнком.

4. Первая встреча с проблемной семьёй (лучше вызвать в учреждение, при

возможности участие не только педагога, но и психолога). Цель её – добиться от родителей признания, что в семье существуют проблемы, которые создают угрозу психическому и физическому здоровью ребёнка, мешают его полноценному развитию и воспитанию.

5. Обсуждение полученной информации на заседании внутришкольной комиссии по охране детства и работе с семьями, находящимися в социально опасном положении.

6. Работа по повышению воспитательных способностей родителей.

7. Посещение семьи в месте её проживания.

Приведем пример из опыта работы социального педагога.

Ситуация: Мать-одиночка воспитывает двоих детей. Мать и дети не документированы. Мать из неблагополучной семьи, ведет аморальный образ жизни, принимает алкогольные вещества. При посещении квартиры социальным педагогом и классным руководителем выяснилось постоянное присутствие посторонних людей рядом с несовершеннолетними детьми, что создавало угрозу насилия. В дальнейшем социальный педагог оказывал помощь семье совместно с инспектором отдела полиции. Прежде всего, было оказано содействие матери и детям в документировании. Мать была приглашена на беседу со специалистами Наркологического центра, после была оказана помощь в трудоустройстве матери, ее направили в Центр занятости для постановки на учет в качестве безработной. Также социальным педагогом была оказана помощь в получении адресной социальной помощи. Социальный педагог проводил беседы, проблемы семьи были озвучены на совете по профилактике правонарушений. Мать была информирована о последствиях невыполнения родительских обязательств. В дальнейшем положение несовершеннолетних детей не менялось. Социальный педагог оповестила органы опеки о том, что девочки находятся в опасных для жизни условиях. Оповестили ОП, о том, что в отношении ребёнка проявляются противоправные действия. Девочек в сопровождении инспектора ГЮП и социального педагога освидетельствовали в медицинском учреждении на предмет побоев, получив заключение медиков и постановление от органов опеки, детей изолировали от матери и поместили в Центр адаптации несовершеннолетних. В течении 6 месяцев семья стояла на контроле, но улучшений условий матери не произошло. В дальнейшем девочек приняли в приёмную семью.

Таким образом, используя алгоритм межведомственного взаимодействия (совместный приказ Министерство образования и науки РК) по вопросам оказания помощи семьям и лицам, находящимся в зоне риска наступления трудной жизненной ситуации детям, были созданы благоприятные условия для проживания.

Литература:

1. Управление случаями в социальных службах и при междисциплинарном взаимодействии в решении проблем детей / Сост. Хенрик Хаубро. М.: Полиграф сервис, 2005.

2. Кравцова И. С. Семейное неблагополучие как социально-педагогическая проблема // Психолого-педагогический центр. URL: <https://pcenter-tilt.ru/semejnoe-neblagopoluchie-kak-soczialno-pedagogicheskaya-problema>

3. Об утверждении Плана мероприятий по проведению Года детей. Постановление Правительства Республики Казахстан от 20 марта 2022 года № 148 // <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P2200000148>.

УДК 364.04

КНИГОТЕРАПИЯ И ЕЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ В ОТНОШЕНИИ ЛЮДЕЙ ПРЕЛОННОГО ВОЗРАСТА

Погорелова А.В., Галуцкая

Карагандинский университет Казпотребсоюза, г. Караганда, Республика

Казахстан arina1_arina2@mail.ru

КОО НЦ «Видергебурт», г. Караганда, Республика Казахстан galutskaya@mail.ru

Книготерапия (библиотерапия) – это терапевтический подход, который использует литературу в качестве инструмента для поддержания у клиентов хорошее психологическое здоровье. Это универсальный и достаточно эффективный вариант лечения, чаще всего его используют в дополнении или совокупности к другим видам терапий[1].

Книжная терапия в основу своего внимания берет конкретный проблемы человека, его страхи, переживания и состояние человека. В целом, для книготерапии подойдет абсолютно любая книга, в основном специалисты используют художественную литературу, научно-популярную литературу или их комбинацию. Это могут быть рассказы, романы, биографии, стихи, какие либо книги по саморазвитию, самое главное чтобы содержание этой книги соответствовало задаче, которую перед собой поставил специалист, и конкретной проблеме человека которую необходимо решить.

Библиотерапия – мощное средство помощи всем людям в их попытках справиться с физическими и эмоциональными расстройствами. Однако ее приоритет – в области помощи социально незащищенным группам граждан. Для людей пожилого возраста, пенсионеров, одиноких очень важно, чтобы в их руки попала книга, которая придаст сил, справится с трудностями в жизни. Для данной категории клиентов целебно влияют остроумные книги, юмористические. Ведь именно такой категорией книг можно вызвать у человека смех и радость. Чтение классической литературы дает людям поверить в себя, поверить в то, что можно исправить ситуацию и надеяться на лучшую жизнь. Пожилым людям нужна жизнеутверждающая литература. Большинство из них любят читать книги «правды», книги «жизни», историческую прозу, но им также не хватает чувства собственного достоинства, чувства правильности пройденного пути, желания бороться со старческими болезнями, получать удовольствие от жизни. У большинства этих людей есть определенные проблемы со здоровьем и жизненные проблемы, которые заставляют их обращаться к чтению как к средству преодоления психического дискомфорта и депрессии[2].

Концепция чтения как способ облегчить процесс выздоровления и достичь терапевтических целей является общей стратегией во многих подходах к лечению. Однако то, что отличает библиотерапию от других устоявшихся теорий психотерапии, таких как когнитивно-поведенческая терапия (КПТ), заключается в том, что терапевт обычно рассматривает библиотерапию как терапевтический подход и, следовательно, использует ее как дополнительную часть лечебного процесса. Поскольку библиотерапия часто используется для поддержки других форм терапии, она подходит как для индивидуальных, так и для групповых мероприятий и для людей всех возрастов[3].

При использовании в условиях групповой терапии библиотерапия позволяет участникам давать и получать отзывы об их интерпретации литературы и о том, как она связана с их проблемами. Это также помогает улучшить общение и поощряет более глубокие разговоры и связи для участников.

Виды книготерапии.

Существует ряд видов библиотерапии, которые можно использовать в клинических и образовательных учреждениях, а также дома.

- Творческая библиотерапия, которая часто проводится в группе, когда в группе читаются и обсуждаются рассказы, стихи и художественная литература.
- Библиотерапия развития, которая используется в образовательных учреждениях, а также родителями для объяснения детских и подростковых проблем.
- Предписывающая библиотерапия, которая использует книги по самопомощи либо в клинических условиях, либо дома, чтобы помочь изменить модели мышления, чувства и действия.
- Терапевтическая библиография, которая используется в сочетании с другими видами терапии для решения психологических проблем.

Социальная книготерапия – это целенаправленное чтение книг как способ улучшения или нормализации состояния человека или группы людей. Этот вид книготерапии в своей работе использует библиотекарь, социальный работник, психолог или педагог[4].

Психотерапевтическая книготерапия является дополнительной терапией психотерапевтического лечения людей, имеющих следующие проблемы: суицидальное

поведение, хронические заболевания, наркотическая или алкогольная зависимость, психические расстройства и т.д. Она проводится врачом-психоневрологом или психиатром. Основу этого подхода заложил известный российский библиограф, писатель и книговед XIX века Н.А. Рубакин. Он разработал библиопсихологию – науку о восприятии текста, в которой рассматриваются индивидуальные реакции читателя на книгу, обусловленные жизненным моментом, социальной средой читателя и личными причинами обращения к книге. Психотерапевтическая книготерапия часто используется в семейной психотерапии и групповой логопсихотерапии[5].

Книготерапия в социальной работе с лицами пожилого возраста имеет свои цели и задачи. Целью книготерапии является психологическая, эмоциональная и социальная помощь, путем целенаправленного чтения и обсуждения специально подобранных книг.

К задачам книготерапии можно отнести создание и объединение группы пожилых людей с целью оказания взаимной поддержки с помощью книготерапии, оценку собственного психологического и эмоционального состояния, выявление жизненных трудностей и способов их преодоления, пересмотр жизненных ценностей и взглядов, принятие рационального решения по волнующим пожилых людей вопросам при наличии ограниченных предварительных знаний или личного опыта решения подобных проблем. Ну и наконец, развитие потенциала групповой самопомощи с помощью книготерапии.

С данными целями и задачами мы сможем наблюдать за положительными результатами терапии. Будет сформирована устойчивая группа самопомощи пожилых людей, и члены данной группы смогут использовать книготерапию в дальнейшей работе группы самопомощи. Сессии книготерапии позволят участникам группы приобрести навыки вдумчивого чтения, позволяющего выявить свои собственные жизненные трудности и оценить возможности их преодоления[6].

Литература:

1. Тихомирова, И. И., Что такое библиотерапия и могут ли книги врачевать душу?/ И. И. Тихомирова - 2003. - № 1. - 15-16 с.
2. Назаркин, Н.Н. Романтическая фантастика как средство вспомогательной анестезии. / Н. Н. Назаркин - М.: БМЦ, 2001. - 60-65 с.
3. Василюк Ф.Е. Постклассическое мышление в психиатрии (К методологии психотехнической теории) // Пути обновления психиатрии. / Е. Ф. Василюк – НПА, 1992. – 134-148 с.
4. Гончарова, А.И. Библиотерапия: задачи, подходы, методы. / А. И. Гончарова - М.: БМЦ, 2001. - 25-28 с.
5. Карданова, М.В. К софийной библиотерапии. / М. В. Карданова - М.: БМЦ, 2001. – 108 с.
6. Тюшина, Е.И. Лечение книгой, или библиотерапия./Е.И. Тюшина – М.: 2003,14-18 с.

ӘОЖ 364.2

МЕКТЕПТЕГІ БУЛЛИНГ МӘСЕЛЕСІНІҢ ӨЗЕКТІЛІГІ

Рахимова И.К.

Қазтұтынуодағы Қарағанды университеті, Қарағанды қ., Қазақстан Республикасы
Rahimova_2017i@mail.ru

Буллинг - қазіргі заманның ең маңызды мәселелерінің бірі. Мектептегі өз құрдастарының немесе сыныптастарының тарапынан зорлық-зомбылық пен қорқыту әлемдегі әрбір үшінші оқушының басынан өтіп жатыр деген мәліметтер бар. Буллинг құрбандары үшін бұл қиын тәжірибе өмірлеріне үлкен із қалдыратыны және уақыт өте келе психологиялық жарақатқа айналуы мүмкін екені белгілі. Оның үстіне, оның құрбандары ғана емес, агрессорлар мен куәгерлер де зардап шегеді.

ЮНИСЕФ мәліметтері бойынша Қазақстан балаларының 66% - ы мектептегі зорлық-

зомбылық пен кемсітушілікке тап болады, 44% - ы мектептегі зорлық-зомбылықтың құрбаны болды, 24% - ы мектептегі басқа балаларға қатысты зорлық-зомбылық пен кемсітушілік әрекеттерін жасады.

Буллинг (қорқыту, кемсіту)-бұл біреуге эмоционалды немесе физикалық зиян келтіруге бағытталған қайталанатын агрессивті мінез-құлық. Буллинг салдарлары әдетте: оқудағы қиындықтар, үнемі стресстен зейін қоя алмау, сабақты үнемі өткізіп жіберу, өйткені мектепке бару қорқыныш. Оның салдарының бірі өзін-өзі бағалаудың тұрақты төмендеуі, өз күшіне сенімсіздік, өзін «ақаулы», «қажет емес» ретінде бұрмаланған имидж, мазасыздық пен депрессиялық бұзылулар, оның ішінде тұрақты және ауыр формалар, әлеуметтік невроздар, әлеуметтік фобия, қарым-қатынас қиындықтары және т.б.

ЮНИСЕФ Қазақстан зерттеуі сондай-ақ қорлау және бопсалау элементтері бар мектептегі зорлық-зомбылықтан аман қалған балалардың суицидтік мінез-құлық қаупі жоғары екенін көрсетеді.

Қазақстанда 2021 жылдың 9 айында балалар мен жасөспірімдер арасында 137 суицид фактісі тіркелген, олардың басты себебі - буллинг. Оқушылардың 63 пайызы мектеп қабырғасында қорқытудың куәсі болып табылады, олар өздері де білмей қорқытудың құрбаны болады.

Төменде өз-өзіне қол жұмсау туралы ойлары бар қорқыту құрбандарының нақты оқиғалары баяндалған.

Бірінші кейс. *«Мен өз-өзіме қол жұмсай жаздадым, енді мен дүрбелең шабуылдарынан зардап шегемін».*

Бала кезінде Зарина құрдастарымен ортақ тіл таба алмады және барлық уақытын жалғыз өткізді. Мұның себебі құрдастарының мазақтары болды. Оның айтуынша, балабақшада тәрбиешілер оған ұжымға қосылуға көмектесуге тырыспады, бұл мәселені оның оқшаулануына байланысты деп есептеді. Ол қиянатшылармен күресе алмады, ол одан да мүгедек болып қалудан қорықты. Оның айтуынша, тәрбиешілер жағдайға араласпаған. Ол құрдастарының неге мұндай қатыгездік көрсеткенін білмейді.

Алайда, Заринаның өміріндегі «қара жолақ» мұнымен аяқталған жоқ. Мектепте қорқыту тек күшейе түсті. Кез-келген сәтсіздік сыныптастарын мазақ етуге және қорлауға себеп болды. Мұғалімдер де жағдайды қиындатты. Қыздың достары болмады. Кейбір сыныптастары оның әлеуметтік желілердегі фотосуреттері туралы жағымсыз пікірлер жазды немесе Заринаға қоқыс немесе ауыр нәрсе тастауы да болды. Бұл мектептің барлық 11 жылында орын тапты.

Оның айтуынша, ол ата-анасына мектептегі проблемалар туралы айта алмады, олар ажырасқан. Анасы отбасын асырау үшін екі жұмыста жұмыс істеді, ал әкесі біраз уақыттан кейін қызымен байланысын үзді. Қазірдің өзінде орта мектепте күнделікті қорлау және қорқынышпен өмір сүру денсаулыққа байланысты проблемаларға әкелді, Заринада дүрбелең шабуылдары басталды. Өмірінің осы кезеңінде ол өз-өзіне қол жұмсағысы келді. Анасы оны осы қадамнан құтқарған. Қазір, Зарина шетелде бариста кофеханасында жұмыс істейді және жергілікті галереяда сурет салады. Сондай-ақ, Зарина психотерапия курсынан өіп жүр. Болашақта ол буллингтан аман қалған адамдар үшін орталық ашуды армандайды.

Екінші оқиға. *«Менің кеңсе заттарымды дәретханаға лақтырды, ал мұғалім оған көз жұмды».*

Біздің екінші кейіпкеріміз-27 жастағы экономист. Дамирде құрдастарымен проблемалар жетінші сыныпта басталды, ол жеке мектепте тегін оқу грантын жеңіп алды. Дамирдің айтуынша, жаңа ұжымда бәрі жақсы болды, ол тіпті достар тапты.

Алайда, біраз уақыттан кейін ол сыныптастары тарапынан өз атына келеке-мазаққа тап болды. Құрдастарына оның оқуға деген құштарлығы ұнамады-деп еске алады Дамир. Жаңа мектептегі қысымға төтеп бере алмаған жасөспірім бұрынғы мектебіне ауысты.

Бірде сыныптастарының бірі Дамирдің күнделігін терезеден лақтырып жіберді. Себебі, ол бір күнде 6 «бес» деген баға алды. Сол күні, ол өз-өзіне қол жұмсағысы келген, бірақ ата-анасын ойлап, ойынан бас тарта алды.

Ол университетті үздік дипломмен бітіріп, жақсы маман атанып, отбасын құрды. Оның ұлы бар. Қазір бәрі жақсы болса да, Дамир өзінің басынан кешкен тәжірибесін әрең

еске алады. Оның айтуынша, қазір ол ұлымен буллингтен аулақ болу үшін ашық сөйлесуге тырысады.

Кейстерді қорытындылай келсек, буллингті алдын алуда мұғалімдердің үлкен рөлін көреміз. Мұғалімдер ауызша және әлеуметтік буллингті бірден тани алмайды, сонымен қатар құрдастар арасындағы қалыпты қарым-қатынас пен буллинг деген не екенін түсіну үшін толық ақпарат жетіспейді. Сондай-ақ, мұғалімдер буллинг жағдайына қалай жауап беру керектігін қарастырмайды. Әрі қарай жұмыстың перспективасы ретінде мектеп қызметкерлерінің буллинг жағдайларына белсенді реакциясының болмауының себептерін нақтылау қажеттілігін және буллингті тоқтатуға және оның алдын алуға уәждемені арттыру бағытында жұмыс істеу қажеттігін атап өту керек. Мамандардың мектептегі буллингке жол бермеу туралы саналы және келісілген ұстанымы болған жағдайда ғана оның алдын алу бойынша жұмыс тиімді болуы мүмкін.

Мектеп балалардың денсаулығына, соның ішінде психологиялық денсаулығына жауап береді. Қорқыту баланың денсаулығы мен қалыпты психикалық дамуына нақты қауіп төндіреді. Ал мектепте балалардың қауіпсіздігінен жоғары басымдықтар болуы мүмкін емес. Мектеп қорқытуға айналуы мүмкін жанжалды жағдайларды қадағалап, алдын алуға міндетті. Мектептегі қорқытудың алдын алу стратегиясы бір реттік іс-шаралар немесе қағаз жүзінде есеп беру сипатында бола алмайды. Ең дұрысы, қорқытудың алдын алу мектептің ұйымдастырушылық мәдениетінің бөлігі болуы керек. Бірақ кез келген жағдайда, қорлаудың алдын алу жұмысы — бұл барлық балаларды (бастауыш мектептен жоғары сыныптарына дейін) қамтитын дәйекті іс-шаралар кешені болып табылады деп қорытындылауға болады.

Қолданылған әдебиеттер:

1. <https://informburo.kz/stati/44-podrostkov-v-kazaxstane-podvergayutsya-travle-v-skolax>
2. Бочавер А.А., Хломов К.Д. Буллинг как объект исследований и культурный феномен [Электронный ресурс] // Психология. Журнал Высшей школы экономики. 2013. Т. 10. No 3. С. 149-159.
3. APA Resolution on Bullying among Children and Youth [Электронный ресурс] // American Psychological Association. 2004. URL: <https://www.apa.org/about/policy/bullying.pdf> (дата обращения: 06.03.2019).
4. Стратийчук Е.В., Чиркина Р.В. Позиция учителя в школьном буллинге Современная зарубежная психология 2019. Том 8. No 3. С. 45-52.

ӘОЖ.316.3

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК САЯСАТЫ

Тамабаева М.К., Екпинбай А.Е.

Орталық-Қазақстан Академиясы, Караганда, Республика Қазақстан
mendigul.79@mail.ru, aida_11_9797@mail.ru

Қазақстан тәуелсіздік алғаннан кейін өз алдына «әлеуметтік бағдар ұстанған, нарықтық экономикасы бар қуатты егеменді мемлекет құру» міндетін қойды және ол жаңа қоғамдық қатынастардың қалыптасуына негіз болды. Қазіргі кезде кейбір мемлекеттердің жүргізіп отырған ішкі саясаттарына көңіл аударатын болсақ: ішкі саяси – экономикалық тұрақсыздықты оппозицияның үкіметке наразылығы, тіпті азаматтық соғысқа жақындаған ереуілдерді байқаймыз. Оның себебі мемлекеттің халық алдындағы жауапкершілікті сезінбеуі, жүргізіп отырған саясаттың тиімсіздігі, оның жүзеге асыру механизмнің дұрыс еместігі, заңнамалардың адам құқықтарын шектейтіні және тиімсіздігі, немесе атқарушы биліктегі сыбайлас жемқорлықтың болуы, кейбір жағдайда әлеуметтік салаға бөлінетін қаржының аздығы болып табылады. Аталған фактілер мемлекеттің дамуын тежейді де, ішкі тұрақсыздықты тудырады. Сол себепті әлеуметтік саясатқа деген назар аудару, қазіргі таңда

өзекті де, қажетті мәселе болып отыр. Әлеуметтік саясат мәселелері халық үшін де, саясаткерлер мен ғалымдар үшін де аса өзекті проблемаға айналып отыр. Саясаттану ғылымында әлеуметтік саясатты зерттеу маңызды орын алады. Әлеуметтік саясат проблемасы ғасырлар бойы экономика мен саясаттану, заң және әлеуметтану саласындағы ғалымдардың еңбектерінде үнемі көтеріліп келеді. Қарапайым халықтың біраз бөлігі мемлекеттің әлеуметтік саясаты түсінігі, оның маңыздылығы туралы хабары аз. Сол себепті мақаланың мақсаты Қазақстан Республикасының әлеуметтік саясатының басым бағыттарын, жұмыс істеу механизмдерін, қазіргі кезеңдегі жағдайын айқындау болып табылады.

Әлеуметтік саясат дегеніміз – ішкі саясаттың құрамдас бөлігі. Мемлекет, қоғамдық ұйымдар, кәсіподақтар секілді саяси институттармен іске асырылады. Халықтың әлеуметтік – экономикалық, мәдени – рухани тағы басқа қажеттіліктерін қанағаттандыру мақсатында, мемлекеттің саяси – экономикалық мүмкіндіктерін пайдалана отырып, елдегі әлеуметтік даму мен тұрақтылықты қамтамасыз ететін жүйе. Жалпы, әлеуметтік саясатты іске асыру экономиканың даму қарқыны мен әлеуметтік кепілдіктерді сақтау ісін шебер ұштастыруды талап етеді. Халықтың мемлекет көмегіне шынында да мұқтаж, өз бетімен күн көре алмайтын топтарына басымдық беріледі. Ал қоғамның қалған бөлігі экономикалық еркіндік қағидалары, олардың құқықтық қорғалуы негізінде өзін-өзі қамтамасыз етуі керек.

1999 жылы ЮНИСЕФ-тің Ұлттар Дамуы бағдарламасында: «Ұлттың болмысы әскери қуаты мен күші арқылы емес, астаналарының көркі мен қоғамдық сарайларымен емес, ондағы адамдардың өмір сүру сапасымен бағаланады; денсаулық жағдайы, тамағы мен білімі, еңбегінің жеткілікті ақысы, шешім шығара алатын мүмкіндіктері, азаматтық және саяси еркіндіктері құрметі, үйсіз-күйсіздерді қамқорлыққа алуы, өскелең ұрпақтың ақыл-есінің дамуы мен дендерінің саулығы арқылы бағаланады...» деп әлемдік саясаттың жаһандық сипаттағы қазіргі саяси үрдістерінің даму бағытына тереңірек принциптік түрде негіз қалады [1]. Қоғамдық дамудың негізгі көрсеткіштері – адамның даму жағдайлары, яғни еңбекке қолжетімділік және оған лайықты еңбекақы, ертеңгі күнге сенім, балаларды оқыту мен дамытудың кең мүмкіндіктері, медициналық қызметке қолжетімділік және салауатты өмір салты, еңбекке қабілетсіздерді қорғау, лайықты кәрілік болып табылады.

Әлеуметтік салада мемлекет негізінен өзін – өзі реттейтін, өзара көмек көрсететін және ынтымақтастық танытатын институттарды – әлеуметтік сақтандыру серіктестігін, кәсіби қауіп – қатерден қорғау ұйымдарын, өзін – өзі басқарудың, өзара көмек көрсетудің және ынтымақтастықтың еңбек, аймақтық және басқа да жергілікті органдарын құру арқылы дамиды. Мемлекеттік заң шығарушы билік әлеуметтік саясаттың басым бағыттары мен құқықтық негізін айқындап, тиімді әрі орнықты жұмыс істейтін заңдар қабылдайды. Сонымен бірге, экономикалық даму деңгейіне орай мемлекеттік әлеуметтік кепілдік базасын жасап, оны экономикалық даму деңгейінің ерекшеліктеріне байланысты нормативтік құжаттар қабылдау арқылы жәрдемақылардың көлемін, тегін немесе жеңілдікпен берілетін әлеуметтік көмек түрлерін белгілейді. Әсіресе, мемлекеттік бюджетті қабылдаған кезде оның әлеуметтік бағдарлануын ерекше қадағалауы тиіс. Өйткені, әлеуметтік саясаттың қаржылық бастауларын да негіздейтін осы заң шығарушы билік болып табылады. Ал, атқарушы билік мемлекеттік әлеуметтік саясат бойынша қабылданған заңдардың шеңберінде негізгі іс-шараларды жүзеге асырады, әлеуметтік саланың экономикалық тетіктерін реттеп отырады және әлеуметтік төлемдерді жүзеге асырудың тәртібі мен тиімді жолдарын анықтайды. Сондай-ақ, мемлекеттік атқарушы биліктің аса жауапты қызметі ол институционалдық құрылымдардың жұмыс бағытын тиімді әрі оңтайлы ұйымдастыру болып табылады. Келесі деңгейде жергілікті әкімшілік билік органдары мемлекеттік әлеуметтік саясаттың нақты іс-шараларын жергілікті жерлердің ерекшеліктерін ескере отырып жүзеге асырады. Сонымен бірге, аймақтың экономикалық мүмкіндіктері жоғары болған жағдайда халыққа берілетін әлеуметтік көмек түрлерін көбейтуге тиісті. Жұмыс беруші ұйымдар мен өндіріс орындарынан мемлекеттік әлеуметтік саясатқа қатысты қабылданған заңдардың қатаң орындалуы, еңбек нарығының талаптарын орындау, еңбек ақысының деңгейінің төмен болмауы, сақтандыру шараларын жүзеге асыру талап

етіледі.

Қазақстанда әлеуметтік саясаттың басты стратегиялық бағыттарының бірі қоғамда орта тапты қалыптастыру және орта таптың әлеуметтік-саяси белсенділігін арттыру арқылы мемлекеттік саяси тұрақтылықты қамтамасыз ету болмақ. Сонымен қатар, кедейшілікпен және жұмыссыздықпен күрес, әлеуметтік қазіргі талапқа сай инфрақұрылымды дамыту және сақтау, халықтың әлеуметтік-экономикалық шашыраңқылығын төмендету, әлжуаз топтарға барынша жәрдем көрсету болып табылады. Аталған міндеттерді шешу үшін тиісті заңдар, ұзақ мерзімді бағдарламалар қабылдан-ып жатыр. Тәуелсіздік алған жылдан бері Үкімет әлеуметтік саланы құқықтық бамаман толықтай қамсыздандыруда.

Әлеуметтік саясаттың басым бағыттарының бірі жұмыссыздық мәселесі. Жұмыссыздық мемлекеттің экономикалық, әлеуметтік дамуын тежейтін құбылыс болғандықтан, Үкімет бұл мәселені шешілуін 1991 жылдан бастап қолға алды. Осы жылы қабылданған «Халықты еңбекпен қамту туралы» жұмыссыздыққа қарсы ең бірінші Тәуелсіз Қазақстан-ның заңы. Сонымен қатар 2011 жылы «Жұмыспен қамту 2020 бағдарламасы» қабылданды. Осындай қабылданған жоспарлы іс-шаралар, айтарлықтай нәтиже беріп отыр. Елімізде жұмыссыздық деңгейі 2000 жылғы 12,8 пайыздық көрсеткішпен салыстырғанда 2005 жылы 8,1 пайызға дейін, 2012 жылғы 5,3 пайыздық көрсеткіш 2013 жылдың 2-тоқсанымен салыстырғанда 5,2 пайызға төмендеді. Бұл өз кезегінде 2011 жылы қолға алынған «Жұмыспен қамту 2020 бағдарламасын» іске асырумен байланысты болды. 2022 жылдың бірінші тоқсанында Қазақстан экономикасының түрлі салаларында 8,8 миллион адам жұмыспен қамтылған, оның ішінде 6,7 миллион адам жалдамалы жұмыс істеген (экономикадағы жұмыспен қамтылғандардың жалпы санының 76,1 пайызы), өзін-өзі жұмыспен қамтығандар - 2,1 миллион адам (жұмыспен қамтылғандардың жалпы санының 23,9 пайызы). [2]

Жастар арасында жұмыссыздық проблемасының өсуі алаңдаушылық туғызуда. Жастар арасындағы жұмыссыздықтың көбеюі – бұл жаңа құбылыс емес, аталған проблеманың жеткен деңгейі - жан ауыртарлық болып табылады. Қазақстанда жастар жұмыссыздығы проблемасы жастардың кәсіби білімінің болмауына, біліктіліктің, дағдыларының жетіспеуіне байланысты, еңбек нарығындағы жастардың бәсекеге қабілеттілігінің төмендігіне, еңбек ету қабілетінің шектелуі (жекелеген нысаналы топтар) және еңбек нарығындағы сұраныс пен ұсыныстың ахуалы туралы ақпараттың жеткіліксіздігіне негізделеді.

Жастарды жұмысқа орналастыру мүмкіндігін кеңейту үшін мемлекет мынадай шаралар қабылдауда:

- ауыл жастарының, мүмкіндіктері шектеулі балалардың, оралмандардың сапалы білім алуына, тиісті кәсіби даярлыққа қол жеткізуіне және оған ие болуға мүмкіндіктерді кеңейту;

- жұмыспен қамту және еңбек нарығының жай-күйі мәселелеріндегі хабардарлықты арттыру;

- алғашқы жұмысқа орналасуға жәрдемдесу;

- жұмыспен қамтудың белсенді бағдарламаларына тарту;

- материалдық қолдау көрсету.

Жоғарыдағы аталған заңдар мен мемлекеттік бағдарламаларды ескерсек, келесідей ой-қортынды шығаруға болады. Қазақстан Республикасының жүргізіп отырған әлеуметтік саясаты, қоғамның әлеуметтік даму үлгісіне емес, көп жағдайда әлеуметтік көмекті қажет ететін қоғам мүшелеріне көмек көрсету үлгісі ретінде жүзеге асырылып, енжарлық (пассивті) бағыттан белсенді (активті) бағытқа ауыса бастағандығын көріп отырмыз. Сонымен қатар ең маңыздысы мемлекет халық алдындағы өз жауапкершілігін сезінгендігі де байқалып отыр. Үкімет әлеуметтік қамсыздандыруды, әлеуметтік көмекті, қызметтерді жүзеге асырғанда азаматтардың құқықтарын шектелмеуіне назар аударады. Мемлекеттің экономикалық даму деңгейіне орай барынша, материалдық, қаржылай көмек көрсетіп отыр. Ең бастысы әлеуметтік саясат Қазақстан Республикасының Конституциясына негізделеді, оның дәлелі Конституцияның 1 бабында көрсетілген «Қазақстан Республикасы өзін демократиялық, зайырлы, құқықтық және әлеуметтік мемлекет ретінде орнықтырады,

оның ең қымбат қазынасы — адам және адамның өмірі, құқықтары мен бостандықтары».[4]. Осыны біздің елбасымыз, өзінің таңдап, жүргізіп жатқан сыртқы немесе ішкі саясатында ескеріп отыратыны, айдай анық.

Мемлекет басшысының 2022 жылғы 16 наурыздағы «Жаңа Қазақстан: жаңару мен жаңғыру жолы» . Мемлекет басшысы «Жаңа Қазақстан: Жаңару мен жаңғыру жолы» атты Қазақстан халқына жолдауы шеңберінде елдің саяси жүйесі мен әкімшілік-аумақтық құрылымын өзгерту бойынша нақты міндеттер қойды. Бұл мемлекеттік құрылыстың жаңа кезеңінің басталуын білдіреді. Ұлттық экономика министрі атап өткендей, Мемлекет басшысы ұсынған бастамалар елімізде жаңа саяси мәдениетті қалыптастыруға бағытталған реформалардың мұқият зерделенген бағдарламасы болып табылады.

Дегенмен, әрбір адамның өзіндік жетістігі өзінің алған заманауи білімі мен еңбексүйгіштігіне, жауапкершілігіне тікелей байланысты. Қорыта айтқанда, әлеуметтік саясаттың саяси мәселелерін шешу мен халқымыздың әл-ауқатының одан әрі артуы үшін, азаматтарымыздың денсаулығы мен білім беру сапасын жақсарту үшін үкімет қабылдаған кешенді мемлекеттік әлеуметтік бағдарламалар қажетті қаржымен, жауапты әрі білікті мамандармен қамтамасыз етілуі тиіс. Қазіргі заманғы сын-қатерлер мен тәуекелдер жағдайында қоғамның ашықтығы, серпінділігі мен ұтқырлығы, мемлекеттің азаматтық қоғам институттарымен тиім-ді өзара іс-қимылы, әлеуметтік әріптестікті тереңдету маңызды.

Әдебиеттер:

1. Мировая экономика: глобальные тенденции за 100 лет.-М.:Юрист,2003.- С.12.
3. <https://www.gov.kz/memleket/entities/enbek?lang=ru>
4. Қазақстан Республикасының Конституциясы. 1995 жыл 30 тамыз.
5. Мемлекет басшысының 2022 жылғы 16 наурыздағы «Жаңа Қазақстан: жаңару мен жаңғыру жолы» атты Қазақстан халқына Жолдауы.

УДК 376.42

ОЦЕНКА ОСОБЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПОТРЕБНОСТЕЙ ДЕТЕЙ С НАРУШЕНИЕМ ИНТЕЛЛЕКТА

Тишина О. В., Бишаева Ж. А., Исин Е. Г.

КГУ «Карагандинская областная психолого-медико-педагогическая консультация», г.

Караганда, Республика Казахстан

oksi.tishina.69@mail.ru; zhanara-ahmadova@mail.ru; ermecus@mail.ru

Понятие «оценка особых образовательных потребностей» подразумевает определение необходимых специальных условий для получения образования. Особые образовательные потребности отличаются у обучающихся разных категорий и зависят от возраста, характера, степени тяжести первичного нарушения. Наличие потребностей определяет объективную необходимость в использовании не традиционных, а специальных методов педагогического воздействия. Особые образовательные потребности определяются спецификой нарушения психического развития и определяют структуру учебного процесса и содержание образования.

В своей работе специалистам ПМПК отводится первостепенная роль в определении образовательных потребностей обратившимся детям. По статистическим данным большую категорию детей, которым необходимо определение особых образовательных потребностей, это дети с нарушением интеллекта. Они составляют примерно 35 % – 45 % от общего числа обследуемых детей. Так же по численности большой процент составляют дети школьного возраста (от 7 до 16-17 лет).

Министр образования и науки РК в приказе № 4 от 12 января 2022 года утвердил правила оценки особых образовательных потребностей психолого-медико-педагогическими консультациями. В данном приказе определен порядок их оценки,

который включает следующее:

1) оценку особых образовательных потребностей у детей по инициативе родителей (законных представителей), по рекомендации организаций образования в ПМПК. ПМПК на основе углубленного обследования и оценки особых образовательных потребностей определяет объем, виды услуг;

2) повторную оценку особых образовательных потребностей в ПМПК по инициативе родителей (законных представителей) или запросу организаций образования на основании решения службы психолого-педагогического сопровождения об оценке особых образовательных потребностей.

Современные научные представления об особенностях психофизического развития детей с нарушением интеллекта (умственной отсталостью) позволяют выделить образовательные потребности, как общие, так и специфические.

К общим потребностям относятся: время начала образования, содержание образования, разработка и использование специальных методов и средств обучения, особая организация обучения, расширение границ образовательного пространства, продолжительность образования и определение круга лиц, участвующих в образовательном процессе.

К специфическим образовательным потребностям относят: раннее получение специальной помощи средствами образования (обязательность непрерывности, практический характер содержания, систематическая актуализация, обеспечение пространственной и временной организации образовательной среды, доступность содержания, актуализация), развитие мотивации и интереса к познанию окружающего мира с учетом возрастных и индивидуальных особенностей, специальное обучение способам усвоения общественного опыта, стимуляция познавательной активности.

Удовлетворение перечисленных особых образовательных потребностей детей возможно на основе реализации личностно-ориентированного подхода к воспитанию и обучению через изменение содержания обучения и совершенствование методов и приемов работы. В свою очередь, это позволит формировать возрастные психологические новообразования и корректировать высшие психические функции в процессе изучения детей учебных предметов, а также в ходе проведения коррекционно-развивающих занятий.

При обследовании детей школьного возраста с интеллектуальными нарушениями (умственной отсталостью) и определение образовательных потребностей педагогом – психологом, учителем – логопедом и педагогом – дефектологом в условиях ПМПК, учитываются все вышеуказанные аспекты и выносится коллегиальное решение по определению необходимых потребностей и объёму услуг.

Обследование педагогом-психологом, является основополагающим в определении особых образовательных потребностей детей с интеллектуальными нарушениями.

Педагог-психолог ПМПК при обследовании определяет основной эмоционально-волевой фон обследуемого ребенка с интеллектуальными нарушениями школьного возраста (настроение ребенка, плаксивость, боязливость), критичность при выполнении заданий, уровень интеллектуальной деятельности, особенности поведения (вскакивает с места, сидит), темп деятельности (медленно, быстро, хаотично), уровень выполнения заданий способность к абстрагированию и пониманию скрытого смысла (как ты понимаешь «Золотые руки», «Семь раз отмерь, один раз отрежь»), уровень развития высших психических функций (мышления, памяти, внимания). Задания подбираются в соответствии с программными требованиями того уровня образования, на котором находится школьник. Инструкцию для выполнения заданий проговаривает раскрыто, понятно. Методики для психологического обследования подбираются с учетом возрастных особенностей детей (от сбора пирамидки, до выполнения заданий с кубиками Коса). Например, для детей с нарушениями интеллекта младшего школьного возраста, при использовании методики «Аналогии» педагог-психолог дает инструкцию «Я назову слово, а ты должен придумать подходящее по смыслу слово ДОБРО – ЗЛО, УТРО – НОЧЬ». Методика «10 слов» (я тебе назову слова, слушай внимательно. Тебе надо их повторить в такой же последовательности. ЛЕС, ХЛЕБ, ОКНО, СТУЛ, ВОДА, БРАТ, КОНЬ, ГРИБ,

ИГЛА, МЁД). Педагог-психолог при первичном контакте с обследуемым определяет схему подхода к ребенку и устанавливает доверительные отношения.

Учитель – логопед, в процессе обследования детей школьного возраста с нарушением интеллекта, определяет уровень нарушения устной и письменной речи. При обследовании речевых навыков детей с нарушением интеллекта задания и инструкции даются по принципу усложнения. Например, при обследовании понимания называемых предметов, перед обследуемым выкладывается 2 – 3 картинки, затем добавляются еще 2 – 3 предмета. (Покажи дом. Покажи стул. Назови, что на этой картинке.).

При обследовании понимания грамматических форм и фраз учитель-логопед дает инструкцию:

- исправь предложение «Молоко пьет кошку из миски»;
- закончи предложение «На деревьях листья пожелтели, потому что...»;
- выбери правильный вариант «Лев - это животное. Лев - это растение».

Особое внимание учитель – логопед уделяет строению артикуляционного аппарата, особенностям звукопроизношения, фонематического восприятия, исследованию словарного запаса, уровню связной речи. При обследовании письменной речи детей школьного возраста на всех уровнях образования, учитывается характер ошибок, особенности почерка, сила нажатия при написании.

Обследование детей с нарушением интеллекта, учителем – дефектологом организуется с учетом возраста и уровня развития ребенка. В следствие чего происходит выбор и определение методик обследования и выстраивание формы процедуры обследования. В процессе обследования с ребенком устанавливается контакт и доверительные отношения. Такой индивидуальный подход позволяет раскрыть максимальные возможности ребенка, что способствует более точному определению образовательных потребностей. Учитель – дефектолог, ознакомившись с историей развития ребенка, отбирает задания, которые определяют уровень развития и степень нарушения.

Для детей подбираются задания, которые отражают программные требования класса, в котором учится обследуемый ребенок с нарушением интеллекта. Инструкция к выполнению задания дается доступно, с постановкой конкретного вопроса (Назови осенние месяцы. Какое время года будет после осени? Реши задачу/пример. Прочитай рассказ. Напиши предложение. Из текста выбери имена существительные, глаголы. Сколько материков на планете Земля? Какие планеты ты знаешь? Назови представителей животного мира.).

Учитывая особенности детей с нарушением интеллекта (умственной отсталостью), учитель – дефектолог фиксирует эмоциональное реагирование на ситуацию, критичность, адекватность при оценивании результата своей работы, уровень понимания инструкции, самоконтроль, уровень владения навыками письма, чтения, математических умений.

Заключение по итогам обследования определяет уровень познавательной деятельности (нарушение учебной деятельности, обусловленное нарушением познавательной деятельности). Так же, учитель – дефектолог определяет свои рекомендации по дальнейшему получению государственной услуги.

Составление рекомендаций по развитию, обучению ребенка с нарушением интеллекта специалистами ПМПК, формируют направление по реализации особых образовательных потребностей детей. В следствие чего, ребенку будет предоставлен весь спектр коррекционной поддержки и помощи со стороны педагогов организации образования.

Литература:

1. Психолого-педагогическое сопровождение детей с особыми образовательными потребностями в общеобразовательной школе: метод. рекомендации/ Елисеева И.Г., Ерсарина А.К. - Алматы: ННПЦ КП, 2019.

2. Организация деятельности психолого-медико-педагогических консультаций в системе инклюзивного образования: методические рекомендации/ Ерсарина А.К. - Алматы: ННПЦ КП, 2020.

О СОЦИАЛИЗАЦИИ ОБУЧАЮЩИХСЯ С НАРУШЕНИЕМ ИНТЕЛЛЕКТА В УСЛОВИЯХ ШКОЛЫ – ИНТЕРНАТА ЧЕРЕЗ ЭКОЛОГИЗАЦИЮ УЧЕБНО-ВОСПИТАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА

Усольцева О.В., Буркевич И. В., Мейрамова Б. Б.,

КГУ «Специальная школа-интернат №8» управления образования Карагандинской области, г.Темиртау, Республика Казахстан
logoolja@mail.ru

Законы Республики Казахстан «Об образовании», «О правах ребенка», «О социальной, медико-педагогической коррекционной поддержке детей и подростков с ограниченными возможностями» гарантируют лицам с особыми образовательными потребностями создание специальных условий для получения образования. Экологический Кодекс Республики Казахстан (Кодекс Республики Казахстан от 9 января 2007 № 212-III «Экологический Кодекс РК» с изменениями и дополнениями по состоянию на 11.04.2019) предусматривает систему непрерывного и комплексного экологического образования, охватывая все уровни образования. Воспитание активной гражданской позиции к сохранению природы и бережного отношения к природным богатствам признается в качестве одной из приоритетных задач воспитания в организациях образования. Но ребёнку с особыми интеллектуальными нарушениями нужна особая помощь в развитии экологического мировоззрения, формировании экологического поведения с обоюдной пользой для себя и окружающих.

В настоящее время школа – интернат реализует деятельность по социализации воспитанников через экологизацию учебно – воспитательного процесса в рамках работы Ресурсной площадки по экологическому образованию педагогов специальных организаций образования Карагандинской области, созданной в сентябре 2018 года приказом КГКП «Учебно-методический центр развития образования Карагандинской области». Даже при переходе на дистанционный формат обучения работа не прекращалась, а усиливалась, благодаря активному включению в этот процесс членов семей воспитанников.

Социализация через экологизацию – это освоение личностью воспитанника с ментальными нарушениями норм, ценностей, традиций, отношений, поведения, основанных на экологических императивах и способах социальной жизни, овладение способностью вырабатывать собственные ценностные ориентации к окружающей среде согласно экологическим и этическим нормам.

Освоение ценностей организуется с использованием разнообразных интерактивных и активных форм, методов педагогического и коррекционного воздействия, апробированных в учебно-воспитательной деятельности школы-интерната в течение ряда лет. Выделим наиболее действенные:

- организация экологических акций; воспитание эколидеров и экотренеров;
- установление партнёрских отношений с различными государственными и негосударственными структурами, общественными объединениями, частными лицами;
- ведение исследовательской, проектной деятельности педагогами, воспитанниками, родителями совместно с партнёрами; проведение экологических конференций; работа в жанре детской экожурналистики.

Работа по экологизации расширила социальный опыт воспитанников с особыми образовательными потребностями, обогатила и расширила опыт педагогов в построении взаимоотношений на условиях взаимовыгоды, взаимообогащения и взаимответственности, повысила уровень компетентности участников. Коллектив школы ищет различные пути реализации своих функций, одним из которых является инновационная деятельность по включению экологизации в учебно-воспитательный процесс.

В стенах школы - интерната проведены:

1. конкурс методических пособий из вторичного материала; конкурс социальной

рекламы «Я – эколог!»;

2. школьные конференции экологических проектов «Устойчивое развитие – устойчивая жизнь» (для младших и старших школьников);

3. методические недели экологических знаний «Экологический калейдоскоп» и «Жасыл елі»;

4. воспитательные часы по направлению «Экологическое воспитание»; новогодние ёлки с участием эковолонтеров.

5. тренинги лидерских качеств, развития навыков коммуникации, мастер – классы раздельного сбора, маркировки пластика, флешмоб, мастер – класс по рисованию нетрадиционными техниками, выступление агитбригад;

Интерес общественности к идеям устойчивого развития, внедряемого через экологизацию учебно-воспитательного процесса, достаточно велик. Следствием чего явилось установление партнёрских отношений (заключение договора о сотрудничестве) с ГУ «Средняя школа № 12 г. Гродно» Республики Беларусь и Ресурсного центра комплексной поддержки энергоэффективного образа жизни местных сообществ и интеллектуального объединения «Школа рачительных хозяев» г. Гродно. В содружестве с этими организациями было принято участие в Международном Марафоне «Экономим больше – экономим лучше», где были в числе победителей и Открытом Онлайн Форуме «Вместе по пути устойчивого развития», а также летнем марафоне города Гродно «Спешите делать добрые дела», информация о которых была размещена в интернет – ресурсах. Большое развитие получила работа в сети Instagram. Основан аккаунт школ – участников Ресурсной площадки с равным доступом админов. Для развития и поддержания интереса воспитанников были придуманы и созданы из войлока руками воспитанников персонажи кукольного театра – котик Лучик и лягушонок Экоквак. С участием этих игрушек проводились репортажи акции «Крышки Радости». Эти репортажи распространялись в аккаунтах детских садов – партнёров Ресурсной площадки и участников акции. Привлечение персонажей повысило интерес воспитанников к участию в акциях, создавало конкурентную, соревновательную среду. Воспитанники стремились, чтобы их упомянули в репортаже, их семьи активно принимали участие в экологическом движении.

Педагоги провели обучающие вебинары по раздельному сбору твёрдых бытовых отходов на казахском и русском языках для родительской общественности, вовлекая население в раздельный сбор, и для педагогов специальных школ – интернатов Карагандинской области, обучая методике проведения подобных вебинаров. Всегда найдутся люди, равнодушные к проблемам сообщества и желающие принять участие для их разрешения. Несомненно, это содействует не только решению социальных и экологических задач, но и создаёт предпосылки безбарьерной среды для лиц с ограниченными возможностями. В процессе представления опыта школа-интернат презентовала свою деятельность на площадках различного уровня:

1. III Международный фестиваль инклюзивных практик «Преодолевая границы»; Международный проект «3 клопатам аб птушках» через реализацию в школе-интернате проекта «Птушкі ля кармушкі» Республики Беларусь;

2. I и II областной конкурс экологических агитбригад специальных организаций образования Карагандинской области;

3. Областная акция «Крышки Радости», Городские акции «Сдай макулатуру – спаси дерево», «Сдай батарейку – спаси ёжика», «Миска добра». В ходе этих акций к нам присоединились дошкольные организации города Темиртау, Совет ветеранов города, частные лица, родители воспитанников, жители микрорайонов.

4. Городской проект «Вернём дубы Темиртау» - участие в выставке, открытии, посадке; Выездные Workshop эоактива школы с привлечением партнёрских школ, депутатов городского маслихата, волонтерского клуба «Шанырак», родительской общественности.

5. Встречи со спонсорами проекта «Накорми червяка», представителями посольства Соединённых Штатов Америки, где воспитанники представили опыт по созданию домашних вериферм;

Участники внедрения экологизации в учебно-воспитательный процесс школы-интерната перешли к активному включению воспитанников в решение проблем экологии, экономики, социума по дороге в школу, внутри школы. Началась реализация масштабных проектов, пришедших на смену единичным.

Литература:

1. Конвенция ООН о правах ребенка – URL: <https://bala-ombudsman.kz/ombudsman/child-convention/>
2. Закон Республики Казахстан О социальной и медико-педагогической коррекционной поддержке детей с ограниченными возможностями. от 11 июля 2002 года N 343. – URL: https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z020000343_
3. Закон Республики Казахстан _ О правах ребенка в Республике Казахстан от 8 августа 2002 года N 345. – URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z020000345>
4. Закон Республики Казахстан Об образовании от 27 июля 2007 года № 319-III. – URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z070000319>
5. Городова, М. В. Потенциал микс-методологии при исследовании экологической социализации / М. В. Городова. — Текст: непосредственный // Молодой ученый. — 2022. — № 24 (419). — С. 529-531. — URL: <https://moluch.ru/archive/419/93305/> (дата обращения: 15.09.2022).
6. Гончарова Е.Л., Никольская О.С., Кукушкина О.И. Дети с особыми образовательными потребностями в системе понятий культурно-исторической психологии. Альманах № 39 «Развитие культурно-исторической традиции в специальной психологии и коррекционной педагогике» 2019 — URL: <https://aldef.ru/ru/> Almanac Institute of special education, ISSN 2312-0304

4-СЕКЦИЯ. ПСИХОЛОГИЯ, ПЕДАГОГИКА ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТІК ЖҰМЫС ЗАМАНАУИ КЕЗЕҢДЕ: ДАМУ СТРАТЕГИЯСЫ.

СЕКЦИЯ 4. ПСИХОЛОГИЯ, ПЕДАГОГИКА И СОЦИАЛЬНАЯ РАБОТА В НОВОЙ РЕАЛЬНОСТИ: СТРАТЕГИИ РАЗВИТИЯ.

УДК 159.95

ӘЛЕУМЕТТІК ИНТЕЛЛЕКТ ЖӘНЕ ОНЫҢ КӘСІБИ ДАМУДАҒЫ РӨЛІ Адамбекова А.А.

Ғылыми жетекшісі: магистр, аға оқытушы Мусабекова А.С.
Қазтұтынуодағы Қарағанды университеті, Қарағанды қ. Қазақстан Республикасы

Қазіргі даму жағдайында білім беру жүйесіне, маман дайындау сапасына және көбінесе жоғары оқу орнында іргетасы қаланатын кәсіби маңызды қасиеттердің қалыптасу деңгейіне жоғары талаптар қойылады. Осыған байланысты педагогтың кәсіби деңгейін арттыру өзекті мәселе болып табылады. Педагог енді тек білім беруші ғана емес, ол өз шәкірттерінің әлеуметтік-тұлғалық саладағы жетістіктеріне де әсері болады. Ол үшін педагогтың өзі кәсіби іс-әрекетте де, әлеуметтік өмірде де табысты, бәсекеге қабілетті, зиялы тұлға болуы қажет. Бұл жағдай осынау өзгермелі заманда өзінің өмірлік және кәсіби траекториясын таба алатын; үзік, сыңаржақ білуден терең білімге көтеріле алатын; өзінің интеллектуал және адами жақтарын дамытып, таныта алатын педагогты дайындауды керек етеді.

Әлеуметтік интеллект тәуелсіз түсінік ретінде ХХ ғасырдың соңғы онжылдықтарында ерекшеленді (Э. Торндайк) және оны қабілет ретінде де, жеке қасиет ретінде де қарастыратын зерттеушілердің назарын көбірек аударуда. Әлеуметтік интеллекттің мәні,

функциялары, қалыптасуы және дамуы мәселесі қазіргі уақытта шетелдік және отандық психологияда терең талдауға ұшырады (Дж. Гилфорд, Н. Кантор, Р. Стернберг, В. Н. Куницына және В. Ушаков т. б.).

Көптеген зерттеулерде әлеуметтік интеллект іс - әрекеттің сәттілігінің факторы ретінде қарастырылады, негізінен адамның кәсіби қызметі, ең алдымен «адам-адам» мамандықтары саласында және оған дайын болу (И.Ф. Башаров, Е.В. Беляева, Г.П.Геранюшкина). Қазіргі уақытта дамыған елдердің мәдени стереотипіне айналатын өзін-өзі тануды зерттеу оның қоғамдық және жеке даму үшін маңыздылығын түсінуге байланысты ерекше өзектілікке ие болды (А.Маслоу, К.Роджерс, Э.В.Галагинский, В.Е.Ключко, Л.А.Коростылева және т. б.).

Әдебиетке жасалған теориялық талдау мен эксперименттік зерттеу негізінде болашақ педагогтарда әлеуметтік интеллектіні дамытуды көп сатылы үрдіс ретінде қарастырамыз. Бұл көп сатылы үрдіс педагогтардың оқушылармен, ата-аналармен, әріптестермен және әкімшілікпен ақпарат алмасудан бастап, өзара әрекеттесу және өзара қабылдау, түсінісу жақтарын ұйымдастыру, жүзеге асыру және жетілдіру мүмкіндіктерін толық қамтуы тиіс. Мұнда бұл сатылы үрдіс қаншама мақсат-бағдарлы, оқытушының бастамашылық рөлі аса маңызды болса да, оған қамтылатын студенттің өзіндік белсенділігі шешуші рөл атқарады деп санаймыз.

Әлеуметтік интеллектіні дамытудың басты бағыттарын әлеуметтік интеллект мәселесі бойынша білім меңгеру. Мұнда әлеуметтік интеллектінің психологиялық теорияларымен, әдебиеттегі эксперименттік зерттеулердің нәтижелерімен танысып, талдау негізгі мақсат болады.

Екіншіден әлеуметтік интеллектіні дамытуға қатысушылардың субъект ретіндегі белсенділігін арттыру. Мұнда оқытушылар мен студенттердің әлеуметтік интеллектіні дамытуға қатынасының оң болуы көзделеді.

Үшіншіден әлеуметтік интеллектіні дамыту үрдісінің шарттарын негізге алу. Бұл бағытқа студенттердің оқу-кәсіби іс-әрекетке бірігу мәселесі зерттеледі. Мұнда болашақ педагогтардың әлеуметтік интеллектіні дамытуға тиімді әсер ететін факторлар, тәсілдер, әдістер, формалар оқытушы тарапынан зерттеледі. Болашақ педагогтарда әлеуметтік интеллектіні дамыту үрдісінің шарттарын негізге алу мониторингтік жүйе формасын қамтиды.

Әлеуметтік интеллектті қалыптастыру процесі адамның жетекші қызметті жүзеге асыруында тиімді. Туралы-зерттеушілер кәсіби қызметті өзін-өзі жүзеге асыратын ересектердің көпшілігі үшін жетекші деп атайды. Осыған байланысты зерттеуде педагогтардың кәсіби саласы ұсынатын өзін-өзі жүзеге асыру мүмкіндіктеріне талдау жасалды, педагогикалық қызметтің қандай түрлерінде құзыреттілікке қол жеткізу (және осылайша өзін-өзі жүзеге асыру ауқымын кеңейту) әлеуметтік интеллект қасиеттеріне байланысты екендігі қарастырылды. Педагогикалық қызметтің өзін-өзі жүзеге асыру үшін басым (үлкен әлеуеті бар) жүйе ұсынылған: сабақтан тыс уақытта тұлғаны тәрбиелеу және дамыту; оқу қызметі; ғылыми-әдістемелік қызмет. Мұғалімнің өзін-өзі жүзеге асыруы үшін аталған басым қызмет түрлері жүйе болып табылады: одан қызметтің бір түрін алып тастау өзін-өзі жүзеге асырудың тапшылығына әкеледі.

Мұғалімдердің өзін-өзі жүзеге асыру факторы ретінде әлеуметтік интеллектті қалыптастыру мәселесін теориялық талдау және оған үлкен мүмкіндіктер беретін басым қызмет түрлерін қарастыру осы процеске ықпал ететін психологиялық-педагогикалық жағдайларды анықтауға мүмкіндік берді.

Шарттар дегеніміз-кез-келген қасиеттерді қалыптастырудың мақсатты процесі жүзеге асырылатын өзара байланысты талаптардың жиынтығы.

Әлеуметтік интеллектті қалыптастырудың келесі шарттары теориялық тұрғыдан педагогтардың өзін-өзі жүзеге асыру факторы ретінде анықталған және негізделген:

- өзін-өзі жүзеге асыруға ынталандыруды жандандыру (қызметтің басым түрлерінде педагогикалық құзыреттілік деңгейін арттыру);

- педагогикалық қызметтің өзін-өзі жүзеге асыру тұрғысынан басым түрлерін табысты орындау үшін әлеуметтік интеллекттің маңыздылығын білу және түсіну, оларда өзін-өзі

жүзеге асыру деңгейі мен ауқымын айқындайтын қажетті құзыреттілікке қол жеткізу;

- әлеуметтік интеллект қасиеттерімен шартталған педагогикалық қызметтің өзін-өзі жүзеге асыру үшін басым түрлерін модельдеу және орындау, коммуникативтік міндеттерді шешу, тиімді субъектілік өзара іс-қимыл дағдылары мен дағдыларын практикалық жетілдіру;

- фактор ретінде әлеуметтік интеллект қасиеттерінің қалыптасуын бақылау және бағалау оның даму деңгейін диагностикалау және педагогтердің өзін-өзі жүзеге асыру көрсеткіштерімен байланысы нәтижелері бойынша педагогтердің өзін-өзі жүзеге асыруы.

Алынған материалды жалпылау нәтижесінде мұғалімдердің өзін-өзі жүзеге асыру факторы ретінде әлеуметтік интеллектті қалыптастыру процесінің моделі жасалды (сурет.). Модель төрт блокты қамтиды: мақсатты, мазмұнды, ұйымдастырушылық және нәтижелі бағалау.

Сонымен, тұлғаның барша психологиялық қасиет-сапаларының біртұтастықтағы жүйе екендігін ескерсек, онда әлеуметтік интеллектіні дамытудың басты бағыттары кәсіби дайындау үрдісінде дуальді білім беруді жоспарлап, нақты іске асыра алады.

Әлеуметтік интеллектіні дамытудың басты бағыттары студенттердің жалпы психологиялық дамуына ықпалын тигізіп, олардың педагогикалық іс-әрекеттің, педагогикалық қарым-қатынастың субъектісі болуын қамтамасыз етеді. Ал, болашақ педагогтарда әлеуметтік интеллектіні дамытуды көздеген оқытушылардың да аталған бағыттар бойынша оқу-тәрбие үрдісін тиімді жүзеге асыруы; олардың тәжірибе жинақтауы; өздерінің кәсіби іс-әрекеті мен қарым-қатынасын жетілдіруі, тұлғалық дамуы ықпалдастықта мүмкін болады.

Әдебиеттер:

1. Айзенк Г.Ю. Интеллект: новый взгляд // Вопросы психологии. – 1995. – №1. – С. 111-131.

2. Башаров И. Ф. Социальный интеллект как фактор успешности профессиональной деятельности военного психолога: дис. ... канд. психол. наук. М., 2006. 210 с.

3. Беляева Е. В. Социальный интеллект и психологические качества личности руководителя: дис. . канд. психол. наук. Самара, 2006. 207 с.

4. Геранюшкина Г. П. Социальный интеллект студентов-менеджеров и его развитие в условиях формирующегося эксперимента: дис. ... канд. психол. наук. Иркутск, 2001. 171 с.

5. Лукичёва М. А. Развитие социального интеллекта у студентов - будущих педагогов: дис. ... канд. психол. наук. Череповец, 2004. 150 с.

6. Павлова О. Ю. Развитие социального интеллекта будущих специалистов социальной работы: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Казань, 2009. 14 с.

7. Харитоновна И.В. Особенности социального интеллекта старших дошкольников и его развитие средствами психогимнастики: дис. канд. психол. наук. Краснодар, 2006. 176 с.

УДК.316.3.

ЖАСТАР АРАСЫНДАҒЫ ДЕВИАНТТЫ ТӘРТІПТІ АЛДЫН АЛУДАҒЫ ӘЛЕУМЕТТІК ЖҰМЫС

Аманжолова Ж.Е.

Орталық Қазақстан академиясы, Қарағанды қ., Қазақстан Республикасы

Біз өзіміз жүргізіліп отырған қайта құруларда, қазақстандық қоғамдағы әлеуметтік серіктестіктерінің белсенділіктерін дамыту жолында, біздің бозбалалармен бойжеткендеріміздің мүмкіндіктері мен энергиясын жүзеге асыру үшін жағдай жасай отырып, жас ұрпақтың рөлін бекітуді қажет етеміз.

Қазақстан 2030 жылға дейінгі даму Стратегиясында көрсетілгендей біздің еліміздің алдына қойған мақсаттарына жетуді қамтасыз ету міндеті мен жауапкершілігі тек біздерге

жүктеледі. Барлық келешек ұрпақтың күшін біріктіру біздің өмірімізді демократияландырудың негізгі факторы, азаматтары, әсіресе жастары өзін, өз отбасын, өзінің ата –аналарын игілікті өмірмен қамтамасыз етуді жүзеге асыруға болатын гүлденген мемлекетті құрудың басты шарты болып табылады. Қазақстандық қоғам үшін жас ұрпақтың маңыздылығын статистикада дәлелдеп отыр. Мұндай саясатты жасау және осы жас ұрпақтың өзі жүзеге асыратын, жалпы қоғамның мүддесін қорғайтын мақсатты, ғылыми негізделген әлеуметтік саясаттың аса қажеттігін көрсетіп отыр. Кәмелетке толмағандардың қылмыстылығы ғалымдар мен тәжірибелік қызметкерлердің көңілін бірнеше себептерге байланысты алады. Ең бастысы- жас уақытында қылмыс жасап отырған тұлғалар, кейіннен, әдетте, түзеуге келмейді және ересек, рецидивті қылмыстылықтың негізгі резервін құрады.

Кез келген қоғамның ерекше қамқорлығы пәні ретінде өсіп келе жатқан ұрпақтың денсаулығын қорғау және нығайту, олардың ортасында пайда болатын маскүнемдік, есірткіқұмарлық, жезөкшелік сияқты теріс әлеуметтік құбылыстармен күресу болып табылады.

Кәмелетке толмағандардың қылмыстық жауапкершілігі, кәмелетке толмағандар қылмыстылығымен күресу көптеген ғалымдардың, зерттеушілердің зерттеу пәні болып табылады. Бұл жұмыста М. Нарикбаев, К.Бегалиев, Е. Қайыржанов, Д. Чукмаитов, В. Кудрявцев, В. Эминов, В. Щепельков сияқты белді ғалымдардың еңбектері қолданылды.

Жасөспірімдер арасындағы құқық бұзушылық төзімсіз қылмыстар қатарына жатады. Онда еш нәрсемен бүркелмеген адамның ашықтан-ашық қоғамдық адамгершілік құндылықтарды көрнеу құрметтеушілігі айқын көрінеді.

Девиантты мінез-құлыққа адамның әлеуметтік топтың қоғамда ресми түрде қабылданған немесе қолданылатын нормаларға сәйкес келмейтін қылықтары, іс-әрекеттері жатады. Осы түсінікті анықтау үшін әлеуметтік нормаларға не жататынын білу керек. Әлеуметтік норма нақты қоғамда тарихи қалыптасқан адамдар, әлеуметтік топтар, әлеуметтік ұйымдар мінез-құлқының, әрекетінің шегі, шарасы, мүмкіндік (рұқсат етілген немесе міндетті) аралығымен анықталады. Әлеуметтік нормалар қоғамды мінез-құлық (өзара әрекеттестік) - эталондарымен (стандарттармен) қамтамасыз етеді және топтар мен жеке тұлғалар арасындағы қатынастарды тұрақтандыру (реттеу) қызметін атқарады. Қоғам қандай да бір нормаларды, мінез-құлықты қабылдай отырып, оларға сәйкес келетін қоғамдық, моральдық және құқықтық қолдау механизмін құрады, яғни, қоғамдық және мемлекеттік әсер етудің санкциялары бар дегенді білдіреді.

Қазақстандағы жасы кәмелетке жетпеген құқық бұзушылардың әлеуметтік портреті мынаны көрсетті, олардың 60,6% өмірден өз орындарын тауып, қалыпты өмір сүруге қажеттілердің болғанын қалайды екен, бірақ 38,2% респонденттер молшылыққа қылмыстық жол арқылы жеткісі келеді екен.

Білім жүйесінің жастардың құқықтық және адамгершілік тәрбиесінің әсерінің азаюы, қоғамдық өмірдің әртүрлі салаларындағы құқықтық «вакуумға» әкеліп соққан заң шығару ісіндегі «тоқтаулар», құқық қорғау органдарының жұмысының тиімсіздігі - осының барлығы жастарда өздерінің өмірлік проблемаларын заңды «айналып», соның ішінде қылмыстық жолмен шешуге мүмкіндік алуының қалыптасуына әкеп соқты.

Отбасы факторы тәрбие стиліне ғана емес, «ауқатты-ауқатсыз» отбасы деген түсінікпен де өлшенеді. Жасөспірімдер және жастар девиациясы көбіне ауқатсыз отбасылардан шығады деген пікір қалыптасып қалған, ол тұрақсыз неке, айрылысу отбасындағы келеңсіз қарым - қатынас және балаларды әлеуметтендіру, ата - анасының біреуінің немесе екеуінің де маскүнем нашақор болуына байланысты сипатталады. Бірақ, фактілер көрсетіп отырғандай ауқатты отбасылары да девианттық мінез - құлықты таратушылар қатарына жатады екен. Соған қарамастан, ауқатсыз отбасыларынан девианттық мінез - құлықты көбірек кездестуіге болады. Үнемі қоршаған адамдармен және әлеуметтік институттармен қақтығысу мұндай отбасыларында қоршағандарына (отбасы мүшелері араласатын көршілеріне, жұмыстағы әріптестеріне, мекемедегі қызметкерлеріне) деген сенімсіздікті тудырып, оны заңның моральдық нормаларын бұзу арқылы түзетуге болады деген сенімділік қалыптасады.

Отбасынан басқа микросоциалдық факторға жататын мектеп пен құрбылар тобына келетін болсақ, қысқаша айтқанда мектептегі тәрбие жұмысының кемістіктері, оқушылардың девианттық мінез-құлықтарын тереңдететін немесе тудыратын дидактогенияның (мұғалімнің, тәрбиешінің қателіктері негізінде оқушының психикасы мен мінез-құлықтарының өзгеруі) шығуына әкеп соғады, ол мұғалімдердің психологиялық сауаттылығының жетіспеушілігі мен жеке проблемаларды шешудегі кемістіктер нәтижесінде болады; құрдастарынан референттік тобының теріс әсеріне әдетте бос уақытты өткізу ерекшелік, уақытты еш мағынасыз өткізу және басқалары жатады. Девиантты жасөспірімдер ықшамдаудың ішінде басқа топтардан ерекше топ құрады. Бұл жасөспірім, жастардың тұйықтығы өз орталарында олардың жеке бастарында анти қоғамдық жағдайлардың, соның ішінде қылмыстық жағдайлардың бекітілуіне қолайлы жағдай жасайды. Осы топта қылмыстық немесе қылмысқа жақын жүретін «беделдің» пайда болып, өзінің мінез-құлық нормалары туралы түсінігін енгізуге тырысады да, жағдайды ушықтыра түседі.

Кәмелетке толмағандардың қылмысы қоғамдық тәртіпке, азаматтардың тыныштығына зардабын тигізетін, қайсыбір жағдайларда, одан гөрі ауыр қылмысқа итермелейтін қауыпты құқық бұзушылық екеніне дау жоқ. Қылмыс жасаған адам қоғамдық тәртіпті, адамгершілік салтты өрескіл бұзатын, көбінесе себепсіз немесе болар – болмас себепті пайдаланып қоғамды мейлінше сыйламаушылықтан көрінетін, қоғамдық тәртіпке ашық қарсыласуымен, өзінің айналасындағыларға қарсы қоюымен, оларға немқұрайды қарым – қатынасымен әдейі жасалған әрекеттері арқылы көрініс табады. Кәмелетке толмағандардың қылмысы, қоғамды анық құрметтеуін білдіретін азаматтарға қарсы күш қолдануымен не оны қолданамын деп қорқытумен, сол сияқты бөтеннің мүлкін жоюмен немесе бүлдірумен не ерекше арсыздықпен ерекшеленетін әдепсіз іс - әрекет жасаумен ұштасқан қоғамдық тәртіпті тым өрескел бұзушылық болып табылады.

Қылмыстық әрекеттерді жасау барысында адамдардың өміріне зақым келтіруі, мүлкі жойылуы және мүлкіне зақым келтіруі де жиі орын алып отырады. Сонымен қатар, бұзақылық, көбінесе, өзгеде ауыр қылмыстардың жасалуына әкеп соқтырады.

Сондықтанда кәмелетке толмағандардың қылмысы тұрмыс салттың және қоғамдық тәртіптің бірден – бір жауы. Қылмыс, негізінен, әр түрлі әрекеттерден көрінеді. Кәмелетке толмағандардың кері іс-әрекеттерінің бірі – бұзақылық. Бұзақылық өзінің табиғаты бойынша қоғамдық қылмыстар қатарына жатқызылады. Жиі бұзақылық әрекеттер жеке бастың ар-намысына, денсаулығына және мүлкіне қол сұғумен ұштастырылады. Бұзақылық іс-әрекет жасаумен адам өзін ұжымға қарсы қойып, қоғамдық мүддені жоққа шығарады. Жоғарыдағы қылмыстың әлеуметтік қауіптілігі, бұзақылықтың негізінде жеке басқа бағытталған аса қауіпті қылмыстар (денеге ауыр жарақат келтіру, адамды өмірінен заңсыз айыру т.б.) жасалуынан көрінеді.

Қаралып жатқан қылмыстың жоғарғы қоғамдық қауіптілігінің көрсеткіші ретінде, оның қылмыстық рецидивистер ортасында кеңінен таралуы және сақталуында. Соңғы жылда жасалған бұзақылықтың басқа жасаған қылмыстардағы үлес салмағы 20-30%. Әр бір қылмыскер-рецидивист адамды өмірінен заңсыз айыру, зорлау, тонау, шабуыл тонау жасап сотталғандар бұрын бұзақылық үшін қылмыстық жауапкершілікке тартылған.

Барлық осы жағдайларды деликвенті мінез-құлықты жастардың нақты санаттарымен - қараусыздармен, маскүнемдігімен, нашақорлармен, жезөкшелермен, құқық бұзушылар және т.б. әлеуметтік жұмыс ұйымдастыруда ескерген дұрыс.

Девианттық мінез – құлықтың өткір формасына заңды тұрғысынан жауапкершілік қарастырылған құқық бұзушылықтар, яғни мемлекеттік немес қоғамдық не жеке меншікке, азаматтардың құқығы мен бостандығына, басқарудың бекітілген тәртібіне қол сұғатын құқыққа қарсы әрекеттер жатады.

Жастар арасында болып жатқан құндылықтарды бағдарлау реформациясы заңдылықты ұстанудың, өз еркін, күштілігі мен қаталдығын бекітудің алғы шарты болып табылады, өйткені аморализация мен қылмыс арасының жігі алде қайда қозғалмалы. Оның үстіне, осы моральдық нормаларды теріске шығару жас адамдардың көптеген қылмыстарының негізіне жатады.

Қоғамдағы, соның ішінде жастар ортасындағы «қоғамда адамгершіліктердің қатандану» процесі, құқықтық нигилизмнің күшейюімен заңға деген нем құрайлық, өмірлік проблемаларды шешуде күш қолдау мүмкіндігін ұстанудың қалыптасуы, құқықтық білім берумен қорғаудың тиімді жүйесінің жоқтығы, жастарға адамгершілік және құқықтық тәрбие беруде білім беру жүйесінің әсерінің әлсіздігі – осының барлығы жастар арасындағы криминогендік әсердің өсуіне барынша жағдай жасайды.

Қараусыз қалған және қаңғыбас балалар мен жасөспірімдер категорияларымен әлеуметтік жұмыс жүргізуді ұйымдастыру және жүзеге асыру кезінде біріншіден, жеке тұлғаның әлеуметтік байланыстарының бұзылу процесін болдырмайтын моральдық, психологиялық, экономикалық қолдау көмектесетінін ескеру керек, мұнда кейде десоциализацияның алдын-алу үшін көбіне экономикалық, ресурстық және ұйымдастырушылық қолдаулар бұл байланыстардан гөрі тиімді екенін де білген жөн; екіншіден, егер жеке тұлға өзінің әлеуметтік қауымдастығынан шығып қалған болса, онда әлеуметтік қызметкер әлеуметтік - психологиялық бұзылуды болдырмау үшін, жаңа мәртебе табу үшін де көмек көрсетуге міндетті; үшіншіден, жеке тұлғаның өз бетімен сырттан келетін көмексіз, соның ішінде әлеуметтік қызметтердің көмегінен мүмкін емес жағдайларына көмек көрсету.

Қорыта келгенде, әр баланың өзінің ерекшелігі бар, оны байқай білу де, оны орайына қарай дұрыс бағытқа сілтей білу де шеберлікті қажет етеді. Қандай қиын бала болса да оның ар-ожданына тимей, жеке ерекшелігін ескеріп, икемі бар жаққа қарай баули білу, қоғамдық таныту, оның алдына айқын мақсат қойдыра білу және оған жетуге көмектесу сияқты сан-салалы, тынымсыз тәрбиелеу жұмысы мен түзету шаралары арқылы ғана мақсатқа жетуге болады. «Баланы бастан» демекші, әуел бастан-ақ балаға дұрыс ықпал, түзу бағдар беру, тәрбие жұмысын бір минутта ұмыт қалдырмау баршамыздың борышымыз.

Әдебиеттер:

1. Девиантті мінез-құлықтағы балаларға арналған арнайы білім беру ұйымының бағдарламасы. - А., - 2015
2. Лаврикова.И.Н. Жастардың өмірге деген көз қарасы». – Алматы, 2001
3. Платонов К.К. Структура и развитие личности. - М., 2016. – 224 с.
4. «Қазақстан 2020: болашаққа жол» Қазақстан Республикасы мемлекеттік жастар саясатының 2020 жылға дейінгі тұжырымдамасы туралы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2013 жылғы 27 ақпандағы № 191

ӘОЖ 364.277

ЖАСӨСПІРІМДЕР МЕН ЖЕТКІНШЕКТЕР АРАСЫНДАҒЫ СУИЦИД

Арынбек А.Қ.

Ғылыми жетекшісі – магистр, оқытушы Исаев А.А.

Қазтұтынуодағы Қарағанды университеті, Қарағанды қ., Қазақстан Республикасы

Суицид – адамның өзіне-өзінің қиянат жасап, өз өмірін қиюы. Суицид деген термин XVII ғасырда пайда болған. Бірақ XVIII ғасырдың ортасына дейін бұл ұғым кеңінен қоғамда пайдаланылған емес. Тек XX ғасырдың басында адамдардың өз-өзіне қол жұмсауының етек алуына байланысты ғылымда «суицидология» атты дербес зерттеу саласы қалыптасты.

«Суицид» термині алғаш рет Томас Браунстың 1635 жылы жазылып, 1642 жылы басылып шыққан «Религия» атты еңбегінде қолданылды. Ал кейбір авторлардың айтуы бойынша (Хайд Д., 1972 ж; Блох Д., 1998 ж.) термин XII ғасырда қолданысқа түсті. 1651 жылы Оксфордтық сөздікте суицидке толығымен сипаттама бергеніне қарамастан, термин ұзақ уақыт бойы әдебиеттерде қолданылмады.

Бүкіл әлемдік денсаулық сақтау ұйымының жұртшылыққа жариялап отырған жан түршігерлік мәліметтерінен Қазақстанда жасөспірімдер арасындағы суицид оқиғаларының

көбейе түскендігін, өзіне-өзі қол салуға көбінесе олардың заң бұзуы, қылмыстық жауапкершілігі алдында үрейленуі, шыдамсыздығы, төзімсіздігі, қорқақтығы, сабақ үлгерімінің төмендігі, қызығушылық деңгейінің нашарлығы, көңіл күйінің болмауы, тез ашулануы және тәбетінің төмендігі себеп болып отырғаны баршамызға аян.

Атақты психолог У. Джеймс суицидті «интеллектінің дамуындағы ауру» деп атаған. Суицидтің ауласында жүргендер ақыл-есін сайтан арбағандар, психологиялық ақауы барлар, саналы ойлау қабілетін жоғалтқандар, соқыр сезім жетегінде кеткендер ғана емес, өмірдегі қиыншылықтарға төзе алмайтындар да бар. Көпшілік ғылыми тұрғылар суицид феноменін тұлғаның психологиялық дағдарысымен байланыстырады. Бұл – «қандай да бір ситуациядан шығатын басқа жол таппағандықтан, адам өз өміріне балта шабуға болады» деген сөз. Осындай психологиялық дағдарыс күтпеген жерден тууы мүмкін.

Өзіне – өзі қол салу негізгі үш топқа бөлінеді: ашық, демонстративтік және жасырын.

Ашық суицид – қашанда жабырқау дағдарыстық жағдай немесе өмірден бас кешу жайлы ой, өмір сүруді мәні жайлы ойланып, күйзелу жатады. Өйткені, өзін ешкімге керексіз сезінеді. Яғни, ашық суицид көбіне жасы егде тартқан адамдар мен жасөспірімдер арасында жиі кездеседі. Мысалы, жасөспірімдерге «Қалай өмір сүремін? Мен қандай адам боламын?», яғни болашаққа деген сенімсіздік себеп болса, қарт кісілерді «Мен қалай өмір сүрдім, бұл өмірде кім болдым?» деген ой мазалайды екен.

Демонстративтік суицид - өлуге деген ниеті жоқ, жай ғана басқалардың назарын өзіне аудару үшін өз-өзіне қол жұмсау әрекеті жатады.

Жасырын суицид - өлуді мәселенің шешімі деп санамайды, одан басқа жол таба алмай қиналатындар баратын мінез-құлығының бір түрі. Жастар арасында еліктеуіш күш те қарқынды әсер етеді. Олар теледидар, радиохабарлар, интернет арқылы «көшірме» ретінде өз үлгілерін табады да, оларға еліктейді.

Суицидалдық мінез-құлықтың психологиялық ерекшеліктері:

- эгоцентризм (тұлға тек өзіндік күйзеліске, уайым-қайғыға назар аударады, басқа мәселелерге қызығушылық танытпайды);

- аутоагрессия (өзін-өзі орынсыз кінәлау, тұлғаның өзін төмен деңгейде бағалауы және т.б.);

- кризистен шығу жолына пессимистік тұлғалық қатынас (депрессия, қорқыныш, суицидалдық әрекетке әзірлік);

- паранойялдылық (нерв-психикалық үрдістердің ригидтілігі, дайын ойшыл стереотиптерді ұстану, өте бағалы идеялар табу икемділігі

Суицид жасар алдында баланың белгілері:

- туыстарынан алыстау, жеке қалуға ұмтылыстар;

- көңіл-күйінің бірден төмендеуі, сөздерге адекваттық емес реакция жасау, баяу және мәні жоқ сөздер;

- үлгерімі төмендейді және меңзеңділік;

- мектепте мінез-құлқы нашарлайды, серуендеп жүреді, тәртіпті бұзады;

- тәуекелдігі мен негізсіз қауқарлығы және абайсыз іс-әрекеттері;

- денсаулығының нашарлауы: тәбетінің төмендеуі, өз-өзін жайсыз сезінуі, ұйқысыздық, жаман түстер көру, шошу;

- заттар мен ақшаға бей - жай қарау, оларды тарату;

- барлық жағдайды ретке келтіреді, соңына дейін аяқтайды, болған іс-әрекеттеріне кешірім сұрайды;

- өз-өзін кінәлау немесе керісінше - басқа тұлғаға жасаған кінәсін мойындау;

- өлім туралы философиялық ойда мәні бар тақырыптарды әзілдеп немесе күлкі ретінде айту.

Өзіне-өзі қол жұмсаудың себептері өзгелерге нені түсіндіреді:

- Шарасыздықты;

- Жағымсыз қарым-қатынас жасағанына өкіндіру үшін;

- Өзгені қаншалықты сүйетіндігін немесе өзгелер бұған қаншалықты сүйіспеншілікпен қарайтынын анықтау үшін;

- Қатаң шешімді өзгерткізу үшін;

ДДҰ статистикасына сәйкес, Қазақстан суицид саны бойынша 20-орында тұр, ал 10-19 жас аралығы бойынша 10-орынға тұрақтаған

2021 жылы Қазақстанда суицидтің 3922 жағдайы тіркелген. Осыған байланысты денсаулық сақтау министрлігі былтырдан бері бүкіл өңірде кәмелетке толмағандар арасында суицидтің алдын алу бағдарламасын енгізе бастады.

ДДҰ мәліметтері бойынша жасөспірімдер арасындағы суицидтің кем дегенде 800 себебі бар. Оның ішінде: 41% - себебі белгісіз, 19% - жазадан қорқу, 18% - психикалық ауру, 16% - үйдегі қайғы-қасірет болса, қалғаны ақшалай шығындарға, тұрмыстық жағдайларға байланысты болады. Бұл ретте, қазақстандық психологтардың пікірінше, жасөспірімдердің өз-өзіне қол жұмсау себептерінің 30%-ы – психикалық патология, ал қалған 70%-ы қолжетімді тұрғын үйдің, білімнің болмауы сынды қоғамдағы әлеуметтік-экономикалық тұрақсыздыққа тіреледі екен. Осы ретте, баланың өмір сүруге деген құлшынысын жоятын бірнеше себептер бар. Қоғамнан көретін қысым, отбасылық кикілжің, күнделікті ата-анадан таяқ жеу сияқты іс – әрекеттер. Нәтижесінде бала өз өміріне балта шабу, аталған қиындықтардан құтылудың ең оңай жолы деп ойлайды. Суицидке апаратын бұданда басқа бірнеше негізгі себептері бар:

1. Тұқым қуалау. Атадан балаға беріп кететін мұра секілді, суицидта тұқым арқылы, қан арқылы берілетіні дәлелденген. Отбасыңыздың, жақындарыңыздың арасында көп жылдар бұрын бұл нәрсе болған болса, кейін сіздің балаларыңыздан өз – өзіне қол жұмсау белгілерін байқасаңыз таң қалмаңыз. Алдын алып, өмірімен қоштасуына жол бермеңіз.

2. Оқыс әрекет – психикалық жарақат. Тәрбие тал бесіктен басталады. Бала ұяда не көрсе, ұшқанда соны іледі деген мақалдар бекер айтылмаса керек. Бала өзінің ұясында қанатын қатайтып, жылу мен мейірімге зәру болады. Ал қазіргі көптеген отбасылар керісінше баланың көзінше ұрысып, керісіп тіпті төбелесіп те жатады. Не болмаса балаға жекіп, «бәле болдың» деген сияқты ауыр сөздер айтып жатады. Бұл балаға жылу да, мейірімділік те бермейді. Керісінше қорқыныш пен үрей сыйлайды. Сондықтан оқыста жасаған кез – келген әрекетіңіз балаңызға жарақат салатынын ескергеніңіз жөн.

3. Тылсым күш. Құлағына түрлі дыбыстар естілетін, түсінде де, өңінде де белгісіз біреу көрінетін адамдар ортамызда бар көрінеді. Бұл өте тереңнен зерттейтін тақырыптардың бірі. Бұл өте қауіпті және қорқынышты жағдайлар. Себебі белгісіз делінген статистикалардың көбі осындай тылсым бір жан түршігерлік жағдайлардың нәтижесінде орын алған секілді. Осындай әрекеттер сіздердің өмірлеріңізде де орын алып жатқан болса, уақытында психологқа қаралып, керекті емді алған жөн.

4. Нашақорлық. Қазіргі уақытта нашақорлық проблемасы әлемдік қоғамдастықтан бөлек Қазақстанда да өзекті мәселенің бірі. Нашақорлық- жеке тұлғаның кері кетуіне, жастар арасындағы өлімнің көбеюіне алып келетін негізгі фактордың бірі болып табылады. БҰҰ есірткілер мен қылмыс бойынша Басқармасының 2008 жылғы деректеріне сәйкес, әлемде есірткі тұтынуға тәжірибесі бар 200 млн. адам бар, 110 млн. есірткілерді салына тұтынады және 25 млн. адам есірткілерге тәуелділіктен зардап шегеді. Ал елімізде жыл сайын 17 — ге толмаған мыңдаған жасөспірім нашақорлық салдарынан өмірмен ерте қоштасады екен.

5. Жауапсыз махаббат. Жасөспірімдер арасындағы махаббат жағдайы да өз-өзіне қол жұмсауға дейін әкеліп жататыны белгілі. Жауапсыз махаббат салдары күйзеліске әкеліп, соңында бұл күйзелестен шығу жолын көп жасөспірім осылай іздейді. Мысалы, америкалық отбасы асырап алған Айсұлу есімді қазақ қызының өлімі де дәл осы жауапсыз махаббат салдарынан болған. «Дэвин бір жігітке деген жауапсыз махаббаттан көп зардап шекті. Оның үстіне жаңа, жоғары мектепте үлкен қысымға тап болды. Салдарынан өзіне қол салды. Бұл суицид», — деп хабарлаған Айсұлудың әкесі Уэйн Тэкабари.

6. Науқас. Дертке шалдыққан балалардың көбі ата-анасының қиналғанын, масыл болғанын көріп өзін іштей жеу арқылы күйзелуі мүмкін. Ең бірінші жақындарының қиналғанын көргісі келмеген бала осы жол арқылы барлық қиындықтан құтыламын деп ойлайды. Дегенмен, әр ата-ана мейірімін жеткілікті бөліп, науқас баласының жігерін жанып, қолдау білдірсе, аталған жағдайдың орын алмауына септігін тигізуі мүмкін.

Бас прокуратураның мәліметтері бойынша 2021 жылы кәмелет жасқа толмағандар

180 суицидті жасап, 351 мәрте өзіне қол жұмсау әрекетіне барған. Бұл өткен жылмен салыстырғанда

6,7% -ға жоғары, дегенмен, жалпы көрсеткіштер 5 жыл бұрынғы жағдайдан төменірек.

Соңы қайғылы аяқталған суицид көрсеткіші бойынша Түркістан (38), Алматы (27), Жамбыл (16) және Шығыс Қазақстан (14) облыстары көш бастап отыр.

Өзіне қол жұмсауға әрекет етуде ең жоғары көрсеткіш Шығыс Қазақстан (54), Түркістан облыстарында (43) және Астана қаласында (42) байқалып отыр.

Алматы қаласы бойынша 7 суицид өліммен аяқталып, 26 әрекет жасалған, бұл өткен жылмен салыстырғанда 30%-ға төменірек. Мектептердің, мемлекеттік органдардың және ҮЕҰ-дың суицидті алдын алу бойынша жұмысы бірте-бірте біздің қаламызда өз нәтижесін беріп жатыр деуге болады.

13 жасқа дейін суицид өте аз кездеседі. 14-15 жастан бастап белсенділік артып, 16-19 жаста максимумға дейін жетеді. Себебі, бала кішкене кезде өзіне ауыратын іс әрекеттер жасамайды, ал уақыт өте келе адам бойында агрессиялық мінез – құлық байқалып өздерін бұл өмірден жоюға талпыныстар көбейеді.

Жасөспірімдерде көбінде парасуицидалды мінез байқалады: өлім тақырыбына сөйлесу, өлімге деген қызығушылық пен қорқыныш, суицидалды ойлар, қоршаған адамдарды қорқыту үшін жасалатын суицидалды талпыныстар. Ең қызығы жасөспірімдер арасында кездесетін суицид өз өзін жоюға емес, әлеуметтік қарым – қатынас бұзылыстарын қалпына келтіруге негізделген [3].

Жасөспірімдік суицидтің психологиялық мағынасы өз мәселесіне басқалардың көңілін аударту, көмек сұрау. Бұл кезде адамда жеткілікті түрде өлім туралы мағлұмат жоқ, өлім туындаған мәселеден кетіп, ұзақ уақытқа созылатын ұйқы, басқа жақсы өмірге өту көпірі деп түсініледі.

Елімізде жасалған суицидтердің көрсеткішіне сүйенсек, соңғы бес жылдың ішінде статистиканың қатты өзгере қоймағанын аңғаруға болады. Мәселен, 2017 жылы – 3644 адам, 2018 жылы – 3542, 2019 жылы – 3805, 2020 жылы – 3526 адам өз-өзіне қол жұмсаса, биылғы 10 айдың ішінде 3353 азамат суицидтен көз жұмды. Өзіне қол салуды жөн көргендердің басым бөлігі 35 пен 40 жас аралығындағылар. Сондай-ақ, әскерилер арасында да көрсеткіш тұрақты болып тұр. Тек биыл ғана сарбаздардың өздерін өлтіру деректері азайған сыңайлы.

Суицид арқылы өз өмірімен қоштасқандардан бөлек, осындай қадамға бармақ болғандардың да статистикалық көрсеткіші жаға ұстады. 2020 жылы 18 жасқа дейінгілер арасындағы суицид бойынша 144 жағдай тіркелді. Бұл 2019 жылғы көрсеткішпен салыстырғанда 20 пайызға төмен. Бірақ биыл жыл аяқталмай жатып бұл көрсеткіш 150-ге бір-ақ жетті. Балалардың өзін өлтіруіне көбіне отбасындағы жанжал мен оқу орнындағы түсініспеушілік себеп болады.

Ашық дерек көздерінде жарияланған ресми деректер бойынша бүгінде ДДСҰ құрамына кіретін 183 елдің ішінде тек 38 елде ғана мемлекеттік деңгейде қабылданған суицидтің алдын алу бағдарлама бар екен. Суицид бойынша орта Азия елдері арасында Қазақстан бірінші орында тұр

Қазақстанда өз-өзіне қол жұмсаудың тағы бір жиі кездесетін факторы - қарым-қатынастың үзілуі. Көбінесе ажырасу факторы орта жастағы ер адамдарды өз-өзіне қол жұмсауға итермелейді. Сонымен қоса сарапшылар суицидке әкелетін тағы бір маңызды фактор – экономикалық жағдай екенін айтады. Әлеуметтік-экономикалық жағдайы кедей ерлер жағдайы ауқатты ерлерге қарағанда он есе көп күйзеліске түседі. Жалпы Қазақстанда 35-54 жас аралығындағы ер адамдар өзіне қол жұмсауға бейім. 2015 және 2021 жылдар аралығында осы жас аралығындағылар барлық суицид жасағандардың үштен бірін құраған.

Суицидтік әрекетті болдырмау:

- психологиялық қозу күшін бәсеңдету;
- суицидтік әрекетке итермелеген себепке психологиялық байлану дәрежесін азайту;
- әрекетті алмастыру механизмдерін қалыптастыру;
- өмір мен өлім туралы нақты, шынайы қатынас қалыптастыру

Түзету

Стресті бағындыра білудің әлеуметтік білік және дағдыларына үйрету. Жасөспірімдерге отбасы, мектеп, достары және т.с.с. қатыстыра отырып, әлеуметтік қолдау көрсету. Мәселелерді шешуге көмектесетін әлеуметтік-психологиялық тренингтер, өзін бағалауын көтеретін, өз тұлғасына шынайы қатынас, эмпатияны дамытатын топтық психокоррекциялық сабақтар ұйымдастыруға болады. Сонымен қатар өзін ұстай білу дағдыларын дамытуға арналған тренингтерге негізделген табысқа жету мотивациясын жетілдіретін психологиялық коррекция шаралары да нәтиже беруге тиіс.

Әдебиеттер:

1. Анастаси А., Урбина С. Психологическое тестирование.- СПб., 2001.
2. Бурменская Г.В., Захарова Е.И., Карабанова О.А., Лидерс А.Г., Лебедева Н.Н. Возрастно-психологический подход в консультировании детей и подростков.- М., 2002.
3. Венгер А.Л. Психологическое консультирование и диагностика: в 2 ч. - М., 2001.
4. Детская практическая психология / под. ред. Т. Д. Марцинковской.- М., 2004.
5. Изотова Е.И. Психологическая служба в образовательном учреждении.- М., 2007.

ӘОЖ 373.2

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ҰЙЫМДА ТӘРБИЕШІНІҢ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІ Әлімбаев Д.Н.

Ғылыми жетекші п.ғ. магистрі, арнайы пәндер оқытушысы Мадешова А.А.
Қарағанды жоғары гуманитарлық колледжі, Қарағанды қ., Қазақстан Республикасы
aluawa_83.kz@mail.ru

«Адамға ең бірінші білім емес, тәрбие берілуі керек, тәрбиесіз берілген білім - адамзаттың қас жауы, тәрбиесіз берілген білім адамзатқа апат әкеледі»- деген екен ғұлама ғалым Әбу Насыр Әл-Фараби. Адам баласы ең алғаш өмірге келгеннен бастап, балаға беретін тәрбиенің маңызы өте зор. Отбасында алған тәрбие балаға аздық етеді. Осы кезде балаларға арналған балабақшаның орны ерекше. Өйткені кез келген бала үйінің жалғыз немесе тентегі. Атасы мен әжесінің тәттісі. Ата-ананың ардақтысы. Осындай әрбір үйдің еркесін бағындыру оңай жұмыс емес. Бұған үлкен сабырлық, шыдамдылық, ақыл және әдістері болу керек, айдалары болу керек. Өйткені баланы ұрып немесе айқайлап тәрбие бере алмаймыз, себебі ондай ортада өскен баланың болашағы жарқын болуына еш кепілдік жоқ. Сол үшін жаңадан бұр жарып, жайқалып өсіп келе жатқан балапандардың алғашқы қадамдары балабақшадан басталады. Кішкентай балалар туылған кезінде аппақ парактай пәк, таза болады. Сол таза паракқа дақ түсірмей өсіру маңызды. Ал балабақшада осы балалардың еркелігін көтеріп, әр қадамын бақылап, оларға өзінің туған баласындай қарайтын жан ол – тәрбиеші. Тәрбиеші-адамшылық ар-ожданы жоғары, намысшыл, қайталанбас тұлға. Тәрбиеші мамандығы-білімділікті, икемділікті, балажандылықты, үлкен төзімділік пен мейірімділікті қажет ететін мамандықтардың бірі. Тәрбиеші балалардың күнде таңертеңнен кешке дейінгі уақытын, күн тәртібін, оқу-жұмысын ұйымдастырады. Тәрбиеші балаларды тәрбиелейді, оқытады, мектеп дайындайды, отбасына көмектеседі. Тәрбиеші балаларға жақын дос болу керек, бірақ шектен тыс еркелетіп жібермеу керек. Тәрбиеші басынан бастап балаларды бағындыруы керек. Бір баланы ғана еркелетіп, жақсы көру басқа балаларда қызғанушылық сезімін тудырады. Тәрбиеші өз талабына ұқыпты болу керек. Тәрбиеші балаларды жан-жақты тәрбие беру, оны болашақ өмірге даярлауда білім беру, болашаққа дайындау басты талаптың бірі. Тәрбиешінің ата-аналарға сыйлы болуы үшін, оның мәдениеттілігі-әдептілігі, қоғамдық жерлерде, көпшілікте өзін сыпайы ұстауы, өзін сол ортаға лайықты ұстауы, жарқын жүзділігі, адамдармен өзара қарым-қатынасы, сыйластығы, адал қарым-қатынасы маңызды. Ондай тәрбиешіні балалар жақсы көреді, балабақшаға асығады, сыйлайды, тыңдайды, құрметпен қарайтын болады, сол кісіге жақын жүргісі келеді, балалардың арасында беделді болады. Балалар тәрбиешіге барлық жағынан дерлік еліктейді. Сол себепті ол үнемі жинақы, таза, ұқыпты жүріп, сөйлеген сөзі мәнді

және салмақты болу керек. Тәрбиешінің педагогикалық шеберлігі әр жерде қажеттікті тудырады. Шеберлігі және тапқырлығы арқылы әр кезеңде қандай жұмыс атқаратынын, не үшін, қандай мақсатта жасайтынын, қандай нәтиже шығатынын анық біледі. Нағыз шебер тәрбиешінің бөлмелері эстетикалық талапқа сай болуы және жабдықталуы, оқу барысында қажет болатын барлық көрнекіліктердің болуы, педагогикалық мақсатқа сай болуы шарт. Олардың әр қайсысы өз орнында тұруы жемісті еңбек етуге жағдай жасайды.

Тәрбиеші-педагог балабақшада әріптестерімен тату болу керек, мейіріммен қарау, жылы жүзбен, жылы шыраймен, ықыласты болу керек, әріптестерімен қалай қарым-қатынас жасау керектігін, сөйлесу кезінде дауыс сарынын, жылы үнін игеру керек. Әріптестерінің жетістіктеріне және олардың қызмет лауазымына қызғанышпен қарауға, күншілдікпен қарауға құқығы жоқ. Керісінше әріптестерімен жақсы қарым-қатынаста болып, өзінің білгендерін, идеяларымен, өз тәжірибелерімен бөлісуге міндетті. Әріптестерінен басқа білмейтіндерін үйренуге ұялмауы керек. Әріптестерінің ар-намысын, атақ даңқын сақтауы керек. Тәрбиеші топтағы балалардың отбасы жағдайын білуі қажет, бірақ сыртқа айтпауы керек.

Жаңа заман тәрбиешісі-жоғары немесе орта білімі бар, бағдарламаны және әдістемелерді, шараларды өзгеше түрлендіре алатын маман десек те болады. Жаңа заман педагогі үнемі қозғалыста, ізденісте жүретін адам. Әр-түрлі қызықты идеяларды ойлап таба алады. Қазіргі таңда балаларға арналған әр түрлі ойындар мен әдістер бар. Соларды қолдана отырып балалардың қызығушылықтарын арттырған жөн. Балалармен әр-түрлі тақырыптарды ала отырып маңыздылығын ұғындырамыз. Тәрбиеші тек балалармен ғана емес ата-аналармен жұмыстар жүргізеді. Балалар туралы өз пікірін жеткізеді. Балалар қандайда бір бұзықтық жасап қойса ата-анасына айтып ескертулер жасайды. Қандай баламен қандай жұмыстар жасау керекін талқылайды. Ата-аналарға кеңес беру. Баланың уақытылы ұйықтауын қадағалау. Баланың көзінше тәрбиеші туралы жаман сөйлемей. Балабақшадан берілген тапсырманы қадағалап, орындап отыру. Осылардың барлығы маңызды деп санаймын.

Тәрбиеші-педагогтың бейнесі:

1. Мектепке дейінгі тәрбиелеу мен білім беру мазмұнын жақсылап игеру, әдіс-тәсілдерін жетік игеру. Өткізіп жатқан материалын түсінікті жеткізе білуі қажет.

2. Оқу іс әрекетін өткізу барысында қолданатын әдістері. Оқу барысында дұрыс түсіндіре алуы және ұйымдастыра білуі. Балалардың жұмыстарын дұрыс бағалай білуі керек. Тәжірибелік білімдерін дағдыландыру керек.

Тәрбиешінің негізгі мақсаты – баланың жан-жақты дамуын қамтамасыз ететін, бойында ұлттық санасы қалыптасқан, патриоттық сезімге бай, дені сау, жан дүниесі тек жақсы нәрселерге толы, білімді ұрпақ тәрбиелеп шығу.

Тәрбиешіге қойылатын талаптар:

1. Тәрбиеші боламын деген адам өзінің мінезін, жүріс-тұрысын жөнге салып, балалардың күнделікті іс-әрекетін ұйымдастыра білу керек;

2. Арнаулы білімі болуы керек;

3. Баламен жақсы сөйлесе білу керек;

4. Көзқарасымен, ым-ишарасымен балаларға ойын жеткізе алуы керек;

5. Өз талабын қоя алатын, керек кезде әзілдесіп, тиісті жерде көңіл аударуы қажет;

6. Тәрбиешінің әр қимылы, жүріс-тұрысының өзі тәлім-тәрбие берерліктей болу қажет;

7. Тәрбиешінің киіну стилі;

8. Басқада қасиеттерінің болуы.

Кішкентай бүлдіршіндердің үздіксіз даму кезінде, әсіресе 3-4 жас аралықтарында көбірек көңіл аударған жөн деп есептеймін. Себебі бұл жаста балалардың нағыз буыны қатып, білімдері бекітін кез деп есептеймін. Бұл жаста балалар балабақшаға енді аяқ басатын кезі. Ең алғашқы күні келгенде бала топты жатырқайды, қорқыныш сезімі пайда болады. Осы кезде тәрбиеші өзінің нағыз маман екенін көрсетіп баланың тілін тауып, топқа үйретуі керек. Бала ұруы мүмкін немесе айқайлап жылап жерге жатып алуы мүмкін. Бірақ басқа балаларға қарап үйренісіп кетеді. Балалардың далаға серуені кезінде тәрбиеші

балалардың киімінің дұрыс кигенін қадағалап отыруы қажет. Далаға шыққан кезде таза жерде ойнауына қадағалау және топқа қайтып кіргенде үстілерін қағып, қолдарын жақсылап жуғанын қадағалау. Осындай кішкентай нәрселердің өзі тәрбиешінің ұқыптылығына және байқампаздығына байланысты. Тәрбиешінің бала тәрбиесінен басқа атқаратын қызметтері өте көп. Мысалы ертеңгілік болатын болса сценарийді тәрбиеші өзі жазады. Оған 1 ай бұрын дайындықты бастап кетеді. Сценарий балалардың жас ерекшеліктеріне сай болуы керек. Ертеңгілік жыл мезгіліне байланысты тақырыпта болу керек. Күз айында «Алтын күз» тақырыбында ертеңгілік өтеді. Балалар тапқа айтады, би билейді, Ән мен бидің өзін дұрыс таңдай білу керек. Балаларға қиындық соқпас үшін жеңіл өлеңдер айтады. Тәрбиеші болу үшін үлкен шыдамдылық пен балаларға деген махаббат керек. Атап айта кетсек тәрбиешінің құзыреттілігі маңызды. Құзыреттілік әр түрлі жағдайларда шешуге және ауызша, жазбаша коммуникацияларды пайдалануға мүмкіндік береді. Құзыреттілік тәсіл стандарт талаптарына сәйкес білім беру процестерін өздігінен ұйымдастыру. «Құзыреттілік» терминіне тұрақты анықтама жоқ, алайда зерттеуші ғалымдар құзыреттілікті қандай да бір әрекетті тиімді орындаумен байланыстырған. Кез келген тәрбиеші өзінің құзыреттілігін арттыру үшін өз еңбек жолын шығармашылықпен байланыстара алуы керек. Тәрбиешіне нағыз идеал етіп көрсететін шығармашылық және кәсіби шеберлік. Денені шымырландырудың, ерік-қайратты шыңдаудың, ақылды алғылдандырудың, ойды салмақтандырудың жолын білсең, сен тәрбиешісің»- деген екен Ш.Летурно. Мінекей, тәрбиеші бойында осындай қасиеттер табылуы қажет. Тәрбиешілердің еңбегі өте зор. Тәрбиеші барлық өмірін балаларға арнайды. Бойындағы барлық жақсы қасиеттері мен білімін шуақ қылып шашады.

Сондықтан да педагог тәрбиешілердің бала үшін де, болашақ ұрпақ үшін жасаған еңбегі ұлы да, ұлағатты екенін айтуға болады. Жаңа заман тәрбиешісі-жоғары немесе орта білімі бар, бағдарламаны және әдістемелерді, шараларды өзгеше түрлендіре алатын маман десек те болады. Жаңа заман педагогі үнемі қозғалыста, ізденісте жүретін адам. Әр-түрлі қызықты идеяларды ойлап таба алады. Қазіргі таңда балаларға арналған әр түрлі ойындар мен әдістер бар. Соларды қолдана отырып балалардың қызығушылықтарын арттырған жөн. Балалармен әр-түрлі тақырыптарды ала отырып маңыздылығын ұғындырамыз. Тәрбиеші тек балалармен ғана емес ата-аналармен жұмыстар жүргізеді. Балалар туралы өз пікірін жеткізеді. Балалар қандайда бір бұзықтық жасап қойса ата-анасына айтып ескертулер жасайды. Қандай баламен қандай жұмыстар жасау керегін талқылайды. Ата-аналарға кеңес беру. Баланың уақытылы ұйықтауын қадағалау. Баланың көзінше тәрбиеші туралы жаман сөйлемей. Балабақшадан берілген тапсырманы қадағалап, орындап отыру. Осылардың барлығы маңызды деп есептеймін.

Әдебиеттер:

1. Маркова А.К. Кәсіби құзыреттіліктің даму деңгейі [2009ж]
2. Богаева И.Д. Педагогикалық қызметтегі кәсіби шеберлік [2009ж]
3. Құзырлық амалының негізгі ұғымдары – К.С.Құдайбергенова Алматы [2007ж]
4. Мұғалімге арналған нұсқаулық – [2017ж]

УДК 364.2

ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ЗОРЛЫҚ – ЗОМБЫЛЫҚ ЖӘНЕ ОНЫҢ САЛДАРЫ

Асқар С.Н., Уразбаева Ә.Қ., Сағидуллин И.А.

*Қазақстан Республикасы ИМ Б.Бейсенов атындағы Қарағанды академиясы,
Қарағанды қ., Қазақстан Республикасы*

Біздің заманауи дамыған қоғамда тұратынымызға қарамастан, отбасылардағы тұрмыстық зорлық-зомбылық жағдайлары өте жиі кездеседі. Көбінесе адамдар бұл туралы ашық айтпайды – онысы бекер. Қазақстан Республикасының Конституциясында адамның қадір-қасиетіне қол сұғылмайды, әркімнің ар-намысы мен абыройлы атының қорғалуына

құқығы бар деп анық жазылған.

Тұрмыстық зорлық-зомбылық үшін кінәлі тұлғалар Қазақстан Республикасы «Әкімшілік құқық бұзушылық туралы» кодексінің 73 бабы бойынша жауапкершілікке тартылуы мүмкін, ал олардың әрекеттерінде қылмыстық құқық бұзушылық құрамы бар болған жағдайда, олар Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің 109 (ұрып-соғу), 110 (қинау), 131 (қорлау) баптары бойынша қылмыстық жауапкершілікке тартылады.

Тұрмыстық зорлық-зомбылықтан қорғау жөніндегі бөлімшелер қызметінің құқықтық негізін БҰҰ Бас Ассамблеясы қабылдаған Адам құқықтарының жалпыға бірдей декларациясы мен Әйелдерге қатысты кемсітудің барлық нысандарын жою туралы конвенци, Қазақстан Республикасының Конституциясы, Қазақстан Республикасының Қылмыстық Кодексі, Қазақстан Республикасының «Әкімшілік құқық бұзушылық туралы» кодексі, Қазақстан Республикасының «Тұрмыстық зорлық-зомбылық профилактикасы туралы» Заңы, Қазақстан Республикасының «Неке (ерлі-зайыптылық) және отбасы туралы» кодексі, Қазақстан Республикасының «Қазақстан Республикасының Ішкі Істер органдары туралы» Заңы және басқа нормативтік құқықтық актілер құрайды.

Осыған орай қоғам үшін ең бастысы – тәуелсіздік, адам үшін- бас бостандығы және уайым қайғысыз өмір. Оның кепілі – заңдылық. Тәуелсіздік төрімізден орын алған қоғамымыздағы ең басты құндылық – адам бостандығы. Қазақстанда салауатты өмір салтына қол жеткізуде, денсаулықты сақтау мен нығайтудағы басты міндеттің бірі адам құқығын қорғау, зорлық-зомбылыққа қарсы күрес жүргізу.

Қазіргі қоғамның әсері қарабайыр технологиялық жетістіктерді келуімен адамның бейнеқосылғыларды қалдырған жоқ - жанжал, кейбір адамдардың агрессия айтарлықтай өсті. Зерттеулерге сәйкес, осы Интернет және теледидар алынған ақпараттың әсеріне байланысты.

Өкінішке орай, Қазақстанда дәл қазіргі уақытта орын алып жатқан зорлық-зомбылықты мониторинг жасайтын жүйе жоқ. «БҰҰ-әйелдер» және ЮНФПА-ның Қазақстанда COVID-19 пандемиясы аясында жүргізген блиц-бағалау жұмыстарының нәтижесінде қатысушылардың 15,3%-ы өздеріне қатысты тұрмыстық зорлық-зомбылықтың күшейгенін немесе COVID-19 таралғалы бері осындай жағдайларды жиі естігендерін айтқан. Бұған ата-аналардың да, балалардың да эмоционалдық күйзелісі қосылды. Өйткені отбасының қаржылық жағдайы төмендеп, үйден шығуға тыйым салынып, әдетте жұмыста жүретін ересектер үй шаруасын толық мойнына алып, көптеген қызметтерге қолы жетпей қиналды. Қазақстан Республикасының «Тұрмыстық зорлық-зомбылық профилактикасы туралы» Заңының 4-бабына сәйкес, психологиялық зорлық – зомбылық т.б қарастырылады.

Психологиялық зорлық – зомбылық әдейі өзінің билігі мен бақылауын көрсете отырып, дауыс көтеру арқылы баланың мінез – құлқын өзгертуге талпыну кезінде байқалады. Психологиялық зорлық – зомбылыққа әйел адамда 50% , еркек адамда 50% тең дәрежеде ұшырайды. Балаларға қатігездікпен қарау тек ұрып - соғумен шектелмейді. Келеке ету, зәбір көрсету, намысына тиетін теңеулер, орынсыз сынау бала жанына зақым келтіреді. Сонымен қатар психологиялық зорлық – зомбылыққа шеттетілуі, қарым – қатынас салқындығы, психологиялық және моральдық қолдаудан ада болу жатады.

Психологиялық зорлық – зомбылық үнемі қайталанып тұратын кемсіту, зәбір көрсету, тәлкек ету, балаға қоқанлоқы көрсету, қауіптілікке қшырату. Балаларға көрсететін эмоциялық (психологиялық) зорлық – зомбылық эмоциялық ортаға бағытталған: баланы эмоциялық күйзеліске ұшырататын кез – келген әрекет оның потенциалды қабілеттілігінің дамуын тежеп, зиян келтіреді.

Бұл тұлғаның жас ерекшеліктеріне сәйкес келмейтін талаптарды ұсыну, дәлелсіз айыптауды насихаттау, қадір-қасиетін қорлау, ұнатпау, ұнамсыздық, ауызша қорлау, қауіп-қатер, алдау, олардың өмірі мен денсаулығына қауіп төндіретін әрекеттерді жасауға мәжбүрлеу, сондай-ақ психикалық дамудың бұзылуына алып келетін бір-біріне тұрақты немесе мерзімді теріс әсер ету.

Мұндай зорлық-зомбылықтың белгілері мыналар:

- үнемі сынайды, айғайлайды немесе ренжітеді;
- намысына тиетін сөздер айтып, мазақ етеді;

- жазалау ретінде ол адамның нәзік сезімдеріне назар аудармайды;
- жұмысқа немесе мектепке баруға тыйым салады;
- айла-шарғы, өтірік пен келіспеушіліктерді пайдаланады;
- туыстарын және достарын ренжітеді;
- туыстарымен немесе достарымен қарымқатынас жасауға тыйым салады; – кез келген байланыс құралдарын пайдалануға мүмкіндік бермейді;
- қоғамдық орындарда қорлаушылық іс-әрекеттер жасайды;
- үйден қууға немесе кетіруге қорқытады; – жан-жақты бақылау. (Карл, 2011:85).

Психологиялық зорлық-зомбылықтың басқа зорлық-зомбылықтан ерекшелігі, қатысушылар өздері өз қимылдарын немесе әрекеттерін соңына дейін толық түсінбейді. Адамдар өзінің сезімімен екінші жаққа сенімді болғаны соншалықты, екінші жақтың агрессиясын байқамайды. Психологиялық ықпалдар аяқталғаннан кейін келесідей салдарлар болуы мүмкін:

- невротикалық күйзеліске ұшыраған серіктес;
- сананың шатасуы;
- адамға қолдау қажет болған кезде, ол адамда үмітсіздік сезім пайда болады. Стивен Пинкер психологиялық тұрғыдан зорлық-зомбылық мәселесінің теориялық аспектілерін зерттей келе, зорлық-зомбылық себептері – бұл адамдардың әлеуметтік-психологиялық ерекшеліктері мен патологиясының салдары деп тұжырымдайды.

Қазақстанда Ұлттық экономика министрлігі статистика комитетінің Қазақстандағы әйелдерге қатысты зорлық-зомбылықты іріктемелі зерттеуінде, 2016 жылғы статистикалық көрсеткіштер бойынша психологиялық зорлық-зомбылыққа ұшырағандар 20,6%-ды құраған екен.

Жалпы, зорлық-зомбылық – көнеден құрығын жимай келе жатқан көлеңкелі құбылыс. Қай кезде де қоғамның мінсіз болмағаны белгілі. Өкініштісі, көп жағдайда зорлық-зомбылықтың құрбаны нәзік жанды әйелдер мен балалар болып жатады. Өйткені әйел – әлсіз, бала – қорғансыз.

Әдебиттер:

1. Градскова, Ю.В. Женщина как объект домашнего насилия: гендерные аспекты / Ю.В. Градскова. - М: МГУ им. Ломоносова, 2010.
- 2.. Елизаров, А.Н. Социально-психологическая помощь семье, страдающей от насилия // Психология зрелости и старения. - 2006. - № 4 (36).
3. Елисеев, Д.И. Жестокое обращение с женщинами как проблема современного общества. - М.: Свобода, 2009.
4. Малкина-Пых, И.Г. Экспериментальные ситуации.: справочник практического психолога. - М.: ЭКСМО, 2006.

УДК 37.015

ЗЕРДЕ БҰЗЫЛЫСТАРЫ БАР ОҚУШЫЛАРДЫҢ ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Әлмағанбетова А.Қ., Садирбайқызы Н.

Ғылыми жетекшісі: магистр, аға оқытушы Мусабекова А.С.

Қазтұтынуодағы Қарағанды университеті, Қарағанды қ., Қазақстан Республикасы

Қабылданған «Білім туралы» Заңға және Конституцияға сәйкес дамыған мемлекет өз елінің азаматтарына бірдей білім алуға жағдай жасауы тиіс. Әр адам денсаулығының мүкістігіне, ақыл- ойының кемістігіне қарамастан білім алуға құқылы. ТМД елдерінің арасында бірінші болып Қазақстан республикасы «Кемтар балаларды әлеуметтік және медициналық- педагогикалық түзеу арқылы қолдау» туралы Заң қабылдады. Бұл Заң ұлттық арнайы білім беру саласын дамытуға жасалған маңызды қадам болып есептеліп, зор әлеуметтік мәнге ие болды.

Психофизикалық дамуында ерекшеліктері бар балалардың ішінде көп кездесетін топ- зерде бұзылыстары бар балалар. Орталық жүйке жүйесінің органикалық бұзылуынан бұндай балалардың танымдық қызметі қайтымсыз бұзылып, қабылдау, есте сақтау қабілеті және зейіні төмен болады. Ақыл- ойы дамымаған балалар дене қозғалысын үйлестіру қабілеті, сондай- ақ жалпы және қол моторикасы нашар дамуымен ерекшеленеді. Сондықтан бұндай балалардың қоршаған ортаға бейімделіп кетуі қиынға соғады.

Арнайы білім беру кеңістігінде зерде бұзылыстары бар балаларды оқыту жүйесі түзете-дамыта оқытумен қатар, жас ерекшеліктері мен қабілеттеріне сәйкес танымдық қызметін дамыта отырып, әлеуметтендіру мәселесіне де баса көңіл аудару керек. Егер адам қоғамдық өмірге белсене араласып, өзін сол әлеуметтік ортада жақсы сезіне алса және туындаған қиыншылықтарды өз бетінше шеше алатын жағдайда болса ол адамның әлеуметтік ортаға, өмірге бейімделгендігін көрсетеді. Л.С.Выготскийдің айтуы бойынша, бала өмірге келісімен- ақ әлеуметтік тұлға болып есептеледі. Ол сол сәттен бастап- ақ қоғамның толық құқылы мүшесі ретінде өмір сүруі тиіс.

Зерде бұзылыстары бар оқушылардың танымдық қабілеттері мен оқу материалдарын қабылдау, меңгеру мүмкіндіктері әртүрлі болады. Сондықтан сабақ барысында мұғалім әр оқушының жеке мүмкіндіктерін ескере отырып, оқушыларға деңгейлік тапсырмаларды ұсынып отыруы қажет.

Түзете-дамыта оқыту жүйесінде бала мен мұғалімнің өзара бірігіп жұмыс жасауына арнайы педагогикалық жағдай жасалуы керек.

- баламен эмоциялық байланыс,

- баланың қабілетін және даму деңгейін ескере отырып, оқытудың тәрбиелік-білімділік мақсаттарын айқындау,

- оқушыға даму деңгейіне сай келетін қоғамдық тәжірибені ұсына білу.

Тәрбиелеу қызметі оқушылардың дүниетанымын, адамгершілік, еңбек, эстетикалық, этикалық көзқарастарын қалыптастыруға бағытталған. Оқытудың түзету-дамыту қызметі көбінесе арнайы түзету сабақтар арқылы атқарылады. Оқыту процесінде оқушылар алдына таным процесін дамыту үшін арнайы міндеттер қойылады. Оқытудың дамытушылық міндеті білім беру мазмұны арқылы жүзеге асады.

Зерде бұзылыстары бар оқушылар әрбір сабақта, адамзаттың қоғамдық-тарихи тәжірибесімен танысады, зерттейді, қоршаған әлем құбылыстарымен танысады. Оқу іс-әрекетіне байланысты оның бойында білік пен дағдылар қалыптасады. Оның миі шындықтың зерттейтін объектілерін бейнелейді. Сондықтан оқыту процесі оқушының қоршаған әлемді тану процесі болып табылады.

Арнайы оқытудың екі ерекшелігі бар. Бірінші, құрылымы адамның психикалық және қоғамдық даму заңдылықтарының нәтижесінде пайда болған танымдық іс-әрекеттердің түрлері мен формаларында. Екіншісі, адамның қалыптасқан іс-әрекеттердің түрін, құрылымын, механизмін өзгертуінде. Арнайы ұйымдастырылған оқу іс-әрекеттің өзіндік мақсаты, міндеті, мазмұны, принципі, әдістері мен ұйымдастыру формалары болады.

Оқытуда оқу материалдарын қабылдау, саналы меңгеру, бекіту, тәжірибеде қолдану, меңгерілген білімді тексеру бағалау, әр қайсысы бір бірімен тығыз байланыста келеді.

Зерде бұзылыстары бар оқушыларына жаңа материалын баяндау процесінде оқу материал қабылдау мен саналы меңгеру ерекшеліктерін ескеру қажет. Қабылдау біріншіден, танымдық әрекеттің бастапқы сәті болып табылады, екіншіден қабылдау алдыңғы меңгерілген білімге негізделеді.

Зерде бұзылыстары бар оқушыларда оқу дағдыларын толық қалыптастыру үшін мынадай оқу түрлері көрсетіледі:

1. Дауыстап оқу

2. Іштей оқу

3. Жүгіртіп оқу

4. Дұрыс оқу

5. Мәнерлеп оқу

6. Түсініп оқу

Оқу дағдыларының қалыптасуы әр оқушыда әртүрлі деңгейде жүреді. Сауат ашу

барысынан бастап-ақ, зерде даму бұзылыстары бар балалардың қабылдау үдерісінің әртүрлілігі байқалады. Мысалы, бір бала әріпті есіне жақсы сақтаса, екіншісі бір-біріне ұқсас әріптерді шатастыруы мүмкін. Ал кейбір оқушы дыбыс пен әріптің арасындағы қатынасты түсінбейді, игерген әріп, дыбыстарды буынға қосу үдерісі ұзақ уақытқа кешеуілдейді, кейбір оқушы сөздегі дыбыс құрамын бұзып оқыса, кейбірі оқылған сөздер мен әрекет арасындағы байланысты көрмейді. Сипатталған затты танымайды, қабылдай алмайды. Осы себептердің бәрі арнайы түзету мектептерінде оқушылардың оқу дағдысын қабылдауындағы әртүрліліктен туындайды. Бұл олардың сенсорлық, тілдік және танымдық мүмкіндіктерінің әртүрлі деңгейде болуымен байланысты. Тіл дамыту сабағы уақытында балалар дағдыны қабылдаудың әртүрлі деңгейінде болады. Бұл мұғалімге сынып оқушыларымен фронтальді жұмыс жасауында қиындықтар туғызады.

Қазіргі ұстаздар және психологтар мектепте білім алу кезеңін өмірдің ең маңызды кезеңдерінің бірі деп санап, оқушы бойында оқу - тәрбие үрдісінде нақтылы әлеуметтік тәжірибе қалыптастырып, қоғамдық өмірге бейімдейтін білім мен дағдыларды қалыптастыруды маңызды деп есептейді. Кіші мектеп жасындағы кезең тек балалық шақ және бала дамуындағы көптеген даму сатыларының бірі ғана емес, бұл адам өмірінің өте мағыналы мерзімі. Ақыл-ойы дамымаған балаларды оқытудың бастапқы кезеңі оларды әлеуметтік-тұрмыстық бейімдеу мәселелерімен тығыз байланысты. Бұл кезеңде бұндай балаларға өз-өзіне қызмет көрсете білу, адамдармен қарым-қатынас дағдыларын меңгеру, күнделікті өмірге бейімделуге көмектессе, онда жасөспірім кезінде ересектер өміріне қиыншылықсыз араласып кете алады.

Әдебиеттер:

1. Инклюзивті білім беру жағдайында ерекше қажеттіліктері бар оқушылардың оқу жетістіктерін критериялды бағалау жүйесі. – Астана, 2016.
2. Шевченко С.Г. Коррекционно - развивающее обучение: Организационно - педагогические аспекты. - М.: Гуманитарный издательский центр Владос, 1999.

ӘОЖ 364.04

ӘЛЕУМЕТТІК ЖҰМЫСТАҒЫ КЕЙС-ТЕХНОЛОГИЯ

Бейсенбек А.К

Ғылыми жетекшісі – PhD, асс.профессор К.А. Абенова,
Нархоз университеті, Алматы қ., Қазақстан Республикасы
aishuak.beysenbek@narhoz.kz

Әлеуметтік жұмыс - ол жеке адамдардың немесе әлеуметтік топтардың мәселелерін шешуге, сол шешу жолдарында көмекке зәру тұлғаның қажеттіліктері мен құқықтарын қамтамасыз етуге, қолайлы жағдайлар жасауға бағытталған, сонымен қатар, ерекше бірлестірілген мамандық түрі.

Кейс – технология әлеуметтік жұмыста дәстүрлі және қашықтықтан кеңес беру кезіндегі мультимедиялық, мәтіндік, аудиовизуалдық оқу-әдістемелік мәліметтерді жинау және соларды өз бетінше меңгеруге бағытталған әдісі. Кейс – технологияға арналған мәліметтердің түрлері бар және олар мыналар:

- 1. Әдістемелік нұсқаулар.
- 2. Жұмыс дәптері.
- 3. Анықтама.
- 4. Оқу, бейне, аудио материалдар.
- 5. Бақылау және емтихан материалдары.

Сонымен қатар, қашықтықтан да арналған кейстердің өзіндік ерекшеліктері бар екені бізге белгілі. Олар:

- 1. Кейс құрамында белгілі бір нормативті талаптар жоқ болады. Кеңінен ашылып таралған документтер мен дыбыстар және графикалық кірістірулерде қолданылады.

- 2. Әрбір адам оқулықтың кез-келген қалаған бетін қағазға басып шығара алады.
- 3. Сол мәліметтерге кез-келген әдіспен қол жеткізу мүмкіндігі бар.
- 4. Кіріктірілген білімін тексеруге мүмкіндігі бар.
- 5. Материалдар арқылы Интернет ресурстарын ала алады.

Кей-кездерде осындай қолданыстарға ие кейс – менеджерлерді жеке компаниялар өздеріне жалдайды. Ол кейс – менеджерлер компания қызметкерлерін мәселелері болған жағдайларда емдеуді жоспарлауына, білім беру сабақтарын өткізуіне, денсаулықтарына қатысты, қай жерден және қалай медициналық қызметтерді алуға болатындығына көмектеседі. Әлеуметтік жұмыстағы осындай кейс – менеджменттер бір уақытта психологиялық, әлеуметтік және денсаулық мәселелерін шешу және клиент тұратын әлеуметтік жүйемен жұмыс жасауына қол жетімділігі барын көрсетеді.

Әлеуметтік жұмыстағы кейс – технологияларды ғылыми ұғыну және түсіну қоғамда жомарттық, қайырымдылық феноменінің рөлін анықтаудан, сонымен қатар сол қоғамдағы адамдардың әлеуметтік қорғауды, әртүрлі психологиялық немесе психотерапиялық, медициналық, байланыстарды ғылыми негіздеу шарттарынан басталады. Ол әлеуметтік жұмыста кейс – технологиялар пайдаланылады, мыналарда:

- Үйсіздерге;
- Аурухана пациенттеріне;
- АИТВ-мен өмір сүретіндерге;
- Жұмыс істемейтін отбасыларға;
- Қамаудан, яғни түмеден босатылғандарға;
- Егде жастағы адамдарға;
- Эмигранттар мен қалпына келтіру сот төрелігі саласындағы үлеске тәуелді адамдарға және т.б. әлеуметтік топтарға пайдалына береді.

Кейс – технологиялардың әлеуметтік жұмыста ғылым ретінде шетелдік тәжірибелерді талдау барысында және теориялық негізделудің алғашқы қадамдарында «қайырымдылық қызметінің» дамуымен байланысты екенін дәлелдейді. Осылай, әлеуметтік жұмыстағы кейс – технология теориясында әлеуметтік қолдау көрсету, қорғау, қиын мәселелі адамдармен жұмыс жасаудың жүйелік түсініктері қалыптаса бастады. Сонымен қатар, әлеуметтік түсінудің классикалық модернизациялауын ғана емес, осы тәсілдер арқылы жаңа түсіктер мен ағымдардың ғылыми қалыптасуына себеп болды. Бұндай жиынтық компоненттердің әлеуметтік мәселелерге келгендегі өзара әрекетін, ұйымдастырушылық және әдептілік пен тәртіптілік қасиеттерін береді. Кейс – технологиялардың функциялары іске асырылуы үшін жаңа әрі тұтас ерекше бір интегративті қасиеттерін тудырады. Қағида ретінде оны тек қана қарастырып талдап ғана қоймай, белгілі бір мақсаттарға жету үшін немесе құру үшін қолданады. Бұндай екіжақтылықтар мәселеге келгенде кейс – технологиялардың әлеуметтік тұрғыдан таным әдістерін және шын жағдайын анализдау тұрғысынан сипатталады. Осының барлығы кейс – технология түсінігін ғылыми тұрғыдан тереңірек қарастыруға тікелей мүмкіндік береді. Біртұтас ғылыми жүйенің бірі ретінде әлеуметтік жұмыс теориясында сипаттамасы, мәселені шешуде құрылатын жүйелік әдіс ретінде байланыстырылынады.

Кейс – технологиялар әлеуметтік технологияға негізделеді. Себебі, осы технологиялық аспектілер бойынша бағдарламаның операциялық немесе орталық мазмұнын және бағдарлаға сәйкес құрылған іс-әрекеттерді қарастыра аламыз.

Әлеуметтік жұмыстағы кейс – технологияларының әлеуметтік технологияларын қарастыра отырып, Н.С.Данкин түсінікті рационалдау, рәсімдеу және мәселелік операциялардың жүйеленуін оптималдық әдістермен құралдарын нақтылайды. Бұл барлық мәліметтерді «адамгершілік» жұмыс түрлеріне жатқызады. Әлеуметтік жұмысқа бағытталған бұл тұлғаның қызығушылығын және адамдардың сұрауын ең алдымен топтық әлеуметтік жиынтыққа негіздейді.

Әлеуметтік жұмыстағы кейс – технологиясының ғылыми ерекшеліктерге сүйене отыра қарастырылатын айырмашылықтары:

- 1) Мәселелердің байланысты этаптарын бөлу және де шектеу процесі;
- 2) Нәтиженің координациялық этаптық ықпал етуіне тырысу;

3) Технология процедурасына бірізділікті орнату.

Қазіргі қоғам мәселелерінде кейс – технологияны дамыту қажет етіледі. Себебі, жеке тұлғалардың мәселелерінің жүйелілігін қалпына келтіру, көмектесу алғашқы мақсаты болып табылады. Тұлғаның жеке немесе әлеуметтік проблемаларын шешудің дұрыс тәсілі кейс – технологияда мәселенің нақты формасы ретінде қарастырылынады. Әлеуметтік мәселеге әсер ету мақсаты- субъекті мен объектінің әлеуметтік процесінің қалыптасуының қызметін түзеу немесе соған ұқсас оңтайландыру үшін қажет.

Қорытындылай келе, Кейс – технология төрт микротопқа бөлінеді. Бірінші кейс – технологияның микротобы сарапшы- ол әлеуметтік мәселелерді шешу жолдарын қатыстырып адамдардың жауаптарын қорытындылайды. Екінші кейс – технологияның микротобы жол сілтеуші болып табылады. Ол мәселені басқалардан ерте шығаратын топ. Үшінші кейс – технологиясының микротобы баяндаушы. Баяндаушы- мәселенің басқа жағдаяттарына кірігіп, түсіндіруші топ болып табылады. Соңғы микротобы қарсы сұрақ қоюшы. Ол мәселеге келіспейтін тұстарын айтып жеткізіп, олардың талдауларына неге қарсы екендігіне фактілер кетіре алатын түрі.

Жалпы осылай әлеуметтік жұмыстағы кейс – технологиясының әлеуметтік мәселелерде белгілі орны бар екендігі және кейс – технологияларының көптеген фактілерге негізделетіні белгілі болды. Кейс – технологияларында басты назар реальді немесе қиялды мәселелерді талдау, мәселенің алдын алу, көмектесу, ой-пікірді көркем түрде этикалық негіздерге сай әлеуметтік тұрғыдан айтып беру. Осылайша, кез-келген әлеуметтік мәселеде кейс – технологияның пайдасы дұрысынан әсер етеді, тіпті бірден шешуге мүмкіндігі өте жоғары деп есептеймін.

Әдебиеттер:

1. Дятченко Л. Я. «Социальные технологии в управлении общественными процессами. М-Белгород, 1993.
2. Иванов В.Н., Лесников Г.П. Зайченко В.Л. «Проблемы информатизации и технологизации социального пространства», М, 1994.
3. Зайцев А.К. «Внедрение социальных технологий в практику управления/ социальное развития предприятия и работа с кадрами-М. 1989.
4. Иванов В.А. «Социальные технологии в современном мире.- М-Н.Новгород, 1987.
5. Иванов В.Н. Патрушев В.Н. «Социальные технологии: Учеб.пособии для студентов-М, 1999.
6. Лекции по технологии социальной работы в 3ч\Под. Ред. Е. И. Холостовой. - М. СТИ, 1998.

ӘОЖ 371.123

БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУДАҒЫ МҰҒАЛІМНІҢ КӘСІБИ ШЕБЕРЛІГІ

Біләл Ж.Т., Галимова А.Е.

Ғылыми жетекшісі: магистр, аға оқытушы Мусабекова А.С.

Қазтұтынуодағы Қарағанды университеті, Қарағанды қ., Қазақстан Республикасы

Қазіргі мектептерде тәрбиенің сапасына, әдіс-тәсілдерінің мазмұнына, мақсатына зор көңіл бөлуде және жаңаша көзқарастар қалыптастырылуда. Жаңа талап негізі қарқынды өркениет бағыттарынан қалыспай, терең білімді игеру. Осыған орай, қазақ мектептерінің оқыту жүйесінде әлемдік және ұлттық негізде жеке тұлғаны дамыту үшін өте орынды жағдайлар жасалып, нәтижелері көрінуде болашақ ұрпақты тәрбиелеу ең басты міндеттердің бірі- мектеп оқушыларының іс-әрекетін ізгілендіріп, рухани дамуының дұрыс жолға қойылуы. Ол үшін оқушылардың жеке тұлғалық қасиеттерін гуманистік бағытта тәрбиелеп, олардың алдын-ала шығармашылықпен дамытуына жол ашу.

Тәрбие процесінің барлық кезеңінде белгілі бір сапалар қалыптасады, бірақ әр жеке сыныпта тәрбие әдісі өзгеріп отыруы тиіс. Бірінші сыныпқа дәл келетіні, үшінші

сыныптағыларға сәйкес келмейді, ал бесінші сыныптағылар оны қабылдамауы мүмкін. Тәрбиеленушілердің жекелік және тұлғалық ерекшеліктері. Жалпы әдістер, жалпы бағдарламалар тәрбиелік өзара әрекеттегі тек бастама ғана. Жекелік және тұлғалық түзетулер қажет. Инабатты тәрбиеші өз әдістерінше әр тұлғаның өзіне тән қабілеттерін дамытуға, оның өзіндік қасиеттерінің сақталуына, «мендік» белгілерін қалыптастыруға мүмкіндік беретін әрекеттерді жасайды.

Жаңа ғасырдағы мектеп алдындағы міндет – егеменді еліміздің жас ұрпағын жан-жақты дамыта отырып тәрбиелеу. «Елімізді 2030 жылы барысқа айналдыратын күш – мектеп партасында отырған оқушылар мен 15-20 жас аралығындағы жастар» деп Елбасымыз бекер айтқан жоқ. Өйткені Қазақстанның бүгінгі мен ертеңі жас ұрпақтың еншісінде. Ал жас ұрпақты жан-жақты, терең білімді, интеллектуалдық деңгейін жоғары етіп қалыптастырудың бірден бір жолы – оқушыға білімді терең игертудің тиімді әдіс – тәсілдерін іздестіру, шығармашылыққа жетелеу. Бұл ретте мұғалімнің терең біліктілігі қажет. Біліктілік-бұл білімдегі, тәжірибедегі, берілген білімді меңгертудегі бейімділік, құндылықты бейнелейтін жалпы қабілеттілік.

Педагогтің өз еңбегіне, сапалы көрсеткішіне зерттеу және талдау жасау біліктілігіне қарай шығармашылық мынандай деңгейлерге бөлінеді:

1. Ақпараттық-өндірушілік: педагог басқаның тәжірибесін ескере отырып, нәтижеге жету жолындағы педагогикалық міндеттерді шешеді, нақты ситуацияларды шешудің тиімділігін талдауды біледі. Бұл педагогикалық шығармашылықтың төменгі деңгейі болып табылады.

2. Бейімділік- болжаушылық: педагог өзіне белгілі ақпараттан оқушылардың потенциялық мүмкіндіктері мен өзіндік жеке қасиеттерін ескере отырып, өзара әрекет әдістерін, құралдарын, тәсілдерін іріктеп, өзгертіп пайдалана біледі. Бұл деңгейде пәнаралық байланыс, саралап оқыту, білім, білік дағдыларын меңгерту жұмыстары жүреді. Бірақ әліде болса оқушының жеке басын дамытуды оптималды болжау жағдайы жетіспейді.

Бұл педагогикалық шығармашылықтың I деңгейі.

3. Ұтымдылық: педагогтің құрастырушылық-болжаушылық қабілеті байқалады, яғни жаңашылдық, педагогикалық үрдісті мақсатты, ұйымдастыру, педагогикалық міндеттерді шешудің қалыптан тыс түрлерін қолдану, т.б. Бұл II деңгейі.

4. Зерттеушілік: педагог өзінің ізденісінің тұжырымдамалық негізін анықтай біледі, оларды еркін қисындырады. Оның нәтижесін зерттеу негізінде өзінің жүйесін дайындайды. Бұл деңгейде педагог шығармашылықтың жоғары категориясына жақын. Бұл педагог өзінің тәжірибесін жинақтай біледі. Егер оны әріптестері мойындаса, оның идеясы басқа мұғалімдердің жұмысында тиімді нәтиже беруі мүмкін.

Бұл педагогикалық шығармашылықтың « жоғары » деңгейі.

5. Креативтік. (шығармашылықты елестете білу) – болжаушылық: педагог жоғары міндеттерді ұсыну және оларды шешудің әдістерін негіздеу қабілеттерін көрсетеді. Мұндай қызмет нәтижесінде өмірлік шығармашыл инновациялық тұлға қалыптасады. Бұл деңгейде педагог қызметінде өзара әрекет жасау әдісі орын алады. Принцип бойынша бұл әдістерді оның оқушылары да меңгереді. Олар тұрақты жағдайда өз мүмкіндіктері бойынша өзіне-өзі іштей жарысқа түсу үрдісінде нәтижеге жетуге тырысады.

Алғашқы екі деңгейде шығармашылықпен жұмыс істейтін мұғалім өзін іздейді, яғни ол өзіне: Мен не істей аламын?, Қолымнан не келеді? Деген сұрақтарын қойса III-деңгейде, Қалай жақсы істеуге болады?, Қандай әдіс – тәсілдер, құралдар жоғары нәтиже береді? деген сұрақтарды басшылыққа алса, ал IV, V деңгейде өз іс әрекетіне шығармашыл педагог: Мен кімді қалыптастырамын? Менің қызметімнің нәтижесі не? Сұрақтарын басшылыққа алады.

Мұғалім сабағына қатысу және талдау жасау, бағыт – бағдар беру мектеп басшыларының қызметінің негізгі және маңызды кезеңі болуы тиіс. Ол үшін бұл жұмысқа уақытты аямау керек, өйткені сол арқылы мұғалім еңбегінің сапасы және нәтижесі анықталады.

Оқыту сапасының негізгі критерийлері оқыту үрдісінің нәтижесі мен оқушылардың білім, білік дағдысының сапасы болып табылады. Ал, бұның барлығы мұғалім кәсіптілігіне

тікелей байланысты екендігін шексіз қайталап айта беруге болады. Өйткені сапалы, білімді, шығармашыл оқушы (кіші ғылым академиясы жанында ұйымдастырылатын ғылыми жұмыстар жоба жарыстары жүлдегерлері мен пәндік олимпиада, «Дарын» бағдарламасы бойынша өткізілетін байқау, жарыстарының жеңімпаздары және т.б) шығармашылықпен жұмыс жүргізетін мұғалім еңбегінің жемісі.

Мұғалім-өте нәзік инструмент, ол барлық адами қызметтерді өзінде жинақтауға ұмтылады. Ол философ, дирижер, ұйымдастырушы, оқымысты, психолог, артист. Сондықтан оның бойындағы байқалатын қызметтерге сыйластықпен қарай отырып, оны жетілдіруге көмек көрсету және бұл инструменттің ерекшеліктері мен дауысына үн қосу негізгі міндеттердің бірі.

Мұғалімнің эмоциялық жағдайы, оның дайындық дәрежесі және көбеюі баламен жұмыс жүргізудегі басты одақтас болатындығын әкімшілік білуі тиіс және мұғалімді соған бағыттауға тілектес бола білуі керек. Сондай-ақ олардың тұлғалық қасиеттерін аша отырып, оқушыларға сапалы білім беру және шығармашылығын қалыптастыруда жан-жан жақты көмек ұйымдастыру сапалы еңбекке қол жеткізудің бірден-бір жолы болмақ.

Мұғалім-оқушы атаулыға үлгі болатын өмірінің сан алуан жолынан адаспай өтуде оған бағыт беріп, жөн сілтеуші, баланы адамгершілікке, еңбек сүйгіштікке, адалдыққа және басқа да сол сияқты ізгі қасиеттерге баулитын жан.

Қазіргі заманымызда оқушының білім деңгейін көтеру мәселесі ең басты мәселелердің бірі болып отыр. Оқушының білім деңгейін көтерудегі басты тұлға-ұстаз екені бәрімізге белгілі. Оқушының білім деңгейін көтеру дегеніміз – оқушыны жан-жақты тәрбиелеп, ғылым негіздерінен берік білім беру, болашақ қоғамға пайдалы қызмет ететін азамат етіп шығару. Оқушының бойындағы білімін ары қарай тереңдетіп, жетілдіре түсу.

Психология ғылымының докторы, профессор Қ. Жарықпаевтың пікірінше: «Әрекет дегеніміз түрлі қасиеттерді өтеуге байланысты белгілі мақсатқа жетуге бағытталған процесс». «Бір мақсатқа біріккен әрекеттердің жиынтығын ғана іс-әрекет деп», - анықтама берді психолог Ф.Н. Гөноболин. Ол белгілі бір ұзақ уақытқа созылуымен сипатталады. Педагогикалық іс-әрекет туралы айтқанда біз мұғалімнің бір рет жасаған әрекетін емес, ұзақ уақыт бойы педагогтік толып жатқан қылықтары мен әрекеттерінен тұратын оның мектепке жасаған күнделікті жүйелі еңбегін айтамыз.

Сонымен, оқушылардың білім деңгейін арттырудағы мұғалімнің іс-әрекеті дегеніміз оқушының білімін жетілдірудегі, түрлі қажеттерді өтеуге байланысты белгілі мақсатқа жетуге бағытталған процессті айтамыз.

Әдебиеттер:

1. Нағымжанова Қ.М. Инновациялы-креативті технологиялар. - Өскемен, 2005.
2. Мұқаметқали М. Мұғалімдерді кәсіби педагогикалық инновациялық іс-әрекетке даярлау жолдары - Өскемен, 2004.
3. Дарменова Қ. Көрнекілік арқылы ойлау қабілетін арттыру / Қ. Дарменова // Бастауыш мектеп.- 1991.- № 4.- 12-14 бет.

УДК 159.9.07

СИНДРОМ ЭМОЦИОНАЛЬНОГО ВЫГОРАНИЯ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ СФЕРЕ

Гадюкова А.В., студентка 2 курса ОП «Психология и менеджмент в образовании»
Научный руководитель: к.п.н., доцент Кенжебаева С.К.
Карагандинский университет Казпотребсоюза, г.Караганда, Республика Казахстан
gadyukova04@bk.ru

Психическое здоровье - главный аспект в формировании профессиональной успешности человека. Усталость, бессонница, головные боли, раздражительность, апатия стали частью жизни современных людей, однако немногие знают, что это признаки

эмоционального выгорания. Эмоциональное выгорание - это состояние внутреннего истощения, которое, связано со стрессом, вызванного работой. Очень часто оно встречается у людей, работающих в социальной сфере, но это не гарантирует отсутствием этого синдрома в других сферах деятельности.

Проблема в том, что люди, выбирая работу, имеющую исключительно высокие требования с повышенной сложностью выполнения, не осознают последствия. Довольно часто это приводит к тому, что организменные ресурсы истощаются, человек не слушает сигналы своего тела, не переносит ситуации, где он может отказаться от нагрузки и в результате загоняет себя полностью. Происходит потеря интереса, увольнение и поиск новой работы.

Изучение синдрома эмоционального выгорания (СЭВ) началось еще в 1974 году. Когда американский психиатр Х. Дж. Фрейденберг ввел понятие «burnout» (выгорание). Он проводил описание особого расстройства личности у совершенно здоровых людей, где синдром наблюдался в результате профессиональной работы при общении с клиентами, пациентами, учениками. Это был некий толчок в дальнейшем изучении эмоционального выгорания.

Одним из ведущих современных исследователей проблемы выгорания является Кристина Маслах, профессор психологии Калифорнийского университета в Беркли. Именно она дает описание СЭВ: эмоциональное истощение, деперсонализация и снижение индивидуальных достижений. При этом автор подчеркивает, что этот синдром может возникать среди специалистов, занимающихся различными видами помогающих профессий [1].

Исходя из основных характеристик СЭВ, мы смело можем говорить о тесной связи эмоционального выгорания и трудовой деятельности. Именно данная связь утверждает различия синдрома от других эмоциональных изменений. Синдром профессионального выгорания представляет собой трехмерный конструкт, включающий в себя эмоциональное истощение, деперсонализацию и редукцию личных достижений.

Дж. Гринберг предлагает рассматривать эмоциональное выгорание как пятиступенчатый прогрессирующий процесс.

1) Начинается выгорание с первой стадии («медовый месяц»), когда людям свойственна мотивация к работе, построение планов на будущее, креативность в решении поставленных задач, высокий уровень коммуникативных умений.

2) Во второй стадии появляется чувство апатии, усталость, зачастую наблюдаются проблемы со сном. У работника теряется интерес и мотивация, исчезает привлекательность работы в данной организации и продуктивность его деятельности. Возможны случаи нарушения трудовой дисциплины и отстраненность от профессиональных обязанностей.

3) В третьей стадии отчетливо может проявиться трудоголизм, чрезмерная работа без отдыха может привести как к физическим, так и психологическим проблемам со здоровьем.

4) В четвертой стадии, «кризисной» стадии, как правило, могут развиваться хронические заболевания, работник частично или же полностью теряет работоспособность.

5) Пятая стадия эмоционального выгорания «пробивание стены», в данной стадии физические и психологические проблемы переходят в острую форму и могут спровоцировать развитие опасных заболеваний. У работника появляется огромное количество проблем, что его карьера находится под угрозой [2].

Среди психологических причин проявления СЭВ можно выделить:

1. Личностные - низкая самооценка и уровень самоуважения, слишком низкое или чрезмерно высокое чувство эмпатии, жестокость и авторитарность по отношению к другим, неудовлетворенность профессиональным продвижением, контроль со стороны руководства.

2. Статусно-ролевые - ролевой конфликт и ролевая неопределенность, где требования социальной роли противоречат интересам и жизненным устремлениями личности. К данному фактору также относится неудовлетворенность профессиональным и личностным ростом, ролевые поведенческие стереотипы, ограничивающие творческую активность,

негативные гендерные установки, ущемляющие права и свободу человека.

3. Корпоративные (организационные) - отсутствие сплоченности, нечеткой организации рабочего места, времени, загруженность рабочего дня, монотонность работы, превышенная ответственность в выполнении своих полномочий, неблагоприятная социальные условия и психологическая обстановка на рабочем месте, негативные отношения с коллегами, особенно при кратчайших сроках исполнения, недостаточная поддержка со стороны коллег, отсутствие профессиональной, социальной поддержки.

Следует отметить, что ни один из факторов сам по себе не может вызвать синдром эмоционального выгорания. Его возникновение - это результаты действия всех факторов, как на профессиональном, так и на личностном уровне.

Общеизвестно, что наиболее подвержены СЭВ работники сферы образования. Поэтому в рамках изучения СЭВ нами проведена экспресс-диагностика преподавателей Карагандинского университета Казпотребсоюза. Применялся опросник «Профессиональное (эмоциональное) выгорание», который разработан на основе трехфакторной модели К. Маслач и С. Джексон и адаптирован Н. Водопьяновой, Е. Старченковой. Методика предназначена для диагностики эмоционального истощения, деперсонализации и профессиональных достижений. Так же мы использовали экспресс-диагностику эмоционального выгорания у педагогов (автор О.Л.Гончарова).

Респондентам были предложены 22 утверждения о чувствах и переживаниях, связанных с работой. Преимущественно преподаватели оценивали свои чувства и выбирали нужную позицию, соответствующую частоте переживаний того или иного чувства. Суть обработки сводится к суммарному подсчету выбранных позиций. Количество опрашиваемых людей - 19. Средний возраст респондентов составляет - 48 лет. Приняли участие в исследовании четверо мужчин и пятнадцать женщин. Учитывая стаж работы преподавательского состава, выделили четыре группы: до 3-х лет стажа, с 4 до 10, с 10 до 20, более 20-ти лет.

Суть обработки результатов сводится к суммарному подсчету баллов по всем двадцати двум утверждениям. Обработка данных позволила нам выявить результат – низкую степень эмоционального выгорания имеют преподаватели, стаж которых составляет 10-20 лет. Выявилось проявление эмоционального истощения, так же уровень цинизма и деперсонализации, в профессиональной успешности не обнаружено негативных результатов. У остальных исследуемых групп эмоционального выгорания не выявлено.

Согласно методике, уровням синдрома эмоционального выгорания соответствуют следующие показатели:

Низкая степень- 3-4 балла

Средняя степень- 5-6 баллов

Высокая степень- 7-9 баллов

Крайне высокая степень- 10 баллов и больше

Так же было предложено пройти преподавателям анкету, где преподаватели приняли участие, отметив подходящий ответ на 10 вопросов.

Оценка результатов: суммарный показатель до 10 баллов – низкий показатель эмоционального выгорания; суммарный показатель от 11 до 20 – средний показатель эмоционального выгорания; суммарный показатель от 21 и более баллов – высокий показатель эмоционального выгорания.

Интерпретируя результаты полученных в исследовании данных, мы пришли к следующим выводам:

У двоих преподавателей-женщин, наблюдается низкий эмоциональный показатель. У 12 преподавателей, и мужчин, и женщин, наблюдается средний показатель эмоционального выгорания. У 5 преподавателей-женщин наблюдается высокий уровень эмоционального выгорания.

В данном случае, с помощью методик, при выявлении данного феномена, мы с полной уверенностью можем говорить о том, что синдром эмоционального выгорания присутствует в меньшей и средней степени у преподавателей вуза. Следует отметить, что в большей степени синдрому эмоционального выгорания подвержены женщины, нежели чем

мужчины. Однако, у всех опрашиваемых мужчин наблюдается средний показатель эмоционального выгорания.

Невозможно полностью исключить стрессовые факторы из нашей жизни, но правильная расстановка приоритетов и грамотное формирование времени, труда, значительно может снизить риск синдрома эмоционального выгорания. Так же на снижение риска мы можем включить такие меры профилактики как обучение стрессоустойчивости, управление стрессом в проблемных ситуациях; создание условий для профессионального развития и самосовершенствования; здоровый, разумный образ жизни, гигиена и питание; развитые коммуникативные навыки.

Литература:

1. Пайнс Э., Маслач К. П12 Практикум по социальной психологии. - СПб.: Питер, 2001. - 528 с.
2. Гринберг Дж. Управление стрессом. 7-е изд. – СПб.: Питер, 2002. – 496с

ӘОЖ 37.04

МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫН КӘСІПТІК БАҒДАРЛАУ ЖӘНЕ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Зейнелбай Розагүл

М.Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан университеті, Қазақстан Республикасы
rozakerey@mail.ru

Қазіргі таңда еңбек нарығы әр минут сайын өзгеріске ұшырауда. Бұл дегеніміз, кейбір мамандықтар өзектілігін жойып, кейбір мамандықтар сұранысқа ие болады. Осындай қоғамда өмір сүргендіктен, енді жастарымыздың мамандық таңдауы біз үшін, мемлекет үшін өте құнды болады. Себебі қазіргі таңда кейбір салаларда білікті мамандардың жетіспеушілігі өте қатты байқалып жатыр. Ал жасөспірімдер сұранысқа ие мамандық таңдап, дұрыс таңдау жасай алады? Әрине, жасөспірімнің таңдауы дұрыс болу үшін ол мамандықтардың сан алуан түрін білуі керек. Ал бұл үшін сыртқы факторлардың әсері бар екені сөзсіз анық. Сол сыртқы факторлардың біріне мектеп қабырғасындағы кәсіби бағдар аясындағы мемлекеттік бағдарламаларды іс-шараларды жатқызуға болады.

Еліміздің мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев «ЖАҢА ҚАЗАҚСТАН: ЖАҢАРУ МЕН ЖАҢҒЫРУ ЖОЛЫ» 2022 жылғы 16 наурызда жолдаған Жолдауында «Балаларды ерте жастан мамандыққа бейімдеу айрықша маңызға ие болуда. Өскелең ұрпақ өзінің болашақ кәсібін саналы түрде таңдай білуге тиіс. ...» деп атап көрсетті [1].

Мамандық (латын profession – ресми көрсетілген мамандық, profiteer – мен өз ісім деп жариялаймын) – белгілі бір дайындықты қажет ететін және өмір сүру көзі болып табылатын еңбек, жұмыс түрі [3].

Мамандық, белгілі бір еңбек функцияларын жүзеге асырудың әлеуметтік белгіленген саласы ретінде, қоғамда таратылған көптеген еңбек посттары түрінде болады. Адамдардың қауымдастығы ретінде мамандық еңбек посттарының тиісті жүйесінен салыстырмалы түрде тәуелсіз, өйткені жеке адамдар бос уақытында да, жұмыс орнын ауыстырған кезде де осы кәсіпқойлар қауымдастығының өкілдері болуды тоқтатпайды. Олар белгілі бір өзін-өзі танумен, жеке басының, ақыл-ойдың (менталитеттің) сәйкес әлеуметтік типтік, кәсіби типтік және жеке ерекшеліктерімен сипатталады. Біздің әрқайсымызда мамандық туралы әдеттегі биолог, инженер, мұғалім, есепші, музыкант және т.б. туралы интуитивті түсінік бар. [4].

Кәсіптік бағдарлау ұғымы мамандық таңдаумен тікелей байланысты. “Кәсіптік бейімделу” ұғымы оқушыларды сол немесе өзге мамандықтарға бағдарлауды білдіреді. Әдістемелік әдебиеттерде кәсіптік бағдарлау жастарға мамандық таңдауда көмек көрсету ретінде қарастырылады. Сонымен қатар, кәсіби бағдарлау көбінесе кәсіби бағдарлауды дамыту, оқушыларға кәсіби өзін-өзі анықтау сәттерінде көмектесу мақсатында адамға ғылыми негізделген 16 мамандықты немесе тәрбие жұмысы жүйесін таңдауға көмектесетін іс-шаралар жүйесін түсінеді [5].

Кәсіптік бағдарлаудың тарихы тереңде жатыр. 1907 жылы неміс ғалымы Рот кез-келген адам өзінің жеке қасиеттеріне сәйкес келетін қызмет саласында жұмыс жасауға мүмкіндік беретін кәсіби таңдауды енгізу қажеттілігін негіздеді. 1908 жылы Бостондағы (АҚШ) Ф. Парсонс мектеп оқушыларына өмір жолын таңдауда практикалық көмек көрсету үшін «Бағдарлау бюросын» құрды. Англияда «Гайданс» кәсіби және мектепке бағдарлау қызметтері, сондай-ақ жастарды жұмыспен қамту бюросы осындай жұмыстармен айналысты. АҚШ-та кәсіби іріктеуге көп көңіл бөлінді. Бірінші дүниежүзілік соғыс (1914 - 1918) кәсіби жарамдылықты анықтау қажеттілігінің одан әрі кеңеюіне себеп болды: әскери іс үшін қажетті зияткерлік және физикалық қасиеттері бар адамдарды жедел даярлауды қажет етті [6].

Н. Н. Захаровтың айтуынша, 1922 жылы еңбектің өндірістік психотехникасы зертханасы ашылды, оның негізгі мақсаты психология тұрғысынан кәсіптерді зерттеу және профессиограммалар құру болды. 1927 жылы Л. И. Герцен институтының педагогикалық бөлімшесі жанындағы тәжірибелік-көрсеткіштік ғылыми-практикалық мекеме ретінде педагогикалық амбулатория құрылды, оның міндеттерінің бірі мектеп түлектеріне психотехникалық тексеру жүргізу және олардың кәсіби консультациясы болды [6].

Кейінгі онжылдықтарда кәсіптік бағдарлау (кәсіптік бағдарлау жұмысы) қандай да бір кәсіпті таңдауға субъективті бейімділік ретінде айқындалды; адамда осы кәсіптік таңдау жағдайларында ол үшін саналы, неғұрлым орынды (оның бейімділігіне, өңір экономикасының мүдделері мен қажеттіліктеріне сәйкес) қалыптастыруға (қалыптасқанды түзетуді) бағытталған психологиялық-педагогикалық және медициналық іс-шаралар кешені), оған жұмысқа орналасуға көмек көрсету [7].

Кәсіптік бағдарлау - бұл өскелең ұрпақтың кәсіби қалыптасуына қоғамның қамқорлығын, табиғи таланттарды қолдау мен дамытуды, сондай-ақ қазіргі әлеуметтік-экономикалық жағдайды ескере отырып, жас адамның қажеттіліктері мен мүмкіндіктерін ескере отырып, жұмыспен қамтудың оңтайлы түрін таңдауға және кәсіби өзін-өзі анықтауға ықпал ететін арнайы шаралар кешенін жүргізуді қамтитын жалпыадамзаттық мәдениет компонентінің жалпыланған тұжырымдамасы [8].

Кәсіптік бағдар берудің мақсатын қою кезінде, кәсіптік бағдар берудің мақсаты бала болашақта кім болатынын анықтау емес екенін есте сақтау керек. Кәсіптік бағдар берудің мақсаты баланы салмақтықты, дербес таңдауға кәсіби қызмет таңдауға жеткізу, кәсіби өзін-өзі анықтауға психологиялық дайындығын қалыптастыру. Кәсіби және жеке өзін-өзі анықтауға көмектесетін арнайы ұйымдастырылған сүйемелдеу ретінде түсінілетін кәсіптік бейімделу оқушының “мен неге оқып жүрмін?” деген сұрағына жауап беру керек [2].

Сондықтан кәсіптік бағдар беру жұмысының мақсаты оқушыларға сәтті өзін-өзі анықтау үшін қолайлы жағдайлар жасау, сонымен қатар тек мамандық таңдап қоймай, болашақта еңбек нарығында әртүрлі мамандықтарға бейімделу үшін керек тұлғалық қасиеттерді қалыптастыру болып табылады. Бұл соңғы анықтамасы қазіргі қоғамдағы кейбір мамандықтардың жоғалып немесе өзгеріске ұшырауымен, жаңа деңгейге өтуімен байланысты.

Кәсіптік бағдар беру жұмысының міндеттері:

- кәсіптер әлемі және кәсіптік бағдар туралы ақпарат беру;
- оқушыларды адамның табиғи бейімділігімен және олардың қабілеттерін дамыту жағдайымен таныстыру;
- оқушылардың тұлғалық дамуына ықпал ету;
- табиғи бейімділіктерді анықтау және олардың қабілеттеріне айналдыру;
- еңбек нарығындағы мамандықтар қажеттілігінің өзектілігімен танысу;
- оқушылармен бірлесіп мамандық таңдаудағы қателіктің салдарын анықтау;
- табысты еңбек қызметін бастаудың кепілі ретінде өзін-өзі таныстыру дағдыларын дамытуға ықпал ету [2].

Кәсіптік бағдар беру және білім беру жобасын іске асыру жүйесін құру үшін керек:

- кәсіптік бағдар беру жұмысының кезеңдерін анық көрсету;

- оқушылардың кәсіби қызығушылықтары мен ниеттерін зерделеу үшін әдістемелерді таңдау;

- алынған нәтижелерді есепке алу жүйесін әзірлеу.

Мамандық таңдаудағы оқушылардың типтік қателіктері:

-Бірден жоғары білікті мамандыққа бағдарлау;

-Ел экономикасы үшін маңызды кейбір мамандықтарды елемей;

-Біліксіз тұлғалардың ықпалымен мамандық таңдауда өз шешімінің болмауы;

-Осы мамандықтың өкілі болып табылатын адамға деген қарым-қатынасты мамандықтың өзіне ауыстыру;

-Кәсіптің сыртқы немесе кез-келген жағына ғана әуестену;

-Оқу пәнін мамандықпен сәйкестендіру;

-Өз қабілеттерін және мамандық таңдау мотивтерін түсінбеу, бағаламау.[2]

Кәсіби білім беру-оқушыларды қоғамдағы әртүрлі еңбек түрлерімен, кәсіптердің әртүрлілігімен, олардың даму тенденцияларымен, сондай-ақ тұтастай елдің және нақты өңірдің кадрларға қажеттіліктерімен, мамандық алу жолдарымен, жұмысқа орналасу ерекшеліктерімен және т. б. таныстыру.

Алдын – ала кәсіби диагностика - кәсіби маңызды қасиеттерді (қабілеттер, бейімділіктер, қызығушылықтар, құндылық бағдарлары, жеке типологиялық ерекшеліктер, кәсіби ниеттер) анықтау.

Кәсіби кеңес оқушының жеке психологиялық ерекшеліктеріне сәйкес келетін мамандықты таңдауға көмектеседі, кәсіби таңдауды түзетеді, қарсы көрсеткіштерді көрсетеді. Кәсіби кеңес оқушының кәсіби өзін-өзі анықтау процесіне әсер етудің орталық буыны ретінде әрекет етеді.[2]

Кәсіптік бағдарлау көмегінің толыққанды жүйесі келесі әлеуметтік институттарды қамтиды:

-мектеп;

-түрлі психологиялық орталықтар (медициналық-әлеуметтік-психологиялық, жұмыспен қамту орталықтары, жастарды кәсіптік бағдарлау орталықтары және т. б.);

-балалар шығармашылығы үйлері және техникалық шығармашылық үйлері;

-кәсіптік оқу орындары;

-медициналық мекемелер;

-құқық қорғау органдары (жастармен жұмыс істейтін);

-бұқаралық ақпарат құралдары, жергілікті билік органдары және т. б.[2]

Соның ішінде біздің елімізде кәсіби бағдар беруде мектептерде көп көңіл бөлінуде.

Кәсіптік бағдар беруде көптеген ресурстарға жүгінген дұрыс, мысалға алатын болсақ, осыған дейін мектептегі оқушылардың психологиялық өзін-өзі анықтауын зерттеген ғалымдардың методологиялық кітаптары. Бұл кітаптар тек кәсіптік бағдарды жүргізетін мұғалімдерге ғана емес, жоғары сынып оқушыларына оқуына да болады.

Жастарды кәсіптік бағдарлау проблемаларын әзірлейтін көптеген педагогтар мен психологтар (Поляков В. А. , Чистякова С. Н., Митина Л. М. , Пряжников Н. С. , Климов Е. А. және т. б.) жаңа еңбек жағдайларына тез бейімделуге қабілетті жоғары білікті қызметкерлерді даярлау қажеттілігін атап көрсетеді.

Психолог Л. М. Митина қазіргі заманғы әлеуметтік жағдайдың келесі сипаттамаларын анықтайды, оларды қазіргі заманғы орта мектеп оқушысы мамандық таңдауда ескеруі керек:

- мамандықтар әлемінің динамикасы. Жыл сайын 500-ге жуық жаңа мамандық пайда болады. Алайда, көптеген мамандықтар бүгінде тек 5-15 жыл «өмір сүреді», содан кейін «жойылады» немесе танымастай өзгереді.

- монопрофессионализмнің полипрофессионализммен ауысуы. Бұл дегеніміз, адам бір мамандықты емес, бірнеше байланысты мамандықты игеруге тырысуы керек.[2]

Г. С. Абрамованың пікірінше, «жасөспірімдерге тән тәжірибелердің сәйкес келмеуі оларды мәдениеттегі өмірді ұйымдастырудың формаларына, оның ішінде адам өмірінің идеалын қамтитын ең жалпыланған формаларға ерекше сезімтал етеді» [9, 409 Б.].

«...Олар барлық сезімдерді сіңіреді, өзін-өзі тәрбиелеу түріндегі іс-әрекеттер арқылы

өздерінің «мен» қысымымен байланысты өмірлік міндеттерін шешу үшін идеалды нақтылауға, бейнелеуге тырысады. Жастардың идеалдары әртүрлі және көптеген факторларға байланысты, бірақ олар қажет, оларда қажеттілік болады және ол өткен мен бүгінгі күнгі зерттеулермен дәлелденеді. Идеалдар, әрине, дәуірмен сәйкес келеді, бірақ оларда ортақ нәрсе бар - олар шығармашылыққа деген ұмтылыспен, мен бұрын толық деп атаған өмірдің көрінісімен байланысты» [9, 411 б.].

Ресейлік (Л. И. Божович, Л. С. Выготский, И. С. Кон, Н.С.Пряжников, В. В. Столин және т. б.) жоғары мектеп жасындағы балалардың өзін-өзі тануы мен жеке өзін-өзі анықтауының жас және жеке психологиялық ерекшеліктерін талдау аясында және америкалық Р. Бернс, австриялық В.Франкл германдық Э. Эриксон және т. б. зерттеушілер бұл процестің сәйкессіздігі мен шектеулілігін көрсетеді және бұл кәсіби қызметтің қажетті тәжірибесінің болмауына байланысты [10].

Біз еліміз, экономикамыз даму үшін, бәсекеге қабілетті болу үшін жоғары білікті мамандарды шығаруымыз керек. Сонымен қатар дәл осы мамандарды тәрбиелеу мектеп қабырғасынан басталады. Кәсіптік бағдар беру мектеп қабырғасында ұйымдастырылған ең маңызды іс-шаралардың бірі. Кәсіптік бағдар беру оқушыларға өмірдің жаңа сатысына өтуіне, болашағын айқындайтын маңызды шешімдердің бірі-мамандық таңдауда көмектеседі. Бұл сала соңғы онжылдықта өзінің өзектілігін әр жыл сайын көрсетеді. Біздің елімізде де кәсіптік бағдар беру бойынша іс-шараларды өткізу артып, бәсекеге қабілетті қоғам құрамыз деп сенемін және осыны іске асыратын, ең бірінші кезекте, біз педагогтар, психологтар болғандықтан, біз мектептегі жұмысымыздың тиімділігін арттыру мақсатында жұмыс жасауымыз керек.

Әдебиеттер:

1. «Жаңа Қазақстан: жанару мен жаңғыру жолы» [Электрондық ресурс]: Қазақстан Республикасы Президентінің ресми сайты/2022 жыл, 16 наурыз
2. Н.В. Сперанская. «Профориентация школьников» [Электрондық ресурс]: Методическое пособие для классных руководителей/Н.В. Сперанская – Электрондық ақпарат. – 2012 – Көру режимі:
<https://nsportal.ru/shkola/klassnoe-rukovodstvo/library/2013/09/11/proforientatsiya-shkolnikov-metodicheskoe-posobie>
3. Овчарова Р.В. Справочная книга школьного психолога. М.: ИНФРА-М, 2002. 315 б
4. Чистякова С.Н. Педагогическое сопровождение самоопределения школьников. М.: Академия, 2005. 128 б.
5. Школа и выбор профессии / ред. В.А. Поляков, С.Н. Чистякова, Г.Г. Агановой. М.: Педагогика, 2007. 176 б.
6. Каримова Г.А., Диуанова Р.К. История становления профессиональной ориентации школьников/Каримова Г.А., Диуанова Р.К.– Электрондық ақпарат. – 2014 – Көру режимі:
<https://izron.ru/articles/razvitie-obrazovaniya-pedagogiki-i-psikhologii-v-sovremennom-mire-sbornik-nauchnykh-trudov-po-itogam/sektsiya-1-obshchaya-pedagogika-istoriya-pedagogiki-i-obrazovaniya-spetsialnost-13-00-01/istoriya-stanovleniya-professionalnoy-orientatsii-shkolnikov/>
7. Педагогический словарь; бірінші том / ред. А.В. Петровский. М.: [б.и.], 2001. 623 б.
8. Бендюков М.А. Азбука профориентации. Как молодому человеку преуспеть на рынке труда?. 2-ші басылым., қос. және қайта қарау. / М.А. Бендюков, И.Л. Соломин, М.И. Ткачев. СПб.: ЗАО «Литера плюс», 2007. 240 б.
9. Абрамова Г.С. Психология: учеб.пособ. для студентов вузов. М.: Академический Проект, 2003. 233 б.
10. Булатова Ирина Анатольевна. Организация профессиональной ориентации детей старшего школьного возраста в сельской общеобразовательной организации / Булатова Ирина Анатольевна. Екатеринбург, 2017

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИЗУЧЕНИЯ ПСИХОСОЦИАЛЬНОЙ
ПРОФИЛАКТИКИ СУПРУЖЕСКИХ КОНФЛИКТОВ В МОЛОДОЙ СЕМЬЕ
Интыкбаева Ф.М., студентка 2 курса ОП «Психология и менеджмент в образовании»
Научный руководитель: к.п.н., доцент Кенжебаева С.К.
Карагандинский университет Казпотребсоюза, г.Караганда, Республика Казахстан
fatikosha.04@mail.ru

Семья является важнейшим социальным институтом и средой первичной социализации детей. Именно в семье рождаются и передаются культурные и нравственные ценности, и человек чувствует себя защищенным, заботливым и замеченным среди членов семьи. Крепкая семья является залогом стабильного и здорового развития всего общества, а состояние современной семьи определяется общественным развитием.

По оценкам специалистов, 80-85% семей конфликтны, а остальные 15-20% ссорятся по разным причинам. Происхождение и течение семейного конфликта специфичны. Их воздействие оказывает особое влияние на социальное и психическое здоровье всех их членов.

Супружеский конфликт - это особая форма социального взаимодействия членов семьи, при которой поведение одного члена семьи конфликтует с противодействием другого члена семьи в процессе совместной жизни. Конфликт и возможности его предотвращения: наука сегодня и практика с молодыми семьями.

Актуальность рассматриваемых вопросов заключается в том, что профилактика конфликтов требует меньших ресурсов, чем разрешение конфликтов и последующее устранение последствий в виде повышенного стресса, фрустрации, утраты доверия к окружающим, упадка сил и психического состояния. Комплексный подход к психологической профилактике конфликтов наиболее эффективен в предотвращении негативных последствий супружеского конфликта в молодых семьях.

Проблема выяснения причин семейных конфликтов и поиска решений исследуется в работах С.Ю. Ключникова, А. Росс, А. П. Ощепкова, М. З. Эттерштейн и другие. Однако психосоциальные аспекты предотвращения супружеских конфликтов в молодых семьях остаются недостаточно разработанными.

Часто молодые люди избегают конфликтов и критики в начале совместной жизни, потому что хотят сохранить доброжелательную атмосферу в семье и не задеть чувства друг друга. Существование этих противоречий, стремление обоих супругов скрыть или не обращать внимания через определенный промежуток времени приводят к нарастанию имеющихся у человека противоречий, и пара становится все более раздраженной.

Еще одним способом преодоления разногласий является борьба за власть, где молодой человек имеет возможность свободно завоевать партнера, либо манипулировать им с помощью беспомощности. Еще одним важным вопросом в этот период было установление семейных границ. Молодые пары должны создать относительно независимую территорию от родительского влияния. В свою очередь, родители должны изменить то, как они взаимодействуют со своими детьми после создания собственной семьи.

Супруга может проявлять симптоматическое поведение в случае конфликта с семьей родителя. Например, у жен, чьи мужья не могут помешать своим матерям вмешиваться в дела молодой семьи, могут развиваться симптомы, соответствующие ситуации. Некоторые пары пытаются защитить свою независимость, полностью прекращая общение с родителями. Обычно такие попытки не заканчиваются успехом и не разрушают брак, ведь искусство супружеской жизни предполагает достижение независимости и поддержание эмоциональной связи со всеми родственниками.

Супружеский конфликт можно назвать взаимным негативным психологическим состоянием пары, характеризующееся враждебностью, отчужденностью, негативизмом в отношениях, вызванное несовместимостью взглядов, интересов или потребностей.

Первая характеристика этого состояния заключается в том, что оно может быстро

перейти в стресс, в эмоцию, в эмоциональные всплески, искажающие психику человека: он начинает совершать поступки, которые никогда бы не произошли в нормальных обстоятельствах.

Второй характеристикой является подкрепление негативных эмоций, переживаний и их саморазвитие. В конфликте могут обнаруживаться те негативные стороны личности, которые скрываются за внешней положительной формой поведения (чувство гнева).

Третья характеристика заключается в том, что по мере развития конфликта, конфликт всегда приносит пустоту, и в этом состоянии все, кроме конфликта, кажется маленьким и незначительным.

Что же касается собственно конфликта, то он проявляется вспышкой, что вызвано какими-то временными причинами. Прогрессирующий конфликт возникает, когда люди не могут приспособиться друг к другу в течение длительного периода времени, что приводит к усилению напряженности. Привычный конфликт связан со сложившимися конфликтами в отношениях супругов, которые они не могут разрешить самостоятельно из-за сложившихся поведенческих стереотипов.

К этой типологии можно добавить еще два типа конфликта - явный и неявный. При явном конфликте супруги проявляют вербальную и невербальную агрессию, вступая в открытое противостояние, а при неявном конфликте конфликт проявляется в скрытой форме. Этот конфликт характеризуется замкнутостью, усталостью, длительным плохим настроением и т. д. Вот почему у них, как правило, более настойчивый и беспокойный характер, и их труднее идентифицировать и решать по отдельности.

В социальной психологии в качестве составных элементов конфликта можно выделить объективную конфликтную ситуацию и ее образы у участников разногласий. В связи с этим американский психолог М. Дойч предложил рассматривать следующие типы конфликтов:

1. Подлинный конфликт, который существует объективно и воспринимается адекватно (жена хочет использовать свободную комнату как кладовку, а муж – как фотолабораторию).

2. Случайный, или условный, конфликт, который легко может быть разрешен, хотя его участники этого и не осознают (супруги не замечают, что есть еще площадь).

3. Смещенный конфликт – тот случай, когда за «явным» конфликтом скрывается нечто совсем другое (споря из-за свободной комнаты, супруги на самом деле конфликтуют из-за представлений о роли жены в семье).

4. Неверно приписанный конфликт – когда, например, жена высказывает претензии мужу за то, что он сделал, выполняя ее же распоряжение, о котором она уже прочно забыла.

5. Латентный (скрытый) конфликт – базируется на не осознаваемом супругами противоречии, которое, тем не менее, объективно существует.

6. Ложный конфликт, который существует только и -за восприятия супругов, без объективных на то причин.

Причины супружеских конфликтов разнообразны. Психолог О.А.Карабанова выделяет следующие причины:

1. Недостаточная мотивация к вступлению в брак. Часто желание вступить в брак связано с желанием удовлетворить потребности вне рамок брака и семейных отношений. Например, когда один или оба супруга вступают в брак, они хотят избежать чувства одиночества и ненужности из-за стремления прекратить нехватку любви, общения, заботы, тепла, внимания.

2. Нарушение и искажение чувства любви из-за отсутствия взаимопонимания и отсутствия эмоциональной поддержки со стороны партнера.

3. Сексуальная несовместимость, в основе которой лежат глубинные психологические причины, связанные с агрессией и искажением любовных чувств.

4. Ненормальное поведение одного из членов семьи, зависимость от алкоголя, наркотиков, склонность к насилию, агрессия. [2]

Одной из важных причин супружеских конфликтов является неподготовленность к семейной жизни. Индивиды должны достичь личной независимости, чтобы иметь

возможность создать свою собственную семью.

Молодые люди вступают в брак, не задумываясь о своей эмоциональной и материальной подготовке к семейной жизни. Основа брака – эмоции. Поэтому в большинстве случаев в дальнейшем молодая пара будет сталкиваться в своей повседневной жизни с различными разногласиями, предложениями, приводящими к конфликтным ситуациям.

Мотивационная подготовка к семейной жизни включает в себя любовь как основной мотив создания семьи, подготовку к самостоятельности, чувство ответственности за создаваемую семью, подготовку к рождению и воспитанию детей. Все мы знаем, что большинство людей создают семьи из любви. По мнению социологов, таких семей около 70-75%. Без сильных чувств, без искреннего желания 15-20% молодоженов логично создали бы семью. Около 5-10% людей создают семью по материальным причинам, когда один из супругов более финансово обеспечен, чем другой, имеет автомобиль, отдельную благоустроенную квартиру, высокооплачиваемую работу и т.д.

Психологическая подготовка к созданию семьи включает в себя развитие навыков общения с людьми и наличие последовательного или похожего взгляда на мир и семейную жизнь. Важно уметь создавать здоровую морально-психологическую атмосферу в семье, иметь устойчивый характер, воспитывать качество личной воли.

Так что стабильная благополучная семья может получиться только в том случае, если молодые люди будут готовы к совместной семейной жизни. Социальные проблемы, возникающие в молодых семьях, не могут быть решены без организации социальной работы и без развертывания социального обслуживания молодежи.

Выйти из конфликтной ситуации, не обратившись за помощью к специалистам, по своей сути является непростой задачей. Вот почему каждая молодая семья, оказавшаяся в сложной жизненной ситуации, должна получить профессиональную помощь, прежде всего психологическую.

Литература:

1. Векилова С. А. Психология семьи: учебник и практикум для вузов. - Москва: Издательство Юрайт, 2022.
2. Карабанова О.А. Психология семейных отношений и основы семейного консультирования: Учебное пособие. - М.: Гардарики, 2005.

УДК 364.632

ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ СРЕДА ШКОЛЫ КАК ОБЪЕКТ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПСИХОЛОГА: НАСИЛИЕ НАД ДЕТЬМИ

Кимачук С. А.

Научный руководитель- к.п.н. Абдакимова М.К.

Карагандинский университет Казпотребсоюза, г.Караганда, Республика Казахстан
dmitrevasveta8@gmail.com

Первобытный человек многим представляется агрессивным и воинственным дикарем. Однако современные ученые приходят к выводу, что это лишь миф, распространившийся со второй половины XIX века. Результаты археологических раскопок указывают на то, что массовое насилие возникло с развитием оседлого образа жизни и переходом от охоты и собирательства к производящему хозяйству. - Марилен Пату-Матис. Этим я хотела сказать, то что нет определенного начала, с каких дней пошло насилие. Но у всего есть корни, так сложились природой, что нам свойственна агрессия, но также человеку свойственно здравомыслие.

Я хочу затронуть тему про насилие. Для начала, что такое насилие. Насилие - это целенаправленное эмоциональное или силовое принуждение, действие одного человека над другим человеком, осуществляемое с определенной целью, вопреки согласию, воле и интересам пострадавшего.

Острый вопрос в наше время - это насилие над детьми. Ребёнок - это человек с неокрепшей психикой, без понятия что такое жизнь. Возрастные границы детства разные в различных культурах, юридических системах и в жизненном цикле. Ребёнок, это ответственность человека, который дал возможность ему появиться на свет. В целом ребёнком называют человека от рождения до окончания пубертатного периода.

Насилие над детьми всё чаще и чаще случается в семье. Семья – первый социальный институт для ребенка. Это то место где ребенок должен чувствовать себя всегда в безопасности, но иногда случается наоборот: семья оказывается самым опасным местом для ребенка. Почему случается обратное? Где по логике вещей должна царить любовь, а царит хаос и насилие над ребенком? Для начала более подробней о насилии. Есть виды насилия и отличия друг от друга. Главное отличие насилия в семье от других видов, заключается в том, что насилие происходит между близкими людьми, родственниками, даже родителями.

Есть такие виды как: физическое насилие, сексуальное, психологическое, экономическое, и пренебрежение.

Физическое насилие - это насилие прямое или косвенное влияние на жертву, целью которого является нанесение вреда, это может быть, побоями, увечья, толчки, пощёчины, пинками.

Так же физическое насилие может пробуждаться через запугивание, шантаж. Распространённое явление, когда ребенка запугивают, с целью усмирить его. Хватание за волосы и всё прочее можно отнести к агрессии и насилию.

Ещё одно проявление, изоляция, когда жертву оставляют в опасной ситуации или же лишают свободы, способности, чтобы избежать. Ограничения свободы - это когда ограничивают, не дают право выбора. Угроза - словесные угрозы, например, убить вас или кого-то, кого вы знаете или любите, смешанные с физическим насилием и применением оружия.

Сексуальное насилие, это не только вступление принужденный половой акт, это ещё создание доверительных отношений или по-другому груминг. Также сексуальное насилие проявляется через тактику принуждения, домогательство. Разжигание страха - вы подчиняетесь нежелательным половым актам из-за страха, что вас ударят, оставят, унижат, накажут, либо убьют. В случае с ребенком, то его лишат чего-то, либо отдадут в плохую семью. Сексуальное насилие включает в себя несколько форм: Развратные действия, то есть, это-любые действия со стороны взрослого человека, способные приводить к появлению возбуждения у ребенка до 14 лет и образованию неадекватного отношения к сексуальным отношениям. Действия могут содержать физический характер или интеллектуальный, к примеру педофилия, порнография, любые формы демонстрации сексуальных отношений, навязывание к сексуальным действиям. Не физическое, а по большей степени психическое воздействие на ребенка, постепенно вынуждающее его вступить в какие-либо сексуальные отношения. Давить на ребенка можно не только шантажом, а также статусом взрослого человека, то есть старше, то умнее и знает, что надо делать, что хорошо, а что нет.

Психологическое насилие. Его проявление бывает такими как ярость, манипуляция, Газлайтинг - ложь о прошлом, заставляющая вас сомневаться в своей памяти, восприятии и здравомыслии. Где абьюзер уверяет, даёт какое-то доказательство, что ещё больше развивает у вас сомнения в себе. Даже пристальный взгляд - напряженный взгляд без каких-либо чувств за ним, часто сочетающийся с молчаливым бойкотом, является проявлением насилия. Молчание, это некое игнорирование, считается наказанием, будто осмыслением для наказуемого.

Подробнее о ярости и манипуляции. Ярость — очень сильная эмоция или импульсивная и агрессивная реакция. Обычно из-за ничего, принуждая человека к согласию или молчанию. Признаки ярости: Изменение цвета кожи лица. Желание грубо обругать и сделать так, чтобы собеседник замолчал. Увеличение количества матерных слов. Хочется ударить, резко толкнуть, кого-то. Желание ударить чем-то, предметом, либо кинуть что-нибудь весомое. Манипуляция — это тип социального воздействия или социально-

психологическое явление, представляющий собой деятельность задачей, которой является изменить восприятие или поведение других людей с помощью скрытой, насильственного плана в интересах манипулятора. В манипулятивной позиции, как правило есть как минимум два участника: «охотник»-манипулятор и жертва.

Экономическое насилие, в большей степени проявляется в быту, запрещённый доступ к еде, деньгам, к одежде, к предметам первой необходимости. Экономическое насилие над детьми возможно в любом возрасте, на примере, когда родители говорят ребенку, что его одели, обули, а он ещё плачет либо что-то делает не так, что он неблагодарный. Что родитель или кто-то другой получает в ответ от ребенка негатив и агрессию, что он просил появляться на свет.

Пренебрежение - этот вид насилия считается неоднозначный в плане диагностики. Даже в благополучных семьях где всё хорошо, можно найти данное насилие, например, недостаток любви и внимания из-за занятости на работе. Могут оправдать это насилие, но всё же, надо не забыть про детей и уделять им больше времени.

Любое насилие несёт ответственность. Ребёнок с правами на жизнь, не может осознать, помочь себе в проявлении любой формы насилия.

Уже сейчас в наше время, в Казахстане насилие является обыденным. Сейчас считается нормой крик педагога, ссора сверстников. Ребенка при этом не слушают и считают, что он врет, когда речь заходит про бытовое или сексуальное насилие. Методы воспитания в учебных заведениях не профессиональны. Люди, слышащие плачь ребенка не подойдут к нему, не помогут, что говорить о криках родителей на детей. Мы сами прекрасно знаем, что в частом случае, когда истерика у ребенка в общественном месте «родитель» начинает кричать на него, чтобы ребенок успокоился и говоря, чтобы дети этим не позорил родителей и себя. Соседи не обращают внимание на то как ребенок одет, всё ли с ним в порядке. Всегда всех волнует только своя жизнь. Мы настолько стали эгоистами, что не замечаем, что творится вокруг нас.

В Казахстане дети рождаются в разных условиях, в семьях с разным социальным статусом. Помимо тех ценностей, что закладываются в семье, ребенок должен попадать в четко выстроенную государственную систему, которая будет максимально направлена на то, чтобы развить талант каждого, дать ему все возможности для реализации самого лучшего, что в нем есть, вырасти достойным гражданином, профессионалом своего дела. Такая государственная система работает успешно в разных странах. Когда ребенок, получая все возможности для самореализации и развития, вырастает и служит своей стране искренне, понимая, что именно здесь он воплотит свои мечты. Уверяет Аружан Саин.

Применительно к семейному насилию, его причины делят на две группы: психологические и социальные. В качестве социальных называют бедность, низкий уровень дохода семьи, безработицу, социальную изоляцию и закрытость, перенаселенность. К психологическим относят низкий образовательный и культурный уровень родителей, традиционные методы воспитания, конфликты в семье, а также отсутствие навыков и умений в воспитании детей.

Актуальность профилактики жестокого обращения с детьми связана с тем, что насилие в отношении детей или пренебрежение их основными потребностями оказывают негативное влияние на психическое развитие ребенка, нарушают его социализацию, порождают безнадзорность и правонарушения несовершеннолетних, содействуют в будущем образованию зависимостей.

Последствия жестокого обращения: Насилие над ребенком приносит мучение детям, также жестокое обращение приводит к стрессу, который связан с нарушением раннего развития мозга. Стресс может нарушать развитие нервной и иммунной системы. В связи с этим, уже в зрелом возрасте людям, подвергавшимся жестокому обращению, угрожает больше чем повышенный риск возникновения проблем в области поведения и физического и психического здоровья, например, насилия над кем-то или становление жертвой насилия; депрессия; курение; ожирение; сексуальное поведение высокого риска; незапланированная беременность; употребление спиртного и наркотических средств. В результате данных последствий способствует развитию сердечных и онкологических заболеваний,

самоубийствам и инфекциям, передаваемым половым путем.

Литература:

1. Фурманов И.А., Аладьин А.А., Фурманова Н.В. Психологические особенности детей, лишенных родительского попечительства. – Мн.: Тесей, 1999. – 160 с.
2. Холл З. Последствия сексуальных и психологических травм детства//Психол. журнал, № 5. – т.13, 1992. – С.120-129.
3. Finkelhor D., Dziuba-Leatherman J. Victimization of children// American Psychologist – vol. 49, No 3, 1994. – P. 173-183.

УДК 364.634

БУЛЛИНГ: ПОНЯТИЕ И ЕГО ОСОБЕННОСТИ

Кожабекова А.О.

Научный руководитель: к.п.н. доцент Абдакимова М.К.

Карагандинский университет Казпотребсоюза, г. Караганда, Республика Казахстан

Alina_kozh_47@mail.ru

В современном мире все больше детей сталкиваются с буллингом в школе. Буллинг может совершить любой человек, но также любой человек может сам оказаться его жертвой.

В детстве формируются такая важная и неотъемлемая черта личности как - самоуважение. С юных лет ребенку нужно объяснять, что каждый человек, включая его – личность, и каждый достоин уважительного отношения к себе. Уважение окружающих строится на уважении к самому себе. В этот период важно, чтобы дети развивались и росли в благоприятной и дружелюбной атмосфере.

По статистике, ребенок, который получает любовь и поддержку со стороны своих родителей, в будущем становится весьма успешнее, чем дети, подвергшиеся неоднократному насилию со стороны родителей. Если ребенок подвергается домашнему насилию, то это оставляет серьезный след в характере ребенка, его поведении, отношении к окружающим и его восприятии мира.

Также, большую роль в формировании самооценки и поведения играет не только семья, но и окружение. Травля в отношении ребенка, может также исходить от одноклассников и от учителей. Некоторые могут делать это неосознанно, не задумываясь о последствиях, другие же наоборот, получают удовольствие. Зачастую, инициаторы буллинга сами являются жертвами домашнего насилия, на то указывают многие факторы.

Буллинг очень разнообразен – это не только агрессия физическая, но и психологическая. Психологическая агрессия встречается чаще всего. Физическая агрессия будет быстро замечена взрослыми и вскоре прекратится, а психологические притеснения могут быть долго оставаться незамеченными.

В каждой школе существуют свои особенности распространения травли. Чаще всего это словесные оскорбления, шутки, провокации, манипуляции и шантаж. На втором месте - это бойкот, полное игнорирование сверстника. На третьем - физическая расправа.

Если мы раньше рассматривали негативные последствия буллинга только относительно жертвы, то сейчас мы можем рассмотреть и по отношению других ролей в детской группе. При буллинге страдает не только сама жертва, но и сам агрессор, даже простые наблюдатели этого случая, которые видели, но не вмешались в процесс по своим причинам.

Если рассматривать последствия буллинга по отношению жертвы, то можно выделить, что после издевательств у жертвы начинает появляться страх, который заставляет их чувствовать себя в постоянной опасности, даже если над ними не издеваются в данный момент.

Многие жертвы буллинга рассказывали психологам то, что они чувствовали себя

неправильными, жертвы начинают искусственно изолировать себя от коллектива и даже не пытаются завести новых знакомых. Они начинают замыкаться в себе и постоянно злиться, не имея на это особых причин, и даже если сразу же прекратить буллинг, последствия могут продолжаться годами, в зависимости как долго проходили издевательства.

По мнению ученых жертвы буллинга в последствии начинают верить, что они действительно какие-то неправильные, не такие, как все. Они начинают чувствовать себя одинокими, но даже имея такие мысли, они не пытаются найти новых друзей или завести новое хобби, они постепенно перестают верить людям.

Буллинг может воздействовать на появление конкретных симптомов у ребенка. Травля может спровоцировать проблемы со сном, без причин может болеть голова или живот. Все это из-за стресса, который ребенок испытывает во время издевательства. Также стресс может влиять на всю иммунную систему, ослабевая ее и так же негативно воздействовать на когнитивные способности. В конечном итоге ребёнок просто начинает чаще болеть и падает его успеваемость в школе.

Как упоминалось выше, негативные последствия буллинга сказываются не только на жертве, но и на агрессоре. Рассматривая их можно явно выделить то, что агрессор после издевательства над жертвой начинает чувствовать сильное превосходство над ней, ощущения безнаказанности, потому что чаще всего буллинг проходит мимо учительских глаз, и агрессору удаётся в большинстве случаев выйти «сухим из воды». Важно понимать, что причиной травли является не все ученики класса, а определенное количество учеников, все остальные, кто участвуют в насмешках, становятся последователями буллеров по большей части из-за того, что дети последователи сами боятся оказаться в роли жертвы, свою роль играет и так называемое «стадное чувство». Как известно, агрессора в группе детей начинают уважать, ставить авторитетом. Но весь его авторитет и уважение складывается на унижении и издевательствах слабых, поэтому это можно назвать не настоящим уважением, потому что он его заработал путем самоутверждения за счет других. Именно поэтому он очень сильно боится потерять его. Как раз из-за этого страха он начинает проявлять еще больше буллинга, допускать себе более едкие и серьезные издевательства, чтобы подпитывать свое лже-уважение.

Рассмотрим, как трактуют явление «буллинг» другие исследователи. Д. Лэйн ассоциирует буллинг со школьной травлей и соглашается с Е. Роландом, что он представляет собой длительное физическое или психическое насилие со стороны индивида или группы в отношении индивида, который не способен защитить себя в данной ситуации [1]; психотерапевт И. Бердышев определяет буллинг как сознательное, продолжительное насилие, не носящее характера самозащиты и исходящее от одного или нескольких человек [2]; по мнению психолога И.Н. Кона, буллинг - это запугивание, физический или психологический террор, направленный на то, чтобы вызвать у другого страх и тем самым подчинить его себе [3].

Т.Фалд, создатель ресурса в Интернете с названием Bully OnLine считает буллингом «регулярное негативное поведение одного работника по отношению к другому работнику или к целой группе работников, включает различные придирки по мелочам, часто совершенно необоснованно, негативную оценку работы или отказ от какой-либо оценки, стремление изолировать работника или от остальных, распускание грязных слухов и сплетен» [4, с. 13].

Буллинг включает в себя четыре главных компонента: это агрессивное и негативное поведение; оно осуществляется регулярно; оно происходит в отношениях, участники которых обладают неодинаковой властью; это поведение является умышленным. Глазман О.Л. в своей работе приводит предложенное Национальной ассоциацией школьных работников США следующее определение буллинга - это динамические и повторяющиеся модели вербального и/или невербального поведения, производимые одним или несколькими учениками в отношении другого ученика, причём стремление нанести вред намеренно, а также есть реальная или кажущаяся разница в силе [5].

Как отмечает О. Л. Глазман для того, чтобы лучше понять индивидуально-психологические особенности участников буллинга, необходимо понять, какие позиции

они занимают и какие роли играют, т.е. определить «буллинг-структуру» [5]. «Буллинг-структуру» как социальную систему, предложенную Е. Роландом, описывает Д. Лейн, включающую обидчиков (преследователей агрессоров, хулиганов), их жертв и свидетелей. Еще одну классификацию «буллинг-структуры» описывает О.Л. Глазман, которая состоит из:

1. Инициаторов (обидчиков).
2. Помощников инициатора.
3. Защитников «жертвы».
4. Жертв.
5. Наблюдателей (свидетелей).

Изучив основные подходы зарубежных авторов к пониманию школьного буллинга, можно сделать вывод, что авторами выделяются целый ряд различных аспектов данного явления, которые необходимо исследовать и разрабатывать, в связи с этим, конкретные профилактические меры.

Поэтому очень важно чтобы в школах проводили мероприятия по теме «Антибуллинг». Они помогут не только предотвратить его, но и привлечь к участию всех учеников образовательных организаций к противодействию. Более того, не только ученики должны быть проинформированы пресечением буллинга, но и учителя, преподаватели и сотрудники школ.

Литература:

1. Лейн Д. Детская и подростковая психотерапия /Под ред. Д. Лейна и Э.Миллера. - М., 2001. - 448с.
2. Бердышев И.С. Медико-психологические последствия жестокого обращения в детской среде. Вопросы диагностики и профилактики. Практическое пособие для врачей и социальных работников / И.С. Бердышева, М. Г. Нечаева - СПб., 2005.
3. Кон И.С. Что такое буллинг и как с ним бороться? [Электронный ресурс] / И.С. Кон. // Сексология. Персональный сайт И.С. Кона.
4. Мальцева О.А. Профилактика жестокости и агрессивности в подростковой среде и способы ее преодоления / О.А. Мальцева // Тюменский государственный университет - 2009. - № 7. - С. 51-54.
5. Глазман, О. Л. Психологические особенности участников буллинга [Текст] / О. Л.Глазман // Известия РГПУ им. А.И. Герцена. – 2009. – №105. – С.159-165.

ӘОЖ 159.9

ЖАСӨСПІРІМДЕРДІҢ МІНЕЗ-ҚҰЛҚЫНЫҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Куанышова А.Қ.

Ғылыми жетекшісі: Қазбекова М.Д.

Ақтөбе гуманитарлық колледжі, Ақтөбе қ. Қазақстан Республикасы

Мінез-құлық - адамның тұрақты психикалық ерекшеліктерінің жиынтығы. Мінез-құлық тірі организмнің барлығына ортақ қасиет. Оның басты белгісі – тіршілік иесінің қимыл-қозғалысының түрлі деңгейдегі көріністері. Адам бойындағы Мінез-құлықтың бастапқы көрінісі – қылық. Мұнда әр адамның өмірлік бет алысы, бағыт-бағдары, талғам-сенімі, көзқарасы, мақсат-мұраты көрініс береді. Адам өзін-өзі бақылау жасау арқылы мінезіндегі мінін түзеуге, жағымсыз әрекет пен қылықтардан өзін тыйып ұстауға мүмкіндік алады. Мінез-құлық, адамның өзіне, айналасындағы басқа адамдарға қарым-қатынасынан, жүктелген істі қалай орындайтынынан көрінеді. Бұл оның бүкіл тыныс-тіршілігіне әсер етіп, сыртқы ортамен байланыс жасауын қамтамасыз етеді. Өз қажеттілігін қанағаттандыруда түзілген психикалық және физиологиялық үдерістер жиынтығын мінез-құлық деп атаймыз. Адамның мінез-құлығын және жануарлардың мінез-құлығын зерттейтін ғылымды этология дейді.

Адам өмірге келген сәттен бастап үлкен әлеуметтік ортаға тап болады. Оның осы ортада өзін нық, еркін сезінуі мен үйлесімді дамуы үшін кәштеген факторлар қажет. Қазіргі көпмәдениетті қоғамда балаға сырттан әсер етуші жағдайлар оның жаңа қалыптасып келе жатқан тұлғасына ауқымды әсерін тигізеді. Ст.Холл «бала толыққанды дамуы үшін өз халқының сезімдері мен көзқарастарын басынан өткеруі қажет» деп санайды. Қандай да олқылығы бар баланың даму жағдайы, әдетте қолайсыз, жағымсыз болады. Ол баланың дамуына кері тиетін тәрбиелеуші шағын әлеуметтің сипаттарынан тәрбиелеу-оқыту үрдістерінен және ықпал еткен тәрбиеленушілердің ішкі ұстанымынан құралады.

Балалардың әлеуметтік-педагогикалық олқылығының пайда болу тетігі мен дамуы баланың тұлға болуға деген қажеттілігі мен сондай болу мүмкіндігінің арасындағы қайшылықтар негізінде іске қосылады. Балалардың бойында берік адамгершілік негіздерін дамытып, оларды жаман ықпалдардан сақтай білсе- ата-аналардың нағыз бақыты осы. Баламен шын сөйлескенде, арада достық барда ғана өтімді болады. Достық баланың жеке басына деген құрмет, шыншылдық мұның бәрі ең жас кезден бастап ойдағыдай тәрбиелеу үшін қажет. Ата-аналар балаларын тәрбиелей отырып, бала тәрбиелеуде, қоғам мен мемлекет алдында жауапты екенін, болашақ азаматтарын тәрбиелеп отырғандарын естен шығармауы тиіс.

Зерттеу өзектілігі. Қазіргі қоғамдары мінез-құлық мәдениетіне тәрбиелеудің әлеуметтік негіздері өткен ғасырдағы негіздерден принципті түрде өзгеше және олар адамның тілектестік, қайырымдылық, сезімталдық, әділеттік, жолдастық және ұжымшылдық сияқты адамгершілік қасиеттерін қалыптастыруға сүйенеді.

Көптеген мектеп оқушыларының мәдени мінез-құлық дағдылары мен әдеттерінің оған сәйкес ережелерді білуінен көп қалыс екенін, оларға жүргізілген бақылаулар көрсетіп отыр. Сондықтан оқушылармен жұмыста соларды қалыптастыруға ерекше назар аудару керек.. Оқушылардың мәдени мінез-құлық дағдылары мен әдеттерін қалыптастыру және мінез-құлықтың адамгершілік нормалары мен ережелері туралы білімдерді игеру біртұтас процесс.

Бұл жұмысқа жекелеген энтузиаст-мұғалімдерді ғана емес, бүкіл педагогикалық ұжымды жұмылдыру қажет. Жекелеген энтузиаст-мұғалімдердің бірлі-жарым әрекеттері көзге түсерлік нәтиже бермейді. Зерттеудің мақсаты: Балалардың мектегі мінез-құлқына қандай талаптар қойылатынын ата-аналардың білгуі және осы бағытта үйде отбасында жұмыс жүргізілуін қадағалау. Өтпелі кезеңдегі жасөспірім балалардың қоғаммен араласу кезіндегі мінез-құлқындағы мәселелерді шешу жолдарын табу. Балалардың психологиясына әсер етуші факторларды табу және балалардың өмір сүруіне қаншалықты деңгейде проблема туғызатынын анықтау. Жасөспірімдерге бұрыс мінез-құлқының қоғамдық мәні мен оның көріну формаларының сай келмейтіні анық көрсету.

Зерттеу міндеттері:

1. Мінез-құлық формаларына анықтама беру оны тереңінен түсіндіру.
2. Өтпелі кезеңдегі жасөспірімдердің мінез-құлықтарындағы ерекшеліктер мен мәселелерін қарастыру.
3. Өтпелі кезеңдегі жасөспірімдерден сауалнама және тест жұмыстарын алу арқылы бақылау жүргізу.
4. Психологтардың зерттеу жұмыстары мен пікірлерін тыңдау арқылы мінез-құлықтардың ерекшеліктерін сараптау.
5. Жасөспірімдердің мінез-құлқындағы мәселелерді шешу жолдарын қарастыру.

Зерттеу жұмысының ғылым болжамы: Мектеп психологтарының оқушылардың тұлғалық және мінез-құлық ерекшеліктерін зерттеу нәтижелеріне негізделген психокоррекциялық жұмыстары балалардың бойында адамгершілік қасиеттердің қалыптасуына ықпал етіп, олардың ауытқуларын азайтудың тиімділігін арттырады. Жасөспірімдік кезең – адам дамуының ең қиын кезеңі. Әсіресе осы жаста адамның мінез-құлқының және басқа да тұлғалардың негіздері қалыптасады. Қ.Жарықбаев қазіргі кезеңде жасөспірімдермен тәрбие жұмысында кемшіліктердің бар екендігіне ерекше көңіл бөледі. Соңғы уақытта жасөспірімдердің мінез-құлқының төмендеуі байқалады. Олар келесідей көрінеді:

- ата-аналармен келіспеушілік;
- мектептегі қиындықтар мен сәтсіздіктер;
- мінез-құлқы қиын достармен қарым-қатынас жасау.

Жасөспірімдердегі мінез-құлықтың бұзылуының зардабы: Жасөспірімдік шақта девиантты мінез-құлық көрінеді. КЕШ Джейкобсон мінез-құлық өзгерулерін үш негізгі түрге бөлді.:

1. Күнделікті өмірден ауытқу. Материалдық, ақша, материализм қасиеттерінен әлеуметтік ауытқулар қылмыстың тирективке және қіуанқılıқтар жетуімен тығыз байланысты. Жасөспірімдердегі мұндай ауытқулар қылмыстық жазаланатын әрекеттер мен әрекеттер мен әдепсіз мінез-құлық түрінде көрінеді.

2. Агрессивті. Агрессивтік бағыттағы әлеуметтік ауытқуларға жеке тұлғаға қарсы бағытталған әрекеттер (қорлау, бұзақылық, ұрып-соғу, зорлау және өлтіру) жатады.

3. Әлеуметтік пассивті ауытқу. Бұл түрі қоғамда азаматтық жауапкершілікті активті түрде теріске шығарудан көрінеді. Мұндай құбылыстарды еңбек пен оқуда, жеке және әлеуметтік мәселелерді шешуге әсер етпеуінен, қиял әлемінде және психикалық бұзылулардан көруге болады. Соңғы позиция - суицид және суицид.

- физикалық және психикалық тәуелділік белгілерінсіз жиі қолдану;

- Нашақорлықтың бірінші сатысы психикалық тәуелділіктің қалыптасуында, есірткіге физикалық тәуелділік болмаған кезде жағымды эмоциялар алу;

- Отбасысынан кетіп қалу фактылары.

Қортындылай келе, адамдардың мінез-құлқын өзгерту көптеген ауқымды және күрделі әлеуметтік мәселелерді шешудің негізгі бөлігі болып табылады, мысалы, қылмыс, кемсітушіліктің кез-келген түрі, семіздік, ластану. Бұл іске асыру мемлекеттік саясатты, бағдарламалар мен қызметтерді жобалау кезінде мінез-құлық туралы түсініктерді қолдануға серпін берді. Бұл тәсіл психологияның, когнитивті ғылымның және әлеуметтік ғылымдардың нәтижелеріне сүйенеді, олар адамның мінез-құлқының саналы және саналы емес драйверлерін көрсетеді. Саналы немесе автоматты емес бөлігі басқарылатын және шағылысады, ал саналы емес немесе автоматты бөлігі интуитивті және жылдам. Жеке адамдар саналы түрде және әдейі шешім қабылдауы мүмкін болса да, зерттеулер шешімдердің көпшілігі саналы емес және үйреншікті болып табылатынын және оларға басқалардың істеп жатқан іс-әрекеті немесе таңдаудың тәсілі әсер ететіндігін көрсетеді. Мінез-құлық туралы түсініктер кеңейту, терендету және әлеуметтік қауіпсіздіктің клиенттік-бағдарланған бағытын кеңейту үшін жаңа қуатты құралдар жиынтығын ұсынады. Мінез-құлық линзасы мекемелерге бұрыннан келе жатқан мәселелерге жаңа, креативті және динамикалық көзқарас береді, мысалы, қамтуды кеңейту, жарналардың сәйкестігі, төлемдерді бөлу, алаяқтық пен жалтарудың алдын-алу. Адамға деген құрмет сезімін тәрбиелей отырып, баланың өзіне деген құрмет туралы да ұмытпағаны жөн. Балалардың бойында берік адамгершілік негіздерін дамытып, оларды жаман ықпалдардан сақтай білсе-ата-аналардың нағыз бақыты осы. Баламен шын сөйлескенде, арада достық барда ғана өтімді болады. Достық баланың жеке басына деген құрмет, шыншылдық мұның бәрі ең жас кезден бастап ойдағыдай тәрбиелеу үшін қажет.

Ата-аналар балаларын тәрбиелей отырып, бала тәрбиелеуде, қоғам мен мемлекет алдында жауапты екенін, болашақ азаматтарын тәрбиелеп отырғандарын естен шығармауы тиіс.

Әдебиеттер:

1. М.Мырзахметов «Абайдың адамгершілік мұраттары», Алматы, «Рауан», 1993 ж.
2. Қазақстан мектебі журнал «Сналаы тәртіп және мінез-құлық мәдениеті», №5, 2001 ж.
3. Жарықбаев Қ., Қалиев С. «Қазақ тәлім-тәрбиесі», «Санат», А., 1995 ж.
4. Ақпанбек Г. Қазақтардың дүниетанымы. — Алматы, Қазақ университеті,
5. Айтмамбетова Б. Жаңашыл педагогтар идеялары мен тәжірибелері. — А., 1991.
6. Айтмамбетова Б., Бозжанова К., т.б. Балаларды семьяда адамгершілікке тәрбиелеудің кейбір мәселелері. — Алматы, 1985.

ВЛИЯНИЕ МУЗЫКИ НА ЛИЧНОСТЬ

Лидонов А.

Научный руководитель: Болатова А.Б.

Медицинский Университет Караганды, Школа сестринского образования

г. Карагана, Республика Казахстан

aleksandririska@gmail.com

Еще до нашей эры человек тянулся к музыке. По началу он использовал слух как примитивный инструмент для распознавания возможных опасностей, но после бессознательно понял что от этого можно получать удовольствие. Таким образом еще до появления первых музыкальных инструментов и даже речи, первобытные люди стали восхищаться пением птиц дикой природы и всячески пытаться подражать им. Палочкой стучали по камням, пытались воспроизвести услышанные звуки ртом и прочее. А по истечению времени и приходу эволюции, стали изобретать первые музыкальные инструменты.

Согласно одной из теорий. Группы мужчин с нарядившись стрелами отправились за добычей. На охоте один из них хорошо прицелившись стрельнул из лука и обратил внимание характерный звук исходящий от тетивы. После чего тот стал всячески оттягивать свободную тетиву и отпуская создавал простую мелодию приятную на слух, а уже после возвращения домой охотник додумался привязать дополнительную тетиву к луку. По итогу выходили две совершенно разные ноты. Таким образом людская смекалка обычный лук породили первобытную арфу, которая и по сей день сохранила основной принцип каркаса и нескольких струн.

В настоящий момент человечество изобрело множество музыкальных инструментов, а вместе с ним и массу ответвлений в этом искусстве. Музыка стала неотъемлемой частью нашего бытия без которой не обходится ни один праздник и даже поход в магазин, именно поэтому ей уделяется большое внимания во всем мире в том числе и со стороны психологии.

По утверждению некоторых психологов характер человека непосредственно влияет на его любимый жанр музыки, как производную его индивидуальности. После это утверждение было доказано в одном из экспериментов университета «heriot-watt».

Суть эксперимента заключалась в том что, более 36.000 участников были подробно опрошены, где те указали свой любимый жанр музыки и описали свой характер. После анализа всех опрошенных участников была выведенная некая закономерность между чертами личности и любимым жанром. Конечно можно привести тот аргумент что мог повлиять человеческий фактор и люди неосознанно приписывали или занижали свои свойства. именно поэтому в эксперименте участвовали большое количество участников, а также он проводился многократно, подтверждая свою достоверность и согласно этим данным была установлена закономерность.

Классика – музыка людей как то связанных со скрипкой, пианино, виолончели или априори имеющие хороший слух. Люди такого типа довольно эмоциональны и глубины чаще всего интроверты и любители помечтать в одиночестве. Они отличаются усидчивостью и трудолюбием. Очень часто классику признают флегматики и меланхолики.

Рэп - как жанр он характерен подросткам или взрослым с так называемой трещиной в душе. Они искренне, верят в настоящую любовь, дружбу, честность. Кажется что именно для них и был создан неверен со своими сказками и чудесами. Такие люди амбиверты или интроверты. Как правило без ярко выраженных увлечений в профессиональном плане. Среди темперамента встречаются все категории.

Поп музыку – любят экстраверты. Они легки на подъем, любящие жизнь в моменте здесь и сейчас. С ними просто заводить общение и так же просто стать для них лучшим другом, так как любители подобной музыки очень миролюбивы и смотрят позитивно на мир. Среди темперамента встречаются холерики или сангвиники.

Металл – поклонники тяжелых рифов и пронзающего крика, в жизни довольно спокойные и даже тихие люди. Как правило интроверты которые внешне никак себя не проявляют но внутри глубоки и творчески развиты. Также психологи отмечают высокий ум и эмпатию. Чаще всего это флегматики и меланхолики.

Электронную музыку – любят реалисты воспринимающий мир как он есть. Это ответственные люди со своими постулатами. Чаще всего амбиверты предпочитающие говорить все напрямую нежели намекать. Любители данного жанра любят работать с числами и среди них находятся большое количество программистов и математиков. по темпераменту могут быть холериками или флегматиками.

Рок – поклонники рока амбиверты с сильным духом, в них хорошо сочетаются сразу две стороны медали не связанные друг с другом. Такие люди не останавливаются на достигнутом и всегда находятся в поисках чего то иного покоряя все новые горизонты. Поскольку жанр очень разнообразный из темперамента встречаются все группы.

Романс - любят простодушные люди, которые воспринимают все с легким сердцем. Им свойственно ностальгировать по прошлым временам они могут пообщаться как в большой компании так и индивидуально с каждым человеком. Это люди семейные любящие спокойствие и уют. Среди них чаще встречаются сангвиники и флегматики.

Меломаны – люди предпочитающие более двух жанров, очень приспособленные и могут подстраиваться под любую ситуацию. Они открыты всегда новому, для таких людей нет границ и четких разделений именно поэтому меломаны очень хорошие собеседники. Из темперамента встречаются все виды.

Люди, не предпочитающие музыку – простые и практичные, у которых все расставлено по своим местам, а каждое действие имеет определенную цель. Им свойственна сила воли, уверенность в себе и четкие границы. Среди темперамента также встречаются все классификации.

В дополнение ко всему хочется сказать общие определение. Чем более сложнее музыка для восприятия и воспроизведения, тем более многограннее человек стоит перед вами в нем может сочетаться творческая жилка и острота ума, а также сила воли и проявление эмпатии. Все это непосредственно связано с нашей фантазией, чем более сложнее музыка тем больше нужно приложить усилий дабы воспринимать, додумывать и представлять целостную картину мелодий.

Подводя итог всего вышеперечисленного, можно сказать, что музыка находит отклик внутри нашего я и у каждого он свой в зависимости от внутреннего наполнения души. Как говорят в народе «каждый человек индивидуален по своему» и это и есть проявление прекрасного в нашем мире. Чем более разнообразны и индивидуальны вкусы у каждого, тем более почва для размышлений, дабы познать что то новое и посмотреть на мир под иным углом.

Таким образом, данное исследование хочется закончить очень точной фразой Людвинга Вана Бетховена «музыка- это откровение более высокое чем мудрость и философия»

Литература:

1. Медушевский В.В. Двойственность музыкальной формы и восприятие музыки. Музыкальная психология. Москва: МГК, 1992: 84 - 91.
2. Юсов Б.П. Взаимосвязь культурогенных факторов в формировании современного художественного мышления учителя образовательной области «Искусство». Москва: Спутник+, 2GG4.
3. Выготский Л.С. Психология искусства. Москва: Искусство, 1986.
4. Покровская С.В., Тельшева Н.Н. Из опыта применения музыкотерапевтического подхода в работе по формированию коммуникативной инициативы у детей с ОВЗ. Современное дошкольное образование. Теория и практика. 2G17; № 9 (81): 21 - 27.

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ДАМУЫНДАҒЫ ПАЗЛ
ОЙЫНДАРЫНЫҢ РӨЛІ

Максутова А.К.

Ғылыми жетекші п.ғ.магистрі, арнайы пәндер оқытушысы Мадешова А.А.

Қарағанды жоғары гуманитарлық колледжі, Қарағанды қ., Қазақстан Республикасы
aluawa_83.kz@mail.ru

Барлық дерлік ата-аналар балаға арналған іс-әрекеттерді іздегенде көбінесе танымдық ойындарға жүгінеді. Өйткені, бұл ойын түріндегі сабақтар балаларға зейінін шоғырландыру, өзін-өзі бақылау және ойлауды дамыту сияқты дағдыларды меңгеруге көмектеседі. Бүгінгі күні балалар дүкендерінің сөрелері әртүрлі үлгідегі, үстел ойындарына, мозаикаларға, шығармашылыққа арналған жинақтарға толы. Бірақ әлі де пазлдар мен композициялық суреттерге ерекше назар аудару керек, олармен ойнау барысында бала белгілі бір басқатырғышты шешіп, бөлек бөліктерден толық кескінді жинауы керек.

Пазлдар – әртүрлі жастағы балаларға арналған қызықты білім беру ойыны. Оның көмегімен бала көптеген дағдылар мен қабілеттерді дамытып қана қоймайды, сонымен қатар логикалық ойлауды, әрекет жоспарын құруды үйренеді. Біз баланың дәлірек, шыдамды және жігерлі болатынын байқаймыз. Пазлдармен ойнау табандылықты, зейінділікті, қиялды, логикалық ойлауды, кеңістік пен түсті қабылдауды және ұсақ моториканы дамытуға ықпал ететін ең кең таралған ойындардың бірі болуы мүмкін. Яғни, баланың психикалық дамуына кешенді түрде әсер етеді. Оқыту ойындарының рейтингінде пазлдар бірінші орында тұр. Ерте интеллектуалдық дамуға пайдасын тигізу үшін олар баланы қай жастан бастап қызықтыра алады? Балаларға арналған пазлдар – ерте жастан ұқыптылықты, шыдамдылықты, табандылықты қалыптастыратын тамаша тәрбиелік ойын.

Пазл – суреттің шағын фрагменттерінен сурет немесе кескін құрастыруды қажет ететін зияткерлік ойын. Көптеген фрагменттерден кескін жасау, әдетте, тапқырлықты қажет ететін оңай жұмыс емес. Мозаика құрастыруды жақсы көретін балалардың ойлау қабілеті өте жақсы дамыған. Фрагменттерден суретті жинай отырып, бала кеңістікті қабылдауды, қиялды және есте сақтауды жаттықтырады, сонымен қатар логикалық ойлауды үйренеді. Әдетте, болашақта мұндай балалар мектепте жақсы оқиды. Өйткені, пазлдар тек ақыл-ой қабілеттерін ғана емес, сонымен қатар баланың жеке қасиеттерін дамытады - шыдамдылық, табандылық, жинақылық және істерді соңына дейін жеткізу.

Психологтар пазл ойыны баланың жалпы дамуына ықпал ететін маңызды оқу құралы деп санайды.

ЛОГИКАЛЫҚ ОЙЛАУ. Ойын логикалық ойлауды яғни, пайымдау қабілетін дамытуға ықпал етеді. Суретті үзінділерден біріктіре отырып, бала осы немесе басқа деталь қолайлы ма, жоқ па деп ойлайды.

ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ОЙЛАУ. Объектіні визуалды қабылдау. Суретті жасау үшін бала оны елестетуі керек. Ол үшін ол сурет көрсетілген қаптамаға қарап, есте сақтау керек, содан кейін пазлды жинап, оны ойша елестету керек.

ЖАДЫНЫ ЖАТТЫҚТЫРУ. Суретті құрастыру үшін бала оны есте сақтауы керек. Суретке жиі-жиі қарап отырып, бала суреттің егжей-тегжейлерін есіне түсіреді және бұл суретті жадында сақтайды. Осылайша оның көзбен көріп есту сақтау жадысы жаттығады.

ЗЕЙІНДІ ШОҒЫРЛАНДЫРУ. Ребусты шешуге тырысқан бала сынақ және қателесу арқылы басқатырғыштың әртүрлі бөліктерін біріктіруге тырысады. Және бұл көп шоғырлануды қажет етеді. Нәтижесінде балада зейінді шоғырландыруды ғана емес, көз бен қолды дұрыс үйлестіруді де жаттықтыруға болады.

ҰСАҚ ҚОЛ МОТОРИКАСЫ – баланың қолмен және саусақтармен ұсақ қозғалыстарды орындауға бағытталған үйлестірілген әрекеттерінің жиынтығы. Бала мозаиканы құрастыру үшін қолымен ұсақ заттарды алып, кеңістікке орналастыруды үйренеді. Сонымен қатар, ұсақ моториканы жаттықтыру баланың сөйлеуін дамытуда маңызды рөл атқарады.

Сондықтан, үйде пазл ойнауды ұмытпаңыз - өйткені бұл сізге ғана емес, балаларыңызға да пайдалы болады.

Пазлдар балаларға да, үлкендерге де, ересектерге де ұнайды, өйткені олардың көп жылдар бойы танымал болғаны бекер емес. Сонымен қатар, сурет мазмұнын құрастыру - бұл тек жағымды және қызықты уақыт емес, сонымен қатар өте пайдалы дамытушылық әрекет.

Пазлдың қандай пайдасы бар? Бөлшектерден суреттерді жинау сабақтарында бала жеке бөлшектер мен бүтіннің арасындағы байланысты түсінуге үйренеді. Сондай-ақ, бұл әмбебап ойын зейін мен есте сақтауды жаттықтырады.

Пазлдар қолдың ұсақ моторикасын дамытуда бірдей маңызды рөл атқарады. Кішкентай балаларда бұл дағды нашар дамыған және бөлшектерді құрастыру кезінде бала оның дамуына пайдалы әсер ететін максималды әрекеттерді орындауы керек:

- қолайлы бөлікті көз мөлшермен таңдау;
- ұсақ бөлшектерді қолында ұстау;
- мәліметтерді тиісті жерге орналастыру.

Ересек адам үшін осы әрекеттердің барлығын орындау ешқандай қиындық тудырмайды. Бірақ мектеп жасына дейінгі бала үшін бұл әрекеттердің барлығы белгілі бір қиындықтарға әкеледі. Бірақ ойын барысында балалар қойылған тапсырмаларды тезірек шешеді. Суретті қою барысында балалардың кеңістікте еркін бағдарлануы қалыптасады. Болашақта бұл дағды жазу дағдыларын тез меңгеруге көмектеседі.

Суретті құрастыру ойыны логикалық ойлауды қалыптастыру және дамыту үшін өте пайдалы. Шынында да, толық суретті дұрыс құрастыру үшін көптеген деректерді салыстыру қажет:

- элемент пішіні;
- бөлшек өлшемі;
- сурет бөлігінің түс масштабы;
- жалпы сурет.

Пазл құрастыру барысында бала әрекет стратегиясын құрастыруды үйренеді. Жоғарыда айтылғандардан басқа, мұндай ойын кезінде қиял мен елестетудің дамитынын атап өткен жөн. Пазл құрастыру есте сақтау қабілетін арттыруға да көмектеседі. Зейін мен шоғырлануды қажет ететін ойын процесінде бала табандылық пен шыдамдылыққа үйренеді.

Балаға пазл ойынын қалай таңдауға болады?

Пазл жиынтықтары баланың жасына және оның сипатына байланысты таңдалуы керек:

1. 1-2 жастағы кішкентайларға арналған пазл ойындары. Алғашқы басқатырғыштарды бір жасар балаға ұсынуға болады. Ол пазлдар сюжеттік суреттің қарапайымдылығымен және құрамдас бөліктердің айтарлықтай үлкендігімен ерекшеленеді. Алғашқы пазлдар тек 2-4 бөліктен тұруы мүмкін. Бала осы ойынның принципін түсіну үшін ең қарапайым мысалдар арқылы пазлдарды құрастырып үйренгені жөн. Өз іс-әрекетін сәтті сезінуі үшін және болашақта күрделі суреттерді құрастырудан бас тартпайтындай етіп бағыт беріп, алғашқысында балаға көмектесу керек.

2. Мектеп жасына дейінгі 3-жастағы балаларға арналған. Үш жасында балаларға бір-біріне сәйкес келетін, бөліктердің стандартты пішіндері бар пазлдарды ұсынуға болады. Бірақ суретке келетін болсақ, жеке бөлшектерден жиналмайтын жарқын және үлкен суреттерді таңдаған жөн. Ең қарапайым нұсқалардан бастап, 3-4 жаста балалар 24 бөліктен тұратын пазлдарды өз бетінше жинай алады. Егер бала осындай көптеген элементтерден пазлдарды жинауды оңай жене алса, онда оған 36 немесе одан да көп бөліктерден тұратын күрделі нұсқаларды ұсынуға болады. Бірақ сурет әлі де қарапайым және түрлі-түсті сюжетте қалуы керек.

Пазл ойнаудың артықшылығы мынада: қолдың ұсақ моторикасын және қозғалыстарды үйлестіруді дамытады; тапсырманы көп қырлы көре білуге жаттықтырады; логикасын жетілдіреді; мәселелердің стратегиялық шешімін әзірлеу дағдыларын қалыптастырады; табандылық пен ұқыптылықты, қиял мен елесті дамытады; зейін мен есте

сақтау қабілетін арттырады; өз бетінше шешім қабылдауға үйретеді.

Пазл сапасына қойылатын талаптарда бар: олар шағын бөліктерден тұрады. Бірақ сонымен бірге олар ойын кезінде бала суреттің элементтерін жұта алмайтындай үлкен болуы керек. Бала өзіне зақым келтірмеуі үшін бөлшектер ұстауға жағымды, үшкір жиектерсіз болуы керек. Өндіріс материалына қарамастан - картон, ағаш немесе пластик – дамытушы ойынының экологиялық қауіпсіздігі балалар денсаулығының кепілі болып табылады.

Пазл ойнау - қызықты уақытты жоспарлаумен тең. Қызығушылық баланың шығармашылық қабілетін ашады. Мысалы, суреттерден әңгімелер ойлап табуға үлес қосу. Егер отбасында осы дамытушы ойынының бірнеше жанкүйерлері болса, суретті жинау жылдамдығы үшін мерзімді түрде жарыстар ұйымдастыруға болады. Бұл қарапайым ойын сияқты, бірақ оның пайдасы айқын. Пазлдармен ойнау кезінде баланың қолының қимылдары дәл, кейіннен мағыналы болады. Болашақта бұл балаға жазуды тез үйренуге көмектеседі, сонымен қатар әдемі жазу мәселелерін жеңілдетеді.

Әдебиеттер:

1. Сорокина А.И. Дидактические игры в детском саду / А.И. Сорокина. – М: Просвещение, 1982.
2. Усова А.П. Обучение в детском саду / А.П. Усова. – М: Академия педагогических наук РСФСР 1981.
3. Шайдунова Н. В. Развитие ребёнка в конструктивной деятельности. Справочное пособие. – М. «ТЦ Сфера», 2008г.

ӘОЖ 159.922.7

БАЛА БОЙЫНДАҒЫ ҚОРҚЫНЫШ

Мақсұтова Б.

Ғылыми жетекшісі: Казбекова М.Д.,

Ақтөбе гуманитарлық колледжі, Ақтөбе қ., Қазақстан Республикасы

Жалпы аталған тақырып қазіргі қоғам үшін өте маңызды. Бұл тақырыпта қазіргі қоғамдағы бала психологиясының дамуына үлкен кері әсерін туғыза отырып, бала бойындағы өз-өзіне деген сенімділіктен қарағанда, қорқыныш, үрейдің басым болуын байқай алатындығымызды және бұны дұрыс жағынан шешу керек деген мәселеде мақсат ету. Осы мақсаттан мынадай міндеттер туындайды:

- Жалпы қазіргі таңдағы жасөспірімдер мен балалардың қорқынышы әртүрлі себептерден туындауы, бала тәрбиесіндегі ата-ананың бұл қорқыныш сезімінің пайда болуына қосқан үлесіне тоқталу;

- Бала бойындағы бұл қасиет жүре пайда болу , ортасындағы жағдай , қоғамдағы болып жатқан мәселелерге тікелей қатысы бар екендігін анықтау;

- Қазіргі қоғамдағы жаңғырып жатқан бала психологиясына , соның ішінде қорқынышын ұлғайтатын мультфильмдер, ұсқыны ерекше ойыншықтар, әлеуметтік желідегі барлығына ортақ көрсетілетін үрей туғызатын видео материалдардың қорқыныш сезімін туғызатын бірден-бір себеп екендігін дәлелдеу.

Жұмыстың зерттеу нәтижесі:

Жалпы бұл тақырыпта бала бойындағы қорқыныштың қалай пайда болатындығын және оның жеңу жолдарын көрсету.

Жұмыстың теориялық және практикалық маңызы:

Қорқыныш қабілеті – өзін-өзі сақтау инстинктіне негізделген, жүйке жүйесінің белгілі бір физиологиялық өзгерістерімен жүретін, қатерлі жағдайда туындайтын эмоция. Қорқыныш сезімі жүре пайда болып, адам өмірінде үлкен травмаға айналады. Бұл адам бойындағы көптеген белсенді қабілеттің бастауын тежейді. Бұл жағдайлардың орын алмауы үшін баланы еркіндікке , өз ойын еркін жеткізе білуге үйрету керек . Үрейдің

туындауында ата-ананың арасындағы кикілжің де балаға кері әсерін тигізеді. 4-5 жасар, айналасын танып, түсіне бастаған бала бұндайда өзінің дәрменсіздігін (әкесі мен анасына ықпал ете алмайтынын, араласа алмайтынын) сезінеді. Баласына шектен тыс қамқорлық көрсету арқылы ата-анасы оған зиянын тигізіп жатқандығын көбісі аңғармайды. Бұдан баланың қиындықпен күресуге қарсы күш-жігері қалыптаспайды.

Бірақ осы ұстаным дұрыс деп, шектен тыс көңіл бөлмей, суық болу, қатал да болмау керек. Сонымен бірге, үлкендер еш уақытта балаға «жегенің желкеңнен шықсын», «қақалып қал», «сені иттер талап, жеп қойсын» деген үрейлі сөздерді айтып, жанын жараламауға тырысуы керек.

Бала өзіне қаратып айтылған сөздерді тікелей қабылдайды. Ал сіздің айтқандарыңыздың жаман сөз екенін (даусыңыздың ырғағына, мимикаңызға қарап) түсініп, балаңыздың санасында «мені ешкім жақсы көрмейді» деген ой пайда болады. Бұған таң қалмаңыз, өкінішке орай, осындай «жылы лебіздерін» оқтай жаудыртатын ата-аналар да бар арамызда. Өзіңіздің махаббатыңызды білдірмесеңіз, бала өзін қорғансыз қалғандай әсерде болады, көңіл-күйінің жайсыздығын сезінген бала ешкімге жақындай алмай, бәрінен алыстап, қоршаған ортаны өзінің дұшпаны деп қабылдайтын болады.

Ата-аналар өздері де неше түрлі байбаламдар айтып, баланың бойына қорқыныш ұрығын себетіндерін байқамай жатады: «тәртіпсіз болсаң, сені қасқырға берем», «тіл алмайтын болсаң, сені далаға тастап кетемін», «тамағыңды ішпесең, дәрігерді шақыртып, укол салдыртамын», т.б.

Осылай деп алып, артынан тентектері түнде шошып оянса немесе далаға қыдыруға шыққанда, қолынан айрылмай тас қып ұстап алса, «неге бұлай жасайды?» деп таң қалады. Міне осы себеп баланың қорқыныш сезімінің туындауына бірден бір себеп!

Қорғауға ұсынылатын тұжырымдар:

- Бала қорқынышының әр себептермен пайда болуын зерттеу ұсынылады.
- Заманауи кейіпкерлер мен ойыншықтардың үрей тудыруға әсері.
- Бала қорқынышына ата-ананың әсері

Қазіргі таңда балалар мен жасөспірімдердің бойында қорқыныш сезімі ерекше көзбен көрінеді.

Кей жағдайларда бұл қорқыныш сезімі басқа сипатта байқалады: шабуылдан, аурудан, табиғат апаттарынан (су, от, өрт) қорқу. Бұл үрей үлкендерге де тән, бірақ аздап ғана.

Бұл көп жағдайда ертегі кейіпкерлерімен байланысты.

Мысалы: оттан қорқатын себебі - аузынан от шашатын үшбасты айдаһар туралы ертегіні тыңдағаннан. Бір күні анасы дәрігердің қабылдауына үшбасты айдаһардан қатты қорқатын баласын алып келеді. Дәрігер баладан нақты неден қорқатын түсіндіріп беруін сұрағанда, ол: «айдаһар сондай қорқынышты, үрлесе – маңайдың бәрі өртке оранып кетеді» деген. Яғни баланың ертегі кейіпкерінен қорқуы – өлім алдындағы қорқыныш сезімімен байланысты. «Иттен қорқам, ол мені жұлмалап жеп қояды», «құрттан қорқам, ол жыланға ұқсайды, ал жылан қатты шағады» дегенді де естуге болады.

Ендігі кезекте заманауи кейіпкерлер мен ойыншықтарды басшылыққа алсақ, бала психологиясының қалыптасуына бірден бір себеп. Бала кейіпкерлердің бойындағы қасиеттерді көре отырып, қорытады. Қазіргі кезде балаларға көрсетілетін мультфильмдерге мысал келтіретін болсам: “Хагги Вагги, ” “ Тимур мен Жаник, ” “ Үш басты айдаһар” т.б.

Бұл мультфильмдердегі кейіпкерлер көрсетіле қана қоймай, ойыншықтарға да айналып отыр. Көзі сұсты, тістері ұшты, үрей тудыратын ойыншықтар баланың қолында жүрсе, қалай ойлайсыз?

Сол үшін баланыздың қолыңды қандай ойыншық екенің ата - ананың қолыңда.

Бала бойындағы қорқыныштың себептерінің бірі түндегі қорқынышты түстер Балалардың барлығы да түнде қорқынышты түстен шошып оянады. Оның себебі, өңінде болған оқиғаларға байланысты: қорқынышты фильмдер, ертегілер, ұрыс-керіс, қатты соққы, 2 жастағы баланың қорқынышты түс көруіне баланың анасынан айрылуы, ата-анасының тым қаталдығы, махаббаттың жетіспеушілігі себеп болады.

Оны жақсы түсіну үшін өзіңіздің балалық шағыңызды есіңізге түсіріңіз: қараңғыда төсектің астынан бір құбыжық шыға келеді. Қорқынышты түстер әдетте түннің аяғында

басталып, шамамен 20 минутқа созылады. Ояңған соң бала бәрін де өңіндегідей сипаттап бере алады. Қорқынышты түс көріп жатқанда бала қатты мазасызданады, жүрек соғысы жиілейді, бірақ ешқандай қимыл байқалмайды. Егер бала қорқынышты түс көріп, шошып ояңса, ол ата-анасына түсін айтып жылай бастайды. Мұндай жағдайда сіз қандай көмек көрсете аласыз?

Ең алдымен, өзіңіз мазасызданбаңыз. Балаңызға көңіл аударып, шыдамдылық танытыңыз. Осындай қорқыныштардың алдын алу үшін, баланың алаңдаушылығын жою үшін ата-аналарға бірнеше кеңестер: балаға көбіне еркіндік беріп, оның достарын шақырып, бірге тиімді уақыт өткізуін қадағалаңыз; баланы жыртқыш аңдармен, полиция қызметкерлерімен, дәрігерлермен қорқытпаңыз, себебі бізге оның мәні болмаса да, балалар оны шын деп қабылдауы мүмкін; көбірек сурет салуға баулу; баланы сол қалпында қабылдап, жақсы көру, оны көршінің әдемі қызымен немесе сабақта үздік інісімен салыстыруға болмайды; әр бала өзіне деген отбасының жылуын сезінуі керек, балаға жақсы дос бола біліңіз. Осы кезде баланың қорқыныш сезімін ұлғайтатын себеп ол - ата-анамен қарым-қатынасы:

Ата-аналарының ажырасуы қыз балаға айтарлықтай әсер ете қоймайды.

Балалар анасымен қалатындықтан, қыз бала мен анасы бір жынысты болғандықтан, тығыз қарым-қатынас орнатады. Мұндайда қыз бала өзін тіпті еркін сезінеді, өзіне сенімі артады.

Ал әкесіз қалған ер балалар әке қамқорлығын сезінбегендіктен, құрбыларымен де қарым-қатынасын орната алмай, қорқыныш сезімі ұлғайып отырады. Ажырасқан соң әкесінде қалған балалар да осылай.

Уақыт өте келе бұл қорқыныштардың барлығы жойылады, себебі бұл белгілі бір уақыт арасында ғана болатын қорқыныш үрейлер.

Бірақ, осы қорқынышты уақыт еншісіне қалдырмай, қорқыныш баланың бойында ұзақ уақыт сақталып қалмауы үшін ата-аналар мен тәрбиешілер өз үлесін қосуы керек. Баланың бойындағы үрейді шығару үшін, оның неден қорқатынын білу үшін әр түрлі әдістерді пайдалануға болады.

Баланың бойындағы қорқынышты жеңу үшін, ең алдымен оның бастауы қайда екенін білу керек. Ата-ана ретінде, тәрбиеші ретінде алдымен өзіңіздің сөздеріңізді ой-елегінен өткізіңіз. Мысалы: балаңызға ойыншығын жинауды сұрасаңыз, ал ол тыңдамай, еркелеп отырса, сіз оның өз еркімен жинауы үшін: «ойыншығыңды Нұржанға беріп жіберем, ол бәрін алып кетеді» немесе «есік алдына сені шығарып қоямын», «жуынатын бөлмеге, қараңғыға қамап қоямын», «дәрігер апайды шақырып, укол салдырамын» т.б. себептер айтып, баланы қорқыту арқылы өз дегеніңізге жетуіңіз мүмкін.

Отбасындағы ұрыс-жанжалдар балаға қатты әсер етеді, бала шошынады, энурез, тұтығып сөйлеу, жалғыздық қорқынышы пайда болуы әбден мүмкін. Сондықтан баланың бойындағы үрейі мен қорқынышынан арылу үшін, ең алдымен үлкендер өз істерін ойлауы керек.

Тағы бір айта кететін жағдай, кішкентай бүлдіршін мына өмірде бәрін біліп, көргісі келеді. Ол айналадағы өзіне таныс емес әр нәрсені не екенін сұрап: бұл не? Неге олай? Ол кім? Не үшін? т.б. сұрақтар қояды. Көбіне ата-аналар балаға түсіндіріп айтудың орнына, болмайды, ол жерге барма, ұстама, тима деп бұйырып сөйлеп баланың тыныш отырғанын қалайды. «Неге болмайды» деп қайталап сұрағанда, «болмайды, демек болмайды!» деп ұрысуы мүмкін. Осыдан баланың ойында сол нәрселерге жаман ойлар қалыптасуы мүмкін. Ата-аналар өздерінің кішкентай кезіндегі қорқынышын айтып, одан қалай арылғанын айтса, балаға ол үлкен септігін тигізеді, өзіне өзі сенімділігі жоғарылайды. Ең алдымен балаға қауіпсіз, тыныш жағдай жасаңыз, баланың позитивті өсуі оның айналадағы жағдайына тікелей байланысты.

Әдебиеттер:

1. В.Богословский “Общая психология” <https://kk.m.wikipedia.org>
2. «Бала бойындағы қорқыныштан арылту» <https://infourok.ru/bala-boyindai-orinishtan-ariltu-1462482.html>

3. Л.Д.Столяренко “Основы психология” <https://kk.m.wikipedia.org>

4. Балаларды мәдениеттілікке тәрбиелеу жолдары. //Қазақстан мұғалімі, А., 1994.
Алмаханова Х. Жас өспірімдерге эстетикалық тәрбие бері. Методикалық нұсқау.

ӘОЖ 364.044

ӘЛЕУМЕТТІК ЖҰМЫСТАҒЫ КЕЙС-МЕНЕДЖМЕНТ

Насенова А.К.

Ғылыми жетекшісі: PhD, асс.профессор К.А. Абенова,
Нархоз университеті, Алматы қ., Қазақстан Республикасы
akmaral.nassenova@narхоз.kz

Әрбір мамандықта оңтайлы нәтижеге жету үшін ұстанымдар мен ережелер болады. Ал бұл салада қызметкер бекітілген 9 құзіреттілікті толықтай ұғынуы тиіс. Құзіреттіліктер (бір істі жақсы, нәтижелі орындау) белгілі бір стандарттар, нормалар және дағдыларды қамтиды [1]. Жеке немесе ұлттық-нәсілдік айырмашылықтарды қабылдау, адам құқығын қорғау, экономикалық-экологиялық әділеттілікті сақтау, зерттеумен жобаларға қатысу, т.б. Іске жауапты адам кәсіби-этикалық мінез-құлық танытуы қажет. Сонда ғана тиімді коммуникацияға қол жеткізуге болады. Қызметкер мен клиент (адам мен адам) арасындағы дұрыс қарым-қатынас жақсы қорытындыға жетелеуші құрал.

Қандай да бір кейс кезінде көмек алушы жасөспірім жеткіншек, қарт кісі, эмоционалдық қысымға ұшыраған ересек немесе үлкен отбасы болуы мүмкін. Оның әрбіріне орынды әрі қолдау болатын сөздерді пайдалана білген жөн. Американдық психолог *Карл Роджерс* эмпатия, шын ниет, позитивті көзқарас тәсілдерін клиенттерге бағдарлаған. Өмірдің қаталдығын көрген жан сенің де қатігез немесе жалған айтуынды бірден елейді деген тұжырым жасай аламыз. Сондықтан оның ішкі жай-күйін сезініп, оптимисті мақсат қою, шын ықыласпен қол ұшын созу, сеніміне ие болу маңызды.

Дұрыс коммуникация барысында клиентке алғашқы бағалау жүргізіледі. Эмоционалдық тұрғыдан, психологиялық немесе медициналық жедел көмек ұйымдастырылады. Құқық бұзушылық пен қауіп орын алды ма, сол жайтты ескеру керек. Бір сөзбен ең негізгі және жалпы қажеттіліктер анықталады. Мұнда терең баға беру мен диагностика жүргізілмейді. Клиенттің қазіргі тұрғын үйі, медициналық картасы, тағы басқа құжаттары тексеріледі. Осы арқылы оны келесі кезеңге бағдарлау жүзеге асырылады. Кейс-менеджер ақпаратты қысқа уақытта дәл және нақты анықтап, жазып, сәйкес сала бойынша мамандармен байланысуы тиіс. Ол алғашқы бағалау жүргізіп келесі қадамға көшеді [2].

Келесі күрделі кезең кең ауқымда іске асады. Клиент басым, шұғыл мәселесі бойынша қажетті бағытқа өтеді (психолог, әлеуметтік қызметкер, құқық қорғау). Деректер жеке талданып, терең бағалау жүргізіледі. Жалпы емес, жасырын тұрған мәселелер, күшті мен әлсіз жақтар анықталады. Отбасының құрамы, тарихындағы тіркелген және тіркелмеген оқиғалар (сот ісі, өлім, денсаулық бойынша) зерттеледі. Дәлірек клиенттің үйіндегі тәуелсіздік пен оның еркіндігі, тұрмыстық-материалдық жағдайы, интеллектуалды-коммуникативті белсенділігі. Осы арқылы клиенттің ісінің жоспары құрастырылады. Бұл ең қиын және мәнді сәт. Жоспарды қызметкердің өзіндік методикасы мен жеке тәжірибесіне сүйеніп жасауға рұқсат етілген. Оған әріптестері мен медицина, психология немесе педагог, объектінің өзі немесе жақындары өзгерту енгізуге ат салысады. Демек, арнайы білім (квалификация) мен ұзақ уақытты қажет ететін бағалау [5].

Бұл бөлімдер әлеуметтік қорғау мекемесімен байланысқан тұлғаларды топтастырады, сәйкес бағыттарға жіктейді. Елімізде қандай тапқа көмек салыстырмалы түрде төмен деңгейде, нақты қай сала дамытуды талап ететінін байқатады [2]. Егер клиенттің мәселесі арнайы стандартқа сай келмесе, жұмыскер үдерісті тоқтатып немесе оны басқа орталықтарға жібере алады. Мүмкіндік болған жағдайда анық мекеме атауын, маманды ұсынып, қолдау сөздер айтқан жөн. Кей жағдай тұлғаның басқа қызметкермен кездесуін ұйымдастырып, делдал рөлін атқаруды міндеттейді. Сонымен қатар, әлеуметтік

менеджердің клиенттің бағытталған маманмен жұмысы бойынша байланыста болуы аса маңызды саналады.

Жәрдемге жүгінген адаммен жұмысты жалғастыру үшін құпиялылық (конфиденциальность) сақталады. Деректерге сыни талдау жүргізіледі, яғни, арнайы білімді тәжірибеде қолдану қабілеті аса құнды. Шыдамдылық танытып, ашық және жабық сұрақтар қою, аффирмация беру, клиентті рефлексивті тыңдау арқылы түйін шығарылады. Алайда барлық жоспар, болжам, операциялар тәуекелді тыс қалдырмай, норма мен конституцияны ескеру негізінде құрылады.

Әрі қарай әр мәселеге байланысты кейс-менеджмент қадамдары белгіленеді. Әлеуметтік қызметкердің бірнеше атқаратын функциялары бар. 1) қарым-қатынас орнату; 2) ұйымдастыру; 3) болжам жасау; 4) жоспар құру; 5) құқық қорғай білу; 6) ақпараттандыру (немесе жарнама); 7) профилактикалық; 8) оңалту жұмыстары; 9) педагогикалық; 10) әлеуметтік экономикалық функция [2]. Мақсатты әрекет ету барысында әлеуметтік менеджер өзі үшін тәжірибе жинайды. Ол оң қорытындыға келіп, істі аяқтайды. Тек қолдау алушыны емес, өз жұмысы мен нәтижені дұрыс-рационалды бағалай білуі қажет. Бұл болашақта қателіктерді жойып, осал тұстарды жақсартуға себеп болады.

Кейс-менеджмент теориялық білім ғана емес, тапқырлық пен төзімді талап ететін әлеуметтік жұмыс ұғымының маңызды әрі негізгі бөлшегі. Жұмыс барысында тиімді технологиялардан бөлек, кедергілер кездесуі мүмкін. Өмірдегі қызметкердің жеке мәселелерін де елеу қажет. Адам-ерікті пенде және ол ашу, жабырқау, қуану секілді т.б. эмоция-сезімдерден тұрады. Ал осы сала жай-күйінді басқарып, ұстамды болуға баулиды. Ұйым болып бір мақсатқа жұмыс жасауды, бірнеше шешім табуды үйретеді [4]. Немесе іс жүзінде практиканың аздығы және мәселенің көптүрлілігі. Бір қиындық туралы белсенді тыңдап, шешу жолдарын ұсыну кейде «күйіп кетуге» әкеп соғады. Осындай кезде жас маманның өзі басқа адамның кеңесі мен ақылына, қолдауына мұқтаж болады. Сол үшін ҚР-да әлеуметтік жұмыскерге көмек беретін арнайы қызметкерлер қарастырылған.

Тарихына тоқталсақ: ХХ дәуірде АҚШ-та танымал документалдық журналдарда адамдардың жеке оқиғалары жарық көре бастады: «Амурдың күнделігі», «Шынайы мойындау», орысша журналдарда «Қызметкер», т.б. Белгілі А. Маслоу психологиялық зерттеулерінде тек өзін қызықтырған тұлғаларды талдаған. Ал француз ғалымдары Д. Берто және И. Берто-Вьян мұндай биографиялық деректер жинауды «отбасылық оқиға» деп атауды алға тартты. Өйткені, бұл тәсіл объектінің өмірлік ұстанымдары мен салтын, көзқарасы мен әлеуметтену механизмдерін толық талдауға мүмкіндік. Ал қазірде осындай әдіс-тәсілдер біріктіріліп *case-менеджмент* деп заманауи тұжырымдалады [3].

Бүгінде көптеген ЖОО-нда әлеуметтік саланы үйрету курстары бар. Олар әлеуметтік жұмыстың тарихы мен теориясын, технологиялары мен құзіреттіліктерді меңгертеді. Басқа да экономика, педагогика, психология, этика салаларымен байланысын түсінуге таңдау пәндері арналған. Болашақ кейс-менеджерлерді дайындайды. Рөлдер ойнау, балалар, қарттар үйі мекемелеріне бару арқылы алдын ала көрініс алуға мүмкіндіктер береді. Осы орайда Морри Ван Ментс рөлдерге бөлініп, көрініс қоюдың бірнеше түрлерін қарастырған. Соның бірі-*бейне (отражение)* деп аталады. Онда қатысушылар бір адамның бейнесін салуға тырысады. Ал басты субъект тек сырттан бақылаушы ретінде қарап, өзін бағалайды. Келесісі *орындық-әңгімелесуші (стул-собеседник)*. Алаңға орындық қойылады, ойыншы орындықта адамды елестетіп, әңгімесін бастайды және «ол адамның» орнына өзі жауап береді. *Параллель* атты типі-қауымның бірнеше топтарға бөлініп, бір уақытта бірнеше рөлдердің қатар ойналуымен сипатталады [3]. Демек, кейс-технологияда осындай шығармашылық тапсырмалар орындау студенттерге оң ықпалын тигізеді.

Әлеуметтік жұмыс елімізде жас мамандықтар тізімінде, дегенмен келешекте жетістіктері мен жеңісі көп болары анық. Мемлекеттегі әлеуметтік саясатты жүзеге асыратын ұйымдастырушылар (организаторлар) қоғамға қажет. Себебі, осал топтар мен әлеумет төңірегіндегі мәселелер адамзат пайда болғаннан бастап бар және болады. Оларды уақытында шешіп, ретке келтіріп отыру-рухани жаңғырып, жаһандануға, Жаңа Қазақстан мен экономикалық алға жылжуға себепші болмақ.

Әдебиеттер:

1. Зимняя, И.А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании. Авторская версия. - М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004.-42с.
2. Руководство по ведению личного дела пользователя услуг: инструктивно-методическое пособие / Авт.состав. Ван Диссель Э., Зверева И.Д. Кузьминский В.А., Лукашов С.С. - Душанбе, 2012.
3. Объектно- и субъектно-ориентированные CASE–технологии в социальной работе: учебное пособие / К. М. Оганян, К. К. Оганян. – СПб.: Изд-во СПбГЭУ, 2015. – 156 с.
4. Долгоруков, А. Метод case-study как современная технология профессиональноориентированного обучения <https://evolkov.net/case/case.study.html>
5. Гаршве Л., Повилайтиене Н. Анализ функций кейс-менеджера в помощи семьям: Литовский контекст. //Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского. Серия: Социальные науки, 2020, № 2 (58), с. 72–81

ӘОЖ 373.2

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУДЕ ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ОҚЫТУ МЕТОДИКАСЫ

Оспанова Н.М., Асенова Н.С.

Павлодар педагогикалық университеті, Павлодар қ. Қазақстан Республикасы
nurgul.maratovna.2020@mail.ru

Көптеген жылдар бойы жалғасып келе жатқан тұтас білім беру жүйесін қайта құру процесі мектепке дейінгі тәрбие мен оқытуды ұйымдастыруға жоғары талаптар қояры сөзсіз, әрі жаңа кезең осы процеске жаңа тиімдірек психологиялық-педагогикалық тәсілдерді іздеуді күшейтуді талап етуде.

Қоғам дамуының қазіргі кезеңіндегі инновациялық процестер, ең алдымен, баланың әлеуетті қабілеттерін ашудың бастапқы кезеңі ретінде мектепке дейінгі білім беру жүйесіне әсер етеді. Мектепке дейінгі білім беруді дамыту, жаңа сапалы деңгейге көшу жаңа, заманауи технологияларды әзірлеусіз жүзеге аспайды. Себебі, қазіргі заманның өзі осыны талап етуде. Қазіргі мектеп жасына дейінгі балалардың өзін кез келген жүйемен қызықтыра алмайсыз. Оларға жаңа леп, жаңа тыныс керек. Әр балаға жаңаша көзқарастағы, жаңа оқыту методикасы талап етілген уақытта оларды заманауи инновациялық технологиялармен қызықтыру әдісі осы тұрғыдан өзектілігін жоймайды.

«Инновация» баланың жеке басының сұраныстарын, бойындағы қабілеттерін дамытуға бағытталған педагогикалық практикада қолданылатын жаңа әдістерді, формаларды, құралдарды, технологияларды анықтайды.

Қазақстанның дамуының бүгінгі кезеңінде білім беру процестерінде өзгерістер орын алуда: мектепке дейінгі білім беру мұғалімдерінің назарын балалардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға, эмоционалды-ерікті және қозғалыс салаларын түзетуге аударды, білім беру мазмұны күрделене түсті; дәстүрлі әдістер баланың танымдық дамуын белсендіруге бағытталған оқыту мен тәрбиелеудің белсенді әдістерімен алмастырылды. Осы өзгермелі жағдайларда «мектепке дейінгі білім беру мұғалімі балаларды дамытудың әртүрлі интегративті тәсілдерін, заманауи технологиялардың кең спектрін басшылыққа алуы керек» деген тұжырым ұстанымға айналып кеткелі бірнеше жылдар болды [1].

Инновациялық технологиялар - бұл қазіргі әлеуметтік-мәдени жағдайда баланың жеке дамуындағы динамикалық өзгерістер арқылы оң нәтижеге қол жеткізуге бағытталған оқыту әдіс-тәсілдері, тәрбие құралдары жүйесі.

Қазіргі уақытта мектепке дейінгі мекемелердегі білім беру жүйесінде тәрбие беру үрдісін технологияландыру – басты мәселенің бірегейі. Осыған орай мектепке дейінгі мекемелердің іс-тәжірибесіне оқыту мен тәрбиелеудегі тиімді бірнеше технологиялары жасалып енгізілуде [2].

Жаңа технологиялар баланың білімге ұмтылысын, қызығушылығын оятуы керек. Бұлай оқытудың басты мақсаты - баланы тәрбиелеуде, оның жаңа ортада, жаңа бағытта жұмыс істеп, тез сіңісіп кетуіне жағдай жасау, алған білімді тәжірибесінде қолдана білу. Балаларды қорғаудың даму белгісі балабақшадан бастау алады [3, 17]. Бұл мақсатқа жеткен балалар әлемді заманауи, шынайы қабылдауға дайын болады. Өскелең ұрпақтың жан-жақты дамуы мен шығармашылық ізденісін, ойлау қабілеттерін дамытуға күш салсақ, «Жаңа Қазақстанның» болашағы жарқын болмақ.

Қоғамның өмір салты, мемлекеттің ең маңызды қуанышы – білім мен сана балансының өсуі. Бұл құбылыс білім алушылардың білім көрсеткішінің жоғарылауы мен инновациялық қарым-қабілеттерінің дамуы арқасында жеделдетіледі.

Жаңа ақпараттық технологиялар - балабақшада ұйымдастырылған білім беру қызметіндегі технологияларға жаңа бағытта мақсат қояды:

1. ұйымдастырылған білім беру қызметі үшін оқу-көрме электрондық кешендерін көрсету;

2. ортақ компьютерлік желілерді пайдалану;

3. инновациялық технологияларды пайдалана отырып, бағдарламалық сайттарды, құралдарды және мультимедиялық технологияларды құру [4, 24].

Жаңа технологиялар бойынша оқу жобаларының жіктелуі төмендегідей:

–«ойын» - балалар сабақтары, топтық іс-шараларға қатысу (ойындар, би, драматизация, әр түрлі ойын-сауық);

–«экскурсиялар» қоршаған табиғат пен қоғамдық өмірге қатысты мәселелерді зерттеуге бағытталған;

–«баяндау», оны дамыту кезінде балалар өз әсерлері мен сезімдерін жеткізуді үйренеді;

–«конструктивті немесе сындарлы» белгілі бір пайдалы өнімді жасауға бағытталған.

Қазіргі білім берудің жаңа технологияларын келесідей топшылауға болады:

- Денсаулық сақтау технологиялары;
- Жобалау қызметінің технологиялары
- Зерттеу қызметінің технологиясы
- Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар;
- Тұлғаға бағытталған технологиялар;
- Білім алушы портфолиосы технологиясы;
- Ойын технологиясы;
- «ТРИЗ» технологиясы;
- Пәндік-дамытушы орта технологиялары [5, 34].

Қазіргі таңда денсаулық сақтау технологиялары, ТРИЗ технологиясы, тұлғаға бағытталған технологиялар көп айтылып, талқыланып та жүр. Солардың арасынан, зерттеу қызметі технологиясы, ақпараттық-коммуникациялық технологиясы, білім алушы портфолиосы технологияларына тоқталып өткен жөн деп санадым.

Зерттеу қызметінің технологияларын оқытуда қолданудағы мақсат - балаларды тұлғааралық өзара қатынас орнату арқылы әлеуметтік-тұлғалық тәжірибені дамыту және байыту. Мектеп жасына дейінгі балаларды тәрбиелеу мен оқытуда зерттеу технологиясын белсенді қолданатын мұғалімдер балабақшада ұйымдастырылған өмір тәрбиеленушілерді жақынырақ білуге, баланың ішкі әлеміне енуге мүмкіндік беретіндігін бірауыздан атап өтті. Бұл қазіргі заманның «альфа ұрпағына» керекті құбылыс.

Оқу жобаларының ішінде жаңаша талапқа сай барлық әдістер қамтылады. Атап айтсақ, «ойын» - балалар топтық іс-шараларға қатысады (халық билері, драматизация, әр түрлі ойын-сауық); қоршаған табиғат пен қоғамдық өмірге қатысты мәселелерді зерттеуге бағытталған «балалар жобасы»; балалар өз әсерлері мен сезімдерін ауызша, жазбаша, вокалдық көркем (сурет), музыкалық (кішкентайынан аспапта ойнап үйрену) формаларында жеткізуді үйренеді; белгілі бір пайдалы өнімді жасауға бағытталған «конструктивті»: құстарға үй тұрғызу, гүлзарларды орнату секілді жұмыстар жасалады. Яғни, бұл технология баланың барлық қырын дамытып, бойындағы қабілеттерін ашуға оң септігіп тигізеді. Бұл технология өзінің бойында келесідей жоба-тәсілдерді жинақтайды:

зерттеу, ақпараттық, шығармашылық, ойын, шытырман оқиғалы, тәжірибеге бағытталған.

Қазіргі балалардың өмір сүріп жатырған әлемі оның ата-анасы өскен әлемнен түбегейлі ерекшеленеді. Бұл білім беру бағытында ескерілуі тиіс маңызды фактор. Бұл фактор үздіксіз білім берудің маңызды мәселесі ретінде мектепке дейінгі тәрбиеге сапалы заманауи ақпараттық технологияларды (компьютер, интерактивті тақта, планшет және т.б.) қолдана отырып білім беру дағдысын талап етіп отыр. Осы тұрғыда, жоғарыда атап өткен екінші технология, яғни, ақпараттық технологиялардың маңызы келіп шығады.

Қоғамды ақпараттандыру мектеп жасына дейінгі балаларға білім беретін мұғалімдердің алдына міндеттер қояды:

- уақытпен санасу,
- бала үшін жаңа технологиялар әлеміне жол көрсетуші болу,
- компьютерлік бағдарламаларды таңдауда маман болу,
- білім алушының жеке басының ақпараттық мәдениетінің негіздерін қалыптастыру,
- өзінің технологиялармен астасқан кәсіби деңгейін арттыру.

Технологияны іске асыруда әдетте бағдарламалардағ басқа, мынадай әдіс-тәсілдерді ұсынғым келеді:

- Қиялды, ойлауды, есте сақтауды дамытуға арналған тренингтер өткізу;
- Шет тілдерінің сөйлейтін сөздіктерін пайдалану;
- Қарапайым графикалық редакторларды қолдану;
- Саяхат ойындары;
- Жылдам оқу техникасы бойынша оқыту;
- Мультимедиялық презентацияларды пайдалану.

Ұсынып отырған бұл жаңаша әдістер баланың қазіргі заманға сай жетілуіне, бәсекеге қабілетті болуына, тіл меңгеруіне, тез оқу мен жылдам ойлау дағдыларына баулитынына сенімім мол.

Ақпараттық технологияны қолданудың артықшылықтары:

▪ компьютер экранында ақпаратты ойын түрінде ұсыну балаларға үлкен қызығушылық тудырады;

- мектеп жасына дейінгі балаларға түсінікті ақпараттың бейнелі түрде болуы тиімді;
- қозғалыс, дыбыс, анимация баланың назарын ұзақ уақыт бойы аударады;
- балалардың танымдық белсенділігін ынталандырады;
- оқытуды дәстүрліліктен арылтуға мүмкіндік береді;

▪ компьютердегі өз қызметі барысында мектеп жасына дейінгі бала өзіне деген сенімділікке ие болады;

- күнделікті өмірде көрінбейтін өмірлік жағдайларды модельдеуге мүмкіндік береді.

Бұл технологияда сабақтарға стендтерді, топтарды, кабинеттерді ресімдеу үшін иллюстрациялық материалды таңдау маңызды орын алады: сканерлеу, интернет, принтер, презентация. Сонымен қатар, педагог тәжірибе алмасу, мерзімді басылымдармен танысу, шет елдегі басқа мұғалімдердің жетістіктерімен танысып, жаңаша ойлай алса, бұл технологиялар толығымен жүзеге асады.

Білім алушы портфолиосы технологиясы - бұл баланың әртүрлі іс-әрекеттердегі жеке жетістіктерінің, жағымды эмоцияларының, өміріндегі жағымды сәттерді тағы бір рет сезіну мүмкіндігін тудыра отырып, бұл баланың дамуының өзіндік бағытын іске асыратын технология. Портфолио құру процесі - бұл педагогикалық технологияның бір түрі. «Портфолионың көптеген нұсқалары бар. Бөлімдердің мазмұны мектеп жасына дейінгі баланың мүмкіндіктері мен жетістіктеріне сәйкес біртіндеп толтырылады» - дейді осы мәселені кеңінен қарастырған ғалым И. Руденко.

1-әдіс «Танысайық». Бөлімде баланың фотосуреті орналастырылады, оның тегі мен аты, топ нөмірі көрсетіледі; («Маған ұнайды...», «Мен не себепті жақсы көремін... т.б.) онда баланың түрлі мәселеге қатысты жауаптары жазылады.

2-әдіс «Мен өсемін!». Бөлімге антропометриялық мәліметтер енгізіледі (көркем және графикалық түрде): «Міне, мен қайсымын!», «Мен қалай өсемін», «мен өстім», «мен үлкенмін».

3-әдіс «Менің баламның портреті». Ата-аналардың баласы туралы жазбалары

қарастырылады. Бұл қазіргі қоғамда үлкен мәселе болған бала мен ата-ана байланысын нығайтары сөзсіз.

4-әдіс «Мен армандаймын...». Баланың өзі сөйлемдерді жалғастыру туралы сөйлемдері жазылған: «Мен армандаймын...», «Мен болғым келеді...», «Мен күтемін...», «Мен өзімді көремін...», т.б сұрақтарға жауаптар жазуы тиіс.

5-әдіс «Міне, мен не істей аламын». Баланың шығармашылығының үлгілері (суреттер, әңгімелер, ДІҮ кітаптары) талқыланады.

Осылайша, білім алушы портфолиосы технологиясы әр балаға жеке көзқараспен қарауға мүмкіндік береді.

Қорыта келе, ХХІ ғасырда білім берудің ұлттық жүйесін дамытудың негізгі бағыты тәрбие мен оқытуда жаңаша технологияларды қолдану білім алушының барлық дағдысымен, бойдағы тұтасқан қабілеттерін ашуда көп жетістіктерге жетелейді. Әсіресе, зерттеу қызметі технологиясы, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар, білім алушы портфолиосы технологияларының маңызы зор.

Әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011 - 2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. 2010ж. 7 желтоқсан №1118 жарлығы.
2. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың жолдауы.-Астана, 2010ж.
3. Бұзаубақова К.Ж. «Жаңа педагогикалық технология», - Тараз, 2003ж.
4. Бөрібаев Б., Балапанов Е. «Жаңа ақпараттық технологиялар», - Алматы, 2001ж.
5. Көшімбетова С. Инновациялық технологияны білім сапасын көтеруде пайдалану мүмкіндіктері. – А.: Білім, 2008.

ӘОЖ 373.2

ЛЕГО ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМЫНДАҒЫ БАЛАНЫҢ ЖАН ЖАҚТЫ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚТҮЛҒАСЫН ДАМЫТУ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ

Рахимбаева А.Б.

Ғылыми жетекші п.ғ.магистрі, арнайы пәндер оқытушысы Мадешова А.А.
Қарағанды жоғары гуманитарлық колледжі, Қарағанды қ., Қазақстан Республикасы
aluawa_83.kz@mail.ru

Лего - ұсақбөлшектерден тұратын құрастырма ойын. Лего технологиясы қазіргі таңда өте көп қолданылатын, технологиялардың бірі болып саналады. Лего технологиясы мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында кең қолданысқа ие бола отырып, оның қыры мен сыры бізді таңғалдыруда. Лего технологияларын жаңаша, ойландыратын, моториканы дамытатын, зерікпейтін, қиялын дамытатын технология деп атар едім.

Лего технологиясы, мектеп жасына дейінгі балалармен қалай жүргізіледі? Лего технологиясы балалардың бос уақытында немесе арнайы қосымша сабақ ретінде өтіледі. Алғашында балалармен «Лего» туралы сөйлесіп, олармен таныстыру жүргізіледі, маңызды қағидалардың бірі ол қауіпсіздік шаралары. Мысалғы: Ауызға салмау, лақтырмау, сындырмау, т.б. Кейін жеңіл жасалатын құрастырмаларды жасату.

Лего технологиясына, баланың қызғушылығы қалай оянады? Ол ойын үстінде оянады, нәтижесіне мадақтау айтқанда, үйреткенде, оданда қызық құрастырмалар көрсеткенде. Жалпы бұл технологияға, қазіргі кезде қызықпайтын бала жоқ шығар. Тек бұны қызықтыра алмаған ұстаз болуы мүмкін.

Қазіргі заманда технологиялардың түр түрі бар. Бірақ ең танымалды осы Лего технологиясы. Қазіргі балалар өздері құрастырып жаңаша дүне ойлап тапқысы келеді, бұл уақытта олардың моторикалары дамиды, және ең белсенді дамиды ол олардың қиялдары. Бала қиялындағы бейнені құрастырып шығарғысы келеді және соған талпынады. Ал сол

бейнені шығарғанда бала, өзіне керемет көңіл күй сыйлап, өзінің еңбегін бағалай түседі. Яғни бала үшін ойын ойнау жәй ғана уақыт өзгерту емес, ол өзінің бойындағы барлық қасиеттерді дамытып, ақыл- ойын кең дамыта түседі.

Қазіргі уақытта ең ауқымды сұрақ, ол ата- ананың баламен бірге ойнағаны дұрыс па?- дегені. Менің ойымша, иә әрине ойнағаны дұрыс. Неге ойнамасқа? Бала ойын арқылы өседі, дами түседі, білім алады десекте шатаспасын. Неге балаңызға уақыт бөлмейміз? бұл біздің қателік, тіпті бізде балаға уақыт бөлу деген жоқтың қасы. Әрине көпке топырақ шашпаймын. Жаңа Лего технологиясын отбасымен отырып ойнасаңыз ол сіз үшін, бала үшін, арадағы қарым қатынас үшін өте пайдалы. Тіпті сізде қызығып кетесіз.

Лего технологиялары балалардың ұсақ саусақ моторикасын дамытады деп жатырмыз, соған тоқталып өтсек. Ұсақ саусақ моторикасы қай кездері дамиды?, ол процесс бала ойын ойнап жатқанда, ұсақ заттарды ұстағанда т.б уақытта дами түседі. Ұсақ саусақ моторикасы балаға қандай пайдасы бар?, баланың моторикасы дамып жатқан уақытта баланың миы дамиды, ол ұсақ моториканың көмегімен жаңа нүктелер басылып, ол нүктелерден келген сигнал баланың миына барып баланың жаңаша ойлауына, жаңа ақпарат қабылдап алуына деген мүмкіндік аша түседі.

Ал қиялына келетін болсақ, бала өз қиялын құрастырмаға жеткізгісі келді, оған ол талпынып жаңаша ойлай түседі, бала басқа шешімдер іздеп, істеуге деген құлшынысы арта түседі. Бала жалпы ойнап отырғанда жанында бол жатқан дүниелерді байқамайды, себебі: оның ой ойында, ал ойынды ол өз қиялындағыдай ойнап отырады. Дәл Лего ойыныда бала, ойынға кіргізіп жібереді. Бала ойындағы бейнені жасағанша бірнеше уақыт және энергия жұмсайды.

Лего технологиясы баланың жасына сай ойналып, жасына сай таңдалады. Мысалғы: Лего ойыны бірнеше түрі болады: ұсақ, орташа, үлкен,. Яғни барынша кіші болса солша бала үшін күрделі болады. Жасына сай беріліп, қауіпсіздік шарасы бақыланып отыруы қажет.

Құрастырмалардың өзі дезинфекциялық шаралардан өттіп, қолданысқа дайын болуы қажет. Бұл ойыншықтар түрлі инфекцияларды, жұқпалы ауруларды алып келуі мүмкін. Сондықтан ойналып бікен соң тазалық шараларды жүргізіп, оларды келесі ойынға дайындап қояғанымыз өте дұрыс шешім болады.

Лего технологиясы тек үй немесе қабырға құраумен шектелмеу қажет. Баланың қиялындағы ұшақ, көлік, түрлі аң жасап, ой өрісін кеңейткен жөн. Тақырып күрделі болса, түрлі леголарды алып берсекте болады. Әрине ол сіздің қалауыңызға, және шамаңызға сай болып келеді.

Лего технологиялары балалардың бір-бірімен қарым-қатынас жасауына әсер етеді. Мысалғы: бұл әрекет балардың топтық жұмысында көп байқалады. Балалар топтық жұмыста бірге жұмыс жасап, бір-бірімен қарым қатынас жасап ақылдасады, бірге бір бейнені жасап ортаға шығарады. Бұл балалар арасындағы көрнекі зат болуы керек. Ал жұптық н/е жек жұмыстар бұның қасында өарапайым болғаны жөн. Жұп және жеке жұмыс жасаудың да пайдасы бар, олар өзінік жауапкершілікті сезіне отырып жұмысқа асынтамен жасап алып шығады. Жалпылай айтқанда бұл ойынды тек жеке ойнау маңызды емес, өзінше түрлендіріп, оны басқаша түрде шығарып алып шығуға болады.

Кейбір ата- аналар және тәрбиешілер Лего ойының балалар шашылып ойнап отырғандарына шыдамай жинатқызып немесе ол ойынатпайтын кездердіде көгенмін. Бұл дұрыс емес, бала ойыншықты қаншалықты шашып ойнағаны дұрыс деп санаймын, әрине одан кейін өзі шашқаның біліп артынан өзі жинап отырса. Айта кеткендей бала кез келген ойынды ойнағанда, ол сол ойынға кіріп сол уақытта саяхаттайды. Сол уақытта баламен бірге ойнап, немесе өз еркімен ойнаса тіпті жақсы. Онымен қоса бала кез келген ойында, тып-тыныш ойнайды, бұл кішкене оның сөздік қорына кедергі жасайды. Бала ойнап отырғанда онымен сөйлесіп, диалог құрып, іс- әрекетті баяндап отырған абзал. Баланың сөйлем құрап сөйлеуі және сөздік қорыда көбейе түседі оныда қадағалау керек.

Ең өзекті мәселе, ол балаға ұялы телефонды беріп қою. Яғни бала маған кедергі жасамай өзі отыра берсін деген оймен видео түрлі мультфильмдер қосып береміз. Оның бал үшін зияны мен пайдасы бар. Себебі: бала әлеуметтік желіде үлкендердің қадағалаусыз түрі

дұрыс емес ақпарат алып алуы мүмкін. Ал пайдасы ол, өзінің жасына сай, өзінің пайдасына тиер видео көрсе бала керекті ақпаратты сіңіріп алады.

Сонымен бала үшін не жасап жатырсыз, не берейін деп жатырсыз соның барлығын қадағалап қарап отырған жөн. Бала ол тез сіңіруші сүлгі секілді, оған бәрі қызық, ол бәрін танып білуге ақпарат іздейді. Сол секілді ол ойындарға түрлі сұрақпен, түрлі қызығушылықпен қарап шығады. Әр ойында жасына, эстетикалық талғамына, берер пайдасында қарау қажет, бала үшін қауіпсіз болуы керек.

Лего құрастырмасында сыртқы қорабында жас шамасы ойналатын, неше бөлшектен тұратын, аты, қауіпсіздігі барлығы жазылып өтіледі. Сондықтанда соны қарап алғанымыз жөн. Балаларда ойын үстінде қиындықтар болып қалуы мүмкін, барынша ата-анасы қарап отыр түсіндіріп, көрсетіп жібергені дұрыс деп санаймын. Лего құрастырмасын ойнап отырғанда баладан онфң түсін, пішінін, көлемін сұрап отыруға мүмкіндік жасаңыз. Сонда сіз балаға қарапайым математикалық сауаттылықтың терминдерімен таныстырып оның үлгісін көрсетіп отырасыз.

Сонда «Лего технологиясы»

- Баланың ұсақ саусақ моторикасын дамытады;
- Қиялын дамытады;
- Ойлау қабілетін дамытады;
- Қарапайым математикалық сауаттылығын жетілдіреді;
- Есте сақтау қабілетін дамытады;
- Танымын дамытады және т.б.

Қорытындылай келе, бала үшін Лего технологиясының пайдасы көп. Лего технологиясы қазіргі заманда, өте белсенді дамып келе жатқан технологиялар. Қазіргі заманда технология түрлері көп бірақ қолданыста жүрген тек санаулы технологиялар. Балалардың лего ойындарына деген қызығушылықтарын ойнағандарынан, түрлі құрастырылып шыққан бейнелерден байқауға болады. Балаға ойын үстінде шектеу қою дұрыс емес, оның тәртібі болған жөн, бірақ талап қоюға болмайды. Баланың кішентай кезінен бастап-ақ барлық танымдық салаларын дамытып жетілдіргеніміз дұрыс.

Әдебиеттер:

1. Лего конструктор энциклопедия 2008 ж.
2. Пармонова Л.А.- М., 2002. 3. Фешина Е.В. Лего - конструирование в детском саду.
3. LEGO Digital Designer атты 3D модельдеу бағдарламасы. 2018 ж.
4. Рухани Жаңғыру «Тәрбие және білім» 2019 ж.

ӘОЖ 316:371.9

ЕРЕКШЕ БІЛІМ БЕРУГЕ ҚАЖЕТТІЛІГІ БАР БАЛАЛАРДЫ ӘЛЕУМЕТТЕНДІРУ
Рахматулла А.Ғ.

Ғылыми жетекшісі – магистр, оқытушы Рахимова И.К.

Қазтұтынуодағы Қарағанды университеті, Қарағанды қ., Қазақстан Республикасы

Жалпылама тілде айтқанда мүмкіндігі шектеулі балалар – бұл белгілі тәртіпке бекітілген, туа біткен, тұқым қуалаушы аурулармен немесе жарақаттың салдарымен негізделген, өмір сүру әрекетінде шектеулері бар, дене және психикалық кемістіктері бар он сегіз жасқа дейінгі балалар.

Ғалымдар, практиктер, мамандар (дәрігерлер, психологтар, мұғалімдер, әлеуметтік педагогтар және әлеуметтік қызметкерлер) мүмкіндігі шектеулі балалардың қоғамға интеграциялануының жолдары мен формаларын, олардың үлкен және кіші қоғамдарда бейімделу мүмкіндіктерін іздестіруде. Отбасы мүмкіндігі шектеулі балалардың әлеуметтік-мәдени интеграциясының негізгі құралдарының бірі болып қала береді, баланың әлеуметтену және интеграциялану процесін ынталандыруға қабілетті. Қалыпты

қарымқатынас мүмкіндігінен айырылған, физикалық және моральдық азапты бастан кешіретін мүмкіндігі шектеулі бала отбасының оң қарымқатынас жүйесінде қолдау мен қолдау табады.

Мүмкіндігі шектеулі балалардың негізгі проблемасы көбінесе жалғыздық, өзін-өзі бағалаудың төмендігі және әлеуметтік өзіне деген сенімсіздік, депрессия, өз кемшіліктеріне байланысты өзін қабылдамау, психологиялық және физикалық тәуелділік, сондай-ақ өз қиындықтарын талқылай алмау болып табылады. Қарама-қарсы жыныспен қарым-қатынас орнату және дамыту проблемалары өте өткір. Өзінің күшті жақтарын, қабілеттерін, қоғамдағы орнын асыра бағалау және төмен бағалау қалыпты адамдарға қарағанда әдеттен тыс адамдар арасында жиі кездеседі.

Мүмкіндігі шектеулі балалар категориясына жататындар:

1. Естуінде кемістігі бар балалар (кұлағы естімейтін, нашар еститін, саңыраулар);
2. Көруінде кемістігі бар балалар (көзі көрмейтіндер, нашар көретіндер, соқырлар);
3. Тірек-қозғалыс аппаратының функциясында кемістігі бар балалар;
4. Сөйлеуінде кемістігі бар балалар;
5. Ақыл-ойында кемістігі бар балалар;
6. Психикалық дамуында ауытқуы бар балалар;
7. Эмоционалды-ерікті сферасы мен мінез-құлқында кемістігі бар балалар;
8. Күрделі кемістігі бар, оның ішінде соқыр және саңырау балалар.

Мүмкіндігі шектеулі адамдарда мүгедектерге деген қоғамның қатынасы, олардың ерекше мұқтаждықтарына сыртқы ортаның бейімделмеуі салдарынан, денсаулық күйі, сырт бейнесі, дамуындағы ауытқулар немесе кемістіктер, аурудың нәтижесіндегі функционалды қиындықтары болады.

Мұндай шектелген мүмкіндіктердің пайда болу механизмін төмендегідей сызба бойынша көрсетуге болады:

1. Құрылымдық бұзылыстар, медициналық диагностикалық аппаратурамен көрінетін немесе танылатын;
2. Іс-әрекеттің бірқатар түрлеріне қажетті дағдылардың жетілмеуі немесе жоғалтуы;
3. Әлеуметтік дезадаптация, сәтсіз немесе баяулаған әлеуметтендіру

Адамдардың мүмкіндіктерінің шектелуіне деген қазіргі заманғы көзқарастар, оны патологиялық күй ретінде емес, адамның белсенділігін төмендететін және оның әлеуметтік іс-әрекетін қиындататын қоршаған ортаның жағдайлары немесе ағзаның функциялары, дене құрылысындағы бұзылыстар болатын үдеріс ретінде түсіндіруге негізделеді. Шектеулі мүмкіндіктердің себебі ретінде, білім беру бағдарламаларының, нақты балаға, жасөспірімге немесе ересек адамға қажет медициналық және әлеуметтік қызметтің жеткіліксіздігі немесе жетілмеуі алынуы мүмкін. Аталған құбылысты түсіндіру ерекше маңызды болып саналады, себебі психологиялық-педагогикалық және реабилитациялық жұмыстың мәні және мазмұны біршама дәрежеде мүгедектікті немесе «мүмкіндіктің шектелуін» осы үдерістің субъектілерінің қалай түсінетініне байланысты болады. Қазіргі кезде денсаулығында және психофизикалық дамуында қиындықтары бар адамдарды оқшаулайтын және олардың қоғамның толыққанды мүшесі болуға мүмкіндік бермейтін кедергілерді анықтау қажет боып табылады.

Мүмкіндігі шектеулі тұлғаны кіріктіру, оған өзінің жеке құзырлығын дамытуға мүмкіндік ұсыну, барлық ықтимал әлеуметтік кедергілерді (білім алуға қолжетімділік, мәдени-ағартушы мекемелер мен ұйымдарға, ақпаратқа, көлікке қолжетімділік, жағымсыз қатынасты жою) жеңу, қазіргі кезде азаматтық қоғамның дамуындағы негізгі міндеттердің бірі болып табылады. Мұнда денсаулығында және психофизикалық дамуында қиындығы бар адамды қоғамға тиімді кіріктірудің жетекші міндеттерінің бірі ретінде, оған сапалы білім алуға мүмкіндікті қамтамасыз ету алынады.

Қазақстан Республикасындағы саяси, экономикалық және мәдени өмірдегі күрделі өзгерістер, білім беру жүйесін реформалау және қайта ұйымдастырудың қарқынды үдерісіне жетелейді:

- дәстүрлі, авторитарлы оқыту мен тәрбиеден гуманистік, тұлғалық-бағдарлы оқыту мен тәрбиеге өту;

- дамуында мүмкіндігі шектеулі балаларға қатысты олардың негізгі құқықтары мен еркіндігін сақтауға, оларды қоршаған әлемнің алуан түрлі байланыстары мен қатынастарына, дені сау қатарластармен әрекеттік өзара қатынас үдерістеріне кіріктіруге бағытталған білім беру жүйесіндегі әлеуметтік құбылыстар белсенді дами бастайды;

- тұлғаның әрбір адамның жалғыз және қайталанбас құндылық ретінде мойындауын көрсететін жаңа педагогикалық ойлау нығая түседі;

- психофизикалық кемістіктер сезуге, толғануға қабілетті, әлеуметтік тәжірибені меңгеруге қабілетті адамзат мәнін теріске шығармауы тереңірек саналы ұғынылады;

- қоғам бірте-бірте адамзат борышының әрбір адамды дамыту үшін жағдай жасауға әкеледі, оның негізін құраушы ретінде сапалы білім беру алынады, ол қоғамның барлық мүшелеріне өзін-өзі жүзеге асыруға және қоғамның толыққанды мүшесі болуға мүмкіндік ұсынады. Бұл өз кезегінде қоғам мен мемлекеттің мүмкіндігі шектеулі балаларға қатынасының өзгеруіне әкеледі, ол мүмкіндігі шектеулі балалардың қалыпты дамушы қатарластарымен теңдей жағдайда білім алу құқығын қамтамасыз етуден құралады.

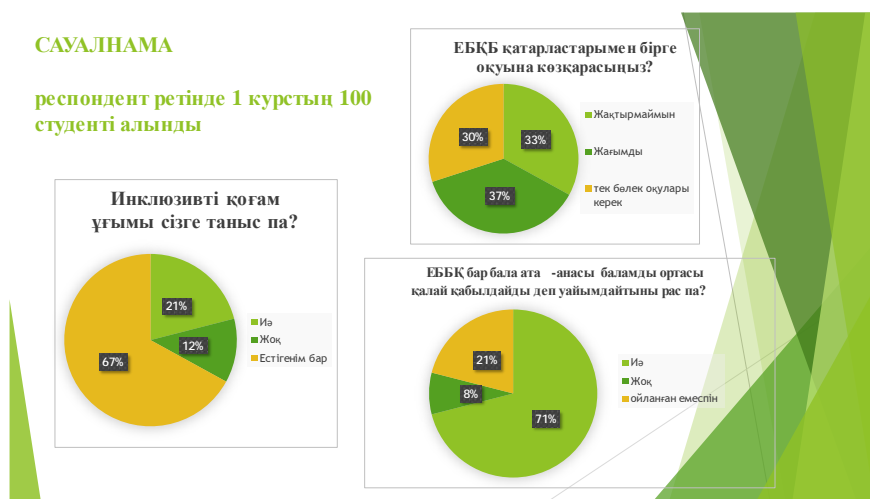
Қазақстан Республикасы үшін дәстүрлі білім беру жүйесінде, мүмкіндігі шектеулі балалар білімді арнайы (коррекциялық) оқу мекемелерінде, үйде немесе арнайы мектеп-интернаттарда алады. Біздің елімізде арнайы білім беру мекемелерінің (арнайы (коррекциялық) мектептер мен мектепке дейінгі мекемелер, реабилитациялық орталықтар, психологиялық-педагогикалық түзету кабинеттері) кеңейтілген жүйесі қалыптасты, соңғы онжылдықта республикада объективті және субъективті себептер бойынша, қоғамның мүмкіндігі шектеулі адамдарға деген қатынасында маңызды өзгерістер болды. Психофизикалық бұзылыстар адамзат мәнін, оның сезу, толғану, әлеуметтік тәжірибені меңгеру қабілетін теріске шығармайды. Әрбір балаға оның жеке білім алу қажеттіліктері мен қабілеттерін ескеретін дамуда қолайлы жағдай жасау түсіндіріле бастады. Мұнда бағдар қалыптасады: әрбір балаға өзінің кемістігіне қарай жасай алмайтын тұрғыда емес, өзінде бар кемістіктің болғанына қарамастан не жасай алатыны тұрғысында қарау керек.

Мүмкіндігі шектеулі балаларды тұрғылықты мекен-жайы бойынша, дені сау қатарластарымен жалпы білім беретін орта мектепте оқыту, бүкіл дүние жүзінде арнайы білім беру мекемелерінің ізгілікті баламасы болып танылған. Арнайы (коррекциялық) мектепте оқи отырып, бала өзінің көп уақытын жолға немесе интернатта тұруға мәжбүр болады, бұл оның қалыпты ортасынан айырады. Бала қалыпты қатарластарымен қарым-қатынастың жеткіліксіздігін басынан өткереді. Психикалық немесе физикалық ауытқуы бар баланың даму жағдайы көп жағдайда оның дені сау қатарластарының даму жағдайынан түбегейлі айрықшаланады. Ата-аналардың, дәрігерлер мен педагогтардың барлық күш-қуаты кемістікті емдеуге және түзетуге бағытталады; балаға жалғыз әлеуметтік рөл – пациент рөлі беріледі. Арнайы (коррекциялық) мектепте оқыту, өзінің алдына басым міндеттерді қояды: барлық коррекциялық-педагогикалық жұмысты оқушылардың физикалық және психикалық дамуын «нормаға» барынша жақындату мақсатында құру. Сонымен бірге, Н.Н.Малофеев атап көрсеткендей, «ерекше» баланың өзінің балалық шағын толыққанды өткізу құқығы болатынына, ешқандай коррекциялық мақсатты көздемейтін өзінің қатарластарымен қарым-қатынас жасау, ойындар мен сауықтар, туыстарының қамқорлығы мен махаббатына ие болу құқығы болатынына ойланбайды.

Алайда, Л.С.Выготский арнайы оқытуды қалыпты дамуы бар балалармен үйлесімді байланыстыруға болатын оқыту жүйесін құрудың қажеттілігін атап көрсетті. Ол арнайы мектептің басымдылықтары болғанмен, оның негізгі кемшілігі ретінде – өзінің тәрбиеленушісін мектеп ұжымының тар шеңберіне тұйықтайтынын, баланың кемістігіне барлығы бейімделген, баланың зейінін өз кемістігіне жинақтайтын, оны шынайы өмірге ендімейтін тұйықталған әлемді құратынын атады. Л.С.Выготскийдің пікірі бойынша, мүмкіндігі шектеулі баланы оңтайлы дамытудың формаларының бірі ретінде ұжым алынуы керек. Автор тәрбие мен дамыту үдерістеріндегі оның басым рөлін атай отырып, ұжымның дәрежесі бойынша әртүрлі интеллектуалды жетілмеген балалармен толықтыру талабын ұсынады. Зерттеушінің ойынша, балалардың ұжымы біртекті болған жағдайда, бұл дені сау қалыпты балаларға және мүмкіндігі шектеулі балаларға да зиянын тигізеді, оларды дамыту мүмкіндігінен айырады. Интеллектуалды тұрғыда аса дарынды балалар өзінің әлеуметтік

белсенділігін көрсете алады, ал дамуында кемістігі бар балалар аса дарынды балалармен ұжымдық ынтымақтастық және қарым-қатынас жасау мүмкіндігінен айырылады. Бұл олардың танымдық сферада екінші рет артта қалуына және кемістіктің ауырлауына әкеледі. Сондықтан, Л.С.Выготский бойынша, дамуында ауытқуы бар баланы тәрбиелеудің негізгі міндеті ретінде, оны өмірге кіріктіру және оның кемістігін белгілі бір жолмен толықтыру алынады. Оның пікірінше, дені сау қалыпты балаларға ауқымды бағдарлану, арнайы білім беруді қайта қарастырудың бастапқы негізгі ретінде алынуы керек. Л.С.Выготскийдің арнайы білімді, оқытуды және жалпы тәрбие мен жалпы оқытуды кіріктіру туралы идеясы, соңғы кезде инклюзивті білім беру түрінде жүзеге асырылып келді, оның негізгі мақсаты ретінде, мүмкіндігі шектеулі балалар мен жастардың толыққанды және тиімді білім алуы қарастырылады.

Осы мәселе бойынша 1 курстың 100 студентінен сауалнама алынды. Сауалнама нәтижесі 1-кестеде көрсетіледі.

1 сурет. Респонденттерден алынған сауалнама анализі.

Енді бұл сауалнама жауаптарынан бір қорытынды жасар болсақ, мүмкіндігі шектеулі балаларды қоғамға бейімдеу, яғни оларды әлеуметтендіруге бәрімізде ат салыса аламыз. Бұл сауалнаманың негізгі мақсаты - инклюзивті қоғамды дамытуға жәрдемдесу мақсатында Қазақстан Республикасындағы мүгедектігі бар балалардың жағдайына талдау жасау. Сауалнама мүгедектігі бар балаларды интеграциялауды және олардың тең құқылылығын тұтастай түсінуге негізделген және сонымен қатар оларға ұсынылатын қолданыстағы әлеуметтік саясат, заңнамалар, жүйелер мен ресурстар аясында әрі қарай жетілдіруді қажет ететін салаларды анықтауға тырысады. Сауалнама мүгедектігі бар балалармен жүргізілген озық тәжірибе мен мысалдарға негізделген, онда Қазақстан Республикасы үшін саясат мәселелері бойынша ұсынымдар әзірлеуге талпыныс жасалады. Мүгедектігі бар балалар үшін әлеуметтік интеграциялану және мүмкіндіктер теңдігін жүзеге асыруға, оларды бағалауға көмектесетін нақты тетіктер мен көрсеткіштер сауалнама нәтижелері негізінде әзірленді.

Әдебиеттер:

1. Адам құқықтарының жалпыға бірдей декларациясы, 1948 жылғы 10 желтоқсанда № 217 А (III).
2. Бала құқықтары туралы конвенция, Нью-Йорк, 20 қараша 1989 ж.
3. Мүгедектердің құқықтары туралы конвенция, Нью-Йорк, 13 желтоқсан, 2006 ж.
4. «Мүгедектігі бар балалардың жағдайына талдау: Қазақстан Республикасында инклюзивті қоғамды дамыту», - Астана, 2014, – 108 б.
5. <https://www.who.int/ru/news-room/fact-sheets/detail/disability-and-health>
6. Библиопсихология. Библиопедагогика. Библиотерапия / Отв. ред. Н.Л. Карпова, редколл.: Н.С. Лейтес, О.Л. Кабачек, И.И. Тихомирова. – М.: Российская ассоциация школьных библиотек, 2015.

БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ КЕЙС МЕНЕДЖМЕНТ

Реймбаева С.А.

Ғылыми жетекшісі: К.А. Абенова, PhD, асс.профессор
Нархоз университеті, Алматы қ., Қазақстан Республикасы
saira.reimbayeva@narхоз.kz

Жалпы Әлеуметтік жұмыс білім беретін мектептерде жаңа жүйелердің енуі балалардың білім көкжиегін арттыру үшін тиімді қадамдар жасап келе жатыр. Оның ішінде Кейс-менеджмент келесі бағыттар бойынша дағдыларды жетілдіруге және тәжірибе жинақтауға арналған оқыту әдісін құрайды. Олардың қатарына мәселелерді анықтау, таңдау және шешу, ақпаратпен жұмыс – жағдаятта сипатталған бөлшектердің мағынасын түсіну, ақпарат пен дәлелдерді талдау және синтездеу, болжамдармен және қорытындылармен жұмыс сынды бөлімдер кіреді. Әлеуметтік жұмыстағы Кейс-менеджмент бір беттегі бірнеше сөйлемнен көптеген беттерге дейін әртүрлі формада беруге болады.

Республиканың әлеуметтік жұмыс саласындағы бағдарламасы мен нормативтік құжаттарын талдау әлеуметтік қызметкерлерді даярлау деңгейінің әлеуметтік қызмет көрсету саласының қажеттіліктеріне сәйкес келмейтінін көрсетті. Әлеуметтік-экономикалық саладағы өзгерістер, қоғамның әлеуметтік жұмысқа деген көзқарасы, халықаралық тәжірибе осы саладағы кәсіби стандарт талаптарын ескере отырып, еңбекті ұйымдастыру және әлеуметтік қызметкерлерді даярлау қажеттілігін талап етеді. Әлеуметтік жұмыста кәсіби стандарттың болуы білім беру ұйымдарын кәсіби күзiреттілікті қалыптастыруға бағыттай отырып, кәсіби стандарт талаптарына сәйкес әлеуметтік қызметкерлерді даярлау бөлігінде білім беру бағдарламасының мазмұнын бейімдеуге міндеттейді [1]. Кәсіби күзiреттіліктер және оқыту нәтижелерін анықтау оқу процесінде кәсіби іс-әрекеттің мазмұнына барабар оқыту технологиясын қолдануды талап етеді – жағдайды басқару. Кейстерді басқару – бұл әлеуметтік қызметкердің еңбек функциясының мазмұнын көрсететін технология. Ол арнаулы әлеуметтік қызметтер мен әлеуметтік жұмысты қамтамасыз ету, бақылау және саясаттың бөлігі болып табылмайды. Маман баланың жеке кеңістігіне қатысты мәселелерді нақтылау үшін ананың үлкен балаға, ал жасөспірім - ананың қарым-қатынасына қалай қатысты екенін түсінуі керек.

Бүгінгі таңда мультимедиялық технологиялар оқу үдерісін ақпараттандырудың перспективті бағыттарының бірі болып табылады. Бағдарламалық-әдістемелік қамтамасыз етуді, материалдық-техникалық базаны жақсарту, сонымен қатар педагогикалық кадрлардың міндетті біліктілігін арттыру білім беруде заманауи ақпараттық технологияларды табысты қолданудың болашағын көреді. Мультимедиялық және гипермедиялық технологиялар қуатты үлестірілген білім беру ресурстарын біріктіреді. Мультимедиялық және телекоммуникациялық технологиялар жалпы білім беру жүйесінде принципті жаңа әдістемелік тәсілдерді ашады. Мультимедиа негізіндегі интерактивті технологиялар ауыл мектебінің «провинциализм» мәселесін интернет-коммуникация негізінде де, интерактивті CD-курстар мен мектептерде спутниктік интернетті пайдалану арқылы да шешеді [2]. Мультимедиа – заманауи техникалық және бағдарламалық құралдарды пайдалана отырып, интерактивті бағдарламалық қамтамасыз етудің басқаруымен көрнекі және дыбыстық эффектілердің өзара әрекеті, олар мәтінді, дыбысты, графиканы, фотосуреттерді, бейнелерді бір сандық бейнеде біріктіреді.

Әлеуметтік жұмыста кейс әдіс-тәсілдерін қолдану бір жағынан балалардың білімін шыңдауда ғана емес, олардың көңіл-күйіне де оң әсерін тигізу қажет болып табылады. Заман талабына сай қарыштап дамып келе жатқан технологиялардың заманауи білім сапасына да оң әсерін тигізіп келе жатқанын әр түрлі салалардан көре аламыз. Мысалы, білім алушылар осындай технология жетістіктерінің нәтижесінде әр түрлі ғылыми зерттеулер жасап, көптеген ізденістер нәтижесінде білімдегі сана көкжиегіне дейін жетіп отыр. Әлеуметтік жұмыс пен әлеуметтік теория арасындағы байланысты талдау «дамыған»

қоғамның табиғатына жарық түсіре алады. Керісінше - қазіргі қоғамның ерекшеліктері мен оның өзін-өзі түсіндіруі осы бір ерекше кәсіп пен оқу пәнінің табиғатын жақсырақ түсінуге ықпал етеді [3]. Әлемнің дамыған елдерінің тәжірибесі халықтың барлық топтарының қажеттіліктерін қанағаттандыруға бағытталған әлеуметтік қызметтің дамуы жағдайында әлеуметтік белсенділікті коммерцияландыру және оны қоғамда мойындау мүмкіндігін көрсетеді. Әлеуметтік қызметкерлер саны өсуде, әлеуметтік қызметтің тиімділігін қамтамасыз ететін әлеуметтік қорғау мекемелерінде жұмыс істейтін әртүрлі кәсіп мамандары арасында кәсіпаралық байланыстар мен өзара әрекеттестік нысандары орнатылуда. Бұл нысандарда әр түрлі заманауи құралдар қолданылады. Әртүрлі кәсіптердің ерекшеліктерін біріктіре отырып, әлеуметтік жұмыс интегралды сипатқа ие және күрделі өмірлік мәселелерді шешуде жеке тұлғаның өзіндік мүмкіндіктерінің әлеуетін белсендіруге бағытталған. Әлеуметтік қызметкер белгілі бір мағынада генералист, бірақ оның әмбебаптығы клиенттің өмірлік мәселелерінің мазмұнымен және оларды шешудің ықтимал жолдарымен анықталатын жеткілікті айқын пәндік шекараларға ие. Мемлекет алдындағы есеп беру басты катализатор болып көрінді, бірақ кейбір аспектілерде жергілікті агенттіктердің мақсатты түрде қатысуын шектеді. Мектептегі инерция кейбір бағалау тәжірибелері мен әкімшілік қолдаудағы олқылықтар арқылы бағдарламаға нұқсан келтіруі мүмкін, сонымен қатар ұйымдық тәртіпке біріктіруді және уақыт өте келе тәрбиешінің қатысуын арттырудағы сәтті эксперименттерді қолдауы мүмкін. Отбасының бірнеше агенттіктермен ақпарат алмасудан тартынуы да үздіксіз үйлестіру мақсаты неге қолайсыз болып қала беретінін түсіндіруге көмектеседі. Дегенмен, жергілікті ұйымдық контекст бұл процестердің қалай өрбуіне әсер ететіні туралы консенсусқа қарамастан, мектептер сияқты негізгі мемлекеттік сектор контексттеріндегі ауқымды бастамаларда уақыт өте келе іске асыру қалай болатынын аз зерттеулер зерттеді. Ағымдағы зерттеудің басты мақсаты - бұл бастаманың уақыт өте келе қалай дамығанын түсіну. Біріншіден, біз мектептерде іске асыруға қолдау көрсетуді бағалаймыз. Содан кейін біз бірінші бес жыл ішінде қол жеткізілген іске асыру кезеңдерін бағалау үшін негізгі бағдарлама тәжірибелерін пайдалануды бақылаймыз. Қатысушы ұйымдардың тұрғындарының бойлық деректері мемлекеттік заңнаманы қабылдаудан бастап мектептерде осы бастаманы институттандыруға дейінгі жолға жаңа жарық түсіреді.

Балалар және отбасы топтары және отбасылық топтардың шешімдерін қабылдаудың басқа да түрлері олардың қажеттіліктерін шешуді жоспарлауға отбасының қатысуын арттыру және провайдерлер арасындағы қолдауды үйлестіру стратегиялары болып табылады. Кәсіби маман отбасымен мақсаттарды нақтылайды және олармен кімді шақыру керектігін келіседі, ең дұрысы әр провайдер үшін әдеттегі жеке жоспарды емес, бір жоспарды әзірлеу үшін барлық қызмет жеткізушілерін қосады [4]. Отбасылар көбіне мамандар балаларға қызмет көрсететін агенттіктердегі жоспарлауды, соның ішінде психикалық денсаулық пен мектептерді, сондай-ақ балалардың әл-ауқаты мен кәмілетке толмағандарға қатысты әділеттіліктің айқынырақ мәжбүрлеу контексттерін бақылайтынын түсінді. Өз кезегінде, осал балаларға қолдау көрсету міндеті жүктелген алдыңғы қатардағы қызметкерлер оларды және олардың отбасыларын қажетті қызметтерге тартуға тырысты.

Н.Г. Семенова «Дәріс курстарының мультимедиялық оқыту жүйелері: техникалық жоғары оқу орындарының студенттерін электрлік пәндер бойынша оқыту процесінде құру және қолданудың теориялық негіздері» атты диссертациялық зерттеуінде «Мультимедиа дәстүрлі статикалық көрнекі компьютерлік технологияны біріктіретін компьютерлік технологияның ерекше түрін білдіретін» деп атап көрсетеді [5]. Балалар кейде командалық жиналыстарға көп ересектердің қатысуын емес, азырақ болғанын қалайды. Бұл нәтижелер «Бала және отбасы тобы» моделін жүзеге асырудағы ықтимал қиындықтарға көз жүгіртеді. Дегенмен, біздің білуімізше, бірде-бір алдыңғы зерттеулер балалар мен отбасы топтарын немесе соған байланысты тәсілдерді енгізуге әсер ететін факторларды жүйелі түрде зерттемеген.

Кейде әлеуметтанушылар байқайтын үлгілер біздің әлемнің жұмыс істеу тәсілі туралы жалпыға ортақ сенімдерімізге сәйкес келеді. Үлгілер жеке адамға не болатынын тамаша болжамайды, бірақ олар ақылға қонымды нұсқаулық болып табылады. Үлгілер жүйелі

түрде байқалған кезде, олар әлеуметтік жұмыс туралы ой мен әрекетті басқаруға көмектеседі.

Тәжірибе бағалаушылары белгілі бір бұзылулардың студенттің үлгеріміне тигізетін әсерін білмесе, олар тиісті түзетулер енгізе алмайды және мүмкіндігі шектеулі студенттердің әлеуметтік жұмыс тәжірибесіне қатысты қате шешімдер қабылдайды. Тәжірибе бағалаушылары өз студенттерінен олардың бұзылулары олардың оқуға орналасу кезінде қалай әсер етуі мүмкін екендігі туралы білуі өте маңызды. Жоғары оқу орындары тәжірибелік бағалаушылардың мүмкіндігі шектеулі студентті бақылауға және бағалауға құзыретті болуын қамтамасыз етуі керек. Студенттерге сыни талдау және бағалау дағдыларын тәжірибеде қолдануға болатын нақты өмірлік мысалды ұсыну үшін кәсіби әлеуметтік жұмыс бойынша білім беруде кейс-стадилер жиі қолданылады. Белгілі бір дағдылар жиынтығын қолданумен қатар, кейс-стадилер оқытушыларға студенттерге теорияны практикада қолдануға көмектесуге мүмкіндік береді. Сонымен қатар, дұрыс пайдаланылған жағдайда, жағдайлық есептер студенттерге өздерінің оқуы үшін жауапкершілікті қабылдауға мүмкіндік береді.

Әдебиеттер:

1. Руководство по оценке и междисциплинарному ведению случая для оказания помощи детям и семьям, находящимся в социально опасном положении или в трудной жизненной ситуации. СПб.: «Врачи детям», «Эвричайлд», 2008.

2. Антипова М. В. Метод кейсов (case study) : методич. пособие. Мариинский Посад:Изд-во Мариинско-Посадского филиала ФГБУ ВПО «МарГТУ», 2011. С. 2.

3. Долгоруков А. Метод case-study как современная технология профессионально-ориентированного обучения

4. Дж. Уоткинс. Кейс-менеджмент в социальной работе на местном уровне: Справочник для работников системы здравоохранения, образования и социальной защиты. – Детский фонд ООН (ЮНИСЕФ) в Республике Казахстан, 2012. – 55 с.

5. Руководство кейс-менеджера/Смирнов П., Денисюк О., Сидоренко О., Кульбах Е., Думчев К., Шульга Л., Токарь А. и др. – К.: МБФ «Международный Альянс по ВИЧ/СПИД в Украине», 2013. – 30 с

ӘОЖ 364

ДЕНСАУЛЫҚ САҚТАУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ӘЛЕУМЕТТІК ЖҰМЫС

Сейбуллаева А.Б.

Ғылыми жетекшісі – магистр, оқытушы Рахымова И.К.

Қазтұтынуодағы Қарағанды университеті, Қарағанды қ., Қазақстан Республикасы

Аннотация. Мақаланың өзектілігі денсаулық сақтау жүйесіндегі әлеуметтік жұмыс ең алдымен адамға оның әлеуметтік қызмет ету мүмкіндіктерін нығайтуға және қалпына келтіруге, оның өмірі мен қызметі үшін оңтайлы әлеуметтік жағдайларды жасауға кәсіби көмек көрсетуге бағытталғандығында.

Денсаулық сақтау жүйесіндегі әлеуметтік жұмыстың заманауи тұжырымдамасының маңызды ережелерінің бірі – медициналық және әлеуметтік қызметкерлер арасындағы функцияларды нақты бөлу қажеттілігі болып табылады. Негізінде, әлеуметтік жұмыстың медициналық көмекпен және жалпы денсаулық сақтау органдарының қызметімен ұқсастығы бар. Алайда ол өз міндеттерінің шегінен шықпайды, емдік-диагностикалық функцияларды орындаймын деп талпынбайды, бірақ медициналық қызметкерлермен тығыз қарым-қатынасты және жауапкершілікті нақты бөлуді қамтамасыз етеді. Көбінесе әлеуметтік қызметкердің қатысу қажеттілігі дағдарыстық жағдайларда туындайды. Сондай-ақ, адам медициналық мекемеден шыққаннан кейін оның көмегін қажет етеді. Әлеуметтік қызметкердің негізгі міндеттеріне пациенттің құқықтары мен бостандықтарын қорғау, оны аурухананың немесе басқа медициналық мекеменің қабырғасынан тыс жерде

одан әрі әлеуметтік бейімдеу, қарқынды емдеу курсынан кейін науқастарға үйде мұқият күтім мен медициналық көмек көрсетуді ұйымдастыру (патронаж) кіреді. Бұл сондай-ақ мүгедектерге арналған терапия және аурулардың өршуі кезінде оларды оңалтуды қамтиды (сонымен қатар физикалық ғана емес, психикалық денсаулықты да оңалту). Зерттеушілер медициналық мекемеден шыққаннан кейін асқину мүмкіндігін барабар бағалайды. Бірақ мекеменің өзінде әртүрлі қиындықтар болуы мүмкін. Ең алдымен, күрделі ауру кезінде адамның өзінің жаңа жағдайын психологиялық қабылдауы қиын. Әлеуметтік қызметкер пациенттермен ғана емес, олардың отбасыларымен де жұмыс істейді. Ағымдағы жағдайдың ықтимал нәтижелері, сондай-ақ кейбір келеңсіз салдардың алдын алу тетіктері талқыланады.

Әртүрлі елдердің медициналық мекемелеріндегі әлеуметтік жұмыс тәжірибесі. Әртүрлі елдердегі медициналық мекемелердегі әлеуметтік жұмыс тәжірибесі әртүрлі тәсілдермен дамып, ұйымдастырылады. Швецияның заманауи ауруханаларында қазіргі қоғамның талаптарына сәйкес келетін дағдарыс қызметтері жақсы дамыған. Швециядағы әлеуметтік қызметкерлер бірқатар шұғыл міндеттерді шешеді:

1. Дәрігер мен науқастың туыстары арасындағы қарым-қатынасты үйлестіруге ықпал ету;

2. Науқасқа оның әрі қарай бейімделуіне, сондай-ақ стационар жағдайына және одан әрі емдеу және оңалту режиміне барлық мүмкін болатын психологиялық көмек көрсету;

3. Әлеуметтік қызметкерлер пациенттерді күрделі хирургиялық араласуға белсенді түрде дайындайды, одан кейін көмекті ұйымдастырады;

4. Науқастардың отбасыларына, достарына және туыстарына жазылмайтын дертке шалдыққан жағдайда психологиялық көмек көрсету;

5. Дәрігерлер мен медицина қызметкерлерін науқастардың отбасындағы жағдай туралы хабардар ету, сондай-ақ жақын туыстарының одан әрі көмек көрсету мүмкіндіктерін талқылау;

6. Балаларынан айырылған ата-аналармен, сондай-ақ емхана қабырғасында қайтыс болғандардың жақын туыстарымен және отбасы мүшелерімен белсенді жұмыс жүргізу;

7. Олар балалары ауыр немесе айықпас дертке шалдыққан ата-аналармен одан әрі жұмыс істеу бағдарламасын жасайды, науқастарды жедел жәрдем бөлмесіне тіркеуге көмектеседі, науқастың ауруының және оңалтуының барлық кезеңдеріндегі психикалық жағдайы мен психологиялық жай-күйін үздіксіз бақылайды.

Германияда көптеген медициналық мекемелерде жұмыс істейтін әлеуметтік қызметтер де бар. Олар ауруханалардың орталық әлеуметтік қызметтері арқылы және оның мұқият қадағалауымен тікелей жұмыс істейтін арнайы оқытылған жұмысшыларды жұмысқа алады. Әлеуметтік қызметкерлер мен ұйымдардың назары клиенттің ауруханада болуына байланысты туындайтын бірқатар қаржылық қиындықтарды шешу болып табылады, өйткені Германия тегін медициналық көмек көрсетпейді. Сондықтан қаржыландыру сақтандыру ұйымдары арқылы жүзеге асырылады.

Медицина, психология, педагогика, әлеуметтік қорғау, құқық салаларында білімі бар медициналық профильдегі әлеуметтік жұмыс маманы (барлық салалардың қызметін үйлестіру арқылы) әлеуметтік-медициналық көмек пен жеке адамды, отбасын және халықты қорғауды қамтамасыз ете алады. Денсаулық сақтаудағы әлеуметтік жұмыстың мақсаты, сондай-ақ медициналық-әлеуметтік жұмыстың мақсаты денсаулығының ең жоғары деңгейіне жету, физикалық патологиясы бар, сондай-ақ әлеуметтік қолайсыздығы бар адамдардың бейімделуін қарастыру болып табылады. Осылайша, мүгедектігі бар науқастарды еңбекпен оңалту кезеңінде әлеуметтік-медициналық жұмыс үлкен рөл атқарады: олардың еңбекке қабілеттілігі мен жұмысқа қабілеттілігін, еңбек болжамын анықтау, кәсіби қайта бағдарлау, қоғамдық белсенділікті қолдау үшін белгілі бір өндірістік жағдайлар жасау. Әлеуметтік қызметкерлер әлеуметтік қолдаудың келесі түрлерін көрсетуге жауапты: көлік қызметін ұйымдастыру; келуші медбикелерді қамтамасыз ету; протездер алуға көмек көрсету, материалдық көмек көрсету; үй тапсырмасына көмектесу, денсаулықты тәрбиелеу; хаттар мен құжаттарды жазу және т.б. Әлеуметтік қызметкерлер жеке адамдардың және жалпы халықтың денсаулығына тікелей әсер ететін белгілі бір

аумақтағы экологиялық жағдайды және қоршаған ортаның ерекшеліктерін бағалауы керек; созылмалы науқастарда өзін-өзі емдеуге және аурудың өршуінің алдын алуға үйрету; сауықтыру бағдарламаларына қатысу, салауатты өмір салтын таратуды жақтайтын ұйымдарға көмек көрсету. Ерекше күтім мен көмекті созылмалы дертке шалдыққан, қимыл-қозғалысы мен өзін-өзі күту мүмкіндігі шектеулі қарттар мен жасы келген адамдар аса қажет етеді; Мүгедектері бар отбасылар мен ауыр созылмалы аурулары бар науқастар, жазылмайтын (емделмейтін) науқастар әлеуметтік және медициналық қорғауды қажет етеді; Толық емес (ана жағынан немесе әке жағынан), көп балалы отбасылар, қамқоршылар, жас, аса мұқтаж, асыраушысынан айырылуына байланысты зейнетақы алатын және басқа да аз қамтылған отбасылар. Медициналық мекемелердегі көптеген әлеуметтік қызметкерлер пациенттерге және олардың отбасыларына кеңес береді, қажетті ресурстар туралы ақпарат береді және оларға жолдама береді (мысалы, үйде денсаулық сақтау, қаржылық көмек, қарттар үйіне орналастыру).

Медицинадағы әлеуметтік жұмыс оны медициналық қызметпен біріктіретін қоғамдық және жеке денсаулықты құруға және нығайтуға арналған. Әлеуметтік жұмыс халықты әлеуметтік қорғаудың кең ауқымды мәселелерін шешуге мүмкіндік береді. Олардың саны мен алуан түрлілігі көп. Денсаулық сақтау – азаматтардың өмір сүру және денсаулық құқығын қамтамасыз етудегі мемлекет қызметінің ерекше саласы болғандықтан, қоғам өмірінде, әсіресе, реформалар жағдайында заңның, оның ішінде медициналық құқықтың рөлін күшейту үлкен маңызға ие. Бұл жағдайда әлеуметтік жұмыстың да орны ерекше.

Әдебиеттер:

1. https://bstudy.net/703848/sotsiologiya/spetsifika_sotsialnoy_raboty_sisteme_zdravoohra_nenia
2. <https://www.encyclopedia.com/science/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/social-work-healthcare>
3. https://spravochnick.ru/sociologiya/socialnaya_rabota_kak_nauka/socialnaya_rabota_v_bolni

ӘОЖ 364.632

ОТБАСЫНДАҒЫ ЗОРЛЫҚ-ЗОМБЫЛЫҚ

Сұлтанқұл.А.А

Ғылыми жетекшісі – магистр, оқытушы Рахимова И.К.

Қазтұтынуудағы Қарағанды университеті, Қарағанды қ, Қазақстан Республикасы

Зорлық-зомбылық - жеке тұлғаға қол сұқпаушылық, (тәндік және рухани мағынада) туралы азаматтардың құқын бұзатын бір адамның екінші адамға тәндік немесе психикалық ықпал етуі.

ҚР Ішкі істер министрлігінің ресми деректері бойынша 2017 жылдан бастап 2020 жылға дейін отбасылық-тұрмыстық салада жасалған қылмыстық құқық бұзушылықтардың өсуі байқалды. Мәселен, 2017 жылдан бастап (446 жағдай) 2020 жылы жағдайлардың саны (1072 жағдай) іс жүзінде 2,5 есеге ұлғайды. Сондай-ақ, 2020 жылдың бірінші жартыжылдығында 502 жағдай, 2021 жылдың сол кезеңінде 468 жағдай тіркелгенін атап өткен жөн. Соңғы жылдары отбасылық-тұрмыстық саладағы тіркелген қылмыстық құқық бұзушылықтардың саны «Денсаулыққа қасақана ауыр зиян келтіру» 106-бабы бойынша едәуір артты: егер 2017 жылы бұл көрсеткіш бір жыл ішінде 181 жағдайды құраса, 2021 жылы осындай жағдайлар бірінші жартыжылдықта байқалады.

Қазақстанның Ішкі істер министрінің мәліметінше, кәмелетке толмағандарға қатысты жыныстық зорлық-зомбылықпен байланысты қылмыстардың 60% - ы отбасылық-тұрмыстық салада жасалған.

Мектеп, отбасы, өкінішке орай, бала өзін толықтай қорғай алатын ерекше кеңістік болуды тоқтатып отыр. Бұл білім беру мекемелері жағдайында кәмелетке толмағандарға

катысты зорлық-зомбылық пен агрессияның алдын алу жүйесін құру қажеттілігін тудырады. Психологиялық, моральдық, денсаулыққа қауіп төндіретін, сондай-ақ қатыгездікке ұшыраған балаларды әлеуметтік-психологиялық оңалту жүйесін құруды талап етеді.

Балаға зорлық-зомбылық көрсеткішінің өсуі көптеген факторлардың жиынтығымен анықталады және оны бір себеппен түсіндіруге болмайды, соған байланысты зерттеушілердің көптеген теориялары бар. Балаларға қатысты қатыгездіктің әр түрінің мәні шетелдік және отандық психологиялық-педагогикалық әдебиеттерде егжей-тегжейлі сипатталған.

Мысалы шетелдік ғылымда И. А. Фурманов, И.Г.Малкина-Пых, И.А. Алексеева, И.Г.Новосельский, Е.И. Цымбал және т. б. ғалымдар зорлық-зомбылықтың әр түрінің белгілерін және ересектердің ықтимал мінез-құлқын егжей-тегжейлі сипаттайды.

Е.И Цымбал балаларға қатысты отбасында қатыгездікті тудыратын келесі нақты факторларды келтіреді:

Ата-аналардың мінез-құлық бұзылыстары, соның ішінде қылмыстық зорлық-зомбылыққа бейімділік. Балаларына қатысты зорлық-зомбылық әрекеттерін қолданатын ата-аналар көбінесе басқа құқық бұзушылықтар үшін қылмыстық жауапкершілікке тартылғандар болып табылады.

Балада қауіп төнуге факторларының болуы. Ата-аналарының қатыгездігіне ұшыраған балалардың көбінесе ерекше белгілері бар: физикалық кемшіліктер, мүгедектік немесе дамудың кешігуі, ауыр мінез, мінез-құлық қиындықтары, бұл баланың әлеуметтік ортаға қалыпты бейімделуіне қабілетсіздігін тудырады және ата-аналарды балаларға қатыгездікті қолдануға итермелейді.

Отбасының басынан кешкен қиын өмірлік жағдай. Табысы төмен және ақшаның үнемі жетіспеушілігі бар отбасылар жиі күйзеліске ұшырайды, осыған байланысты ата-аналар өздерін төмен сезінеді, бұл балаларға қатыгездік жасауға алып келеді.

Елдегі әлеуметтік-экономикалық өзгерістердің кезеңдері: жұмыссыздық, тұрғын үйдің нашар жағдайы, материалдық жетіспеушілік осылардың барлығы психологиялық тұрақсыздыққа, ата — аналардың наразылығына және одан әрі балаларына қатыгездік жасауына әкелетін факторлар.

Егер зорлық-зомбылықтың диагностикасы мен алдын-алу мәселелеріне ғылымда да, практикада да жеткілікті көңіл бөлінсе, онда денсаулық сақтау ұйымдарында зорлық-зомбылық құрбандарын әлеуметтік-педагогикалық және әлеуметтік-психологиялық оңалтуды ұйымдастыру мәселесі егжей-тегжейлі зерттеуді қажет етеді.

Мәселен, атап айтқанда, оңалту орталықтарының жұмысы мынадай қағидалар негізінде құрылуы тиіс.

Бірінші қағида-көмектің қолжетімділігі. Бұл көмек уақытылы көрсетілуіне байланысты маңызды, өйткені зорлық-зомбылық көрген балаға медициналық-психологиялық көмек көрсету неғұрлым ертерек басталса, соғұрлым жағымсыз салдар азаяды. Сонымен қатар, қол жетімділік тегін көрсетілетін көмекпен және орталық қызметінің оңтайлы жұмыс режимімен байланысты.

Екінші қағида-көмек көрсетудің әртүрлі бағыттарын пайдалану. Осы қағиданы іске асыру орталықтар қызметінің тиімділігін айтарлықтай арттыруға мүмкіндік береді. Мысалы, сенім телефоны сияқты жұмыс түрінің болуы балаға дереу көмек сұрауға мүмкіндік береді. Бұл форма ыңғайлы, өйткені маманмен жеке кездесу қажет емес және мәселені телефон арқылы талқылауға болады.

Үшінші қағида-мамандар жұмысындағы командалық тәсіл. Мұндай қызметтің жұмысы өте әртүрлі жағдайлармен (суицидтер, жыныстық және физикалық зорлық-зомбылық) байланысты және мүгедектермен, психикалық денсаулығы нашар адамдармен, нашақорлармен және т.б. жұмыс істеуді қамтиды. Команданың құрамы психологтарды, дәрігерлерді, мұғалімдерді, әлеуметтік қызметкерлерді қамтиды. Бұл әр түрлі мамандардың құзыреттілігі аясында мәселелерді шешуге мүмкіндік береді және жан-жақты, ақпарат пен тәжірибе алмасуға жағдай жасайды, мәселеге әртүрлі көзқарастардан қарауға мүмкіндік береді.

Тәртіпші қағида-құпиялылық. Бұл қағида орталық қызметінің жұмысында өте маңызды. Бұл қағиданы бұзу клиентпен байланыстың бұзылуына әкеледі және одан әрі қызметті мүмкін емес етеді.

Зорлық зомбылық көрген балаларға көмек көрсету кезеңінде зардап шеккен іс-әрекеттерін құқықтық бағалау және оларға қатысты шаралар қабылдау (қылмыстық іс қозғау, баланы отбасынан алып қою, ата-ана құқықтарынан айыру, құқықтарын шектеу және т.б.) үшін құқықтық тәртіп органдары белсенді түрде қосылуға тиіс.

Зорлық-зомбылықтан зардап шеккен балаларды оңалту үшін әртүрлі әдістер мен тәсілдер қолданылады. Ең тиімдісі-арт-терапия, құм терапиясы, ойын терапиясы және танымдық-мінез-құлық тәсілі.

Жалпы Қазақстанда жыл сайын зорлық-зомбылық көрген балаларға "Мектепке жол", "Қамқорлық", "Түнгі қаладағы балалар" республикалық акцияларды өткізеді. Халықаралық және Министрліктің үкіметтік емес ұйымдардың қолдауымен "Зорлық-зомбылықсыз және қатыгездіксіз балалық шақ" және "Отбасындағы зорлық-зомбылыққа жол жоқ" қоғамдық ұйымдар жұмыстар жүргізілуде.

Осылайша, арнайы ұйымдастырылған тәрбие жұмысы мен балаларды сауықтыру республикалық акциялары жағдайында, денсаулық сақтау ұйымдарындағы жұмыстардың нәтижесінде зорлық-зомбылық көрген балаларды әлеуметтік-психологиялық оңалту нақты оң нәтижелер береді деген қорытынды жасауға болады.

Әдебиеттер:

1. Цымбал Е. И. Жестокое обращение с детьми: причины, проявления, последствия (издание второе исправленное и дополненное) — М.: РБФ НАН, 2010. — с. 154 (286 с.).

2. Алексеева, И.А. Жестокое обращение с ребенком. Причины. Последствия. Помощь / И.А. Алексеева, И.Г. Новосельский. – М.: Генезис, 2005. - с. 187.

3. Шестаков Д.А. Криминология: Новые подходы к преступлению и преступности: Противодействие преступности в изменяющемся мире: учебник. 2-е изд., перераб. и доп. / предисл. В.П. Сальникова. – СПб.: Издательство Р.Асланова «Юридический центр Пресс», 2006. – 561 с.

УДК 364.272

АЛКОГОЛИЗМ КАК СОЦИАЛЬНАЯ ПАТОЛОГИЯ

Талапова С.М.

Научный руководитель: к.п.н., доцент Абдакимова М.К.

Карагандинский университет Казпотребсоюза, г. Караганда, Республика Казахстан
talapova.04@mail.ru

Одна из главных проблем является - алкоголизм. Алкоголизм распространен во всем мире и является серьезной социальной проблемой. Он не ограничивается определенной группой населения, но охватывает все социальные и возрастные слои, включая детский возраст.

Именно поэтому проблему алкоголизма и пути ее решения изучают специалисты всевозможных профилей и направлений: медицинские работники, социальные работники, психологи, социальные педагоги, представители органов законодательной и исполнительной власти.

Алкоголизм - это хроническое заболевание, возникающее в результате алкогольной зависимости, характеризующееся патологическим влечением к алкоголю и связанными с ним физическими и психическими последствиями алкогольной интоксикации повышенной степени тяжести.

Алкоголизм является наиболее серьезной формой злоупотребления алкоголем и связан с неспособностью регулировать свои привычки употребления алкоголя.

Термин «хронический алкоголизм» впервые был использован компанией Huss,

которая, в свою очередь, выражала совокупность патологических изменений, происходящих в организме человека при длительном чрезмерном употреблении алкогольных напитков. [4]

Алкогольная зависимость называется хроническим алкоголизмом. У него есть очевидные симптомы и определенные стадии:

1. Человек теряет контроль над употреблением алкоголя. Большую часть времени он стремится выпить, в постоянном поиске алкоголя и средств для его покупки.

2. У человека повышенная устойчивость к алкоголю. С каждым разом он начинает пить все больше и больше.

3. Например, человек ни в коем случае не может обойтись без алкоголя, и прекращение его употребления приводит его в невыносимое болезненное состояние. Для снятия неприятных болезненных ощущений необходимо принять дозу алкоголя.

4. Когда употребление алкоголя оказывает негативное воздействие на окружающих и, в первую очередь, на самых близких людей.

Алкоголизм - это социальная угроза. Употребление алкоголя связано с психологической характеристикой человека, с тем, что к алкоголю относятся как к «наркотику».

В определенные исторические времена употребление алкоголя облачалось в разные формы: религиозный обряд, метод лечения. Люди, употребляющие алкоголь, часто прибегают к нему в надежде почувствовать приятное настроение, снять психическое напряжение, подавить чувство усталости, подавить моральную неудовлетворенность, отвлечься от реальности с бесконечными заботами и переживаниями. Но на сегодняшний день некоторые считают, что алкоголь помогает преодолеть психологический барьер, наладить эмоциональный контакт, в то время как для других, особенно для несовершеннолетних, он, по-видимому, является средством самоутверждения, индикатором «мужественности», «взрослой жизни».

Согласно статистике Казахстан относится к странам с значительной степенью потребления алкогольных напитков. По данным ВОЗ Казахстан занимает 10 место в мире по потреблению алкоголя. В рейтинге по мужскому и женскому алкоголизму Казахстан оказался в первой двадцатке среди 182 стран. Согласно сведениям исследователей, в рейтинге стран из числа мужчин Казахстан занял 11-е место, а из числа женщин - 19-е место из 182. Уровень зависимости от алкоголя у мужчин в стране составил 9,52%, у женщин - 1,48%. Антилидерами в рейтинге среди мужчин стали Россия, Венгрия и Литва, среди женщин – Австралия, Россия и Колумбия. Согласно исследованию, норма употребления алкоголя для мужчин составляет 25 литров в год, а для женщин - около 9 литров.

Специалисты отмечают, то что согласно результатам января-февраля 2021 года в секторе алкогольной продукции в Казахстане увеличилось изготовление водки - сразу на 60,3% за год, до 5,7 млн литров. В плюсе и производство коньяка - на 6,3%, до 1,8 млн литров.

Производство вина сократилось на 3,5% за год, до 2,7 млн литров; пива - на 2,5%, до 91,1 млн литров. Наибольший объем выпуска коньяка и виноградного вина пришелся на Алматинскую область, водки - на Акмолинскую область, пива - на Алматы.

Согласно результатам отчета, по итогам марта алкогольные напитки подорожали на 9,6% за год.

Нужно отметить, в региональном разрезе сильнее всего увеличение стоимости на алкогольные напитки ощутили жители Жамбылской (плюс 13,5% за год), Восточно-Казахстанской (плюс 12,6%) и Северо-Казахстанской (плюс 11,7%) областей. То, что Казахстан занял 10-е место в рейтинге стран с самой высокой смертностью из-за алкоголя, настораживает намного больше [3].

Согласно статистике МВД по данным на 2021 год, задержаны 8900 нетрезвых водителей, кроме того, по вине пьяных за рулем произошло 193 аварии.

Факторы риска развития алкогольной зависимости:

Социальные и экономические причины: безработица, бедность, отсутствие образования, чувство неуверенности в завтрашнем дне.

К алкогольной зависимости могут привести факторы окружающей среды:

- Алкогольные традиции.
- Стереотипное поведение – заглушать горе алкоголем.
- Злоупотребляющие алкоголем мужья втягивают в пьянство жен, и наоборот.
- Дети начинают употреблять алкоголь под нажимом сверстников, а также подражая взрослым.

Также есть факторы особенностей отдельной личности:

- неспособность адаптироваться к окружающей обстановке, противостоять стрессам, разрешать конфликты и переносить эмоциональное напряжение;
- чувство неполноценности, неумение общаться;
- организовать свой досуг;
- установка на «получение удовольствия» искусственным путем.

Последствия алкоголизма:

- Ряд заболеваний нервной системы - алкогольный психоз, алкогольная эпилепсия, алкогольная энцефалопатия.
- Потеря трудоспособности.
- Увеличение конфликтов в семье.
- Физическое насилие по отношению к детям.
- Беременность, приводит к внутриутробным дефектам в развитии плода.
- Преступность.
- Риск возникновения некоторых видов рака и сердечно-сосудистых заболеваний [2].

Профилактика алкоголизма включает в себя: разъяснительную работу о действии алкоголя на организм человека, причины развития алкогольной болезни и ее симптомы, формирование отрицательного отношения к спиртным напиткам, а также некоторые ограничительные меры. Сюда включаются меры со стороны государства, семьи, школы, медицинских учреждений и психологов.

Государство должно вырабатывать у своих граждан такой стиль жизни, при котором исключалось бы употребление алкоголя в неприемлемо больших дозах.

С этой целью вводятся различные способы, прежде всего:

- контроль за качеством выпускаемой алкогольной продукции; ограничительные меры, исключающие употребление алкоголя несовершеннолетними;
- строгое лимитирование мест, где можно было бы покупать и употреблять алкоголь;
- создание обстановки, исключающей употребление алкоголя в производственном коллективе;
- административное и уголовное наказание лиц, появляющихся в общественных местах в нетрезвом виде;
- стимулирование рекламы, разъясняющей пагубное действие алкоголя; выявление на производстве пьяниц, являющихся потенциальными алкоголиками, применять индивидуальные меры воздействия на них.

В стране создана нормативно-правовая база, которая направлена на снижение алкоголизма и алкогольной зависимости и формирования здорового образа жизни:

- Закон Республики Казахстан от 7 апреля 1995 года №2184 О принудительном лечении больных алкоголизмом, наркоманией и токсикоманией.
- Кодекс о здоровье народа и системе здравоохранения.
- Закон Республики Казахстан «О государственном регулировании производства и оборота этилового спирта и алкогольной продукции».
- Кодекс РК об Административных правонарушениях и др.

Таким образом, алкогольная зависимость является одной из самых серьезных социальных патологий. В профилактике такого рода зависимости должны принимать активное участие социальные работники, так как превентивные меры этой зависимости предотвратят распад семей, кризисы во взаимоотношениях и воспитании детей, риск изъятия детей из семьи, риск стать бедным, социальным аутсайдером и т.п. И потому в настоящее время очень важно формировать у будущих социальных работников необходимые профессиональные компетенции для борьбы с алкогольной зависимостью в обществе.

Литература:

1. Короленко, Ц.П. Личность и алкоголизм/ Короленко Ц.П., Завьялов В.Ю. - Новосибирск, Наука, 1998. – 20 с.
2. Барденштейн Л.М., Герасимов Н.П., Можгинский Ю.Б., Беглянкин Н.И. Алкоголизм, наркомания, токсикомания. Учебное пособие-16-20 с.
3. <https://informburo.kz/novosti/kazakhstan-popal-v-pervuyu-dvadcatku-rejtinga-po-alkogolizmu>
4. Алкоголизм <https://ru.wikipedia.org/wiki/>

ӘОЖ 364.23

ЖҰМЫССЫЗДЫҚ – ӨЗЕКТІ ӘЛЕУМЕТТІК МӘСЕЛЕ

Хатшыбай А.

Ғылыми жетекшісі: Тамабаева М.Қ

Орталық – Қазақстан Академиясы, Қарағанды қ., Қазақстан Республикасы
mendigul.79@mail.ru

Жұмыссыздық жаһандағы ортақ мәселелердің бірі болып саналады. Қазірде қоғамның ең өткір мәселесіне айналып отыр. Жұмыссыздық мәселесі адамдармен тығыз байланысты және соларға тікелей әсер етеді. Оның салдары оның барлық мүшелеріне теріс әсер етеді, ауру деңгейінің жоғарылауына әкеліп соғады, алкоголизм, нашақорлық, ажырасу, тұрмыстық зорлық-зомбылық сияқты басқа да проблемалардың пайда болуына ықпал етеді. Сонымен қатар жұмысынан айырылу олардың табысының азаюына, өмір сүру деңгейінің төмендеуіне, онымен қоса психологиялық стресске алып келеді. Осы себепті көптеген саясат адамдары өзінің сайлауалды компанияларында жұмыс орындарын жасауға көп көңіл бөледі. Жұмыссыздықты зерттеу олардың пайда болу себептерін анықтайды, мемлекеттің тарапынан шараларды іске асырады. Бірақ сонымен бірге көптеген экономистердің ойынша жұмыссыздық қажет нәрсе, оны зұлымдық ретінде қарастыруға болмайды. Өйткені, жұмыссыздықтың ең маңызды пайдалы жақтары оның сапалы еңбекті, бәсекені тудыратыны болса керек. Бұл мәселе бір жүйеден екінші бір жүйеге өтетін елдерде кеңінен байқалады [1]. Мәселен, мұндай процесс Қазақстанда жүріп жатыр. Ол өзімен бірге бірқатар жаңа проблемаларды алып келеді. Адамды дағдарыстық жағдайдан шығару, оны жүзеге асыру, қоғамда лайықты өмір сүру әлеуметтік жұмыстың негізі болып табылады. Елдегі жүйелі дағдарыс жағдайында жұмыссыздық проблемалары өндірістің күрт құлдырауына байланысты (әр түрлі салаларда 50% және одан да көп) күрделене түседі, сонымен қатар мемлекеттің, ең алдымен ауқатты, бай адамдардың мүдделерін қорғайтын әлеуметтік саясаты күшейе түсуде.

Қазақстанда пандемия кезінде жұмыссыздық 46%-ға өсті. Мәжіліс отырысында: «Карантин кезінде 4,2 млн адам жұмыспен қамту аймағынан тыс қалған, сөйтіп жұмыссыздық саны 46%-ға күрт өсті. Бұл біздің тарихымыздағы жоғары көрсеткіш», - делінген. Атап өткендей, шағын және орта бизнес саласындағы өндіріс көлемі екі есе қысқарды. «Карантин кезінде ШОБ саласындағы өндіріс көлемі жалпы тамақтану саласында – 53%, бөлшек саудада – 45%, көлік саласында – 37% төмендеген. Бұл кәсіпорындардың жабылу, банкрот болу, кәсіпкерлер секілді, жұмысшылардың да банкротпен соттасуы секілді қауіп түрлерін тудыруда [2]. Пандемияға байланысты Қазақстан екі онжылдықтағы ең ауыр экономикалық күйзеліске тап болды. Бұған дейін ел экономикасы қаржы секторының тұрақтылығына әсер еткен мұнай бағасының төмендеуінен зардап шекті. Пандемия кезіндегі қазіргі оқшаулау шаралары экономиканы одан әрі қыса түсті. Ең ауыр соққы қызмет көрсету саласындағы бизнеске келді.

ҚР-дағы жаппай (жасырын, бейресми) жұмыссыздықтың шынайы себептері мынадай: көбісі білімге, оқу орындарының (ЖОО, колледждер, КТУ) біліктілігі жоқ кадрларды даярлай бастағанына, соның нәтижесінде бітірушілердің жұмыс таба алмауына сілтеме жасайды. Бірақ бәрі де оңай емес. Оқу орындары теоретиктерді практикаға назар аудармай дайындайды деп келісуге болады, бірақ бәрі бірдей оларға байланысты емес.

Алайда жағдай онша жағымды емес. Жұмыссыздықтың қандай жолмен есептелетініне назар аударған жөн. Қазақстандықтардың едәуір бөлігі өзін-өзі жұмыспен қамтығандарға жатқызылған, бұл ретте олардың қызметінің сипаты мен кірістері мүлдем басқа сипатқа ие. Оларға компаниялардың иелері және нәтижесіз жұмыспен қамтылғандар, оның ішінде табысы кейде күнкөріс минимумына жетпейтін отбасылық кәсіпорындардың жалақы төленбейтін қызметкерлері кіреді.

Азаматты жұмыссыздар қатарына жатқызу үшін ол тұрғылықты жері бойынша халықты жұмыспен қамту орталығына немесе «электрондық үкімет» порталы арқылы жұмысқа орналасуға жәрдемдесу үшін жүгінуі тиіс. Алайда, еңбекке қабілетті жастағы адамдардың көпшілігі жұмыс іздеп жұмыспен қамту орталықтарына бармайды, бірақ жұмысты өздері хабарландырулар бойынша интернет арқылы және таныстары арқылы іздегенді жөн көреді [3]. Баламалы, оның ішінде әлеуметтанушылық зерттеулердің деректері де бұл проблеманың Қазақстанда қаншалықты өткір тұрғанын көрсетеді, өйткені респонденттердің шамамен 40% - ы оны басым деп бөледі. Бұл проблеманың өзектілігін көрсететін фактор ішкі көші-қон болып табылады, оның өсіп келе жатқан ағындары жұмыссыздық проблемасымен де байланысты. Елдің кейбір аймақтарында проблема онша өткір емес, басқаларында, әсіресе жастар жұмыс іздеп қалаларға асығады, бұл ең алдымен ұтқырлықпен сипатталады. Президент Қасым-Жомарт Тоқаев сөйлеген сөздерінің бірінде мынадай деректерді келтірді: қазақстандық жастардың шамамен 40% - ы жұмысқа орналасу проблемасына тап болады, сондай-ақ жастардың шамамен 51% - ы бизнеспен айналысуды жоспарламайды.

Жастардың жұмыссыздығына, ең алдымен, әлеуметтік-психологиялық сипаттамалар әсер етеді – үміткерлердің шамадан тыс амбициясы, кәсіби немесе мансаптық дамуды қажет етпейтін жоғары лауазымға немесе лауазымға бірден орналасуға деген ұмтылыс, кәсіби қызметті жүзеге асыруда ұзақ мерзімді жоспарлардың болмауы. Сонымен қатар, жастардың, атап айтқанда, кешегі ЖОО түлектерінің кәсіби тәжірибесі жеткіліксіз. Осыдан «алғашқы жалдау тұзағы» пайда болады: жұмыс берушілер жалдау туралы хабарландыруларда, әдетте, өтініш берушіден 3 жылдан 5 жылға дейін жұмыс тәжірибесін талап етеді.

Жастардың тағы бір проблемасы: жоғары оқу орындарында алған білімдері теориялық, практикадан алшақтатылған, экономиканың түрлі секторларында жұмыс істеу шындығына ие. Жастары әлсіз тізімдерін қажеттіліктеріне, еңбек нарығында жеңіл алған беделі сол немесе өзге де кәсіптер, мамандықтар бағдарланады. Зейнеткерлік жас алдындағы азаматтар да еңбек нарығындағы халықтың неғұрлым осал санатына жатады. Көптеген жұмыс берушілер халықтың бұл санаты қазіргі еңбек нарығында бәсекеге қабілетті емес деп санайды. Жұмыс берушілердің арасында пікір бар, бұл адамдар 50 жастан асқан болғандықтан, жаңа технологиялар мен әдістемелерді игеру олар үшін қиынға соғады. Жас, денсаулық жағдайы әлеуетті қызметкерлердің жұмысқа қабілеттілігіне, ұтқырлығына әсер етеді деп болжанады.

Сонымен қатар, осы жас санатындағы қызметкерлер, жас қызметкерлерге қарағанда, өздерінің еңбек құқықтары туралы жиі жақсы біледі, салықтарды шегеруді талап етеді. Жалпы алғанда жұмыс берушіге неғұрлым сауатты және талапшыл жұмыскер қажет. Сондықтан, компаниялар, фирмалар, ұйымдар, жалдау агенттіктері жалдау туралы хабарландыруларында қызметкерлерге «45 жасқа дейін» деген талапты жиі қоятыны таңқаларлық емес.

Бізге не көмектеседі? Бұған дейін Қазақстанда жұмыссыздықпен күресу үшін 2017-2021 жылдарға арналған «Еңбек» нәтижелі жұмыспен қамтуды және жаппай кәсіпкерлікті дамыту бағдарламасы әзірленіп, қазір іске асырылуда. Қазақстан еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрлігінің мамандары объективті себептерге байланысты Қазақстанда 2025 жылға қарай жұмыссыздықтың өсуі мүмкін деп болжады. Объективті трендтер орта мерзімді перспективада елдің дамуындағы кезекті демографиялық толқынға, оның халқына және еңбек нарығындағы өзгерістерге байланысты жұмыссыздықтың өсуі ықтимал екенін көрсетеді. Еңбекке қабілетті популяцияда 5-6 жылдан кейін демографиялық жарылыстың «екінші толқыны» ұрпағы (1950 жылдардың аяғы-1960 жылдардың басы),

яғни 1980 жылдардың екінші жартысында туылған ұрпақ басым болады. Бүгінде бұл ұрпақтың өкілдері 30-35 жаста. 2025 жылы олар еңбекке қабілетті халықтың негізгі және неғұрлым белсенді, сұранысқа ие және үлкен тобын құрайтын болады. Бұл еңбек нарығына «қысым жасайды». Сонымен қатар, 2025 жылға қарай әйелдердің саны және олардың еңбек нарығындағы үлес салмағы айтарлықтай артады, өйткені әйелдердің зейнеткерлік жасы 63 жасқа дейін өсті. Жыл сайын зейнеткерлік жас алдындағы (63 жасқа дейін) әйелдердің үлес салмағы өсетін болады. Сондықтан Үкімет жұмыспен қамтудың жаңа бағдарламасын толықтырады және әзірлеуі мүмкін.

Жоғарыда айтылғандарды негізге ала отырып, жұмыссыздық проблемасы нарықтық экономикадағы негізгі мәселе болып табылатыны және оны шешпей, экономиканың тиімді қызметін жолға қою мүмкін болмайтыны анық. Әсіресе жұмыссыздық проблемасы қазір Қазақстанның алдында тұр. Мемлекеттің жұмыс орындарының санын ұлғайту үшін, оның ішінде жұмыс күшінің біліктілік деңгейін арттыру есебінен қажетті жағдайлар жасау арқылы жұмыспен қамтудың қазіргі деңгейіне оң ықпал ету әрекеттері түсініледі. Бұл жағдайда жұмыспен қамту қызметі жұмыссыздардың армиясын азайтуға бағытталған. Жұмысқа орналастыру, инновациялық және кәсіпкерлік белсенділікті көтермелеу бойынша жергілікті бастамаларға үлкен рөл беріледі. Дегенмен, қоғамдағы жұмыссыздық мәселесін түбегейлі жою мүмкін емес. Жұмыссыздық проблемалары бір қадаммен шешілмейді, бірақ жұмыссыздықтың алдын алу және төмендету үшін жүзеге асырылуы қажет көпжақты бағдарламалар сипатында болады деп қорытынды жасауға болады.

Әдебиеттер:

1. Jesse Russell. Безработица. - М.: VSD, 2016.
2. COVID-19 экономикасы: Қазақстан мен өзге елдерде жұмыссыздық көбейді [Электрондық ресурс]: Азат Еуропа/ Азаттық радиосы, 2021. <https://www.azattyq.org/a/world-global-economic-crisis-coronavirus-covid-19/30609650.html>
3. Анна Костыря. Безработица и её регулирование. - М.: LAP Lambert Academic Publishing, 2010.

УДК 372.881.1

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ АКТИВНЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ СТУДЕНТОВ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

Шаяхметова А.К., студентка группы ПиМО-22-4с

Научный руководитель: к.п.н., доцент Кенжебаева С.К.

Карагандинский университет Казпотребсоюза, г. Караганда, Республика Казахстан
kanatovna_aluana@mail.ru

Тема использования активных методов обучения всегда будет актуальной, поскольку они повышают интерес и мотивацию изучать английский язык, развивать творческую независимость и способствовать развитию мыслительных способностей, умению выражать свои мысли на языке. Педагог должен не только рассказать и показать все доступным способом, но и научить студента думать, применять навыки практических действий.

Активные методы обучения являются одним из важнейших компонентов учебного процесса. Без методов невозможно достичь цели, реализовать предполагаемое содержание и заполнить обучение когнитивной деятельностью. Активные методы обучения не только повышают интерес студентов к предмету, но и развивают их творческую независимость, обучают их работать с различными источниками знаний. В процессе проведения занятий с использованием активных методов создаются благоприятные условия для универсального развития личности.

Использование активных методов обучения обеспечивает переход от информационно-разъяснительной деятельности к развивающейся учебной деятельности, которая обеспечивает замену монологических методов представления образовательной

информации с диалогическими формами общения между преподавателями и студентами.

Вклад в разработку классификации активных методов обучения внесли Ю. С. Арутюнов, М. М. Бирштейн, Н.В. Бурков и др.

Классификация методов активного обучения выделяет имитационные методы активного обучения, то есть формы проведения занятий, в которых учебно-познавательная деятельность основана на имитации профессиональной деятельности. Все остальные не являются имитационными - все они являются способами активизации познавательной деятельности на лекционных занятиях.

Методы моделирования делятся на игровые и неигровые методы. Игровые методы включают проведение деловых игр, геймдизайн и т.д., а неигровые игры включают анализ конкретных ситуаций, решение ситуационных задач.

Рассмотрим наиболее распространенные методы активного обучения:

Презентации - это самый простой и доступный метод для использования в классе. Это демонстрация слайдов, подготовленных самими студентами по данной теме. Метод презентации - то есть способ, которым мы проводим презентацию, - так же важен, как и организация учебного материала перед презентацией.

Кейс-технология используется в педагогике с прошлого века. Она основана на анализе смоделированных или реальных ситуаций и поиске решений. Более того, существует два подхода к созданию кейсов. Американская школа предлагает поиск единственно правильного решения проблемы. Европейская школа, напротив, приветствует разнообразие решений и их обоснование.

Проблемная лекция в отличие от традиционной, передача знаний во время проблемной лекции не происходит в пассивной форме. То есть учитель не представляет готовых утверждений, а только ставит вопросы и выявляет проблему. Правила разрабатываются самими учащимися. Этот метод довольно сложен и требует от студентов определенного опыта логического рассуждения.

Мозговой штурм - это широко используемый метод выработки новых идей для решения научных и практических задач. Его цель - организовать коллективную мыслительную деятельность для поиска нетрадиционных способов решения проблем.

Дидактические игры в отличие от деловых игр строго регламентированы и не предполагают разработки логической цепочки для решения задачи.

Игровые методы также можно отнести к интерактивным методам обучения. Все зависит от выбора игры. Итак, популярные игры - путешествия, перформансы, викторины, КВН - это приемы из арсенала интерактивных методов, поскольку они предполагают взаимодействие учащихся друг с другом.

Семинар-дискуссия (групповое обсуждение) формируется как процесс диалогического общения участников, в ходе которого формируется практический опыт совместного участия в обсуждении и решении теоретических и практических проблем.

В качестве вывода: классификация активных методов обучения разнообразна, каждый активный метод по-своему эффективен, но у каждого есть свои недостатки. Мы не можем полагаться только на один активный метод обучения; мы должны уметь использовать аналогичные методы и постепенно чередовать их. Для того, чтобы учащиеся имели большой потенциал для развития и получали наилучшие результаты от использования активных методов обучения.

Педагог в своей профессиональной деятельности использует классификацию и группу методов, которые наиболее полно помогают реализации дидактических задач, которые он ставит перед уроком. А активные методы обучения являются одним из наиболее эффективных средств вовлечения учащихся в учебную и познавательную деятельность.

Наиболее эффективным методом, по нашему мнению, является игровой метод, поскольку он повышает интерес учащихся к предмету, развивает мотивацию преподавания и их познавательную активность. Все это позволяет учащимся изучать новые вещи в их естественной форме и показывать хорошие результаты обучения благодаря игровому методу.

Мы также хотели бы выделить интерактивный метод, но в отличие от активных

методов, они ориентированы на более широкое взаимодействие учащихся не только с преподавателем, но и друг с другом и на доминирование активности учащихся в процессе обучения. Мы также хотели бы выделить те методы, которые показались нам не очень эффективными, поскольку их использование могло бы снизить интерес учащихся и активность в изучении иностранного языка.

В заключение следует отметить, что взаимное использование всех активных методов дало наибольший успех и наилучший результат, что свидетельствует о том, что сотрудничество преподавателя и учащихся является наиболее эффективным, а также доказывает необходимость совместного использования нескольких методов обучения для достижения наилучших результатов.

Литература:

1. Активные методы обучения. Учебное пособие. – М.: РУДН, 2017.
2. Лапыгин Ю.Н. Методы активного обучения: Учебник и практикум. - Люберцы: Юрайт, 2016. - 248 с.
3. Шукин А.Н. Методы и технологии обучения иностранным языкам. - М.: ИКАР, 2014. – 240 с.

УДК 159.99

ХАРАКТЕРОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ЛИЧНОСТИ ПРЕСТУПНИКА

Штер А.В.

Научный руководитель: Гроссул Н.С.

Карагандинский университет Казпотребсоюза, г. Караганда, Республика Казахстан
Wertalfag@gmail.com

Слово «личность» исторически возникло как обозначение маски, которую надевал актер, затем как обозначение самого актера и исполняемой им роли. В дальнейшем это слово употребляется как обозначение реальной роли, которую человек играет в жизни [1]. Как правило, личность формирует общество, а потом из положения в общественной системе другие люди могут охарактеризовать человека по разным критериям, например, по уровню соблюдения норм поведения в обществе или их полному отсутствию. Например, у преступников в соответствующих условиях наблюдается антиобщественное поведение. Преступники не могут составить своей социальной группы, и в течении жизни они находятся в разных обществах, которые формируют их личности: «...развитие индивида обусловлено развитием всех других индивидов, с которыми он находится в прямом или косвенном общении...» [2]. Поэтому личность преступника отличается от личностей других людей вследствие совершения преступления по причине отрицательных взглядов на ситуацию из-за собственного антиобщественного мнения.

Как писали Д. И. Аминов и Р. Э. Оганян: «именно в личности индивида преломляются все противоречия: как внутренние – психические, психологические, физиологические, так и внешние – коммуникативные, ролевые, ситуативные и пр. Именно на личность оказывает влияние (и на ней в конечном счете так или иначе отражается) среда обитания со всем ее спектром социальных, экономических, идеологических, политических и иных составляющих... Таким образом, криминологическая характеристика личности индивида способна в определенной мере пролить свет в числе прочего и на причины отклоняющегося поведения последних» [3].

Так же преступника от других людей отличает ряд факторов, таких, как: желанные цели, интересы взгляды, потребности и какие-то установки, которые могут появиться в разных условиях. В личности возникает мотивация, противоречащая каким-либо законам, и мотивация настолько сильна, что страх перед законом притупляется. К появлению такой мотивации, нарушающей закон, относятся те или иные психологические процессы, которые связаны с желанием утолить свои желания или потребности на основе сильного влечения.

Человек, совершивший преступление – преступник, но это не отменяет факта потери человека как личности. В криминологической теории личность преступника всегда является одной из самых обсуждаемых и острых тем.

В криминологии чаще преобладают две трактовки личности преступника. Согласно первой, это деформированная личность, кардинально отличающаяся от личности нормального человека; во второй трактовке личность преступника понимается так же, как и любая другая. Но, так как под личностью преступника подразумеваются выбрасываемые антиобщественные характеристики, которые находятся в личности совершаемого преступления, сказать, что личность преступника отличается только потому, что он совершил преступление, будет неправильным.

Мнение, что приступные личности воспитываются в неблагополучных семьях, слишком предвзятое. Ведь аморальное или агрессивное поведение не всегда формирует личность человека. Большую роль в семье играет не отношения между родителями, полнота семьи и даже не пример отца или матери, в эмоциональное принятие или отвержение ребёнка. Имеют место быть случаи, когда эмоциональное отношение преступников к собственным детям очень тёплое и сердечное, в таком случае дети не будут склонны совершать преступления. Поэтому существенно считать, что именно эмоциональные отношения между детьми и родителями не определяют его поступки в будущем. Дефицит эмоциональной заботы может возникать в следствии загруженности родителей, их частого отсутствия дома и холода по отношению к ребёнку.

Чем меньше тепла, ласки, заботы получает ребенок, тем медленнее он формируется как личность. Недостаточное внимание, низкая частота общения родителей и детей (гипоопека), вызванная самыми разными причинами, в том числе объективными, нередко вызывают у последних эмоциональный голод, недоразвитость высших чувств и инфантильность личности [4].

Изучение личности преступника, её формирования, трансформации и взаимодействия с социумом очень важны как в психологическом, так и криминалистическом деле, так как исследование характерологических личностных особенностей преступника – самый важный момент в раскрытии преступления и подбора меры пресечения для человека, совершившего преступление.

Литература:

1. Рубинштейн. С.Л. Принципы и пути развития психологии. – М.: АН СССР, 1959. – 356 с.
2. К. Маркс, Ф.Энгельс. Сочинения. В 50-томах. Том 3. – М: Progress Publishers, 1985. – 638 с.
3. Личность преступника и механизм преступного поведения: учебное пособие / А. А. Крымов, А. М. Сысоев, О. В. Старков, А. Н. Сиряков / под общ. ред. А. А. Крымова. – Рязань: Академия ФСИН России, 2015. – 184 с.
4. Антонян Ю.М. Криминология. Избранные лекции. – М.: «Логос», 2004. – 448 с.

УДК 159.9.072

СРАВНИТЕЛЬНОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ ТЕРМИНАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ ПОКОЛЕНИЙ X И Z

Якушева Ю.С.

Научный руководитель: Гроссул Н.С.

Карагандинский университет Казпотребсоюза, г. Караганда, Казахстан
yakusheva.yuliya21@gmail.com

Теория поколений – это концепция о существовании некоторых поколенческих групп, которые сменяют друг друга каждые 20 лет. Смысл теории заключается в том, что люди, родившись, попадают под влияние социокультурных факторов и имеют похожие ценности, манеры поведения, а также мышление. Данная теория была разработана историком

Уильямом Штраусом и писателем Нилом Хау в США, теория подробно описывает смену поколенческих циклов в Америке. Впервые упоминания о теории поколений, содержатся в их первом научном труде «Поколение», опубликованном в 1991 году.

Вопрос об актуальности различий между поколениями X и Z, приобрел свою значимость с началом нового тысячелетия. На данный момент происходит так, что возрастные недопонимания между поколениями усиливаются. Психологи по всему миру изучают данный вопрос в течении уже десятилетий. Они пришли к выводу, что значительным фактором различия в современном мире, людей поколений X и Z считается высокий скачок развития в науке, техники и способах передачи информации. Медленно, но стремительно стирается граница между виртуальным и материальным миром. Из этого следуют регулярные перемены в жизнедеятельности социума.

В 1993 году вышла вторая книга авторов «Тринадцатое поколение», посвященная изучению поколения X – поколения людей, родившихся между 1961 и 1981 годами. Этот период характерен экономической неустойчивостью и повышенным стремлением к образованию еще более масштабных кризисов. В это время возникают основательные проблемы с наркотиками и СПИДом. Также значительное воздействие на эмоциональное состояние социума, оказывают результаты военных действий в Афганистане. Авторами указывается, что поколению X присуще полагаться только на себя, их характерными особенностями являются лояльность и трудолюбие [1].

Что касается поколения Z, то к нему относятся те, кто родился в период постмодернизма и глобализации. Можно сказать, что представители цифрового поколения рождаются со смартфонами в руках. Это толерантное поколение, ценящее личную свободу и пространство [1].

Зачастую исследователями указывается как основное различие поколений именно ценностные ориентации. Ценности – это значимые для человека явления, объекта, идеалы, которые во многом определяют его поведение и деятельность.

Ценностные ориентации – это основания идеологического, морального, политического или эстетического характера, которые нужны человеку для того, чтобы оценить социальные события или объекты. Также это способ организации собственного поведения в соответствии с осознанными мотивами [2].

Наиболее распространенной в настоящее время является методика изучения ценностных ориентации М. Рокича, основанная на прямом ранжировании списка ценностей. Последнее обстоятельство заставляет многих авторов сомневаться в надежности методики, так как ее результат сильно зависит от адекватности самооценки испытуемого. Тем не менее, данная методика по сей день остаётся актуальной и востребованной среди исследователей.

Терминальные ценности М. Рокич выявляет через убеждения в том, что какая-то конечная цель личного существования (например, счастливая семейная жизнь) с общественной и личной точек зрения стоит того, чтобы к ней стремиться [3].

Наша гипотеза состоит в том, что мы существуем различия в выборе терминальных ценностей у поколений X и Z. Объектом данного исследования являются терминальные ценности, предметом – терминальные ценности представителей поколений Z и X.

Для того, чтобы доказать данную гипотезу, нами было проведено исследование, в котором приняли участие 10 человек из поколения X и 13 человек из поколения Z.

Исследование проводилось в онлайн формате. В исследовании принимали участие студенты Карагандинского университета Казпотребсоюза, преподаватели общеобразовательной школы, пользователи ВКонтакте и Instagram, для этого мы создали опрос на Интернет-платформе Online Test Pad. Полученные данные отражены на рисунках 1 и 2.

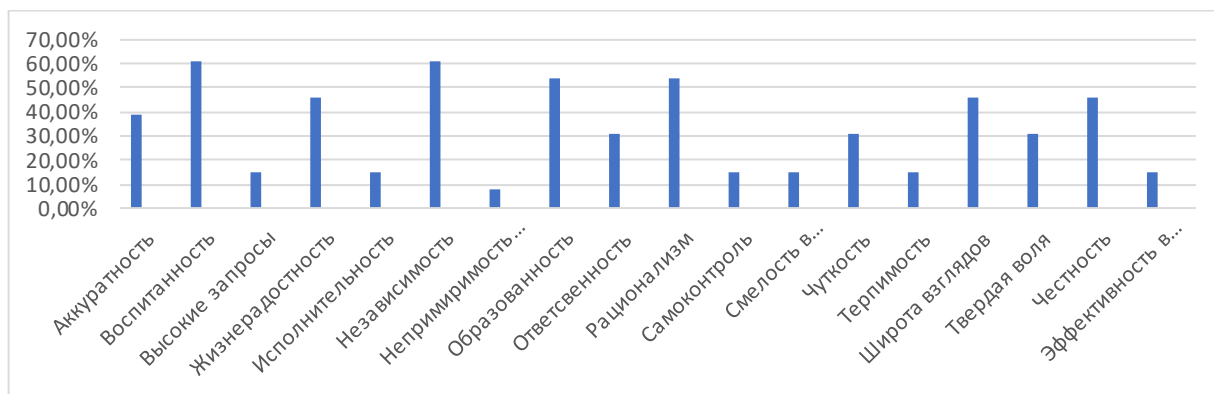

Рис. 1. Выбор ценностей как предпочитаемых представителями поколения Z в процентном соотношении

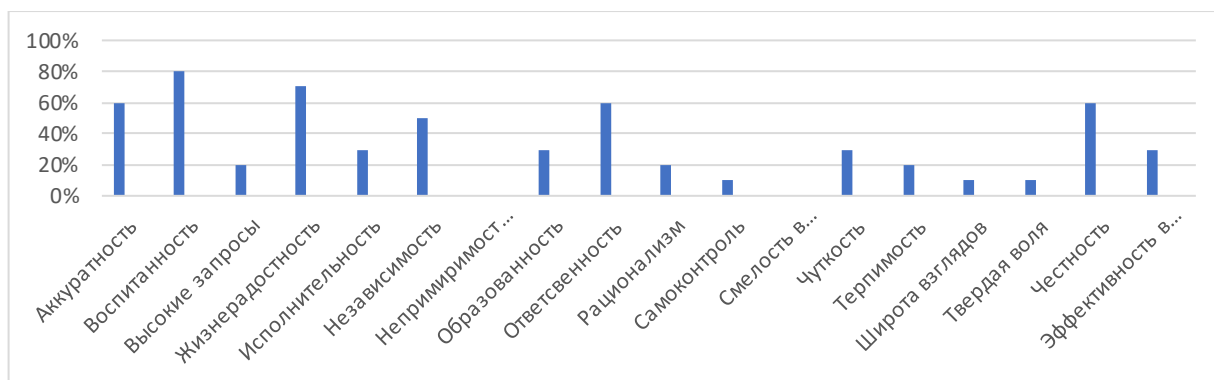

Рис. 1. Выбор ценностей как предпочитаемых представителями поколения X в процентном соотношении

Как можно заметить, исходя из результатов исследования, довольно более половины представителей обоих поколений отдает предпочтение ценности «Воспитание». Наше предположение состоит в том, что поколение X воспитывало поколение Z, следовательно, есть ценности, которые передаются из поколения в поколение, несмотря на внешние факторы окружающего мира, в том числе воспитанность индивидов.

Стоит отметить, что такие ценности, как «Непримиримость к недостаткам в себе и других» и «Смелость в отстаивании своего мнения», поколение X, вообще не выбирает как предпочтение, а вот жизнерадостность, ответственность, аккуратность и честность, находятся у иксов в приоритете.

Чего не скажешь про поколение Z: «Независимость», «Образованность» и «Рационализм» они предпочитают намного больше, чем «Исполнительность», «Чуткость» и «Самоконтроль». Однако поколение X точно также отдает меньшее предпочтение ценностям «Самоконтроль», «Твердая воля» и «Широта взглядов».

Исходя из исследования, мы видим, что поколение Z наиболее часто отдает свое предпочтение, таким ценностям как: «Воспитание» и «Независимость», наименее часто встречается ценность «непримиримость к недостаткам в себе и других», также среди наименее частых можно выделить «Исполнительность», «Самоконтроль», «Смелость в отстаивании своего мнения», «Терпимость», а также «Высокие запросы».

Если говорить о наиболее предпочитаемых ценностях поколения X, то представители более старшего поколения остановились на выборе таких ценностей как «Воспитание» и «Жизнерадостность». Самые низкие показатели у таких ценностей, как «Непримиримость к недостаткам в себе и других», «Смелость в отстаивании своего мнения», «Самоконтроль», «Широта взглядов» и «Твердая воля».

Подводя итог, можно сказать, что молодежь предпочитает независимость от окружающего мира, они выбирают самостоятельность в своих решениях и не ограничивают себя рамками привычных стандартов. Не менее малое внимание центеналы отдают воспитанию, поскольку в век всемирной глобализации и информатизации, моральные нормы стираются, но, благодаря менталитету и воспитанию поколения X, для них эта

ценность стоит не на последнем месте. «Образованность» поколение Z выбирает, потому что мир не стоит на месте, а бурно развивается, а поскольку подрастающее поколение любит находиться в центре событий и не отставать от мира, образование им в этом помогает и сопутствует.

Что касается представителей старшего поколения, то такая ценность, как «Воспитанность», всегда ценилась в их поколении, поскольку их растили в таких нормах, что для них это было очень важно, им прививали с рождения любовь к воспитанию, уважению к старшим. Это поколение, привыкшее брать ответственность за свои поступки, вынужденное повзрослеть раньше, на фоне событий, происходящих в мире. «Жизнерадостность» является приобретенной ценностью у поколения X, это люди, прожившие сравнительно с центениалами более долгую жизнь, которые пережили многие, мировые, внешние события, отразившиеся на их жизненном пути и менявшие их привычную вреду жизнедеятельности. Они не привыкли к «Смелости в отстаивании своего мнения», поскольку это люди – сторонники общепринятых стандартов, привыкшие жить по шаблону и не оспаривать решения более старшего поколения, в отличие от поколения Z, которые во всем ищут независимость.

В заключении, хотелось бы отметить, что «воспитание», является общей базовой ценностью, которая одинаково прослеживается в выборе предпочитаемых ценностей поколений Z и X.

Литература:

1. Леонова Е. Теория поколений от X до Z (И почему это важно): // Hurma. 2019. URL: <https://hurma.work/ru/blog/teoriya-pokolenij-ot-x-do-z-cto-nuzhno-znat-ctoby-rabotat-vmeste/> (дата обращения 26.10.2022).
2. Павлов И. Определение ценностных ориентаций: // Викиум. 2022. URL: <https://blog.wikium.ru/opredelenie-tsennostnyh-orientatsij.html> (дата обращения 26.10.2022).
3. Психологические тесты. / Под ред. А.А. Карелина. В 2-томах. Том 1. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000. С. 25 – 29.